

anim.

in

to li

us A.

to tr

is.

12178

[illegible]

OCTOBER 23, 1882.

INTERNATIONAL METEOROLOGY.

	STATIONS.	BAROMETRIC.		Temperature of the air.		Relative humidity.		WIND.		Force.		CLOUDS.		Rainfall or melted snow in the past 24 hours.		WEATHER.	OBSERVERS.		
		Inch.	Mill.	Inch.	Mill.	Fah.	Cent.	Per cent.	Direction.	Miles p. hr.	Mts. p. sec.	Upper.	Lower.	Upper.	Lower.			Inch.	Mill.
ITALIAN.—Continued.																			
Genoa.....	58	29.71	754.5	29.90	759.4	50.8	13.8	62	SE.	4.9	2.2	10	10	0	0	0	Prof. G. M. Garibaldi.		
Monza.....	142	27.94	709.7	29.89	759.3	44.1	6.7	62	N.	...	...	2	2	0	0	0	Prof. D. C. Bruno.		
Pesaro.....		29.85	758.1	29.89	759.3	54.0	12.2	56	WNW.	9.4	4.2	10	10	0	0	0	Prof. Luigi Grillo.		
Florence.....		29.69	754.0	29.95	760.6	46.9	8.3	81	NW.	...	...	2	2	0	0	0	Prof. Costantino Pitter.		
Leghorn.....		29.76	756.0	29.85	758.2	50.0	10.0	82	NE.	3.8	1.7	10	10	0	0	0	Prof. P. Monte.		
Rome.....		29.76	755.9	29.94	760.4	54.7	12.6	49	NE.	7.4	3.3	10	10	0	0	0	Prof. P. Tacchini.		
Lecco.....		29.72	754.8	29.97	761.3	56.5	13.6	62	N.	4.9	2.2	10	10	0	0	0	Prof. O. de Gioffrè.		
Gosazza.....		29.77	756.2	29.98	761.4	52.2	11.2	73	NW.	1.8	0.8	0	0	0.091	2.3	0	Prof. D. Conti.		
Ugenti.....		29.78	756.3	30.02	762.6	60.8	16.0	58	NW.	...	...	6	6	0.231	6.0	0	Prof. A. Pacinotti.		
Palermo.....		29.94	760.4	29.98	761.5	58.1	14.5	48	E.	1.8	0.8	10	10	0	0	0	Prof. G. Cascioli.		
Syracuse.....		29.48	748.8	30.01	762.3	53.8	12.1	65	SE.	0	0	2	2	0.663	1.5	0	Sig. Vincenzo Giuliano.		
Sub-series.																			
Naples, S. R.....		22.01	748.0	30.01	762.3	32.0	0.0	74	NE.	0	0	2	2	0.315	8.0	0	Prof. F. Brioschi.		
Stevio.....		22.01	748.0	30.01	762.3	32.0	0.0	74	NE.	0	0	2	2	0.315	8.0	0	Prof. P. F. Denza.		
Yadobin.....		22.04	759.9	...	...	27.3	2.6	72	SE.	...	...	2	2	...	...	...	Prof. P. F. Denza.		
JAPANESE.																			
Akita.....		30.11	764.9	30.15	765.7	41.1	5.1	59	W.	20.2	9.6	4	4	0	0	0	Hattori.		
A woman.....		30.00	762.0	30.04	763.0	36.1	2.3	89	NW.	18.0	8.6	2	2	0.686	1.5	0	K. Ogawa.		
Hakodate.....		29.97	761.3	29.98	761.6	52.8	11.6	82	W.	2.8	1.2	0	0	0	0	0	Y. Miwa.		
Kanazawa.....		30.12	765.0	30.22	767.6	46.7	8.2	82	NE.	6.9	3.0	10	10	0.279	6.8	0	S. Endo.		
Kiofo.....		30.04	763.0	30.22	767.6	52.9	11.6	76	NE.	1.6	0.7	0	0	0	0	0	M. Tojima.		
Nemuro, I. M. Obsy.....		30.01	763.3	30.22	767.6	52.9	11.6	76	NE.	1.6	0.7	0	0	0.430	11.4	0	S. Takebayashi.		
Nemuro.....		30.10	765.4	29.86	756.9	48.0	8.9	65	NW.	0.6	0.3	0	0	0	0	0	M. Morita.		
Niigata.....		30.10	762.7	30.20	767.1	44.4	6.9	61	NW.	12.0	5.4	0	0	0.010	0.2	0	H. Midzushima.		
Nobori.....		30.19	766.9	30.21	767.3	32.3	0.2	75	NW.	10.2	7.2	0	0	0	0	0	M. Morita.		
Osaka.....		30.19	766.9	30.21	767.3	32.3	0.2	75	NW.	10.2	7.2	0	0	0.050	1.3	0	The Staff.		
Sapporo.....		30.04	762.9	30.11	764.9	49.3	9.6	62	NW.	5.4	2.4	0	0	0	0	0	Y. Kuwamura.		
Tokai Obsy, Yendo.....		30.15	765.8	30.21	767.8	51.4	10.8	77	NW.	2.5	1.1	0	0	0	0	0	Y. Kuwamura.		
Wakayama.....		30.04	762.9	30.11	764.9	49.3	9.6	62	NW.	5.4	2.4	0	0	0	0	0	Y. Kuwamura.		
MAURITIUS.																			
Mauritius Observatory.....		29.77	756.1	29.96	761.0	79.7	26.5	58	NNE.	12.0	5.4	0	0	6 ken.	NE.	0	Oliver & Fyson.		
MEXICAN.																			
Guamag Obsy.....		23.72	662.4	29.94	766.4	50.0	10.0	94	WSW.	10.0	4.0	0	0	0	0	0	Prof. Vicente Fernandez.		
Leon.....		24.35	618.5	30.12	766.3	47.3	8.5	75	N.	...	...	1	1	0	0	0	Prof. N. Lavi.		
Mazatlan.....		29.70	755.8	29.80	762.5	49.0	20.6	84	E.	0.9	0.4	0	0	0	0	0	F. Quintana, C. E.		
Mexico, Central Obsy.....		23.13	597.4	30.31	767.4	41.4	5.2	70	WNW.	0.9	0.4	0	0	0	0	0	The Staff.		
Moravia.....		24.34	618.3	30.31	767.0	51.8	11.0	65	N.	1.8	0.8	0	0	0	0	0	M. Tenu, M. D.		
Orizaba.....		23.95	668.4	30.05	763.3	47.1	8.4	72	W.	...	...	0	0	0	0	0	Prof. M. N. Chazaro.		
Orizaba, Agricultural.....		23.38	603.4	30.31	770.0	41.9	4.5	84	WSW.	...	...	0	0	0	0	0	M. V. de Leon, M. E.		
Puebla, Catholic Institute.....		22.55	592.8	30.23	767.8	49.7	9.7	74	WSW.	3.1	1.4	0	0	0	0	0	Prof. P. Spina.		
Zacatecas.....		22.55	592.8	30.23	767.8	49.7	9.7	74	WSW.	3.1	1.4	0	0	0	0	0	T. A. Bonilla, M. E.		
Flushing.....		29.57	757.9	29.57	751.9	50.2	10.1	84	WSW.	...	...	1	1	0.118	3.0	0	Prof. P. Spina.		
Greenwich.....		29.40	746.8	29.40	748.2	49.4	8.0	84	WSW.	...	...	1	1	0.228	5.8	0	Prof. P. Spina.		

STATIONS.		BAROMETRICAL.				Temperature of the air.		Relative humidity.	WIND.		CLOUDS.				WEATHER.	OBSERVERS.		
		Reduced to sea-level.		Direction.					Amount and kind.		Direction.		Rainfall or melted snow in the past 24 hours.					
		Inch.	Mill.	Inch.	Mill.	Fah.	Cent.	Per cent.	From.	Velocity.	Miles Mtr. p. hr. p. sec.	Force.	Upper.	Lower.	From.	To.	Inch.	Mill.
Swedish—Continued.																		
Stockholm.	29.34	745.3	29.39	746.6	28.0	-2.2	92		nne.			2	10				0.257	24.3
Stockholm.	29.24	742.6	29.41	747.1	28.9	-1.7	94		ese.			2	10				0.004	0.1
Stockholm.	29.37	746.1	29.43	747.6	31.3	-0.4	89		se.			2	0				0	0
Sub-series.																		
Stockholm.	29.30	744.3	29.39	746.5	24.6	-4.1	97		ese.	6.3	2.8		10				0.165	4.2
Stockholm.	28.58	745.9	30.02	762.4	50.4	10.2	73		e.			1	10				0.130	3.3
TURKISH.																		
Constantinople.	29.89	759.2			54.9	12.7	93		s.	10	4.5		10		nw.		0.057	16.7
Constantinople.	29.98	761.4			55.9	13.3			nw.			1	5				0.12	3.
Sub-series.																		
Constantinople.	29.93	760.3			72.0	22.2	65		ne.			1	40				0	0
UNITED STATES.																		
Buoy, New York.	30.01	762.2	30.09	764.3	41	5.0	65		sw.	5	2.2		0	9.8	nw.		0	0
Buoy, New York.	29.17	740.9	29.67	758.7	35	1.7	89		se.	5	2.2		0	10.8	se.		0.02	0.5
Buoy, New York.	29.07	736.8	30.17	766.3	30	-1.1	62		se.	3	1.3		0	4.8			0.03	0.8
Buoy, New York.	29.33	759.2	30.31	769.9	8	-13.3	58		sw.	6	0.4		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	735.8	30.19	766.8	40	4.4	73		w.	5	2.2		4	5.1			0	0
Buoy, New York.	30.12	765.0	30.13	765.3	33	0.6	78		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	30.02	762.5	30.22	767.6	35	1.7	69		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	30.11	764.8	30.16	766.1	30	2.2	69		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	30.10	764.5	30.12	765.0	35.0	1.7	62		w.	0	1.8		0	0			0	0
Buoy, New York.	28.66	738.0	30.35	770.9	25	-3.9	70		calm	14	6.3		0	10.8			0.04	1.0
Buoy, New York.	29.38	769.4	30.34	770.6	4	-15.6	70		calm	0	0		0	0			0.22	1.8
Buoy, New York.	29.36	769.4	30.34	770.6	15	-9.4	83		nw.	12	5.4		20.8	10.8	nw.		0.67	1.8
Buoy, New York.	30.08	764.0	30.11	764.8	37	-2.8	72		nw.	2	0.9		20.8	10.8			0	0
Buoy, New York.	29.37	755.2	30.31	769.9	24	-4.4	92		e.	7	0.4		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.93	760.3	30.09	764.3	30.0	1.1	77		w.	8	3.6		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93		calm	0	0		0	0			0	0
Buoy, New York.	29.97	761.2	30.02	762.5	57.4	14.1	93											

*Censura R. ac Sap. P. M. Fr. Martini de Villagutierre Prioris
Conuentus S. Pauli Burgenfis, & sapientissimorū PP. M. M.
Fr. Ioannis de la Cruz, & Fr. Ioannis Rubio de Oliuares
eiusdem Conuentus sacre Theologiæ Lectorum.*

M Andatum R. A. P. N. & M. Fr. Ioseph de Perlines sacra In-
quisitionis Censoris, & huius nostræ Prouinciæ Hispaniæ
Ordinis Prædicatorum meritisimæ Prouincialis grato animo, & hi-
lari obseruatiâ impleuimus. Vidimus namq; Philosophicum opus
R. P. Fr. Cosmæ de Lerma Inquisitionis Calificatoris, & eiusdem
Prouinciæ Præsentari, in quo planè munus implet vniuersalis Ma-
gistri. Nihil cōtiner aduersum fidei, nec moribus noxiū: omnia
tamen adolecētibus proficua, lectoribus grata, & maioribus susci-
pienda iudicamus. Sanctum sanè fuit præceptum, quod grauissimæ
Patres de reformatione nri Doctoris sapientissimi P. M. Fr. Dñici de
Soro rulerūt: postulabat enim antiqua eius doctrina, vt ab inuili-
bus purgaretur (quæ enim suo tēpore necessaria fuerūt illucescere
maiori claritate superflua iudicātur) & ad nouos oppugnatores ex-
tēderetur, quo circa Eccles. 8. scriptum est: *Nō te pretereat narratio
seniorum, ipsi enim didicerunt à Patribus suis: quoniam ab ipsis desces in-
tellectum, & in tēpore necessitatis dare responsum.* Hoc ad vnguem Præ-
dicatorum Ordo, & veritatis sacrata Religio à vira, & auda conspi-
ratione obseruauit: Seniorum Augustini, Hieronymi, & cæterorū
Doctorū narrationem sanctus Thomas nō præterijcipti à fidel Pa-
tribus, Apostolis inquam didicerūt: Magister Soro in Philosophi-
cis auctor, necnon & in Theologicis Magister, à Diuo Thoma, &
senioribus primis mutuauit. Et vt hæc traditio inuolabilis perma-
neret nouus hic illustrator antiqua nouè, nō solum incipientibus
propinat, verum etiam in tempore hoc necessitatis nouatoribus di-
dicit, & illustrare intellectu, & dare responsum. Et si tunc supra se
in Philosophicis fuit eleuatus Magister: nunc supra præcedentia
eleuatus est cōpillator. Est igitur opus non tantum dignum, sed &
desiderandum, vt prælo manderetur. Sic iudicamus in hoc nostro
Cōuentu S. Pauli Burgenfis, die 20. Mensis Septēbris anno 1642.

Fr. Martinus de Villagutierre

M. & Prior.

Fr. Iuanes de la Cruz. Fr. Iuanes Rubio de Oliuares.
Lector Theologiæ. Lector Theologiæ.

*

Licen.

Licentia R. A. P. N. Prouincialis.

FRater Ioseph de Perlins sacrae Theologiae Magister, & sanctae Inquisitionis Senatus ex officio Calificator, huius Prouinciae Hispani Ordinis Prædicatorum humilis Prior Prouincialis, & seruus, tenore præsentium concedo facultatem tibi R. P. Fr. Cosmae de Lerma, in sacra Theologia Præsentato, & sanctae Inquisitionis Calificatori, ut typis mandes commentaria in octo libros Philosophorum, ex doctrina Sap. Mag. Fr. Dominici de Soto eiusdem Ordinis Prædicatorum desumpta, quæ grauiorum Patrum huius nostre Prouinciae, quibus id commissimus censura approbata constant, in cæteris omnibus seruando, quæ circulariorum impressionem Apostolicis, & Regijs sanctionibus stabilita sunt, in quorum fidem his nostri officij sigillo munitis subscripsimus in nostro Conuentu S. Dominici de Victoria, die 27. Septembris anno Domini 1642.

Fr. Ioseph de Perlins
Prior Prouincialis.

Iussu suæ R. A. Paternitatis.

Fr. Marcellus de
Madrigal socius.

Gen-

Censura Sap. D. Doctoris D. Ioannis Brauo, Metro-
politanae Burgenfis Canonici, in eaque sacrae
Scripturae Lectoris.

IN Aristote'is naturalis Philosophiae libros, iam diu deside-
rata clara haec praecleara Commentaria Reuerendi admo-
dum Patris Magistri Fratris Cosmae de Lerma, ex Predica-
torum familia sacrae Theologiae candidati, & apud sanctae In-
quisitionis Senatum ex officio iurati Censoris, bono Thomisti-
cae doctrinae primam lucem ecce iam vident. Nouum hinc lu-
men recipit Sotus proprio splendore conspicuus, *hactenus enim
fuit suis meritis clarus, sed iam erit de vestra perspicuitate praeclarior.*
Verba sunt Casiodori, lib. 6. variar. epist. 4. quae haud incon-
grue hisce in Sotum dilucidis explanationibus adaptantur. Quid
non in eis vidi primis illis authoris in Dialecticam scriptis equa-
le? Nullum reprehensibile verbum, connexa omnia, iisdem-
que principijs adhaerentia, graui rationum, & auctoritatum
pondere firmata, sani, secundi ingenij germanam prolem, vbe-
rem fructum recognoui. Quidni? Ecce pro Soto ex animo di-
micat auctor, Magnus Doctor pro Magno Doctore indefesse
laborat; dicam verius, pro veritate pugnat: Pugnet viuat, vin-
cat feliciter. Dum caeptum opus adoptata perducit, praesto nunc
derur quod omni ex parte perfectum, & absolutum, omnibus
Philosophiae studiosis per quam gratum, vtilissimum fore certo
creditur, & speratur. Sic vouens libenter subscripsi. Burgis
quarto Kalendas Septembris, anno à Natiuitate Domini supra
millesimum & sexcentessimum quadragessimo secundo.

*Doctor Ioannes Brauo Canonicus,
& sacra Scriptura Lector.*

*Censura R. P. Ildefonsi Muñuz de Otalora,
Qualificatoris Supremi Senatus Cleri-
corum Regularium Minorum.*

COMMENTARIA In octo libros Phisicorum
ex doctrina sapientissimi Magistri Fratris Dominici de
Soto Ordinis Predicatorum desumpta, & à Reuerendo
admodum Patre Fratre Cosma de Lerma Burgenfi eiusdem Or-
dinis sacrae Theologiae Presentato, & apud sanctae Inquisitionis
Senatum ex officio censore composita. Iussu diligenter expen-
di, mature recognoui, sedulo & magna cum voluptate perlegi.
Et fateor nihil Catholicae Fidei dissonum agnouisse, imò opi-
nionem, (quæ omnibus in scholis nota erat) viri eruditissimi
& in doctrina Diui Thomæ & Magistri Dominici de Soto plu-
rimum versati in hoc labore confirmatam & comprobatam re-
perio, nam præter dispositionis ordinem & vtriusque doctrinae
acutissimam intelligentiam omnes quaestiones summa claritate
& excellenti distinctione pertractat. In illis reperies fundamenta
Angelici Preceptoris acutissime illustrata, confirmationes pro-
eius auctoritatibus validissime fulcitas, ita vt per ipsas obieccio-
num nubila dispareant. Quare hæc Commentaria non solum
vt digna verum vt utilissima, his qui liberalium Artium profes-
sionem obtinent in lucem prodire debent. Datis Matriti in
hac nostra Spiritus sancti æde, die 18. Februarij, anni 1643.

*Ildefonsus Muñuz de Otalora, Qualificator
Supremi Senatus Clericorum Regularium Minorum.*

Licencia del Ordinario.

NOS Los Prouissores en todo este Arçobispado de Burgos por el Illustrissimo señor D. Francisco Manso de Zuñiga Arçobispo del dicho Arçobispado, del Consejo de su Magestad, &c. Por las presentes y su tenor damos lieencia en forma por lo que nos toca, para que se pueda imprimir vn libro intitulado *Commentaria in octo libros Physicorum ex doctrina sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto Ordinis Predicatorum desumpta*, compuesto por el Padre Presentado Fr. Cosme de Lerma de la misma Orden de Predicadores, por quanto nos consta no tener cosa contra nuestra santa Fè Catholica y buenas costumbres. Dada en la Ciudad de Burgos, à doze dias del mes de Septiembre de mil y seiscientos y quarenta y dos años.

*El Licenciado D. Pedro Manso
y Zuñiga.*

Por mand^o de los señores Prouissores.

*El Bachiller Juan de Sarachaga
Landa.*

Secretario.

Suma del Priuilegio.

TIENE el Padre Presentado Fray Cosme de Lerma, de la Orden de Santo Domingo, Priuilegio de su Magestad por diez años, para imprimir vn libro intitulado *Commentaria in octo libros Phisicorum*, doctrina del sapientissimo Padre Maestro Fray Domingo de Soto, como parece por el testimonio que dio Marcos de Prado, y Velasco, Secretario de Camara. En Madrid, à seis dias del mes de Março, de mil y seiscientos y quarenta y tres años.

T A S S A.

YO Marcos de Prado y Velasco, Escriuano de Camara del Rey nuestro señor, de los que en su Consejo residen, certifico, y doy fee, que auendosi visto por los señores del vn libro, que con sulicencia fue impresso, intitulado *questiones proæmiales ad octo libros Phisicorum*, compuesto por Fr. Cosme de Lerma, de la Orden de Santo Domingo, tassaron cada pliego del dicho libro à quatro maravedis, el qual tiene quarenta y siete pliegos, que al dicho respeto monta cada volumen en papel, ciento y ochenta y ocho maravedis, sin el principio y Tabla, y à este precio, y no à mas mandaron se venda, y que esta fee se ponga al principio de cada libro, para que se sepa el precio que se ha de vender, segun consta y parece del decreto por los dichos señores proueydo, que queda en mi oficio, à que me refiero, y para que dello conste di esta fee. En Madrid, à quatro dias del mes de Iunio, de mil y seiscientos y quarenta y tres años.

*Marcos de Prado,
y Velasco.*

Fee

Fec de Erratas.

Pag. 2. colum. 2. pares, lege, partes. Pag. 25. col. 2. confusi, leg. ge confusa. Pag. 24. col. 1. prædicta, leg. prædicata. In eadem, prædracta, leg. prædicata. Pag. 32. col. 1. finit, leg. sunt. Pag. 97. col. 2. productioni, leg. productionum. Pag. 100. col. 1. puod, leg. quod. Pag. 112. col. 2. alterat, leg. alteratio. Pag. 142. colum. 2. materid, leg. materiz. Pag. 184. col. 2. quidam, leg. quodam. Pag. 186. col. 2. parrem, leg. parrem. Pag. 203. col. 2. absoluta, leg. absolutam. Pag. 215. col. 2. enim vilio, leg. visio enim. Pag. 119. col. 1. manifesta, leg. manifeste. Pag. 220. colum. 1. prædictis, leg. prædictis.

HIC Liber inscriptus, *Commentaria in octo libros Physicorum, ex doctrina Ss. Magistri Fratris Dominici de Soto, per Fratrem Cosmam de Lerma desumpta*, demptis his mendis, suo exemplari fideliter correspondet. Datum Matriti, 21. Iunij, anno 1643.

*Doctor D. Franciscus Murcia
de la Llana.*

Per:

Perillustri , & Reuerendo Domino
Doctōri, D. Ioanni Baptistæ Frances
de Vrrutigoyti, & Lerma, Archidia-
cono, & Domino de Valpuesta
Metropolitanæ Burgen-
sis Canonico.

ILLUSTRE Sanè elogium simul & so-
latium fuit (amantissime Domine) quod
de igneo zelo & rapto Elia. 48. eloquitur
Ecclesiasticus : Et Prophetas facis successores
posse. Cum enim natura suam corruptionem de-
ploret, aternitatis emula ingenita ambitione, &
defectum pellere, & aternitatē persequi conatur.
Et res pro voto contigit dum propagatione natu-
ram, & succeſsione famam, gloriam fixit & no-
men. Inuida mors pauere nescia, docta miscere u-
dium pariter funera, atque sapientium R. P. Fr.
Cosmam de Lerma huius operis auctorem, almi
Prædicatorum instituti Profforem, & Hispania-
rum inclita Prouinciæ Præsentatum, dum ex vix
ultimam manum imposuerat è mortalibus eripuit,
Philosophicum lumen extinxit, & sapientiæ ve-
nam truncavit. Quid non lugubre Religioni?
quid!

quid non triste accidit huic Collegio? Caterum ut
perpetuitate esset decorus reliquit successorem post
se. Iniquam euiditissime Domine, succedis san-
guine, dum ex nobilissima D Petronilla de Lerma
felix existis filius. Diuino hoc fuit actum consilio,
ut trophea nobilitatis Lerma & Vrrutigoiti, in
te uno recondentur thesauro, & splenderent
lumine. Succedis amicitia, ita ut non dimidium
animi, sed ut totum transformatum gaudeas. Suc-
cedis denique opere & liberalitate nam argutia hu-
ius libelli plurima ex tuis concertationibus venti-
lata sunt, & deprompta, magna pars sumptuum à
tua liberalitate prouissa. Quapropter hoc Burgen-
se Collegium, & eius prudentissimum caput Ma-
gister Regens, & Prior R. P. Fr. Martinus de
Villagutierre tot titulis deuictum non uoluntate,
sed suo pondere relinquimus libellum hunc in suum
principium tendere, & ad suam protectionem redi-
re. Cuiam aptius dicari potest si Thomisticum
est, nonne in Principe Academiarum Salmanti-
na è purissimis uberibus quibus semper abundat
vincens pueritiam ingenio, impari fructu, impari
admiratione lacteum iubar summa alacritate su-
xisti? eam ad uoco in testem, orbis Caput inclitam
Romam produco in auxilium, & ut nullus ambaginis

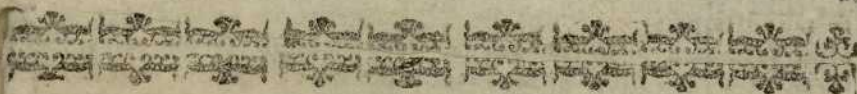
ginis restet scrupulus clamores omnium Burgenſium
ſuadeant, quorum animos ſic tua merita benigniſſi-
ma rapuerunt, ut cuncti diſputationibus, conſilijs, &
ad populū ſubtiliſſimis cōcionibus gaudeant intereſ-
ſe, & deplorēt diuelli. Si Philoſophicum, quiſnam
amplius cius reſerauerit nodos, & profundiffimas
propalauerit quaſtiones? ſi Dñicanum & noſtrū,
iniuſtū eſt alteri opus tradere, quam ei, cuius eſt
affectum, experimur opera, & ab infantia in-
genitam volūtatem, quam ab illo magnanimo vi-
ro apud exteros incenſanter laudato, apud proprios
ſummis laudibus euecto D. D. Martino Frances-
Vrrutigoyri ſuo pientiffimo Patre tanquam à pro-
prio ſemine in florem & fructū reduxit. Eius enim
executione, & induſtria interuallo breuiſſimo (octo
inquam menſibus quiſnam credet?) celebrē illud
cōnobium S. Ildeſonſi Coſarauiſtani Almi Ordi-
nis Prædicatorū, quod ſuo teſtamento & erigi, & di-
tari D. D. Ildeſonſus de Villalpando iuſſit. funda-
mēta ſuſcepit, & ut annuos redditus uſq. ad ſeptem
millia ſcutorum munificentiffime ampliavit. Ac-
cipe igitur hoc munuſculum, ut te accipientes cuncti
ſe gaudeant accepiffe, ſub alis protegi, protectione
ſuade, & ſuaſione defende, felix uine, & vale in
æternum.

Fr. Martinus
de Villagutierre Magiſter, & Prior.

Ad Lectorem.

Libentissime tibi (studiose Lector)
post Summularum, & Logicæ iux-
ta doctrinam Venerabilis, & sapientissi-
mi nostri Magistri Fr. Dominici Soto
elaboratum opus, ex ipsiusmet doctri-
na offero Philosophiam. In qua re neu-
tiquam, quod aliàs dixit Seneca, mea
audebit asserere insufficientia. *Multum*
egerunt qui fuerunt ante nos, (inquit ipse) sed
non peregerunt. Sic epist. 65. Quid namque
limpidissimæ fonti turbidum cœnum?
Sed accipe antiqua nouiter, & Vale.

1.

QVÆSTIO- NES PROOEMIALES AD OCTO LIBROS PHISICORVM.

QVÆSTIO I.

*Utrum Philosophia sit scientia speculativa vnius
aliove speciei?*

Varijs omiſſis acceptio-
nibus Philoſophiæ, de
quibus in proœmio ad
oçto libros Philiſcorum
plures tractant Autho-
res, accipimus hic Philoſophiam
ſolum prout de ente mobili abſ-
trahente à materia ſingulari & cõ-
cernente materiã ſenſibilem agit.
Et licet de illa plures poſſemus
diſputare quæſtiones proœmia-
les; quia tamen altquæ illarum ex
his quas 1. libro logicæ diſputaui-
mus, facile poſſunt reſolui, duas
ſolum, quæ ſpecialem de Philiſca
ingerunt diſcultatem, diſputa-
bimus.

2. In ea autem quam propoſui-
mus, duo ſupponimus, & aliud in-
quirimus: Supponimus enim pri-
mo, Philoſophiam eſſe vere ſcien-

tiam, quia re vera eſt habitus cer-
tus & euidens per demonſtratio-
nem acquiſitus, & in ea per pro-
pria principia motus diuerſas de
ente mobili paſſiones demonſ-
trantur. Nec huic veritati obſ-
tat, quod cum ſcire ſit rem per cau-
ſam cognoscere, & quod illius eſt
cauſa, & quod aliter ſe habere non
poſeſt: plura ſunt circa quæ ver-
ſatur Philoſophia, vt quod in om-
ni vere ſunt troniua, & quod in
omni hyeme ſunt frequẽtes plu-
uiæ, & ſimilia, quæ ſe aliter habe-
re poſſunt. Non inquam, id obſ-
tat, quia vt diximus in logica lib.
8. quæſt. 12. n. 3. non oēs ſcien-
tiæ debent habere æqualem gra-
dum certitudinis, & ſufficit ad ra-
tionem ſcientiæ, quod id quod de-
mõſtrat, regulariter ſaltem aliter

A ſe ha-

se habere non possit; & sic saltem aliter se habere nō possunt aliqua, quæ demonstrat Philosophia, licet quoad alia, quæ etiam demonstrat, multo maiorem habeat certitudinē.

3. Supponimus secūdo, Philosophiam esse scientiam speculatiuā, quia agit de rebus naturalibus, quarum plures non sunt à nobis operabiles, & si aliquæ sint à nobis operabiles, de illis ac de omnibus alijs agit, non tradendo modum quo fiunt (quod requirebatur, vt esset habitus practicus) sed contemplādo earū naturas, propriasq; de illis passionēs demonstrādo, quod est propriū habitus speculatiui.

4. His ergo suppositis, quod inquirimus (quia aliquam ingerit specialem difficultatem) est, an Philosophia quoad omnes suas partes, & prout de quolibet ente mobili agit, prout videlicet comprehendit octo libros Philosophorū, & libros de celo, de generatione, & de anima, sit vna scientia eiusdem athomæ speciei.

5. Resolutorie respondetur affirmatiue. Et pro cōclusionis probatione supponēda sunt quæ de specificatione scientiarum in logica lib. 1. q. 6. & lib. 8. q. 15. diximus. Ex quibus sic probatur cōclusio. Vnitas specifica sciētiarum ab vnitate obiecti, non in esse entis, sed formaliter inesse obiecti & sub abstractione à materia est desumēda. Sed obiectū Philosophiæ quoad omnes suas partes, licet in esse entis non sit omnino formaliter idē, in esse tamen obiecti est eius-

dem athomæ speciei, siquidē sub eadem omnino consideratur abstractione à materia, vt abstrahens videlicet à materia singulari, & concernens materiam sensibilem: ergo Philosophia quoad oēs suas partes est vna formaliter scientia athomæ speciei.

Confirmaret. Quia si propter aliquam maiorem abstractionē, quæ intra abstractionem à materia singulari in aliquibus partibus Philosophiæ, quam in alijs reperitur, tractatus octo librorū Philosophorū, tractatus de celo, tractatus de generatione, ac tractatus de anima, quatuor obid constituerent species athomæ Philosophiæ, vt aliqui contendunt, etiam in ipso tractatu octo librorū Philosophorum distinguerentur diuersæ scientiæ speciei, siquidem in illis agitur de motu locali, qui abstrahit ab aliqua materia sensibili, à qua non abstrahunt partes compositi substantialis, de quibus agitur in 1. libro: & similiter in tractatu de anima esset distincta species scientiæ, illa quæ agit de anima uegetatiua, ab illa quæ agit de anima rationali, siquidem obiectum huius abstrahit ab aliqua materia sensibili, à qua non abstrahit obiectum alterius.

6. Obijcies primo. Quod corpus naturale est obiectum totius Philosophiæ. Sed illud, teste D. Thoma 1. Posteriorum, lect. 4. 1. diuiditur in diuersas species scibilibis. Ergo & Philosophia, quæ circa illud versatur, in diuersas species

cies scientiæ diuiditur.

7. Responderetur primo, D. Thomam corpus naturale non accipere ibi Rictæ, prout nullatenus abstrahit à materia sensibili, sed in latiori acceptione, prout distinguitur a corpore Mathematico, & comprehendit non solum obiectū Philosophiæ, sed & scientiarū, quæ inter Physicam & Mathematicas appellantur mediæ, v. Musicæ & Perspectivæ, quarum obiecta, cum participant aliquid de rebus sensibilibus, visuale scilicet, & sonorum, sub corpore naturali comprehenduntur: & in ea acceptione corpus naturale in diuersa quidem diuiditur scibilia, circa quæ versantur Physicæ & prædictæ scientiæ mediæ ab illa formaliter distinctæ, corpus autem naturale præcisse, vt dicit idē quod ens mobile, & non attingitur à prædictis scientiis medijs, est obiectum Physicæ, & vt sic non distinguitur in diuersa scibilia. Secundo responderetur, quod notanter D. Thomas non dixit, quod ens mobile, sed quod corpus naturale diuiditur in diuersa scibilia: illud enim idem materialiter sub ratione mobilis est obiectum Philosophiæ, & vt sanabile per artem est obiectum medicinæ, quæ specificè distinguitur à Philosophiæ, sub ratione tamen mobilis non distinguitur in diuersa scibilia.

8. Obijciens secundo, quod diuersa abstractio est in obiecto librorum de cælo, & in obiecto li-

brorum de generatione, siquidem istud cōcernit qualitates sensibiles contrarias, quas non concernit, sed ab illis abstrahit obiectum librorum de cælo. Ergo tractatus librorum de cælo specificè in ratione scientiæ distinguitur à tractatu librorum de generatione.

9. Si dicas, quod ea maior vel minor abstractio, quia est intra abstractionē solum à materia singulari, quæ est formalis abstractio obiecti Philosophiæ, materialiter se habet ad ipsum Philosophiæ obiectum, nec illud in ratione formaliter obiecti distinguit; alias (vt in probatione conclusionis diximus) in tractatu octo librorum Physicorum, & in tractatu librorum de anima diuersa formaliter obiecta, diuersæque formaliter scientiæ distinguerentur, quod nullus admittit.

10. Cōtra hoc tamen est, quod intra eādem abstractionem à materia sensibili diuersa constituuntur obiecta formaliter, diuersæque formaliter scientiæ Mathematicæ, Geometriæ & Arithmetica, per id solum quod obiectū Arithmetica abstrahat à quantitate cōtinua, à qua non abstrahit, sed illam concernit obiectum Geometriæ. Ergo si intra abstractionem à materia singulari obiectū vnius partis Philosophiæ abstrahit ab aliqua materia sensibili, à qua obiectum alterius partis nō abstrahit, sed illam concernit, talis diuersa abstractio non materialiter, sed formaliter se habebit, formaliter-

que faciet differre prædicta obiecta: ac perinde scientiæ, quæ ad talia obiecta terminantur, specificè etiam distinguuntur.

11. Responderetur ad argumentum, solutionem dariam esse opprimam, & ad replicam aduersus illam, omisiss pluribus solutionibus, quæ ei solent assignari, responderetur dupliciter. Primo, quod abstractio obiecti librorum de cælo à qualitatibus sensibilibus, quas concernit obiectum librorum de generatione, nō est abstractio nec positiua, nec formalis. Non est quidē abstractio positiua, sed potius negatiua, quia obiectum librorum de cælo realiter non concernit tales qualitates naturales, vt possit per cōsiderationem scientiæ ab illis positiue abstrahere, & ob id etiam nō est abstractio formalis, quia abstractio formalis est abstractio formæ ab illo, quod respectu illius se habet vt materia. Et cum cælū non se habeat vt forma respectu talium qualitatum sensibilibus, nec illę vt materia illius, cum consideratur cælum absq; talibus qualitatibus sensibilibus, nō abstrahitur ab illis abstractione formali, qualiter forma abstrahitur à materia, in qua est. Et quia abstractio cōstitutiuā obiecti Philosophiæ est abstractio positiua, quia omnia de quibus per se agit, concernunt materiam & est abstractio formalis, quęlibet alia maior vel minor abstractio, seu vt melius dicam, maior vel minor concernentia materiæ sensibilis ma-

terialiter se habet ad obiectū Philosophiæ: ac perinde illud in diuersa formaliter scibilia non distinguitur. Quantitas ramen contrinua, quæ est obiectū Geometriæ, cum sit verè & realiter materia, ex qua componitur numerus, qui est obiectum Arithmeticæ, cum tale obiectum in ratione obiecti, Arithmeticę abstrahit à quantitate continua, abstrahit ab illa positiue & abstractione formali: ac perinde ea diuersa abstractio licet intra abstractionē à materia sensibili, nō materialiter, sed formaliter se habet, formaliterque distinguit obiectum Arithmeticæ ab obiecto Geometriæ.

12. Quod si huic obijcias, quod saltem obiectum librorum de anima abstractione formali abstrahit à materia, de qua agitur in 1. libro Philosophorū, siquidem anima est vere actus & forma materię, & in libris de anima agitur de ipsa anima; non autem de materia. Ergo libri de anima diuersum formaliter habent obiectum, ac prædictus primus liber Philosophorum: ac perinde ad diuersas formaliter pertinent scientias.

13. Ad hoc facile responderetur. Quod in libris de anima non agitur de anima, vt abstrahit à materia, sed potius vt illam cōcernit, vt dicit ordinem ad illam & vt est actus illius. Numerus autem quāuis realiter sit in quantitate contrinua, taliter cōsideratur ab Arithmetico abstrahendo à quantitate continua, quod nullatenus illum

consi-

consideret per ordinem ad quantitatem continuam, sed præcise attingat numerum quoad formam numeri, nulla habita consideratione ad quantitatem continuam.

14. Secundo respondetur ad argumentum, & ad replicam principalem, quod etiam si uniformiter concedamus maiorem & minorem abstractionem à materia intra abstractionem ab omni materia sensibili, sicut & maiorem vel minorem abstractionem intra abstractionem à materia singulari, si secundum se consideretur, & non aliunde, proueniat distinctio, materialiter se habere ad obiecta scientiarum; tamen si scientiæ aliquæ utantur diuersis principiis, formalem habent diuersitatem, secus autem si eisdem principiis utantur. Et quia Phisica quoad omnes partes & quoad omnia sua partialia, quæ attingit obiecta, eisdem prorsus utitur principiis, scilicet eodem principio radicali cuiuslibet motus, consequens est, quod unitatē arthomani habeat specificam scientiæ, prout omnia sua prædicta partialia attingit obiecta. Geometria autē & Arithmetica diuersis utuntur principiis: cum enim eadem sint principia cuiuscunque rei in essendo & in cognoscendo, & principium essendi quæritatis continuæ, quæ est obiectum Geometriæ, sit aliquid indiuisibile secundum diuisionem continuam, tali principio utitur Geometria ad demonstrandas de suo obiecto passiones. Et cum principium numeri sit quan-

titas continua, ut indiuisibilis secundum diuisionem discretam, eo principio utitur Arithmeticus ad demonstrandas passiones numeri, & non potest omnino ab eo principio abstrahere; alias non ageret de numero ut est quæritas discreta, & ut principium illius est quæritas continua, & ut distinguitur à numero transcendentali rerum spiritualium.

QVÆSTIO III.

Utrum ens mobile substantiale sit obiectum Philosophiæ?

Cum dubitamus, an ens mobile sit obiectum Philosophiæ, non sumimus mobile in ordine ad motum proprie successiuum, ut distinguitur à mutatione instantanea; sed pro mobili quocunque motu, vel mutatione instantanea phisica, quæ nimirum terminatur ad aliquod sensibile. Vnde sub ente mobili, de quo Phisica agit, non comprehenduntur Angeli, ut falso existimauit Antonius Andreas opusculo de tribus principiis, quod Angeli enim licet habeant suos motus, tam illi, quam illorum motus abstrahunt à materia sensibili, quam concernit obiectum Philosophiæ: ac perinde in Phisica per se non agitur de Angelis, sed solum per accidens, quatenus sunt motores celi, cuius motus localis est phisicus; imò & etiam per accidens ea ratione agitur in Phisica de primo motore, quatenus est causa omnis motus phisici.

2. Duplex questio in propofita inuoluitur: altera, an obiectum Phifice fit ens mobile, corpus mobile, fubftantia mobilis, vel ens, aut corpus naturale. Altera vero, an fit ens mobile fubftantiale, an vero ens mobile, vt abftrahatur à fubftantiali & accidétali. Et quia vt videbimus, refolutio primæ questiois ex huius fecundæ refolutione dependet, à refolutione huius fecundæ incipimus.

3. Pro vtriusq; autè refolutione fupponenda funt, quæ in libr. 1. logicę q. vltima prooemiali de obiecto formali cuiuscūque fcientiæ diximus, fpecialiter quod illud debet continere omnia, quæ in tali fcientia attinguntur; non quidem vt de omnibus illis in recto prædiceretur (Deus enim, qui est obiectum Theologię; non prædicatur in recto de omnibus, quæ in Theologia tractantur) fed quod prædiceretur de illis faltem in obliquo, quatenus omnia quæ in tali fcientia attinguntur, ad ipfum aliqua ratione ordinantur.

4. Secundo est aduertendum, quod fubiectum feu obiectum alicuius fcientiæ est illud, quod est radix paffionum, & de quo eius paffiones per talem fcientiam demonftrantur. Quamuis enim quælibet fcientia principaliter verfetur in demonftrando paffiones de fuo obiecto, obiectum fcientiæ non funt ipfæ paffiones, imò nec aliquid abftrahens à fubiecto paffionū, & ab ipfis paffionibus, fed obiectum fcientiæ folum est fub-

iectum in quo radicantur paffiones, & de quo paffiones in fcientia demonftrantur. Et ita obiectū fcientiæ Philofophiæ erit illud, quod fuerit radix omnium paffionum, quas Phifca demonftras, & de quo tales paffiones demonftrantur.

5. Tertio deniq; fpecialiter pro refolutione primæ quæftionis est aduertendum, aliud effe ens mobile fubftantiale, ac ens mobile fubftantialiter. Ens enim mobile fubftantialiter folum dicitur ens potens moueri medio motu ad formam fubftantialem terminato. Ens autem mobile fubftantiale dicitur cōpofitum fubftantiale, quod potest moueri, & habet principium mobilitatis fivè in ordine ad motum ad formam fubftantialem terminatum, fivè ad motum ad formam accidétalem terminatum. Et quidem certum est, obiectum Philofophiæ non effe folum ens mobile fubftantialiter, cum illi non cōperat omnes paffiones, quas Phifca de fuo obiecto demonftrat, fcilicet mobilitas proxima ad motus accidentales, vt ad motum localem, augmentationis, vel alterationis. Sed difficultas folum est, an ens mobile fubftantiale, id est, cōpofitum fubftantiale fit fubiectū & radix omnis mobilitatis proxima & motus phifci fivè accidentalis. fivè fubftantialis: ac perinde illud folum fit obiectum Philofophiæ, an vero non omnis mobilitas proxima, & motus radicetur in mobili fubftantiali feu com-

compositum substantiali, sed aliqua ultimo radiceantur & reducantur ad compositum accidentale: ac perinde obiectum Philosophiae sit ens abstrahens à mobili substantiali & accidentali, seu, quod idem est, à mobili, quod est compositum substantiale, & à mobili, quod est compositum accidentale.

6. Resolutorie est dicendum, adæquatum obiectum Philosophiae esse ens mobile substantiale. Oppositum aliqui tenent cum Caietano opusc. de obiecto Philosophiae. Sed conclusionem cum nostro auctore S. Magistro Soto hic q. 1. tenent alij plures. Conclusioq; deducitur in primis ex Aristotele & D. Thoma. Ex Aristotele quidem, nam lib. 2. vsq; ad textum 75. assignans principia, per quæ Phisicus, ut distinguitur à Mathematico, suas demonstrat conclusiones, semper assignat principia substantialia, & quod Phisicus solum agit de accidentibus ut terminant substantiam naturalem. Et 7. Metaphisicæ rex. 2. ait, obiectum Phisicæ esse substantiam mobilem. His consonat quod Aristoteles & D. Thomas asserunt, obiectum Philosophiae esse corpus mobile, quod saltem ut verificetur debet esse idem in supponendo corpus mobile ac obiectum Phisicæ, quod non posset esse, si obiectum Phisicæ esset ens mobile ut abstrahens à substantiali & accidentali. Et D. Thomas in prologo Phisicorum assignans obiectum Philosophiae, ita ait. *De his quæ dependent à materia non*

solum secundum esse, sed etiam secundum rationem, est scientia naturalis, quæ Phisica dicitur, & quia omne quod habet naturam, mobile est, consequens est, quod ens mobile sit subiectum naturalis Phisicæ. Naturalis autem Phisica de naturalibus est, naturalia autem sunt, quorum principium est natura; natura autem est principium motus & quietis in eo in quo est. Hæc D. Thomas.

7. Ex cuius doctrina prima nostre conclusionis deducitur ratio. Quia Phisica ut de proprio obiecto agit de rebus naturalibus, sed naturale est solum compositum substantiale materiale: illud enim solum est quod habet naturam. Ergo solum compositum substantiale materiale seu ens mobile substantiale, quod idem est, secundum mentem D. Thomæ est obiectum adæquatum Philosophiae.

8. Ratio autem efficax conclusionis est, quod illud est obiectum adæquatum Philosophiae, sicut & cuiuslibet scientiæ, quod est radix omnium passionum, quas talis scientia demonstrat, & de quo perinde omnes tales passionibus demonstrantur. Sed ens mobile substantiale est radix omnium passionum, quas Phisica demonstrat, & de ipso ente mobili substantiali omnes tales passionibus demonstrantur. Illud ergo est adæquatum Philosophiae obiectum. Maior explicatur. Quia intentum cuiuslibet scientiæ est demonstrare passionibus de suo obiecto, & per id illius naturam manifestare. Sed de quolibet

illa dumtaxat passiones demonstrantur, quæ ab illo dimanant & in illo radican-
 tur. Ergo adæquatum obiectum cuiuslibet scientiæ est,
 quod est radix omnium passionum,
 quas talis scientia demonstrat. Mi-
 nor autem probatur. Quia omnis
 passio, quam Philosophia de suo ob-
 iecto demonstrat, est aliqua mo-
 bilitas proxima ad aliquem mo-
 tum vel mutationem physicam pro-
 xime ordinata. Sed omnis mo-
 bilitas proxima siue ad motum ac-
 cidẽtalem, siue ad mutationem Phi-
 sicam substantialem radicitur in
 substantia materiali, illaq; perinde
 dicitur ens mobile radicaliter,
 quatenus est radix omnis talis
 mobilitatis proxime, motus, aut
 mutationis physice. Ergo omnes
 passiones quas Philosophia de suo ob-
 iecto demonstrat, in ente mobili
 substantiali radican-
 tur. Minor pro-
 batur. Quia omnis terminus cuius-
 libet motus radicaliter continetur
 in ente mobili substantiali vel secũ-
 dum totum ipsum compositum sub-
 stantiale, ut forma accidentalis, quæ
 est terminus motus accidentalis,
 vel secundum aliquam partem ip-
 sius compositi substantialis, ut for-
 ma substantialis, quæ est terminus
 mutationis substantialis, radicali-
 ter continetur in materia prima,
 quæ est pars compositi substantialis.
 Ergo etiã ipse motus aut mobili-
 tas ad tales terminos præhabetur
 in composito substantiali, ut in radice
 omnis talis motus & mobilitatis.
 2. Obijcies primo, quod ob-
 iectum adæquatum cuiuscumque

scientiæ, ut etiam nos concedimus,
 debet esse adæquatum subiectum
 omnium passionum, quas talis
 scientia demonstrat, & habere in se
 omnium illarum principia. Sed ens
 mobile substantiale non est adæqua-
 tum subiectum omnium passio-
 num, quas Philosophia demonstrat; nec
 continet omnia illarum principia.
 Ergo illud non est adæquatum ob-
 iectum Philosophiæ. Minor proba-
 tur. Quia motus localis non redu-
 citur in principia substantialia, om-
 nis enim motus tria debent esse
 principia, scilicet materia, forma,
 & privatio. Et ramẽ datur aliquis
 motus localis, scilicet motus cæ-
 li, cuius non sit principium aliqua
 privatio substantialis, siquidem
 nulla privatio substantialis talem
 motum præcedit in cælo, cum
 semper materia cæli fuerit ipsius
 cæli forma facta. Ergo non om-
 nis motus physicus habet princi-
 pia substantialia, in quibus radi-
 ceretur & ad quæ reduceretur; sed ip-
 sa privatio accidentalis est primũ
 & radicale principium motus lo-
 calis cæli.

10. Responderetur, negando mi-
 norem. Et ad probationem, omis-
 sa solutione aliquorum qui in cæ-
 lo saluare cõtendunt etiam priua-
 tionem substantialem, quia in ipsa
 materia cæli in illo priori naturæ
 quo præintellecta fuit antedenter
 ad formam intelligebatur cũ pri-
 uatione substantiali ipsius forme,
 & ad hanc priuationem substan-
 tialem potest reduci omnis priua-
 tio accidentalis, quæ fuerit in cæ-

Id: omiffa, inquam, hac folutione, & quidquid fit de illa; refponde-
tur, quod principia radicalia om-
nium accidentium, quæ per motum
aut mutationem Philiceam acqui-
runtur, & ipfius motus ac muta-
tionis & mobilitatis proximæ fo-
luta funt illa, in quibus hæc vt in
potentia continentur; & priua-
tio formæ licet fit principium:
quoad fieri ipfius formæ non con-
tinetur in potentia ipfam formam,
nec motum aut mutationem, per
quam acquiritur, & folam hæc
continentur radicaliter & in po-
tentia in composito fubftantiali
vel fecundum fe totum vt conti-
ner formas accidentales, & mo-
tum per quem acquiritur, vel
ratione materiæ fubftantialis, in
qua forma fubftantialis radicali-
ter præhabetur. Et ita ad argu-
mentum dicimus, quod vt ens mo-
bile fubftantiale fit obiectum ad-
quarum Philofophiæ, fufficit,
quod in illius partibus intrinfe-
cis, materia videlicet & forma
fubftantiali funt principia radicali-
ter continet omni formam
accidentalem, motum & mobili-
tatem proximam, media qua ac-
quiritur, & quod vt principium
in fieri priuatio accidentalis talis
formæ concurrat, non autem vt
radicaliter illam continens. Un-
de nec de priuatione fivæ fubftan-
tiali, fivæ accidentali, fed folam
de composito fubftantiali omnis
motus, mutatio, aut mobilitas
proxima vt illius paffio prædi-
catur.

11. Obijcies fecundo, quod nõ
omnis motus radicitur in mobili
fubftantiali, fed aliquis vltimo re-
ducitur in mobile accidentale feu
in compositum accidentale. Ob-
iectum igitur ad aquarum Philice
non est ens mobile fubftantiale,
fed aliquid ab illo & a mobili ac-
cidental, feu composito acciden-
tali abftrahens. Antecedens pro-
batur. Nam motus intenfionis &
remiffionis vltimo reducitur in
compositum accidentale; in tan-
tum enim aliquid est intenfibile
vel remiffibile, in quantum est qua-
le, feu haber qualiterem; non au-
tem in quantum est compositum
fubftantiale. Talis igitur motus
vltimo reducitur ad compositum
accidentale, in illoque radicitur.

12. Refponderetur negando an-
tecedens. Et ad probationem ne-
gatur etiam antecedens. Quia li-
cet mobilitatem proximam ad
motum intenfionis & remiffionis
media qualitate habeat compo-
fitum fubftantiale; tamen ficut ipfius
qualitatis & motus alterationis,
per quem acquiritur, ipfum com-
positum fubftantiale est radix,
ita etiam & talis mobilitatis pro-
ximæ ad intenfionem & remiffio-
nem & ipfius motus: & ita nulla
est mobilitas proxima aut motus,
qui vltimate vt in primam radi-
cem in compositum fubftantiale
non reducat.

13. Obijcies tertio, quod muta-
tio fubftantialis, fcilicet genera-
tio non poteft radicitur in compo-
fito fubftantiali, fiquidem illud

præcedit & media illa sit. Nō igitur omnis motus aut mutatio physica in cōposito substantiali radicatur ac perinde illud nō est adæquatum Philosophiæ obiectum, cum aliqua mutatio, de qua Physica agit, in ipsum non reducatur.

14. Respondetur, quod præterquam quod hoc argumento multo minus probatur, obiectum Philosophiæ ad mobile accidentale extendi, cum multo minus ad aliud quod mobile accidentale, seu cōpositum accidentale possit reduci & in illo radicari generatio substantialis: præter hoc, inquam, responderur, quod licet generatio substantialis in cōposito substantiali non radiceretur, radicatur tamen in materia, quæ est pars cōpositi substantialis, & totum ipsum cōpositum substantiale est subiectum denominationis ipsius generationis, & in probabili sententia, (cum nullum accidens, ut in libris de generatione dicemus, possit subiectari in materia prima) ipsius etiam generationis substantialis, quæ quamvis substantialis dicatur propter terminum substantialem ad quem terminatur, verè accidens est, subiectum inhesionis est ipsum cōpositum substantiale, & ita propter hæc omnia etiam talis mutatio substantialis ad cōpositum substantiale reducitur, & ipsum cōpositum substantiale est quod per ipsam generatur.

15. Obijcies quarto, quod esto omnis motus, omnisque physica

mutatio in ente mobili substantiali radiceretur, & ad illud ultimare reducat, id non facit, quod ipsum ens mobile substantiale sit adæquatum obiectum Philosophiæ, nec tollit, quod adæquatum obiectum illius sit ens mobile, ut abstrahit ab ente mobili substantiali, & ente mobili accidentali, quod sic à paritate probatur, quia omne accidens reale, de quo agit. Metaphysica radiceretur in substantia, & ad illam ultimare reducitur, & tamen hoc non obstante obiectum adæquatum Metaphysicæ non est substantia, sed ens reale abstrahens à substantia & accidenti: ergo quamvis omnis motus, & mutatio Physica radiceretur in ente mobili substantiali, id non obstat, quominus obiectum adæquatum Philosophiæ sit ens mobile, ut abstrahit ab ente mobili substantiali & accidentali.

16. Responderur, negando cōsequentiam, & relictis alijs paritatibus, quæ illi assignari solent, vera ratio disparitatis est, quod licet accidens reale radiceretur in substantia, quia tamen in ordine ad illam ut ad materiam comparatur, Metaphysica quæ de suo obiecto abstrahendo ab omni materia agit, non agit de accidentibus in ordine ad substantiam, sed solū inesse entis, & abstrahendo ab omni ordine, quem habent ad materiam, ac perinde & ad substantiam, & considerando ex æquo naturæ & passionis substantiæ & accidentium secundum se: & sic obiectum adæq;

adæquatum Methaphisicè non est solum substantia, sed ens vt abstrahit à substantia & accidenti: Phisicus autem cum attingat suū obiectum solum vt abstrahens à materia singulari, & vt concernēs omnem materiam sensibilem, si agit de accidentibus sensibilibus, moribus & mutationibus phisicis, agit de omnibus illis, vt sunt affectiones substantiæ, & ad illam, vt ad propriam materiam proprium que subiectum comparantur, & cum vt sic omnia talia accidentia, mobilitas proxima, & motus in composito substantiali radicetur, illudque tam respectu motus accidentalis quam substantialis sit mobile radicaliter, & quod omni prædicto motu motetur, & de quo omnis prædicta mobilitas proxima & motus vt illius passiones per Philosophiam demonstratur, illud solum est adæquatum obiectum Philosophiæ.

17. Ex dictis sequitur in re & in supponendo ens mobile substantiale, quod assignamus obiectum Philosophiæ, esse idem ac corpus mobile, substantia mobilis, & ens naturale: quia ens mobile substantiale non est nisi corpus & substantia, & ens naturale, quod habet in se naturam, & principium motus & quietis, & hinc sumitur ratio dubitandi pro secunda difficultate huius questionis, an, cum hæc pro eodem supponant, indifferentes quodlibet eorum possit assignari obiectū Philosophiæ, aut congruentius assignetur ens mobile.

18. Resolutorie responderetur, congruentius assignari obiectum Philosophiæ ens mobile, quam corpus mobile, substantia mobilis aut ens naturale. Conclusio est expressa D. Thom. in præfatione Phisicorum, vbi sic ait: *quod subiectum Philosophiæ est ens mobile simpliciter, non dico autem corpus mobile, quia omne mobile esse corpus probatur in isto libro, nulla autem scientia præbat suum obiectum.* Hæc D. Thom. ex cuius doctrina conclusionis deducitur ratio, quia obiectum cuiuslibet scientiæ debet presupponi ad illam, vt quid notū, nec in illa debet probari: sed connexio mobilitatis cum ente, & quod omne mobile sit ens, præsupponitur ad Philosophiam vt quid notum, & nec in illa nec in alia scientia probatur: connexio autem mobilitas cū corpore, & quod omne mobile sit corpus, non supponitur in Phisica vt quid notum, sed potius in illa probatur: dum enim in 6 Phisicorum per id quod omne mobile debet esse partim in termino à quo & partim in termino ad quem, demonstratur, omne mobile debere esse diuisibile; consequenter etiā demonstratur & probatur, omne mobile esse corpus. Congruentius igitur assignatur obiectum Philosophiæ ens mobile, quam corpus mobile.

Confirmatur, quia illud congruentius assignatur obiectum alicuius scientiæ, quod ponitur in definitione primarum passionum, quas talis scientia demonstrat. Sed
in

In definitione primæ passionis demonstratur per Philosophiam, scilicet motus, ponitur ens, non autem corpus, substantia, aut ens naturale: definitur enim motus quod sit actus entis; non autem quod sit actus corporis, aut actus substantiæ: ergo congruentius assignatur obiectum Philosophiæ ens mobile quam omnia alia, utpote in quo mobilitas radicalis, quæ est ratio formalis obiecti Philosophiæ, coniungitur cum ente, quod definitionem primæ passionis ingreditur.

19. Obicies, inde sequi, Philosophiam esse partem Methaphisicæ, aut scientiam illi subalternatam. Cōsequens quoad utramque partem est falsum: ergo. Sequela probatur, quia vel mobile est differentia essentialis entis; vel addit differentiam accidentalem supra ipsum ens. Si primum, Philosophia erit pars Methaphisicæ: ad eandem enim scientiam ad quam pertinet agere de aliquo obiecto, pertinet etiam agere de differentiis essentialibus illius, ac de speciebus per illas constitutis. Si autem mobilitas est differentia accidentalis, & extranea supra ens, Philosophia, cuius obiectum addit talem differentiam accidentalem & extraneam supra ens, quod est obiectum Methaphisicæ, erit scientia ipsi Methaphisicæ subalterna-

ra iuxta id quod in Logica quæst. 13. posteriorum de subalternatione scientiarum diximus.

20. Responderetur, negando sequelam quoad utramque illius partem: quamvis enim mobilitas non sit differentia accidentalis & extranea supra ens (cum enim ens omnia transcendat, nihil potest ei accidentale & extraneum super addi) tamen quia ens ut attingitur à Methaphisicæ, ab omni abstrahit materiam, & mobilitas phisica materiam concernit sensibilem; Philosophia quæ circa ens mobile versatur, non potest esse pars Methaphisicæ. Tunc enim solum ad scientiam quæ agit de aliqua ratione superiori pertinet agere de rationibus essentialiter inferioribus, quando illæ sub eadem abstractione à materia attinguntur, ac attingitur ipsa ratio superior. Nec Philosophia proprie subalternatur Methaphisicæ. Tum quia licet hæc ipsius Philosophia sicut & aliarum scientiarum principia aliter explicet; non tamen ipsius Philosophiæ principia probat & demonstrat. Tum etiam, quia cum enti nihil possit esse accidentale & extraneum, obiectum Philosophiæ non addit differentiam accidentalem & extraneam supra ens, quod est obiectum Methaphisicæ.

LIBER PRI- MVS PHISI- corum.

Quamuis (vt in quæstio-
ne 1. proœmiali dixi-
mus) Phisica quoad om-
nes suas partes sit
vnius speciei arthomę
sciētia, in quatuor partes seu tra-
ctatus diuiditur. In prima quę
oçto libros continet Phisicorum,
agitur de ente mobili in cōmuni,
in reliquis tribus iuxta tres spe-
cies motus, localis, scilicet altera-
tionis, & augmentationis, de tri-
bus illis agitur. Vnde secūda pars
continet libros de cælo & mundo
quibus proprius est motus loca-
lis. Tertia pars libros cōtinet de
generatione, in quibus agitur de
generabilibus & corruptibilibus,
quibus proprie comperit altera-
tionis motus. Ac denique quarta
pars continet libros de anima: so-
lum enim animatis & viuētib;
motus comperit augmērationis.
In hoc autem tomo primam solū
partem Philosophię, quę oçto li-
bros Phisicorum cōplectitur, ex-
plicādam suscipimus. Et licet cu-
iuslibet libri rextum Aristorelis
latissime noster author S. Mag.
Soto seorsum à quæstionibus pro-
ponat & explicet, breuitatis ra-

men causa summam textus cuius-
libet libri breuiter in illius prin-
cipio proponemus. Et deinde iux-
ta ordinem ipsius textus, quęstio-
nes in quibus ea quę Aristoreles
habet, & circa illam possint offer-
ri, maiori quā possimus breuitate
& claritate eiusdem nostri aucto-
ris S. Magistri Soto doctrinā per-
stringētes, explicare conabimur.

Summa Textus.

Primus liber in quo metho-
dum procedendi & princi-
pia rerum naturalium in-
tendit Aristoreles explica-
re, nouem continet capita. In pri-
mo tradit ordinem quodlibet cog-
noscendi. In secundo & tertio re-
fert & reiecit opinionē Parmeni-
dis & Melissi, quod omnia sunt
vnum & immobilia. In quarto va-
rias refert & confutat veterum de
principijs naturalibus sententias.
In quinto adstruit, principia rei
naturalis esse contraria. In sexto
ex eo deducit, illa esse tria: nēpē
contraria, & subiectum, scilicet
materia circa quam versantur. In
sep.

seprimo determinare docet, principia rei naturalis esse materiam, formam, & priuationem, & qualiter materia sit cognoscibilis, explicat. In octauo refert & impugnat rationem, qua veteres ortum & interitum denegabant. In nono denique refert & reijcit fundamentum Platonis, ob quod materiam à priuatione non distinguerebat, & ostendit, materiam esse ingenerabilem & incorruptibilem.

QVAESTIO I.

Utrum ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia sit nobis in cognitione procedendum.

PRo hac & duabus sequentibus quaestionibus supponendum est primo, cognitionem alteram esse intellectuam, alteram sensitivam. Et in homine pro hoc statu, videlicet dum eius anima est immersa materiae, cognitionem intellectuam semper praecedit sensitiva: & sic intelligitur illud Philosophi, quod omnis nostra cognitio ortum habet à sensu. Nunc autem inquirimus de cognitione intellectuam & ordine in illa procedendi.

2. Secundo est supponendum cognitionem tam sensitivam quàm intellectuam alteram esse confusam, aliam vero distinctam. Confusa, est cum cognoscitur aliquid non cognoscendo determinate illius partes. Cognitio autem distincta est contra est cum cognosci-

tur aliquid, determinate illius partes cognoscendo. Inde est, cognitionem confusam & distinctam alteram esse totius actualis, alteram vero totius potentialis; cum enim tale verumque totum habeat suas partes, si illud cognoscatur non cognoscendo determinare illius partes, talis vtrique cognitio erit confusa; si vero illud cognoscatur cognoscendo illius partes, erit cognitio illius distincta.

3. Terrio est supponendū, quod aliquid potest esse notius quoad nos, & aliquid notius secundum naturam. Esse autem aliquid notius secundum naturam, ut explicat D. Thom. hic lect. i. non est, quod detur natura vnum magis cognoscens quam aliud; sed quod ipsum obiectum secundum se & secundum suam naturam sit magis cognoscibile, & habeat maiorem cognoscibilitatem passivam: & cum vnum quodque sit cognoscibile in quantum ens, & in quantum est in actu; illud erit secundum se magis cognoscibile, ac perinde notius secundum naturam, quod habuerit magis entitatis, perfectionis, & actualitatis: & quia magis determinata sunt magis entia, & magis actualia quàm minus determinata, illa erunt magis nota naturę. Notiora autem nobis sunt, quę nostro intellectui magis proportionantur. Vnde cum noster intellectus sit in cognoscendo agēs procedens de potētia ad actū, illa erunt nostro intellectui magis proportionata, quę fuerint magis potētialia.

His

4. His ergo suppositis, dicendum est, quod ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia est nobis in cognitione cuiuslibet rei procedendum. Hanc conclusionem docet Philosophus 1. huius libri capite, illiusque ratio ex ipsius Philosophi doctrina sic ad formam deducitur. Connaturale est nobis à notioribus nobis ad minus nobis nota in cuiuslibet rei cognitione procedere. Sed magis vniuersalia sunt nobis magis nota, quam minus vniuersalia. Ergo ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia in cuiuslibet rei cognitione est nobis procedendum. Maior videtur manifesta, & minor probatur. Quia magis confusa sunt nobis notiora. Sed vniuersalia sunt magis confusa. Ergo illa sunt nobis notiora. Maior probatur. Tum quia totum integrale est magis confusum quam eius partes; sicut etiam totum intelligibile magis confusum est quam eius partes: vtrumque enim in se confunditur & inuoluit partes. Ergo sicut totum integrale ad sensum magis nobis est notum quam eius partes; ita etiam ad intellectum totum intelligibile magis nobis notum est quam eius partes: ac perinde magis confusa sunt nobis notiora. Tum etiam, quia totum definibile magis confusum est quam partes illius definitionis. Sed magis nobis notum est ipsum definibile quam partes illius definitionis. Ergo magis confusa sunt nobis notiora. Tum denique, quia mi-

nus determinata sunt magis confusa. Sed minus determinata sunt nobis notiora. Ergo magis confusa sunt nobis notiora. Minor probatur. Quia puer in progressu usus rationis illud prius cognoscit, quod est nobis notius. Sed prius cognoscit minus determinata, siquidem à principio cognoscit hominem non cognoscendo determinate, an sit talis vel talis homo: & ideo omnes homines tunc vocant patres, & omnes mulieres matres. Ergo minus determinata sunt nobis notiora. Minor autem principalis, videlicet quod magis vniuersalia sunt magis confusa, patet. Quia magis confusa sunt, in quibus plura implicanter, inuoluuntur & confunduntur. Sed in magis vniuersalibus, cum plures rationes in potentia continentur, quam in minus vniuersalibus, plura perinde implicantur & inuoluuntur. Ergo sunt magis confusa quam minus vniuersalia.

5. Hinc verificatur dictum Philosophi in prædicto 1. huius libri capite, quod connaturale est, ut à notioribus nobis ad notiora secundum se seu notiora naturæ procedamus: quia cum minus vniuersalia sunt magis determinata & magis actualia, sunt magis secundum se cognoscibilia, ac perinde notiora naturæ. Ergo cum procedamus in cognitione ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia, procedimus à notioribus nobis ad notiora secundum se.

6. Hinc etiam deducitur metho-
dus

duſ & ordo intentus in prædicto capite ab Ariſtotele in cognitione obiecti Philoſophiæ, quod cum in cognitione cuiuſlibet rei quæ à cauſis & principiis depēdet, à cognitione talium principiorū & cauſarum debeamus incipere; & in cognitione principiorum debeamus incipere à notioribus nobis, & vniuerſaliora ſint nobis notiora; optimus & debitus ordo procedendi in cognitione entis naturalis eſt, quod à cognitione eius principiorum in comuni procedamus, & deinde ad illius principiorum in particulari cognitionem descendamus.

7. Obijcies primo, quod cum Philoſophus dicit, quod ab vniuerſalioribus ad minus vniuerſalia in cognitione debemus procedere, vel loquitur de cognitione naturali, vel de ſcientifica. Si de naturali, non videtur id cōducere ad intrinſecum illius, videlicet ad tradendū methodū & ordinem cognitionis ſcientificæ obiecti Philoſophiæ. Si autem loquatur de cognitione ſcientifica: cum illa ſit cognitio obiecti per ſua principia, non videtur verificari, quod in illa à magis confuſis ad minus confuſa procedatur.

Reſponderetur, quod Philoſophus loquitur de cognitione ſcientifica obiecti per ſuas cauſas & principia: vt tamē aſignaret ordinem cognoscendi talia principia, recurrit ad ordinem cognitionis naturalis, & aſſerit, quod cum naturale ſit, vt à notioribus nobis ad

minus nota nobis procedamus; in cognitione principiorum alii cuius obiecti à principiis notioribus nobis debemus incipere: & quia principia vniuerſaliora ſunt nobis notiora, ab vniuerſalioribus debemus incipere.

8. Obijcies ſecundo, quod Philoſophus 1. Poſteriorum cap. 2. ait, *quod nobis notiora ſunt quæ ſunt propinquiora ſenſui: ſimpliciter vero notiora, quæ à ſenſu remotiora ſunt, ea vero eſſe remotiora quæ vniuerſaliora ſunt.* In quibus manifeſte videtur Philoſophus his quæ diximus, imo & his quæ ipſe in hoc capite aſſerit, cōtradicere. Nam cū propinquiora ſenſibus ſint ſingularia, dum aſſerit propinquiora ſenſibus eſſe magis nobis nota; aſſerit perinde quod ſingularia ſunt magis nobis nota, opponiturque ei quod diximus, vniuerſaliora videlicet eſſe notiora nobis. Similiter cū dicat remotiora ſenſibus eſſe notiora ſecūdum ſe, & remotiora ſenſibus eſſe vniuerſaliora, opponitur ei quod diximus, quod magis determinata & minus vniuerſalia ſint notiora ſecūdum ſe.

9. Reſpōdetur, quod cum Ariſtoteles dicit, quod propinquiora ſenſibus ſunt magis nobis nota, loquitur in ordine ad cognitionē ſenſitiuam; non autem ad intellectiuā: propinquiora enim ſenſibus ſunt ſingularia, quæ nō ſolum ſecūdum cognitionem intellectiuā nō ſunt magis nobis nota, ſed nec directe cognoscibilia. Vnde ſemetipſum explicat ipſe Philoſophus

phus 1. Philosophorum rex. 49. dicēs, quod vniuersale notus est ratione, singulare vero sensu. Cum autem in testimonio adducto subicit, quod remotiora sensibus sunt vniuersaliora; loquitur de vniuersalioribus in causando, de substantijs videlicet separatis, quæ sunt sensibus remotissimæ, & cum magis habeant entitatis, perfectionis, & actualitatis quam minus remota à sensibus, sunt secundum se notiores quam illa; non autem loquitur de vniuersalioribus in prædicando; hæc enim quamuis sint remotiora à sensibus quam minus vniuersalia (vt magis remota est à sensibus natura generica, quam species specialissima) hæc cum magis habeat perfectionis & actualitatis, est magis secundum se cognoscibilis, quam natura generica.

QVAESTIO II.

Utrum via originis cognitione confusa ens sit primo cognitum à nostro intellectu?

Non loquimur de cognitione complexa qua intellectus vnum alteri attribuendo cognoscit, sed de cognitione simplici confusa, & secundum illam inquirimus, an primum quod intellectus de aliqua re cognoscit, sit ens, an vero sit species specialissima, vt sentit Scotus in 1. sententiarum distinct. 3. quæst. 2. & cum eo communiter eius discipuli: an autem sit singulare, vt existima-

uit Durandus in 2. dist. 3. q. 7. cum his enim duobus est præiens quæstio. Er ita vsque ad sequentem non inquirimus, an ens in rota sua latissime, non determinando ens materiale aut spirituale, an vero determinate ens materiale sit primum cognitum à nostro intellectu pro isto statu.

2. Dico primo. Primum cognitum à nostro intellectu non potest esse aliquid singulare. Conclusio deducitur ex D. Thom. 1. p. q. 86. art. 1. & est communis omnium Thomistarum. Tum quia obiectum nostri intellectus est vniuersale, cum intellectus cognoscat abstractendo species à phantasmatis, & à singularitate & conditionibus individualibus, quæ per phantasmata repræsentantur. Sed prima cognitio intellectus circa suum obiectum debet versari. Debet igitur versari circa vniuersale: ac perinde primum cognitum à nostro intellectu non potest esse singulare. Tum etiam, quia (vt communiter contra Durandum docet Thomistarum lib. 3. de anima, ad quem locum id disputandum remittimus) singulare non est directe cognoscibile ab intellectu nostro, sed reflexe & per comparationem naturæ vniuersalis ad phantasmata, à quibus fuit abstracta. Sed prius ab intellectu cognoscitur id ad quod directe terminatur, quam id quod indirecte & reflexe attingit. Ergo necessarium est, quod prius ab intellectu nostro cognoscatur vniuersale quam singulare.

3. Dico secundo. Primum cognitum à nostro intellectu non est species specialissima, sed quod primo cognitione confusa de aliquo cognoscimus, est ens. Iam dixi, in hac quaestione usque ad sequentem non determinari, an quod primo cognoscimus de aliqua re sit ens materiale, an vero aliquid magis commune, scilicet ens non determinando materiale, aut immateriale; sed quod hic inrédimus est, quod primum cognitum cognitione confusa à nostro intellectu non sit species specialissima, nec aliquid predicarum inferius saltem ad ens materiale, sed vel ens materiale, vel aliquid communius & potentialius illo. Ita expresse D. Thomas 1. p. q. 85. art. 3. & cum illo Caietanus cap. de ente & essentia q. 1. ac reliqui Thomistae, & praesertim noster author hic q. 2. & probatur primo ratione D. Thomae in praedicto loco, quia omne agens procedens de potentia ad actum prius peruenit ad actum imperfectum, quam ad perfectum. Sed intellectus in cognitione est agens procedens de potentia ad actum. Ergo prius peruenit ad actum imperfectum cognitionis quam ad perfectum. Sed imperfectissimus actus cognitionis de qualibet re est cognitio entis. Ergo illa est prima cognitio, quam de qualibet re elicit intellectus. Prima consequentia cum minori parer. Minor subsumpta probatur. Quia illa est imperfectior cognitio, in qua plura inuoluuntur,

& non explicantur. Sed in cognitione communissima entis plures rationes inferiores quam in qualibet alia cognitione inuoluuntur, & non explicantur, cum sub ente plures rationes quam sub quolibet alio predicato inferiori includantur. Ergo cognitio entis est omni alia cognitione imperfectior. Maior autem, in qua hic rotus nupitur discursus, & ratione & exemplis probatur. Ratione quidem, quia actus imperfectus cum sit medius inter ipsam potentiam & actum perfectum, & sit in potentia ad ipsum actum perfectum, magis proportionatur ipsi agenti in pura potentia existenti. Sed quodlibet agens primo elicit actum magis tunc sibi proportionatum. Ergo agens procedens de potentia ad actum prius elicit actum imperfectum quam perfectum. Exéplis autem id comprobatur. Generas enim quia est agens procedens de potentia ad actum, prius generat embrionem quam animal; & sensus, quia est agens procedens de potentia ad actum, prius elicit actum imperfectum, & elicit sensationem circa singulare magis commune, quam circa magis determinatum; ut parer, quia videns aliquid à longe prius percipit in illo hoc ens, quam hoc animal, & tale animal; & pueri prius percipiunt homines, quam inter vnum & alterum discernant. Et ita, ut dicitur in hoc 1. capite huius libri, omnes homines à principio vocant patres. Imò circa obiectum debere à proxima

ximatum prius natura visus percipit in illo colorem, quam albū, aut nigrum: cum enim coloratum sit obiectū specificatum visus, prius percipit visus colorem. Ergo à simili intellectus primo elicit cognitionem entis.

Confirmatur. Quia in sententia ipsius scoti prius de quolibet obiecto habet intellectus cognitionem confusam, quam distinctam illius, & huius nulla potest assignari ratio, nisi quod cum intellectus sit procedens de potentia ad actum, prius peruenit ad cognitionem confusam alicuius obiecti quam ad distinctam, quæ respectu confusæ est perfectior. Ergo eadem ratione inter cognitiones confusas, prius imperfectiorem & magis communem & confusam quam minus perfectam & magis particularem elicit intellectus.

4. Aduersus principium, in quo progressus prædictæ rationis D. Thomæ fundatur, obijcies illud pari instantias. Sol enim quamuis sit agens naturale procedens de potentia ad actū, circa passum debite à proximatū & dispositum, non prius causat illuminationē imperfectam, & postea perfectam, sed statim illud perfecte illuminat. Nō igitur ordo perueniēdi prius ad actum imperfectum, quam ad perfectum necessarius est in agere naturali, quod procedit de potentia ad actū. Imò nec semper seruetur in intellectu: ille enim prius elicit assensum præmissarū, quam conclusionis, & tamen as-

sensus præmissarum, vi pote ad lumen primorum principiorū pertinens, perfectior est assensu conclusionis. Prædictum igitur principium, & in ipso intellectu & in alijs patitur instantiam.

5. Responderetur instantiam adductam de Sole non ob stare: Sol enim semper est in actu illuminationis: semper enim actu ab illo egrediuntur radij medijs quibus illuminet, licet aliquando defectu subiecti, vel capacitatis illius, non recipiatur in illo Solis illuminatio, & sic ipse Sol semper est in actu perfectissimo illuminationis. Et si inquiras de primo instanti, in quo creatus est Sol; tunc enim saltem videtur illum exisse de potentia ad actum illuminandi, & tamen tunc etiam primum elicit perfectissimum actum illuminationis. Ergo etiā cum processit de potentia ad actū illuminandi, non peruenit ab actu imperfecto illuminationis ad perfectum. Responderetur, quod illuminatio à Sole nō fit per actionem, sed per naturalem emanationem lucis ab illo, & quod ab aliquo naturaliter dimanat, in primo instanti secundū omnem perfectionem ab illo profluit. Non autem sic de actibus, aut effectibus, qui sunt vere actiones, & non naturales emanationes & resultantia: tales enim vere actiones si ab agente naturali procedente de potentia ad actum debeant elici, prius minus perfectæ quam magis perfectæ necessario eliciē-

rum. Et quia cognitio intellectus circa aliquod obiectum non est naturalis emanatio per modum proprietatis ab ipso intellectu, sed vera illius actio, cum intellectus ante omnem suam rationalem actionem sit in pura potentia, prius cognitionem imperfectam quam perfectam elicere debet.

6. Ad aliam autem instantiam ipsius intellectus responderetur, quod talis illius naturalis ordo in cognitione seruatur, cum alias cognitio minus perfecta non necessario à perfectiori dependet, & quia cognitio scientifica necessario dependet à cognitione primorum principiorum, licet hæc sit perfectior illa, hæc prius quam illam debet habere intellectus.

7. Secundo principaliter probatur conclusio retorquendo aduersus Scotum illius fundamentum. Nam, ut ipse concedit, illud prius ab intellectu cognoscitur, cuius singulare fortius mouet sensum: sed non singulare speciei specialissimæ, (ut Scotus subsumit) sed singulare entis, scilicet hoc ens fortius mouet sensum. Ergo non species specialissima, sed ens est quod primo ab intellectu cognoscitur. Minor probatur. Quia illud fortius mouet sensum, quod maiorem habet actiuitatem ad illud mouendum. Sed ad mouendum sensum maiorem habet actiuitatem singulare entis, quam speciei specialissimæ. Ergo fortius illud quam istud mouet sensum. Minor probatur. Quia maiorem

habet actiuitatem ad aliquem effectum, quod magis distans potest illum causare: sicut maiorem habet actiuitatem ignis ad calefaciendum, qui magis distans calefacere potest, quam qui ita distans calefacere nequit. Sed singulare entis magis distans potest mouere sensum, quem æque ab illo distans mouere non potest singulare speciei specialissimæ. Ergo maiore illud quam istud habet actiuitatem ad mouendum sensum. Minor experientia est nota. Experimur enim obiectum à longe distans percipi, quod sit hoc ens, non tamen quod sit tale vel tale ens, ut quod sit hoc animal, aut hic homo. Id autem non potest esse, nisi quia ex tali distantia mouet sensum singulare entis, non autem animalis, aut hominis. Ergo equæ distantie à nostro sensu singulari, mouet illum ut magis commune & non ut determinatum.

Confirmatur. Quia cum omnis nostra cognitio pro hoc statu ortū habeat à sensu, idem ordo debet seruari in cognitione intellectiua naturæ vniuersalis, atque in sensitiua eius singularem, ac perinde illud prius cognoscitur à nostro intellectu, cuius singulare prius mouet sensum. Sed (ut ex argumento factō euidenter deducitur) singulare entis prius mouet sensum, quam singulare speciei specialissimæ. Ergo prius ipsum ens quam species specialissima cognoscitur à nostro intellectu.

8. Tercio denique probatur conclusio.

clusio, quia intellectus in cognitione complexa, prius habet cognitionem principiorum magis communium, ut quod quodlibet est, vel non est, quam principiorum particularium. Ergo in cognitione incomplexa prius intellectus cognoscit ens, quā quodlibet predicarū minus comune. Consequētia probatur. Tum à paritate rationis. Tum etiam, quia cum ad cōplexionem principij magis communis ingrediatur ens, & ad cōplexionem principiorum particularium alia incomplexa minus communia, si aliud incomple-
xum minus commune quam ens prius cognosceret intellectus, posset vtrique cum illo facere cōplexum aliquod particularē, & illud prius cognoscere, quam cōplexum communissimum, quod ex cōpositione alicuius cū conceptu communissimo entis resultat.

9. Obijcies primo. Quod agens naturale non impeditur primo producit effectum perfectissimū quem potest, cum ex eo quod sit agens naturale agat secundum ultimum suæ potentiz. Sed intellectus ad cognoscendum est agens naturale nō impeditū. Ergo primo elicit effectū perfectissimum quē potest. Sed perfectissimus effectus, quem potest elicere, nō est cognitio entis, sed cognitio speciei specialissimæ. Ergo primum quod cognoscit nō est ens, sed species specialissima. Minor probatur. Quia si effectus perfectissimus intellectus esset cognitio en-

tis, nunquam posset pervenire ad cognitionē speciei specialissimæ quia nulla potētia potest pervenire ad actum perfectiorē suo perfectissimo. Et certum est cognitionem speciei specialissimæ, cum sit cognitio minus confusæ, apertiorē esse cognitione entis. Ergo cognitio entis non est effectus perfectissimus, quem intellectus elicere potest.

10. Respondetur in primis, quod in ipsius Scori sentētia intellectus quamvis sit agens naturale non impeditur, nō prius exit in cognitionem distinctam alicuius quā in confusam. Est tamen certum est cognitionem distinctam alicuius obiecti esse perfectiorē cognitione illius confusa. Ergo adhuc in sua sententia non est verū, quod intellectus nō impeditur primo elicit actū perfectissimum quem potest. Vnde ad argumētum responderetur dupliciter. Primo absolute negādo maiorem, utpote oppositam principio, quo nostram probauimus sententiam, videlicet quod agens naturale exiens de potentia ad actum primo elicit actū imperfectum quam perfectum: quia quamvis agat secundum ultimum suæ potentiz, ultimum suæ potentiz est primo elicere actum suæ potentialitati magis proportionatum, & perinde minus perfectū, qui est medius inter ipsius intellectus puram potērialitatem, & actum illius perfectum. Secundo responderetur iuxta solutionem Caietani (quę in re coincidit cum

precedenti) distinguendo illam maiorem. Agens naturale nō impediriū primo elicir effectū perfectissimū quem potest producere: perfectissimū, inquam, quem pro tunc potest, cōcedo maiorem: perfectissimū quem absolute potest, nego maiorem, & quia cognitio entis, licet non sit effectus perfectissimus quem absolute intellectus efficere potest, est tamen perfectissima, in dō unica cognitio, quam in primo instāti quo exir de pura potētia cognitionis ad actum, tunc intellectus elicere potest, non potest tunc nisi illam elicere.

II. Obijcies secundo, quod cum nostra cognitio intellectus ortū habeat à sensu, illud vniuersale prius cognoscitur à nostro intellectu, cuius singulare fortius mober sensum. Sed singulare speciei specialissimę fortius mober sensum quam singulare entis aut alterius naturę cōmunis; ergo species specialissima & non ens aut alia natura communis est quę prius cognoscitur à nostro intellectu. Minor probatur. Tum quia singulare inquantum singulare mober sensum, cum obiectum illius sit singulare. Ergo magis singulare magis & fortius mober sensum: sed singulare speciei specialissimę est magis singulare, cū sit magis determinatum quam singulare entis aut alterius naturę communis: ergo singulare speciei specialissimę fortius mober sensum. Tum etiam, quia illud singu-

lare fortius mouet, quod est actualius: sed singulare speciei specialissimę est actualius, cum addat actualitatem & determinationem ad alia singularia: ergo fortius mober quam alia singularia.

12. Respondetur negando minorem, falsitatem enim illius satis ostendimus in secūda probatione nostrę conclusionis. Vnde ad primam probationem responderetur, quod licet singulare inquantum singulare mobeat sensum, ly inquantum dicente conditionem mouendi, quia cum sensus sit potentia materialis nō potest attingere vniuersale; ratio tamen formalis mobēdi sensum non est ipsa singularitas, sed ratio specificaritia ipsius sensus, vt coloratum respectu potentie visuę. Et ita coloratum singulare est quod primo per se mober visum, cum non possit terminari nisi ad coloratū singulare; hoc tamen vel illud vltimo determinatum singulare & hoc album vel hoc nigrum nō est obiectum per se visus, & ita fortius mober visum hoc coloratum quam hoc album aut hoc nigrum: siquidem distantius potest visum mouere hoc coloratum quam hoc album vel hoc nigrum. Vnde ad argumentum neganda est consequentia, sicut enim ignis quauis ad calefaciendum petat, vt conditionem applicationē ad passum, ille erit fortior & maioris actiuitatis ignis qui magis distans & cū minori applicatione ad passū, illud posset calefacere. Ita eodem modo.

modo quamuis ad mouendum sensum, quodlibet obiectum exigar, vt conditionem singularitatem; illud obiectum erit fortius ad mouendum sensum, quod magis ab illo distans, ac perinde vt minori singularitate determinatum potest illum mouere. Et quia singulare entis etiam si magis distet à sensibus: ac perinde ab illis vt minus singulari attingatur, potest sensum magis ab illo distans mouere, fortius quam singulare magis determinatum mouet sensum. Vel secundo potest dici, quod etiam si singularitas esset ratio formalis mouendi sensum, solum sequeretur quod magis singulare est secundum se magis per sensum cognoscibile. Quia tamen sensus procedit de potentia ad actum, prima cognitione elicit actum imperfectiorem, & non cognoscit tunc magis singulare & magis perinde secundum se cognoscibile, sed singulare magis commune & minus determinatum.

Ad secundam probationem eiusdem minoris responderetur, quod licet potentia sensitiva, quia materiales sunt, non possint moueri nisi à singulari; quia tamen earum obiectum non est determinatum ad singulare alicuius speciei; vt obiectum visus non est singulare determinatum ad speciem albi aut nigri; sed singulare coloratum, & quia sensus procedit de potentia ad actum, non fortius mouet sensum singulare magis actuale & magis determinatum, sed po-

rius singulare magis commune, cum illud (vt sepius diximus) magis distans possit mouere sensum.

13. Obijcies tertio, quod cum intellectus non intelligat nisi per abstractionem à singularibus, id prius ab intellectu cognoscitur quod est facilius abstractionis: sed species specialissima est facilius abstractionis à suis inferioribus quam quilibet alia natura superior. Ergo inter omnes naturas vniuersales, quas intellectus per abstractionem à singularibus potest cognoscere, species specialissima est quā primo intellectus cognoscit. Minor probatur. Quia singularia speciei specialissimae magis sunt similia quam singularia cuiuscumque alterius naturae superioris: sed à magis similibus facilius fit abstractio. Ergo à singularibus speciei specialissimae facilius fit abstractio quam à singularibus alterius naturae superioris: ac perinde inter omnes naturas vniuersales species specialissima est facilius abstractionis.

14. Responderetur, quod duplex potest esse abstractio à singularibus cuiuslibet naturae, altera negatiua per id solum quod representetur natura non representari conditionibus indiuiduāribus, quae abstractio fit per intellectum agentem & eque facilius fit à quibuscumque singularibus cuiuscumque naturae, & haec abstractio à singularibus est quae requiritur ad cognitionem confusam cuiuslibet naturae specificae genericę, vel

ipsius entis, quia media illa cognoscitur natura non cognitis his quae implicite & in potentia cōtineret. Altera est abstractio à singularibus cōparatiua qua ex conuenientia & conformitate singulorum in aliqua ratione; abstrahitur ab illis ratio communis in qua conueniunt, & hæc abstractio requiritur ad cognitionem confusam alicuius naturæ, & ita esto species specialissima sit facilius abstractionis in hoc secundo genere abstractionis, non tamen in primo. Vnde si de abstractione à singularibus requisita ad cognitionem confusam alicuius naturæ fiat sermo, concessa maiori, neganda est minor argumenti facti.

15. Obijcies quarto, quod teste Auicena: 1. Methaph. cap. 3. ordo scientiarum exigit quod inter scientias naturales Methaphisica sit vltima acquisitio. Sed obiectum Methaphisica est ens, ergo illud est à nobis vltimo cognoscibile: ac perinde illud nō est quod primo cognoscitur à nostro intellectu. Pater consequentia, quia ordo scientiarum videtur proportionari ordini cognoscibilium à nostro intellectu.

16. Responderetur negando consequentiam, hic enim non loquimur de ordine cognitionis scientiarum; aut de ordine scientiarum; sed de cognitione simplici confusa.

17. Vltimo tandem obijcies, quod si oporreret ante cognitionem speciei specialissimæ cognoscere prædicta vniuersaliora, sequeretur

quod posita sensatione & positis speciebus intellegibilibus in intellectu multum temporis consumeretur vsque ad cognitionem speciei specialissimæ, siquidem plura sunt prædicta vniuersaliora, quæ oporreret prius intelligi, oppositum autem consequentis experientia demonstrat. Non igitur oportet quod prius omnia prædicata vniuersalia cognoscantur.

18. Responderetur primo, quod etiam si omnia prædicata superiora ad aliquam speciem specialissimam oporreret prius quam illa cognosci, quia illa non sunt infinita nec in magno numero, sed species quæ liber arthoma ad multum habet decem aut nouē prædicata sibi superiora, omnia illa possunt in paruula, imò & in morula imperceptibili cognosci. Secundo responderetur, quod licet circa quodlibet obiectum cognitione confusa necessario primo cognoscatur ens, quia illius conceptus est imperfectissimus, & à quo perinde intellectus procedens de potentia ad actum debeat incipere: & quia ens est proprium & specificatum obiectum illius, & primus actus cuiuslibet potentie debet esse circa obiectum specificatum; tamen forsan non est ita essentialis ordo in cognoscendo alia prædicata intermedia, quin possit intellectus absq; cognitione illorum ad cognitionem confusam descendere speciei specialissimæ, & ita in cognitione confusa speciei non consumetur tempus, quod proportionale
inconj.

inconuenienti intendebar argumentum.

QVAESTIO III.

Ut unum ens materiale sit primo cognitum cognitione confusa pro hoc statu à nostro intellectu?

Inter ipsos Thomistas, qui aduersus Scotum conueniunt, non speciem specialissimam, sed ens esse primo cognitum cognitione confusa à nostro intellectu, adhuc est disidiū, an pro hoc statu, prout videlicet intellectus noster est immersus materia, primum eius cognitum cognitione confusa sit ens determinare materiale, an vero ens magis commune non determinando ens materiale, aut spirituale. Primū enim cum Caietano cap. 1. de ente & essentia in prædica q. 1. plures defendunt Thomistæ explicantes illud vniuersale principiū D. Thomæ, quod intellectus noster cū sit agens naturale procedens de potentia ad actū, prius debet elicere actū magis imperfectum; ut intelligatur intra ambitum obiecti illi proportionari, & quia obiectum proportionarū nostri intellectus pro hoc statu solum est ens materiale, seu (ut aiunt) coneretur quidditate sensibili, circa hoc obiectum intellectus in sua prima cognitione confusa elicit actum imperfectiorem, cognitionem videlicet entis materialis non determinando aliquam speciem illius.

2. Primum autem huius sententiæ fundamentum in illius propositione insinuat, quod quælibet potentia primum suum actum debet elicere circa obiectum suum proportionarū: obiectum autem proportionarū nostri intellectus pro hoc statu est ens materiale. Ergo circa illud intellectus noster pro hoc statu primum suum actum elicere debet.

3. Secundum est, quod intellectus noster pro hoc statu cū intelligat per species abstractas à phantasmatibus, & in phantasia solum sint phantasmata rei materialis, species quas intellectus agens à phantasmatibus abstrahit, & medijs quibus tam primā quam omnem aliam cognitionē intellectus noster pro hoc statu potest elicere, sent species entis materialis. Ergo medijs illis nō potest primā elicere cognitionem, nisi entis materialis. Parer consequētia. Quia media aliqua specie, prima quæ elicetur cognitio, est illius obiecti, quod primo & per se per tale speciem representatur, licet postea secundario & per cōnotationem & similitudinem ad tale obiectum possit aliud cognosci. Ergo cū per species quibus noster intellectus pro hoc statu cognoscit, primo & per se representetur ens materiale, illud primo intellectus cognoscere debet. Et si postea velit cognoscere ens spirituale, seu ens ut abstrahit à materiali & spirituali, per cōnotationem vtriusque & similitudinem ad ens materiale quod cog-

cognoscit, & non aliter potest illud cognoscere.

4. Tunc sumitur tertium eiusdē sentētiæ fundamentum, quod cū intellectus pro hoc statu vratur speciebus representantibus primo & per se ens materiale, non potest cognoscere ens spirituale, nec ens vr abstrahit à materiali & spiritali, nisi per connotationem aut similitudinem ad ens materiale. Ergo ad id prius oportet quod cognouerit ens materiale, ac perinde illud est primo cognitum pro hoc statu à nostro intellectu. Probat̃ur consequentia, quia nihil potest cognosci ad cōnotationem & similitudinem alicuius, nisi illo prius cognito, quia cognitio connotatiua est quasi discursiua, in qua ex cognitione vnius ad cognitionem alterius, quod cum illo habet similitudinem, deuenitur: sicuti connotatiue cognoscimus Deū per creaturas prius cognoscendo creaturas, & ex cōnotatione illarum Deum, & connotatiue cognoscimus Angelum per speciē iuuenis cognoscendo prius iuuenem, & ad similitudinē & proportionem cum illo Angelum. Ergo si non potest intellectus pro hoc statu cognoscere ens spirituale, nec ens vr abstrahit à materiali & spiritali, nisi per connotationem ad ens materiale, prius necessario debet cognoscere ens materiale, ac perinde debet esse primo cognitum à nostro intellectu pro hoc statu.

5. Ingenue fateor satis proba-

bilem esse prædictā sententiā. Oppositam tamen vr probabiliorē cū nostro authore hic, q. 1. alijsq; Thomistis defendo, videlicet quod primū quod de aliqua re intellectus pro hoc statu cognitione confusa cognoscit, nō est determinate ens materiale, sed est magis cōmune, & in maiori confusione nō determinando aliquem gradū entis, sed solum quod habet esse, & quod significatur hoc nomine ens. Pro cuius explicatione & solutione fundamentorū in oppositā est aduertendum, quod ens in cōmuni potest secundum duplicem abstractionem à suis inferioribus cognosci; potest enim ab illis abstrahi abstractione negatiua, non cōparando illud ad ipsa inferiora, sed precisē cognoscēdo rationem entis, nō solum non cognitis illius inferioribus, ente videlicet materiali & spiritali, sed nec ullatenus cognito aliquo respectu aut habitudine ad illa, & hoc modo cognoscitur ens cōfusissime & imperfectissime. Aliter potest cognosci ens in cōmuni, vr abstractū ab inferioribus abstractione positiua, cognoscēdo videlicet saltē in exercitio respectum & habitudinem illius ad sua inferiora, & ad cognoscendum ens hoc modo & vr sic positiue abstractum, ab ente videlicet materiali & spiritali, oportet prius cognouisse ipsa inferiora & conuenientiam illarum in ente, vr sic relictis eis in quibus differunt, cognoscatur ratio entis, in qua conueniunt, vr illis est cōmunis

manis, & ut ab illis positivè abstractum. Hoc ergo supposito cum dicimus nō determinare ens materiale, sed ens in communi esse primū cognitum cognitione confusa pro hoc statu à nostro intellectu, non loquimur de ente in cōmuni abstracto abstractione positiva ab ente materiali & spiritali, quia ad cognoscendum sic ens in communi (ut diximus) esset necessarium prius cognoscere ipsa inferiora, à quibus abstrahitur: sed quod intendimus est, quod id quod primo de qualibet se noster cognoscit intellectus, est ratio communis entis abstracta abstractione negativa ab inferioribus, id est, non cognita aliqua ratione inferiori.

6. Sic explicata conclusio probatur, quia intellectus cum sit agens procedens de potentia ad actum primo debet elicere actum magis imperfectum; saltem cum ille à cognitione magis perfecta necessariò non depēdet. Sed cognitio entis in communi est imperfectior, quam cognitio entis materialis, & ab ista non necessariò dependet, etiam pro hoc statu. Ergo prius debet intellectus etiam pro hoc statu cognoscere ens in cōmuni, quam ens materiale. Consequentia patet, & maior probatur. Quia solum illud commune principium D. Thomæ posset limitari, cum cognitio aliqua imperfectior ab alia perfectiori depēdet. Ergo si cognitio entis in communi, cum sit omnium imperfectissima alias non dependeat à cogni-

tione entis materialis, prima cognitio intellectus erit entis in cōmuni. Minor autem quoad secundam partem, in qua est difficultas, constabit soluendo argumēta oppositæ sententiæ, quæ omnia tendunt ad prebandum cognitionem entis in communi dependere pro hoc statu à cognitione entis materialis.

Confirmari potest nostra conclusio, quia ens in communi est obiectum specificarium nostri intellectus. Sed quælibet potentia circa obiectum suum specificarium primum suum actum debet habere. Ergo si alias cognitio entis in communi etiam pro hoc statu possit haberi, absq; prævia cognitione entis materialis, prima cognitio intellectus nostri etiam pro hoc statu erit entis in communi: ut igitur hanc conditionalem purificemus & ostēdamus cognitionem entis in cōmuni ab intellectu nostro etiam pro hoc statu absq; prævia cognitione entis materialis elici posse, iam fundamētis oppositæ sententiæ, oppositum probare contendētibz, occurrāmus.

7. Ad primum igitur respondetur, quod quælibet quidem potentia debet elicere suum actum circa suum obiectum proportionatum, vel circa aliquid inclusum in illo, & quia ratio entis includitur in materiali, quod est obiectum proportionatū intellectus nostri, pro hoc statu, si inadaquate & imperfecte cognoscatur ens materiale, quali-

qualiter sic cognoscatur in prima cognitione, solum cognoscitur de illo ratio entis. Et argumentū solum probat, quod prima cognitio adæquata & perfecta intellectionis nostri pro hoc statu, debet esse circa ens materiale & attingēdo ens ut ad materiam contractum. Quia tamen (ut dixi) in ente materiali primo concurrir esse quam esse rationale, scilicet materiale, inadæquate prius concipitur esse, quam esse materiale.

8. Quod si infites, quod cum obiectum proportionatum nostri intellectus pro hoc statu sit ens materiale, nihil possumus cognoscere, nisi sub ratione materialis, vel per ordinem & cōnotationem ad materiale. Ergo in ente materiali non possumus attingere rationem entis, nisi determinatam ad rationem materialitatis. Respōderur, quod nō est idem de obiecto proportionato alicuius potentia, ac de obiecto specificatiuo illius: licet enim nihil possit attingi ab aliqua potentia, nisi sub ratione formali sui obiecti specificatiui, obiectum tamen proportionatum, quia solum est obiectum connaturale, nō debet ira necessario sicut obiectū specificatiuū ingredi omnē actū potentia. Sed solum ex eo quod obiectum proportionatum illius est, deducitur quod primum actū adæquatum debeat habere potentia circa tale suum obiectum proportionatum, non quod in eodem obiecto proportionato nō possit in adæquate prius concipere rationē

communem, quam particularem, etiam si media ista tale obiectum proportionetur potentia.

9. Ad secundum fundamentum respōderur, quod licet intellectus pro hoc statu non cognoscat, nisi medijs speciebus primo & per se representantibus ens materiale; ac perinde quod si medijs illis aliquem conceptum adæquatum eliciat, primus talis conceptus adæquatus debet esse entis materialis; id tamen nō obstat, quominus medijs talibus speciebus prius intellectus eliciat cōceptum inadæquatū entis quam cōceptum adæquatum entis materialis, quia utrūq; adæquate representatur per speciem, & intellectus in prima sui cognitione nō potens elicere conceptū perfectū & adæquatum, sed imperfectum, inadæquatum & confusissimum, nō potest adæquata representatione speciei tūc vri, sed solū representatione illius inadæquata: sicut enim in opposita sententia licet nō solū specie entis materialis informetur intellectus, sed specie determinata talis entis materialis lapidis, vel leonis, non potest in sua prima cognitione intellectus adæquata talis speciei representatione vri, sed solum inadæquata illius representatione, scilicet entis materialis, ita & nos dicimus quod licet intellectus pro hoc statu informetur specie entis materialis, non potest in prima cognitione adæquata illius representatione vri, sed solum inadæquata & minori illius representatione;

tionem, & media illa tunc solū cognoscere ens confusissime, non determinando ad ens materiale aut immateriale.

10. Ad vltimum denique fundamentum responderetur, quod licet ens immateriale, & etiam ens, vt nō negatiue sed positiue abstractū ab ente materiali & immateriale nō possit cognosci ab intellectu nostro, nisi per cōnotationem ad ens materiale, & sic ad illius cognitionem debeat præsупponi cognitio entis materialis, tamen ens in communi & in confuso & solū negatiue abstrahens ab inferioribus, seu (vt melius dicam) illa nō explicans nō cognoscitur ad cōnotationem entis materialis, sed quadam cognitione imperfecta & confusissima, qua cognoscitur cōmunissime quod habet esse, & quod primo nomine entis significatur. Et ita ad talem cognitionem non debet præsупponi cognitio entis materialis.

QVAESTIO IIII.

Virum principia entis naturalis sint tantum tria, & an sint contraria?

VT quæ & quorū sint principia entis naturalis explicemus, oportet prius quid illa sint explicare, & loquimur de ente naturali, quod videlicet habet in se principium motus & quietis. Prius tamen quam huiusmodi definitionem principiorum ex Aristotele assignemus, est prænitienda dif-

ferentia inter principium, causam & elementum: principium enim latius patet quam causa, & causa quam elementum: cum enim principium solum dicat ordinem ad principiarum, non autem dicat influxum respectu illius, non omne principium est causa: priuatio enim (vt videbimus) est principium entis naturalis, & non est causa illius. Causa autem dicitur influxum, sed latius patet quam elementum: omnis enim causa etiam extrinseca, vt efficiens & finalis habet rationem causæ, non tamen elementum; sed solum causæ intrinseca, vt materia & forma sunt elementa, in quæ res soluitur compositum.

2. His ergo suppositis, omnis varijs principiorum acceptionibus, principia entis naturalis definit Philosophus hic rex. 24. quod sunt *quæ non sunt ex alijs neque ex alterutris, & omnia sunt ex ipsis*. Per primam particulam quod *non fiat ex alijs* significatur illa debere esse prima principia: quæ enim ex alijs sunt, vt elementa non sunt prima principia, & sic per istam definitionem excluduntur. Per alteram autem particulam, quod *non fiat ex alterutris* significatur quod nec vnum principium potest fieri ex altero, ad differentiam causarum quæ possunt adinuicem in diuerso genere esse sibi causæ. Ac denique per vltimam particulam *& omnia sunt ex ipsis* denotatur, nullum esse ens naturale quod ex primis principijs non fiat. Aduersus hanc tamen principiorum definitionem

tionem præter illa quæ aduersus numerum principiorum statim obijciemus, quorum aliqua etiam præfatæ principiorum definitioni videntur obviare.

3. Obijcies quod forma est vnum ex principiis: & tamen illa fit ex priuatione, quod est alterum principium, vt ex non equo fit forma equi, & similiter illa cum sit forma materialis fit ex materia, quæ est alterum principium. Ergo prima principia falsum est, quod non fiant ex alterutris, id est quod vnum non fiat ex alio.

4. Responderetur primo, quod teste Aristotele lib. 8. Metaphysicæ cap. 1. & D. Thoma ibi lect. 1. solum compositum propriè sit, vt ostendit etiam D. Thom. 1. p. q. 45. art. 4. quia composito propriè conuenit esse, partibus autem solum ratione compositi. Vnde cum *fieri* ponitur in definitione principiorum, sumitur pro fieri simpliciter, & partes non simpliciter fiunt, & sic illis non propriè competit fieri ex alijs neque ex alterutris.

5. Secundo & melius responderetur cum nostro auctore in presenti q. 5. art. 1. quod cum dicitur principia non fieri ex alterutris, intelligitur quod non fiant ex illis tantum ex partibus essentialibus, non tamen quod vnum non fiat ex altero, tanquam ex termino à quo: sic enim ipse Aristoteles tex. 43. dicit, quodlibet fieri ex suo contrario; forma autem fit ex priuatione tanquam ex termino à quo, non tanquam ex parte ipsius formæ; &

forma materialis fit ex materia tanquam ex subiecto; non tamen tanquam ex parte: neque materia est pars formæ, aut forma pars materiæ.

6. Explicata ergo principiorum definitione, inquirimus, an illa sint tria & an sint contraria, & ab hoc secundo est incipiendum, quia Aristoteles ex resolutione illius numerum probat principiorum. Pro vtriusque tamen resolutione est aduertendum, quod ens naturale potest considerari in fieri & in facto esse, & ita possumus loqui vel de principiis ipsius entis naturalis in facto esse, vel de principiis illius in fieri, seu (vt melius dicā) de principiis ipsius generationis & productionis entis naturalis.

7. Dico primo, ad productionem entis naturalis requiruntur principia contraria. Ita expræ Aristoteles in presenti cap. 5. imo id licet veritate coacti veteres non negarunt Philosophi, & omnes post Aristotelem amplectuntur. Quia vnū quodque sit ex non tali, vt ignis ex non igne, seu ex priuatione ignis: si enim ad productionem ignis supponeretur in materia forma ignis non posset in illo forma ignis introduci, aut ignis de nouo produci. Sed ignis & non ignis seu priuatio ignis & ignis sunt contraria. Ergo ad fieri seu generationem requiruntur principia contraria: contraria, inquam non contrarietate propria vt distincta ab oppositione priuatiua: hæc enim debet esse inter formas positiuas & non substantiales

les, quia substantia proprie nihil est contrarium, & oppositio predictorum principiorum, cum alterum sit priuatio, & forma positiua sit ipsa forma substantialis, ex utroque cap. habet quod non sit proprie contraria, sed dicuntur contraria lato modo, prout contrarietas etiā ambigebat oppositionem priuatiuam.

8. In eo autem sensu non solum principia rei naturalis sunt contraria, sed (vt ait Aristoteles) sunt prima contraria. Tum quia non sunt ex alijs prioribus contrarijs, nec ad alia priora contraria possunt reduci. Tum etiam, quia omnia alia contraria ad illa reducuntur & in illis originantur.

9. Dico secundo, principia entis naturalis inferi seu productionis ipsius entis naturalis sunt tantū tria. Conclusio cum sit exclusiua habet duas exponētes, scilicet quod sunt tria & non sunt plura quam tria. Vnde utramque oportet exponētem probare. Quod igitur sint tria probatur, quia nō est solum vnum principium, nec solum duo: ergo sunt tria. Quod non sit solum vnū probatur, quia ad fieri cuiuscumq; entis naturalis concurrunt necessario principia contraria. Sed nihil est sibi contrarium: ergo non est solum vnum principium. Quod non sint solū duo, probatur. Tum quia requiruntur principia contraria, sed contraria non possunt ad inuicē agere vel pari, nisi circa aliquod subiectum: ergo prater ipsa contraria quæ requiruntur, requiritur subiectum, circa quod versentur.

Tum etiam quia (vt præcedēti conclusionē explicuimus) principia quæ ad generationem entis naturalis requiruntur contraria, non sunt proprie contraria, sed priuatiue opposita. Sed priuatio non est nisi in subiecto apto ad habendam formam: ergo prater priuationem & formam, quæ sunt duo principia, requiritur subiectum, scilicet materia prima quæ sit capax formæ substantialis, & sic habetur veritas primæ exponētis, quod principia generationis entis naturalis sunt tria, scilicet materia, forma & priuatio.

10. Secunda autem exponens, scilicet quod ad generationem entis naturalis non sint necessaria plura quam tria principia, probatur. Quia ad quamlibet mutationē sufficiunt duo contraria, quorum vnum habeat rationem termini à quo & alterum rationem termini ad quem, sed ad duo contraria sufficit vnum subiectum: ergo ad quamlibet generationem entis naturalis sufficiunt tria principia, forma videlicet, & priuatio, quæ sunt contraria, & materia, quæ est subiectū talium contrariorum. Cum dicimus autē vnum ex predictis principijs esse priuationem, non accipimus priuationem formaliter prout est aliquid rationis (sic enim nō potest esse principium mutationis realis) sed fundamentaliter prout est realis carentia formæ in subiecto apto habere illam, & proxime illius capaci: licet enim materia sub aliqua forma existens & ad
aliam

aliā recipiendam non disposita sit capax remore alterius formæ, quatenus per illam quam habet, eius capacitas non est faciara, non tamen est capax proxime alicuius formæ, vsq; dum ad illam per dispositiones antecedentes sit vltimo disposita, & vsque tunc non præintelligitur in materia proxima & propria priuatio talis formæ.

11. Dico tertio, ad ens naturale in facto esse solū dantur duo principia, scilicet materia & forma. Probat. Quia principia entis seu cōpositi naturalis in facto esse solum sunt quæ manēt in illo, & in quæ illud resoluitur: vnū quodque enim ex illis componitur, quæ in ipso permanent & in quæ resoluitur. Sed in ente seu cōposito naturali, postquam factum est, solum permanet materia & forma, & in illa resoluitur. Ergo solum materia & forma sunt principia entis naturalis in facto esse. Minor probatur. Quia non potest manere priuatio formæ, cū sit terminus à quo, & maneat ipsa forma, quæ est terminus ad quem: nūquam enim terminus à quo permanet cū tñ ad quem.

12. Hinc explicantur propositiones Aristotelis, quod principia entis naturalis quodammodo sunt duo, quodammodo tria, quodammodo contraria, quodammodo non contraria: quia ad ipsam fieri entis naturalis cōcurrunt tria principia, & duo illorum, scilicet forma, & priuatio, sunt contraria. Ad ipsū autem ens naturale in facto esse solum concurrunt duo principia,

scilicet materia & forma, quæ nullatenus ad inuicem contrariantur.

13. Obijcies primo. Quod non ad omne ens naturale etiam in fieri concurrat priuatio formæ producendæ. Ergo non cuiuslibet entis naturalis sunt tria principia. Antecedens probatur. Quia ad productionem cœli, imò & ad productionē terræ, vt primo fuit à Deo producta absq; eo quod materia illius sub altera forma præcesserit, non cōcurrit priuatio formæ. Ergo non ad productionem cuiuslibet entis naturalis priuatio formæ producendæ concurrat. ¶ Si dicas, quod hic solum loquimur de principijs entis naturalis generabilis & corruptibilis, & quod de facto per generationem, & nō per creationem producitur: & quia cœlum & terra, vt de facto contigit, non per educationē formæ ex materia, sed per creationem fuerūt producta, non mirum quod ad eorū productionem priuatio formæ illorū non cōcurrat, nec ad productionē alicuius per creationē concurrunt principia cōtraria, quia creatio dicitur productio entis ex nō ente, quatenus est productio ex nihilo; nō autem dicitur productio entis extrali non ente, quia terminus à quo creationis debet esse pura negatio, negatio scilicet totius entitatis, nō autem negatio alicuius formæ in subiecto, quod ipsa forma in potētia contineat, quæ est negatio per modū priuationis, & cōtrarie opposita formæ producendæ, eo modo quo intelligimus ad generationē

nem

nem entis naturalis concurrere principia contraria.

14. Contra hoc est. Nam cum ex speciebus sacramentalibus producit vermis, tunc vermis vere generatur, & eius forma educitur ex materia. Et tamen in illius materia non concurrir ad talem vermis productionem priuatio formę producendę. Ergo nec talis priuatio requiritur ad productionē, quę est proprie generatio entis naturalis. Minor probatur. Quia in tali casu materia vermis non præcessit sub alia forma, sed in eodem instanti, in quo producit vermis, vel illius materia creatur à Deo, vel præexistens quantitas panis miraculose in illam conueritur. Ergo cum nullum fuerit instans, in quo talis materia non fuerit sub forma vermis, non concurrir in materia ad productionem vermis priuatio ipsius formę producendę. ¶ Nec valet dicere quod etiam tunc cum in aliquo priori naturę intelligatur materia ante formam vermis, in eodem priori naturę intelligitur in eadem materia priuatio ipsius formę vermis. ¶ Non, inquam, id valet. Tum quia eodē modo posset dici quod in priori naturę ad productionem formę cęli præcessit in materia priuatio formę producendę, & sic nulla esset differentia assignata inter entia naturalia, generabilia & nō generabilia. Tū vel maxime, quia alias in nostro casu in eodem instanti reali temporis esset materia cum for-

ma vermis, & cū priuatione & negatione eiusdem formę: ea enim quorū vnum solū prioritate naturę præcedit alterū, in eodem reali instanti temporis simul coexistunt. Sed impossibile est quod in eodē reali instanti temporis sit simul in materia forma vermis & illius priuatio seu negatio, alias pro eodem instanti reali tēporis verificarentur istę duę contradictorię, quę talis forma est in materia & talis forma nō est in materia. Ergo solum in vltimo instanti vel tempore antecedenti ad introductionem formę, in quo materia est vltimo disposita ad illam per dispositiones antecedētes & corruptiuas formę præexistentis, potest esse in materia priuatio primę formę introducendę. Ergo cum in nostro casu non præcesserit in aliquo tempore vel reali instanti temporis materia ad introductionē formę vermis in illa, nullum datur instans reale vel tempus, in quo talis materia sit sub priuatione formę vermis.

15. Responderetur ad argumentum, solutionem datam esse optimam. Et ad replicam relicta solutione illi assignata, vi potest quę optime per hanc replicam rejicitur, responderetur quod licet in tali casu materia vermis non præcedat introductionem formę vermis, præcedit tamen quantitas panis, in qua cum recipiantur accidentia disponētia ad formam vermis in illa, vt quantum ad id vicem gerente materia, existit pri-

C uatio

uatio formæ vermis concurrens
 vt terminus à quo ad ipsius ver-
 mis productionē: vt enim priua-
 tio formæ producendæ sic vt ter-
 minus à quo ad productionē ali-
 cuius concurrat, non debet simul,
 neq; in instanti temporis existere
 cum forma, quæ est terminus ge-
 nerationis, sed præcedere ipsam
 productionem & per terminum
 ad quem ipsius productionis ex-
 cludi. In cælo autem & in omni
 cōposito quod per actionem crea-
 riuiam ad materiam & formam si-
 mul terminam produciur, cum
 non solum ad talem productio-
 nem non præcedat materia, sed
 nec aliquid aliud vicem gerens
 materiæ, in quo dispositiones an-
 tecedentes ad formam introducē-
 dam recipiātur, non præcedit vlla-
 tenus priuatio talis formæ.

16. Quod si adhuc aduersus præ-
 dicta instes, quod si educeretur
 aliqua forma ex materia nullate-
 nus disposita, quia ad talis formæ
 educationem nec ipsa materia, nec
 aliquid vicem eius gerens præces-
 sit, tunc ad talem educationem nō
 concurrer priuatio formæ educē-
 dæ. Ergo hæc non est principium
 necessarium ad fieri alicuius com-
 positi, etiam quod non per crea-
 tionem, sed per aliam productio-
 nem produciur.

17. Respōdetur quod quidquid
 sit, an in tali casu productio talis
 formæ possit esse educio illius ex
 materia, & non potius creatio (de
 quo postea) saltem talis produ-
 ctio formæ & compositi, quod ex

ipsa forma sic producta & materia
 constaret, non posset fieri virtute
 agentis naturalis, & sic non esset
 inconueniens, quod ad talem pro-
 ductionem non concurreret tam-
 quā terminus à quo priuatio for-
 mæ producendæ: cum enim dixi-
 mus illam esse principium neces-
 sarium ad productionem compo-
 siti naturalis, loquimur de produ-
 ctione quæ virtute sit agentis na-
 turalis, non autem de illa, quæ su-
 pernaturaliter fieri potest, ac per-
 inde potest fieri absque priuatio-
 ne formæ producendæ.

18. Secundo principaliter ad
 probandum etiam quod principia
 generationis entis naturalis non
 sunt tria, obijcies, quod forma pro-
 ducenda non est principium gene-
 rationis entis naturalis. Ergo prin-
 cipia non sunt tria, siquidem vnū
 illorum numeratur forma. Ante-
 cedens probatur. Quia forma pro-
 ducenda solum pertinet ad gene-
 rationē vt illius terminus ad quē.
 Sed id nō sufficit vt numeretur in-
 ter principia generationis, alias
 inter illa numerareretur etiā ipsum
 compositum genitum: cum illud
 non solum sit terminus generatio-
 nis, sed totalis & principalis illius
 terminus.

Confirmatur. Quia non solum
 ex parte termini ad quem gene-
 rationi correspondet forma pro-
 ducta, sed & priuatio formæ cer-
 ruptæ. Ergo si ex eo quod forma
 producta est terminus ad quē ge-
 nationis, & priuatio formæ pro-
 ducendæ est illius terminus à quo,
 talis

talís forma & priuatio numerantur inter principia generationis, etiá inter illa debet numerari priuatio formæ corruptæ, vel neutrum prædictorum debet numerari.

19. Responderetur ad argumentum, quod forma per generationem producta, quamuis sit terminus formalis ipsius generationis; quia tamen simul est pars compositi ad quod ultimo generatio ordinatur, ideo talis forma est principium compositi in fieri, & cum ipsum fieri compositi nihil sit aliud quam eius generatio, talis forma est principium generationis; ipsum autem compositum solum est terminus generationis, & nullatenus principium.

¶ Præterquam quod hic loquimur de primis principiis quæ nec fiunt ex alijs, neq; ex alterutris tantum ex partibus; ipsum autem compositum sit ut ex partibus ex primis principiis, materia & forma, & sic non potest esse primum principium.

Ad confirmationem responderetur, quod ex parte termini ad quæ, solum ponitur principium generationis, quod per se intenditur à natura, & quia sicut natura non per se intrat corruptionem alicuius, ita nec priuatio formæ corruptæ est per se intenta in generatione à natura, ideo talis priuatio formæ corruptæ quamuis materialiter & concomitanter se habeat ex parte termini ad quem generationis, non enumeratur inter ipsius generationis principia.

20. Aduersus secundam autem

exponentem, scilicet quod principia generationis in fieri non sunt plura quam tria obijcies. Primo quod cum inter illa non solum principia intrinseca entis naturalis, sed etiam principium extrinsecum illius, scilicet priuatio formæ producenda numeretur, eodem modo potest inter illa numerari ipsum agens seu efficiens: illud enim quantum extrinsecum, est tamen principium omnino necessarium ad generationem cuiusvis entis naturalis. Ergo illo alijs superaddito, iam sunt plura quam tria principia.

21. Responderetur quod licet ad generationem ut actio est, & ad ipsum genitum ut est effectus, per se requiratur agens; ad generationem autem formaliter ut est mutatio (qua ratione loquimur hic de illa) omnino extrinsecè se habet agens, non tamen priuatio formæ producenda, quia ingreditur tamquam terminus à quo definitionem mutationis & agens solum ingreditur in definitionem illius, ut actio. Et si per impossibile saluaretur mutatio seu transitus de non esse v. g. ignis ad esse ignis absque omni prorsus agente vere saluaretur ratio mutationis.

22. Secundo ad idem probandum obijcies. Quia non solum ex parte termini à quo concurrat ad generationem entis naturalis priuatio formæ producenda, sed etiam forma corrupti: ignis enim non solum fit ex non igne, sed ex ligno. Ergo præter materiam, formam &

privatorem, datur aliud principium generationis naturalis, scilicet forma corrupti.

23. Respondetur, quod hic solum assignantur principia quæ per se concurrunt ad generationem; forma autem quæ expellitur ad introductionem alterius formæ & generationem alicuius cōpositi, materialiter & per accidens se habet ex parte termini à quo: accidit enim generationi v.g. ignis, quod ignis fiat ex ligno, vel ex stipula, vel ex aliquo alio, & per se solum est, quod fiat ex non igne, & ita solum privatio formæ producendæ ponitur ut terminus à quo generationis ut illius principium, non autem forma corrupti, quæ per generationem expellitur. ¶ Quod si obijcias ad alicuius formæ introductionem non solum per se ex parte termini à quo requiri privationem eiusdem formæ, sed etiam determinatam formam expellendam, ut ad introductionem formæ cadaueris per se ex parte termini à quo supponitur expellenda forma viventis, & ad generationem acetis requiritur in materia forma vini expellenda. ¶ Responderur. Quod cum hic assignentur principia per se requisita ad omnem generationem, non autem quæ particulariter ad hanc vel aliam generationem requiruntur, & ad omnem generationem solum per se requiratur ex parte termini à quo privatio formæ producendæ, illa solum assignatur principium generationis ex parte termini à quo,

non autem forma expellenda quæ solum ad hanc vel illam generationem requiritur determinata.

QVAESTIO V.

Utrum detur materia prima, & an sit realiter à forma distincta, quid sit, & quam habeat unitatem?

Dico primo. Certum est dari materiam primam quæ sit primum subiectum receptivum formæ substantialis. Cōclusio est omnium communis. Et probatur. Quia certum est dari generationem substantialem virtute agētis creati naturalis, ad quam præcedant dispositiones, & quæ sit actio distincta à creatione omnino ex nihilo, ad quam perinde nullæ præcedunt dispositiones, & quæ virtutem infinitam exigat in agente, estq; propria actio solius Dei. Sed nō potest dari generatio substantialis, & ad illā dispositiones præcedere, nisi detur materia quæ sit subiectum commune formæ quæ expellitur, & formæ quæ per generationem introducitur. Talis igitur datur materia. Minor probatur. Tum quia si talis materia non daretur, productio cuiuslibet rei esset creatio, siquidem fieret totaliter ex nihilo. Tum etiā quia ad generationem naturalem nullæ præcederent dispositiones: istæ enim solum disponunt ad generationem, quatenus determinant materiam, ut in illa magis ista quam alia forma introducatur. Ergo si non daretur.

retur materia, quæ esset subiectum formæ substantialis, non posset dari generatio distincta à creatione, nec ad talem generationem aliqua deberent præcedere dispositiones.

2. Dico secundo. Materia est entitas realiter distincta à forma substantiali. Oppositum tenuerunt aliqui antiqui apud Scorum in 2. dist. 1. 2. q. 1. existimantes non dari compositum substantiale ex materia & forma realiter inter se distinctis, sed materiam & formam esse eandem realiter entitatem, & inquantum potentialem vocari materiam, & quatenus actiualem appellari formam, & quod aliquid generari, solum est quod una entitas totalis, imò & simplex, v. g. ligni conuertatur in totam & simplicem entitatem ignis. Et quia ad hanc conuersionem exigebant terminum à quo, qui non sit purum nihil, illud videlicet quod conuertitur in aliud, per id distingueret generationem substantialem à creatione. Sed certe hæc sententia falsissima est, & concedit virtute naturali, conuersionem totalem substantialem unius in aliud, quod ut mirabile & solum virtute Diuina possibile concedunt Catholici in admirabili conuersione Sacramentali, per quam totus panis conuertitur in totum corpus Christi. Et probatur, manifeste formam substantialem distingui realiter à materia, quia anima rationalis est vere forma substantialis & realiter distinguitur à materia, nam cum

moritur homo, anima rationalis, ut de fide est certum, non corrumpitur aut desinit esse: ac perinde non conuertitur in cadaver. Ergo vel in ipso caduere manet materia quæ informabat animam rationalem, vel talis materia totaliter corrumpitur, non corrupta anima rationali, vel denique manet talis materia realiter identificata cum anima rationali. Si dicatur primum (ut re vera est dicendum) iam materia illa distinguitur realiter ab anima rationali, siquidem manet ab illa realiter separata, & sub altera forma, scilicet sub forma cadaveris. Si autem dicatur secundum; & quod materia quæ erat informata anima rationali conuertitur in cadaver, ac perinde talis materia desinit esse, etiam ex eo manifeste sequitur talem materiam realiter distingui ab anima rationali, siquidem talis materia realiter conuertitur in cadaver: ac perinde realiter desinit esse, & anima rationalis nec conuertitur in cadaver, nec desinit esse, sed realiter permanet. Si denique dicatur tertium, cum eo non potest saluari quod homo moriatur, siquidem nec ipsa anima separatur à materia, nec totus homo in aliud conuertitur. Et cum anima rationalis quamuis non educatur ex potentia materie sit vere forma illius, ut definitur in Concilio Lateranensi sub Leone 10. & in Concilio Vienensi sub Clemente 5. eadem ratione omnis forma substantialis distinguitur realiter à materia.

ria, quam informat. Et non minus alia animalia ut canis, aut leo sunt composita ex forma & materia realiter inter se distinctis, quam homo: alias illa sicut essent simpliciora quam homo, essent etiam & perfectiora quam ille.

3. Dico tertio. Materia prima est *primum subiectum uniuscuiusque, ex quo fit aliquid cum insit, non secundum accidens*. Ita illam definit Aristoteles in hoc libro textu 82. Per id autem quod in hac definitione dicitur, materiam esse *primum subiectum*, distinguitur à subiecto accidentium, quod cum supponat subiectum formae substantialis, quod est ipsa materia, non est primum sed secundum subiectum: per illam autem particulam, *ex quo fit aliquid* excluditur causa efficiens, quia licet ab illa fiat aliquid, non tamen ex illa. Per id autem quod additur, *cum insit* excluditur priuatio, quia licet ex illa fiat aliquid ut ex termino à quo, non tamen illa inest seu permanet in eo quod ex illa fit, sicut in eo quod fit ex materia ipsa materia permanet. Et per eandem particulam excluditur forma corrupti, quia quamvis ex illa quodammodo ut ex termino à quo fiat aliquid, ut ex vino fit acetum, non tamen forma corrupti permanet in eo quod fit ex illa. Imò & per eandem excluduntur elementa, quia quamvis ex illis fiat mixtum, illa non permanent formaliter in mixto. Per ultimam denique particulam, *non secundum accidens*, de-

notatur, quod illud quod fit ex materia, est compositum per se & non per accides, sicut illud quod fit ex subiecto accidentium: recte enim Aristoteles, 8. metaph. h. 1. c. 15. quia materia, cum sit primum subiectum aduenit forma substantialis non ut existenti in actu, sed potius ut tribuens ei esse & existere, facit unum per se cum illa. Subiecto autem accidentium quia iam existenti aduenit forma, non constituit cum illo unum per se, sed unum per accides.

4. Dico quarto. Materia prima licet ex se sit pura potentia nullum physicum includens actum, includit tamen actum essentialem metaphysicum, per quem in suo esse essentiali constituitur, & à forma & quolibet alio ente essentialiter distinguitur. Hec conclusio (quam ad explicandam essentiam materiae primae nunc proponimus) meo videri est ita certa, ut nulla nisi de nomine circa illam possit esse questio. Dicimus ergo quod licet materia prima ex se sit pura potentia in genere physico, nullum videlicet ex se includens actum physicum, hoc est nec actum physicum formalem, qualis est forma substantialis, nec actum physicum subsistentiae aut existentiae: neutrum enim talem actum habet materia ex se, sed mediante forma, tamen materia ex se, & ut distincta à forma habet proprium actum metaphysicum, quem addit supra rationem communem substantiae, & per quem in suo esse essentiali constituitur, & à

& à forma & à quolibet alio essentialiter distinguitur. Cuius ratio est. Quia substantia diuiditur in materiam & formam. Ergo sicut in forma substantiali datur cōceptus substantiæ, & conceptus talis substantiæ, & forma substantialis est quodam totum metaphisicum ex tali duplici cōceptu obiectiuo compositū (licet hæc cōpositio: vt in logica cap. de genere, q. 3. explicuimus, à parte rei solū sit fundamentalis & virtualis, & per intellectum actu distinguētem eas rationes, fiat actualis) ita etiam materia est quodam totū metaphisicū ex conceptu substantiæ & cōceptu talis substantiæ, videlicet substantiæ potentialis compositum: ac perinde ipse conceptus talis substantiæ, videlicet potētiālis erit in materia prima actus metaphisicus & differētia essentialis, per quam contrahit & determinat rationem communem substantiæ: omne enim quod supra aliquam rationem cōmunem additur vt illam determinans, habet se respectu illius vt actus metaphisicus. Ergo licet materia sit pura potentia in genere phisico & in ordine ad formam substantialem, eademmer ratio puræ potētiæ phisicæ est actus metaphisicus respectu rationis cōmunis substantiæ, & per quem talis ratio communis substantiæ ad materiam cōtrahitur & determinatur. An vero talis actus essētiālis materiæ appellari debeat actus illius entitatiuus, quæstio est de nomine & existimo non ita proprie

appellari, quia cum talis actus nō sit entitatiue distinctus à ratione substantiæ quam actualit & determinat, non dicitur proprie actus entitatiuus, sed actus differētiālis, essentialis & metaphisicus.

¶ Quod si obijcias. Quod datur Deus, ita purus actus quod nullam materiam phisicam nec metaphisicam includat. Ergo debet dari aliquid, quod sit ita pura potentia quod nullum prorsus actū phisicum nec metaphisicum includat, & cum id non possit esse nisi materia prima, videretur illam nullū prorsus actum vel metaphisicum includere. ¶ Responderetur negando consequentiā: non enim potest aliquid esse reale & non purum nihil, quin sit determinatū, & non potest esse determinatum, nisi per aliquem actum metaphisicum; & similiter nihil potest esse reale nisi à Deo participatum, aliquamque vel imperfectam similitudinem cum Deo habens, quamvisque similitudinem, cum Deus sit purus actus, nulla creatura potest habere cum Deo, si nullum prorsus vel metaphisicū habeat actū, & sic potius hoc argumentum in nostrum retorquetur fauorem. Et cum materia teste D. Thoma q. 3. de veritate art. 5. ad 1. habeat licet imperfectam, aliquam imitationem, & similitudinem cum Deo, aliquem actū saltem metaphisicum debet habere, per quem assimilatur Deo, & illius sumam & purissimā actualitatem licet imperfectissime, ali-

qualiter tamen imiteretur.

6. Dico quinto. Materia prima ex se habet unitatem specificam incompletam, non quidem arthomam, sed subalternam. Prima pars conclusionis probatur ex precedenti, quia materia ex se & antecederet ad formam habet actum metaphisicum, scilicet esse puram potentiam in genere phisico (per id enim contrahit & determinat substantiam & essentialiter distinguitur a forma). Ergo per talem actum constituitur materia intrinsece in aliqua specie distincta essentialiter a forma. ¶ Secunda autem pars, videlicet, quod species, in qua ex se constituitur materia, sit incopleta, probatur. Quia est species entis ordinati per se ad formam phisicam & potentialis in ordine ad illam: ergo est species incopleta. ¶ Tertia denique pars, quod talis species materiae non sit arthoma sed subalterna, probatur. Quia diuiditur in duas species, materiae scilicet sublunaris, quae secundum quod est materia amissibiliter receptiua formarum, est diuersa speciei a materia coelesti, quatenus illa est inamissibiliter receptiua formae.

7. Obijcies, quod materia prima secundum D. Thom. 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. non videtur habere unitatem specificam positivae, sed solum negativae: ita enim ait S. Doctor. *Materia prima dicitur esse una, non quia habet unam formam, sicut homo est unus ab unitate unius formae, sed per remotionem omnium forma-*

rum distinguuntur. Ergo in sententia D. Thomae materia prima non habet unitatem specificam, nec constituitur in aliqua specie per aliquem actum metaphisicum, quod enim per illum constituitur in specie, constituitur utique in specie positivae.

Confirmatur: Nam materia prima existens sub aliqua forma ad ipsius formae speciem trahitur. Ergo ex se nullam habet unitatem specificam saltem positivae, sed solum negativae: quod enim solum negativae habet unitatem specificam, bene potest transire ad speciem positivam iuxta naturam formae distinguentis, quam recipit.

8. Responderetur ad argumentum cum sua confirmatione, quod in duplici specie potest constitui materia prima, in una quidem intrinsece, in altera extrinsece: constituitur quidem in specie intrinseca, incopleta tamen, per actum metaphisicum, quem ex se habet, & constituitur in specie extrinseca formae quam recipit, per hoc quod illam recipiat, imò materia recipiens formam, & cum illa componens totum substantiale, simul est extrinsece in specie talis formae, & in sua specie intrinseca, quia adhuc tunc distinguitur essentialiter a forma, quam recipit. Et ita cum D. Thom. in verbis in argumento adductis insinuat materia ex se solum dici unam negativae, non quia habet unam formam, sed per remotionem omnium formarum distinguentium, loquitur de unitate extrinseca.

seca specifica materia, quam utique ex se solum materia negatiue habet, & solum per receptionem formæ in particulari habet unitatem positivam extrinsecam; nõ autem intendit D. Thomas negare materiam primam unitatem positivam, intrinsecam incompletam per suum metaphysicum actum. Er per hoc patet ad confirmationem, quia materia prima, cum ex se solum negatiue habeat unitatem specificam extrinsecam, potest per receptionem formæ particularis ad speciem ipsius formæ positivam, extrinsecam tamen pertinere.

¶ Vltimo tandem dico. Materia prima ex se solum habet unitatem numericam negatiue, positivam autem sit una numero per id quod tali, vel tali signetur quantitate. Prima pars conclusionis probatur, quia materia prima ex se solum habet actum essentialem metaphysicum constituentem illam in suo esse essentiali & specifico & ex se indifferens est ad omnem actum seu principium, ipsam materiam individuans, quod utique habere non potest, nisi iam intermixta forma substantiali. Ergo ex se materia prima solum est una numero negatiue. ¶ Secunda autem pars conclusionis dependet ex dicendis circa principium individuationis in rebus materialibus, sed pro nunc dicimus, quod principium individuationis & unitatis numerice positivæ est signatio materię per quantitatem: siue enim ea designatio materię sit per

quantitatem actualem (ut aliqui volunt) siue (ut veritas habet) per quantitatem radicaliter in materia præhabita, non potest eam designationem habere materia ex se & independentem a forma, quia ex se nec habet quantitatem actualem, nec est radix determinata quantitatis.

QVAESTIO VI.

Utrum existentia in rebus creatis distinguatur realiter ab essentia?

VT in sequentibus disputemus, an materia ex se propriam habeat existentiam, necessarium fuit hanc quaestionem, ut vasum & fundamentum omnium dicendorum præmittere, in qua loquimur de existentia, prout est vltima actualitas cuiuscumque rei, & media quælibet res vltimo ponitur extra causas, & non inquirimus, an talis existentia distinguatur realiter ab essentia, ut in statu puræ possibilitatis considerata: cum enim essentia rerum extra potentiam Dei nihil sint præter connexionem prædicatorum & non repugnantiam, ut à Deo producantur, certum est quod existentia a parte rei exercita distinguitur a rebus in statu puræ possibilitatis, tamquam ens reale extra causas, & ens reale in potentia, seu (ut melius dicam) tamquam aliquid & nihil, quia creaturæ in statu puræ possibilitatis nihil sunt extra Deum: quaestio igitur solum est, an existentia distinguatur realiter a rebus

bus actualiter existentibus, ita ut fiat unum compositum reale ex ipsa re & eius existentia, quamvis ipsa existentia sit conditio vel ratio formalis, ut res ipsa sit actualis & ponatur extra causas. Sicuti licet forma substantialis requiratur ut materia sit a parte rei, adhuc tamen materia informata forma distinguitur realiter ab ipsa forma, quam habet.

2. Durandus in 1. dist. 8. q. 2. cui plures recēiores subscribunt, existimat in rebus creatis existentiam solum ratione ratiocinata distinguere ab essentia extra causas producta, ita ut quolibet res per suam entitatem realiter existat, & tondentur existentia, quor fuerint entitates, & si entitates fuerint totales, & ad aliud componendum non ordinata, earum existentia erit totalis; si autem entitates fuerint parciales & ad aliud componendum ordinata, sicut parciales sunt entitates formae & materiae, earum existentia cum ipsis entitatibus realiter identificata, etiam erit partialis. Scorus autē in 3. dist. 6. q. 1. quē sequuntur eius discipuli, distinctionem formalem ex natura rei admittit inter essentiam creatā & illius existentiam. Communis tamen sententia Thomistarum distinctionem realem entitativā concedit reperiri in creatis inter quolibet naturam & essentiam & illius existentiam, distinctionem (inquam) realem entitativā, id est quod essentia & existentia realiter non identificentur, licet quia

existentia non est entitas completa, sed modus quidam naturae, positalis distinctio appellari modalis; & dummodo admiratur existentiam, essentiam, leu naturam realiter non identificari, neque esse eādem realiter entitatem; quaestio erit de nomine, an talis distinctio realis entitativa, an vero realis modalis debeat appellari.

3. Dicendum est, in creatis existentiam realiter non identificari cum essentia, sed realiter entitative distinguere ab illa. Conclusio in primis probatur diuersis testimonijs D. Thomae: opusculo enim 48. tractatu de substantia cap. 2. ait esse essentia & esse actualis existentiae differunt realiter ut aue diuersae res, & in opusculo 17. cap. 8. asserit. *In quocumque praeter primum, est potentia receptiva huius actus quod est esse.* Sed idem non potest esse potentia receptiva suae mer entitatis. Ergo actus essendi seu existentiae distinguitur in creatis entitative a quacumque re. Et in eodem loco subdit D. Thomas. *In substantia composita ex materia & forma inueniuntur duplex ordo, unus quidem ipsius materiae ad formam, alius autem ipsius rei iam compositae adesse participati: non enim est esse rei, nec forma eius, nec materia, sed aliquid adueniens rei per formam.* Constituit etiam sanctus doctor differentiationem inter esse Dei & eius essentiam ex vna parte, & esse creaturarum & essentiam illarum ex alia, quod Deus est suum esse, nulla autem creatura est suum esse, sed quolibet, & etiam

etiam Angelus distinguitur à suo esse. Ita docet 1. p. q. 3. art. 4. & 2. contra gentes, cap. 5. 2. & q. 7. de potentia art. 2. & alibi sæpe. ac denique pluribus in locis concedit D. Thomas realem compositionem in creaturis ex esse & essentia. Specialiterque id asserit 1. p. q. 50. art. 2. ad 3. & 4. & q. 54. art. 3. in corpore & in 2. dist. 3. q. 1. art. 1. in fine corporis. Vbi ex eo concludit, quod natura seu substantia Angeli est aliud quam eius esse: ergo secundum mentem D. Thomæ non potest dubitari quod in rebus creatis existentia realiter distinguitur à natura seu essentia.

4. Nec valet aliquorum solutio; quod D. Thomas in prædictis testimonijs non loquitur de existentia, sed de substantia & solum de hac asserit distingui realiter à natura seu essentia, & compositionem cum illa facere. ¶ Non inquam id valet. Tum quia subdiuersis articulis inquit D. Thomas de distinctione esse ab essentia, & substantiæ ab essentia. Vt patet in 1. p. q. 3. art. 2. & 4. & alijs in locis: ergo non sumit pro eodem esse & substantia. Tum etiam quia 1. p. q. 50. art. 2. ad 3. de ipsa forma substantiæ Angeli asserit distingui ab illius esse & facere compositionem cum illo: ita enim ait. *Substrata materia & posito quod ipsa forma subsistat in natura adhuc remanet comparatio formæ ad ipsum esse ut potentia ad actum; & talis compositio intelligenda est in Angelis.* Ergo non accipit D. Thom. esse pro

substantia, cum dicat, ipsam formam substantentem comparari ad esse ut potentiam ad actum, alias in substantia esset potentia respectu sui, & faceret compositionem cum semetipsa. Tum deniq; quia 3. p. q. 17. art. 2. & quodlibet 9. art. 2. dicitur. *Quod esse perinet ad naturam & ad hypostasim seu substantiam & quod natura conuenit ut quo, supposito autem ut quod.* Ergo ipsum esse in sententia D. Tho. est actus suppositi, hypostasis seu substantiæ: ac perinde non potest D. Tho. accipere esse pro ipsa substantia.

5. Nec etiam valet dicere ad prædicta testimonia D. Thomæ, ipsum solum intendere quod inter esse & naturam in esse possibili sit compositio, non autem inter naturam iam existentem. ¶ Non (inquam) id valet. Tum, quia potentia receptiua existentie non potest esse ipsa natura in statu possibilitatis, quia ut sic non recipit actum seu existentiam, nec facit compositionem cum illa, sed potius excluditur per talem actum, & per illum transit natura de statu possibilis ad statum existentis: id autem quod recipit aliquid & facit compositionem cum illo, simul cum illo permanet: ergo cum D. Thomas ait, naturam esse potentiam receptiuam existentie, & facere compositionem cum illa, non loquitur de natura in statu puræ possibilitatis. Tum etiam quia D. Thomas in allegato loco primæ parris, q. 50. art. 2. ad 3. ait formam substantentem Angeli comparari ad esse, ut potentiam

ad actum, & facere compositionē cum ipso esse. Sed forma subsistēs non est forma in statu puræ possibilitatis : ergo non loquitur D. Thomas de compositione esse seu existentiae cum forma seu natura in statu puræ possibilitatis considerata.

6. Rationibus autem probatur efficaciter conclusio. Primo sic esse creatum existentiae est esse realiter receptum in natura, quæ per illū existit : ergo distinguitur realiter ab ipsa natura. Pater consequentia : quia inter realiter receptū & illud recipiens necessario debet esse realis distinctio : idem enim non potest semetipsum realiter recipere. Antecedens autem probatur. Quia omne esse realiter irreceptum est infinitum simpliciter. Sed nullum esse creatū potest esse infinitum simpliciter : ergo nullum esse creatum potest esse realiter irreceptum : ac perinde esse creatum existentiae debet esse in aliquo realiter receptum, & cū non possit esse realiter receptum nisi in natura quam actuat & facit existere, relinquitur quod in illa realiter recipiatur. Secunda consequentia subsumpta cū illius præmissis manifesta est. Prima autem consequentia cum minori etiam patet. Maior autem illius probatur. Omne purum esse est infinitū simpliciter, omne esse realiter irreceptum est purum esse. Ergo omne esse realiter irreceptum est infinitū simpliciter. Maior patet. Esse enim ideo limitatur, quia nō

est purum esse, sed potentialitate admixtum : ergo omne purum esse est ens illimitatum & simpliciter infinitum. Minor autē probatur. Quia esse solum definit esse purū esse, eo quod admisceatur alicui potentialitati, sed si esse in nullo recipiatur, nulli admisceatur potentialitati : ergo esse realiter irreceptum est purum esse. Minor probatur exemplo. Si enim ponatur albedo non recepta nec receptibilis in aliquo, erit pura albedo & infinita in ratione albedinis, quia habebit totā perfectionē albedinis absque eo quod ab aliquo limitetur : ergo esse realiter irreceptum erit purum esse, & habebit totā perfectionē essendi, siquidē a nullo tale esse limitabitur.

Cōfirmatur primo. Nam existentia non habet ex suo conceptu formali limitationem : alias non reperiretur formaliter in Deo : neque existentia creata, ut talis creata existentia potest habere limitationem eo quod sit potentia receptiva alicuius, siquidem cum sit ultima cuiuscūque rei actualitas, non potest esse potentia receptiva alicuius. Ergo existentia creata ut talis existentia creata est, solum potest habere limitationem per id quod ipsa existentia realiter in aliquo recipiatur, & cum non possit in aliquo recipi, nisi in ipsa natura, quam facit existere, in ipsa revera realiter recipitur : ac perinde ab illa realiter distinguitur.

Cōfirmatur secundo. Quia omnis actus in quantum actus limitatione

ratione caret, & si illam haber, haberet utique illam à subiecto in quo recipitur. Ergo cum existentia secundum suum proprium conceptum sit actus, limitatione caret, nisi illam accipiat à subiecto. Ergo si existentia creata realiter non recipitur in subiecto, omnino esset infinita, & illimitata, quod cum nulli creature cōperere queat, dicendum est existentiam creatam realiter recipi in natura, nullum enim est aliud subiectum in quo recipiatur.

7. Nec aliquid valēt plures quæ huic efficacissimæ rationi à contrarijs assignantur solutiones, ut singulas seorsum referendo & impugnando constabit. Si enim quis dicat quod existentia creata licet non recipiatur in natura, recipitur tamen in substantia creata: ac ex eo limitatur. ¶ Contra hoc est, quia ex eo quod existentia creata reciperetur realiter in substantia, sufficienter deducitur distinctio realis ipsius existentiae creatæ, non solum à substantia, sed & à natura, quia cum natura non recipiatur realiter in substantia, sed potius e converso substantia recipitur realiter in natura, si in substantia recipitur realiter existentia creata, manifeste deducitur existentiam creatam distingui realiter à natura.

8. Si autem cum aliquibus dicās, quod licet existentia creata non sit receptiva alicuius, nec ipsa recipiatur in aliquo; quia tamen dependet à causa efficiēti, exi ab il-

la finita & limitata, & cum dependentia à causa efficiēti. ¶ Contra hoc est quod quidquid est creatum & à causa efficiēti dependet, in se ipso debet esse intrinsicè limitatum, imò si absque limitatione intrinsicè sit, eo ipso implicat illud esse creatum & à causa efficiēti dependens. Ergo si existentia cum non sit potēntialitas receptiva alicuius, non recipiatur realiter in aliquo, eo ipso erit intrinsicè illimitata, ac perinde implicabit quod sit creata & à causa efficiēti dependens.

9. Si denique quis dicat, quod licet existentia creata non recipiatur in aliquo, ipsa tamen est potēntia receptiva alicuius, & per id est limitata & non purus actus, sed actus admixtus potēntialitare, & quod existentia creata est receptiva illius, cuius est receptiva, entitas, cum qua identificatur: ut si sit existentia materiæ primæ, sicut ipsa materia est receptiva formæ substantialis, ita etiam & existentia quæ cum tali materia identificatur: & si sit existentia formæ etiam irreceptibilis in materia, ut formæ Angelicæ, sicut talis forma Angelica est receptiva substantiæ, ita etiam eiusdem substantiæ est receptiva existentia quæ cum forma Angelica identificatur: & si fuerit existentia alicuius totius compositi, sicut ipsum compositum est subiectum realiter receptivum accidentium, ita etiam eorumdem accidentium erit receptiva existentia, quæ cum tali composito idé-

ntificatur.

ificatur. Et denique si existentia fuerit alicuius formae substantialis vel accidentalis receptibilis in materia, etiam talis existentia erit receptibilis in materia, vel in subiecto, in quo forma cum qua indensificatur, receptibilis est, & sic licet nulla existentia creata realiter sit receptibilis in essentia vel natura, quam facit existere, quia cum illa realiter identificatur; omnis tamen existentia creata, vel est realiter receptibilis in aliquo, vel realiter receptiva alicuius.

10. Contra hoc tamen est, quod existentia cum sit ultima actualitas non potest esse receptiva subsistentiae, quae licet actus & determinet naturam, non ultimo illam actuatur & determinat, sed potius ipsa subsistentia actuatur & determinatur per existentiam, & natura seu forma subsistens (ut retulimus ex D. Thoma 1. p. q. 50. art. 2. ad 3.) comparatur ad esse seu existentiam ut potentia ad actum. Tamen ergo abest quod existentia sit potentia receptiva subsistentiae, quod ipsa recipitur in subsistentia seu in natura aut forma subsistendi. Nec potest dici quod sit susceptiva accidentium; quia licet accidentia recipiantur in re existenti; non tamen possunt recipi in ipso esse seu existentia: hac enim ratione ostendit D. Tho. 1. p. q. 3. ar. 6. in Deo non posse esse accidentia, quia Deus est suum esse, & ipsum esse nihil aliud potest habere adiunctum, sicut enim quod est calidum potest habere aliquid extraneum quam calidum, ipse tamen ca-

lor nihil habet praeter calorem, ita licet id quod est & quod non est suum esse, aliquid possit habere adiunctum, ipsum tamen esse nihil adiunctum habere potest. Manet igitur firma ratio proposita conclusionis, quod nisi existentia creata recipiatur realiter in eo, cuius est existentia, non habet a quo limitetur, & si recipiatur realiter in eo quod facit existere, realiter ab illo distinguitur.

11. Secundo principaliter probatur conclusio, quia existentia est extra essentiam cuiuslibet creaturae etiam singularis, siquidem de illa accidentaliter praedicatur: ergo distinguitur ab illa. Probatur consequentia, nam licet in communi aliquod praedicatum quod cum alio identificatur, possit esse illi accidentale & extra essentiam illius, ut rationale est extra essentiam animalis, quamvis realiter cum animali rationale identificetur, tamen quod est extra essentiam alicuius in singulari & de illo etiam in singulari accidentaliter praedicatur, realiter ab illo distinguitur, ut patet de omnibus quae de Perro accidentaliter praedicantur.

12. Tercio probatur conclusio, existentia est actus entis: ergo nulla creatura potest suam existentiam secum realiter identificare, aut per suam entitatem absque existentia ei realiter superaddita realiter existere. Probatur consequentia: quia enim intelligere est actus intellectus, & vivere est actus potentiae vitalis, nullus intellectus creatus potest identificare secum suam

in

intellectionem, & nulla potentia vitalis creata potest identificare secum ipsum actum viuendi, aut intellectus creat⁹ intelligere absque intellectione realiter ab ipso distincta, aut potētia vitalis creata viuere absque actu secundo viuendi realiter ab ipsa distincto.

Confirmatur, nā si intellectus absq; intellectione realiter ab ipso distincta intelligeret, esset infinitus in genere intellectuino, & si aliquod obiectū absq; verbo realiter ab ipso distincto posset actu intelligi, esset infinitum in genere intelligibilis: ergo si aliqua natura per suam merentitatem & absque existentia realiter ab ipsa distincta realiter existeret, esset infinita in genere entis, quod est esse infinitum simpliciter: ergo cum nulla natura creata possit esse infinita in genere entis, nulla potest per suā merentitatem absq; existentia ei realiter superaddita existere.

13. Quarto probatur conclusio, quia existentia separabilis est à natura creata, & hęc per existentiam in creatam terminabilis, vt de humanitate Christi absque propria existentia creata terminari per existentiam increatā verbi docet D. Thomas 3. p. q. 17. art. 2. & late in commentarijs ad eundem articulum, quæ Deo dante typis mandabimus, ostendemus: ergo existentia distinguitur realiter à natura creata. Pater consequentia, quia si cum ipsa natura creata identificaretur, non posset aliqua natura creata absque sua propria exis-

tentia reperiri.

14. Vltimo tandem probatur conclusio, quia si existentia identificaretur cum eo quod per illam existit, etiam materia prima secū suam haberet identificatam existentiam, vt auctores contrarij consequenter concedunt: alias si materia prima per existentia à se realiter distinctam existeret, nō esset ratio, quare alia entia creata identificarent secum suas existentias. Sed materiam primam ex se propriam habere existentiam secū realiter identificatam falsum esse ostēdemus questione sequenti. Ergo nulla res creata secū suā idéficat existentia, sed omnis per existentia à se realiter distincta existit.

15. Obijcies primo, quod existentia creata non potest in natura recipi. Ergo non distinguitur realiter ab illa. Consequentia probatur. Quia cum essentia existat per existentiam, vel cū illa identificatur, vel in illa realiter recipitur. Ergo si in illa realiter non recipitur, cum illa realiter identificatur. Antecedens autem probatur. Existentia non potest realiter recipi in essentia mere possibili, nec in essentia extra statum mere possibilitatis educta. Ergo nullatenus potest existentia realiter recipi in essentia. Antecedens quoad primam patet. Tum quia essentia in statu possibilitatis nihil est realiter extra Deum: ergo non potest vt sic realiter aliquid recipere. Tum etiā quia id quod realiter reciperet existentiam, faceret realem compositionem,

positionem cū illa. Sed essentia in statu possibilitatis nō potest facere compositionem cum existentia; cum potius per ipsam existentiam status possibilitatis excludatur. Ergo essentia in statu possibilitatis non potest realiter recipere existentiam. Secunda autem pars antecedēis, quod videlicet essentia extra statū possibilitatis educta non possit realiter recipere existentiam, probatur. Quia per ipsam existentiam essentia extra causas & ab statu possibilitatis educitur. Ergo ipsa essentia ut potentia receptiva existentiae nō potest esse extra causas & extra statum possibilitatis educta: alias haberet ex se & antecederet ad existentiam, quod per ipsam existentiam habere debet.

Confirmatur. Quia si essentia realiter distingueretur ab essentia, cum non sit aliquid productū per distinctam actionem, sed per eandem qua producit formā, dimanaret ab illa per realem resultantiam & emanationem tāquam terminus secundarius à primario. Sed sic dimanare nō potest. Ergo non distinguitur realiter existentia à forma, sed ipsa per suā entitatem existit. Minor probatur. Quia non potest dimanare existentia à forma ut in statu mere possibilitatis, nec à forma iam extra causas educta. Ergo nullatenus potest à forma realiter dimanare. Antecedens quoad primā partem patet. Tum quia forma in statu possibilitatis nihil est

extra Deum. Ergo nō potest esse principium realis emanationis. Tū etiam, quia cum emanatio sit naturalis, cum ab aeterno intelligatur forma quaelibet in statu possibilitatis, ut sic esset principium sufficiens emanationis existentie, ab aeterno ab illa existentia emanaret. Secunda autem pars antecedentis probatur. Quia forma iam educta extra causas iam habet existentiam, cum per existentiam extra causas educatur. Ergo ab illa extra causas iam educta nō potest emanare existentia.

16. Respondetur ad argumentum negando antecedens. Et ad probationem dicimus, quod essentia recipit quidem realiter existentiam, non tamen ut mere possibilis, neque ut complere & perfecte extra causas educta, sed ut habēs quandam actualitatem incompletam vialem & imperfectā, ut videlicet tendit ad existentiam, quia actio productiva alicuius quamvis non compleatur usque dum illud ponat sub existentia, etiam ipso quod ad illud terminatur, sicut ipsa actio tendit ad ponendum illud sub existentia, sic etiam terminus talis actionis tendit & est in via ad acquisitionem existentiae; qualiter non erat in via, dum erat sub statu mere possibilitatis, & ita per actionem in fieri, ut praeintelligitur ad actionem completam & ultimo terminatam, accipit terminus talis actionis aliquam actualitatem incompletam, nō ultimo perfectam: sed ult-

time

rimo actuabile, & determinabile per existentiam. Et ita ad probationem distinguenda est secunda illius pars, scilicet essentia non recipit existentiam vt extra causas & statum possibilitatiseducta: vt educta perfecte extra causas, concedo antecedens: ad id enim iam requiritur existentia: vt est in actuali educi & in via ad acquirendam existentiam, nego antecedens. Hæc doctrina magis explicabitur in actione productiua alicuius, quæ per se ipsam non potest illud complere extra causas educere & ponere sub existentia, vt si Deus ad productionem vermis in speciebus sacramentalibus creet de nouo aliquam portionem materiæ: cum enim talis actio creatiua solum terminetur ad materiam incapacem immediate existentia, talis actio nō ponit materiam sub existentia, ac perinde nō est actio completa, vsque dum per actionem productiuam vermis, per quam toti composito & ipsi materiæ communicetur existentia, cōpleatur. Tamen negari non potest quod prius quam talis actio creatiua per alteram actionem compleri intelligatur, intelligitur aliquid facere, & aliquam actualitatem tribuere materiæ, per quam non intelligatur tunc omnino vt pure possibilis & intra causas, & hæc actualitas cum non possit intelligi perfecta, vsq; dum materiæ intelligatur communicari existentiam, est actualitas imperfecta & vialis, tendens vide-

licer ad habendam existentiam, quod autem sic contingit, cum per vnam actionē aliquid producit, & per alteram actionē talis actio cōpletur, & illius termino communicatur existentia: contingit etiam si per vnicam actionem aliquid complere producat: ipsa enim actio vt in fieri tribuit suo termino actualitatem imperfectā & tendentem ad existentiam, vt cōplera tamen & in facto esse, ponit eundem terminū sub existentia.

Ad confirmationem respondetur negando minorem, & ad probationē distinguitur secunda pars antecedentis, iuxta dicta ad solutionē argumenti: non potest emanare existentia à forma educta extra causas, educta quidem perfecte & complere extra causas, concedo antecedens: sic enim iam intelligitur cū existentia, vt probat argumentum: à forma vt est in ipso educi extra causas, & vt in via ad existendum, nego antecedens: vt sic enim ab ipsa forma dimanat existentia, quæ in composito recipitur, & per quam ipsum compositum & illius partes existunt. Et ita existentia non se habet omnino vt propria passio respectu essentia (alias resuleret solum ex connexionione essentialium predicatorum) sed habet se admodum passionis, & solum sequitur ab essentia vt aliquantulum actuali & vt subiecta agenti & ab illo dependenti, & vt in fieri terminante actionem agentis. Et ita etiam de re existentia non prædicatur ex-

rentia per se perfeitare logica, ut prædicatū videlicet essentiale, vel propria passio, sed accidentaliter prædicabiliter, licet cum aliqua perfeitare phisica, quia omne quod est extra causas eductum, eo ipso quod sic est, necesse est quod existat.

17. Secundo principaliter obijcias, quod qualibet res creata sine aliquo sibi realiter superaddito potest extra causas educta realiter existere. Non igitur habet existentiam realiter à se ipsa distinctam: consequētia paret. Quia ad id solum potest requiri existētia realiter à rebus creatis distincta, ut illa extra suas causas educta realiter existant. Antecedens autem probatur. Quia per id solum quod aliqua res terminet actionem agentis, nullo ei realiter superaddito, vere educitur extra causas. Sed solum per suam entitatem productam per actionem agentis, quælibet res potest actionem productivam agentis terminare. Ergo per suammet entitatem nullo alio superaddito, quælibet res potest educi extra causas, & extra illas educta realiter existere.

18. Respondetur negando minorem, & ad probationem dico, quod cum actio productiva agentis eo complete tēdat ut suum terminum constituat sub existentia, implicat aliquam rem creatam actionem productivam agentis complete terminare, & quod ei per talem actionem existētia rea-

liter ab ipsa distincta non communicetur.

19. Obijcies tertio, quod quid realiter ab alio distinguitur, potest à Deo corrumpi, & desinere esse, alio realiter permanente: sed existentia rei creata non potest desinere esse permanente realiter re, cuius erat existētia, quia eo ipso talis res desinit esse realiter, & desinit esse extra causas. Ergo existentia non distinguitur realiter in creatis ab eo quod per illam existit. Maior probatur. Nā in his quæ realiter non identificantur, non videretur quare sit tāta dependentia, ut vno sublato alterum non possit realiter permanere.

20. Respondetur negando absolute maiore. Aliqua enim sunt, quæ etiā si realiter entitative distinguantur propter mutuam dependentiam unius ab alio, unum non potest sine altero, nec alterū sine altero permanere; ut quamvis distinguantur realiter materia & forma materialis in illa recepta, nec talis forma potest realiter permanere, destructa materia, nec materia potest realiter permanere destructa forma, & alia illius loco non succedente. Et relatio quamvis distinguatur à suo termino, non potest destructo termino realiter permanere propter intrinsicam dependentiam quam habet à termino. Sic ergo licet in creatis essentia & existentia realiter distinguantur: quia existentia est modus essentia & entitas incompleta, non potest exist-

rentia creata realiter permanere separata à natura seu essentia. Er-
 quia natura & essentia dependet
 in existendo extra causas ab exis-
 rentia, nō potest extra causas rea-
 liter existens permanere, destru-
 cta eius existentia, & nulla alia
 existentia loco illius talem natu-
 ram terminante: si enim loco exis-
 rentia creata destructa succede-
 ret existentia Diuina talem natu-
 ram terminans, per talem exis-
 rentiam Diuinam natura creata
 terminata posset realiter existe-
 re & realiter permanere. Nam si-
 cur de facto in sententia D. Tho-
 mae natura humana Christi pro-
 pria carens subsistētia & existētia
 creata, assūpta est ad subsistentiā
 & existentiam Verbi, posset etiam
 natura propria prehābens sub-
 sistentiam & existentiam creatā,
 tali eius subsistentia & existentia
 creata destructa, non destrui, si-
 stitum ad existentiam & subsistē-
 tiam increatam assumatur.

QVÆSTIO VII.

*Utrum materia prima ex se habeat
 propriam existentiam?*

Etiam supposita resolutione
 quæstionis præcedentis, quod
 existentia distinguitur realiter à
 forma, natura, vel essentia: quæ
 per illam existit, adhuc huic dif-
 ficulrari est locus: an videlicet ma-
 teria prima habeat existentiam
 partialem licet secum realiter non
 identificatam, distinctam ramen

ab existentia formæ & existentia
 totius cōpositi. Parrem enim as-
 firmatiuam præter illos, qui exis-
 timantes quamlibet rem creatam
 identificari realiter cum sua exis-
 tentia, & consequenter asserunt
 materiam primam habere existē-
 tiam propriam secum realiter idē-
 tificatam, alij etiam tenent, consti-
 tituentes tot existentias partiales
 quor dantur entitates, licet ab ip-
 sis entitatibus realiter distinctas,
 ac perinde asserunt materiam suā
 habere existentiam partialem dis-
 tinctam ab existentia formæ &
 existentia totius cōpositi.

2. Dicendum tamen est mate-
 riam primam non habere ex se in-
 dependentem & antecedentem ad
 formam substantialem aliquam
 existentiam partialem, sed exte-
 rere per existentiam totius cō-
 positi ab ipsa forma dimanantem,
 & mediante ipsa forma substan-
 tiali materiæ communicatam: cō-
 clusionem cum suo Angelico Præ-
 ceptore tenent communiter om-
 nes Thomistæ & colligitur ex
 Philosopho 5. metaph. cap. 15.
 dicente, animam esse causam exis-
 tentiæ materiæ. Ergo in senten-
 tia Philosophi materia ex se non
 habet existētiā, sed illam habet
 per formam, ac perinde prius de-
 ber habere formam quam exis-
 rentiam. D. Thomas perperuus
 est in hac sententia. Nam 1. p. q. 7.
 art. 2. ad 3. air. *Materia non existit
 in rerum natura per se ipsam, cum non
 sit ens in actu, sed potentia tantum.
 Unde magis est aliquid concreatum*

quam creatum. Et q. 4. de potentia, art. 1. asserit, *quidquid in verum natura inuenitur actu existit, quod quidem non habet materia nisi per formam, qua est actus eius.*

3. Nec valer dicere quod D. Thomas non intendit quod materia non habeat suam existentiam partialem, sed quod vt existat in toto & per existentiam totius dependet à forma. Non (inquam) id valer. Tum quia eadem ratione forma materialis in eo quod est existere, dependeret à materia, siquidem non potest esse in toto separata à materia. Tum vel maxime, quia D. Thom. 1. 2. q. 4. ar. 5. ad 2. ait. *Idem est esse forma & natura, & hoc idem est esse compositum.*

4. Et sapius S. Doctor docet quod sicut fieri, ita & esse primo & per se conuenit composito & mediate illius partibus, licet cum differentia, quod forma, quia est ratio vt esse seu existentia competat composito, non solum existit mediate per existentiam compositi, sicut etiam mediate per existentiam compositi existit materia, sed etiam dicitur existere, vt quo, quia est ratio vt existentia composito competat. Ita inter plurima testimonia quæ D. Thomæ possemus adducere, asserit S. Doctor 2. contra gentes, cap. 43. *Sicut unicuique creato conuenit fieri, sic sibi conuenit esse, esse autem non conuenit formæ tantum, nec materiæ tantum, sed composito: materia enim non est nisi in potentia; forma vero est, qua aliquid est: est enim actus.* Unde restat quod compositum proprie sit.

suum proprie sit.

5. Nec potest dici, D. Thomam accipere esse pro substantia. Tū quia auctores oppositi non solum multiplicanti in quolibet composito existentiam, sed substantiam: ac perinde cum D. Thomas in composito vnicum tantum concedit esse, siue intelligatur de esse existentie, siue substantie, illorum sententia contradicit. Tum etiam, quia cū D. Thomas asserat quod esse pertinet ad naturam vt quo, ad suppositum autem seu substantiam vt quod, non potest accipere esse pro substantia: alias esset idem ac dicere quod ad substantiam pertinet substantia, quod esset nugatio & inutilis repetitio. Tum denique quia 3. p. q. 17. art. 2. ad 3. ait. S. Doctor, quod in Deo tres personæ non habent nisi vnum esse, haberent autem triplex esse, si in eis esset aliud esse personæ, & aliud esse naturæ. Non igitur accipit D. Thomas esse pro substantia: alias cum tres personæ Diuinae tres haberent substantias, falso assereret illas non habere triplex, sed vnum tantum esse.

6. Rationibus autem probatur conclusio. Primo, nam si materia ex se & antecedenter ad formam haberet propriam existentiam, per illam esset ens in actu: proprius enim effectus existentie est id quod afficit facere ens in actu. Ergo cū aduenit forma substantialis materiæ, non faceret cum illa vnam ens per se. Cōsequenter patet. Nam vt docet Aristoteles, 8. metaphisicæ,

tex. 15. ideo ex subiecto & acci-
dente non fit vnum per se, quia ac-
cidents aduenit subiecto iam in
actu existenti, ex materia autem
& forma substantiali fit vnum ens
per se, quia forma substantialis
non aduenit materiae actu existen-
ti, sed purae potentiae. Ergo si ma-
teria ex se habet existentiam & est
ens in actu, non magis ex illa &
forma substantiali, quam ex sub-
iecto & accidenti fieret vnum ens
per se.

Confirmatur. Quia ex duobus
entibus in actu non potest fieri vnū
ens per se. Sed si materia suā pro-
prium habeat existentiam & for-
ma substantialis similiter suam ha-
beat existentiam, materia & for-
ma ut ad compositionem compo-
siti substantialis præintelliguntur,
essent duo entia in actu. Ergo ex
illis non posset resultare vnum ens
per se. Minor patet. Quia cum ef-
fectus existentiae sit facere ens in
actu, si tam materia quam forma
proprium haberent existentiam,
utraque esset ens in actu. Maior
autem præterquam quod est com-
mune Philosophorum proloquū,
probat, & explicatur. Quia ut
ex duobus fiat vnum ens per se,
omnia quæ sunt in illis, debent
habere rationem actus vel poten-
tiae: alias quæ sic adinuicem non
comparentur, solum habebunt
unitatem, per id quod sunt in eodem
subiecto, quæ est unitas per acci-
dens & non per se; sicut albedo &
calor in eodem subiecto, quia vna
realis forma respectu alterius non

se habet ut actus neque ut potentia,
sed solum conueniunt in eodem
subiecto, non faciunt vnum ens
per se. Sed ex duobus entibus
actu per diuersas existencias exis-
tentibus, illorum existentia non
possunt se habere adinuicem, ut
actus neque ut potentia. Ergo ex
duobus entibus in actu non potest
fieri vnum ens per se. Minor pro-
bat. Quia existentia cum sit vl-
tima actualitas, potest quidem ef-
se actus, non tamen potest per ali-
quid actuari, neque respectu alicui-
us habere rationem potentiae. Er-
go existentia vnius entis per exis-
tentiam alterius nullatenus po-
test actuari, nec respectu alicuius
habere rationem potentiae.

7. Si ad hanc rationem cum au-
thoribus contrarijs respondeas,
quod existentia materiae primae
& existentia formae non sunt exis-
tentiae totales, sed partiales & po-
tentiales respectu existentiae to-
tius compositi, & ita ex materia &
forma sic existentibus & earum
existentiis fit vnū ens per se, quia
sicut entitas materiae est potentia-
lis respectu formae substantialis,
ita etiam existentia materiae est po-
tentialis respectu existentiae for-
mae, & utraque existentia est pote-
ntialis respectu existentiae totius.
Cum autem dicitur quod ex duobus
entibus in actu non fit vnum
ens per se, & quod ex eo quod ad-
uenit enti constituto in actu & ip-
so ente non fit vnum ens per se,
debet intelligi de entibus in actu
completo & totali, & per existe-

tiam completam & totalem, quæ non potest esse potentialis respectu alterius.

8. Cōtra hoc tamen est primo. Quod nulla existentia potest esse potentialis & per existentiam vel aliquid aliud actuari & determinari. Ergo omnis existentia solū potest habere rationem actus, & respectu nullius potest habere rationem potentia. Antecedens est expressum D. Thomæ q. vnica de anima, art. 6. ad 2. ubi definiens esse seu existentiam, ait, *quod est ultimus actus, qui participabilis est ab omnibus, ipsum tamen non participat*, id est existentia non participat aliquid per quod actuetur aut determinetur. Et q. 7. de potentia, ar. 2. ad 9. ait S. Doctor: *Neque intelligendum est quod ei; quod dico esse, aliquid addatur quod sit eo formaliter ipsumq; terminet sicut actus potentiam*. Et post pauca subdit: *Vnde non sic determinatur esse per aliud, sicut potentia per actum*. Ergo secundum mentem D. Thomæ existentia secundum proprium conceptū existentia ita est actus, quod respectu nullius alterius actus possit habere rationem potentialitatis, idque ex proprio conceptu existentia, quod est esse vltimæ rei actualitatis, deducitur. Ergo nulla existentia potest per alteram existentiam actuari aut determinari.

9. Secundo aduersus eandem solutionem instatur. Nam licet eadem res in diuerso genere possit esse actus & potentia, vt forma substantialis respectum materia

est actus, & est in potentia ad subsistendum & existendum; tamē in eodē genere impossibile est quod eadē res sit simul actus & potentia: ergo existentia quæ ad existendū est actus, non potest esse in potentia etiam ad existendum: ac perinde non potest esse in potentia ad aliā existentiam: illa enim solum posset ei præbere actum existendi.

10. Tercio aduersus eandem solutionem instatur. Nam si præter existentias partiales materia & forma, quas prædicta solutio adstruit, ponitur existentia totius, quæ in eadem solutione cōceditur, vel per illam existentiam totalem existunt partes, vel non: hoc secundū non potest dici: implicat enim quod talis existentia totalis actuet partes & earum existentias, quin illas faciat existere. Si autem dicatur primum, omnino superflue ponuntur existentia partiales, siquidem per existentiam totalem existit non solum totum, sed mediare eius existunt partes, quæ cum non debeant existere nili in toto, nullā aliam existentiam, quam illam quā habent in toto per existentiam totius requirunt.

11. Secundo principaliter probatur conclusio. Quia si materia ex se haberet existentiam quātumvis partialem, verò per illam existeret: alias talis existentia non haberet rationem existentia, cum nō haberet effectum formalem existentia, scilicet facere existere. Sed re vera non habet materia prima ex se antecedenter & independē-

ter à forma aliqua, per quod realiter existat. Ergo non habet ex se aliquam existentiam nec partialē. Minor probatur. Quia alias destructa forma quę est in materia, & alia loco illius in materia non introducta, sine nouo miraculo materia separata ab omni forma posset realiter permanere, nisi miraculose à tali materia sua propria partialis auferatur existentia. Cōsequens autem nec authores oppositi admittūt, qui non solū existimant connaturale esse materiam non priuari omni forma, sed concedunt illam omni forma priuā naturaliter non posse permanere. Sequela probatur, quia dum ea vel partialis existētia à materia nō tollitur, materia existit: ergo nō redigeretur in nihil, nec desineret esse.

Confirmatur, quia si non solum materia, sed & quęlibet forma substantialis etiam materialis suā haberet partialem existentia, forma quęlibet substantialis etiam materialis esset natura sua nō minus incorruptibilis quā anima rationalis. Consequens non solum est falsum, sed parum consonum fidei, secundum quam singulariter animam rationalem concedimus immortalem & incorruptibilem: ergo non omnis forma aut materia habet propriam existentiam. Sequela probatur. Nam ideo anima rationalis separata à materia nō corrumpitur, aut desinit esse, quia quamuis existens in composito substantiali per existentiam & substantiam ipsius compositi

substantialis subsistat & existat; quia tamen illa est semisuppositū, statim ac separatur à materia, profuit ab illa sua propria existentia, per quam existit & à materia separata realiter permanet. Ergo si quęlibet forma substantialis, etiam dū est in composito habet suā propriam partialem existentiam, quamuis realiter separetur à materia, realiter existit, & realiter permanebit: ac per inde non minus incorruptibilis erit ac anima rationalis.

12. Terrio principaliter probatur conclusio. Quia existentia est ultimus actus & ultimum complementum essēdi in genere substantiali. Ergo materia prima non potest illius effectum recipere prius quam per receptionē formę substantialis recipiat esse simpliciter substantiale. Probatur consequentia, quia ultimum complementum essēdi in quolibet genere debet supponere esse simpliciter in tali genere. Ergo ultimum cōplementū essēdi in genere substantiali, quale est esse existentie, debet supponere esse simpliciter substantiale, quale est illud, quod ex se habet forma substantialis & per sui receptionē in materia ipsi materia præbet.

Confirmatur, nam si materia antecederet ad formam haberet aliquam existentiam, posset immediate antecederet ad formam recipere aliqua accidentia. Consequens est falsum: ergo & quod materia ex se habeat aliquam existentiam. Sequela probatur. Nam si

matéria ex se & antecedenter ad formam substantialem habet existentiam, esset ens in actu. Sed ut aliquid sit immediatum susceptivum accidentium, solum requiritur quod sit ens in actu: ergo materia posset esse susceptivum immediatum accidentium. Falsitate autem minoris praterquam quod late ostendam libris de generatione, nunc breuiter probo, quia non potest aliquid habere prius esse secundum quid, quam esse simpliciter. Sed si materia prius quam reciperet esse substantiale, immediate reciperet accidentia, prius haberet esse secundum quid, accidentiale videlicet, quam esse simpliciter, quod est esse substantiale, & quod solum per receptionem formae substantialis materia potest habere: ergo materia prius quam recipiat esse substantiale, nullatenus potest esse subiectum immediatum accidentium.

13. Aduersus praecedentem conclusionem poterunt obijci omnia quae praecedenti questione proposuimus ad probandum existentiam etiam in creatis non distingui realiter ab essentia, sed quamlibet entitatem per se in ipsa existere, ac perinde cum materia prima sit entitas realiter distincta a forma, existentia cum ipsa entitate materiae primae identificata erit propria ipsius materiae & distincta ab existentia formae. Sed ijs argumentis sufficienter occurrimus quaestione praecedenti, & ostendimus existentiam in rebus creatis realiter ab il-

lis distingui: unde alia nunc sunt aduersus conclusionem obijcienda.

14. Obijcies ergo primo, quod materia prima, distinctam terminat actionem productiuam, ac forma & totum compositum, siquidem materia prima sit per creationem, forma autem saltem materialis & compositum sunt per generationem. Sed omnis actio productiva terminatur ad existentiam, & ad illam communicandam termino-
ralis productionis. Ergo materia prima suam propriam habet existentiam distinctam ab existentia formae & compositi communicandam illi per actionem, per quam producitur. Si dicas quod materia prima non per se producitur aut creatur, sed comproducitur & co-creatur per actionem productiuam, non ad ipsam materiam, sed ad totum compositum per se terminatam; & per talem actionem toti composito communicatur existentia, per quam ipsum compositum & eius partes existant. ¶ Contra hoc est quod esto verum sit quod a principio materia prima non fuerit creata, sed concreata; potest tamen Deus de nouo aliquam creare materiam non creando compositum, sed per generationem producendo formam, ut de facto contingit, cum ex speciebus sacramentalibus generatur vermis. Tunc enim cum ad formam vermis non persupponatur materia producta, oportet quod Deus vel materiam de nouo creet, vel quantitatem miraculose conuertat in materiam,

in

in qua forma vermis virtute agentis naturalis introducat. Tunc ergo de tali actione productiva vel conuersiva materię, cum ad ipsam solam materiam, & non ad totum compositum terminetur, propositum procedit argumentum, quod per talem actionem debet materię communicari existentia, cum omnis actio productiva terminetur per illam productio communicet existentiam.

15. Respondetur, solutionem argumento assignatam esse optimam, & ad replicam dico, quod licet Deus possit solam materiam creare vel aliquid in illā conuere, talis actio productiva materię non erit completa vsque per alteram actionem productiuam formę & compositi compleatur, & ipsi materię communicetur existentia, & hoc non ex defectu virtutis agentis, sed ex incapacitate ipsius materię, quę cum independenter a forma non possit terminari existentia, actio ipsius materię productiva non potest compleri, & quasi pendula & incompleta manet vsq; dum per actionē productiuam compositi immediate ipsi, & mediate illius partibus comunicetur existentia. Vnde cum dicitur quod omnis actio productiva terminatur ad existentiam rei productę, id debet intelligi de actione productiva per semetipsā, si sit completa & independens ab alia actione, vel si sit incompleta, per aliam actionē, quam ipsa existit, & per quam completur & con-

sumatur. Et simile huic contingit, quoties Deus creat animam rationalem; quia licet illa separata a materia possit habere suam substantiam, qua dicitur semisuppositum, & suam propriam existentiam, ex suppositione tamē quod Deus velit illam creare, vt de facto illam creat nō separatam a materia, sed vt in eodem instanti vniatur materię, per talem actionem creatiuā non communicatur illi existētia: ad perinde nec talis actio creativa intelligitur completa, vsque dum per generationem totius compositi ipsi immediate, & mediate eius partibus: ac perinde & animę rationali communicetur existentia, & per id actio creativa animę rationalis compleatur.

16. Obijcies secundo, quod si materia prima non haberet propriam existentiam distinctam ab existentia formę & compositi, ipsa materia generaretur, quoties aliquod generatur compositū, & corrumpere, quoties aliquod corrumpitur compositū. Consequens non debet admitti, cum materia prima iuxta sententiā Philosophi sit in generabilis & incorruptibilis. Dicendum ergo est vt id videretur inconueniens, materiam primā propriam habere existentiam distinctam ab existentia formę & compositi. Sequela probatur. Quia tūc aliquid generatur, quando ponitur sub existētia, & tūc aliquid corrumpitur, quando amittit existētiā. Sed si materia non per propriam existentiam, sed per existentiam

torius composiri existeret, quādo aliquod compositum de nouo generatur, de nouo ipsa materia acquireret existentiam, & quādo aliquod compositū corrumpitur, materia amitteret eam, per quam existeret, existentiam. Ergo cum aliquod compositum de nouo generatur, generabitur & materia, & cum aliquod cōpositum corrumpitur, simul etiam corrumpetur materia.

17. Responderetur negādo sequēlam quoad vtramque illius partē. Ad cuius probationem dico, quod generatio alicuius nō est qualibet noua acquirētia existentiae, sed transitus de non esse ad esse. Vnde ad id requiritur, quod antecedenter nō habeat aliam existentiam, alias non erit transitus de non esse ad esse, sed de vno esse ad aliud esse. Et sic cum materia, licet quādo generatur nouum compositum, nouam acquirat existentiam, antecedenter ad id aliam habeat sub altera forma, tunc ipsa materia nō generatur, nec de nouo produci-
tur. Similiter quia ad corruptionē, cum sit transitus de esse ad non esse, requiritur, quod id quod corrūpitur amittat esse, & alterum esse statim non acquirat; & materia quamuis existens per solam existentiam formę & compositi, illam amittat, cum ipsum corrumpitur compositū, statim sub altera forma existens nouum acquirat esse & existentiam, ita vt sicut nullum est instans in quo materia non sit sub forma substantiali, ita nullum

sit instans in quo non habeat existentiam ab hac vel illa forma & composito substantiali emendicātam, ideo materia nunquam corrumpitur, nec transit de esse ad nō esse, sed de vno esse ad aliud esse.

18. Obijciat tertio. Quod in homine materia prima non potest existere per existentiam formę, aut totius compositi. Ergo cum vere existat, debet existere per suā propriam existētiā. Antecedens probatur. Quia existentia hominis, vtpote proueniens a forma spiritali est spiritalis; alias etiam non posset per illam existere anima rationalis. Ergo per illam non potest existere materia hominis. Consequētia probatur. Nam cum existētia sit actus eius, quod per illam existit, debet illi proportionari. Ergo cū materia non possit proportionari existentia spiritalis, per existentiam hominis, quę spiritalis est, materia hominis existere nequit.

19. Pręter quam quod hoc argumentum sicut etiā aliqua alia, quę aduersus nostrā sententiam sunt, soluere tenentur authores oppositi, qui quamuis propriam existentiam parialem concedant matrię primę, simul asserunt illam existere per existētiā totius cōpositi: quidquid sit de hoc respondetur ad argumentum negando antecedēs. Et ad illius probationem dico, quod quamuis existentia hominis formaliter sit spiritalis & immaterialis, sicut anima rationalis, a qua dimanat, tamen sicut
ipsa

ipsa anima rationalis, cū sit actus corporis, virtualiter est corporea, & id sufficit, vt possit informare materiam, ita etiam existentia hominis est virtualiter materialis, & id sufficit, vt per illam possit existere materia.

20. Obijcies quarto. Quod materia, cum ex illa educatur forma substantialis materialis, & in illa omnis forma substantialis recipiatur, in aliquo priori natura intelligitur existēs ante ipsam formā. Ergo cum tunc non possit existere per existentiam a forma ei communicatā, oportet quod ipsa materia suam propriam habeat existentiam. Antecedens probatur. Quia in illo priori materia intelligitur causa realis materialis formae. Ergo intelligitur existens. Probaturs consequentia. Tū quia nulla causa potest intelligi suam causalitatem exercere, quin pra intelligatur existens: cum enim causalitas actualis sit actus accidentaliter ipsi causae competens, videtur ad illum necessario praesupponi debere ipsam entitatem causae cū omni cōplemento substantialiter essendi: ac perinde cum existentia. Tum etiam, quia in illo priori, in quo materia intelligitur erga formam suam exercere causalitatem materiale; non intelligitur materia intra causas: vt sic enim nec ex illa potest educi forma, nec in illa recipi. Ergo intelligitur materia prima iam extra causaseducta. Ergo cum extra causas educatur per existentiam,

intelligitur tunc cum existentia.

21. Responderetur negando antecedēs. Et ad primam illius probationem dico, quod licet causalitas causa efficiētis, quia est causalitas competens rei vt actuali, vnumquodque enim agit in quantum est in actu, & non ordinatur vt ipsa causa efficiens acquirat esse, sed vt illud communicet alteri, praerequirat in causa existentiam: causalitas tamen causae materialis, quia est causalitas rei potentialis vt potēialis, & tendentis ad actū acquirendum, non praesupponit in causa materiali existentiam, sed potius ad acquirendam formam substantialem, & media illa existentiam, ordinatur. Nec causalitas materialis est proprie actus distinctus a materia, sicut actio est distincta ab agente, sed ipsa materia vt recipiens formam: & ita talis causalitas non est proprie accidēs materiae, nec praerequit illam complere in genere substantiali existentem. ¶ Ad secundam probationem dico. Quod licet cum materia intelligitur suam erga formam exercere causalitatem, non intelligatur omnino extra causas (vt recte probat argumētum) neque etiam intelligitur complere extra omnes causaseducta (ad id enim requiritur etiam forma recepta in materia, & in genere causae formalis ad cōpleram eius productionem extra causas concurrentes, vt media illa ipsi materiae communicetur existentia, per quam complere extra causas educatur)

intelig.

intelligitur tamen in illo priori materia ut in ipso educi extra causas, & ut tendens ad receptionem formae, & media illa ad acquisitionem existentiae: cum enim (ut in solutione ad primam huius dubij objectionem, & etiam quaestione praecedenti dicebamus) praetelligatur ad productionem formae & compositi actio productiva materiae, incompleta tamen usque; dum per actionem productivam compositi ipsi composito, & mediante illius partibus communicetur existentia, in illo priori priusquam talis actio productiva materiae per aliam actionem productivam compositi compleri intelligatur, intelligitur aliquam actualitatem communicari materiae, per quam licet non omnino compleri intelligatur materiaeducta extra causas, intelligitur tamen in ipso extra causas educi, & ut tendens ad completam educationem extra causas in facto esse, & ad recipiendam formam substantialem, & mediante illa existentiam.

QVAESTIO. VIII.

Utrum de potentia Dei absoluta materia prima possit existere sine omni forma?

Certum est naturaliter materiam non posse existere sine forma. Tum quia cum nullum agens naturale per se intradat corruptionem & expulsionem formae a materia, sed introductionem nouae

formae, ad quam sequitur expulsio praecedentis, virtute nullius agentis naturalis expellitur aliqua forma substantialis a materia, quin simul alia in illa introducat. Et ita naturaliter materia nunquam potest esse sine omni forma. Tum quia etiam destruentes in materia propriam existentiam distinctam ab existentia formae & totius compositi, adhuc asserunt talem propriam existentiam materiae esse partialem, & saltem connaturaliter dependentem ab existentia totius compositi: ac perinde tenentur asserere saltem connaturaliter materiam non posse esse sine forma. Solvitur igitur difficultas est, an super naturaliter & de potentia Dei absoluta materia omni forma substantiali destituta, possit realiter existere & realiter permanere.

2. Partem affirmativam consequenter docet, quot quot materiae primae suae propriam licet partialem concedunt existentiam, vel ab illa realiter distinctam, vel cum illa realiter identificatam; distinctam tamen ab existentia totius compositi. Partem autem negativam defendunt omnes Thomistae consequenter ad id quod docet materiam primam nullam vel partialem propriam habere existentiam, & solum per existentiam totius compositi existere.

3. Resolutorie igitur ad quaestionem negativae responderetur, ita communiter, ut dixi, tenet omnes Thomistae, & merito quidem, cum ita

expræſſe doceat eorū Angelicus præceptor diuerſis in locis: pluribus enim illorū omiſiſis, 2. p. q. 66. art. 1. air. *Si materia in formis præceſſit durationē, hæc iam erat in actu: hoc enim duratio importat, creationis autem terminus eſt ens actu; ipſum autem quod eſt actu eſt forma. Dicere igitur materiam præcedere ſine forma eſt dicere ens actu ſine actu, quod implicat contradictionem. Et clariuſ id habet quod libero, 3. art. 1. dicens. *Quod aliquid ſimul ſit & non ſit, à Deo fieri non poteſt, neq; aliquid contradictionem inuoluens, & huiſmodi eſt materiam eſſe in actu ſine forma: omne enim quod eſt actu, vel eſt ipſe actu, vel eſt potentia participans actu: eſſe autem actu repugnat rationi materia, quæ ſecundum propriam rationem eſt ens in potentia. Relinquitur ergo quod non poteſt eſſe in actu, niſi in quantum participat actu: actu autē participatuſ materia nihil aliud eſt quam forma. Unde idem eſt dictuſ materiam eſſe in actu & materiam habere formam. Dicere ergo quod materia ſit in actu ſine forma eſt dicere cōtradictoria eſſe ſimul.**

4. Exprædictis autem teſtimonijs D. Thomæ ratio deducitur concluſionis ad hanc formam reducta. Si materia exiſteret ſine forma, verificarentur ſimul iſtæ duę contradictoria, videlicet materia eſt in actu, materia non eſt in actu. Sed nec de potentia Dei abſoluta poſſunt duę contradictoria ſimul verificari. Ergo nec de potentia Dei abſoluta poteſt materia exiſtere ſine forma. Maior probatur.

Quia in primis affirmatiua eſſet vera; ſiquidem omne quod exiſtit eſt in actu: verificaretur etiam negatiua, quod ſcilicet materia non eſſet actu, quia materia eſſet ſine forma, vt ſupponimus. Sed per formam accipit actu formalem, & redditur capax ad actu exiſtentiæ: ergo ſine forma ſine omni proriuſ eſſet actu. Minor probatur. Nam forma dat eſſe ſimpliciter ſubſtantiale, & exiſtentia eſt vltima actualitas & complementum ſubſtantialiter eſſendi. Sed nihil eſt capax vltimę actualitatis & complementi eſſendi in aliquo genere, quin in tali genere ſupponatur habens eſſe ſimpliciter: ergo materia per formam accipit capacitatē ad actu exiſtendi, & abſque forma ſubſtantiali in capax eſt talis vltimę actualitatis.

Confirmatur. Quia materia eſt pura potentia in genere ſubſtantialiter eſſendi: ergo ad vltimam actualitatem & vltimum complementū eſſendi, quod præbet exiſtentia, non eſt immediare capax, ſed redditur capax illius per formā ſubſtantiale: patet cōſequeria. Tum propter rationem iam inſinuatam, quod vltimę actualitatis in aliquo genere redditur aliquid capax per id, quod in eo genere tribuit eſſe ſimpliciter: ergo vltimæ actualitatis eſſendi ſubſtantialiter, qualis eſt actualis exiſtentia, ſolum poteſt aliquid reddi capax per formam ſubſtantialem, quæ tribuit eſſe ſimpliciter ſubſtantiale. Tum etiam, quia intellectus eo quod

quod in genere intelligibili est pura potentia, non est capax elicendi & recipiendi intellectiōē, quæ in eodem genere intelligibili est vltima actualitas, nisi fiat capax media specie intelligibili. Ergo cum materia in genere entis sit pura potentia, non est immediate capax existētiæ, quæ est vltima actualitas substantialiter essendi, nisi fiat capax media forma substantiali, quæ ei tribuit esse simpliciter substantiale.

5. Secundo probatur conclusio. Nam (vt quæstione præcedenti ostendimus) materia prima ex se nullam propriam vel partialē habet existētiā, & solum existit per existētiā totius compositi. Per existētiā autem compositi existere nequit materia ab omni forma separata, quia sicut absque omni forma substantiali non datur compositum substantiale, ita nec datur existētiā totius compositi. Ergo materia prima absq; omni forma substantiali nullatenus existere potest aut realiter permanere.

6. Aduersus cōclusionem obijci poterant omnia quæ quæstione præcedenti proposuimus ad probandum materiam primam ex se habere propriam licet partialem existētiā: si enim illam habear, etiā si miraculose destruarur omnis forma substantialis, & nulla in materia introducatur, per suam existētiā partialē existere poterit materia & realiter permanere. Sed late in quæstione præcedē-

ti ostendimus materiam talem nō habere existētiā partialem, & obijectionibus in oppositum sufficienter occurrimus.

7. Obijci etiam potest argumentum commune Scori, quod ea quæ realiter adinuicem distinguuntur, realiter etiam possunt adinuicem separata permanere: & cum materia prima realiter distinguatur ab omni forma substantiali, potest realiter ab omni illa separata permanere. Sed ad hoc iam sepius diximus quod licet sit euidentis argumentum, quod quæcumque realiter adinuicem separata permanent, realiter adinuicem distinguuntur; non tamen est vniversaliter verū, quod quæcumque realiter distinguuntur, possint realiter separari & realiter inter se separata realiter permanere. In nostra enim sententia & etiam aliquorum, qui asserunt materiam posse realiter existere sine forma, existētiā in rebus creatis distinguitur ab essentia, vel à materia, quæ per illā existit. Et tamen in nulla sententia conceditur posse rem aliquam à parte rei existere, & permanere separatam ab omni existētiā. Non igitur omnia quæ realiter distinguuntur possunt realiter separata permanere, sed illa solum, quorū vnum essentialiter nō dependet ab alio. Et quia materia in eo quod est existere, realiter pēdet à forma substantiali, etiam si ab omni forma realiter distinguatur, nō potest ab omni illa separata realiter existere & realiter permanere.

His

8. His ergo argumentis omiffis aduerfus conclusionem obijcies primo. Quod quidquid medijs caufis fecundis potest fieri, potest De⁹ facere fe foleo. Ergo fi materia mediare forma potest exiftere, potest Deus facere, quod etiam fine forma exiftat.

9. Respondetur quod licet id, quod medijs caufis fecundis mere in genere caufae efficientis cōcurrētibz fit, poffit à foleo Deo abfq; talibz caufis fieri, nō tamen quod inuoluit genus caufae formalis intrinfece. Et materia ad exiftendū dependet in genere caufae formalis intrinfece à forma, quae illi dās effe fubftantiale fimpliciter, facit eam capace exiftentiae, quae effe vltimum complementum fubftantialiter effendi.

10. Obijcies fecūdo. Quod materia non neceffario dependet à forma in fua exiftentia. Potest ergo falem fupernaturaliter exiftere fine forma. Antecedens probatur. Quia potest materia exiftere per exiftentiam non proueniētem à forma fubftantiali, vt per exiftentiam diuinam, ficut de facto materia humanitatis Chrifti, & tota ipfa illius humanitas, teffe D. Thomae 3. p. q. 17. art. 2. exiftit per exiftentiam increaram Verbi, ac perinde non proueniētem à forma fubftantiali.

Confirmatur. Nam ficut de facto materia vnita animae Chrifti, feu ipfa Chrifti humanitas exiftit per exiftentiam Verbi, poffet per eandem Verbi exiftentiam exiftere

immediate eadem materia etiam feparata ab omni forma fubftantiali. Nam in hoc folem inuoluitur genus caufae formalis extrinfece terminantis materiam, quod vtique non repugnat exiftentiae increatae. Potest igitur materia abfq; omni forma fubftantiali falem per exiftentiam increaram realiter exiftere.

11. Respondetur ad argumentum, quod duplex effe dependentia materiae à forma, vt materia in rerum natura exiftat. Altera vt à forma dimanet exiftentia, per quam totum compositum & illius partes exiftat, ita vt naturaliter falem nulla detur res creata nifi per exiftentiam à forma dimanentem; ficut etiam ab illa dimanat fubfiftentia per quam quodlibet ens creatum fubfiftit. Haec tamen dependentia fupplebilis effe à Deo, & fubfiftentia & exiftentia increata potest terminare naturam creatam, & facere illam fubfiftentē & exiftentem; & de facto fic facit fubfiftere humanitatē Chrifti fubfiftentia & exiftentia verbi. Dependet etiam materia à forma fubftantiali vt tribuens illi effe fubftantiale fimpliciter, faciat illam capace exiftentiae creare vel increare. Et huiusmodi dependentia infupplebilis effe à Deo, quia cum qualibet exiftentia creata vel increata tribuat vltimā actualitatem & cōplementum effedi fubftantialiter, incapax illius effe materia, nifi prius per receptionem formae fubftantialis recipiat effe fimpliciter.

Et

Et per hoc patet ad cōfirmationem : quamvis enim existentiae diuinæ non repugnet terminare naturam creatam; non tamen potest immediate terminare materiam non informatam forma substantiali, non quidem defectu existentiae diuinæ, sed defectu ipsius materiae, quæ cum sit pura potentia in genere entis, non est immediate terminabilis per ultimam actualitatem existentiae, nisi prius ad id disponatur per formam substantialem tribuentem illi esse simpliciter substantiale.

12. Aduersus hanc solutionem obijcies quod licet intellectus creatus in genere intelligibilis sit pura potentia, Deus potest disponere illum ad intellectionem, & vicem gerens speciei intelligibilis ei vniri, & illū reddere immediate capax intellectionis, sicut illius redderetur capax per speciem creatam ipsi intellectui inherentem & illum informantem. Ergo Deus etiam potest se ipso reddere capax materiam, quamvis secundū se sit in genere entis pura potentia, vt immediate & absq; forma substantiali actuetur per existentiam.

13. Responderetur negando consequentiam, quia cum indigentia quam formæ habet materia, vt recipiat actum existentiae, sit in eo quod prius debet habere esse simpliciter substantiale, & hoc non possit præstari materiæ nisi à forma illam intrinsece informare, cū Deus non possit habere rationem formæ intrinsece informantis ma-

teriam, non potest per semetipsum & absque forma substantiali reddere materiam existentiae capax. Quia tamen intellectus creatus, quamvis secundum se sit pura potentia in genere intelligibili, vt reddatur capax intellectionis, solum indiget specie per modū obiecti ei vnita, ad quod non requiritur necessario in harentia aut informatio intrinseca speciei in intellectu, sed solum quod ipsi intellectui per modum termini vnatur, ideo non repugnat Deo per semetipsum & absq; specie intelligibili creatæ gerere vicē speciei, & disponere & reddere capax intellectum ad intellectionem.

14. Obijes tertio, quod licet vt materia prima recipiat formam substantialem, cōnaturaliter exigat dispositiones præuias ad illam medijs quibus redditur capax determinatæ formæ substantialis; supernaturaliter tamen, & de potentia Dei absoluta potest recipi forma substantialis in materia absque talibus præuijs dispositionibus. Ergo licet materia, vt recipiat actum existentie, prærequirat cōnaturaliter recipere formam substantialem; supernaturaliter tamē de potentia Dei absoluta potest materia prima absque receptione alicuius formæ substantialis actum recipere existentie, seu aliqua existentia propria seu increata terminari.

15. Responderetur negando consequentiam: dependētia enim formæ substantialis à dispositionibus
solum

solum est connaturalis, ac perinde à Deo supernaturaliter supplebilis, depēdētia autem materiæ ad existendum à forma substantiali est essentialis, quatenus essentialis est ordo inter esse simpliciter substantiale & complementum seu ultimam actualitatem essendi, & sic ista depēdētia nec supernaturaliter est supplebilis à Deo.

16. Obijes quarto, quod prius non dependet à posteriori. Sed materia est prior forma substantiali. Ergo non dependet ab illa: ac perinde absque omni forma substantiali potest realiter existere & permanere. Maior probatur & explicatur, nam licet aliquando posterius ita sit connexū cum priori, quod priori existēte connaturaliter nō possit non sequi posterius, absolute tamē adhuc priori existēte, potest à Deo impediri ne sequatur posterius, quā per id rollatur permanētia prioris, sicuti quamvis existente quantitate connaturaliter sequatur ut effectus illius secundarius eius extensio in ordine ad locum; potest hæc à Deo, adhuc permanente quantitate supernaturaliter impediri. Ergo si materia est prior forma substantiali, supernaturaliter potest Deus facere, quod realiter permanente materia nulla in illa forma substantialis sequatur.

17. Responderur quod id, quod est prius per modum potentiz, & maxime per modum puræ potentiz, qualiter materia est prior forma, bene potest dependere in sui

existētia ab illo quod est posterius, imò ipsa forma quamvis sit prior existētia, non potest absque illa realiter esse, quia etiam in ordine ad illam est potentialis & actuabilis, ac determinabilis per ipsam.

18. Ultimo eādem obijes quod maiorem dependentiam habet accidens à subiecto, quam materia à forma, cum totum esse accidentis sit in ordine ad subiectum, & esse materiæ, cum sit substantialis, non potest esse in ordine ad formam. Et tamen supernaturaliter accidens potest realiter existere ab omni accidenti separatum, ut de facto existunt accidentia panis & vini in Eucharistia. Ergo etiā supernaturaliter potest existere materia absque omni forma.

19. Responderur. Quod cum accidens sit forma actualis, licet propter suam perfectionem connaturaliter depēdens à subiecto, potest ei Deus etiam ab omni subiecto separato supernaturaliter tribuere aliquem modum existendi, cuius, cum sit actus, est capax; materia autem prima cum sit pura potentia, non est immediate capax existētiæ, nisi ad id fiat capax mediante forma substantiali, quia ut sapius diximus cum existētia sit ultima actualitas & ultimum complementum essendi substantialiter, non est immediate capax illius, nisi quod habuerit esse simpliciter substantiale, quod utique materia nō nisi per formam substantialem potest habere.

E

Quæ-

QVAESTIO IX.

*Primum in materia sit aptitudo, appetitus & potentia ad formam, & si-
ne substantialis privatio?*

Hæc quatuor asserit noster au-
thor, hic q. 6. & 8, reperiri in
materia prima inter se & ab ipsa
materia sola ratione distincta; &
quod suo ordine in materia intel-
liguntur: materia enim prima ex
sua natura habet aptitudinem &
proportionem cum omni forma
substantiali, & cum negatio formæ
in subiecto apto habere illā sit pri-
uatio, inde est quod cum materia
sit capax cuiuslibet formæ substā-
tialis & apta habere illam, habet
privationem formæ substantialis,
qua de facto non informatur: & cū
per formam substantialem perficia-
tur materia, appetitum naturalem in
nato (elicium enim appetitum
habere nequit, cum iste cognitio-
nem sequatur, & materia sit cog-
nitionis experta) appetit formam,
quam non habet: ac denique qua-
renus ad aliquas formas substan-
tiales, quæ in materia possunt reci-
pi, ipsa materia est principium ex
quo educantur, ad omnes concu-
rit in genere causæ materialis re-
ceptivæ, ad illas ut ad suos effectus
comparatur materia ut potentia.

2. Hæc autem quatuor sola ra-
tione inter se differunt, quatenus
subdiuersa consideratione compa-
rantur ad formam substantialem:
aptitudo enim materiæ ad formam

comparatur ad ipsam formam ut
proportionatam cum materia: &
potentia materiæ ad formam com-
paratur ad ipsam formam ut ad ef-
fectum ipsius materiæ. Appetitus
autem materiæ ad formam com-
paratur ad formam ut ad terminū,
finē & perfectionē ipsius materiæ.
Ac denique privatio formæ in ma-
teria comparatur ad ipsam formā,
sicut ad positiuum quo priuat.

3. Hæc etiam omnia sola ratione
distinguuntur ab ipsa materia, quia
illa absque omni realiter ei super-
addito ex se habet aptitudinem ad
formam, & formā, qua non infor-
matur, habet privationem, illam-
que ut sui perfectionē appetit: ac
denique per semetipsam materia
habet potentiam, seu ipsa mer est
potentia ex qua formæ materiales
educantur, & immaterialis, ut ani-
ma rationalis in ea recipiatur: cū
enim talis potentia non sit ad actū
accidentalem, sed ad actum substā-
ntialem, & per quem ipsa mate-
ria recipiat esse substantiale, non
est aliquid superadditum ipsi ma-
teriæ. Sed materia per suā mer en-
titatem est potētia ad formas substā-
ntiales, quæ ex illa possunt edu-
ci, vel quæ in illa recipi possunt.

4. Specialiter autem quoad ap-
petitum materiæ in ordine ad for-
mas est advertendum, quod mate-
ria ex se indifferenter appetit om-
nes formas substantiales sub ra-
tione communi formæ amissibili-
ter, vel inamissibiliter receptibi-
lis in ipsa materia. Vnde si materia
recipiat formam inamissibiliter,

ut materia cœli recipit ipsam formam cœli, non appetit aliam formam: materia autem, quæ recipit aliquam formam amissibiliter, licet talis forma sit perfectissima, quam potest recipere, ut si recipiat animam rationalem, adhuc sub tali forma existens appetit alias formas, quia appetit sui conservacionem, quam cum non possit cōsequi sub illa forma, quia illā amissibiliter recipit, appetit alias formas.

5. Nec ex hoc sequitur quod appetat per se corruptionem compositi & formæ quam habet, quia licet non possit de facto materia esse sub altera forma, quia forma, quā habet, desinat ipsam informare, & corrumpatur compositum, illius tamen corruptionem materia non appetit per se, sed per se solū appetit introductionem novæ formæ, ad quam requiritur corruptio compositi præ existentis.

6. Nec ex eo quod materia existens sub forma perfecta, v. g. sub anima rationali, appetat aliā formam sequitur appetere suum malum. Tum quia melius est materię existere sub alia & alia forma licet imperfectiori, quam esse sub forma perfectiori, quæ cum amissibiliter sit in illa, si non appeteret aliam, posset illam nō informare: ac perinde posset relinqui materia sine omni forma, & sic ipsa materia desinere esse. Tum etiam quia variatio & successio formarū pertinet ad ordinem vniuersi: ac perinde illam debet appetere materia ut pars vniuersi, etiā si cum amiss-

sione formæ perfectioris & introductione imperfectioris in ipsa materia contingat.

7. Si autem inquiras an materia appetat formā, quam semel amisit, dicendum est; quod attenda solū proportionem materiæ ad formā appetit illam sicut & alias formas. Vnde si supernaturaliter reuerteretur materiæ inueniret in ea eandem proportionem atq; in prima sui introductione in materia. Si tamen loquamur de appetitu absoluto, & ad executionem ordinato, dicendum est materiam nō habere talem appetitum ad formam amissam, quia talis appetitus absolutus & ad executionem ordinatus dicit ordinem ad agēs naturale, quod posset eam formam in materia introducendo talem appetitum implere. Et cum nullum sit agēs naturale quod formam semel amissam possit iterum in materia introducere, non est in materia ad talem formam appetitus naturalis absolutus & ad executionem ordinatus.

QVÆSTIO X.

Utrum deus forma substantialis distincta à materia, & quid illa sit?

Postquam in superioribus egimus de materia prima, & obiter etiam de priuatione, quæ sunt duo principia entis naturalis, restat ut in sequentibus agamus de altero principio, scilicet de forma substantiali. Et ut de illa inquiramus

mus quomodo producarur, hanc oportet præmittere quæstionem. Pro cuius resolutione est aduertendum, quod forma potest esse duplex, accidentalis videlicet, & substantialis. Forma accidentalis est, quæ supponit iam naturam subsistentem & existentem: ac perinde habentem esse simpliciter completum & perfectum, & solum tribuit illi esse secundum quid, & de his formis accidentalibus, cum non sint principia entis naturalis, non ex professo est nunc agendum, licet postquam de educatione formæ substantialis egerimus, etiam de educatione formarum accidentalium aliquid simus dicturi. Forma autem substantialis est illa, à qua sumitur esse simpliciter cuiuslibet rei, ut comprehendamus formas per se subsistentes, & eas quæ simul cum materia concurrunt ad compositionem totius.

2. Hinc iam insinuat diuisio formæ substantialis. Altera enim est per se complete subsistens, & ordinis & habitudinis ad materiā expers, ut formæ Angelicæ. Altera est forma substantialis, non per se complete subsistens, sed receptibilis in materia, & simul cum ipsa materia ad compositionem totius ordinata. Et relicta forma substantiali per se complete subsistenti, utpote quæ cū non sit principium entis mobilis phisici, ad Philosophiam non spectat, de forma dumtaxat substantiali receptibili in materia est nobis nunc agendum, Et de hac forma in præsen-

ti inquirimus, an sit & quid sit.

3. Dico igitur primo. Certū est dari formam substantialem receptibilem in materia, & ab ipsa materia realiter distinctam. Conclusio est omnium communis, & ex parte manet probata supra q. 5. ubi ostendimus, dari materiam distinctam realiter à forma substantiali, & quæ cum ipsa forma ad compositionem totius substantialis concurrat. Sed probatur. Primo ratione D. Thomæ, opusculo de formis, q. 1. art. 1. quia entia substantialia, v. g. leo & lapis distinguuntur essentialiter substantialiter. Sed hæc diuersitas substantialis non potest provenire ab aliqua forma accidentali, utpote quæ solum facit differre accidentaliter, nec potest provenire à materia, quia illa eiusdem rationis est in omnibus sublunariis. Provenit igitur à forma substantiali, in quolibet illorum à materia & ab alterius forma substantiali distincta.

4. Secundo probatur conclusio. Nam in homine est anima rationalis realiter distincta à materia, ut manifeste in præallegata, q. 5. huius libri ostendimus. Et ut definitur in Concilio Lateranensi, 3. sub Leone 10. Sess. 8. anima rationalis est vera forma hominis. Ergo à simili, in alijs compositis substantialibus datur vera forma substantialis realiter à materia distincta.

5. Tercio probatur conclusio ex generatione substantiali, ad quam necessariò debet præsupponi aliquod subiectum, alias non distingu-

gueretur à creatione, quæ est productio entis omnino ex nihilo. Sed ipsa forma ad generationem substantialem nullo modo actu supponitur, vel saltem non supponitur vnica materię aut cum illa identificata; alias per generationem substantialem nihil heret. Ergo præter materiam, quæ est subiectu, quod præsupponitur ad generationem, datur forma substantialis. Si materialis, quæ per generationem producit in materia, & ipsi materię vnitur. Si vero sit forma substantialis immaterialis, vt anima rationalis, quæ licet nō per generationem, sed per creationem producat, per generationem ipsi materię vnitur.

6. Dico secundo. Forma substantialis receptibilis in materia est *actus primus materię ex quo fit vnū per se, & non secundum accidens*. Per id quod dicitur formam substantialem esse actum, distinguitur à materia, quæ non est actus, sed pura potētia. Per id autem quod dicitur quod sit actus materię, excluditur forma complete subsistens, vt forma Angelica, quæ non est actus materię. Per id autem quod dicitur esse primum actum materię, excluduntur subsistentia & existentia, quæ non sunt primi actus, sed supponentes alium priorem, scilicet formam substantialem. Et per eandem particulā possunt excludi formæ accidentales, quæ non sunt actus primi, sed illæ melius excluduntur per aliam particulam, *ex quo fit vnū per*

se, & non secundum accidēs. Ex forma enim substantiali & materia, quia aduenit illi forma nō in actu existenti sit vnū ens per se, ex subiecto autem & forma accidentali, quia aduenit subiecto, actu existenti, non sit vnū per se, sed vnū per accidens.

7. Obijcies primo, quod si forma substantialis esset actus materię, esset in illa, vt in subiecto: ac perinde illi inherens. Quod cum proprium sit accidentis, nō videtur posse comperere formæ substantiali. ¶ Responderetur, quod non ex eo quod forma substantialis recipiatur in materia, & sit actus ipsius materię, inheret illis quia inherere propriè est adhærere alicui existenti in actu & recipere esse ab alio. Forma autem substantialis licet sit actus materię & in illa recipiatur, non aduenit illi existēti in actu, nec ab illa recipit esse, sed potius illi tribuit esse.

8. Obijcies secundo, quod si forma substantialis esset actus materię, ipsa materia esset magis substantia quam forma. Consequens nō videtur admittendū: ergo. Sequela probatur. Nā vt in prædicamentis, cap. de substantia dicitur, substantia dicitur à substatē. Sed si forma substantialis est actus materię, materia pluribus substatet quam forma, siquidem substatet omnibus quibus forma, & insuper ipsi formæ: ergo erit magis substantia quam forma.

Responderetur, quod præter quā quod substatē, à quo dicitur sub-

tantia, forsan est substare per modum subiecti cōpleri, qualiter substat alijs prima substantia, & sic substare, nec conuenit primo & per se materię, nec formę, sed toti composito: quidquid ramen sit de hoc re vera, esse vnā substantiā magis substantiam, id est perfectiorē substantiam quam aliam, non sumitur penes magis aut minus substare, sed penes id quod sit magis actualis: & cum forma substantialis, vrpote natura sua actus, sit magis actualis quam materia, quę ex se est pura potentia, perfectior substantia est quam illa.

9° Obijcies tercio, quod forma substantialis non est purus actus, alias esset infinita sicut Deus: ergo est composita ex actu & potentia: ac perinde non est forma seu actus simplex, vt aliqui illam definiunt. ¶ Responderur, quod forma substantialis simul est actus materię, & ipsa est in potentia ad substantiam & existentiam, & id sufficit, vt non sit actus purus infinitus & illimitatus. Dicitur tamē forma substantialis actus simplex, quatenus non componitur ex aliquo ab ipsa distincto. Et ex alia etiam parte habet forma substantialis limitationem, quia ipsa ingreditur compositionem totius, quod vtrique entitati infinitę & illimitatę omnino repugnat. Vnde non solum probat D. Thomas, 1. p. q. 3. In Deo non esse compositionē aliquam, sed & art. 8. eiusdē quęstionis demonstrat ex infinitate & simplicitate Dei Deū nul-

lius rei compositionem ingredi posse.

QVÆSTIO XI.

Quid sit formam educi ex potentia materia?

VT in sequentibus explicemus, quę formę educantur ex potentia materię, oportet prius in hac quęstione explicare, quid sit formam educi ex potentia materię. Et vt asserit noster auctor in presenti q. 7. art. 1. plures nō potentes intelligere productionem formę & compositi distinctam à creatione, & propriam habere rationem generationis, posuerunt in materia aliquid perpetuū ingenerabile & incorruptibile præter entitatem ipsius materię, quod ipsi materię præbeat aliquam actiuitatem, media qua esset principium educationis formarum: licet in assignando eo, quod sic in materia præsupponitur, in varias abierint sententias. Aliqui enim quos refert Durandus in 2. distinctione, 18. existimabant in materia latitare quasdam possibilitates omnium formarum, quę per actionem agēris cōuertebantur in actuales formas. ¶ Beatus Albertus. 1. Philosophorum tractatu, 3. cap. 3. asserit formas omnes præsupponi in materia secundum quandam inchoationem, quam appellat formam secundū esse essentię, vt per actionem agentis acquirat esse existentię. ¶ Alij autem cum Aureolo in 2. dist.

2. dist. 18. asserunt in materia esse omnes formas secundum partem, & postea per actionem agentis reducitur ad statum perfectum. ¶ Alij vero, teste D. Thoni. in 2. sententiarum dist. 18. q. 1. art. 1. quibus subscribit Scotus in 4. dist. 11. q. 2. art. 2. asserunt esse semper in materia formam corporeitatis illi coequam, per quam materia redditur corporea & capax ut ex illa educantur reliquae formae. ¶ Ac denique commentator in hoc primo libro rex. 63. & latius in libello de substantia orbis, cap. 1. & 4. asserit in materia esse perperuas dimensiones interminatas illi coequas, per quas materia redditur extensa & diuisibilis, ut possit recipere diuersas portiones formarum. Hic noster author loco citato refert omnes istas sententias & omnium illarum, quatenus conueniunt in adstruendo in materia ad educationem formarum ex illa, aliquid perpetuum actuale ipsi materiei coequum & ab illa distinctum, aliqua proponit fundamenta.

2. Primum igitur fundamentum est, quod si non ponatur aliquid in materia prima, ex quo educantur formae, illae fierent omnino ex nihilo: ac perinde non generarentur sed crearentur. Sed creatio virtute agentis naturalis non potest fieri: ergo cum re vera virtute agentis naturalis plures educantur formae ex materia, aliquid in illa debet supponi. Maior probatur. Quia formae substantiales non possunt fieri ex forma contraria praexistenti in

materia, cum sint repugnantes, nec ex ipsa materia, cum secundum se non sit similis formae, & nihil possit fieri nisi ex sibi simili. ¶ Secundum fundamentum est, quia alias materia non appereret formas: nihil enim aperit nisi sibi simile, & materia ex se non est similis formae. ¶ Tertium quia alias generatio in materia esset violenta, siquidem fieret, materia ad id non conferente vim, & violentum est quod sit, passio non conferente vim.

3. Pro explicatione tamen veritatis dicendum est primo. Nihil reale distinctum a materia perpetuum & illi coequum poni in materia ad educationem formarum. Hanc conclusionem late probat noster author in communi & in particulari praedictas impugnando sententias. Ex cuius doctrina haec pro conclusione deducitur ratio. Nihil reale potest esse in materia perpetuum & illi coequum, quod sit aliquid substantiale, nec accidentale: ergo nihil omnino reale potest poni. Antecedens pro prima parte probatur. Nam si ponatur aliquid substantiale, iam illud efficiet unum per se cum materia, & postea cum aduenit forma substantialis, aduenit materiei constitutae iam in actu, & non poterit facere cum illa unum per se, sed unum tantum per accidentale. Quod autem nihil accidentale sit in materia perpetuum & illi coequum probatur. Quia omne accidentale utpote dans esse secundum quid, persupponit esse simpliciter, quod cum non habeat mate-

ria nisi per formam substantialem nihil accidentale potest praesupponi in materia antecederet ad formam substantialem. ¶ Confirmatur; quia alias aliquid praeter materiam daretur ingenerabile & incorruptibile, scilicet id quod distinctum à materia ponitur perpetuum & illi coeternum, quid quid illud sit. Consequens autem aduersatur Aristoteli nihil ingenerabile & incorruptibile concedenti praeter materiam: ergo.

4. Præterea, quia etiam si falso admitteretur aliquid poni in materia realiter ab illa distinctum, perpetuum & illi coeternum; illud non cōduceret ad educationem formarum ex materia, quia si illud sit accidens, quamuis accidens conducatur ad educationem formæ substantialis, quatenus ad illam disponit, non tamen forma substantialis sit ex aliquo accidenti: & si sit forma corporeitatis, ex illa cum non sit terminata magis ad unam formam, quam ad aliam, non magis educitur forma, quam ex materia nude sumpta.

Confirmatur. Nam vel in materia est aliquid actuale, quod sit principium determinare unius formæ, vel quod sit principium omnium formarum, vel denique cuiusvis formæ reperitur in materia aliquid actuale distinctum à principio alterius formæ. Si primum: solum poterit ex materia illa determinata forma & non alia educi. Secundum autem esse non potest, quia cum formæ sint inter se distinctæ, non potest dari aliquid actuale in ma-

teria, quod sit principium omnium formarum. Tertium denique etiam repugnat, nam sicut formæ, quia inter se sunt oppositæ, non possunt plures esse simul in eadem materia, ita nec possunt esse simul in eadem materia plura principia actualia diuersarum formarum. Non igitur potest poni in materia aliquid actuale ad educationem formarum ex ipsa materia. Missum facio omnes relatas sententias in particulari impugnare: hæc enim in comuni pro earum impugnatione sufficiunt.

5. Ad fundamenta autem in oppositum proposita facile responderetur. Ad primum quidem, quod ut formæ non fiant ex nihilo, nec per creationem sed per generationem producantur, non requiritur, quod ipsæ formæ, vel aliquid illarum actu præcedat in materia, sed quod ipsæ formæ contineantur in potentia materiæ, & ex illius potentia per actionem agentis naturalis educantur, qualiter id fieri, statim explicabimus. Nec ad hanc continentiam formarum in materia requiritur materiam esse similem formis; ea enim similitudo solum requiritur inter continens effectum per modum causæ efficientis & ipsum effectum. Causa enim efficiens, cum constituatur in esse talis per formam, debet redi per ipsam formam aliquammodo simili effectui producendo. Materia autem, quia solum continet formas, ut subiectum illarum, non requirit ad talem continentiam simili-

multitudinem cum illis, sed capacitatem solum passiuam, vt ex illa educantur, & in illa recipiantur.

¶ Hinc patet ad secundum fundamentum: licet enim causa efficiens non possit apperere productionem alicuius, nisi sibi similis, materia tamen quia est pura potentia & perficitur per quamlibet formam, quamuis ex se non sit similis alicui formæ, potest illas naturaliter apperere, vt imperfectū suam appetit perfectionem. ¶ Ad tertium denique fundamentum negatur sequela, quia quamuis materia ad generationem formæ non conferat actiue vim, nullatenus tamen ad id resistit, sed potius ad id dicit aptitudinem passiuam & inclinationem naturalem, quod sufficit vt generatio formæ non sit materiæ violenta, sed illi naturalis: intelligitur enim in definitione violenti, quod sit passio non solum non conferere vim, sed positiue resistenti.

6. Aliqui, quos refert noster auctor in prædicta q. 7. art. 2. propter prædicta non concedentes in materia aliquicū ab illa distinctū perpetuum & coeuum cum illa, vt explicet quid sint formæ educi ex potentia materiæ, asserunt id nihil aliud esse quam formam introduci in materia, per dispositiones ad talem formam determinate disposita, & videntes quod etiā ad introductionem animæ rationalis disponitur materia, cum tamen anima rationalis ex materia non educatur, vt huic difficultati

occurrant, asserunt quod tales dispositiones re vera naturaliter non disponunt ad introductionem animæ rationalis in materia, sed extrinsecus Dei pactum, quod quoriscunque tales dispositiones ponantur, ipse introducet animam rationalem in materia.

7. Dicendum tamen est secundo, quod vt forma aliqua educatur de potentia materiæ, non sufficit quod recipiatur in ipsa materia, vt naturaliter disposita ad talem formæ introductionem in ipsa. Conclusio est expressa nostri auctoris loco citato. Et probatur. Quia materia vere naturaliter disponitur ad introductionem animæ rationalis in ipsa. Et tamen anima rationalis ex ipsa non educitur (vt isti auctores, aduersus quos hanc conclusionem statuimus, concedunt) Ergo educi formam ex materia non est, quod introducat in ipsa naturaliter disposita ad illius introductionem. Maior probatur. Tum quia cum generatio hominis sit naturalis, non minus quā generatio cuiuslibet alterius animalis, quamuis re vera anima rationalis, quia immaterialis & ingenerabilis est, a solo Deo per creationem producat; tamen ad introductionem animæ rationalis in materia, naturaliter concurrat homo disponendo materiam per dispositiones, & sicut esset miraculū, quod positis dispositionibus ad introductionem formæ equi in materia, Deus impediret introductionem illius, ita etiam esset miracu-

lum, quod possitis dispositionibus ad introductionem animæ rationalis in materia, de facto illa non introduceretur. Tales igitur dispositiones ex natura rei disponunt ad introductionem animæ rationalis in materia. Tum etiam, quia si dispositiones non disponerent naturaliter materiam ad receptionem animæ rationalis, sed solum ex pacto Dei ad positionem talium dispositionum, ipse Deus animam rationalem in materia introduceret, nec tales dispositiones naturaliter conseruarent animam rationalem in materia, sed solum ex voluntate Dei conseruaretur, absque aliquo naturali ad id concurrentialium dispositionum. Consequens autem est falsum: alias frustra adhiberetur naturalia medicamenta, ut debita perleuerent dispositiones ad conseruationem animæ rationalis in materia, nec naturaliter homo ex defectu rationalium dispositionum, sed mere ex voluntate Dei moreretur, & eius anima separaretur à corpore: quod cum non sit dicendum, nec dici potest, quod prædictæ dispositiones non concurrunt naturaliter ad conseruationem animæ rationalis in materia, & quod effectus illarum non est naturalis causa separationis animæ à corpore: & consequenter etiam est dicendum tales dispositiones naturaliter disponere materiam, & concurrere ad introductionem animæ rationalis in illa.

Confirmatur conclusio. Nam licet virtute agentis naturalis nul-

la forma absque dispositionibus præiis possit introduci in materia, aut ab illa excludi, satis tamen probabile est, quod supernaturaliter absque omnibus dispositionibus non solum potest forma introduci in materia, sed etiam ex illa per veram educationem produci, ut late ostendimus cum de productione formæ cælorum & elementorum loquamur. Ergo educi aliquam formam ex potentia materiæ non est quod introducat in illa naturaliter ad illius receptionem disposita. 8. His ergo & alijs circa educationem formæ ex potentia materiæ omisissis, ut questionem directe respondeamus, dicendum est tertio formam educi ex potentia materiæ nihil aliud esse, quam quod forma quæ erat in potentia materiæ per actionem agentis fiat actus, & educatur ex potentia materiæ. Ita expresse D. Thomas 1. p. q. 90. art. 2. ad 2. his verbis. *Ad secundum dicendum quod actum extrahi de potentia materiæ nihil aliud est quam aliquid fieri actus quod prius erat in potentia.* Ea autem sunt in potentia materiæ, quæ dependent in fieri ab illa, quia quilibet effectus, qui ab aliquo dependet in fieri, est in potentia illius, eo modo quo ab illo dependet in fieri, ut si dependeat in fieri à causa efficienti, erit in potentia causæ efficientis, & quia materia utpote pura potentia, nullius est actiuitatis, nihil potest dependere ab illa tanquam à causa efficiēti, & ita quidquid dependet in fieri à materia, dependet ab

ab illa, & continetur in illa tam quam in causa passiva materiali, ex qua illud fit & educitur. ¶ Vt autem cognoscamus, quæ forma dependet a materia in fieri, cum omnis forma ab eo à quo dependet in esse, dependeat etiam in fieri, forma quæ a materia ita in suo esse dependet, quod absque illa esse non possit, etiam dependebit ab illa in fieri. Et cū forma sit propter suam operationem, forma quæ in omni sua operatione dependet à materia, signum est quod etiam dependet ab illa in suo esse. Et e contra forma quæ in aliqua sua operatione non dependet à materia, nec dependet ab illa in suo esse. Et ita in summa illa formæ possunt educi per actionem efficientis de potentia materiæ, quæ ab ipsa materia in suo esse & fieri dependet.

9. Quia tamen educio actualis formæ ex materia debet fieri cum transmutatione ipsius materiæ, & talis transmutatio materiæ intelligi nequit, cum totū aliquod cōpositū & illius partes vnica & eadem actione producuntur, quamuis forma talis compositi, alias ex natura sua, vt pote dependēs à materia, in suo esse, educibilis esset, de potentia materiæ, defacto tamen non produciatur si simul cum materia eadē actione producat. His igitur sic explicatis, ex illis in sequētibz quæstionibus explicare conabimur, quæ formæ sint educibiles ex potētia materiæ, & quæ defacto ex potētia materiæ educantur.

QVAESTIO XII.

Utrum anima rationalis sit educibilis ex potentia materiæ?

Resolutorie est dicendum animam rationalem nullatenus esse educibilem ex potentia materiæ. Conclusio est communis, ino ita certa, sicut & quod anima rationalis non sit generabilis & corruptibilis, sed possit esse per se subsistens, & in suo esse & conseruari independens à materia. Et manifeste probatur conclusio, nam vt quæ præcedenti diximus illa solū forma est educibilis ex potentia materiæ, quæ in potentia materiæ continetur. Sed anima rationalis non continetur in potētia materiæ: ergo nō educitur ex illa. Min. patet, quia anima rationalis in esse & fieri non depēdet à materia: ergo nō continetur in potētia illius. Antecedens probatur. Tum quia anima rationalis habet aliquam operationem, scilicet intelligere independēter à materia: ergo ipsa anima non dependet in suo esse à materia. Tum etiam, quia de fide certum est animam rationalem esse immortalem & incorruptibilem & separatam à materia, vt separatur per mortem hominis, realiter permanere & perseverare: ergo in suo esse non dependet à materia: alias statim ac separatur ab illa, desineret esse.

2. Aduersus hanc rationē obijciens, quod etiam in aliquibus suis
opera;

operationis, ut in vegetare & sentire, dependet anima rationalis à materia. Id igitur sufficit ut ipsa anima rationalis in suo esse dependeat à materia. ¶ Confirmatur, nā in ipso intelligere anima rationalis cum non intelligat nisi per conversionem ad phantasmata, à materia dependet: ergo dependet anima rationalis in suo esse à materia.

3. Responderetur ad argumentū negando consequentiam. Tum quia cum anima non sit adequatū principium vegetandi solum & sentiendi, sed etiam intelligendi, si in suo esse dependeret à materia, quoad omnem suam operationem dependeret ab illa: & ita sufficit, quod anima rationalis quoad aliquam operationem à materia non dependat, ut dicatur in suo esse à materia non dependere. Tum etiam, quia cum intelligere sit operatio propria animæ rationalis, ut ab alijs formis substantialibus distinctæ ex independētia talis operationis à materia, præcipue eius independētia in suo esse à materia colligitur. ¶ Ad confirmationē respondetur, quod præter quam quod anima rationalis separata à corpore elicit operationem omnino independentem à materia, quod sufficit ut deducamus ipsam in suo esse à materia non dependere, etiam dum est in corpore, licet in accipiendo species dependeat à phantasmatibus, in ipso tamen formaliter intelligere, à materia tanquā ab organo corporeo nō dependet. Sed intellectio est actio pure spiri-

tualis & à materia independens.

4. Aduersus ipsam autem conclusionē obijciēs primo, quod omnis forma substantialis vel educitur ex materia, vel per creationem producitur. Sed anima rationalis non producitur per creationem: ergo educitur ex potentia materiæ. Minor probatur. Quia creatio est productio omnino ex nihilo, ita ut ad illā non præsupponatur subiectum. Sed ad productionem animæ rationalis præsupponitur subiectum, scilicet ipsa materia: ergo talis productio non est creatio.

Confirmatur, quia in materia est potentia passiva naturalis respectu animæ rationalis: ergo debet correspondere potentia naturalis actiua, quæ animam rationalem in materia possit producere. Sed agens naturale seu potentia naturalis actiua non potest producere animam rationalem per creationem, quia creatio est actio propria solius Dei: ergo datur agens naturale potens producere animā rationalem per educationem illius ex potentia materiæ.

5. Responderetur ad argumentum negando minorem. Et ad probationem dico, quod licet ad productionem animæ rationalis præsupponatur materia; non tamen præsupponitur ut subiectum ex quo, sed ut subiectum in quo possit recipi. Quia cum Deus non creet animam rationalem nisi ex intentione, quod illa uniatur materiæ iam dispositæ, nunquam de facto creat animam rationalem, nisi prius

prius supponatur materia ad illam iam disposita. Tamen quia ipsa anima rationalis sicut non dependet in suo esse à materia, cum possit ab illa separata existere, nec dependet in suo fieri à materia, & ita sicut Deus conseruat animam rationalem à materia separatam, potuisset etiam illam creare antecedenter ad omnem materiam, etiam ex intensione quod postea producta materia, talis anima rationalis ipsi uniretur materiae. Vnde cum de facto Deus producit animam rationalem praesupposita iam materia & disposita ad illam recipiendam, talis materia non praesupponitur ad productionem animae, ut subiectum, ex quo educatur, sed duntaxat ut subiectum in quo anima à Deo per creationem producta possit per actionem agentis naturalis ipsi materiae uniri.

Ad confirmationem respondeatur, quod potentia passiva materiae ad animam rationalem, praecisse est ad illam recipiendam; non autem ut ex illa anima rationalis educatur. Quia tamen talis potentia naturalis passiva materiae ad recipiendam animam rationalem compleri non potest, nisi sit potentia naturalis actiua productiua animae rationalis, & potens illam unire ipsi materiae, tali potentiae passivae materiae ad recipiendam animam rationalem duplex potentia actiua naturalis correspondet. Altera praesuppositiue ad producendam videlicet ipsam animam rationalem, & haec licet sit potentia

actiua naturalis, est tamen solius Dei. Altera tali potentiae passivae materiae formaliter & proxime correspondet potentia naturalis actiua, ad unendam videlicet materiae animam rationalem. Et licet ad hanc unionem ut causa vniuersalis concurrat Deus, ut causa tamen particularis concurrat ipse homo, & in tali unione consistit formaliter generatio hominis.

6. Obijcies secundo, quod homo per actum generationis non solum uniat animam rationalem materiae, sed ipsam animam rationalem producit. Sed (ut iam diximus) agens naturale creatum, qualis est homo, non potest formam aliquam producere nisi educendo illam ex potentia materiae. Ergo homo producit animam rationalem educendo illam ex potentia materiae. Maior probatur. Nam homo vere causat & producit dispositiones ad animam rationalem: ergo ipsam animam vere producit & causat: causans enim & producens dispositiones ad aliquam formam, ipsam etiam formam producit.

Confirmatur. Nam si anima rationalis à solo Deo produceretur, per eandem Dei actionem uniretur materiae: & simul per creationem unita animae rationali materiae, non esset locus ut homo per actionem generatiuam uniret illi materiae. Ergo cum certum sit hominem per generationem unire animam rationalem materiae, dicendum est, quod anima rationalis non à solo Deo creatur, sed ab homi-

ne per educationem illius ex materia producit, & per eadem productionem ipsi materiae unitur. Maior probatur. Quia Deus non producit animam rationalem separatam à materia, nec in aliquo instanti supponitur anima rationalis à Deo producta, & postea materiae unitur. Ergo si à solo Deo producit, producit à Deo in materia, ac perinde per eandem actionem, qua à Deo producit, ipsi materiae unitur.

7. Responderetur ad argumentum negando maiorem. Et ad probationem dico, quod homo causat quidem dispositiones, ut anima rationalis sit in materia, quia ad id requirit anima rationalis dispositiones, non tamen causat aliquas dispositiones, ut anima absolute sit aut fiat, quia nec ad suum absolute esse aut fieri requirit anima rationalis aliquas dispositiones, cum absque illis à materia omnino separata cōseruetur. Et ita argumentum solum probat, quod sicut homo causat dispositiones requiritas ut anima introducat & sit in materia, ita etiam est causa unionis animae cum materia; non autem est causa ipsius fieri animae rationalis.

Ad confirmationem responderetur negando maiorem: quamvis enim Deus, ut de facto creat animam rationalem, non creet illam separatam à materia (licet re vera illam posset sic creare) nec in aliquo instanti reposita sit anima rationalis à Deo producta & mate-

ria non unita; non tamen per eandem actionem qua anima rationalis à solo Deo producit, materia unitur, sed unitur per actionem generationis hominis in eodem instanti temporis, licet posterius natura ad actionem Dei productivam animae rationalis succedentem, imò (ut dicemus in solutione sequentis obiectionis) completam actionem creativam Dei, quatenus per generationem fit compositum, & immediate illi, mediate autem materiae, & animae rationali communicatur subsistentia & existentia.

8. Ultimo tandem obijcies & ex doctrina proxime insinuada deducitur argumentum, quod anima rationalis in suo esse & existere dependet à materia. Ergo dependet ab illam fieri, ac consequenter educitur ex potentia materiae. Antecedens probatur. Nā anima rationalis ut de facto producit non separata à materia subsistit & existit per subsistentiam & existentiam totius compositi. Sed in eo quod est esse compositum humanum est dependentia essentialis à materia, sicut quodlibet compositum essentialiter dependet à suis partibus. Ergo & ut anima rationalis subsistat & existat, ac perinde in suo esse dependet à materia.

9. Responderetur, quod licet anima rationalis ut componens hominem, sicut necessarium ut sic dicitur esse in materia (id enim est componere hominem) sic etiam ut sic subsistit & existit per subsistentiam & exist-

& existentiam totius, licet illa dicatur subsistere & existere ut quo, quatenus ab illa dimanat subsistentia & existentia totius compositi, & est ratio ut totum ipsum compositum immediate, & mediate illius partes subsistant & existant. Et quidem in hoc modo subsistendi & existendi anima rationalis dependet à materia, quod solum est animam rationalem dependere à materia, ut actualiter componit hominem: non tamen in suo esse absolute dependet à materia, siquidem eadem anima rationalis separata à materia, vel per eandem subsistentiam & existentiam, quam habebat in toto (ut aliqui aurrunt) vel, ut verius existimo, per aliam subsistentiam & existentiam, quam statim quod anima à corpore separatur, ab illa profluit & dimanat, subsistit, & existit. Et sicut in suo esse absolute anima rationalis non dependet à materia, ita neque in suo fieri: alias nisi de nouo aliter quam producta est produceretur, non posset separari à materia subsistere & existere.

QVAESTIO XIII.

Utrum forma celorum & elementorum de facto in sua prima productione fuerint educta ex potentia materiae?

POSSIT resolutionem precedentis questionis, quod anima rationalis non educatur ex potentia materiae, restat id inquirere de

alijs formis substantialibus. Et quidem de omnibus illis praeter formas celorum & elementorum in sua prima productione nulla est difficultas, quod educantur ex potentia materiae, quia cum tales formae dependant in suo esse, & fieri à materia, & de facto non per eandem, sed per diuersam actionem illarum materia praesupponatur non solum prius natura, sed prius tempore producta, & sub alijs formis existens, quibus à materia separatis, & si sint formae materiales, omnino desinentibus esse, tales aliae formae in materia succedunt, non est cur ex illius potentia non educantur. Hoc igitur ut certo supposito, solum restat difficultas de formis celorum & formis elementorum in prima sui productione.

2. Circa quod duplex includitur difficultas. Altera in praesenti questione disputanda, an videlicet de facto tales formae in sua prima productione fuerint ex potentia materiae eductae. Altera vero & maior difficultas questione sequenti discutienda est, an tales formae celorum & elementorum etiam in sua prima productione, & non supposita prius tempore illarum materia, potuerint ex ipsius materiae potentialitate educi.

3. Ad primam igitur difficultatem resolutorie respondetur, quod de facto formae celorum & elementorum non fuerunt ex potentia materiae eductae, sed à Deo per creationem productae in prima
sui

sui productione. Oppositum ren-
nēt aliqui extra scholam D. Tho-
ma. Sed conclusio est communis
Thomistarū, & expressa D. Tho-
ma, 1. p. q. 65. art. 4. dicēis, quod
*in prima corporalis creaturæ produ-
ctione non consideratur aliqua trans-
mutatio de potentia in actum. Et ideo
formæ corporales, quas in prima pro-
ductione corpora habuerunt, sunt im-
mediate à Deo productæ.* Cum enim
non possit esseeductio de poten-
tia materiæ, nisi cum transmuta-
tione materiæ de potentia ad actū,
asserens D. Thomas quod in pri-
ma corporalis creaturæ produ-
ctione non fuit transmutatio de
potentia ad actum, consequenter
sentit formas corporales in pri-
ma sui productione non fuisse
eductas ex potentia materiæ.
Conclusio autem manifeste dedu-
citur ex illo, 1. Genesis. *In princi-
pio creauit Deus cælum & terram.*
Cum enim verba sacra Scripturæ,
vbi nullum ex eo sequitur incon-
ueniens, cum omni proprietate
& rigore sint intelligenda, intel-
ligendum est de vera creatione, vt
distinguitur à qualibet alia pro-
ductione, quod Deus creauit cæ-
lum & terram. Et cum eadem sit
ratio de reliquis elementis, dicen-
dū est quod illa in sua prima pro-
ductione fuerint proprie à Deo
creata, & nō per educationem illo-
rum formæ ex materia productæ.
4. Ratio autem conclusionis sic
potest formari, quia etiam si for-
mæ cælorum & elementorum se-
cundum suam naturam, vt pote nō

minus in suo esse dependentes à
materia quam aliæ formæ mate-
riales, sint educibiles ex potentia
materiæ. Imò etiam si non præ-
supposita in aliquo priori tempo-
ris materia ad productionem præ-
dictarum formarum, possetur in
aliquo priori naturæ creatura Deo
materia & per aliam distinctam
actionem prædictæ formæ ex il-
lius potentia educi (vt ostende-
mus questione sequenti) ramen
non possunt tales formæ educi ex
potentia materiæ, si vnica & ea-
dem actione totum compositum
& illius partes, materia videli-
cet & forma producantur : cum
hoc enim impossibile erit for-
mam materiæ transmutatione ma-
teriæ, vt requiritur necessario ad
hoc quod forma educatur ex po-
tentia materiæ, sed de facto Deus
vnica & eadem actione produxit
totum compositum cuiuslibet cæ-
li, & similiter in prima illorū pro-
ductione quodlibet elementum,
& eadem vnica actione primo &
per se terminata ad talia cōposita
produxit etiam illorum partes,
materiam & formā. Ergo de facto
formæ cælorum & formæ elemē-
torū in prima sui productione nō
sunt educæ ex potentia materiæ,
sed à Deo per creationē totius cō-
positi concreatæ. Maior huius
discursus satis manet explicata.
Consequentia est nota. Et minor
probatur. Quia cum tunc nō sup-
poneretur materia cælorū & ele-
mētorum producta & sub alia for-
ma exiſtens, sed necessarium esset
tunc

tunc de nouo producere tale materiam, & alias tunc nullum esset agens naturale, quod ex materia prædictas educeret formas, solus Deus debuit tunc tales formas & illarum materiam producere, & cum posset tunc ipsum compositum creare, & simul eadem actione illius partes, materiam scilicet & formam concreare, superfluum esset ad id actiones multiplicare & vna actione producere materiam, & altera actione formam ex illius potentia educere: ergo de facto non sic Deus actiones superflue multiplicauit, sed vnica & eadem actione totum quodlibet prædictum compositum & illius partes per creationem videlicet produxit.

5. Obijcies primo. Quod vt hic supponimus, & questione sequenti ostendimus, formæ cælorum & elementorum etiam in prima sui productione, & non præsupposita prius tempore materia ad illarum productionem, potuerunt produci ex potentia ipsius materię, per alteram actionem in eodem instanti temporis eductæ. Sed id esset magis connaturale prædictis formis, vt poret materialibus, & in suo esse à materia dependentibus. Ergo esto quod Deus potuerit vnica actione totum compositum & illius partes, materiam videlicet & formam producere, & talis actio esset creatio compositi & concreatio illius partium, de facto tamen vt conformaretur ipsis rebus producendis, dicendum est quod prius natura produxit materiam

& ex illa per aliam actionem prædictas formas eduxit. Probatur consequentia. Quia licet Deus quodlibet aliud compositum materiale modo posset vnica actione creare & concreare eius partes; tamen vt conformetur naturæ ipsarum rerum, non sic facit, sed etiam si non præsupponatur prius tempore materia, vt non præsupponitur ad productionem vermis ex speciebus sacramentalibus, illam prius natura produxit, vt per alteram actionem ex illius potentia educatur forma. Ergo eodem modo dicendum est, quod de facto Deus vt cōformaretur ipsis naturis rerum producendarum, non vnica actione creauit cælum & elementa & concreauit illorum partes, sed prius natura produxit materiam, & postea per aliam actionem ex illius potentia tales formas eduxit.

6. Respondetur negando consequentiam. Et ad probationem dico, quod cum est aliquod agens naturale creatum, quod possit formam ex potentia materię educere, ad suauem Dei prouidentiam pertinet non eā producere se solo, etiā si possit, sed admittere ad productionem illius, quantum ad illam concurrere potuerit, tale agens naturale creatum. Et ita cum ad productionem vermis ex speciebus sacramentalibus possit cōcurrere agens naturale creatum, educendo formam ex materia, Deus non vult totum tale compositum creare, sed materiam ad cuius productionem

actionem non potest concurrere agens creatum, se solo producere: ut ex illa simul cum causa creata secunda educat formam. Ad productionem autem cœlorum & primam productionem elementorū, cum nullum esset agens naturale creatum, quod educendo tales formas ex materia posset concurrere, oportebat quod Deus tam materiam quam formas tunc se solo produceret. In productione autem illius quod Deus se solo producit, præcipue attenditur ad potentiam ipsius Dei producentis, & superfluum esset quod cum Deus totum quodlibet tale compositum vnica actione posset creare & concreare illius partes, multiplicaret actiones, & vna actione produceret materiam & altera actione educeret formas. Imò ex suppositione quod modo Deus, quamuis minus connaturaliter, veller absque causa secunda creata producere aliquod compositum materiale, murem v. g. vel lapidem, credendum est quod illud vnica actione produceret & crearet concreando illius partes, ne superflue Deus actiones multiplicaret, altera actione produciens materiam, & altera educens ex illa formam.

7. Obijcies secundo, quod formæ cœlorum & elementorum dependent in fieri à materia, siquidem ab illa, utpote formæ materiales, dependent in esse. Ergo non potuerunt produci nisi dependenter à materia & educendo illas ex materia potentialitate. Pro-

batuŕ cōsequentiā, quia forma dependens à materia in fieri cōtinetur vtrique in potentia materiæ: nihil enim in fieri dependet ab alio, in cuius potentia aliquo modo non continetur. Ergo si formæ cœlorum & elementorum dependēt in fieri à materia, continebantur in potentia illius. Ergo non potuerunt vllatenus produci, nisi educendo illas ex tali potentia materiæ, ac perinde sic de facto fuerūt productæ. Consequentiā hac vltima patet. Quia nihil potest produci, nisi illud educendo extra potentiam omnium causarum, in qua cōtineretur: ac perinde si formæ cœlorum & elementorū continebantur in potentia materiæ, non potuerūt produci nisi per educationem illarum ex tali potentia materiæ.

8. Respondetur hoc argumento solum ad multam cōvinci, formas cœlorum & elementorum esse naturæ suæ educibiles ex potētia materiæ, non tamen quod de facto fuerint sic à Deo educæ, quia cum Deus sit agēs infinitæ virtutis, potest aliquid se solo producere non vrens concursu causæ creatæ efficientis, vel materialis in quarū potentia illud continebatur. Imò cōueniens fuit Deum sic illud producere, ut absq; necessitate non multiplicaret actiones, sed vnica & eadem actione totum crearet, & cōcrearet illius partes. Et ita negatur, quod id quod in potētia causæ creatæ efficientis, vel materialis continetur, non possit à solo Deo produci, vel comproduci illud nō edu-

educendo ex tali potestate causa-
rum. Nec possumus negare quod
adhuc sic creando Deus aliquod
compositum ex materia & forma
materiali, forma maneat dependens
in suo esse à materia, ita ut si ab il-
la separaretur talis forma, desinat
esse, sed solum dicimus quod ex
suppositione, quod unica & eadem
actione producatur illud totum &
comproducatur illius partes, pro-
ductio totius & illius formæ non
potuit esse cum transmutatione
materiæ: nec potuit sic ex potentia
materiæ educi forma.

9. Obijciens tertio, quod totum
ipsum compositum calis (& idem
est de toto quolibet cōposito ele-
mentali) non potuit fieri à Deo
per creationem, ac perinde nec il-
lius partes, materia scilicet & for-
ma fuerunt à Deo creatæ. Corruit
ergo fundamentum nostræ sente-
tiæ, quod unica videlicet actione
Deus calum & quodlibet elemē-
tum in prima illius productione
creavit, & illius partes produxit
& creavit. Antecedens proba-
tur. Quia creatio est productio en-
tis ex nullo alio præsupposito, sed
productio alicuius totius cōpositi
materialis necessariò tamquam
quid prius præsupponit ipsam ma-
teriam & formam, ex quibus tam-
quam ex partibus cōponitur. Er-
go productio nullius totius cōpo-
siti materialis potest esse creatio.

10. Hoc argumentum, quia ni-
mis probat, videlicet Deum nullū
compositum materiale posse crea-
re, revera nihil probat. Vnde ad

illud responderetur quod composi-
tum depēdet quidem ex partibus,
ut illud constituentibus & compo-
nentibus; non tamen ut ex subie-
ctis ex quibus fiat, aut in quorum
potentia contineatur, vel tamquam
ab his quæ ad ipsius cōpositi pro-
ductionem debeant præsupponi in
aliquo priori naturæ producta, cū
possint per actionem productivā
ipsius compositi comproduci. Et
ad creationē alicuius solum obs-
tat dependentia illius ab aliquo
tamquam à subiecto ex quo fiat,
& in cuius potentia contineatur.

11. Vltimo deniq; obijciēs spe-
cialiter ad probandum quod ele-
menta non fuerint à Deo produ-
cta per creationem primo & per
secundum elementum & secun-
dario ad illius partes terminatam,
sed quod diversa actione producta
est à Deo materia elementorum,
ac illorū forma: ac perinde cū de-
ficiat in elementis præcipua ratio
nostræ conclusionis, illorū saltem
formæ etiam in prima sui produ-
ctione fuerunt ex potentia mate-
riæ educæ. Assumptum proposi-
tum probatur. Nam eadem actio-
ne aliquid producit ac cōserva-
tur, cum cōservatio cuiuslibet ni-
hil sit aliud quam cōtinuare ipsius
productio. Sed materia elementorū,
quæ nunc permanet, nō cōserva-
tur per actionem productivā
totius cōpositi. Ergo nec per illā
fuit producta, sed per actionē so-
lū ad talem materiam terminatā,
& distinctā ab actione productivā
formæ. Minor probatur. Quia

actio productiua totius talis compositi nunc non perseverat, cum ad corruptionem formae deliuerit esse ipsum compositum. Ergo per actionem productiuam totius compositi & productiuam formae non conseruatur modo materia elementorum prima.

12. Responderetur ad argumentum negando illius assumptum. Et ad illius probationem responderetur negando minorem. Per eandem enim actionem productiuam totius compositi elementalis, ignis v.g. in prima sui productione & coproductiuam illius patrum conseruatur modo eius materia. Quia licet talis actio non conseruet modo totum compositum & formam ad quam terminabatur; manet tamen conseruans ipsam materiam, licet quia nunc solum terminatur ad materiam, quae incapax est immediate subsistentiae & existentiae, per quam quaelibet actio productiua & conseruariua compleretur, talis actio sit complebilis & de facto compleatur per actiones productiuas vel vniuersas diuersarum formarum succedentium in eadem materia, per quas fiunt diuersa composita, & primo & per se illis, & mediante suis partibus comunicatur subsistentia & existentia. Quamuis enim talis productio à principio, utpote actio totalis non requisierit aliam actionem, per quam compleretur, modo tamen quia destructo composito & forma, solum perseverat talis actio terminata ad materiam, manet in ratione

actionis particularis & in completa, sicut si fuisset productio solius materiae, ac perinde manet ut exigens aliam actionem productiuam compositi, per quam compleatur, & ipsi materiae communicetur subsistentia & existentia. Dicere enim quod tunc materia solum conseruatur per generationem, vel generationes productiuas compositorum, quae ex tali materia componuntur, non videtur verum; quia sicut materia non est producibilis nisi per creationem, ita non est conseruabilis nisi per creationem, licet productio vel conseruatio materiae, cum ad illam solum terminatur, semper exigit aliam actionem, per quam compleatur, & ipsi materiae subsistentia & existentia communicetur.

QVAESTIO XIII.

Utrum formae colorum & elementorum in prima sui productione potuerint educi ex potentia materiae?

PUNCTUS difficultatis in eo consistit, an supposito quod ad primam productionem formae colorum & elementorum non praecesserit earum materia prius tempore in aliquo priori saltem instanti temporis producta, potuerint in eodem temporis instanti talis materia produci, & ex illa in aliquo posteriori natura, per aliam actionem potuerint educi formae colorum & elementorum. Partem enim

enim negatiuam aliqui Thomistę defendunt exillimantes, quod nulla forma potest produci cum transmutatione materię (vt re vera cum materię transmutatione debet produci, vt ex illius potentia educatur) nisi materia non solum prioritate naturę, sed in aliquo saltem priori instanti temporis precedat producta, antequam forma ex illa educatur.

2. Nihilominus cum alijs pluribus Thomistis affirmatiue ad questionem respondetur. Probat-
 tur conclusio hac ratione efficaci. Quia potuit Deus in eodem temporis instanti per vnā actionem licet partialem & incompletam producere materiam calorum seu elementorum, & in posteriori naturę per aliam actionem educere ex tali materia formam calorum vel elementorum. Ergo tales formę etiam in sui prima productione, & non supposita ad illam prius tempore producta materia potuerunt educi à Deo ex potentia materię. Antecedens probatur, & ratione, & exemplis. Ratione quidem. Quia licet in illo priori materia non intelligatur existens, ac perinde nec cōplete producta; intelligitur tamen terminare partialem sui productionem creatiuam, & per id aliquam accipere actualitatem, & tendere ad existentiam, & non vt omnino intra causas (vt late in superioribus explicuimus) ergo in tali priori naturę intelligitur materia cū sufficienti entitate, vt ex ipsa per aliam distinctam

actionem posterius naturaliter in eodem instanti temporis educatur forma calorum aut elementorum. Consequentia probatur. Quia ad causalitatem materialē, quam erga formam substantialem, vt ex illius potētia educatur, exercet materia (vt sapius diximus) non requiritur quod pro illo signo intelligatur materia existens, nec cōplete producta, sed sufficit quod pro tunc intelligatur terminans actionem sui, licet in complete productiuam, & intelligatur vt in fieri &, vt tendens ad existentiam. Ergo ex materia, vt in aliquo priori naturę terminat productionem sui, potest in eodem instanti temporis; posterius tamē natura educi forma per aliam distinctam actionem.

3. Duplici autem exēplo id etiā manifeste probatur. Primum est in educatione formę accidentalis, quę etiam (vt videbimus quaestione sequenti) educitur ex potentia subiecti cū ipsius transmutatione. Et tamen in eodem instanti temporis quo aliquod subiectū produci-
 tur, potest ex illius potentia per aliam actionem forma accidentalis educi. Ergo similiter ex potentia materię in aliquo temporis instanti productę potest in eodē instanti temporis per aliam distinctam actionem forma substantialis educi, ac perinde nulla erit repugnantia, quod Deus in eodem temporis instanti materiam calorum produxisset & in alio posteriori naturę ex potētia talis materię per
 F 3 aliam

aliā distinctā actionē formas
cælorum aut elementorū eduxit-
ser. Consequentia pater à paritate
rationis. Et antecedens probatur.
Nam in sententia D. Thomæ gra-
tia habitualis Angelorum, sicut &
nostra gratia non creatur, sed ex
potentia obediēciali illius subiecti
educitur: sed in primo instanti
conditionis Angelorum ipsi gra-
tiam habuerunt, vt restatur idem
sanctus Doctor 1. p. q. 62. art. 3.
cum D. Augustino dicente. Erat
Deus in illis condens naturam &
largiens gratiam. Ergo forma ac-
cidentalī potest in aliquo tempo-
ris instanti educi ex potentia sub-
iecti, quod in eodem instanti tem-
poris incipit esse.

4. Secundum exemplum est in
productione vermis in speciebus
sacramentalibus Eucharistiæ, quæ,
cum fiat virtute agentis naturalis,
nō potest esse creatio, sed vera ge-
neratio & vera educitio formæ ver-
mis ex potentia materiæ. Et tamē
ipsa materia non præcedit ipsam
educationem formæ vermis prius
tempore producta, sed in eodem
instanti temporis producitur à solo
Deo per creationem materiæ, vel
per conuersionem quantitatis in
illam & in eodem temporis instā-
ti per aliā actionem virtute agē-
tis naturalis educitur ex potentia
ralis materiæ forma vermis: ergo
vt ex potentia materiæ cum ipſus
materiæ transmutatione educatur
aliqua forma substantialis, nō re-
quititur necessario, quod ad talis
formæ educationē ipsa materia præ-

supponatur prius tēpore producta.
5. Nec valet dicere quod licet in
rali casu ad educationē formæ ver-
mis ex materia non præsuppona-
tur prius tēpore ipsa materia pro-
ducta; præsupponitur tamē prius
tempore quantitas panis, quæ cum
recipiat dispositiones antecedētes
disponētes ad productionem for-
mæ vermis, vices gerit materiæ: ac
perinde ipsa materia est disposita,
vt ex illa educatur forma vermis.
In nostro autem casu cū nec prius
tempore ad productionem formæ
cælorum & elementorum præsup-
ponatur materia, nec aliquid aliud
vicem gerens materiæ, non potuit
ex tali materia educi forma cælo-
rum & elementorum.

6. Non (inquam) hoc obstat.
Quia id solum facit quod nil prius
tempore ad productionē alicuius
formæ præcedat materia, vel ali-
quid vicem gerens materiæ, in quo
ad productionem talis formæ reci-
piantur dispositiones, nō possit vir-
tute agentis naturalis educi ex ta-
li materiæ forma, quia agens natu-
rale creatum solū potest educere
formā ex materia ad id disposita;
id tamen non tollit quod agens in-
creatum, quod ad productionem
alicuius non indiget dispositio-
nibus, non possit formam materialē
ex potētia materiæ prioritate solū
naturæ præcedentis educere.

Confirmatur, quia etiam si in
casu productionis vermis præce-
dat quantitas panis recipiens dispo-
sitiones ad formam vermis, & ad
id vicem gerens materiæ, tamen
cum

cum postea ex ipsa materia & non ex quantitate panis forma educitur vermibus, ipsa materia substantialis transmutatur. Ergo etiam si materia formae coelorum vel aliquid vicem eius gerens non precedat tempore, sed solum prioritate naturae productionem formae coelorum; potest ad illius productionem ipsa transmutari materia, & ex illius potentia forma coelorum educi.

7. Aduersus conclusionem tamen obijcies primo. Quod ut ex potentia materiae aliqua educatur forma, debet ipsa materia transmutari, & ad transmutationem materiae requiritur quod precedat in illa priuatio talis formae: sed si in eodem tempore instari producat materia, & forma in illa introducat, non potest ad productionem talis formae priuatio illius precedere in materia, quia cum priuatio formae sit negatio illius, in eodem instanti temporis materia esset cum tali forma & cum negatione illius, quod est impossibile: alias enim pro eodem instanti temporis verificarentur istae duae contradictoriae, materia est sub tali forma, materia non est sub tali forma. Ergo nisi materia precedat prius tempore productionem formae, non potest ad illius productionem transmutari.

Confirmatur, nam ad quodlibet compositum naturale, quod sit per generationem, concurrunt ad illius fieri tria principia: materia videlicet & forma, & priuatio formae producendae: ergo si ad compositum, cuius materia non precedit priori-

rate temporis productionem formae vel unionem illius cum ipsa materia non concurrat priuatio talis formae, quia illa non potest esse in tali materia, tale compositum, ea facta suppositione, non fit per generationem, sed per creationem.

8. Respondetur ad argumentum, quod licet proprie non possit esse in materia priuatio illius formae, quam ipsa materia, vel aliquid vicem illius gerens tempore non precedit, quia (ut recte probat argumentum) non potest in eodem instanti temporis esse in materia aliqua forma & illius proprie priuatio; tamen si materia per distinctam actionem ac forma producat, potest in aliquo priori naturae materia precedere formam; & intelligi absque forma, quod est illam intelligi cum priuatione minus propria, & late sumpta formae: & id sufficit, ut in altero posteriori naturae, & per alteram distinctam actionem forma cum transmutatione materiae ex illius potentia educatur.

Ad confirmationem respondetur quod licet ad generationem cuiuscumque entis naturalis, quod virtute naturali agentis creati generatur, praerequiratur in materia ut principium in fieri & ut terminus à quo talis generationis, propria priuatio formae producendae: ac perinde requiratur quod materia vel aliquid vicem eius gerens, in quo recipiatur dispositiones, precedat prius tempore productionem formae; tamen ad generationem seu productionem alicuius compositi

per educationē illius formę ex materia, virtute agentis increari non requiritur in materia proprie privatio formę producendę, sed solū quod materia fiat per diuersam actionem ac forma, & quod in aliquo priori naturę materię productio licet incompleta præcedat productionem formę.

9. Obijcies secundo, quod sola materia non potest terminare aliquam actionem productiuam, sed solum potest comproduci ad productionem alicuius formę vel totius compositi: ergo cum ad primā productionem cœlorum & elementorum, illorum materia non supponatur prius tempore producta & sub altera forma existens, sed oportuerit tunc illam produci, nō potuit tunc se sola terminare aliquam actionem productiuam, sed solum per eandem actionem, qua producitur forma & totum compositum, ipsa materia potuit tunc comproduci. Sed (vt sæpius diximus) si materia per eandem actionem ac forma produceretur, nō potest talis forma ex ipsius materię potentia educi, aut cū illius transmutatione produci: ergo formę cœlorum & elementorum in prima sui productione nō potuerunt educi ex potentia materię. Primum antecedens probatur. Quia cum omnis actio productiua tendat ad ponendū suum terminū sub existentia, & materia nō nisi vnita formę sit capax existentię, materia se sola nō potest terminare aliquā actionem productiuam, nec est

creabilis aut producibilis, sed solū concreabilis aut comproducibilis ad creationem vel productionem formę & totius compositi.

10. Responderetur negando antecedens: in exemplo enim sæpius adducto in productione vermis in speciebus sacramentalibus, per distinctam actionem ad solam materiam terminatam producitur materia, ac producitur forma & totū compositum, cum forma & compositum produceretur per generationē virtute agentis naturalis, materia autem a solo Deo per creationem, licet, quia materia vsquedum vnita formę incapax est existentię, actio eius productiua non cōpleatur vsque per aliam actionem productiuam formę & compositi ei communicetur existentia, & sic talis actio productiua materię, licet ad solam materiā terminata, quatenus tamen vt compleatur, exigit aliam actionē, potest dici non simpliciter productio, sed comproductio, & materia dicitur nō simpliciter creabilis aut producibilis, sed concreabilis & comproducibilis, quia non est producibilis nisi vel per ipsam productionem compositi, vel dependenter saltem a productione compositi, & ita materia cœlorum & elementorum in sua prima productione potuit vel per ipsam productionem tertius compositi comproduci (vt de facto est comproducta) vel per distinctam actionem ad ipsam solam materiā terminatam; dependentem tamen & exigentem ad sui completionē
altre,

alteram actionem productiuā formę & totius compositi, per quam immediate primo & per se ipsi composito & mediate illius partibus, materię videlicet & formę communicetur subsistētia & existētia.

11. Obijcies tertio, quod cælum non est producibile nisi per creationem: ergo non solum de facto per creationem est productum, sed nec aliter produci potuit: ac perinde non potuit produci per educationem illius formę ex materia. Antecedens probatur. Quia cælum est incorruptibile: ergo est ingenerabile: ac perinde non nisi per creationem producibile.

12. Responderetur, quod cælum est incorruptibile, non quidē quia forma cæli est subsistens & à materia in suo esse non dependens; si enim vel miraculose forma cæli ab illius materia separetur, eo ipso talis forma desinet esse. Sed ipsum cælum est incorruptibile, quatenus illius materia satiata forma cæli non appetit aliam formam, & hoc modo cælum esse incorruptibile non tollit. quin sit generabile & per educationem illius formę ex materia producibile.

QVAESTIO XV.

Utrum formę accidentales educantur ex potentia subiecti?

VT educationem omnium formarum explicemus, hanc proponimus difficulrarem, in qua est aduertendum quod formę accide-

rales alię sunt per modum proprietatis & proprię passionis in eodem instanti, & per eandē productionem alicuius, vt termini secundarij talis productionis consequētes, vt risibilitas ad productionem animę rationalis, & calor ad productionē ignis. Alię vero sunt formę accidentales non sic naturaliter debite & per distinctam actionem producentur: & istę alię sunt naturales, vt calor respectu ignis, alię artificiales, vt forma imaginis respectu lapidis, alię violentię, vt morus sursum respectu grauis, & alię deniq; supernaturales, & quę solum virtute diuina possunt produci, vt gratia & virtutes supernaturales. Et de omnibus his breuiter est dicendū; quia aliqua illorum pertinent ad Theologiam vbi plenius tractantur, & aliorum resolutio facile deducitur ex dictis.

2. Dico igitur primo, formę accidentales quę per modum passionis & proprietatis consequuntur & dimanant ab aliqua natura seu forma substantiali, si talis forma substantialis non educatur ex potentia materię, sed creetur, etiam illę creantur, seu (vt melius dicam) concreantur; si autem talis forma substantialis educatur ex potentia materię, ex eiusdem potentia materię educuntur, seu (vt melius dicam) coeducuntur ipsę formę accidentales, quę per modum proprietatis ab ipsa forma substantiali dimanant. Conclusio est manifesta. Nam cum per eandem actionem ac

ac forma substantialis eius proprietates vt termini secundarij producantur, ille concreantur, si vero forma substantialis educatur ex potētia materię, ex illa coeducitur.

3. Dices quod cum immediatū subiectum prædictarum formarū accidentalium sit ipsa forma substantialis, cuius sunt proprietates, & siue forma substantialis creetur, siue educatur ex potētia materię semper, vt pote à qua tales proprietates dimanant, illarum emanationem prioritate saltem naturę præcedat, cur ex potētia ipsius formæ substantialis non educuntur tales illius proprietates? ¶ Respondetur quod quia per eandem actionem, per quam producit ipsa forma substantialis, illius proprietates producantur, & vt terminus secundarius talis actionis resalrāt, non possunt fieri cum transmutatione formæ substantialis; ac perinde nec ex illius potētia educi.

4. Dico secundo. Oēs aliæ formæ accidentales educuntur ex potētia subiecti. Probatur conclusio. Quia omnes illæ dependent in esse & fieri à subiecto, siquidem naturaliter saltem ab illo separatae nequeunt conseruari, & per distinctam actionem fiunt ac ipsum subiectum. Ergo vere educuntur ex potētia illius. Consequentia patet ex dictis. Quia nihil aliud ad educationem formæ ex potētia materię desideratur.

5. Dico tertio. Etiam gratia & aliæ formæ accidentales supernaturales educuntur ex potētia obe-

dientiali subiecti, in quo recipiuntur. Conclusio in primis probatur. Quia secundum cōmunem sententiam Thomistarum gratia nō producit per creationē, sed per educationem illius ex subiecto. Secūdo potest educi ex potētia naturali. Ergo educitur ex potētia obedientiali: quam potētiā explicat D. Thomas q. de virtutibus, art. 10. ad 13. his verbis. *Quod quia potētia passiva correspondet actui secundum differentiam & ordinem potētiarum ad maius, est etiam ordo & differentia passivarum. Et sic aqua vel terra secundum aliquam potētiā nata est moueri ab igne, & secundum aliam à corpore celesti: potest etiam aliquid fieri virtute corporis celestis, quod non virtute ignis, & aliquid vltius secundum virtutem Dei, quod non potest fieri secundum virtutem coeli: & secundum hoc dicimus, quod in tota creatura est quedam potētia obedientialis, prout tota creatura obedit Deo ad suscipiendum in se quicquid voluerit. Quam etiam potētiā obedientialem; Deo dante, explicabimus in commentarijs ad tertiam partem D. Thomæ circa quæstionem 13. illius.*

6. Secundo probatur conclusio. Quia prædictæ formæ supernaturales dependent in suo esse & fieri à subiecto, & ab illo separatae nequeunt saltem naturaliter conseruari: & alias per distinctam actionem ac illarum subiectum producantur. Ergo vere educuntur ex potētia illius.

7. Aduersus secūdam tamen &

tertiā cōclusionem obijcies. Aduersus secundā quidem. Quia subiectum non habet inclinationem naturalem ad formas artificiales, & multo minus ad motum vel formam illi violentā, cū potius illis positīue resistat. Ergo nō educuntur tales formæ ex potentia illius. ¶ Aduersus terciā vero, quod ad gratiā & alias formas supernaturales subiectum nō solum non habet inclinationem naturalem, sed nec proportionem aliquā, & quod gratia vere creatur iuxta illud Psalmi 50. *Cor mundum creauit me Deus*, & à Deo infunditur, vt definitur in Concilio Tridentino sessione 6. cap. 7. Ergo nō educitur ex potētia subiecti. 8. Ad hæc ramen facile responderetur, quod licet ad formam artificialem non habeat subiectū aperitum naturalem, habet ramen capacitatem, vt ex illius potentia per artificem educatur. Et ita talis potentia potest dici obedientialis, quatenus est capacitas in ligno vel lapide vt ex illo fiat artificiatum, imago vel figura, quam artifex voluerit. Et id sufficit, vt ex potētia talis subiecti educatur forma artificialis. ¶ Et licet ad formam vel motum illi violentum resistat subiectum; habet ramen capacitatem, vt agens vincēs eius resistentiam, talem formam vel motū ex illius potētia educat. ¶ Improprio autē quæ cuiuslibet formæ supernaturalis est cū quolibet subiecto naturali, solum facit quod ex illius potentia naturali non possit

educi; nō ramen quod virtute diuina non possit educi ex illius potentia obedientiali. ¶ Dicitur deniq; gratia creari, & à Deo infundi, non quod vere per creationem producat, sed quia non inuenitur aliquod principiū naturale illius in creaturis, & quia virtute nullius agentis creari, sed solum virtute diuina potest produci.

QVAESTIO XVI.

Utrum ad vniōem materie cum forma aliquis modus ab utraque realiter distinctus interueniat?

POSTquam in præcedētib; egimus de materia & forma, quæ sunt partes essentielles phisicæ cōpositi substantialis, opere præcium est, vt de illarum vniōe & de ipso toto substantiali quod ex illarum vniōe resultat, & in ipsis simul vnitatis consistit, in hac & sequenti quæstione tractemus. Cum enim certum sit tales partes cōpositi substantialis inter se realiter vniari, & ad vniōem illarum resultare in illis relationē quādam vniōis, quæ relatio cum sequatur talem vniōem, non potest esse id, per quod prædicta extrema inter se vniuntur. Difficultas est, per quid tales partes inter se vniantur, & quod sit fundamentum talis relationis vniōis. Per quid, inquā, formaliter vniantur, quia causaliter & effectiue certum est, quod per actionem agentis vniuntur.

2. Aliqui recentiores etiam ex
Tho.

Thomistis existimant materiam & formam seipsis immediate non vniri, sed medio aliquo modo substantiali ab utroque extremo realiter distincto, qui velut nexus quidam illas vniat. Et aliqui vnū tantum modū ad hoc munus constituant: alij autem vnum modum concedunt ex parte materiae, per quem vnitur formae, & alterum ex parte formae, per quem vnitur materiae, eamque doctrinam extendunt, vt etiam ad vnionem cuiuslibet naturae creatae cū sua propria subsistentia, & humanitatis Christi cum subsistentia Verbi modum aliquem substantialem interuenire contendunt.

3. Dicendum tamen est materiam & formā substantialem seipsis immediate absque aliqua entitate aut modo substantiali ab ipsis realiter distincto substantialiter vniri. Ita plures recentiores Thomistae. Antiqui autem oēs videntur id supponere, cum nullus talis meminerit modi. Nec D. Thomas praeter actionem vnitivā efficienter causantem vnionem & relationem vnionis consequentem ad ipsam vnionem, aliquid ab extremis vnitis distinctū in vnione materiae cum forma, vel naturae cum propria vel aliena subsistentia vnquam cognouit. Et specialiter in 3. ad Anibaldum, d. 5. q. vnica, art. 3. ita ait. *Vnio tripliciter accipi potest. Vno modo prout vnio est idem quod vnio. Alio modo prout vnio est passio, & sic est quaedam natura assumpta dependentia ad assumptum.*

Tercio modo & proprie vnio est relatio consequens huiusmodi actionem & passionem, & sic est quaedam comparatio vel habundatio vnitorum. Haec D. Thomas, vbi ex professo numerans omnia quae ad vnionem concurrunt, nullum medium numerat inter extrema vnita. Sed in vnione humanitatis assumptae cū Verbo praeter actionem vnitivā, & relationem, quae ipsam vnionem consequitur, solum assignat dependentiam naturae assumptae ab assumptore. Ergo eodem modo in vnione materiae cum forma praeter actionem vnitivā & relationem, quae ipsam vnionem consequitur, solum reperitur dependentia materiae a forma. Alia duo efficacissima testimonia D. Thomae in rationibus pro nostra conclusione proponemus.

4. Probatur ergo primo conclusio. Materia seipsa est potentia in ordine ad formam substantialem. Ergo seclusa omni entitate & modo ab ipsa & à forma substantiali distincto, seipsa immediate recipit formā, & seipsa forma actuat materiam & in illa recipitur. Sed vnio formae substantialis cum materia in receptione formae in materia consistit. Ergo ad hanc vnionem omnis entitas vel modus ab extremis distinctus, vt omnino superfluous est relegandus.

Confirmatur primo, & explicatur haec ratio. Nam si materia & forma substantialis medio aliquo modo ab ipsis realiter distincto vniretur, re vera materia nō exeret

ceret potērialitatem respectu formæ, nec forma exerceretur rationē actus respectu materiæ, sed vtraque entitas actuaretur per talem modum, sicuti duæ partes lineæ, quæ realiter vniuntur medio puncto ab ipsis distincto, actuatur vtraque per talem punctum, non autem ipsæ partes se habent adinuicem vt actus & potentia. Ergo cum certum sit materiam erga formam exercere rationem potentia, & formam erga materiam rationem actus, non aliquo medio inter se vniuntur, sed immediate materia recipit formam & forma actuat materiam.

Confirmatur secundo ex D. Thoma, 8. metaph. lectione vltima, circa finem sic dicente. *Quod aliqui antiqui errabat inquirēdo, quid faciat vnum potentiam & actum; quasi oporteret eas colligari per aliquod vnum medium, sicut ea quæ sunt diuersa secundum actum. Et subdit. Quod non oportet ea vni per aliquod vinculum, sicut ea quæ sunt penitus diuersa. Unde nulla est causa faciens vnum ea, quæ sunt cōposita ex materia & forma, nisi quod mouet potentiam in actum.*

5. Secundo principaliter probatur conclusio, quia ad unionem naturæ cum substantia non requiritur aliquis modus realiter à talibus extremis distinctus, medio quo illa vniatur. Ergo nec ad unionem materiæ cum forma requiritur aliquis modus ab ipsis extremis distinctus. Cōsequentia patet, quia eo ad primam unionem non requiritur modus medians inter extrema, quia substantia compa-

rarur ad naturam vt actus ad potētiā. Ergo cum etiam forma substantialis compareretur ad materiam vt actus ad potentiam, vt vniatur cum illa, non requiritur aliquis modus medians inter talia extrema, & ab ipsis extremis distinctus. Antecedens autem probatur. Quia ad unionem substantiæ diuinæ cū humanitate non interuenit aliquis modus: ergo neque ad unionem substantiæ cum sua propria natura, cum hæc non minus immediate cum illa quam substantia verbi cum humanitate Christi vniatur. Antecedens late, Deo dante, ostēdant in commentarijs ad 3. p. super art. 7. quæstionis secundæ; ique simul cum paritate unionis materiæ cum forma videtur expresse docere D. Thomas in 3. d. 2. q. 2. art. 1. his verbis. *In vniōne humana nature ad diuinā nihil potest cadere medium formaliter unionem causans: cui per prius humana natura cōiungatur, quam diuina: sicut inter materiam & formam nihil cadit mediū in esse, quod per prius sit in materia quam forma substantialis.* Idque denique pronunc probatur, quia talis modus nō potest esse naturalis, cum unio ipsa inter humanitatem & substantiam diuinam sit supernaturalis; nec potest esse modus supernaturalis, quia debet esse substantialis, vt pōt ad substantialem & non accidentalem unionem terminatus: & secundum probabiliorē sententiam non potest dari substantia creata etiam modalis & incōpleta supernaturalis, quia omne ens

creatum supernaturale specificatur ab extrinseco, & id omni substantiæ tam modali & incompletæ quam completæ repugnat.

Nec valet dicere quod cum substantia sit entitas modalis & incompleta, quamvis ad unionem illius cum materia non requiratur alius modus, sicut & ad unionem ipsius modi unionis cum extremis non requiritur aliquis alius modus, alias daretur processus in infinitum; requiritur tamen aliquis modus substantialis ad unionem materiæ cum forma, quæ non est modus, sed quædam licet partialis entitas. ¶ Non (inquam) id valet, quia licet substantia sit modus essendi, non est modus unionis, sed extremum ipsius unionis cum natura; ergo si ut substantia uniatur naturæ, non requiritur modus, id re vera est, quia substantia comparatur ad naturam, ut actus ad potentiam, ac perinde cum etiam forma substantialis compareretur ad materiam, ut actus ad potentiam, non requiritur ad unionem cum illa aliquis modus medians inter extrema ab ipsis extremis realiter distinctus.

6. Tercio probatur conclusio, quia ad unionem materiæ cum forma non potest vnus tantum, nec duplex modus interuenire. Nullus igitur interuenit modus, sed semper ipsis immediate, & absq; aliquo medio materia & forma substantialiter vniuntur. Antecedens pro prima parte probatur. Tum quia cum modus unionis, si poni-

tur, sit fundamentum relationis unionis materiæ ad formam, & formæ ad materiam, & ut sit relatio realis ex parte vtriusque extremi debeat ipsum fundamentum seu ratio fundandi realiter in utroque extremo multiplicari (ut in logica capite de relatione ostendimus) non vnicus duntaxat ad fundandam in materia & in forma relationem realem unionis sufficit modus. Tū etiam, quia modus unionis cum vniatur extrema, debeat in ipsis recipi, & nullus vnicus modus possit recipi in extremis realiter distinctis, qualia sunt materia & forma, non potest vnicus duntaxat dari modus vniens materiam cum forma. ¶ Tum denique, quia in homine cuius forma est spiritalis, & materia corporea modus unionis nec potest esse corporeus, alias non posset facere unionem materiæ cum anima rationali, nec in ipsa anima posset recipi: nec potest esse modus spiritalis & immaterialis: alias enim non posset facere unionem cum materia, nec in ipsa materia recipi. Non igitur potest dari vnicus modus unionis vniens formaliter materiam cum forma.

¶ Secunda autem pars antecedentis, videlicet quod non detur (ut aliqui volunt) duplex modus unionis, alter videlicet in materia, ut uniatur formæ, & alter in forma, ut uniatur materiæ, probatur. Qui vel modus, v. g. qui est in materia, vni illam cum forma vel non: si non vni illam, non erit modus unionis, & eadem ratione nec modus vni-

nis, qui est in forma, vniet illam cum materia, & sic etiam cum tali vtroq; modo non manebunt forma & materia vnitz. Si vero dicatur quod modus, qui est in materia, vniet illam cum forma, omnino ad talem vnionem superfluous erit aliter modus. Implicat enim quod materia sit vnita formæ, quin & forma sit vnita materiæ.

7. Obijcies primo, quod vt partes lineæ, v. g. inter se vniantur, indigent punctis, & vt diuersæ superficies vniantur inter se, indigent lineis, quæ vel vt medium & nexus talia vniant extrema. Ergo vt materia & forma vniantur, indigent aliquo medio ab illis distincto, quod vt nexus & vinculum illas vniet.

8. Respondetur negando consequentiam: partes enim lineæ (& idem dico de superficiebus) cum ad inuicem non comparentur vt actus & potèria, quia cū sint eiusdem rationis non est maior ratio, vna sit actus aut potentia respectu alterius, quæ est contra, non possunt se ipsis immediate vniri, & ita vt vniantur, indigent aliquo termino communi, qui vtramque talem partem actuet & actuando illas vniet. Materia autè & forma, & quæcumq; ad inuicem comparantur vt actus & potèria, possunt sine aliquo medio vniri, quia id quod se habet vt potentia, immediate potest recipere id quod respectu illius se habet vt actus, & hoc immediate illud actuare.

9. Obijcies secundo, quod per

vnionem materiæ cum forma ipsa materia, imò & forma realiter mutantur: ergo aliquid reale in se recipiunt, non aliud nisi modum, quo realiter vnuntur. Datur igitur modus aliquis vnies materiæ cum forma realiter ab illis distinctus & realiter in illis receptus. Primum antecedens probatur. Quia aliter realiter se habent materia & forma per vnionem ac ante illam: ergo realiter mutantur. Prima autem consequentia probatur, quia implicat aliquid realiter mutari quin aliquid de nouo realiter recipiat.

Confirmatur, quia per vnionem resultat de nouo in materia realis relatio vnionis ad formam, & similiter in forma realis relatio vnionis ad materiam. Sed nouæ relationis realis nouum debet esse fundamentum: ergo aliquid reale de nouo aduenit materiæ, vt fundat talem relationem ad formam, & aliquid reale de nouo aduenit formæ, vt fundat talē relationem ad materiam: & cum id reale de nouo non possit esse nisi modus vnionis, ille aduenit materiæ & formæ.

10. Responderetur ad argumentū, quod vt materia & forma realiter mutantur, sufficit quod materia realiter recipiat formam, & per illam realiter perficiatur, & forma realiter recipiatur in materia, & per id limiretur & determinetur. Ad confirmationem autè dico, quod licet in materia & forma secundum se non sit reale fundamentum

tum talis relationis vnionis, in forma tamē vt actuante materiam & illi vnita, & in materia, vt recipiēte formam & illi per talem receptiōnem vnita, est fundamentum talis relationis.

11. Obijcies tertio, quod materia realem causalitatem materiale exercet erga formā, & forma realem causalitatem formale exercet erga materiam, & vtraq; erga compositum illud cōstituens. Sed causalitas realis cuiuscumque causæ, vt pote quæ nō semper & essentialiter conuenit illi, aliquid reale supra ipsam causam addit: ergo talis causalitas materiæ & formæ aliquid addit supra ipsam formam & materiam, id autem nequit esse aliud, nisi modus vnionis, medio quo materia recipiens formam, illi vnitur, & erga illam suam exercet causalitatem materiale, & forma actuans materiam, illi similiter vnitur, & suam erga illā exercet causalitatem formale, & vtraq; sic constituit compositū. Ergo necessario talis debet concedi modus vnionis de nouo adueniens materiæ & formæ, & ab ipsis realiter distinctus.

Confirmatur, nam modo anima rationalis, v. g. D. Petri separata à materia suam erga illam causalitatem formalem non exercet, & postea cum per resurrectionem reuiatur materiæ, suam erga illam causalitatem exercebit: ergo aliquid reale habebit tunc quod modo non habet, quod vtrique esse nō potest nisi modus vnionis cum ma-

teria, quem tunc de nouo habebit.

12. Respondetur ad argumentū, quod causalitas materiæ & formæ nō est aliquid realiter ei super additum & ab illis realiter distinctum, sed materia suam exercet causalitatem erga formam, illam realiter in se recipiendo, & forma suam exercet causalitatem formalem erga materiam, se ipsam materiæ comunicando, & ipsam materiam realiter actuando: quamuis hæc causalitas non semper cōpetat formæ & materiæ, quia non semper materia hanc recipit formā, nec illa forma semper actuat materiam.

Per hoc patet ad confirmationē. Anima enim rationalis D. Petri, nunc separata à materia non ideo nunc non exercet suam causalitatem in materiam, quia non habet aliquid realiter à se distinctum, quod postea cū reuniatur materiæ, ei sit superaddendū, sed quia modo realiter non actuat materiam, & tunc realiter illam actuabit, nec hoc erit per hoc quod tunc fiat simul cum materia & illi indistans, sed per id quod in illa realiter intrinsece recipietur.

13. Obijcies quarto, quod omnis actio, quæ vere habet rationem actionis & actio præcipue formaliter transiens debet habere aliquē terminum de nouo per illā productum: ergo & generatio hominis, cum vera sit actio formaliter transiens. Sed nihil de nouo productū potest tali generationi correspondere, nisi modus vnionis inter ma-

teriam

terit: nec & formam, cum per illam nec ipsa materia nec forma producat: ergo inter materiam & formam hominis aliquis interuenit modus vnionis realiter ab illis distinctus & realiter de nouo per generationem productus, & cum eadem sit ratio de vnione materię cum qualibet alia forma substantiali, omnis illa sit medio aliquo modo vnionis.

Confirmatur, quia per corruptionem realiter aliquid desinit esse. Sed per corruptionem, quę est in morte hominis non desinit esse realiter materia nec forma: ergo cum separatur materia a forma, desinit esse modus vnionis, qui est aliquid reale realiter a talibus extremis distinctum.

14. Respondetur ad argumentum negando antecedens. Non enim de ratione non solum actionis ut sic est aliquid producere, ut patet in actione sensuum exteriorum, quę iuxta probabiliorē sententiam nihil producit, sed vnit obiectum cum potentia, & in visione beatorum, per quam, iuxta probabiliorē sententiam, nec verbum nec aliquid aliud producitur, sed vnitur obiectum intellectui beati.

Imò nec de ratione actionis formaliter vel virtualiter transeuntis est aliquid proprie producere, sed de ratione illius, & ut distinguitur ab actione omnino inmanente solū est, quod aliquo modo habeat aliquem effectū extra ipsum agens, siue talis effectus sit aliquid productum, siue solum aliquid vnitū.

Generatio igitur essentialiter non dicitur esse productionem alienius, sed saluatur in eo quod sit vnio materię cum forma, cui nō necessario correspondet aliquid productum, sed materia & forma immediate se ipsis ad inuicem vnita, licet generatio quę terminatur ad formam materiale; simul sit productio ipsius formę & vnio illius cum materia, non tamē productio alicuius modi vnionis. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod sicut per generationem hominis nihil producitur, sed vnitur anima rationalis materię, ita per corruptionem & mortem hominis nihil reale desinit esse, sed solū separatur forma a materia, licet per corruptionem cuiuscumque alterius compositi substantialis, desinat realiter esse illius forma. Corruptio autem essentialiter saluatur in separatione formę a materia, etiam si nec materia nec forma, neq; aliquid aliud realiter desinat esse.

QVÆSTIO XVII

Utrum eorum distinguatur realiter ab eius partibus simul sumptis?

Multiplex est eorum, (ait noster auctor q. 3. huius primi libri Philosophorum). Aliud enim est eorum vniuersale, ut anima respectu hominis & equi, & homo respectu Petri & Pauli, & de hoc certum est non distingui realiter a suis inferioribus, sed animal quod conuenit homini, id est rea-

lirer cum ipso. Aliud est totum potentiale, ut subiectum respectu suarum passionum & proprietatum, & de hoc in libris de anima disputabimus, an à talibus proprietatibus distinguatur realiter. Aliud est totum essenziale; & hoc duplex, vnum videlicet metaphysicum compositum ex genere & differentia, de quo in logica, cap. de genere q. 3. resoluiumus non distingui realiter à suis partibus, imò nec realiter illius partes inter se distingui. Aliud vero est totum essenziale physicum compositum videlicet ex materia & forma. Aliud est totum integrale, & hoc duplex, homogeneum videlicet, & heterogeneum, homogeneum quod constat ex partibus eiusdem rationis, ut aqua ex pluribus partibus aquae, quarum quaelibet est aqua, & eiusdem rationis cum altera parte: heterogeneum autem, quod constat ex partibus diuersae rationis, ut homo constans carne & ossibus, capite, manibus, & pedibus, & nulla talium partium subit denominationem totius, ut caro non est homo, nec manus aut pes est homo. Aliud denique est totum accidentale, seu totum per accidens, & hoc triplex, primum videlicet quod constat subiecto & forma accidentali quae ipsum subiectum actuat, ut album constans ex corpore & albedine. Secundum quod constat ex pluribus partibus, quarum una non se habet ad alteram ut actus neque ut potentia, sed omnes actuantur aliqua forma artificiali. Tertium denique quod constat

ex pluribus partibus sine aliquo ordine aut forma, ut cumulus tritici vel acerbus lapidum, quod proprie vocatur aggregatum per accidens. Quaestio igitur praesens procedit de toto physico essentiali, de toto integrali, & quolibet toto per accidens, an distinguatur à suis partibus simul sumptis.

2. Inquirimus autem, an quodlibet tale totum distinguatur à suis partibus simul sumptis & unitis, siue per modum unionis (ut aliqui volunt) siue absque illo (ut resoluiumus questioni praecedenti) nam à qualibet sua parte non est dubium quodlibet tale totum realiter distinguui penes realiter includens & inclusum, quia cum quodlibet tale totum non solum aliquam determinatam partem, sed aliam vel alias includat, quas talis pars determinata non claudit, ab illa saltem seorsum sumpta realiter totum distinguitur penes aliam vel alias partes, quas realiter ab illo distinctas includit; & ita quaestio solum est, an quodlibet tale totum distinguatur realiter ab omnibus suis partibus simul sumptis & unitis.

3. Scorus in 3. metaphysica q. 4. & in 3. sententia dist. 2. q. 2. art. 1. cum alijs asserit totum per accidens non distingui realiter à suis partibus; bene tamen totum integrale & totum essenziale physicum. Ferrariensis vero q. 5. huius libri cum aliquibus etiam ex Thomistis negat distinctionem reale totius per accidens & totius integralis à suis partibus, asserit tamen totum essen-

essentiale phisicum vt humanitatem, distingui realiter à suis partibus simul sumptis à materia videlicet & forma simul sumptis & unitis. Noster tamen auctor loco citato cu communiori sententia docet nullum prædictum tale totum distingui realiter à suis partibus simul sumptis.

4. Dico primo, Tertia relata sententia vt probabilior est tenenda. Ita deducitur ex Aristotele & D. Thoma Arist. enim, 4. phisicorum cap. 3. ait. *Alio modo est aliquid in alio, vt totum est in partibus: neq; enim aliquid est totum quam partes.* Et D. Thomas, 4. contragentes, cap. 81. asserit. *De humanitate vero non est intelligendum, quod sit quodam forma consergens ex coniunctione forma ad materia, quasi realiter sit alia ab utraque.* Quia cum per forma materia fiat hoc aliquid altu, vt dicitur, 2. de anima, textu, 9. *illa tertia forma consergens non esset substantialis, sed accidentalis.* Hæc D. Thomas, & cum vt auctores oppositi concedunt, si totum essentiale phisicum non distinguitur realiter à suis partibus, à fortiori nec totum integrale, nec totum peraccidens realiter à suis partibus distingui, asserens ex parte S. Doctor humanitatem, quæ est totum essentiale phisicum, non esse realiter distinctam à suis partibus, consequenter idem sentit de toto integrali & toto peraccidens. Præterquam quod de toto in generali, 1. p. q. 77. art. 1. videretur concedere quod vere & identice, licet nō formaliter & pro-

prie prædicatur de suis partibus simul sumptis, quod fieri non posset, si ab illis simul sumptis realiter distingueretur.

5. Rationibus autem probatur conclusio, & quidē aduersus Scotum probari posset, quia in eius sententia omnia quæ realiter distinguuntur, possunt adinuicem separari, & cum separari nequeat totum à suis partibus, in consequenter ad suam sententiam asserit illud à suis partibus realiter distingui. ¶ Posset etiam aduersus eundem Scotum conclusio probari, quia totum peraccidens in eius sententia nō distinguitur realiter à suis partibus: ergo nec totū integrale aut essentiale phisicum, siquidē quod partes totius peraccidens nō vniatur inter se, & partes totius integralis & totius essentialis phisici sint inter se unitæ, id potius arguit, quod à fortiori totum essentiale phisicum non distinguatur à suis partibus, siquidem (vt statim videbimus) in partibus inter se unitis sine alia superaddita entitate consistit totum.

6. Posset etiam conclusio probari aduersus Ferrariensem, quia totum integrale in sua sententia non distinguitur à suis partibus simul sumptis: ergo nec totum essentiale phisicum, siquidem sicut totum essentiale phisicum constituitur ex suis partibus, ita & totū integrale ex suis partibus constituitur: ergo si ratio constitutentis & constituti non conuincit distinctionem realem totius integralis à suis partibus

bus simul sumptis, ira nec ratio conueniens aut conueniens debuit conuincere Ferrariensem, ut concederet distinctionem realem totius essentialis phisici à suis partibus simul sumptis.

7. Sed quidquid sit de probationibus conclusionis, aduersus praedictos auctores, absolute & efficaciter conclusio hac ratione probatur. Totum essentialis phisicum, humanitas, v. g. (& idem dico de toto integrali & toto per accidens) nullam addit entitatē realiter distinctam ab entitate suarum partium: ergo non distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis & unitis. Cōsequētia patet. Nam quaecumque distinguuntur realiter, vel distinguuntur, ira ut vnum non includat aliud, neque è conuerso, ut duo lapides, qualiter certum est totum non posse distinguī à suis partibus, siquidem illas includit. Vel distinguuntur per id, quod vnum includat realiter aliquid quod alterum non includit, qualiter diximus totum à qualibet parte seorsū realiter distinguī, quia includit aliquid, quod talis pars nō includit. Ergo si totum non includit aliquam entitatē realiter distinctam ab entitate suarū partium, non distinguitur realiter ab illis simul sumptis. Antecedens in quo est difficultas probatur. Primo. Quia materia & forma unitae, materia videlicet recipiens formā, & forma recepta in materia, sine aliqua alia entitate superaddita, constituunt totum & compositum

substantialis phisicum. Ergo illud nullam addit entitatē realiter distinctā à suis partibus simul sumptis. Antecedens probatur. Quia tales partes sic unitae, nulla alia superaddita entitate, sunt aliquid per se vnum substantialis, & non unitate simpliciter, cum ad id concurrat duplex entitas, entitas videlicet vniūque partis. Ergo unitate compositionis substantialis. Ergo tales partes sic unitae nulla alia superaddita entitate, constituunt totum & compositum substantialis; ac perinde superflua erit ad illud constituendum qualibet alia entitas à talibus partibus simul sumptis realiter distincta.

8. Secundo probatur idem antecedens. Quia cū totum phisicum phisica essentiali definitione definitur, solum definitur per suā materiam & formam, & nullatenus in illius definitione ponitur illa entitas tertia, à tali materia & forma simul sumptis realiter distincta. Ergo nullatenus ad illud constituendum talis tertia forma concurrat aut entitas. Patet consequentia. Nam definitione phisica essentiali quodlibet definitū debet definiti per ea quibus phisice essentialiter cōponitur, sicuti definitione essentiali metaphisica quodlibet debet definiti per omnia quae ad constitutionem eius essentiae concurrunt. Ergo si quodlibet cōpositum essentialis phisicum solū definitur per suam materiam & formam, signum est, quod solum per tales partes phisice cōstruitur, &

nulla

nulla alia entitas realiter à prædictis partibus simul sumptis distincta, illius physicam compositionem & constitutionem ingreditur.

9. Tercio probatur idem antecedens ratione insinuatà à D. Thoma in testimonio adducto. ex 4. contra gētes, quia talis entitas superaddita realiter à partibus alicuius totius essentialis physici distincta, nec potest esse accidentalis nec substantialis. Nulla ergo talis entitas potest dari. Antecedens quoad primā partem patet. Quia cum talis entitas derur ad constitutionem totius substantialis, non potest esse accidentalis. Quod vero non possit esse substantialis probatur. Quia adveniret enti constituto in actu, materiā videlicet constitutā in actu per formā substantialem, & non adveniret per modum subsistentiæ aut existentiæ, quæ sunt modi quidam substantialiter essendi. Ergo non posset esse forma aut entitas substantialis, quia quidquid advenit enti constituto in actu, vel advenit ut eius modus & complementū substantialiter essendi, ut subsistentia & existentia, vel ut aliquid accidentale, & dans solum esse secundum quid; alias idem mer. compositum duplex haberet esse substantiale simpliciter.

10. Ultimo denique probatur antecedens. Nam si daterur talis entitas realiter à partibus simul sumptis distincta, vel uniretur cum illis, vel non. Neutrum potest dici: ergo non potest dari talis entitas

realiter à partibus uniris realiter distincta. Minor probatur. Quia in primis non potest dari talis entitas non uniretur cum partibus: alias illa sola constitueret totum, & illud non esset unum uniretur compositionis, sed uniretur simplicitatis, nec illius constitutionem aut compositionem ingrederentur tales partes. Quod autem talis entitas realiter à partibus distincta non possit esse cum illis uniretur, probatur. Quia alias ex illa & ex illis resularet alia entitas realiter ab illis distincta: non enim est ratio quare ex materia & forma simul uniris resulteret tertia entitas ab illis realiter distincta, & ex illa tertia entitate uniretur materia & forma non resulteret alia entitas, & cum hæc etiam præexistētibz debeatur uniri, ex illa & ex illis resulteret alia entitas, & sic in infinitum: quod cum non debeat admitti. Dicendum est ex materia & forma uniris nullam resultare entitatem ab illis distinctam: ac perinde quod totum non distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis.

11. Dico secundo. Totum distinguitur ratione à suis partibus simul sumptis. Conclusionem videtur indicare D. Thomas, 1. p. q. 77. art. 1. dum ait non proprie predicari totum de suis partibus simul sumptis, quod utique non esset, nisi inter totum & partes interveniat saltem distinctio rationis. Ea autē distinctio est penes explicitū & implicitū, quia totum implicitè dicit, quod explicitè dicunt par-

res, sicut & eadem ratione distinguitur ratione penes explicitum & implicitum definitum & definitio, & ob hanc distinctionem rationis (ut in solutionibus videbimus) aliqua verificantur de toto, quæ proprie non verificantur de partibus.

12. Aduersus primam conclusionem obijcies aliqua testimonia Aristotelis & D. Thomæ. Aristoteles enim, 5. metaphisicæ, tex. 19. ait. *Quod bis tria non sunt sex.* Unde videtur sentire quod totum distinguitur realiter à suis partibus. Et 7. metaph. tex. 60. videtur sentire quod totum non est summa partium, cum asserat quod *syllaba non est elementa*, id est, non est litterarum quibus constat. Et D. Thomas in 2. dist. 2. in expositione litterarum explicans Magistrum asserentem nomine humanitatis intelligi animam & corpus, ait. *Non esse intelligendum humanitatem esse animam & corpus, quasi proprie dici possit, humanitas esse anima & corpus.* Et super eandem distinctionem, q. 1. art. 3. quæstioncula 1. ait. *Quod in Christo fuit corpus & anima, & alterius forma totius resultans.* Vbi præter corpus & animam quæ sunt partes componentes hominem, aliam formam distinctam ab illis & ex illis resultantem, in qua humanitas consistat, videtur concedere S. Doctor.

13. Respondetur cum nostro auctore in prædicta q. 3. solutione ad 1. solum intendere Aristotelem, quod formaliter bis tria, & ut cõ-

stituunt speciem ternarij, non sunt sex. Quia una species numeri formaliter non est pars alterius, sed solum materialiter, quatenus claudit unitates, ex quibus quilibet numerus ut ex partibus componitur, & ita non bis tria, sed sex unitates sunt sex. ¶ In secundo autem testimonio non dicit absolute Philosophus quod littera non est elementa, sed quod non est elementa sicut cumulus, quod verum est, quia cumulus solum dicit partes simul in eodem loco, absque aliquo tamen ordine: syllaba vero dicit elementa seu litteras ordinate se habentes. ¶ Et D. Thomas in primo adducto testimonio, solum intendit quod non omnino proprie corpus & anima sit humanitas, aut adinvenit omnino proprie prædicentur, ad quod sufficit distinctio rationis inter totum & partes simul sumptas, quam explicavimus conclu. 2. non tamen negat S. Doctor prædicationem identicam, sed potius illam concederet, sicut illam concedit, 1. p. q. 77. art. 1. inter totum integrale & eius partes simul sumptas. ¶ In secundo autem testimonio loquebatur Angelicus Præceptor aduersus quosdam hæreticos, qui dicebant Christum corpus & animam seorsum assumpsisse, non tamen ita quod anima informasset corpus. Et ideo ait secundum fidem quod non solum partes assumpsit, sed partes cõiunctas facientes humanitatem, sicuti est in nobis, non autem intendit, quod ipsa humani-

125. sic forma consequens realiter distincta à corpore & anima, cum oppositū doceat, c. 81. ex 4, eōtra gentes supra à nobis adducto.

14. Obijcies secundo, quod partes simul sumptæ realiter causant totum illud cōponentes & constituentes. Ergo etiam simul sumptæ realiter distinguuntur à toto. Consequentia patet. Quia inter causam realem, & effectum necessario debet esse distinctio realis. Tum, quia debet esse dependentia realis, & nihil potest à semetipso realiter dependere. Tum etiam, quia inter causam realem, & effectum resultat relatio realis prædicamentalis: & hæc (vt in Logica cap. de relatione explicuimus) interuenire nequit nisi inter extrema realia realiter distincta. Antecedens autem probatur. Quia totū realiter dependet à suis partibus: ergo cum nihil realiter dependeat ab aliquo, nisi à quo in aliquo genere causalitatis realiter causatur, totum causatur realiter à suis partibus. Sed nō causatur ab illis seorsum sumptis (vt sic enim nec constituent, nec componunt totum) ergo causatur ab illis simul sumptis: ac perinde partes simul sumptæ vnitæ sunt causa realis totius.

15. Ad hoc argumentum, quod præcipuum est in hac difficultate, triplex satis probabilis assignatur solutio. Prima, quod proprie partes nō causant totum, sed vna pars distincta realiter ab altera comparte est causa illius, & è contra. Materia enim realiter in genere causæ

materialis causat formam, illā recipiendo, & forma realiter suam exercet causalitatem formalem erga materiam, illam actuando, & ex hac causalitate reali adinuicem inter materiam, & formam sine aliqua alia causalitate ipsarum partium erga compositum, resultat ipsum compositum, quod non est aliud, quam ipsæ partes simul sumptæ, & vnitæ.

16. Secundo, & forsam melius respondetur, quod etiam si partes proprie causent ipsum totum, & compositum, quatenus illud componunt & constituunt, cum tamen sint causæ intrinsicæ illius, illud cōstituentes, non oportet, quod ab illo realiter distinguantur, qualiter realiter debet distinguī à suo effectui causa realis extrinseca, quæ per emanationē illius extra se causat: causæ enim intrinsicæ cum causent per vñionem inter se, & communicationem sui, non debent ab illo, quod sic causant, realiter distinguī, sed illud nihil aliud est, quā tales causæ inter se vnitæ illud cōstituentes.

17. Terrio denique respondetur, quod partes causant realiter totū; non quidem vt seorsum sumptæ, & realiter abinuicem separatæ, neque vt in se dō esse vnitæ, & coniunctæ, quia vt sciam sunt ipsum totum, sed vt sunt in ipse vñiō, & cōiungit: quia ipsum vñiō, & cōiungit partium est ipsum fieri totius. Et ita ad multum probabit argumentum, quod partes in vñiō, & cōiungit distinguuntur realiter ab ip-

so toto, quod nihil aliud est, quam partes simul sumptæ vniræ, & con iunctæ.

18. Tertiò obijcies, quod homo distinguitur realiter à suis parti- bus etiam simul sumptis. Ergo & quodlibet aliud totum. Antecedēs probatur. Quia homo vere genera- tur, & vere per mortem corrumpi- tur, & desinit esse. Sed eius partes non generantur, sed vtraque per creationem producit, & neutra per mortem corrumpitur, aut desi- nit esse. Ergo homo distinguitur realiter à suis partibus.

19. Responderur, quod ex eo, quod homo generetur, & per mor- tem corrumpatur, non sequitur ef- se aliquid distinctum à suis parti- bus simul sumptis, quia (vt diceba- mus quæstione præcedenti) nec ge- neratio est semper productio ali- cuius nouæ entitatis, nec corrup- tio est desinitio alicuius entitatis, sed saluatur ratio generationis in v- nione præcise materiæ ad formā; & corruptio in separatione mate- riæ a formā, licet per omnem ge- nationem præter generationem hominis producat formā, & per corruptionem desinat esse formā.

20. Obijcies quarto, quod ali- qua verificantur de toto, quæ non verificantur de partibus etiam si- mul sumptis; & e contra aliqua ve- rificantur de partibus, quæ de to- to non verificantur. Dicitur enim quod homo operatur, non tamen dicitur, quod materia, & forma ho- minis operantur, & dicitur quod partes hominis, imò & partes hu-

manitaris componunt ipsam huma- tatem; non tamen dicitur, quod hu- manitas componit se ipsam: ergo totum distinguitur realiter à suis partibus, alias eadem verificaren- tur de illis ac de toto.

21. Responderur, ad id sufficere distinctionem rationis, quam in- ter totum, & eius partes concedi- mus. Sicut ob multum minore dis- tinctionem rationis aliqua verifi- cantur de personis, & personalita- tibus diuinis, quæ non verifican- tur de diuinitate. Verificatur e- nim, quod pater communicat filio suam naturam diuinam, & nō suā paternitatem. Et verificatur, quod pater generat; non autem quod es- sentia diuina generat.

QVAESTIO XVIII.

Quid sint termini magnitudinis, & par- uitatis, & quæ certa in hac materia supponantur.

Occasione aliquorum, quæ de terminis magnitudinis, & par- uitatis entis naturalis aduersus ali- quos Philosophos antiquos in hoc libro asserit Aristoteles; noster Author in hoc eodem primo libro quæst. 4. de eisdem terminis mag- nitudinis, & paruitatis disputat. Ad ea autem, quæ in sequentibus quæstionibus eius doctrinam ex- plicantes sumus dicturi, oportet prius in hac quæstione terminos disputationis explicare, & aliqua certa supponere.

2.^a Duplex igitur distinguitur terminus magnitudinis. Alter qui dem intrinsecus, alter vero extrinsecus. Terminus magnitudinis intrinsecus, qui dicitur *maximū quod sit*, idest maxima quantitas, & magnitudo, ad quam res aliqua potest peruenire, est illa magnitudo sub qua res aliqua conservari potest, & sub maiori non potest. Terminus extrinsecus magnitudinis, qui dicitur *minimum quod sit*, idest minor quantitas sub qua aliqua res conservari nequit, est illa quantitas, & magnitudo, sub qua res aliqua non potest conservari, & sub qua acumque minori (contamodo non sit minor minimo naturali) potest conservari.

3.^a Duplex etiam distinguitur terminus paruitatis. Alter videlicet intrinsecus, & alter extrinsecus. Terminus paruitatis intrinsecus, qui dicitur *minimum quod sit*, idest, minor quantitas sub qua aliqua res potest conservari, est illa quantitas, seu magnitudo sub qua res potest conservari, & sub qua acumque minori non potest. Terminus vero extrinsecus paruitatis, qui dicitur *maximum quod sit*, idest maior quantitas, in qua aliquid non potest conservari est quantitas illa seu magnitudo, in qua aliquid non potest conservari, & sub qua acumque maiori (dummodo non sit maior maxima) conservari potest.

4.^a Eodem modo quo explicuimus terminos magnitudinis, & paruitatis rerum, explicari debent termini intensiōis, & remissionis accidentium, & termini sphaerae alicuius

potentiae. Terminus enim intensiōis accidentium, qui est terminus magnitudinis illorū, alter est intrinsecus, idest illa intensio ad quam accidens potest peruenire, & ad maiorem peruenire non potest: alter vero extrinsecus, scilicet illa intensio ad quam accidens non potest peruenire, & ad quamcūque minorem peruenire potest. Terminus vero remissionis accidentium, qui est terminus paruitatis illorū, alter est intrinsecus, scilicet ille gradus, seu intensio, sub qua accidens potest conservari, & sub minori non potest; alter vero extrinsecus, scilicet ille gradus, seu intensio, sub qua accidens non potest conservari, & sub maiori potest. Similiter in sphaera cuiuslibet potentiae, v.g. potentiae visiva, alter est terminus magnitudinis intrinsecus, scilicet illa distantia, ad quam talis potentia potest extendi, & ad maiorem non potest: alter vero est terminus magnitudinis extrinsecus, scilicet illa distantia ad quam talis potentia extendi non potest, & ad quamcūque minorem potest. Et duplex etiam est terminus paruitatis, alter intrinsecus, illa videlicet distantia, ad quam talis potentia extendi potest, & ad minorem non potest, & alter extrinsecus, illa videlicet distantia, ad quam talis potentia extendi non potest, & ad maiorem potest.

5.^a Quia ad assignandos terminos magnitudinis, & paruitatis cuiuscumque rei, necesse est aliquantulum etiam agnoscere terminos intensiōis

ceptionis, & definitionis rerum, aliquo modo oportet, nunc tradere illorum notitiam, quamvis plenius de illis in 6. lib. Philosophorum sit agendum. Dupliciter ergo res aliqua incipere potest, intrinsicce videlicet seu per primum sui esse, & extrinsicce, seu per ultimum sui non esse. Incipit aliquid intrinsicce, & per primum sui esse, quando est verum dicere de illo, nunc est, & immediate ante hac non erat. Incipit vero aliquid extrinsicce, & per ultimum sui non esse, cum verificatur de illo, quod nunc non est, & immediate post hoc erit. Dupliciter etiam res aliqua definire potest, intrinsicce videlicet, seu per primum sui esse, & extrinsicce, seu per primum sui non esse. Desinit aliquid intrinsicce, seu per ultimum sui esse, cum de illo verificatur, nunc est, & immediate post hoc non erit. Desinit vero aliquid extrinsicce, seu per primum sui non esse, cum de illo verificatur, nunc non est, & immediate ante hoc fuit.

6. His ergo suppositis circa terminum magnitudinis, & paritatis secundum se, ut certa ab incertis in hac materia separemus, supponendum est primo, quod loquendo de facto intra latitudinem entis naturalis prout comprehendit corruptibilia, & incorruptibilia, datur maximum, & minimum corpus; maximum quidem cælum superius, quod suo ambitu cætera comprehendit corpora; minimum etiam saltem negativè, id est corpus, quo non sit

aliud minimum, certum est dari, licet quod sit illud non sciamus. Quomodo in qualibet specie entis naturalis de facto datur maximum, & minimum, v. g. in specie hominis datur maximus homo, vel positivè, id est qui in quantitate, & magnitudine omnes alios superet homines, vel negativè, id est qui in quantitate, & magnitudine a nullo alio homine superetur. Et similiter, minimus homo eadem ratione, vel positivè, id est quem omnes alij homines excedant in magnitudine, vel negativè, id est, qui nullum alterum hominem in magnitudine excedat.

7. Secundo est supponendum, quod nullum corpus naturale habet ita determinatum terminum magnitudinis, aut paritatis, quin de potentia Dei absoluta possit fieri maius aut minus: ita, ut de potentia Dei absoluta possit fieri homo in magnitudine montis, & in paritate formicæ: licet enim in eadem magnitudine, aut paritate non posset exercere omnes operationes homini connaturales, posset tamen exercere operationes, sibi essentielles, ut intelligere, & velle, & salvabitur essentia hominis.

8. Difficultas ergo circa terminum magnitudinis, & paritatis rerum naturalium solum procedit de terminis magnitudinis, & paritatis, quos naturaliter transgredi nequeat, & ultra quos naturaliter non possint conservari. Et quidem si loquamur de corporibus cælestibus, & alijs in corruptilibus, cum naturaliter

raliter augeri nequeant, aut minui, terminos, quos de facto suae magnitudinis, & paruitatis habet, naturaliter transgredi nequeunt. Vnde solum difficultas erit de entibus corruptibilibus, quae naturaliter augeri possunt, aut minui, an videlicet ita praefixum, & determinatum habeant terminum magnitudinis, aut paruitatis, ut naturaliter illum transgredi nequeant. Et quia huiusmodi entia alia sunt substantia, alia accidentia, alia viuentia, alia non viuentia, seorsum de illis maioris distinctionis causa, in sequentibus est agendum.

QVAESTIO XIX.

Verum viuentia habeant terminum in intrinsecum suae magnitudinis?

EX dictis q. praecedenti clarescit, an videlicet viuentia tale sibi vendicent terminum magnitudinis, ut in maiori magnitudine naturaliter non possint conseruari. Partem negativam tenet Paulus venturus in expositione 4. capituli huius primi libri physicorum, nullum viuentibus terminum magnitudinis intrinsecum, sed tantum extrinsecum concedens.

2. Dicendum tamen est cum nostro auctore in praesenti q. 4. & cum communis sententia omnia viuentia intrinsece versus magnitudinem terminari, ita ut in qualibet spe-

cie viuentium sit aliqua determinata magnitudo, ad quam possint pervenire, & quam naturaliter excedere nequeant. Conclusio colligitur ex Aristotele 3. lib. de generatione animalium, cap. 4. ubi sic ait. *Perficiendi cuiuscunque animalis certa est magnitudo, tum ad maius, tum ad minus, quem terminum non supergrediuntur, ut vel maiora vel minora evadant, sed in medio magnitudinis spacio excessum, defectum vel interse capiunt.* Idem etiam expresse docet in hoc 1. lib. c. 4. rex. 36. his verbis. *Et est impossibile est animal, aut plantam quantamcunque esse secundum magnitudinem, & paritatem manifestum est, quod neque partium quantalibet seris enim & eorum similiter; caro autem & os, & huiusmodi partes sunt animales, & finitae plantarum. Manifestum est igitur, quod impossibile est carnem aut os, aut aliquid aliud quantalibet magnitudine, aut in maius, aut in minus. Secundo etiam lib. de anima tex. 41. sic dicit. *Natura autem constat sibi terminum esse, & ratio magnitudinis, & augmenti; haec autem anima pura & rationis magis quam materiae.* Est etiam eodem expressa D. Th. 2. de anima lect. 8. circa finem. his verbis. *Manifestum est autem, quod in omnibus, quae sunt secundum naturam, est terminus terminus, & determinata ratio magnitudinis, & augmenti.* Sicut enim cuilibet speciei debetur aliqua accidentia propria, ita & propria quantitas, licet in aliqua latitudine propter diversitatem materiae, & alias causas individuales; non enim omnes homines sunt eam secundum quantitatem. Sed tamen est aliqua quantitas tam magna, ultra quam species humana non porrigitur.*

Et alia quantitas tam parua, ultra quam homo non inuenitur. Hæc D. Thom.

3. Probatnr autem primo conclusio, quia omnia viuētia cōstāt partibus organanicis, quæ vt suas exerceant operationes, exigūt de terminatam magnitudinem, & quātitatem, vltra quam illas exercere non valent. Ergo habent terminum intrinsecum suæ magnitudinis, quem naturaliter excedere nequeunt. Antecedens experientia constat, quia inintelligibile est hominem, v.g. exercere posse plures suas operationes in quavis magnitudine: ac perinde signū est ad tales operationes magnitudinem exigere determinatam, vltra quā illas exercere non valeat.

4. Secundo probatur conclusio, quia augmentum cuiuslibet viuētis fit per virtutem augmentatiuam illi intrinsecam ab eius forma procedentē. Sed forma cuiuscumque viuētis est determinata. Ergo & virtus ab illa procedēs; ac perinde augmentum, quod fit mediā tali virtute, ita debet esse determinatum, vt cum ad illius terminum viuens peruenerit, illum naturaliter excedere nequeat.

5. Tercio probatur conclusio. Ratione Diu. Thomæ 1. part. quæstion. 7. art. 3. quam licet ad probandum non dari infinitum in actu secundum magnitudinem S. Doctor adducat, applicatam tamen ad corpora viuētia, probat, illa habere terminum intrinsecum suæ magnitudinis, quia viuētia habent formam determinatam. Sed ad for-

mam determinatam sequuntur accidentia determinata. Ergo viuētia habent accidentia determinata, & cum vnum illorum sit quantitas, viuētia habent quantitatem determinatam: Talis autem quantitatis determinatio non potest esse secundum speciem, cum quantitas in omnibus corporibus eiusdem sit speciei. Ergo ad speciem formā, & specialiter determinatā debet sequi quantitas, secundū extensionem determinatam; ac perinde quantitas faciens talem magnitudinem, quā maior naturaliter esse nequeat.

5. Aduersus rationem istam obijciēs, quia si hæc ratio aliquid probaret, probaret etiam, quod non viuētia habent terminum intrinsecum suæ magnitudinis. Oppositū autem quæstioni sequenti defendemus. Ergo neque id probat de viuētibz. Maior probatur, quia sicut viuētia, ita & non viuētia habent formā determinatam, specificē: ignis enim sicut diuersæ speciei est ab aqua, & ab homine: ita etiam distinctam ab illis, & determinatam habet specificē formam; & sicut quodlibet indiuiduum viuens habet formam non solum specificē, sed & indiuidualiter determinatam: ita etiam & quodlibet indiuiduum non viuērium. Ergo cum eodem prorsus modo non viuētia, ac viuētia habeant formam determinatam, sicut ex determinata forma non viuērium non sequitur determinata magnitudo, ita nec ex determi-

matra forma viuentium.

7. Ad hoc argumentum, quod est difficile, respondent aliqui ex diuerso modo augeri viuentiū, & non viuentium, quia viuētia augentur per intrinsecum, & non cum noua parte materiae aduenit noua pars formae, sed praexistens informat nouam illam materiam, non viuētia autem augentur per iuxta appositionem, & cū noua parte materiae aduenit noua pars formae, & ita sicut cū nouo combustibili comburenti aduenit igni noua pars formae, ita etiam aduenit noua virtus ad comburendum, & quanto maior sit ignis, potest fieri maior, & maior, nullumque habet terminum intrinsecum suae magnitudinis.

8. Et si contra hoc instetur, quod etiam in viuētibz imperfectis, ut in lacertis, quarum forma iuxta probabiliorē sententiam, est diuisibilis, & extensa, cum noua parte materiae aduenit noua pars formae, ac perinde videtur, quod eadē ratione, sicut & non viuētia etiam talia viuētia imperfecta non habeant terminum intrinsecum suae magnitudinis. Respondent, quod cum omnia viuētia etiam imperfecta sint, eterogenea, & habeant partes diuersae rationis, non indifferenter in qualibet eorum parte residet illorum virtus augmentariua, sed in determinata parte, ut in animalibus in stomacho, & in arboribus, & plantis in radice. Et ita quamuis in aliquibus viuētibz imperfectis, cum noua parte mate-

ria adueniat noua pars formae, nō aduenit noua virtus, aut noua pars virtutis, sed a principio sequitur in illis virtus determinata, & commensurata eorum formae determinatae, ac perinde & ad determinatum augmentum ordinata. Non viuētia autem praeterquam quod proprie non habent virtutem augmentatiuam, quia non augentur per intrinsecum, sed per iuxta appositionem, si quae tamē virtus augmentatiua in illis reperitur, ut in igne calor, qui est virtus actiua ad comburendum, potest dici virtus augmentatiua ignis, quatenus ille per combustionem aliorū, & unionem cum illis augetur: tamē cum talia non viuētia sint homogenea, & habeant partes eiusdem rationis indifferenter in omnibus partibus habent suam virtutem augmentatiuam, ac per consequens, cum noua parte formae aduenit etiam noua pars virtutis, & quanto magis augentur, habent maiorem virtutem, ut magis ac magis augeantur.

9. Hac quidem satis probabiliter dicuntur, & certe in illis fundatur differentia inter viuētia, & non viuētia quantum ad terminū eorum magnitudinis. Sed adhuc non satis explicatur, quomodo cū non viuētia habeant formā specificē determinatam, & si accipiantur indiuidualiter, habeant formā indiuidualiter determinatam, nō sequitur ad talem eorum determinatam formam magnitudo determinata, & illa sequitur ad determinatam formam viuētiū.

10. Vt huic igitur satisficiamus, respondeo primo, quod propter modum explicatum augmenti, quod fit in viventibus, vivens cum augetur, non mutatur individualiter, sed eandem formam retinet individuale. Vnde cum illa fit non solum specifice, sed & individualiter determinata, virtus augmentativa, & omnia alia accidentia, quae ad talem formam sequuntur, sunt determinata, & habent determinatum terminum, quem naturaliter excedere nequeunt. Cum autem augetur aliquod non vivens, v.g. ignis vel aqua, cum augetur (ut augetur aqua) vel per continuationem cum nova parte aquae, vel per combustionem novae combustibilis, & continuationem illius cum praexistenti (ut augetur ignis) per tale augmentum fit novum, & distinctum individuum a praexistente; & ita quamvis praexistens individuum haberet suam formam individualiter determinatam, quia per augmentum mutatur forma individualiter, nunquam datur aliqua determinata individualis forma, quae per augmentum non possit deperdi, & in aliam formam maiorem & maiorem mutari, & ita non datur determinata forma, cui totum augmentum non viventis commensuratur, sed semper quod fit novum augmentum, fit novum individuum & advenit nova individualis forma, cui tale augmentum commensuratur. Vnde cum ignis generat alium ignem non continuando sibi illum, perseverat distinctus rea-

liter ignis generans, & genitus, cui vero generat alium ignem, illum sibi continuando, deperditur individuum ignis praexistens, & ex toto illo igne fit novum individuum ignis, & si postea separentur & discontinuenter, deperditur illud individuum ignis, quod factum fuerat per continuationem, & sunt duo individua. Sicut si duae guttae aquae discontinuantur, quarum quaelibet est distinctum individuum aquae, si continuenter, desinunt esse illa duo individua aquae, & fit unum individuum, & si postea discontinuenter, desinit esse illud individuum, quod factum erat per continuationem, & sunt duo individua.

11. Aliter etiam, & facilius responderetur ad principale argumentum, quod illa propositio, in qua fundatur ratio nostra conclusio, videlicet quod ad formam determinatam sequuntur accidentia determinata, intelligitur de accidentibus, quae alicui coeperunt consecuta ad illius formam: non vero de accidentibus, quae nullatenus ad illius formam consecuta alias illi conveniunt. (Hac enim non est cur illius formae commensuratur) virtus autem augmentativa, & omnis quantitas, & magnitudo, quae viventi via generationis, & via conservationis competunt, sequitur ad illius formam, & consequenter determinationi formae debet indeterminati commensurari. Augmentum autem, & maior magnitudo non viventis non sequitur

tur ad illius formā, sed ex eo quod cum illo continuerat aliud corpus eiusdem rationis, vt aqua sit maior per id, quod continuatur cum illa alia portio aquæ, & ignis per id quod cōtinuatur cum illo alius ignis. Et ita tale augmētum, & maior magnitudo non viuentium nō commensuratur illorum formæ, nec habeat aliquem terminū suæ magnitudinis, citra infinitū n. Nec huic obstat, quod ignis videretur augeri comburendo alia per virtutē cōbustiuam, quæ est calor sibi intrinsicus. Quia licet vt ignisaugeatur, & fiat maior, aliquando præcedat comburere materiam sibi applicatam, & talis combustio ab illius forma procedat, re vera eius augmentum non consistit in combustionē, sed in eo quod nouus ignis siue ab illo per combustionem generatur, siue ab alio productus, cū ipso igne præexistere cōtinuetur.

12. Aduersus conclusionem autem obijcies primò, quod si postquam aliquod videns, v. g. homo peruenisset ad terminum, quem dicimus habere intrinsicum suæ magnitudinis, alioquin sibi alimento facilis decoctionis illud conuerteret in sui substantiam, & augebatur, & cresceret. Ergo re vera terminus augmenti, quem prius habebat, non erat intrinsicus terminus suæ magnitudinis, & quem naturaliter excedere non posset.

13. Respondetur, quod cum ad talem statum peruenierit animal, ita disposita erit eius virtus augmentatiua cōtinua reactione, quod

tantum vel plus deperdat, quā conuerterit de alimento. Immo experientia nobis constat in omnibus hominibus, & alijs animalibus, quod postquā peruenierint ad suū augmentum, ad quod homines cōmuniter vigesimo tertio suæ ætatis anno perueniunt, postea licet per continuam conuersionem alimenti in suam substantiam nutrantur: non tamen augentur, quod fieri nequit nisi per eandem actionem nutritionis eorum virtus nutritiua deperderetur. Et hæc experientia est maximum argumentū nostræ sententiæ, & termini magnitudinis augmenti viuentium, si quidem experimur animalia, postquam ad talem terminum augmenti peruenierint, deinceps non crescere. Ignis autem per combustionem noui combustibilis augeatur, vel (vt proprius loquar) in nouum individuum mutetur, quia tantum abest, quod per talem combustionem eius virtus combustiuā diminuat, quod potius augeatur, quia cum noua parte materie aduenit ei noua pars formæ, & noua pars virtutis.

14. Obijcies secundo, quod dato, v. g. hominē, qui peruenierit ad eum, quem dicimus esse terminū intrinsicum suæ magnitudinis, ad huc talis homo naturaliter potest fieri maior. Ergo re vera talis eius præexistens magnitudo non erat terminus intrinsicus, quem naturaliter excedere non posset. Antecedens probatur. Nam si talis homo poneretur in loco humido, per

cure-

cu eretur pugno in maxilla, vel illum morderet vespa, & vera ex talibus causis extrinsecis inflaretur, & tumesceret, ac perinde fieret maior, siquidem illi inflatus in balatē occuparet locum. Et tamen non simul ac inflaretur interiret, & desineret esse. Ergo absque sui interitu excederet terminum magnitudinis quem ante inflationem habebat. Minor probatur. Quia si talis homo simul, atque tumesceret interiret, desineret esse per *ultimum sui esse*, qualis modus desinendi (ut lib. 6. Physicorum videmus) substantiis corruptibilibus, & qui desinunt ad generationem aliorum, competere aequit. Sequela probatur. Nam rumor, cum incipiat per motum, incipit per *ultimum sui non esse*, & est verum dicere, nunc non est rumor, & immediate post hoc erit rumor. Ergo si talis homo simul atque tumesceret, interiret, in eodem instanti, in quo esset verum dicere, nunc non est rumor, esset verum dicere, nunc est homo, & immediate post hoc non erit homo, quod esset illum desinere per *ultimum sui esse*.

15. Nec valet dicere cum aliquibus, quod quia in tali casu homo per tumorem non acquireret novam aliquam quantitatem (tumefactio enim cum sit alteratio, non ad quantitatem, sed ad qualitatem terminatur) non excedit terminum, quem habebat sui augmenti, quia hunc non excedit, nisi novam acquirando quantitatem.

16. Non, inquam, id valet, quia

licet tumefactio, vapore alteratio immediate terminetur ad qualitatem, immediate etiam, & secundatio terminatur ad maiorem extensionem quantitatis in ordine ad locum. Et cum magnitudo cumaliter, quae corporis consistat in extensione illius quantitatis in ordine ad locum, si per tumefactionem, erit si non acquiratur nova quantitas talis corporis, praesens tamen magis extenditur in ordine ad locum, & vera tale corpus sit maius, ac transgreditur terminum magnitudinis, quem ante tumefactionem habebat.

17. Relicta ergo hac solutione respondetur ad argumentum cum nostro Authore, & alijs communiter, quod licet viuentia via generationis, & etiam conservationis, & per augmentum, quod habent ab intrinseco per suam virtutem augmentariam, habeant intrinsecum terminum suae magnitudinis, quae via generationis, & debet conservationis naturaliter non possint excedere, possunt tamen illum transgredi, & fieri maiora per causam extrinsecam, ut in casu posito: quae talis causa talia viuentia faciens excedere terminum debitum suae conservationis, disponit ad illorum corruptionem. Et ita, viuentia via corruptionis non habent terminum intrinsecum suae magnitudinis, sed solum extrinsecum ad quem pervenire non possunt, quia priusquam ad illum perveniant, interibunt. Nec hoc obstat rationi conclusionis, quia haec maior magnitudo,

non prouenit ab ipsa forma viuendi, sed à causa extrinseca.

18. Ne autem hæc repetere teneamur, eodem etiam modo nulla substantia corruptibilis via corruptionis, terminum intrinsecum, sed solum extrinsecum suæ paruitatis habet. Quia data qualibet substantia corruptibili in termino intrinseco paruitatis, quem via generationis, & debite conseruationis habet, illa potest per agens extrinsecum condensari, & per talem condensationem tendere in sui corruptionem & sic fieri minor, siquidem occupabit minorem locum. Et tamen non simul ac condensabitur, intrinsecus & desinet esse, cum condensatione quæ sit per motum, incipiat per ultimum sui non esse. Ergo nulla substantia corruptibilis habet via corruptionis terminum intrinsecum suæ paruitatis.

QVAESTIO XX.

Utrum non viuencia corruptibilia habeant terminum intrinsecum suæ magnitudinis.

Non viuencia corruptibilia alia sunt elementa, ut ignis, aer, & aqua. Alia vero mixta, ut lapis, ferrum, & aurum. Et quia eodem modo omnia ista crescunt, & augentur, scilicet per iuxta appositionem, & continuationem vnius cum altero (licet aliqui minus probabiliter existiment mixta, ut lapideum, aurum, & ferrum ad modum vegetabilium per con-

uersionem alterius corporis in suam substantiam augeri) eodem modo determino magnitudinis omnium illorum est loquendum, ac perinde quod de elementis dixerimus, de prædictis etiam mixtis proportionabiliter est dicendum.

2. De omnibus autem his, quantum ad terminum magnitudinis illorum possumus loqui, vel connaturaliter, & supposito ordinis vniuersi, vel secundum naturas eorum particulares. Et quidem certum est, quod supposito ordine vniuersi, nisi ille peruerteretur, omnia prædicta corpora habent terminum magnitudinis, quæ excedere non valent. Vt enim asserit noster Author in præfati, quæstion. 4. Ignis, verbrigratia, non potest ita crescere, ut concavum lunæ transcendat, nec aer potest esse maior, quam qui continetur sub orbe ignis: & sic de alijs corporibus, quæ cum omnia suum ordinem, & positionem habeant inuicem, ac rento tali ordine, & positione, non possunt ultra crescere. Difficultas ergo solum est determino magnitudinis horum corporum secundum se, & secundum suas naturas particulares: ut si solum ad naturam ignis attendamus, & si ille ponere tur extra omnes orbes (scilicet idem dicimus de aqua, & de alijs prædictis corporibus) habeat aliquem terminum suæ magnitudinis, an vero nullum habeat terminum, sed si applicentur ei semper combustibilia, possit crescere, & fieri maior, & maior circa infinitum.

3. Dicendum est, cum nostro Authore loco citato conclusione quinta, & alijs pluribus communiter, ignem & cetera elementa, & corpora non viuentia, corruptibilia secundum suas particulares naturas nullum habere terminum extrinsecum, vel intrinsecum circa infinitum in actu. Ita expressè deducitur ex Aristotele 2. de anima, text. 41. dicente. *Ignis quidem accretio in infinitum progreditur. Et eo usque sit quousque sit combustibile.* Et quidem id asserit Aristoteles, ut refuter ibi opinionem aliquorum asserentium quod augmenti viuentis causa totalis est ignis, id refurans, quia cum ignis non habeat aliquem terminum sui augmenti, non potest esse causa determinari augmenti viuentis. Quod & explicans Diuus Thomas ibi lection. 8. ad finem, ut probet ignem non esse causam totalem determinati augmenti viuentis, subdit. *Manifestum est enim, quod ignis augmentum non est usque ad determinatam quantitatem; sed in infinitum extenditur, si in infinitum materia combustibilis inueniatur.*

4. Duplici autem ratione efficaci probatur conclusio. Prima, quia dato igne quantumlibet magno, poterit naturaliter ei applicari stipula, vel alia materia optime ad combustionem disposita, & certum est, quod illam comburet, sibi vniet, & secum illam continuabit. Sed ex tali continuatione fiet

ignis maior. Ergo nullus potest dari ignis, quo naturaliter non possit fieri maior, & maior circa infinitum in actu, ad quod quantumque crescat, nunquam perueniet.

5. Huic efficacissimè probationi, quæ & experientia, & ratione innuitur naturalis, plures alii adhibent solutiones. Prima, quod ad talem terminum peruenire potest ignis, quod stipulam quantumvis sibi applicaram non comburat, ne fiat contra eius naturam; sicuti ad seruandam naturam, & ne deat vacuum aqua in clepsydra exiens per illius foramina non descendit.

6. Secunda, quod etiam si in tali casu ignis comburat stipulam; illam tamen sibi non vniet, nec secum continuabit, sed manebit ignis de nouo productus, distinctus & diuisus realiter à præexistente; & sic per id non fiet maior ignis ex viroque.

7. Tertia, quod etiam si in tali casu ignis comburat stipulam, & illam sibi vniet, secumque continuet; deperdetur tamen tantum ignis præexistentis, quantum ei per talem continuationem nobis ignis accrescit, & sic non erit maior ac antea.

8. Quarta, quod quamuis in eo casu ignis comburat stipulam, & eam sibi vniet, & aliquid de igne præexistente non amittat; tamen ipse ignis præexistens in tantum condensabitur, quod etiam cum nona

neque parte ignis, quae illi de nouo accrescit, non sit maior ac antea.

9. Sed omnes istae solutiones insuficientes sunt, & omnino voluntariae; imò & naturis rerum, ipsique experientiae contrariae. Et prima quidem deficit, quia ignis quanto maior fuerit maiorem virtutem habet ad comburendum. Ergo si ignis minor stupam sibi debite applicatam combureret, multo melius ignis maior. Et dicere, quod de facto non combureret ad seruandum ordinem naturae, si sit sermo de ordine vniuersi, & ne ignis comburendo nouam materiam, excedat ordinem, & locum sibi in vniuerso praefixum, verum est, & nos id in praesupposito huius difficultatis concessimus. Si vero intendatur, quod ignis tunc non combureret, ad seruandam suam specialem naturam, hoc dicimus esse falsum, quia specialis natura ignis nullum exigit terminum suae magnitudinis, quem secundum suam specialem naturam excedere nequeat.

10. Secunda etiam solutio deficit. Tum, quia eandem virtutem, quam habet ignis ad comburendum aliquam materiam sibi à proxima tam, habet etiam ad vniendam illam sibi, secun- que continuandam. Ergo sicut ignis minor eadem virtute qua comburit materiam sibi approximatan, illam sibi vniit secun- que continuat, etiam ignis ille magnus eadē virtute, qua comburit stupam, illam

sibi vniit, secun- que continuabit. Tum etiam, quia duò corpora homogenea fluida, vt aqua, aut rara, vt ignis, eo ipso quod approxi- mentur, inter se continuantur, & per continuationem ex duobus illis indiuiduis fit vnum indiuiduum aquae, vel ignis. Ergo data aqua quantumvis magna, vel igne quantumvis magno, si illi approximeretur alia pars aquae vel ignis, continuabitur cum praexistenti, & fiet per continuationē nouum distinctum indiuiduum, & maius quam quodlibet eorū, quae continuantur.

11. Tertia etiam deficit, quia per id, quod ignis comburat stupam, & illam sibi vniat, nullum est agens corruptens aliquam partem ignis praexistentis, sed potius quanto maior per continuationē, cū noua parte magis conferuatur: magis enim conferuatur ignis & omnes illius partes, quanto maior fuerit ignis.

12. Quarta denique solutio deficit. Tum, quia per id quod ignis comburat stupam, & illam sibi vniat, nulla aduenit causa condensans ignē, sicut alius minor ignis si combureret aliquid, & illud sibi vni- ret, non perinde condensaretur. Tum etiam, quia demus, quod ignis ille maximus peruenit iam ad summam condensationem, quam potest habere, tunc si sic condensato applicetur stupam illam comburet, & sibi illam vniit, absque eo quod ille magis condenseretur: ac perinde

fieri maior, quam erat antea.

13. Secundo principaliter probatur conclusio ex differentia appositae quaestione praecedenti inter viuentia, & non viuentia, quod viuentia augentur abintrinseco, & per virtutem sibi intrinsicam ad eorum formam consecutam, & ideo sicut eorum forma est determinata, ita & illorum virtus augmentatiua, magnitudo, & augmentum. Igais autem, & reliqua non viuentia non proprie augentur, sed crescunt, & fiunt maiora per iuxta appositionem, & per continuationem cum alijs corporibus eiusdem rationis cum illis, vt ignis cum nouo igne, & aqua cum noua parte aquae, & ideo non solum non habent terminum intrinsecum magnitudinis, sed nisi obstarer ordo, & dispositio vniuersi, & solum attenda natura illorum possent illis plura, & plura corpora eiusdem rationis vniri: vnde & possent maiora, & maiora fieri, & nullum citra infinitum in actu haberent terminum intrinsecum suae magnitudinis.

14. Ex dictis in praesenti, & quaestione praecedenti parer ad praecipuum argumentum, quod ex paritate non viuentium ad viuentia potest fieri, in eo quod sicut haec, & illa habent formam determinatam, ac perinde aequa videntur debere habere augmentum determinatum. Et solum conclusioni obstat auctoritas Aristotelis, qui vniuersaliter tam in hoc primo libro Philosophorum text. 36. qua

2. de anima text. 41. videtur asserere, quod omnium natura constantium est certus terminus augmenti, & decrementi. Perperam igitur aduersus Philosophum negatur certus terminus eorum augmenti.

15. Responderetur dupliciter cum nostro Authore. Primo, quod Aristoteles in 2. de anima per natura constantia expressit intellexit solum viuentia, quando quidem ignem non connumerauit inter natura constantia, sed potius distinguit, & exceptit ab illis. Et in hoc libro idem videtur sentire, quia exemplum nunquam posuit nisi in carne, & reliquis partibus animalium. § Secundo responderetur, quod quamuis de omnibus natura constantibus vniuersaliter loquatur Aristoteles, intelligit tamen seruato ordine vniuersi, vt in principio huius difficultatis supposuimus; non autem attenda solum natura particulari non viuentium, qualiter de illis non loquimur.

QVAESTIO XXI.

Utrum corpora corruptibilia viuentia, & non viuentia via generationis, & debita conseruationis habeant terminum intrinsecum paruitatis.

SOLVM inquisitus determino paruitatis via generationis

tionis, & debita conferuatio-
nis praedictorum corporum vi-
uentium, & non viuentium, quia
vriusne quaestio. 19. ostendimus,
illa via corruptionis non habent
terminum intrinsecum paruitatis.
Etsi aliquod illorū in termino in-
trinseco paruitatis existens per a-
gens extrinsecum condenseretur,
fieri minus, siquidem minorem oc-
cupabit locum, & tamen nō simul
ac incipiat condensari, interibit &
desinet esse (alias desineret esse
per vltimum sui esse, quod substan-
tijs corruptibilibus non competit)
Quaestio igitur solum est determi-
no paruitatis via generationis, &
debita conferuatio corporum
corruptibilem viuentium, & non
viuentium.

2. In hac difficultate aliqui so-
lum assignant tam viuētibz, quā
non viuētibz terminum extrin-
secum paruitatis. Alij autem cum
Secoto in 2. dist. 2. quaest. 9. viuēti-
bus concedunt terminum extrin-
secum, imō forsam intrinsecū par-
uitatis, non viuētibz autem nul-
lū terminum paruitatis circa in-
diuisibile concedunt, afferentes
quod non viuētis, quia sunt ho-
mogenea in qualibet parte quan-
tūvis minima possunt generari,
& conferuari. Alij denique asserūt
quod tam viuētia, quam non vi-
uētia habent terminum intrinse-
cum paruitatis, circa quem nec ge-
nerari, nec debite conferuari pos-
sunt.

3. Dicendum est cum nostro
Authore in praesenti, quaest. 4. arti-

cul. 3. hanc vltimam sententiam ef-
se veram, & Aristoteli, & D. Tho-
ma conformem. Aristoteles cum
in hoc libro text. 38, postquam id
explicuerat, concludit dicens. *Ma-
nifestū est, quod ex minima carnis nul-
lū segregabitur corpus. Erit enim mi-
nus minimo.* Quod expendens D.
Thomas ibidem lectione 9. ait.
*Cum quantitas carnis sit determinata
secundū magnitudinem, & paruita-
tem, ut ex dictis patet, necesse est esse ali-
quam minimam carnem. Ergo ab ea nō
potest aliquid segregari, quia sic esset
aliquid minus minimo.* Et in 4. dis-
tinctione. 12. quaest. 1. art. 2. quaes-
tioncula 3. sic habet. *Substantia pa-
nis potest corrumpi ex parte qualitatis
ut alteratiue, & ex parte quantitatis,
quācumque vnaqueque res naturalis ha-
beat quantitatem determinatam, in tan-
tum poterit fieri diuisio, quod non re-
manebit species.* Et hac ratione do-
cet D. Thomas ibi & 3. part. quaes-
tion. 77. artic. 4. quod quia substan-
tia corporis Christi solum confer-
uatur subaccidentibus panis, quan-
diū, si sub illis esset, conferuaretur
ipsa substantia panis, possunt ita
diuidi accidentia panis, quod desi-
nat esse sub illis corpus Christi.

4. Conclusio autem speciali-
ter de viuētibz probatur. Quia
omnia viuētia exigunt determi-
natam organizationem in qua
suas possint exercere connatural-
es operationes. Ergo ad id exi-
gunt determinatam quantitatem,
& magnitudinem, in qua possint
generari, & in qua conferuari pos-
sunt. De non viuētibz autem ex-

paritate viuentium ad hominem (vt aiunt) contra Scorum probatur conclusio. Quia licet viuentia sint eterogenea; aliquæ tamen partes viuentium vt caro, & ossa sunt homogenea. Et tamen adhuc tales partes viuentium habeant terminum suæ paruitatis, vt ipse Scorus videtur concedere. In consequenter ergo non viuētibz, quia sunt homogenea, negat terminum paruitatis.

5. Indifferententer tamen tam de viuētibz, quam de non viuētibz probatur primo conclusio. Quia omnia illa ad introductionem eorum formæ in materia, & conseruationem in illa, exigunt determinatas dispositiones, vt talem ac tantam accitatem, humiditatem, vel raritatem. Ergo cum ad id vna ex præcipuis dispositionibus sit quantitas, exigunt etiā determinatam quantitatem, ita vt in minoris formæ naturaliter in materia nec introduci, nec conseruari valeat.

Secundo probatur. Quia cum quælibet res sit propter suam operationem, vt sit, exigit quantitatem determinatam; in qua possit operari, vt ignis exigit talem quantitatem, in qua possit exercere operationem aliquid comburendi. Illa ergo quantitas erit terminus paruitatis cuiuslibet viuētis aut non viuētis, in qua possit suā exercere operationem, & in minori illam non possit exercere.

7. Sed quia forsam aliquibus videretur his rationibus solum proba-

ri viuentia habere terminum extrinsecum paruitatis, licet re vera illis proberetur etiam terminus intrinsecus, quia intrinsece determinatam exigunt dispositionem, & intrinsece determinatam exigunt ad suas operationes quantitatem; tamen adhuc efficacius probare conemur talem terminum paruitatis intrinsecum. Et primo aduersus eos qui afferunt substantiam viuētem, aut non viuētem solum habere terminum extrinsecum paruitatis, & *maximū quod nō*. Quia ex eo sequeretur substantiam incipere extrinsece & *per vltimum non esse*. Talis autē modus incipiendi substantijs (vt nunc ex lib. 6. Philosophorum suppono, & ibi ostendam) comperere nequit. Non igitur aliqua substantia corruptibilis potest solum habere terminum extrinsecum suæ paruitatis. Sequela probatur. Quia si daretur quantitas, quæ esset terminus extrinsecus paruitatis hominis vel ignis, & *maximam quod non* talis substantiæ, signata tali quātitate, verum esset dicere, sub hac quantitate non ponitur talis substantia & sub quacumque maiori potest poni (sic enim explicatur terminus extrinsecus paruitatis). Tunc sic, si talis quantitas per morum augeatur, fiet maior in tempore immediate securo ad illud signatum infans, & in eodem tempore introduceretur forma talis substantiæ, siquidem tunc habebit quantitatem sufficientem ad sui introductionem; ergo talis substantia

incipiet in tempore: ac perinde *per ultimum sui non esse*. Et licet esset verum dicere, nunc est talis quantitas, quæ dicitur terminus extrinsecus paruitatis talis substantiæ, & immediate post hoc erit maior quantitas, ita etiam erit verum dicere, nunc non est talis substantia, & immediate post hoc erit talis substantia, quod est illam incipere extrinsece *per ultimum sui non esse*.

8. Aduersus illos autem, qui nullum terminum extrinsecum paruitatis concedunt saltem non viuentibus, a fortiori idem sequitur inconueniens, quod substantia corruptibilis incipiat extrinsece, *per ultimum sui non esse*. Nam si talis substantia potest incipere in minori, & minori quantumlibet quantitate: ergo habet latitudinem & diuisibilitatem, sicut qualibet qualitas: ac perinde sicut in qualitatibus, v. g. in calore, non quia est determinatus intensiōis gradus, in quo debeat incipere, sed in quocumque minori & minori incipere potest, calor incipit per motum & *ultimum sui non esse*, eadem ratione substantia, quæ non habet determinatam quantitatem, in qua debeat incipere, sed in quocumque minori & minori incipere potest, incipiet per motum: ac perinde *per ultimum sui non esse*.

9. Obijcies primo, quod non viuentia, v. g. ignis & aqua, non habent aliquem terminum paruitatis, citra quem non possint naturaliter conseruari: ergo nec intrinsece nec extrinsece terminantur

versus paruitatem. Antecedens probatur. Quia talia non viuentia sunt quanta: ergo quantumuis minima designentur, possunt adhuc in plures partes diuidi, & cum talia non viuentia sint homogenea, in qualibet parte possunt naturaliter conseruari. Prima consequentia probatur. Quia de essentia quantiti est quod sit diuisibile: ergo quodlibet quantumvis minimum quantum est adhuc in plures partes diuisibile.

Hoc argumentum obijcit sibi D. Thomas 1. Philosophorum, l. 6. q. 2. aduersus id quod de termino paruitatis cuiuscumque entis naturalis cum Aristotele dixerat. Et respondet S. Doctor dicens. *Sed dicendum quod licet corpus mathematicum acceptum sit diuisibile in infinitum, corpus tamen naturale non est diuisibile in infinitum. In corpore enim mathematico non consideratur nisi quantitas, in qua nihil inuenitur diuisiōis repugnans: sed in corpore naturali inuenitur forma naturalis, quæ requirit determinatam quantitatem, sicut & alia accidentia. Unde non potest inueniri quantitas in specie carnis, nisi intra aliquos terminos determinata.* Hæc D. Thomas, in quibus non negat corpus aliquod minimum quantum posse realiter diuidi, sed intendit, quod si diuidatur, non manebit in partibus forma substantialis, quæ ad sui conseruationem, maiorem, quam tales partes habent, exigit quantitatem. Et etiam potest dici, quod de essentia quanti non est diuisibi-

liras phisica per separationem in realem vnius partis ab alio, sed diuisibilis mathematica per designationem vnius partis extra aliam. Et ita si derur aliquid minimum inter omnia corpora naturalia, illud non erit realiter diuisibile, quia in partibus talis diuisionis nulla substantia poterit conseruari, quia omnis quaelibet substantia maiore ad sui conseruationem exigit quantitatem.

10. Obijci: s secundo. Quod dato corpore aliquo minimo, v.g. lapide digitali, supponendo quod talis quantitas est minima in qua secundum nostram sententiam potest conseruari, si ab Angelo diuidatur, in vtraque parte talis diuisionis manebit forma lapidis. Ergo talis digitalitas non erat quantitas minima, citra quam forma lapidis non poterat conseruari. Antecedens probatur. Quia tunc non introduceretur in materia talis vtriusque partis diuisa forma alia substantialis. Ergo remanet forma lapidis, alias materia esset absque omni forma, quod est impossibile. Antecedens probatur. Quia per eam subitam diuisionem non introducirur dispositio ad aliquam formam substantialem distinctam a forma lapidis. Ergo cum determinata forma substantialis non introducatur nisi in materia ad illam disposita (alio non esset maior ratio, quare vna magis quam alia forma substantialis introduceretur) nulla defacto forma substantialis distincta a forma lapidis introduceretur in

partibus materiae sic diuisa. Et hoc argumentum procedit ad probandum non viuentia non habere terminum, non solum intrinsicum, sed neque extrinsecum paritatis, quia dato lapide digitali, praefata diuisio potest fieri citra terminum etiam extrinsecum illius, ut si pro termino extrinsecum designetur tres partes illius digitalitatis, potest fieri diuisio per dimidium ipsius digitalitatis.

11. Varie huic responderetur argumentum, supponendo semper, quod materia non potest manere absque omni forma substantiali. Et dicendo quod in tali casu non permanebit in partibus talis diuisionis, si in illas lapis diuidatur forma lapidis, sed quod introduceretur in talibus partibus materiae forma corporis circumstantis, vel forma magis similes, & magis similis formae lapidis, quia licet ad illam non precesserint in materia omnes dispositiones requiritae; praecedunt tamen dispositiones, quae ante talem diuisionem conseruabant formam lapidis: & illae, sicut & ipsa forma lapidis maiorem proportionem habent cum forma substantiali magis simili formae lapidis, quam cum alia. ¶ Haec tamen solutio quoad verumque est difficilis. Quoad primum quidem, quia potest esse quod forma corporis circumstantis sit multum dissimilis formae lapidis, ac perinde quod in materia nullae precesserint dispositiones ad illam, & ita naturaliter non posset in talibus partibus materiae introduci
for:

forma corporis circumstantis. Et si diuisio fieret in vacuo, vbi nulum esset corpus circumstans, non posset ad id esse recursus, quia nulum est corpus circumstans. ¶ Quoad secundum etiam, quia licet ad formam, simbolam formae lapidis precesserint in tali casu aliquae dispositiones; non tamen omnes requiruntur, vt in eadem solutione conceditur, & nulla forma potest naturaliter introduci in materia absque omnibus dispositionibus ad illam requisitis. Et quoad neutrum haberet locum praedicta solutio, si supponamus, quod illud minimum, quod in argumento intenditur posse diuidi, sit illius corporis quod inter omnia corpora naturalia minorem ad sui conseruationem exigit quantitatem, & ita si in partibus illius diuisionis forma talis corporis non potest conseruari, a fortiori nec poterit introduci in aliqua illarum alia forma substantialis.

12. Propter haec, & maxime propter hanc vltimam replicationem dicendum est, quod licet casus ille sit metaphisicus; illo tamen supposito, non poterit etiam ab aliquo Angelo lapis tunc diuidi, tali diuisioni ipsa resistente natura, ne detur materia sine forma, sicut etiam ne detur vacuum, descensui gravis aliquando natura resistit. ¶ Nec huic obstat quod tale minimum esset quantum, ac perinde diuisibile in partes si enim ad has angustias reducatur, recurrendum erit ad id, quod in secunda solutio-

ne praecedentis obiectionis dicebamus, quod non est de essentia quantitas diuisibilitas physica per separationem realem illius partium, sed solum diuisibilitas mathematica per designationem vnius partis extra aliam, & sic potest dari aliud quod quantum, cui vt tali repugnet diuisibilitas physica per separationem realem illius partium.

13. Obijcies tertio, quod si assignetur, v.g. minimum ignis digitalitas, adhuc in minori & minori quantitate potest introduci forma ignis: ergo reuera ignis (& idem est de quolibet alio non viuente) nullum habet terminum paruitatis citra quem & generari & conseruari non possit. Antecedens probatur. Nam si ligno digitali sic & optime ad combustionem disposito, debere absque contiguatione tamen applicetur ignis, prius introduceret indimidia digitalitate formam ignis, quam in tota digitalitate: ergo ignis potest generari in minori quantitate, quam sit digitalitas. Consulto dixi in antecedentibus si applicetur ignis tali ligno absque contiguatione, quia si contingatur cum illo, etiam si generet ignem indimidia digitalitate ligni, vnies sibi ignis generans ignem sic genitum, & non dabitur ignis minor digitali. Loquimur ergo de igne absque contiguatione: ne tali ligno applicato, & de illo probatur, quod prius introduceret formam ignis indimidia digitalitate, quam in tota digitalitate. Quia prius introduceret calorem etiam usque

vsque ad gradum vt octo indimidia parte digitalitatis, quam in tota digitalitate: ergo prius in dimidia digitalitate introducer formam ignis, quam in tota. Antecedens probatur. Quia agens approximat, passo, & per motum introducit formam in passo, prius introducit illam in parte passi sibi proximiori quam in remotiori. Sed ignis per motum introducit formam caloris in ligno: ergo prius illam introducit in parte sibi proximiori, quam in remotiori; & ita si proximior sit igni prima dimidia digitalitas ligni, quam altera dimidia digitalitas, prius in tali priori dimidia digitalitate ligni, quam in posteriori formam caloris introducit: ac perinde prius etiam introducit formam ignis. Tum quia in quacumque parte materiae introducit calor vt octo, introducit forma ignis. Tum etiam quia cum calore vt octo non poterit conseruari in illa parte materiae forma ligni: ergo statim in illa introduceretur forma ignis; alias talis pars materiae manebit absque aliqua forma.

14. Respondetur cum nostro authore & alijs communiter negando quod calor vt octo introduceretur in tali casu in dimidia digitalitate ligni. Nam sicut forma substantialis ignis exigit determinatam quantitatem ad sui introductionem, citra quam introduci nequit, ita & calor vt octo, qui est vltima eius dispositio: licet enim alia accidentia incipiant per motum, &

non habeant aliquem terminum suae paruitatis; accidentia tamen quae sunt vltimae dispositiones substantiae, incipiunt instantanee, & per primum sui esse, sicut & ipsa substantia, & sicut illa, exigunt etiam determinatam quantitatem ad sui introductionem. ¶ Nec huic obstat quod ignis continua intentione videtur producere calorem in ligno: ac perinde cum in dimidia parte talis digitalitatis ligni producit calorem citra octo, non videtur cessare eius actionem intentionem, & expectare vt in eadem parte introducat calorem vt octo, quod reliquae partes talis digitalitatis ligni disponantur, vt in omnibus simul introducat calor vt octo. ¶ Non inquam id obstat, quia cum alij gradus caloris citra calorem vt octo non exigant determinatam quantitatem & illam exigat calor vt octo, sicut illam exigit forma ignis, potest ignis in proximioribus partibus ligni, priusquam in remotioribus producere calorem citra calorem vt octo, & illum in talibus prioribus partibus conseruando; illum etiam producere in alijs remotioribus partibus, vsque dum sint insufficienti quantitate dispositae, vt in omnibus illis simul non per motum, sed per mutationem instantaneam introducat calorem vt octo & formam substantialem ignis. Et ita nunquam cessat actio ignis generantis in priores partes ligni, quia licet postquam introduxit calorem in illis citra calorem vt octo, non statim illum intens-

incendat; continuatur ramen actio
conseruando in prioribus partibus
calem calorem, & illum introducē
do in posterioribus, vsque dum in
omnibus introducendo calorem
vt octo, terminetur.

15. Vltimo tandem obijcies. Si
daretur minimum panis, vel vini,
in quo talis substantia conseruari
potest, & Sacerdos intendat cōser-
uare medietatem tantum, dimidia
pars erit consecrata, & permane-
bit dimidia pars panis sub dimidia
parte tantum prae existentis quanti-
tatis. Ergo iam conseruabitur sub-
stantia panis subquantitate minori
minima, ac perinde re vera non ha-
bet panis aliquem terminum suæ

paruitatis, citraquem nequeat con-
seruari.

Responderetur, quod quia tunc
quantitas panis continuatur cum
quantitate sub qua manet corpus
Christi, & virtute diuina vicem in
aliquibus habet substantiæ, fa-
cit, quod talis dimidia substantia
panis possit cōseruari, sicut si alte-
ra dimidia pars substantiæ panis
cum illa continuata maneret: & alie-
ter nō posset conseruari. Et ita nō
conseruatur talis dimidia pars sub-
stantiæ panis, nisi sub quanti-
tate, vt continuata cum
altera parte quanti-
tatis.

(?)

LIBER

LIBER SE- CVNDVS PHISICO- RV M.

Summa textus.

IN hoc secundo libro, qui in nouem diuiditur capitula, in illorum primo diuidit, & distinguit Philosophus res naturales, & artificiales, proponit definitionem naturæ, & explicat, quibus illa comperat. In secundo distinguit Aristoteles inter Phisicam, & mathematicas, & pure mathematicas à scientijs medijs condistinguit. In tercio autem capite, in quo secunda huius libri incipit pars, quatuor assignat, & explicat genera causarum, asseritque ad eundem effectum omnes illas concurrere posse, & quod causa sunt sibi inuicem causa. ¶ Capite 4. agit de causa per accidens, scilicet de casu, & fortuna. & recenset opiniones antiquorum de illis. ¶ In 5. capite de casu, & fortuna propriam Aristoteles profert sententiam. ¶ In capite 6. differentiam statuit inter casum, & fortunam. ¶ Capite 7. sufficientiam diuisionis causarum superposita ostendit, & asserit ad Philosophum pertinere de omni-

bus causis agere. ¶ In capite 8. ostendit Aristoteles naturam agere propter finem. ¶ Ac denique in capite 9. & ultimo, explicat quæ sit ratio necessitatis in rebus naturalibus. Ut autem quæ in his capitulis asserit Philosophus, melius intelligantur, ea per aliquas quaestiones disputabimus.

QVAESTIO I.

Verum natura recte definiatur ab Aristotele.

EX varijs acceptionibus naturæ hic solū accipitur pro principio motus, & quietis, ut eam acceptionem, & illius derivationem tradit D. Thomas 1. part. quaestio. 29. art. 1. ad 4. dicens. *Nomen naturæ primo positum est ad significandam generationem & uentum, quæ dicitur natiuitas. Et quia huiusmodi generatio est à principio intrinseco, exiensum est hoc nomen ad significandū principium intrinsecum cuiuscumque motus. Et sic definitur natura in 2. Phisicorum. Et quamuis Philosophus in precedenti libro egerit de materia*

ria, & forma, vt sunt principia cōpositi substantialis, in presenti agit de illis, vt sunt principia, & causa morus phisici.

2. Dico primo, Optime definitur natura, quod sit *principium, & causa motus, & quietis eius in quo est, primum, per se, & non secundum accidens*. Huiusmodi autem definitio præter authoritatem Philosophi, & omnium eius interpretum; non aliter melius quam ex illius explicatione probatur. Ponitur igitur *principium & causa*, loco generis. Et ponitur non solum *principium, sed & causa*, quia causa addit supra principium aliquem influxum, qui cum compere ne nequeat priuationi, licet illa sit principium; non tamen causa: ac perinde, nec natura. ¶ Dicitur autem natura principium, & causa *motus*, id est motus, aut mutationis phisice. Et dicitur principium, & causa *motus, & quietis copulatiue*, nõ quidem eo, quod quælibet natura debeat esse principium tam motus quam quietis, sed per distributionem accommodamur, vt nulla sit natura, quæ non sit principium motus, aut quietis, & aliqua sit natura, quæ sit principium motus, & quietis simul. Vt simili modo intelligitur definitio anime tradita ab Aristotele, quod anima est, qua viuimus, sentimus, loco mouemur, & intelligimus, non quod esse principium omnium illorum actuum cuiuslibet competit anima, sed quod id competit omni collectioni animarum, & aliqua datur anima, vt rationalis, quæ sit principium om-

nium prædictorum actuum.

3. Subditur autem in definitio ne natura, quod sit principium motus eius in quo est, ad denotandum, quod non sufficit ad rationem naturæ, quod sit principium motus in alio, sed requiritur quod sit principium motus eius in quo est talis natura. Vt ignis non ideo habet naturam, quia habet in se principium aliud mouendi, vt calefaciendi lignum; sed quia habet in se principium sui motus sursum, & aqua quia habet in se principium sui motus deorsum, & vt ipsa aqua calefiat, quia ad hoc etiam habet in se principium passiuum intrinsecum.

4. Dicitur autem, quod natura debet esse non quomodolibet principium motus, & quietis, sed principium *primum*, id est principium radicale, ad excludendum accidentia, quæ licet sint principia motus phisici; sunt tamen illius principia proxima, & instrumentaria.

5. Dicitur denique, quod natura debet esse principium motus *per se, & non secundum accidens*, ad excludendum alicuius motus principium, quod per accidens reperitur in eo in quo talis sit motus. Vt ad excludendam artem medici, qui media illa semetipsum sanat. Quia licet talis ars de facto sit principium motus satisfactionis, qui fit in habente ipsam artem, per accidens tamen est, quod ars sit in ipso infirmo, qui sanatur, cum æque bene ab alio me dico possit sanari.

6. Huic definitioni potest obijci, quod plura videntur habere naturam

naturam & non principium motus nec quietis, sed de his dicemus in duabus questionibus sequentibus, explicantes quibus competat definitio naturæ. Et ita solum obijcio, quod vel cum dicitur in definitione naturæ, quod sit principium motus, intelligitur de principio activo aut passivo: si determinate de activo, multa sunt (ut in sequentibus videbimus) quibus comperit ratio naturæ, & non habent principium activum motus: ac perinde talis definitio naturæ sic intellecta non erit bona. Si vero intelligatur de principio activo vel passivo, perperam distingueret Philosophus artificialia à naturalibus, cum etiam in materia artificialium sit principium passivum motus, qui ab artifice causatur in illis, ut in ligno est principium passivum, ut ab artifice fiat ex illo statua.

Responderetur, quod in definitione naturæ intelligitur principium activum vel passivum, & ad argumentum factum aduersus hoc dico, quod tale principium passivum motus non debet esse sola non repugnantia, & quasi potentia obediens, sed principium passivum per modum naturalis inclinationis ad talem motum: qualiter reperitur in materia principium passivum ad formas substantiales. Ad formam autem artificialem nullum tale reperitur in materia principium passivum, quia nulla est in ligno, v. g. inclinatio ad figuram leonis, aut Mercurij,

sed solum ad id est non repugnantia. Et si vera materia est in agis ad id apta quam alia, non id est, eo quod aliqua illarum habeat ad id inclinationem, sed tantum maiorem vel minorem aptitudinem.

7. Dico secundo. Huiusmodi naturæ definitio est essentialis: proprium aliqui tenent existimantes, quod quia datur per effectum, scilicet per motum, qui est effectus naturæ, talis definitio est descriptiva. Sed conclusio est magis communis, & eius ratio est, quod natura ex suis intrinsicis essentialibus, & non ex aliquo accidenti habet esse primum & radicale principium motus & quietis. Unde non definitur per effectum, sed in ordine ad effectum, & non per potentiam proximam & accidentalem in ordine ad illud, sed per illius principium radicale, quod est ipsa essentia naturæ.

QVAESTIO II.

Quibus competat ratio & definitio naturæ?

DE omnibus, de quibus potest esse aliqua difficultas, an illis competat ratio & definitio naturæ, breuiter & distincte in hac quaestione dicemus, & id specialiter de cælo explicandum (quia specialiter de illo est difficultas) in quaestionem remittimus sequentem.

2. Dico primo. Nec Deo, nec Angelis

Angelis competit natura, ut illa in praesentiarum accipitur. Conclusio est communis, & patet. Quia licet Deus & Angeli habeant naturam, prout natura accipitur pro eo quod quiditas & essentia; non tamen habent naturam, prout hic natura accipitur, prout est principium motus aut mutationis physicae, quia in Deo nullus est motus aut mutatio, & in Angelis licet sint mutationes intentionales & spirituales; actus videlicet intellectus & voluntatis; non tamen aliquis motus aut mutatio physica.

3. Dico secundo. Compositum substantiale corruptibile, prout dicitur subsistens in natura, non est natura, prout autem solum dicitur ipsam naturam compositam ex materia & forma, est verè & propriè natura. Prima pars conclusionis est communis, quia ut sic compositum ex parte excluditur à ratione naturae ab Aristotele in hoc 2. lib. tex. 12. dicente.

Quod compositum natura quidem non est, sed est ex constata natura, ut homo. Et patet. Quia compositum potius est principiatum, quam principium. Oppositum tamen secundae partis conclusionis aliqui tenent existimantes quod compositum sit primum pro forma totali, v. g. pro humanitate composita ex materia & forma est quidem ens naturale, quia habet partes, quarum quilibet est natura; ipsum tamen non est natura, quia non est primum principium,

sed potius principiatum ex his, quae sunt prima principia motus. Sed tamen conclusio est communior, & habetur à Diuo Thoma in 5. methaph. lect. 5. ubi loquens de natura cum Philosopho ibi in eadem acceptione, in qua hic sumitur, ait S. Doctor. *Quod non solum forma partis dicitur natura, sed species ipsa, quae est forma totius. Et si dicamus quod hominis natura non solum est anima sed humanitas.* Et probatur, quia hic sumitur natura pro primo principio motus, id est pro illius radicali principio quo, & ut distinguitur à principio proximo instrumentali. Sed non solum forma substantialis partialis, sed & ipsa forma totalis, est principium radicale quo motus: ergo est propriè natura. ¶ Et per hoc patet ad fundamentum oppositum: in definitione enim naturae primum principium motus solum excludit principium proximum instrumentale illius.

4. Dico tertio. Tam forma quam materia substantialis est verè & propriè natura. Oppositum utriusque partis aliqui tenent: alij quidem existimantes solum materiam esse naturam, quia generaliter iudicant solum principium passivum & non actuum esse naturam: alij autem ex opposito existimantes, quod solum principium actuum motus est natura, afferunt soli formae & non materiae rationem coöpetere naturae. Nihilominus utraque

utraq; pars est communis, & habetur ex D. Thoma 2. Philosophorum lect. 1. dicente. *Quod in rebus naturalibus eo modo est principium motus, quo eis convenit motus. Quibus ergo convenit moueri est principium motus actiuum; quibus autem competit moueri, est in eis principium passiuum; quod est materia; quod quidem principium in quantum habet potentiam naturalem ad talem formam, & motum, facit esse motum naturalem.* Et utraq; pars conclusionis patet. Quia proprii motus viuientium principium radicale actiuum est eorum substantialis forma. Et materia ex se est principium passiuum transmutationis formarum, quæ per mutationem philosophicam introducuntur in ipsa, & etiam ut determinata per formam, est principium passiuum aliorum motuum; ergo tam materia, quam forma substantialis est proprie natura.

5. Dico quarto. Forma est magis natura, quam materia; vniuocè tamen de utraque dicitur ratio naturæ. Primam partem conclusionis probat Aristoteles. Quia forma est à quo denominatur ens naturale; & qui generans generat sibi simile in natura, eo quod generat sibi simile in forma. & denique quia forma est terminus motus, qui dicitur natiuitas, à qua nomen sumitur naturæ. Quibus addere possumus, quod in aliquibus forma est principium actiuum motus, & materia in nullo est; nisi principium passiuum. & cum magis principiale sit principium actiuum, quam

passiuum, natura, quæ in ratione principij motus consistit, magis principaliter cõuenit formæ, quàm materiæ. ¶ Secunda autem pars conclusionis, licet oppositum aliqui teneant, est nostri Authoris hic quaestio. 1. ex quo omnia desumimus. Et probatur. Quia principium passiuum motus vere, & simpliciter est principium, & in suo ordine ex se; & absque participatione à forma cõuenit materiæ, ut est principium generationis, & corruptionis. ¶ Nec obest, quod talem rationem principij materia sine forma non potest exercere, quia nec forma rationem principij actiui potest exercere sine materia. Ergo esse naturam, quod in ratione principij motus consistit, simpliciter cõuenit materiæ, & formæ, ac perinde vniuocè.

6. Obijcies, quod ut ex Philosopho in 1. part. conclusionis diximus, forma est magis natura, quàm materia. Ergo ratio naturæ inæqualiter ab utraque participatur, ac perinde non vniuocè, sed analogice dicitur de illis. ¶ Confirmatur; quia ipse Philosophus 5. metaphisicæ, cap. 4. ait, quod propter formam metaphorice omnis substantia natura dicitur. Sed cum aliquid cõuenit alicui metaphorice propter aliud, est analogia inter vtrumque. Ergo ratio naturæ analogice cõuenit formæ, & materiæ.

7. Responderetur ad argumentum negando consequentiã; quia excessus, & inæqualitas in ratione naturæ inter formam, & materiam solam

solum est in rationibus particulari-
bus, & qualis reperitur inter
duas species eiusdem generis, qua-
rum una est perfectior altera; non
tamen est inaequalitas in ratione
communi, & quae sufficiat ad ana-
logiam. ¶ Ad confirmationem res-
ponderetur, quod eum Philosophus
dicit alias substantias dici naturā
metaphorice propter formam, su-
mir naturam nō pro principio mo-
tus, sed pro quiditate, & essetia, &
hoc modo esse naturā solū proprie
conuenit formae. & alijs solum ex
participatione à forma.

8. Vltimo tandem dico. Anima
rationalis non solum secundū
gradum vegetatiuum, & sensiti-
uum, sed & secundum gradum in-
tellectiuium est vere, & proprie na-
tura. Conclusio probatur. Tū, quia
etiā formaliter, vt forma ratio-
nalis est, est forma hominis, & cō-
stituit hominem ens naturale, ac
perinde ipsa etiā vt sic est pro-
prie natura. Tū, vel maxime,
quia vt forma rationalis, & intelle-
ctiua est principium alicuius mo-
tus phisici, vt sentiendi, & loquendi,
qui sunt vere motus phisici, & quā-
uis corpore exerceantur, sunt actus
animae formaliter vt rationalis.
Ergo anima rationalis est vere, &
proprie natura, quamvis rationē
naturae non nisi prout est in corpo-
re exerceat. In statu enim separa-
tionis à corpore nullius motus phi-
sici exercet rationē principij. Vn-
de recte D. Thomas in hoc 2. Phis-
icorum lect. 4. ad Phisicum perti-
ner agere de anima rationali, pro-

ut est in corpore; non tamen pro
illius statu separationis à corpo-
re.

QVAESTIO III.

Utrum calum habeat naturam?

Cum natura sit principium
motus, & quietis eius in quo
est, ratio dubitandi oritur ex diffi-
cultate assignandi in caelo princi-
pium motus, & quietis. Et pos-
sumus loqui vel de caelo empyreo,
quod numquam mouetur, vel de
alijs orbibus caelestibus, qui conti-
nuo mouentur.

2. De caelo empyreo proba-
bile est habere naturam, quare-
nus in illo est principium natura-
le passiuum suae perperuē quietis,
& vt diximus, explicantes defini-
tionem naturae, ad aliquam deter-
minare naturam sufficit, quod sit
principium sui motus, vel suae quie-
tis. Tota ergo difficultas est de a-
lijs orbibus caelestibus.

3. Aliqui antiqui recte D. Tho-
ma 1. part. quaest. 70. art. 3. existi-
mantes in caelo esse principium ac-
tiuum sui motus ponebant illud es-
se animatum, & idem fere asserit
commentator lib. de substantia or-
bis, & 12. metaph. commento.
41. existimans intelligentiam vni-
ri caelo per modū illius animae, &
ita in caelo esse principium actiui
sui motus. ¶ Ex alio extremo Au-
cena 9. metaph. negans in caelo nō
solum principium actiui sui mo-
tus, sed etiam principium, quod sit
incli-

inclinatio naturalis ad illum, ait talem motum non esse ei naturalē nec violētū, sed pręternaturalē, cui sententia subscribit Scorus in 2. dist. 2. in sup. q. 6. constituēs potentia neutrā inter potētia naturalē, & repugnantia ad aliquid. Pro explicatione tamen veritatis.

4. Dico primo. In cęlo non est principium actiuū sui motus, sed mouetur actiue ab Angelo, qui ipse cęlo vnitur, nō per modū forme, sed precise per modū motoris. Conclusio est certa, & D. Th. 1. p. q. 70. a. 3. Et prob. quia cęlum nō est animatum: sed solum animata viuētia habent principiu efficiēter actiuum sui motus, & distinguūtur ā nō viuētibz in eo quod se mouent. Ergo cęlum non habet principium actiuum sui motus. Maior prob. Quia cum solum sit triplex gradus viuētis, vegetatiuū videlicet, sensitiuū, & intellectuū, cui nulla competit operatio vegetandi, sentiendi, aut intelligendi, non potest esse viuens, & animatū. Sed cęlo nulla talis comperit operatio. Ergo cęlum non est animatum. ¶ Nec vt moueatur localiter requiritur, quod Angelus cęlum mouens, ipsi cęlo per modū forme vnitur. Tum quia, vt ostēditur 1. part. quest. 30. Angelū alii corpori per modum forme vni nō est impossibile. Tum etiā, quia ad id sufficit, quod Angelus vnatur per modū motoris, sicut vñ corpus mouens aliud, illi vnitur. ¶ Nec cęlum habet principium in se actiuum sui motus per modum

principij emanationis talis motus, qualiter in aliquibus non viuētibz, vt in grauibz, & leuibz eorū forma est principium actiuū emanationis suorum motuum naturalium, quia licet motus calī sit ei naturalis (vt statim explicabimus) non tamen sequitur ad illum, vt illius passio, aut proprietas, qualiter ad formatū grauis, & leuis sequitur eorū motus sursum, vel deorsum.

5. Dico secundo. Morus cęli est naturalis propter principium passiuum suū insecum in ipso cęlo calis motus, & propter finem influēdi in hęc inferiora, vt impleatur numerus electorum: ad quem cęlum est a Deo creatum, ac perinde cęlum habet naturam. Prima pars conclusionis est expressa D. Th. in loco citato 1. p. q. 70. art. 3. solut. ad 4. & in alijs pluribus locis. Et prob. Quia vt aliquid sit alicui naturale, sufficit quod ad illud habeat principium passiuum per modum naturalis inclinationis. Sed cęlum habet in se intrinsecū principium passiuum per modum naturalis inclinationis ad suū motū. Ergo talis motus est illi naturalis. Maior patet, quia ideo est naturalis materię receptio cuiuslibet forme & substantialis, quia est in ipsa materia principiu passiuū, & naturalis inclinatio. Minor autem prob. primo, quia Deus, qui dispōit omnia suā gratia, indidit cuiuslibet rei naturam, & inclinationem naturalē ad suos proprios motus, vt igni ad calefaciendum, arboribz, & plantis

tis ad germinandum. Ergo cū creatur orbis celestis, vt cautam vniuersalem omnium inferiorum, & vt suo perpetuo motu induat in vniuersa subliunaria, indidit eis principium passiuum, & naturale inclinationem ad talem motum.

¶ Secundo prob. eadē minor, quia celum, sicut & quilibet alia res, debet habere aliquam naturalem inclinationem. Sed celum ad nihil aliud nisi ad moueri, naturaliter inclinatur, cum illi perpetuo illi competat. Ergo ad talem motum habet principium passiuū, & naturalem inclinationē. ¶ Tertio probatur eadem minor. Celum habet naturaliter figuram rotundam apertissimam ad circularem motum, est etiam substantia incorruptibilis ad motum perpetuum accommodata. Ergo & motus ipse est naturalis: si enim media ordinata ad finem sunt naturalia celo, finis etiam ipse naturalis vique est.

6. Secunda igitur conclusio- nis colligitur ex prima. Ne enim diximus explicantes definitionē naturę, sufficit ad rationem naturę, quod sit principium motus eius, in quo est, per modum inclinationis naturalis ad talem motum: sicut ea solum ratione materia prima habet rationem naturę. Ergo si in celo est principium passiuum sui motus, celum habet naturam. Et quia non solum materia celi, sed principaliter eius forma est principium passiuum motus celi, quia sicut graua, & leuia ratione suę formę ascendunt, & descendunt,

sic etiam & celum ratione suę formę, quia ratione illius ei competit figura circularis, conuenit circulariter moueri: quod tam materię, quam formę celi conuenit ratio, & definitio naturę.

7. Aduersus secundam conclusionem obijcies primo, ex Aui cenna apud nostrum Authorem, quod nullus est motus naturalis rei, nisi ille, quo mouetur a dispositione, & statu non naturali ad naturalem, sed motus celi nō est quo mouetur a dispositione, & statu nō naturali ergo. Maiorē ostēdit exēplo grauis, quod non mouetur a sensu naturali, nisi a loco, in quo sursum violenter detinetur, aut ceterū in quo naturaliter quiescit. Minor vero est manifesta, quia celū non quāuis est extra suam naturalem dispositionem, ac perinde non mouetur a dispositione non naturali ad naturalem.

8. Respondetur negando minorem, ea enim scilicet est vera in meribus corruptibilium, qui ordinantur ad quietem, immo & in eis non est vniuersaliter vera, motus enim corruptionis est naturalis, & non est a dispositione non naturali ad naturalem, sed potius e contra a dispositione naturali ad non naturalem. Celum autem quia est incorruptibile, & eius motus, quamuis sit naturalis, non ordinatur ad quietem, sed precipue ad induxum in hæc inferiora, non oportet, quod moueatur a dispositione non naturali ad naturalem, sed semper motū in ea

ue in dispositione naturali perseuerat.

9. Obijcies secundo ex eodem Auicena, quod si motus cali esset naturalis, sequeretur, quod cum Sol, v.g. moueretur ab Oriente, in Occidens, naturaliter recedat ab Oriente, & eadem ratione, quando postea in nocte subrus terram reuertitur ab Occidente in Oriens, naturaliter etiam accedat ad punctum Orientis, consequens autem videretur falsum: alias duo motus contrarij, recessus videlicet ab Oriente, & accessus ad Oriens essent eidem naturales.

10. Responderetur concedendo sequelam, & negando minorem: neque enim talis accessus, & recessus ad oriens sunt contrarij, imò nec duo motus, sed partes eiusdē motus circularis continui, & perpetui. Natura enim solis, neque est recedere a puncto Orientis, nec accedere ad illud, sed perpetuo circulariter moueri per quolibet punctum Zodiaci.

11. Obijcies tercio ex Auicena, quod si motus, v.g. primi mobilis ab Occidente in Oriens esset naturalis, sequeretur quod si vice versa moueretur ab Occidente in Oriens, ille esset motus contra naturam. Et eadem ratione si intelligentia vellet calum sistere & tenere, ne moueretur, pateretur difficultatē, sicuti qui veller vitrem aere plenū sub aqua retinere, cum aer nitatur sursum ascendere. Consequens rationem falsum.

12. Respondetur cum nostro Au-

thore concedendo sequelam, quia cum primū calum habeat principium passiuum, & naturalē inclinationē ad motū, quē modohaber, esset violentum illi, sistere ab omni motu, dum ante finē mundi perseuerat finis motus cali, scilicet influxus in hæc inferiora, & medio illo (vt ait D. 1. ho. q. 3. de potentia art. 5. in corpore) compleretur numerus electorū. Et similiter esset nunc violentū calo motu contrario moueri. Imò subdit noster Author, quod nec Angelus mouens calū, posset virtutis proprijs, sed solū virtute diuina illud ab omni motu ante finē mundi deprimere, vel motu contrario mouere. Quicquid tamē sit de hoc, ad minus calū in motu contrario, vel incesatione ab omni motu, dū perseuerat necessitas influendi in hæc inferiora, pateretur violentiam.

13. Obijcies quarto, quod omnis motus naturalis est propter quietē. Sed motus cali non est propter quietē: alias imperfectū maneret calū, dū non quiesceret. Ergo eius motus non est naturalis. Maior prob. in exēplo grauiū, & leuiū, quæ si naturalē habēt motum, est propter quietē. ¶ Confir. primo, quia si calo esset naturalis perpetuo moueretur, violentū esset illi post finē mundi quiescere. At id violentū illi est: nequit, quālibet violentū sit perpetuum, & talis quies sit in perpetuum duratura. Ergo moueri non est naturale calo. ¶ Confirmatur secundo. Nam si calū habet naturalē motum, moueret prius ci-

principium motus, & quieris. Sed non habet principium quieris. Ergo non habet naturam.

14. Responderetur ad argumentum negando vniuersaliter maiorem: motus enim viuentiū, vt motus cordis, est naturalis, & tamen non propter aliquam quietem. Vnde & motus cæli licet actiue sit à principio extrinseco, ac perinde non sit motus viuētis, potest esse naturalis, licet non propter aliquam quietem, quia perfectio celi in ipso moveri consistit. ¶ Ad primam confirmationem, licet aliqui afferant tam motum nunc cæli quam eius quietem post finem mundi ei esse naturalem, quia motus cælo nunc naturaliter competit propter influxum in hæc inferiora, & cessante post finem mundi hæc sine, naturaliter ei competit quies. Nec reputant inconueniens, quod duo contraria, vt pote motus, & quies, sint eidem pro diuersis temporibus naturalia; ramē noster author asserit, quod cum cælum sit circulare, non habet in se principium quieris, sed supernaturaliter, vel saltem præter naturaliter, tunc cessabit à motu. Cum hoc cramen stat, quod (vt dicemus ex D. Thoma, q. sequenti nu. 7.) talis quies non erit cælo violenta propter rationem ibi assignandā, quæ ibi potest videri, ne eadem repetamus. ¶ Ad secundam confirmationem commentator (vt refert noster Author) existimat in cælo esse principium quieris, & aliqui ipsum commentatorem explican-

tes, asserunt quod quotidie cælū quiescit à motu externo, & incipit alter motus, sed re vera motus cæli est circularis, & perpetuus, nec ab illo vnquam quiescit, nec habet principium quiescendi. Tum propter eius figuram circularem. Tum etiam propter eius finem, scilicet influendi in hæc inferiora. Vnde nullum habes in se principium quieris, nec perinde deus habere naturam, quia non qualibet natura in particulari (vt diximus, quæstio. 1.) debet esse principium motus, & quieris, sed sufficit, quod sit principium motus.

QVÆSTIO IV.

Quid sit violentum, & qualiter à naturali, & præternaturali distinguatur.

CUm diximus quoddid, quod habet naturam, est ens naturale, vt id plenius explicetur. Oportet breuiter in hac quæstione explicare, quid sit *violentum*, & qualiter à naturali, & præternaturali distinguatur.

2. Dico primo. Violentum est quod fit ab extrinseco, pulso non conferente vim, ita communiter assignatur definitio *violentis*, & sumitur ex Aristotele 3. Ethicorum, cap. 1. dicente, violentum esse, *Cuius principium est foris, in quod nihil confertur qui agit, aut patitur.* Et ex Damasceno 2. de fide, cap. 14. asseren-

re, quod *innitit* (id est violenter) *sic-
ut* dicitur, quod *principium extrin-
secum* habet, nihil *in* apice *motu* atque
conatu; ad actionem conferente eo cui
vis inferitur. In quibus definitioni-
bus iuxta communem interpreta-
rum sententiam cum dicitur, *passo*
non conferente vim, aut quod *nihil*
conferat, qui violentiam patitur, non
debet intelligi quod se habeat
mere negativè alias violentia esset
homini cuiusvis formæ super
naturalis infusio, ad quam nullam
inclinationem aut conatam habet
naturalem, sed mere potentiam
obedientialem, & violentia esset
ligno forma artificialis in ipso in-
troducitur: quæ tamen licet non sit
naturalis, non est violenta, sed
præter naturalis. Sed debet intel-
ligi, quod ut aliquid sit alicui vio-
lentum, ei ipso iure per contra-
riam inclinationem resistat. Sic
autem intellecta definitio optima
est, utpote soli violento compe-
tens, & omnia alia à ratione vio-
lenti excludens. Per id enim
quod est *esse à principio extrinseco*,
excluditur naturale & volunta-
rium, quæ sunt à principio intrin-
seco. Per id vero quod *passum de-
beat possunt resistere*, excluditur
præter naturale, ad quod licet pas-
sum intrinsece non concutatur,
positivè tamen non resistit.

3. Dico secundo. Ut aliquid
sit alicui violentum, sufficit quod
sit contra principium eius pas-
suum per modum naturalis in-
clinationis. Oppositum tenet Vaz-
quez 2. 2. d. 25. cap. 3. Sed con-

clusio est communis, & colligi-
tur ex præfacta Aristotelis defi-
nitione violenti. Dum enim asse-
rit violentum esse, in quod *nihil*
conferat, qui agit aut patitur, utrum-
que resistens principium vide-
tur includere, actuum videlicet
in eo quod agit, & passivum, in
eo quod patitur. Idemque insi-
nuat Divus Thomas, 1. 2. q. 6.
articul. 4. ad 2. dicens. *Non sepi-
per quod passum movetur ab alio, no-
violentatur, sed solum quando est con-
tra propriam inclinationem passivi.*
Propria enim inclinatio passiva
salvatur in principio passivo ad
aliquid: ergo ex mente Divi
Thomæ, ut aliquid sit violentum,
sufficit quod sit contra prin-
cipiū passivū ad aliquid, per mo-
dū naturalis inclinationis ad illud
4.

Ratione autem & exem-
plis probatur conclusio. Ratione
quidem, quia quod est contra
principium inclinationis ali-
cuius, dicitur ei violentum, quia
ad id per tale suum principium
a finem naturaliter positivè re-
sistit. Sed et etiam, quod sit contra
principium passivum per mo-
dum naturalis inclinationis ad
aliquid, per talem principium
passivum positivè resistit passum:
ergo erit illi violentum. Minor
probat, quia principium pas-
sivum per modum naturalis in-
clinationis ad habendum aliquid,
est pondus & naturalis inclina-
tio ad illud habendum: ergo cum
à principio extrinseco impeditur
ab habendo illud, per ipsummet
prin-

principium passivum, quo ponderat, & inclinatur ad illud habendum, positive resistit illius privationi.

5. Manifestis etiam id comprobatur exemplis. Nam nisi vel per impossibile materia prima ab extrinseco agente omni privaretur forma: si cœlum nunc suo privaretur a motu: & si potentia visiva, obiecto approximat, & medio recte disposito, impediretur, ne species reciperet visibiles, proculdubio hæc in his violentiam parerentur: cum enim oppositum esset illis naturale, hoc esset illis in naturale & violentum. Et tamen ea solum essent contra illorum principium passivum, & naturalem passivam eorum inclinationem: neque enim materia ad formas, nec cœlum ad motum, nec visus ad receptionem speciei visibiles, aliquid habent principium actuum.

6. Obijciens testimonium D. Thomæ, quæst. 5. de potentia, articulo 5. solutionem. ad 12. ubi loquens de quiete cœli post finem mundi & occurrens argumento, quod fecerat, ad probandum illam tunc fore violentiam, ait S. Doctor. *Ad duodecimum dicendum, quod manifestum est, ut dictum est, non esse naturalem propter actuum inclinationem formalem principij in corpore cœlesti ad talem motum, sicut est in elementis. Unde non sequitur, si cœlum quiescit, quod eius sit quiete violenta. Ergo ex mente D. Thomæ, ut aliquid sit alicui vio-*

lentum, non sufficit, quod sit contra principium passivum illius, sed requiritur, quod sit contra principium actuum.

7. Responderetur, quod (ut in eo dem articulo explicat D. Thomas) cœlum ad motum solum habet aptitudinem, ratione suæ figuræ circularis, & inclinationem naturalem ratione sui finis, ad quem à Deo est creatus, scilicet influere in hæc inferiora, ut impleatur numerus electorum, & sic perseverante tali fine, ut nunc perseverat; motus est cœlo naturalis, & cessatio nunc ab illo, esset violenta; cessatio autem eo fine, ut cessaret post diem iudicij, solum manet in cœlo a principio ad motum ratione suæ figuræ circularis, non autem manet itunc in cœlo ad motum inclinatio naturalis, & ita tunc non manet, non erit cœlo violentam, quia nec habet principium actuum ad motum per modum principij activi emanationis ipsius motus, neque habet tunc principium passivum per modum inclinationis naturalis ad ipsum motum. Et cum D. Tho. dicit cessationem à motu tunc cœlo non esse violentam, quia non habet principium actuum sui motus, non a seignavit causam ad eam, nisi supponendo quæ in corpore articuli dixerat, quod nec erit tunc in cœlo principium passivum ad motum per modum naturalis inclinationis ad illum. Hoc enim principium passivum, quod est pondus & inclinatio ad motum, resistit cessationi motus:

acperinde facit talem cesationē à motu esse violentiam. Non tamē id facit principium passiuū, quod non est per modum naturalis inclinationis ad aliquid, quia illud solum est capacitas, non autē pondus, & inclinatio ad talem terminum, acperinde non resistit priuationi illius.

8. Nec ex nostra conclusione sequitur inconuenientia, quæ ex illa inferre conatur Vazquez, nēpe aerem violentari in esse tenebrosū, quia id est contra inclinationem eius passiuam ad lucem. *M*ateriam primam violentiam pati in amissione cuiusuis formæ & introductione alterius, quia id est contra inclinationem passiuā, quam habet ad formam, quā amittit. ¶ Et denique humanitati Christi violentiam inferri in carentia propriæ substantiæ, utpote quæ ad illam passiuam habet propensionem.

9. Non, inquam, hæc sequuntur ex nostra conclusione inconuenientia. Non primum nec secundum, quia aer non habet inclinationem passiuam determinare ad lucem, sed vage inclinatur ad lucem, vel ad tenebras. Sicur & mare si prima non determinate inclinatur ad hanc, vel illam formam, sed vage ad omnes, & sic solum erit contra eius inclinationem passiuam, acperinde violentum omni carere forma, & contra inclinationem aeris esset carere luce ac tenebris. Inclinatio enim vage ad vnum, vel ad alterum, quæ simul ha-

beri non possunt, nec frustratur, nec violentatur per hoc quod vtrūque simul, nec alterum determinate non habeat, sed solum si neutrum haberet.

10. Nec sequitur etiam retium inconueniens, imò ad illud teneretur respondere ipse Vazquez: cum enim probabilius sit, quod non solum principium passiuum, sed & actiuum ad propriam substantiā est in natura, quia ut à principio actiuo, ab illa dimanat, si priuatio propriæ substantiæ esset, contra principium passiuum humanitatis Christi, esset etiam contra principium actiuum illius, & consequenter illi violenta. ¶ Dicendum ergo est, quod contra nullum humanitatis Christi principium est, quod careat propria substantia, quia omnis eius ad illam inclinatio satiatur per substantiā verbi, quæ cum infinita sit, & continens eminenter omnem rationē substantiæ propriæ, præstat humanitati quicquid ipsa ei præstaret propria substantia, & consequenter faciat omnem eius appetitum, & inclinationem ad propriam substantiam, & per carentiā propriæ non violentatur humanitas, violentaretur autem, si careret propriæ, & non terminaretur diuina substantia.

QVAESTIO V.

Utrum naturalia distinguantur ab artificialibus.

HAnc discutiantur rangie Philosophus in hoc lib. cap. 2. &c

2. & cum conoſſet Author quaſi-
tionem 2. eiusdem libri, & ex his quę
ibi aſſerit, breuiter, & reſolutorie
ad quaſtionem aſſirmatiue reſpō-
detur. Et differentia inter natura-
lia, & artificialia ex ipſo Philoſo-
pho, loco citato, & D. Thoma ibi
lect. 1. & lect. 14. ea eſt, quod na-
turalia habent in ſe principium ſui
motus; non vero artificialia, quod
ſic probatur. Nam forma natura-
lis, per quam conſtituitur ens na-
turale. vt forma naturalis lapidis,
eſt principium motus ipſius lapi-
dis, ſcilicet motus deorſum, & ſic
quęlibet forma naturalis conſtitu-
tina alterius cuiuſlibet entis natu-
ralis, eſt principium alicuius mo-
tus ipſius entis naturalis. Forma
autem artificialis nullius motus
eſt principium. Ergo ens naturale
diſtinguitur ab artificiali, quia il-
lud habet principium ſui motus, il-
lud vero non.

2. Confirmatur. Quia etiam
ſi ars, quę eſt in mente artificis, eſ-
ſet principium alicuius motus in
ipſo artiſice (vt aliqui intendunt)
id non ſufficeret, vt ens artificiale
habeat principium ſui motus, quia
per artem non conſtituitur ens ar-
tificiale, ſed conſtituitur artiſex;
ens autē artificiale conſtituitur per
terminum artis, ſcilicet per for-
mam artificialem. Ergo dum ipſa
forma artificialis non ſit princi-
pium motus ipſius entis artifica-
lis, etiam ſi ars eſſet principium
motus eius, in quo talis reperitur
ars, non ob id ens artificiale habe-
ret principium ſui motus, ac per in-

de ſemper in eo diſtingueretur ab
ente naturali.

3. Sed re vera nec ars eſt
principium motus eius, in quo ta-
lis ars eſt, quia cum ars ſit in men-
te artificis, & nulla creatura agar-
phiſice tranſeunter, per actum in-
tellectus, nec per principium,
quod eſt in intellectu (ſolus enim
Deus per ſuas ideas extra ſuum
intellectum aliquid producit)
ars, quę eſt in mente artificis, diri-
git quidem, & regulat motus ip-
ſius artificis, vt ars citharicandi,
quę eſt in mente muſici, dirigit
& regulat motus manuum cithari-
cantis quoad numerum, & diſpo-
ſitionem ipſorum motuum; non
tamen ipſa ars eſt quoad ſubſtan-
tiam talis motus principium, ſed
forma ſubſtantialis ipſius cithare-
diſtincta non ſolum ens artifica-
le non habet principium ſui mo-
tus, ſed nec artiſex formaliter, vt
artiſex habet principium ſui mo-
tus, nec eius ars habet rationem
naturę.

4. Obijeſtes primo, Quod ali-
qua ſunt artificialia, quorum for-
ma artificialis eſt principium mo-
tus illorum. Ergo artificialia vt
artificialia habent principium ſui
motus, perperamque perinde illa
diſtinguimus ab entibus natura-
libus. Antecedens probatur.
Nam licet nauis aſſue moueatur
per aquas à vento, vel à remigi-
bus, & plauſtrum aſſue mouea-
tur ab illud portantibus; tamen
nauis ratione ſux formę artifica-
lis, & plauſtrum ratione formę ar-
tifi-

artificialis rotarum habent principium passivum talis motus, nec enim absque tali forma posset navis moveri, ut moveretur super aquam, nec absque tali forma artificiali rotarum posset plaustrum moveri, ut moveretur ab equis.

Confirmatur. Nam ars cytharicandi, aut saltandi est principium motus, qui est in ipso habente artem; nec enim absque tali arte moveretur moribus cytharicandi, aut saltandi. Ergo ars est principium motus, eius in quo est; ac perinde artificialia non distinguuntur a naturalibus, in eo quod hæc habet principium sui motus, non vero illa.

5. Responderur ad argumentum negando antecedens, & ad probationem dico cum nostro Authore, quod talium motuum quoad illorum substantiam principium passivum est ipsa forma naturalis ligni, ex quo conficitur navis, & ligni, ex quo conficitur plaustrum, quia ratione ipsius forma naturalis ligni habet navis, quod possit supernatare, & non submergi in aquis, licet quoad modum, & maiorem velocitatem motus navis, & plaustrum conducatur eorum figura artificialis; id tamen non sufficit, ut artificialia dicantur ut talia habere in se principium sui motus, nec ut non distinguantur a naturalibus, quæ absolute, & quoad substantiam habent principium sui motus. ¶ Eodem modo responderur ad confirmationem, quod in cytharico non ars, sed sua forma naturalis est principium motus cytharicandi quo

ad substantiam, licet ars sit principium illius quoad modum, ut scilicet fiat cum talibus numeris, & consonantiis; & id non sufficit, ut ars habeat rationem naturæ, quia ad id requiritur, quod in principium motus quo ad substantiam eius, in quo est.

6. Obijcies secundo. Quod per artem sunt quandoque entia naturalia, ut per artem panis, & medicus per artem medicinæ causat sanitatem, quæ est ingenere entis naturalis. Ergo opera naturalia, & artificialia non distinguuntur, siquidem utraque possunt fieri media arte.

7. Responderur, quod ars viriute propria nullam formam potest causare naturalem, sed solum applicando activam passivam, & tunc forma, quæ causatur, non causatur ab arte, sed a corporibus, quæ applicantur. Unde nunquam res naturalis est proprius effectus artis, sed solum proprius effectus illius est forma artificialis.

8. Obijcies tertio, quod aliqua forma artificialis non distinguuntur ab ipso ente naturali. Ergo cum artificialia constituantur per formam artificialem, nec ipsa entia artificialia distinguuntur ab entibus naturalibus. Antecedens prob. Nam cum fustis incurvatur, ut ex illo fiat arcus, vel extrema auri coniunguntur, ut ex illis fiat anullus, nec forma artificialis arcus, nec forma artificialis anulli distinguuntur a tali ente naturali, fuste videlicet vel auro, quia id solum fit ab artifice per mo-

rum locale, per quē nihil reale vide-
tur produci in tali materia.

9. Responderetur cum nostro au-
thore, quod talis forma artificialis
cū sit figura & terminus quātitatis
licet sit qualitas, identificatur cum
ipsa quantitate; distinguitur tamē
realiter extrinsece, sicut & ipsa quā-
titas, a forma substantiali ligni aur-
auri, & a quantitate ad minusciliū in-
guitur realiter formaliter, cū per-
tineat ad diuersum prädicamen-
tum ac ipsa quantitas. Et id suffi-
cit, vt artificialia distinguantur a
quolibet ente naturali.

QVAESTIO VI.

*Quid sit causa, & an sit à suo effectu
realiter distincta, prior & per-
fectior illo.*

VT breuiter his omnibus suo
ordine respondeamus. Dico
primo. Quamuis Aristoteles cau-
sam in communi non definitis, so-
lu illius species explicauerit, cau-
sa tamen in communi cum nostro
Auctore in presenti, qua sit. 3. ex
D. Thom. in hoc 2. Philosoph. lect.
10. definitur, quod sit id *ex quo ve-
nit sequi*, & intelligitur de se-
quelis phisica per verum influxū
causae in effectum, & dependentia
effectus a causa. Per quod a ratio-
ne causae excluduntur priuatio,
terminus à quo, & conditiones in-
ne quibus non, quae licet requiran-
tur ad effectum; nullum tamen istō
rum vere, & propriē in aliquem in-
fluere effectum. Per ly *aliquid* exclu-
ditur potestatius a ratione cau-
sae respectu illius, quia licet sit illius
principium, & illius sit alius à pa-

tre, non tamen aliud à patre. Teste
enim D. 1. hom. 1. p. q. 3. art. 3.
ad 4. *aliquid* denotat diuersitatem in
natura.

2. Dico secundo. Omnis causa
realis realiter debet distingui à
suo effectu, quia (vt diximus) cau-
sa realis realiter influere in suū effe-
ctū, & effectus realiter dependet
à causa. Sed nihil potest realiter
in semetipsum influere, aut à se-
metipso realiter dependere. Ergo
omnis causa realis realiter distin-
guitur à suo effectu.

4. Dico tercio. Omnis causa in
eo formaliter, quod adualiter cau-
sa, est prior natura suo effectu.
Pro quo est auerterendum, quod
causa tripliciter potest accipi, vel
materialiter pro ipsa re, quae est
causa, & hoc modo aliquae causae
possunt prioritate temporis ante-
cedere effectus, licet ea preceden-
tia ad rationem causa non requi-
rantur. Vel prout formaliter dicir
relationem prädicamentalem ad
effectum, & hoc modo est simul
natura cum ipso effectu; quia rela-
tiones prädicamentales sunt simul
natura, & cognitione. Terrio mo-
do potest accipi causa formaliter,
vt actu causans, & prout tali causā
tione fundat relationē ipsius cau-
sa ad effectum. Et prout sic sumi-
tur causa, dicimus quod debet esse
prior natura suo effectu. Id enim
ita expresse docet D. 1. hom. 2. de
veritate 2. 7. dicēs. *Quod in quolibet
genere causa causatur naturaliter est
prioris usque.* Et probatur Quia vt
diximus, de ratione cuiuslibet
causae

Causa est; quod ab illa dependeat effectus. Sed id à quo aliquid dependet, debet esse prius saltem natura illo, quod ab ipso dependet: ergo omnis causa, eo modo quo causat, debet esse prior natura suo effectui. ¶ Cōsulro dixi, quod omnis causa eo modo quo causat, est prior suo effectui, quia si causet ut realiter existens, ut causet causa efficiens, debet prius natura realiter existere, quam illius effectus, si autem causet non ut existens, sed ut tendens ad existentiam, qualiter materia causat recipiendo formam, non requiritur, quod praetelligatur prius existens, quam forma recepta, sed sufficit, quod intelligatur prius tendens ad existentiam. Ad denique si causa causet ut existens in apprehensione, qualiter causat causa finalis, sufficit, quod intelligatur prius in apprehensione existens, quam eius intelligatur effectus.

4. Dico quarto, licet in modo causandi omnis causa sit perfectior suo effectui; absolute tamen & in esse entis aliquae causae sunt perfectiores suo effectui, aliae vero nō. Prima pars patet. Quia à qualibet causa dependet effectus. Sed id à quo aliquid dependet, habet modum perfectiorē, quā id, quod ab illo dependet: ergo omnis causa, in eo quod causa est perfectior, saltem quoad modum sub effectui. ¶ Secunda autem pars conclusionis habetur à D. Thoma, q. 7. de veritate art. 7. ad 1. dicente, quod quaedam causae sunt nobiliores his, quo-

rum sunt causae, scilicet efficientes, formales & finales, sed materia est imperfectior eo, cuius est causa. Exprobatut conclusio; quia materia utpote ens in potentia, est imperfectior forma, & toto composito & dispositiones, quae ad formam ut via ad terminum, & ut imperfectum ad perfectum ordinantur, sunt imperfectiores ipsa forma. Forma vero si compareretur ad materiam, est perfectior illa, imperfectior tamen composito, quod constituit, quia omne constitutum est perfectius, quolibet illud constituenre. Causa vero efficiens, si sit causa principalis, debet esse perfectior, vel saltem aequae perfecta cum effectui; si vero sit causa instrumentalis, potest esse imperfectior effectui, licet non repugnet, quod sit aequalis, vel maioris perfectionis quā ille, sicut malleus, quo artifex alium conficit malleum & clavos, est aequalis perfectionis in ratione artificii cum malleo, & maioris perfectionis quā clavi. ¶ Causa denique finalis, si ex natura sua sit finis, perfectior debet esse finalizato; si vero solum sit finis ex intentione operantis, potest esse perfectior vel imperfectior finalizato. Primum docet D. Thom. in 2. dist. 15. art. 1. ad 6. dicens. Quod aliquid potest esse propter aliud dupliciter, uno modo, quia ordinatur ad ipsum sicut ad ipsum finem proprium & principalem; & sic conveniens est dicere, quod aliquid sit propter vilius se, ut luna & stella propter vesperationes, & nocturnas; cum sit posterior sit, his, quae

que sunt ad finem. Hæc D. Thom. ubi consulto loquitur de fine proprio & principali, ut excludat finem per accidens, qui solum finalizat ex voluntate & intentione operantis, de quo dicemus posse esse perfectiorem finalizato, quia potest aliquis ex sua intentione operari propter aliquid perfectius vel imperfectius tali operatione.

QVAESTIO. VII.

Utrum causa adequata, & innocua in qua uor causarum genera diuidatur?

Dico primo. Tantum sunt quatuor genera causarum, materialis videlicet, formalis, efficiens, & finalis. Ita omnes communiter cum Aristotele in hoc secundo libro, capit. 3. & Dico Thoma ibidem lect. 10. & opusc. 31. Et cum conclusio sit propositio exclusiua, probatur per suas exponentes. Et primam, quod videlicet sint quatuor prædicta genera causarum, probat in prædicto opusculo Dico Thoma. Quia omnia illa concurrunt ad compositum naturale: illud enim cum non possit fieri ex nihilo, sit ex aliquo præsupposito, quod est materia. Sed materia cum sit pura potentia non potest speciem tribuere composito: ergo ad id requiritur forma, quæ est causa formalis. Forma autem non potest extrinsecus, sed intrinsecus, de potentia

ad actum: ergo ut illam educat de potentia ad actum, requiritur agens, quod est causa efficiens. Et cum omne agens agat propter finem, requiritur ad cuiuslibet entis naturalis productionem finis concurrens in genere causæ finalis. Et sic iam dantur quatuor prædicta genera causarum.

2. Secunda autem exponens, quod videlicet non sint plura quam quatuor genera causarum, probatur, ostendendo omnes causas, de quibus poterat dubitari, an sint præter prædicta genera causarum, reuera ad aliquam illarum pertinere vel reduci. Dispositiones enim cum reddant materiam aptam ad recipiendam formam, pertinent ad genus causæ materialis. Obiectum autem & quilibet terminus, actus tendentiæ vel potentiæ, licet ipsum actum vel potentiam non infamet, ac perinde non sit causa formalis intrinsecus; quia tamen licet extrinsecus, specificata actum, potentiam vel tendentiam, concurrat in genere causæ formalis extrinsecus. ¶ Similiter exemplar seu idea in mente artificis existens, quia conformiter ad illam operatur artificialia, concurrat ad illa in genere causæ formalis extrinsecæ, & ob id Aristoteles dixit, quod *forma est species & exemplar*. ¶ Instrumentum autem cum agat virtute agentis principalis, pertinet ad genus causæ efficientis, & ad illud etiam reducitur principium actuum naturalis emanationis,

tionis, qualiter essentia est principium suarum proprietatum, & fundamentum est principium, ex quo resultat ratio. Quia licet hæc non agant per propriam efficientiam, reducuntur ad causam efficientem, quatenus ut ab illis tales effectus dimanant, prærequiruntur illa esse in actu.

3. Dico secundo. Vniocedicitur causa de quatuor prædictis generibus causarum. Oppositum aliquatenent. Sed conclusio est communior. Quia licet nomen influxus deriuetur ab eo, quod est agere, vel efficiere, communius accipitur prout dicitur quodcumque alicui tribuere, vel illud confidere cum dependentia illius ab ipso. Et sic influere in suum effectum, simpliciter conuenit omni causæ. Et quamuis rationem causæ una non possit exercere sine alia; quælibet tamen absque participatio-
ne ab illa, suam habet rationem causæ. Ergo ratio communis causæ saltem creatæ est omnibus generibus causarum vnioca. Dixi *saltem causæ creatæ*, quia causa finalis, & efficiens (quæ solum Deo competere potest) analogice dicitur de causa finali, & efficiente creatæ & increatæ. Quia nihil commune vniocum datur Deo, & creaturis, & multo minus rationi causæ, cum quælibet causa creatæ in ratione causæ
dependeat à
Deo.

QVÆSTIO VIII.

In qua consistit ratio causæ, causalitatis, & effectus materiæ, & formæ.

1. Am de causis in particulari incipimus agere. Et quia causalitatis, & effectus formæ, & materiæ, ita inter se conueniunt, ut vix possint, nisi simul explicari, de utraque tali causa, eius causalitate, & effectui in hac quæstione dicemus, suppositis his, quæ libro præcedenti, quæstion. 19. de vniocformæ, & materiæ absque aliquo modo aut vinculo ab utroque extremo realiter distincto resolui-
mus, & quæ de causalitate formæ, & materiæ in eadem quæstione numer. 1. insinuauimus. Vnde omnis pluribus, quæ hic ab aliquibus congeruntur, breuiter hanc quæstionem aliquibus conclusionibus resoluemus.

2. Dico igitur primo. Materia, & forma per suasmet entitates, & absque omni alio superaddito, habent virtutem causandi, & sunt causa in actu primo. Conclusio est communis, & probatur: quia materia (ut statim dicemus) causas recipiendo formam, & forma causat actuando, & informando materiā. Sed ut materia possit recipere formam, nihil aliud in ea requiritur, quam potèrialitas, & capacitas ad talem formam, quæ utique potèrialitas ab ipsa materia nullatenus realiter distinguitur: & in forma causer actuando, & informando materiā, nihil aliud requiritur quam quod sit actus: & ipsa forma substantialis per suamet entitatem
est.

est actus. Ergo materia & forma substantialis per suasmet entitates, & absque omni prorsus aliquo eis superaddito, sunt causę in actu primo, & habent virtutē suas proprias exercēdi causalitates.

3. Nec haec obstat, quod materia ut actu causet, & recipiat formam, indigeat dispositionibus, quę cum sint accidentia ab ipsa materia realiter distincta, videntur constituturo materiam in ratione causę, vel saltem complere eius virtutem causandi: ac perinde iam materia per solam suam entitatem, & absque omni alio superaddito non erit completa in ratione causę, neque habebit virtutem cōplētā causandi. Non inquam, id obstat: si dispositiones enim naturaliter requiruntur, ut materia recipiat formam, non præbent ipsi materie virtutem causandi, quia si id esset oporteret illas in ipsa materia recipi, & non in illa, sed in composito generato, vel corrupto recipientur: sed materia licet ex se habet capacitatem ad omnem formam, ita etiam ex se habet virtutem quamlibet illam recipiendi, & eam recipiendo suam circa illam exercēdi causalitatem; per dispositiones autem antecedentes quamvis non recipiat materia virtutem causandi, determinatur tamen ut magis hæc quam illam formam recipiat.

4. Dico secundo. Causalitas materię est receptio formę, & per eandem receptionem compositio compositi, causalitas vero formę est actus, & informatio mate-

rię, & per eandem informatiōnem compositio compositi. Expli-
catur conclusio. Dicimus enim, quod licet in materia, & in forma distinguamus ab earum entitate, & virtute causandi suam actua-
lem causalitatem; non tamen per id, quod talis causalitas sit aliquid realiter entitative superadditum sed quod materia, quę hęc nume-
ro non recipiebat formam, per id solum quod de nouo hanc reci-
piat formam (quod ut in præ-
dicta quæstione 1.6. præcedentis li-
bri ostendimus, absque aliquo mo-
do, aut vinculo unionis a materia, & forma realiter distincto contin-
gere potest) suam erga talem for-
mam exercet causalitatem; & quia recipere non potest materia formam, quin cum illa uniatur, immo talis receptio formę est for-
malissime unio materię cum for-
ma, & ipsum uniri materia cum forma sit compositio totius com-
positi, materia per receptionem formę suam erga ipsam formam exercet causalitatem, & simul cō-
ponit compositum, quod est exer-
cere materiam erga illud suam causalitatem. Et solum in hac causalitate materię possumus per conceptus in æquales distin-
guere causalitatem illius erga for-
mam, & illius causalitatem erga totum compositum, & dicere quod conceptus causalitatis mate-
rię erga formam est prior in exe-
cutione conceptu causalitatis ma-
terię circa totum compositum, licet hic sit prior in
intelligendo

intentione, quia quod primo intré-
dit materia, est compositum, licet
ut hoc resultet, prius per nostros
conceptus inadæquatos intelliga-
mus materiam recipere formam,
& formam actuare materiam.

s. Per hoc proportionabili-
ter patet secunda pars conclusio-
nis. Dicimus enim, quod licet cau-
salitas formæ distinguatur à sua
entitate; non tamen per id, quod
aliquid realiter entitativè addat
supra ipsius formæ entitatem, sed
per id quod forma, quæ licet actu
existens non actuabat materiam,
ut anima rationalis post mortem
hominis à materia separata, cū pos-
tea per resurrectionem re uniatur
materia, suam erga illam exerce-
bit causalitatem, per id præcisse,
quod ipsam materiam actuet, & in-
formet, & illi uniatur (quod utri-
que, ut in prædicta quæst. 16. præ-
cedentis libri ostendimus, absque
aliquo sit modo ab ipsa forma rea-
liter distincto) & media tali actua-
tione, & informatione materiæ, &
unione cum illa, forma componit
compositum, & suam erga illud
exercent causalitatem: & solū cau-
salitas formæ erga materiam, & er-
ga compositum distinguitur per
nostros conceptus inadæquatos cū
prioritate unius ad alterum via o-
riginis, & via intentionis, sicut de
causalitate materiæ explicuimus.

6. Cum autem causalitas mate-
riæ, & formæ sit permanens, & per-
seueret, dum durat compositum,
possumus dicere, quod in princi-
pio informationis materiæ per for-

mam consideratur causalitas ma-
teriæ, & formæ inferiori, & dum ta-
lis informatio, & unio istorum ex-
tremorum, & compositum ex illa
resultans permanet, consideratur
causalitas materiæ, & formæ in fa-
cto esse, quia causalitas in facto ef-
se non ponit in numero cum ipso
effectu, & sic explicata conclusio
non indiget maiori probatione,
quia per hæc solum sufficiet sal-
uatur tota causalitas materiæ, &
formæ.

7. Nec huic obstat, quod tam
causa formalis, quam materialis
aliter realiter se habent, cum actu
causant, quæ antequam causent, vel
intelligantur causare, ac perinde vi-
deretur illarū causalitatem esse aliquid
illis realiter superadditum, cū ni-
hil possit aliter realiter se habere,
nisi aliquid reale realiter ei super-
additum de nouo acquirat. ¶ Non
inquam, id obstat, quia licet cum
materia actu causat, eius causali-
tas non sit aliquid reale ei super-
additum, ipsa tamen materia rea-
liter recipiens formam, per illam
realiter mutatur, & aliter realiter
intelligitur se habere, ac si illa nō
reciperet. Et similiter cum forma
actu causat, licet eius causali-
tas non sit aliqua entitas aut mo-
dus ei realiter superadditus,
quia tamen ipsa forma realiter re-
cipitur, & limitatur in materia, per
id realiter mutatur, & aliter reali-
ter se habet, ac antequam in mate-
ria reciperetur.

8. Dico tertio. Effectus mate-
riæ est ipsa forma, ut recepta, & li-
mita-

mitata in materia, & ipsum com-
positum, effectus autem formae
est ipsa materia vt actuator forma
& ipsum compositum. Explica-
tur simul & probatur conclusio.
Quia illud est effectus cuiuslibet
causae, quod resultat ex illius cau-
salitate. Sed ex causalitate mate-
riae, quam diximus esse receptio-
nem formae & compositionem co-
positi substantialis, resultat forma
recepta & limitata in materia, & re-
sultat ipsum compositum: ergo to-
tū hoc est adaequatus effectus ma-
teriae: & ex causalitate formae, quam
diximus esse actuationem & in-
formationem materiae & compo-
sitionem compositi, resultat ipsa ma-
teria, vt actuator & informator per
formam, & ipsum compositum: ergo
totum hoc est adaequatus effectus
formae.

9. Hinc sequitur, quod etiam forma
etiam vt informans & actuator ma-
teriam, & vt in materia limitata
& recepta sit distincta realiter ab
ipsa materia etiam vt actuator per
formam, & ipsam formam reci-
piente, & quolibet istarum par-
tium seorsum sumpta sit distincta
realiter a toto composito, penes
realiter inclusum & non inclu-
sum, adaequatus & inadaequatus
effectus formae & materiae a tali
sua causa realiter entitative distin-
guitura: & perinde habent sufficiē-
rem distinctionem, vt inter talem
causam & effectum interueniat rea-
lis relatio praedicamentalis.

10. Adversus hoc obijcies, quod
iuxta commune proloquium esse-

ctus formalis formae est ipsa for-
ma comunicata: & perinde cū for-
ma concurrat in genere causae for-
malis, & effectus illius debeat es-
se effectus formalis, non viderur
assignabilis alius effectus formae,
quam comunicatio ipsius for-
mae, perperamque perinde assigna-
tur effectus formae substantialis
aliquid realiter ab ipsa forma
distinctū, scilicet ipsa materia, vt
actuator & informator per formam.
¶ Responderetur, quod duplex est
effectus formalis, intrinsecus vi-
delicet & quasi extrinsecus. In-
trinsecus est ipsa comunicatio
formae: extrinsecus autē vel quasi
extrinsecus est id, quod recipit ta-
lem formam, & illius effectum,
& sic effectus formalis intrinse-
cus formae substantialis est ipse
formae comunicatio ad materiā:
effectus autē extrinsecus vel qua-
si extrinsecus talis formae est ipsa
materia vt actuator & informator
per formam, quia per talem actua-
tionem materia mutatur realiter,
recipit ipsum esse substantiale for-
mae, & sic capax recipienti exis-
tentiā. Et non dixi hunc effectum
esse absolute extrinsecum formae,
sed quasi extrinsecum, quia licet
causetur a forma in materia reali-
ter ab ipsa distincta, causatur tamē
per intrinsecam communicationē
ipsius formae ad materiā, & sic ta-
lis effectus formalis in materia
non dicitur omnibus modis ex-
trinsecus ad differentiam effectus
formalis alicuius formae in aliquo
per

per solam extrinsecam terminacionem ad illud.

QVAESTIO IX.

Utrum idea seu exemplar sit vere causa, & ad quod genus causae pertineat?

QUamuis aliquid circa hoc supra, q. 6. nu. 2. dixerimus, id nunc ex professo, breuiter tamē est explicandū, supponēdo prius quod recte Diuo Thoma, q. 3. de veritate, art. 1. *idea est forma, quam aliquis imitatur ex intentione agentis determinantis sibi finem*, quae definitio coincidit cum alia, quae communiter circumfertur, *quod idea est id ad quod respiciens artifex operatur*, & cum forma possit accipi & pro forma, qua aliquid constituitur, & prout media illa agēs naturale operatur: ac deniq; pro forma prout imitabili ad aliquid faciendum, forma in praedicta definitione ponitur loco generis & determinatur per sequentes particulas. Per id enim quod dicitur *idea esse formam, quam aliquis imitatur*, distinguitur idea a forma intrinseca, quae prodicitur ad imitationem formae idealis, & illam nullus imitatur. Per id autem quod additur *ex intentione agentis determinantis sibi finem* distinguitur idea a forma, qua quis naturaliter vel fortuito operatur.

2. Idea autem nec est ipsum obiectū ut ad extra existens, quia ut sic agens illud non imitatur,

nec est ipse cōceptus artificis precise, ut est ratio illi cognoscendi, sed formaliter ut continet obiectum, ad quod respiciens artifex, illudque imitando operatur. Ut utrumque docet, D. Thom. 1. p. q. 15. art. 2. in corpore, dicens, *Ideam operari esse in mente operantis, sicut quod intelligitur, non autem sicut species, qua intelligitur in actu*. Forma enim domus in mente adificatoris est aliquid ab eo intellectum, ad cuius similitudinem domum in materia format. Unde cum obiectum in intellectu sit immateriale, idea differt ab opere ideato, sicut imitabile ab imitato, & sicut forma immaterialis a forma in materia. In Deo autem, quia illius essentia continet formaliter vel eminenter quamlibet rem, illius essentia ab intellectu diuino cognita ut diuersi modo imitabilis a creaturis habet multiplicem rationem idealem.

3. Si autem obijcias, quod D. Thom. q. 3. de veritate art. 1. dicit, *esse proprium Dei, quod eius ideas sunt tantū in mente diuina & non extra*: ac perinde videtur sentire quod in alijs prater Deum non solum reperiantur ideas in eorum intellectu, sed etiam extra illum.

¶ Respondetur, quod quia artifex aliquando imitatur obiectum ad extra ad aliud simile faciendum (quod nunquā facit Deus) tale obiectū ad extra licet minus proprie vocatur artificis idea, extra ipsius artificis mentem, licet idea magis proprie, & quae semper

con-

concurrat ad opus artis, sit in mente artificis.

4. His suppositis pro resolutione questionis. Dico primo. Idea vere, & propriè habet rationem causæ physicæ. Conclusio est communis, & probatur ratione Diui. Thomæ 1. part. quest. 4. art. 3. ad hanc formam reducta, quia artifex ad opus artis determinatur media idea in eius intellectu existentem. Ergo illa est vere causa physica; quod enim determinat agens ad aliquam physicam operationem, vere habet rationem causæ physicæ. Antecedens probatur, quia artifex cum agat per intellectum, & voluntatem; quæ non sunt ad vnum determinata; oportet, quod ad sic operandum intellegendum qualiter determinetur. Sed non determinatur per artem, cum illa sit indifferens ad plures; imò ad oppositas formas. Ergo ad formam determinatam artificialem determinatur artifex per ideam in illius mente existentem.

5. Dico secundo. Causalitas exemplaris potest reduci ad genus causæ finalis, efficiētis, & formalis, proprius tamen pertinet ad genus causæ formalis. Conclusio quoad illius quatuor partes est communis inter Thomistas, & prima illius pars, quod videlicet talis causalitas possit reduci ad causam finalem, deducitur ex Dico. Thomæ 3. contra gentes, cap. 19. dicente: *Res omnes create sunt quedam imagines primæ agentis, scilicet Dei, agens enim agit si-*

bi simile; perfectio enim imaginis est, ut representet suum exemplar per similitudinem ad ipsum, ad hoc enim imago instituitur. Sunt igitur res omnes propter diuinam similitudinē consequendam, sicut propter ultimum finem. Cum igitur, ut ex prædicta ratione D. Thomæ colligitur, operans artificialiter, quodammodo operetur propter assimilandum id quod operatur, exemplari in eius mente existentem, talis idea seu exemplar aliquo modo habet rationem causæ finalis respectu artificii.

6. Secunda autem pars conclusionis, videlicet quod idea etiā possit reduci ad genus causæ efficiētis, colligitur ex D. Thomæ 1. part. quest. 45. art. 5. ubi ait: *Artifex per verbum in intellectu conceptum, & per artem suam voluntatem ad aliquid voluntatem operatur. Unde & Deus pater operatur efficiētiam per suum verbum, quod est filius, & per suum amorem, qui est Spiritus Sanctus. Hæc D. Thom.* ubi cum comparat operationem artificis per suum verbum, & ideam practicā, adiuncto videlicet imperio, & amore voluntatis, operationi qua Deus operatur creaturas, & has proculdubio Deus operatur ingenere causæ efficiētis, manifeste D. Thom. videtur reducere concursum practicū idealem artificis ad genus causæ efficiētis, & id quod etiam hac ratione probatur, quia eo modo se habet forma idealis ad effectus artis, ac forma naturalis ad effectus naturales. Sed ad istos (ut in sequenti-

bus videbimus) concurrir in genere causæ efficientis forma naturalis. Ergo & in genere causæ efficientis cōcurrir ad effectus artis forma idealis in mente artificis existens. Maior prob. quia sicut forma naturalis determinat agens ad effectus naturales, & illos ei intrinsecus assimilare, ita ad effectus artis determinat artificem forma idealis in eius mente existens, & illi tales effectus intendit assimilare.

7. Tertia denique, & quarta pars conclusionis, quod videlicet idea, seu exemplar pertineat, imò proprius pertineat ad genus causæ formalis, colligitur ex Arist. 5. metaph. tex. 2. definiere causam formalem, quod sit species, seu exemplar, quod explicans. D. Thomas ibidem, lect. 2. ait. *Alio modo dicitur causa species, & exemplar, & hæc causa formalis, quæ comparatur dupliciter ad rem, uno modo sicut forma intrinseca rei, & hæc dicitur species, alio modo, sicut extrinseca à re, ad cuius tamen similitudinem res fieri dicitur, & secundum hoc exemplar rei dicitur forma.* Er prob. quia quod dat speciem alicui, in genere causæ formalis ad illud concurrir, & ideo forma intrinsece aliquid constituens, quia illi tribuit speciem, in genere causæ formalis, intrinsece ad illud concurrir, sed idea extrinsece tribuit speciem ideato, cū ad instar illius, & ad eius similitudinem producat. Ergo idea proprius in genere causæ formalis, quam in alterius genere causæ ad opus concurrir artis. ¶ Ex his se-

quitur, quod non oportet ideam, seu exemplar quintrum genus causæ constituere, cum subquacumque consideratione ad aliquod ex quatuor generibus causarum reducat, & proprius, & formaliter ad genus causæ formalis extrinsece pertineat.

QVÆSTIO. IX.

Quid & quomplex sit causa efficiens.

Aristoteles in hoc secundo libro, cap. 3. definit causam efficientem, quæ sit principium, unde primo incipit motus. In qua definitione principium ponitur loco generis in quo convenit causa efficiens non solum cum reliquis causis, sed & cum privatione, quæ a ratione causæ efficientis excluditur, per id quod ad illam non sequitur motus perverum influxum, qualiter intelligitur in prædicta definitione causæ efficientis, quod ab illa incipiat motus. Sicut in definitione causæ in communi diximus, quod sit id, ad quod aliud sequitur, per verum videlicet influxum, veramque illius dependentiā à causa. Per id autē, quod dicitur, quod causa efficiens est, à qua primo incipit motus. Distinguitur causa efficiens ab alijs causis, à quibus eo modo quo statim explicabimus, non primo incipit motus. Huiusmodi autem causæ efficientis definitio sic explicata, non aliter melius, quā illam aliquibus objectionibus exami-

examinando, comprobabitur.

2. Obijcies ergo primo, quod cum dicitur, quod à causa efficiēti primo incipit motus, vel intelligitur quod ab illa prius absolute, quam ab alia cuiuslibet generis causa incipiat motus, vel quod à causa efficiēti in suo genere primo incipiat motus. Sed primum est falsum, cum priusquam a quali bet tali causa, motus incipiat à causa finali, quia cum quodlibet agens agit propter finem, id est efficiens agit, quia movetur à fine. Secundum autem non est peculiariter causae efficiētis, nam etiam in genere causae materialis materia est à quo primo in tali genere incipit motus. Perperam igitur dicitur quod causa efficiens sit, à qua primo incipit motus.

Respondetur, quod in definitione intelligitur, quod causa efficiens est, à qua absolute primo, id est priusquam à qualibet alia causa incipit in executione motus, licet enim in illa executione finalis ordinetur per se ad executionem, executione tamen ipsa incipiat à causa efficiēti, & quia efficiens agit materia recipit formā, & formā astat materiam, & omnis intentus ponitur in executione.

3. Obijcies secundo, quod causa secunda est vere efficiens. Et tamen non ab illa incipit motus: ea enim non nisi vi mota, & determinata per primam operatur. Ergo non est de essentia omnis causae efficiētis, quod ab illa primo incipiat motus. ¶ Confirmatur,

nam instrumentum ad genus pertinet causae efficiētis. Et tamen cum instrumentum non agit, nisi ut motum à causa principali, non ab illō, sed ab illa primo incipit motus: ac perinde id non est essentialiter omni causae efficiēti.

Respondetur ad argumentum. Solum esse de ratione causae efficiētis, quod in comparatione ad causas alterius generis prius ab illa, quam ab illis incipiat motus, quod utique causae etiam secundae convenit efficiēti: imò & causae instrumentali (ut simuleriam confirmationi occurramus) non autem obstat causae efficiēti, quod priusquam ab illa, ab alia causa efficiēti incipiat motus, ut à causa prima, priusquam à causa secunda, & à causa principali priusquam ab instrumentali, & per hoc (ut dixi) patet ad confirmationem.

4. Obijcies tertio. Quod esse primum principium motus, proprium videtur naturae, ut ex illius definitione constat. Ergo cum etiam causa materialis, & forma substantialis sit natura, non videtur causam efficiētem recte definiri per id quod sit primum principium motus, seu id à quo primo incipit motus.

Respondetur, quod praeterquam quod natura non cuiuslibet motus est primum principium, sed determinare motus eius in quo est, de ratione autem causae efficiētis solum est, quod ab illa primo incipiat motus, siue in ipsa causa efficiēti, siue in alio externo sub

iecto. Præter hoc, inquam, diuersi
mode accipiuntur primum, princi-
pium motus in definitione natu-
ræ, ac in definitione causæ efficien-
tis ad hanc enim (vix explicuimus)
requiritur quod ab illa primo, id
est priusquam ab alia qualibet cau-
sa incipiat in executione motus,
quod nullatenus requiritur ad ra-
tionem naturæ, cum materia, &
forma substantialis sit vere natu-
ræ, & non ab illis primo, sed prius
ab efficiente incipit motus. Et cum
in definitione naturæ dicitur, quod
sit primum principium motus, pri-
mū denotat, quod sit principium ra-
dicale, & non sufficit ad rationem na-
turæ, quod sit principium proximū
motus, etiam eius in quo est.

5. Vltimo talem obijciēs, quod
causa creans est vere efficiēs, imò
& primum efficiēs: & tamen ab
illa ut sic non incipit motus, aut
mutatio, quia creatio, cum nullū
supponat subiectum, quod muta-
tur, non habet rationem motus,
aut mutationis. Non igitur id est
de ratione cuiuslibet causæ effi-
cientis. ¶ Respondetur, quod A-
ristoteles solum forsam definiuit
causam efficientem, quæ opera-
tur ex præsupposito subiecto, sub
qua pariade licet vere efficiens,
non continetur causa creans. Si ra-
men velimus etiam definitionem
ad omnem causam extendere effi-
ciē, debemus in illa nomine mo-
tus intelligere omnē motū aut mu-
tationē physicā, aut metaphysicā:
& creatio est mutatio metaphysi-
ca, quatenus intelligitur per mo-

dum transitus de non esse ad esse.

6. Quoad secundum autem, lu-
res possunt assignari diuisiones
causæ efficientis, quas tradidit
noster author, q. 3. huius libri, &
sic solum eas inuenerimus, & ex
infra dicendis amplius patebunt.
Diuidit ergo eam primo Arist.
in hoc secundo lib. c. 3. in causam
per se, & causā per accidēs. Causa
per se est, aqua scēdū quod talis
est, procedit effectus, ut statuarius
est causa per se statue, quia ab illo,
ut statuarius est procedit: causa au-
tē per accidēs est, in qua cōiungitur
aliquid per accidens causæ per se,
vel effectui per se, ut musicus est
causa per accidens statue, quia est
se musicum per accidens cōiun-
gitur cum ratione statuarij, quæ
est causa per se statue, & Polycle-
tus est causa per accidens statue,
quia accidit statuario, ut faciat sta-
tuā, quod sit Polycleus, vel alius
singularis homo, licet ut conditio
faciēdi statuā requiratur, quod sit
aliquis statuarius indiuidus, &
singularis. Et fodiens terrā, est cau-
sa per accidens inuentionis thesau-
ri, quia inuentio thesauri cōiungi-
tur per accidēs fotioni terre, quæ
est effectus per se talis causæ.

7. Relicta causa per accidēs, quæ
improprie est causa, diuidentur
causæ efficiēs per se in causam pri-
mā, & secundā. Causa prima est,
quæ à nullo dependet, & aqua om-
nes aliæ causæ dependent in cau-
sando, quod vniq; sollicitopetit Deo
Causa autem secunda est, quæ in
causando dependet à prima, quod
vtrique

vrque omni causa creatae operatur.

8. Diuiditur etiā causa efficiens per se in vniuersalē, & particulare. Vniuersalis est, quae potest causare plures effectus diuerse rationis. Particularis autē, quae ad aliquā particulare speciem effectus est determinata.

9. Diuiditur etiā causa in vniuocā, & equiuocā. Vniuocā est, quae assimilatur effectui: equiuocā vero, quae non producit effectū simile sibi, sed diuerse rationis ab ipsa. Ex quo oritur (vt ostendit 1. 1. h. 1. p. q. 104. art. 1. quod cū causa vniuocā praebeat effectui formā eiusdem rationis, ac est forma ipsius cause, licet effectus dependeat ab illa in fieri, nō tamē in conservari; & quia causa equiuocā non assimilatur nōi effectui, nec cōmunicat illi formā eiusdem rationis, ac habet ipsa causa, relinquit effectus vt dependētiē ab illa etiam in conservari.

10. Diuiditur etiā causa efficiens in liberā, & naturāle. Causa libera est, quae operatur cū in differentia ad operari: ac perinde potest operari, & non operari. Causa vero naturalis, seu necessitaria est, quae operatur absq; indifferentia, & cū omnimoda determinatione ad effectus: ac perinde deo ite applicata non potest non operari.

11. Diuiditur etiā causa efficiens in principalē, & instrumentalem. Principalis est, quae operatur per propriā virtutē, & formā. Instrumentalis vero, quae operatur per virtutē causae principalis: ac perinde illi, & nō sibi assimilatur effectui. Causa autē instrumentalis diuiditur

in instrumentū cōiūctū, & separatū, vt brachiū est instrumentū coniunctum hominis: & ferra, penicillus, aut securis est instrumentum illius separatū.

12. Causa etiā efficiens diuiditur in physicā, & moralē. Physica est, quae illū physicū attingēdo, influir in effectū. Moralis vero, quae solū moraliter influir in ipsum, vt consiliando, orando vel imperando.

13. Causa deniq; particularis alia est totalis, alia vero partialis. Totalis est, quae se sola in suo genere sufficit causare effectū. Et dico in suo genere, quia totalitati causae nō obest, quod ad suū effectū indi-geat cōcursu causarū alterius generis, vel alterius ordinis, vt quod causa efficiens principalis vt suū producat effectū, exigit cōcursu causae finalis, materialis, & formalis, & etiā causarū efficiētū diuersi ordinis vt causae primae, & causarū vniuersalium. Causa vero partialis est, quae se sola in suo genere & ordine nō sufficit producere effectū, vt ad portandū lapidē est causa partialis homo, qui illū nō nisi simul cū altero homine potest portare: vel etiā se solo posibilem lapidē portare, attemperat tamen suū cōcursum, & non nisi simul cū altero homine illum portat.

14. Atq; plures possunt assignari diuisiones, vt in causam in potētiā, & in actū, sed quia passim de illis sermo se offert, & facile intelligitur, sufficiat has proposuisse, & quamuis plures illarum ad aptari etiam possint alijs causis.

ut diuifio caufae in particularem, & vniuerfalem caufae finali, & illi & alijs caufis aliq̃ue aliae illarum diuifionum; tamen quia in caufa efficiēti clarius patefiunt, folum in illa affignantur.

QVAESTIO XI.

Utrum forma fubftantialis fit principium quo agens operatur?

DE hoc difputat nofter author in hoc lib. q. 4. duplexque circa hoc extrema verfarur fententia. Aliqui enim licet pauciffimi exiftimantes formam accidentale effe principium quo principale cuiufcunque productionis etia fubftantiae, negant formam fubftantialem effe vllatenus principium quo agendi, afferuntque illam folum effe principium quo effendi. Ex alio extremo Scotus in 2 diftinct. 16. quaest. 1. & in 4. dift. 12. quaest. 3. & 9. metaph. quaest. 7. & communiter eius difcipuli exiftimantes accidens folum difpofitue, nullatenus autem efficiēter, vel inftrumentaliter poffe cōcurrere ad productionem fubftantiae, afferunt fubftantiam effe immediate operatiuam, & formam fubftantialem non folum effe principium quo radicale, fed & proximum productionis fubftantiae. Nofter tamen author in praedicta q. 4. cum communis Thomiftarum confenfu mediam inter has extremas tenet fententiam, nepe quod etiam accidens non poffit effe prin-

cipium quo principale productio nis fubftantiae, & fubftantia non fit immediate operatiua, forma fubftantialis effe principium quo principale radicale productionis fubftantiae. Forma vero accidentalis licet poffit effe principium quo proximum principale alterius accidentis; productionis tamen fubftantiae effe principium quo inftrumentale. Maioris tamen claritatis, & diftinctionis gratia in hac quaestione folum explicabimus, an forma fubftantialis fit faltem radicale principium quo agendi, in fequenti, aplice etiam principium proximum & immediatum.

2. Dicendum effe, formam fubftantialem effe faltem radicale principium quo agens agit, & efficiēter operatur. Conclusionem docet D. Thomas 1. part. quaestio. 27. art. 1. ad 4. & deducitur ex Aristotele pluribus in locis, praecipue 2. de anima text. 24. vbi definiens animam ait, illam effe formam, qua non folum fumus, & viuimus, fed qua primo fentimus, locomouemur, & intelligimus. Et in hoc lib. 2. cap. 3. text. 17. ait Philofophus formam effe caufam, & principium morus, quod faltem de principio quo radicali debet intelligi.

3. Prebatur autem primo cōtineo, quia vnumquodque agit in quantum melius & vna vni agens calefacit, calefacit in quantum effe. Sic caliditas & ignis producit ignem, praecipue in quantum effe. Sic ignis & aqua produ-

que

que agens substantiale est actura
le per formam substantialem, vt
per principium quo essendi. Er-
go ipsa forma substantialis est prin-
cipium quo agendi, & operandi.

¶ Confirmatur. Quia operari se-
quitur ad esse (vt enim modo dice-
bamus) vnumquodque operatur
in quantum est in actu, & ideo ni-
hil in statu possibilis, aut futuri
potest operari. Sed forma substan-
tialis est principium quo essendi.
Ergo est etiam principium quo sal-
tem radicale operandi; sic enim
saluabitur, quod ad esse sequitur
operari.

4. Secundo probatur conclu-
sio, quia agens intendit assimilare
sibi effectum in principio quo
operandi. Sed intendit agens assi-
milare sibi effectum in forma sub-
stantiali, perquam constituitur. Er-
go illa est principium quo agendi
& operandi. Minor probatur,
quia ignis v.g. in sua forma sub-
stantiali ignis intendit sibi assimi-
lare ignem, quem producit; non
autem intendit ignem productum
assimilare in aliqua forma accide-
ntali, etiam si illa mediante ea pro-
ducatur.

5. Tercio denique probatur cō-
clusio. Quia cum suppositum sit a-
gens, quod operatur, & omni agē-
ti creato debeat assignari princi-
pium quod, & principium quo ope-
randi, vtrumque tale principium
debet assignari in quo cum que a-
gente creato substantialis. Sed nul-
lum accidens potest esse principium
principale quo productionis sub-

stantialis. Ergo ad id concurrir vt
principium principale quo ipsa
forma substantialis. Minor proba-
tur. Quia cum quodlibet accidens
sit imperfectius, & ignobilius qua
cumque substantia, & principium
quo principale debeat esse perfe-
ctius, vel saltem aequè perfectū, ac
illius effectus, nullum accidens po-
test esse principium quo principa-
le productionis alicuius substan-
tia. ¶ Nec valet dicere, quod quā-
uis accidens sit imperfectius in ef-
se entis quacumque substantia; nō
tamen in esse producti substantia-
ria. ¶ Non, inquam, id valet, quia
cum quodlibet sit principium agē-
di ratione suae entitatis, si in ratio-
ne entis est imperfectius, aliquo ef-
fectu, etiam in ratione producti-
ui, maxime cum principium de-
beat in se virtualiter continere ef-
fectum, & omnem illius perfectio-
nem, & nihil possit in genere cau-
sa efficientis praeberē, quod non
habet. Ergo si accidens in esse en-
tis est imperfectius substantia, nō
potest illam virtualiter continere,
aut ad illius productionē, vt prin-
cipium quo principale concurrere.

6. Obijcies, quod ad quancū-
que operationem agentis, illius
accidentia sunt principium quo
principale agentis, ita vt virtute
propria ad cuiuslibet rei produ-
ctionem contendant. Ergo forma
substantialis nullatenus est prin-
cipium quo agendi. Pater conse-
quentia, quia cum forma substan-
tialis agentis particularis non pos-
sit esse principium quo universale,

si forma accidentalis est principium quo principale agendi. forma substantialis, nec poterit esse principium quo agendi, nec constituit agens in ratione agentis particularis. Antecedens autem probatur. Quia accidens virtute propria est principium principale quo productionis alterius accidentis, & etiam productionis substantiae. Ergo est principium quo principale cuiuslibet operationis agentis. Antecedens quoad primam partem patet. Quia cum accidens non excedat perfectionem alterius accidentis, & ignis, verbi gratia, formaliter ut calidus, & ut constitutus formaliter per formam caloris causet in alio calorem, potest vnum accidens esse principium quo principale productionis alterius accidentis. Quoad secundam vero partem, in qua est difficultas, probatur primo illud antecedens. Quia experientia constat ferrum candens producere in materia sibi applicata ignem. Sed talis productionis principium quod non est forma substantialis ignis inferro, sed tantum calor. Ergo ipse calor est principium quo principale talis productionis. Minor probatur, quia inferro candenti non est forma ignis, siquidem si immergatur a qua, manet forma ferri, quod vtrique non esset, si antea esset forma ignis, sed per immersionem in a qua resultraret forma carbonis. Ergo in ferro candenti non forma ignis, utpote quae in illo non est, sed forma accidentalis caloris est

principium quo productionis ignis.
7. Secundo probatur eadem pars antecederis. Quia accidentia vini convertuntur in substantiam vini guttata aqua, si illis admisceatur talis autem conversio non est substantialis, aqua in vinum non potest esse principium quo principale forma substantialis vini, utpote quae in sanguine Christi conversa non nullatenus existit. Ergo principium quo principale talis conversionis sunt ipsa accidentia vini, ac perinde etiam si vinum tunc existeret, non forma substantialis vini, sed eadem ipsius vini accidentia essent principium quo principale conversionis aquae in vinum, si illa in parua quantitate admisceretur vino.

8. Tercio denique eadem pars antecederis probatur. quia calor ut octo, quod est verum accidentis, virtute propria est principium quo principaliter producendi in materia applicata calorem etiam ut octo. Ergo est etiam principium quo principale producendi in tali materia formam substantialem ignis. Consequenter patet, quia cum calor ut octo sit ultima dispositio ad formam ignis, quod fuerit principium quo principale producendi in aliqua materia calorem ut octo, etiam erit principium quo principale productionis in tali materia forma substantialis ignis. Antecedens autem probatur, quia calor ut octo in aliqua materia producendus non excedit perfectionem caloris ut octo in igne existeris. Ergo talis calor ut octo ignis cum sit forma, & principium quo operativum,

ex semetipso habet quod in materia applicata possit esse principium quo principale productionis alterius caloris ut octo.

2. Respond. ad argumentum, negando illius primum antecedens, ut enim in ultima ratione conclusionis ostendimus, cum nullum accidens attingat ad perfectionem substantiae virtute propria, nullum virtute propria & ut principium principale quo potest attingere productionem substantiae, & solum ad illam, potest concurrere instrumentaliter & in virtute substantiae, seu ut est ipsa virtus substantiae. Vnde ad primam probationem aduersus hoc tripoditur, quod in ferro candenti producente ignem in materia ei applicata re vera sunt aliquae partes minutissimae ignis, quas in forma substantialis ignis est principium quo principale saltem radicale productionis ignis in talia materia, cuius signum est, quod ex tali ferro candenti aliqui generantur cineres, quod fieri non posset, nisi in ipso ferro fuissent aliquae partes vel minutissimae ignis: cineres enim non producuntur nisi ad corruptionem ignis, sicut nec forma cadaveris, nisi ad corruptionem animalis. Et ratione etiam id probatur, quia ut ferrum candens producat in materia sibi applicata ignem, exigit ut principium quo talis productionis calorem ut octo: omnis enim calor citra calorem ut octo non potest etiam in opposita sententia esse principium quo

productionis substantiae. Sed existente calore ut octo in aliquibus partibus ferri candentis, necessarium est quod sit etiam in illis forma ignis, cum haec saltem naturaliter non possit non esse ubi est ultima eius dispositio, scilicet calor ut octo: ergo in ferro candenti sunt aliquae partes vel minutissimae ignis. ¶ Nec valet huic dicere, quod in ferro candenti non est calor ut octo, sed in aliquo gradu citra calorem ut octo, qui tamen calor propter densitatem materiae ferri, in quo est, habet maiorem actiuitatem, quam si esset in materia minus densa, ut in stupa, & ita licet non pertingat ad intentionem caloris ut octo, habet propter delimitatem materiae actiuitatem, ut producat in materia sibi applicata calorem ut octo, & formam ignis. ¶ Non, inquam, id valet, quia licet calor propter densitatem materiae, in qua est, sit diuturnior, quam si esset in materia minus densa, re vera si etiam cum tali densitate materia non pertingit ad intentionem caloris ut octo, non habet actiuitatem sufficientem, ut vel instrumentaliter (ne dicam principaliter) attingat productionem caloris ut octo, aut substantiae ignis. ¶ Nec huic etiam solutioni obstat, quod in argumentis dicebatur, quod immersum in aqua ferrum candens, manet forma ferri & non resultat forma carbonis. ¶ Non, inquam, id obstat, quia non dicimus totum ferrum candens esse conuersum in ignem, & totaliter amissis formam a ferri; sed quod remittendo quoad plures partes

partes formae ferri; aliqua pars es minutissima illius sunt conuersae in formam ignis, & ex illis per corruptionem formae ignis produciuntur cineres.

10. Ad secundam probationem facile responderetur, quod, ut explicabimus questione sequenti, cum ipsa accidentia sint quaedam virtutes instrumentariae substantiae, si illa, etiam destructa substantia, permanet, permanet in illis virtus ipsius substantiae, seu (ut melius dicam) illa sunt ipsa virtus substantiae, & ut virtus substantiae concurrunt instrumentaliter ad effectus, qui ipsi substantiae etiam tunc in se formaliter non existunt, ut causa principali tribuuntur. Ut totum hoc patet in semine decisso ab animali generante, quod etiam tali animali separato, imò & aliquando in se formaliter non existente, concurret ad generationem instrumentaliter, & animal genitum non ipsi semini, sed animali generanti ut causa principali tribuitur, nec animal genitum dicitur filius seminis, aut semini procedit simile, sed dicitur filius animalis generantis, & illi in sua forma substantiali assimilatur. Eodem ergo modo accidentia vini consecrati non virtute propria, sed virtute substantiae vini, seu ut sunt ipsa virtus substantiae vini, licet tunc formaliter in se non existentis, concurrunt instrumentaliter ad conversionem aquae in vinum, & talis conversio non illis, sed formae substantiali vini, ut cau-

sa principali tribuitur.

11. Ad tertiam denique probationem responderetur, quod quicquid calor ut octo productus habet esse ultimam dispositionem ad formam ignis, quod vique illi non competit sub ratione accidentis, vel caloris, sed ut talis est calor, & ut in tali intentione existens, ita etiam calor ut octo ad illius productionem concurrere non concurret quomodolibet ut accidens, vel ut calor, sed ut talis calor est: ac perinde quaremus ut sic est ipsa virtus formae substantialis ignis. Vnde ad productionem alterius caloris ut octo concurrat formaliter virtus substantiae: ac perinde solum instrumentaliter. Et talis calor ut octo productus, sicut & ipsa forma substantialis ignis generat solum igni generanti, & eius formae substantiali, ut causa principali tribuitur.

QVAESTIO XII.

Utrum forma substantialis non solum sit principale, sed & in mediis principium quo producendi aliam substantiam?

QVAESTIO ista, quae sub alijs terminis solet proponi, an vide licet substantia sit immediate operatrix, an vero radicaliter tantum & remote, & medijs accidentibus tanquam potentijs proximis operatrici, seu virtutibus instrumentalibus ipsius substantiae, plurimum connectitur cum alia questione

ione in lib. de anima ex professo
pispuranda, an anima distingua-
tur realiter à suis potentijs, & ex
his, quæ circa eam quætionem di-
cuntur, illa duntaxat, quæ ad reso-
lutionem huius quætionis spe-
ctant, accipimus.

2. Ut in principio diximus
huius quætionis præcederis, Sco-
rus & eius discipuli existiman-
tes accidentia nullatenus efficien-
ter etiam instrumentaliter, sed so-
lum dispositiue posse attingere
productionem substantiæ, conse-
quenter asserunt substantiam esse
immediate operatiuam, & formā
substantialitatem non solū esse prin-
cipium principate quo remotum,
sed & principium immediatum
& proximum, imò & vnicū prin-
cipium quo in genere efficientis
concurrentis ad productionē sub-
stantiæ.

3. Dicendum tamen est substa-
tiam non esse immediate opera-
tiuam: ac perinde formam substa-
tialem esse principium quo prin-
cipale, radicale tantum & media-
tum productionis substantiæ, ad
illamque non nisi mediare aliqua
forma accidentali tanquam potē-
tia & virtute instrumentaria pos-
se concurrere. Conclusio est com-
munis Thomistarum & expressa
D. Thom. pluribus in locis, & præ-
cipue 1. p. q. 54. art. 3. & q. 59.
art. 2. & q. 77. art. 1. & videtur de-
duci ex Aristotele, qui 2. de ani-
ma tex. 24. de iniens animā, quod
sit forma non solum qua sumus &
vivimus, sed & qua primo senti-

mus, loco mouemur, & intelli-
mus, per id, quod asserit, quod
anima est forma, qua primo has
actiones elicimus, manifeste indi-
cat animam non esse principium
proximum immediatum, sed radi-
cale & remotum talium operatio-
num; licenim hoc Philosophi tes-
timonium D. Thom. 1. p. q. 77.
art. 1. ad 4. illud in quarto argu-
mento propositum expendens, ex-
plicat dicens. *Ad quartum dicendū,
quod hoc ipsum quod forma acciden-
talis est actionis principium habet à for-
ma substantiali; & ideo forma substan-
tialis est primum actionis principium,
sed non proximum, & secundum hoc
Philosophus dixit, quod id, quo intel-
ligimus, est anima.*

4. Probarur autem primo con-
clusio, ex his quæ de facto multis
rebus contingere nouimus. Plurēs
enim virtutes instrumentariae &
accidentia separata ab ipsa substa-
tia concurrunt efficienter instru-
mentaliter ad productionem alte-
rius substantiæ, vt lumen decif-
sum ab animali & ab ipso animali
separatū, imò aliquando ipso ani-
mali iam realiter non existente,
concurrunt efficienter ad generatio-
nem substantialem, & accidentia
vini consecrati separata ab ipsa
substantia vini, imò & tali substan-
tia vini in se realiter non existen-
te, concurrunt efficienter ad con-
uersionem guttæ aquæ in vinum,
si illis amisceantur; ergo etiā quan-
do tales virtutes accidentiales sunt
coniunctæ ipsi substantiæ, vt acci-
dentia vini sunt coniuncta per in-
hærentiam

harentiam ipsi substantię vini, medijs illis, tanquam virtutibus proxime efficienter instrumenta- liter operariuis, ipsa substantia operatur, & ad productionem prædictorum effectuum efficienter concurrir: ac perinde nunquam substantia immediate operatur per se ipsam, sed media aliqua forma accidentali tanquam potentia vel virtute instrumentaria proxime operandi. Consequencia patet. Quia accidentia, verbi gratia, vini non magis sunt virtutes operariuæ ipsius substantię vini ab illa separata, quam cum sunt ipsi substantię vini coniuncta (imò tunc perfectius quodam modo videntur habere rationem virtutis substantię, & quodam modo perfectius a substantia sibi coniuncta, quam a substantia separata illam accipere): ergo non minus substantia vritur talibus suis accidentibus sibi coniunctis, vt virtutibus proxime operariuis, ad operandum, quam illis vritur ab ipsa substantia separatis, imò & cum substantia iam non realiter in se, sed solum in prædictis accidentibus, vt suis virtutibus existit. Et cum unquam saltem naturaliter huiusmodi virtutes deficiant substantię, hac ratione probatur, quod naturaliter saltem non potest nisi mediantibus illis operari.

5. Nec potest dici, quod semen ad generationem, & talia accidentia vini consecrati solum dispositiuè concurrant ad con-

uersionem aquę in vinum: alias enim talium effectuum non dabitur tunc aliqua causa efficiens particularis. Substantia enim, verbi gratia, vini tunc iure realiter non existens non potest concurrere efficienter & vt causa efficiens particularis ad talem effectum, nisi quatenus existit virtualiter in talibus suis accidentibus, & medijs illis ad talem effectum cōcurrir. Sed nō potest medijs illis efficienter concurrere ad talem effectum, nisi ipsa accidentia ad illam vt virtutes proximę concurrant efficienter proxime instrumentaliter (medio enim aliquo concurrente proxime solum in genere causę materialis & dispositiuę non potest aliquid concurrere efficienter) ergo vel dicendum est, quod accidentia vini consecrati sunt virtutes proximę efficientes instrumentales ad conuersionem aquę in vinum, & medijs illis substantia vini concurrir ad talem effectum vt causa particularis principalis efficiens in illis vt in suis virtutibus virtualiter existens, vel quod nulla datur causa particularis efficiens talis effectus.

6. Nec etiam potest dici, quod tunc Deus non solum vt causa prima, sed vt causa efficiens particularis illi causar effectum. ¶ Non, inquam, id potest dici, nā licet Deus miraeulose, & de potētia sua absoluta prædictos effectus ex natura sua medijs causis secundis producibiles possit vt causa particularis

cularis efficiens producere; id tamen non contingit, cum naturaliter producantur, qualiter, & sine nouo miraculo conuerteretur aqua in vinum medijs accidentibus vini consecrati, si illis admisceatur, & naturaliter sit omnis generatio substantialis medio semine, tunc animali generanti ibi non coniuncto, ut pote quod cum sit generatio, ibi non ad est, imò & quando realiter, nec in se existit. Ne igitur in effectibus naturalibus, & in omni generatione substantiali ad miracula, non necessaria recurramus, dicendum est, quod ad prædictos effectus concurrat, ut causa principalis particularis efficiens substantialis in aliquo suo accidente virtualiter existens, & medio illo tanquam virtute instrumentaria efficiente efficienter illud producat.

7. Nec denique potest dici, quod in prædictis casibus tales effectus causantur, ut à causa particulari principali, à corpore circumstanti: potest enim contingere, quod corpus circumstantis non solum ad prædictos effectus non habeat adiuuam, ut illos tanquam causa particularis ynuoca producat, quam vtrique habere nullatenus poterit, nisi sit eiusdem speciei cum illis, sed potest etiam tale esse corpus circumstantis, quod nec symbolizationem habeat cum prædictis effectibus, sed potius sit illis multum dissimile: ac perinde non possit illos ut causa particularis

producere. Relinquitur ergo quod tales tunc effectus producantur ut à causa particulari efficiente, à substantia virtualiter, tunc existente in prædicto semine aut accidentibus, & medijs illis ut virtute proxima efficienti instrumentali operante.

8. Secundo probatur conclusio ratione D. Thom. 1. part. quaest. 77. art. 1. Nulla substantia creata est per suam merentitatem potentia proxime, & immediate operativa. Ergo indiget aliqua forma accidentali, media qua ut virtute sua instrumentaria efficienter eliciat operationem. Consequentia patet, & antecedens prob. Quia actus & potentia per se, & immediate ad illum ordinata debent esse in eodem genere, ita scilicet quod si actus est accidens, potentia proxime, & per se ad illum ordinata debeat esse accidens, & non possit esse substantia: sed actus seu operatio cuiuslibet agentis creati distincta realiter ab ipso agente est in genere accidentis. Ergo & potentia proxime, & immediate ad tale actum ordinata debet esse in genere accidentis, & non in genere substantiae. Sed substantia cum accidenti præsertim absoluto non potest realiter identificari. Ergo nulla substantia creata potest per suam merentitatem esse potentia proxime, & per se ordinata ad aliquam operationem. Vtraque consequentia cum minore subsumpta patet. Minor autem principalis, nisi quod licet actus & potentia

non

non debet esse saltem directe in eodem predicamento: potentia enim directe est in predicamento qualitaris, & actus in predicamento actionis, licet etiam quatenus potentia est principium sui actus, possit dici quod pertinet reductiue ad predicamentum sui actus, sicut punctum quatenus est principium lineæ, pertinet reductiue ad predicamentum quantitaris; tamen quod actus & potentia per se immediate & proxime ad illud ordinata debent ita saltem esse in eodem genere, quod si actus sit in genere accidentis, potentia sic ad illud ordinata debet esse, in genere accidentis, & non possit esse in genere substantiæ, probatur. Quia potentia sic ad actum proxime & immediate ordinata, ab ipso actu specificatur: totum enim esse potentie ad actum proxime immediate & per se ordinate est ratio principij & tendentie in ipsum actum: ac perinde ab ipso actu formaliter specificatur. Sed substantia non potest specificari ab aliquo accidenti: ergo si actus est in genere accidentis, potentia ad illud proxime immediate & per se ordinata debet esse in genere accidentis, & non potest esse in genere substantiæ. Minor probatur. Tñ, quia substantia cum sit ens per se non potest constitui aut specificari in ordine ad aliquod extrinsecum. Et ob id communiter asseritur non posse dari substantiam creatam super naturalem, quia omne ens supernaturale creatum specifica-

tur ab aliquo extrinseco, & substantia a nullo extrinseco potest specificari. Tum, vel maxime, quia saltem substantia non potest specificari ab aliquo accidenti, eo quod omne specificatum est propter specificatum, & substantia non potest esse propter aliquod accidens, cum potius omne accidens sit propter substantiam. ¶ Confirmatur, quia forma substantialis est immediatum principium essendi: ergo non potest esse immediatum principium operandi: ac perinde licet quatenus adesse sequitur operari, forma substantialis, quæ est immediatum principium essendi, sit remorum & radicale principium operandi; non tamen immediatum principium & proximum. Probatur prima consequentia, quia in creatis esse distinguitur ab operari: ergo si forma substantialis est proximum & immediatum principium essendi, non potest esse proximum & immediatum principium operandi, quia cum omne principium proximum & immediatum alicuius actus ab ipso actu specificetur, non potest idem esse principium proximum & immediatum diuersorum actuum, alias idem à diuersis specificaretur, & per consequens esset idem & non esset idem.

9. Nec valet huius rationi cum aliquibus dicere, quod licet forma substantialis proxime & immediate ordinetur adesse & operari; non tamen ad utrumque tale actum ex quo, sed adesse itaquam ad

ad actum sui primarium, & ad operari tanquam ad actum secundarium. Et nullum principium aut potentia quantumvis immediata, aut proxima specificatur ab actu suo secundario, sed solum ab actu suo primario, & ita quamvis esse, & operari sint duo actus, ut in confirmatione precedentis rationis dicebatur: quia tamen non ex quo ad illos forma substantialis ordinatur, sed primario ad esse, & secundario ad operari, non obstat, quod eadem forma substantialis per suam entitatem, & absque omni aliquo ei superaddito sit principium immediatum, & proximum utriusque; praedicti talis actus. Et cum nullum principium, aut potentia specificetur, nisi a suo actu primario, quantumvis forma substantialis sit principium operationis ad genus accidentis pertinentis, quia illam non respicit, nisi ut actum sui secundarium, ab illo non specificatur. ¶ Non, inquam, id valet, quia non potest forma substantialis immediate, & proxime ad actum essendi primarium, & secundario ad operationem ordinari; cum enim non in eodem genere causae a utrumque talem actum concurrat, sed ad actum essendi concurrat in genere causae formalis, & ad actum operandi; si radicaliter, vel proxime concurrat, debeat concurrere in genere causae efficientis non potest ad utrumque talem actum proxime, & immediate ordinari; etiam ad unum primario, & ad alium secundario,

quia quodcumque sic primario, & secundario aliquos duos immediatos respicit actus, in eodem genere causae ad illos ordinatur. Relinquitur ergo, quod cum nec sic etiam primario, & secundario forma substantialis ad actum essendi & operandi proxime, & immediate se possit ordinari, immediate per se ipsam sit principium actus essendi, & solum sit radicale principium quo operandi, indigeatque, ut operationem eliciat, aliqua potentia, aut virtute ipsi formae substantiali superaddita, quae cum sit potentia proxime, & immediate ordinata ad operationem, ac porinde ab ipso actu operationis specificata sit in genere accidentis, ac per consequens distincta realiter a substantia.

100. Adversus praedictam rationem obijciens primo, quod si illa aliquis probaret, probaret etiam, quod forma substantialis creata nec est principium quo radicale operationis, nam principium radicale alicuius actus cum etiam ad ipsum actum licet radicaliter ordinetur, videtur ab ipso actu specificari. Ergo si ex eo, quod substantia non potest ab aliquo extrinseco, vel saltem ab aliquo accidenti specificari, non potest esse principium proximum, & immediatum operationis, quae est in genere accidentis, eadem ratione nec potest esse principium radicale illius. ¶ Confirmatur, quia saltem ad potentiam proximam operandi, quam distinctam realiter

L. a for.

à forma substantiali intendimus dari, concurrir proxime & immediate vt principium actuum efficiens ipsa forma substantialis, quamuis ipsa potentia proxima operatiua sit in genere accidentis: ergo vel à tali specificatur potentia, vel non. Si hoc secundum, non erit etiam cur specificetur ab operatione, etiam si sit proxime & immediate operatiua: si autem primum admitatur, iam non erit inconueniens admittere, quod forma substantialis ab aliquo accidenti specificetur.

21. Respondetur ad argumentum, quod totum aliquid specificatur ab actu, ad quem proxime & immediate ordinatur, quia ille est proprius illius finis, non autem actus, cuius solum est radix, & ad quem solum remore & radicaliter concurrir. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod substantia non est principium suarum potentiarum per veram actionem, sed solum ad illam sequuntur per naturalem emanationem, & vt terminus secundarius actionis productiue ipsius substantie. Vnde substantia, ad quam tales sequuntur proprietates, non consistit in ratione potentie operatiue talium proprietatum, sed in suo esse per se: ac perinde non specificatur à talibus proprietatibus, licet potentia proxime operatiua specificetur ab actu, ad quem per se ordinatur, quia totum esse talis potentie est ad illum ordinari. ¶ Pro quo

est aduertendum (vt hoc iterum reperere non oporteat) quod proprietates & quęcumque per naturalem resultantiam consequuntur, illa vere producuntur vel comproducuntur per actionem efficientis non quidem tanquam terminus primarius, sed vt terminus secundarius illius. Vnde inter illum & terminum primum non est propria efficientia, sed connectio illius cum tali termino primario. Et si aliquando propter aliquod impedimentum naturale vel supernaturale talis terminus secundarius de facto non sequatur ad primum, cum postea tali ablatio impedimento ad illum sequitur, etiam tunc sequitur vt effectus secundarius principalis agentis & illius actionis, quatenus licet talis transierit actio, imo etiam si ipsum agens tunc in rerum natura realiter non existat, manet tamen vt in sua virtute ad talem emanationem in suo termino primario, qui perinde ad talem emanationem non oportet quod vel tunc concurrat per veram operationem, sed per naturalem duntaxat connectionem, quam cum tali habet terminus secundarius. Si autem loquamur de actione propria, quę est causalitas efficientis, illa etiā quodā modo dicitur emanare ab agente, non quidem per naturalem connectionem cum illo, sicut diximus terminum secundarium emanare à primario, sed quatenus cum talis actio sit ipsamet egressio ab agente, non requi-

requiritur alia actio ut ab illo egrediatur.

12. Secundo aduersus eandem rationem obijcies, quod non minus potentia passiva ab actu, quae recipit, petit specificari, quia potentia actiua ab actu, cuius est immediata re elicitiua, & tamen substantia immediate & per se ipsam est potentia receptiua quantitatis, & media illa aliorum accidentium: ergo etiam immediate per se ipsam potest esse potentia operatiua, & proxime & immediate ordinari ad actum, etiam si ob id ab illo specificetur. ¶ Respondetur negando maiorem: licet enim aliqua potentia passiva, quorum totum suum esse nihil est aliud quam esse principium passivum aliquid recipiendi, qualiter in sententia Divi Thomae character baptismalis est eo modo potentia passiva, tamen substantia seu subiectum completum substantiale, quod est immediatum receptivum accidentium, quia ut illa recipiat, supponitur iam habens esse completum & ab illis non simpliciter, sed tantum secundum quid perficitur, imò potius ipsum est simpliciter perfectivum illorum, non ab illis specificatur, sed potius illa specificantur ab illo. Potentia autem operatiua simpliciter ab actu, ad quem ordinatur, perficitur: ac perinde ab illo specificatur, & cum substantia non possit specificari ab aliquo accidenti, non potest per se ipsam esse immediate

operatiua.

13. Tercio principaliter probatur conclusio etiam ratione desumpta ex Divio Thoma. 1. part. quaest. 77. articul. 1. quia si forma substantialis esset immediatum & proximum principium operationum vitae, habens formam substantialem, semper actu operaretur tales operationes. Cōsequens experientia testatur esse falsum: ergo forma substantialis non est immediatum principium & proximum operationis. Sequela probatur. Tum, quia eo quod forma substantialis est immediatum principium vivendi & essendi, habens formam substantialem, semper actu vivit & est: ergo si forma substantialis per semetipsam, & absque aliquo ei superaddito esset immediatum & proximum principium operandi habens formam substantialem, semper esset actu operans.

Tum etiam, quia forma substantialis, in quantum forma est actus ultimus generationis: ergo non nisi ratione alicuius potentiae ei superadditae potest ordinari ad aliquem actum ut principium in potentia ad illum; actus enim in quantum actus non est in potentia ad alterum actum: ergo si forma substantialis per semetipsam esset immediate operatiua, semper esset actu operans, imò esset ipsa actualis operatio, sicut est ipsemet actus vivendi & essendi.

14. Nec valet dicere, quod potest aliquis actus esse actu informans, & immediatum principium ut in potentia ad operationem; sicuti forma accidentalis est secundum suam naturam actus informans, & immediatum principium, ut in potentia ad operationem, & habens formam accidentalem, non semper operatur. Ergo quavis forma substantialis sit secundum suam naturam actu informans, & esset immediata operativa, posset esse in potentia ad talem operationem, nec sequeretur, quod habens formam substantialem esset semper actu operans. ¶ Non, inquam, id valet, quia cum forma accidentalis non sit principium operarium, nisi dependenter à principio radicali, & principium radicale, forma videlicet substantialis, non semper operetur, forma accidentalis, licet sit actus informans, non semper actu operatur; forma autem substantialis si esset immediate operativa, cum non esset operativa dependenter ab alio principio radicali, & aliis ipsa secundum suam naturam sit actus, & nisi ei aliqua potentia superaddatur, non sit ad alium actum in potentia, habens formam substantialem semper esset actu operans, sicut semper est actu vivens. Influxum autem, quem forma substantialis habet in suum actum, quia habet illum, non immediate per semetipsam, sed mediante sua potentia ei superaddita, non oportet, quod illum semper actu habeat.

15. Aduertus conclusionem autem obijces primo, quod forma accidentalis, v.g. calor, est immediatum, & proximum principium quo operandi, ita ut non indigeat alio principio ab ipsa distincto operandi, & calefaciendi. Ergo cum forma substantialis sit longe perfectior quacunque forma accidentali, ipsa est immediata operativa, & immediatum principium quo operationis; nec ad id indiget alio principio ei realiter superaddito. Probatur consequentia; nam operari immediate per se scriptum absque indigentia alicuius principij ei superadditi, magnam dicit perfectionem, siquidem id competit Deo. Ergo si id competit formæ accidentali, a fortiori propter longe maiorem perfectionem supra illam id etiam competere debet formæ substantiali.

Respondetur, negando consequentiam. Et ad probationem dico, quod licet operari immediate, & absque principio superaddito, operationem non distinctam ab ipso operante, qualis est operatio Dei, sit perfectio, immo infinita perfectio, quia sic operans non specificatur ab aliquo extrinseco, sed est suamet operatio: & hoc modo immediate operari substantiæ non potest competere creature; esse tamen immediatum, & proximum principium, seu potentia operationis à tali principio realiter distincta, dicit imperfectionem specificationis à tali ope-

operationis actus: quæ licet possit competere formæ accidentali, cõpetere nequit formæ substantiali, vrpote quæ cum sit ens per se, nõ potest ab aliquo extrinseco, vel saltem ab aliquo accidentali specificari.

16. Obijcies secundo, quod substantia immediate per se ipsam, & absque aliqua mediâ formâ accidentali, vrpote virtute causandi, potest exercere causalitatem causæ finalis, formalis & materialis. Ergo etiam causalitatem causæ efficientis, quæ cum nõ sit alia, quam ipsa actio, vrpote ab agente procedit per semetipsam, & absque aliqua mediâ formâ accidentali poterit substantia elicere actionem, quod est ipsam immediate operari. Consequentia probatur à paritate rationis.

Respondetur negando consequentiam. Et ratio discriminis est, quod cum causalitas materialis, & formalis (vr ex sollicitudinibus) sit aliquid realiter entitative ab illis distinctum, quæ causalitas causæ finalis, vr ex sollicitudinibus) sit ipsa causa finalis quantum substantia se ipsa immediate, & absque aliqua mediâ formâ accidentali, vrpote virtute causandi, seipsa potest exercere causalitatem; non tamen causalitatem causæ efficientis creatæ, quia cum illa sit actus distinctus realiter ab ipsa causa, si ad illum formâ substantialis, vrpote potentia proxima, & immediata ordinaretur, ab illo virtute specificaretur. Et cum (vr ostendimus) substantia non possit ab

aliquo extrinseco, vel saltem ab aliquo accidenti specificari, non potest immediate per semetipsam, & absque aliqua virtute accidentali ei superaddita causalitatem exercere causæ efficientis.

17. Obijcies tertio, quod licet substantia, cum per se ipsam non potest immediate uniri intellectui, ei uniatür mediâ suâ specie intelligibili; & mediâ illâ efficienter, secundum probabilem opinionem, concurrat ad intellectionem; tamen aliqua substantia, vr Angelica immediate unitur intellectui ipsius Angeli ad ipsius cognitionem, & immediate per se ipsam concurrat ad intellectionem. Sed talis concursus ad intellectionem est in genere causæ efficientis, quia in eodem genere causæ concurrunt obiectum ad intellectionem, cum immediate per se ipsam unitur intellectui, & cum ei unitur mediâ suâ specie intelligibili. Ergo non impletur, quod substantia in genere causæ efficientis, sit immediate operans.

Respondetur longe esse probabilius, quod obiectum sit immediate per se semetipsum mediâ suâ specie intelligibili uniatür intellectui, vrpote in genere causæ efficientis, sed in genere dumtaxat causæ formalis & obiectivæ concurrat ad intellectionem. Et ideo, quod obiectum mediâ suâ specie intelligibili, vrpote virtute suâ instrumentaria, & in intellectu intrinsece recepta concurrat efficienter ad intellectionem;

non nomen obiectum substantiale, cum immediate per semetipsum vnitur intellectui; & quia non est immediate efficienter operarium, & quia non recipitur intrinsece in intellectu, non potest illud in ratione principij efficientis constituere, aut compelere, aut esse cum illo principium quo efficienter eliciendi intellectio nem.

18. Obijcies quarto, quod substantia ad productionem saltem alterius substantiae, vt ignis ad productionem ignis, non potest concurrere media aliqua forma accidentali: ergo immediate per semetipsam concurret. Antecedens probatur, quia qualibet forma accidentalis inferior est qualibet forma substantiali producenda: ergo non potest esse principium quo proximum & immediatum productionis alicuius substantiae. ¶ Quod si dicas, quod licet accidens secundum se sit inferius substantiae, ac perinde ad illius productionem non possit principaliter efficienter concurrere; bene tamen potest concurrere efficienter instrumentaliter in virtute ipsius substantiae, quia non instrumento, sed illius causae principali assimilatur effectus: ac perinde non oportet quod sit maioris vel equalis perfectionis cum illo, licet id oporteat in causa principali.

19. Contra hoc tamen est primo, quod etiam vt accidens ad productionem substantiae operetur & concurret in virtute substantiae,

debet aliquo modo virtualiter continere talem effectum: quod enim quomodolibet efficienter ad aliquem effectum concurret, debet virtualiter talem effectum continere. Sed accidens etiam in virtute substantiae non potest talem effectum continere: ergo neque in virtute substantiae potest ad illum efficienter vel instrumentaliter concurrere. Minor probatur, quia cum accidens secundum se (vt etiam in solutione admittitur) non possit vllatenus efficienter concurrere ad productionem substantiae vt de facto, aliquo modo ad illam efficienter concurret, debet ei communicari à substantia, in cuius virtute dicitur concurrere, aliquid, per quod virtualiter substantiam continueat producendam. Sed nihil tale ei à substantia, in cuius virtute dicitur concurrere, communicatur, nam illud non potest esse aliquid substantiale, cum illius non possit esse capax forma accidentalis: nec potest esse aliquid accidentale, quia etiam cum illo, vt pote imperfectioni qualibet substantia, non magis quam secundum se, aliquam substantiam poterit virtualiter continere: ergo accidens etiam in virtute substantiae non potest alioquin substantiae productionem efficienter vel instrumentaliter attingere.

20. Contra id etiam est secundo, quia instrumentum non agit absque influxu causae principalis in ipsum instrumentum, & in effectum: ergo si accidens in virtute substantiae

si instrumentaliiter concurrat ad productionem alterius substantiae, ipsa substantia, in cuius virtute concurrat, influit immediate & per semetipsam in tale instrumentum; & cum talis influxus non possit esse nisi per veram actionem, vel ex eo conuincitur, substantiam esse immediate operatiuam: siquidem immediate & absque alia qua alia virtute accidentali (nisi vellimus dare processum in infinitum) influit in tale suam virtutem instrumentariam.

21. Respondetur, solutio non ad quartam objectionem principalem assignatam esse, optimam. Et ad primam illius impugnationem dico, quod accidentia, quae in virtute substantiae concurrunt ad productionem alterius substantiae, non sunt instrumenta substantiae, quae ut ad tales effectus instrumentaliiter concurrant, indigeant aliqua virtute aut motione eius superaddita, sed potius sunt ipsae virtutes instrumentariae substantiae; & ut sic medijs illis substantia producat effectus: licet enim forma accidentalis secundum rationem communem accidentis non habeat esse virtutem instrumentariam substantiae, nec calor v.g. ut acidus vel calor est, sit virtus instrumentaria ignis ad producendum alium ignem; bene tamen ut talis calor. Nec substantia per veram actionem ut illis ad suas operationes vratur influit in tales suas virtutes instrumentarias, sed sufficit, quod ille in tali substantia radicetur, & ab

illa per naturalem emanationem & resultantiam dimanent, & non nisi ut a substantia dimanantes & dependentes tales ipsae virtutes instrumentariae proxime & immediate ad suos concurrant effectus. Vnde cum tales virtutes instrumentariae, quae ab aliqua substantia emanarunt, miraculose a tali substantia realiter separatae inueniuntur (ut in accidentibus panis & vini consecrari contingit) tunc quia licet etiam ut sic separata non operantur talia accidentia, nisi ut virtutes substantiae, & quatenus ab ipsa dimanarunt, eorum operatio ut earum principali radicali, ipsi tribuitur substantiae. ¶ Ex quibus patet ad praefatam secundam impugnationem: non enim possumus, substantiam per veram actionem influere in huiusmodi virtutes suas instrumentarias; ut medijs illis operetur, licet cum operatur medio aliquo instrumento, ut cum quis medio calamoscibit, prius in ipsam instrumentum illud ad operandum mouens, per veram aliquam actionem influat; talem tamen in ipsum instrumentum influxum non habet substantia immediate per se, sed media aliqua forma accidentali, ut virtute sua instrumentaria ad influendum in tale instrumentum.

(3)

QVAESTIO XIII.

*Primum causa prima non solum tribuat
virtutes actiuas causis secundis
sed & ad omnes earum effe-
ctus immediate con-
currit.*

DEpendentiam causae secundae a prima non solum in essen- do, sed & in operando in hac & se- quenti quaestione explicare inten- dimus, abstinentes ab his, quae pro- prie ad Theologum pertinent de concordia libertatis creatae cum ef- ficacia diuina causalitatis, licet e- riam ad ea hic iacere conabimur fundamenta. Duplex ergo extre- ma fuit sententia. Prima aliquoru, quos refert D. Thom. 1. part. qua- stion. 105. art. 5. & 3. contra gentes cap. 79. qui existimantes ad om- nem effectum substantialem, vel accidentalem nihil omnino pra- supponi ac perinde solum per crea- tionem esse producibilem, asse- rebant, solum Deum ad quemlibet effectum concurrere, licet ad pra- sentiam ignis calefaciatur; non ta- men ita quod ipse ignis ad talem effectum concurrat. Secunda fuit sententia Durandi in 2. distin. 1. quaest. 5. & dist. 37. quaest. 1. nega- tis concursum Dei immediatum ad omnes effectus, sed quod so- lum Deus concurrat ad illos pro- ducendo illorum causas, & tri- buendo eis virtutes actiuas ad o- perandum, ipsasque causas & ta- les earum virtutes conseruando

absque eo, quod ad aliquem earum immediate concurrat effe- ctum.

2. Dico primo. Falsum imò er- roneum est, asserere, ita Deum ad omnem concurrere effectum, vt ad illum causae secundae creatae non concurrant, sed solum ad eam pra- sentiam Deus omnes illos effe- ctos producat. Cōclusionem cum D. Thoma locis citatis, & cum cō- muni omnium sententia docet no- ster Auctor. Ss, Magister Soto hic quaest. 4. concl. 1. & probatur pri- moratione D. Thomae 1. part. que- stion. 105. art. 5. quam istis habet verbis. *Quia virtutes operatiuae, quae in rebus inueniuntur, frustra essent re- bus attributa si per eas nihil operaren- tur: quoniam omnes res create videntur quodammodo esse frustra, si pro- pria operatione adiuuarentur, cum omnes res sint propter suam operatio- nem.*

3. Secundo probatur ratione D. Thom. ex allegato loco contra ge- tes inam si Deus se solo produceret omnes effectus, ad praesentiam cau- sae creatae, vt ad praesentiam ignis calefaceret, non magis ad praesen- tiam huius, quam alterius, quoniam libet produceret effectum, cuius op- positum experientia testatur. *Non enim ex appositione calidi fit frigidum.* D. Thom. *sequitur: frigiditas, sed calefactio tantum.* Ergo vera Deus ad diuersos effectus diuersas adhi- bet causas, quia ipsae secundum suas diuersas virtutes vere, & proprie ad tales concurrunt effectus, in d- si ad illos proprie non concurrerent,

rent, contra rationem diuinæ sapientiae esset (ut ibidem arguit D. Thomas) illas ad tales effectus adhibere, quia contra rationem diuinæ sapientiae est, aliquid ad aliquem effectum adhibere frustraneum, & frustra adhiberentur ad aliquem effectum tales causae, si quælibet Deus se solo immediate produceret effectum. ¶ Nec fundamentum oppositæ sententiæ aliquid valet, iam enim libro præcedenti quaestione. 1. ostendimus, non omnia creati, sed aliqua contineri in potentia materiae, vel subiecti, & ex illius potentialitate virtute agentis creati esse educibilia.

4. Dico secundo. Præter id quod Deus causas secundas producat, eisque virtutes operatiuas præbeat, atque illas, & tales earum virtutes conseruet, immediate simul cum prædictis causis secundis ad omnem illarum concurrat effectum. Conclusio est communis, & colligitur pluribus scripturae locis, ut ex illo I saia. 26. *Omnia opera nostra operatus es tu nobis Domine.* Et probatur primo conclusio, quia ex intima operatione Dei in omnibus rebus colligit Apostolus Actorum 12. Deum esse in omnibus illis, dicens: *Non longe est ab unoquoque nostrum, in ipso animi vivimus, mouemur, & sumus.* Ergo si Deus simul cum causis secundis non concurreret immediate ad omnes illarum effectus, solum Deus esset in causis, quas immediate produxit, & conseruat, non autem in earum effectibus. ¶ Secundo probatur co-

clusio, quia ex opposita sententia sequeretur, Deum solum produxisse à principio aliquas causas, & deinceps nullam causam aut effectum immediate producere. Consequens nullatenus debet admitti. Ergo nec prædicta sententia. Sequela probatur. Nam postquam Deus à principio aliquas produxit causas, & illis suas virtutes præbuit operatiuas, si tales causae (ut prædicta intendit sententia) possunt suos producere effectus absque alio immediato concursu Dei in illos, ipsis talibus effectibus, quos prædictæ causae producerent, præberent etiam suas virtutes operatiuas (id enim ad eorum pertinet productionem completam) ergo & tales effectus sic cum suis virtutibus operatiuis producti alios producerent effectus absque immediato concursu Dei in illos, & illi effectus alios, absque eo quod Deus postquàm à principio aliquas causas produxit aliquem aliū immediate simul cum causis secundis producat effectum. Falsitas autem huius probatur, quia cum illæ causae, quas Deus à principio produxit, iam non existant, nec Deus illas actualiter conseruet, sequeretur, quod effectus qui modo existerent realiter absque aliqua actuali dependentia mediata, vel immediata à diuino concursu conseruarentur. Consequens autem illud est absurdum. Ergo: sequela probatur, quia non dependerent tales effectus à concursu diuino eorum causas conseruante, si-

quidem

quidem causas eorum, quas Deus produxit, modo non conseruat, nec dependerent à concursu diuino ipsos immediate effectus conseruante, quia cum conseruatio allicuius sit continuata illius productio, si tales effectus immediate Deus non producit, nec illos immediate conseruat: ac perinde in suo esse, & conseruatione non dependereat ab aliquo actuali diuino concursu. Hoc autem esse manifeste falsum, parer, quia alias non posset Deus aliquem praedictorum effectuum annihilare: annihilatio enim alicuius nihil aliud est, quam suspensio concursus, medio quo conseruabatur: ac perinde si tales effectus non conseruantur medio aliquo actuali Dei concursu, non est aliquis concursus, quē possit Deus suspendere, ut illos possit annihilare.

5. Scio, huic rationi posse responderi, quod licet à qualibet sua causa effectus dependeat in fieri; in conseruari tamen solum à suis causis vniuersalibus dependet, & equiuocis. Vnde cum causas vniuersales creatas Deus semper conseruet, ad conseruationem illarum mediate saltem illarum conseruat effectus. ¶ Tamen numquam saluatur, si Deus ad effectus immediate non concurrat, quod ipsos effectus, eorū causas nō annihilando, possit annihilare, quia praeter concursū, quo tales causas produxit, & conseruat, nullus in opposita sententia admittitur diuinus cōcursus immediate in tales effectus, quem

Deus, ut illos possit annihilare, suspendat. Absurdū autem videtur, quod Deus non possit annihilare aliquem effectum, nisi omnes praedictas causas annihilando. Ne igitur id admittamus inconueniens, dicendum est, Deum ad omnes effectus creatos simul cū eorū causis creatis immediate concurrere.

6. Aduersus hanc secundā conclusionē obijcies primo, quod nō possunt duo agētia simul cōcurrere ad eundē effectū, nisi utrūq; sit agens parziale, vel alterū propter suā imperfectionē non possit, nisi ope, & auxilio alterius talem attingere effectū. Sed Deus utpote infinitae virtutis, non potest esse agens parziale, & creatura cum aliquos suos effectus in perfectione excedat, ad illarū productionē non indiget ope, & auxilio alterius. Ergo Deus ad plures effectus non immediate concurrat, sed solum ad illos producit, & cōseruat causas, & praeber illis virtutes actiue ad operandum.

Respon. quod licet plures cause eiusdē ordinis, & nō subordinatae nō possint simul cōcurrere ad eundē effectū, nisi utraq; sit parcialis, vel propter imperfectionē alicuius illarum non possit se sola etiā in suo ordine tale attingere effectū, tamē sicut nō obstat totalitati causae, quod ad illius effectū requiratur concursus causarū alterius generis, ut ad cōcursum causae efficiētis requiratur concursus causae finalis, materialis, & formalis; ita nec obstat totalitati causae efficiētis

ris secundæ particularis, quod ad illius effectum requiratur simul concursus causæ secundæ efficiē- ris vniuersalis, & ad effectum cuiuslibet causæ efficiē- ris creatæ requiratur concursus causæ primæ; quia licet omnes istæ causæ sint efficiē- tes; sunt tamen diuersi ordinis, & particulares causæ non operantur, nisi cū subordinatione ad vniuersales, & omnes causæ secundæ cū subordinatione ad primam.

7. Obijcies secundo, quod Deus & creatura non possunt ad eundem simul effectum eadem, nec diuersa actione concurrere. Ergo vel solum Deus omnes producit effectus, vt prima asserbat sententia, vel solum creatura ad illos immediate concurrir, vt sententia intendebat Durandi. Antecedens pro prima parte probatur, quia solum illa concurrunt eadem actione ad eiusdem productionem, quorū est eadem omnino virtus productiua: eo enim Pater, & Filius eadē actione produciunt Spiritum Sanctum, quia non duplex distincta, sed eadem omnino est in vtroque virtus spiritaliua. Sed in Deo, & in qualibet causa creata non potest esse eadem virtus productiua, cum virtus Dei sit increata, & infinita, virtus autem cuiuslibet creaturæ participata, & finita. Ergo ad eundem effectum non possunt Deus, & creatura eadem simul actione concurrere. Pro secunda autem illius parte idem probatur antecedens. Tum, quia cum actiones diuersificentur per terminos, eius-

dem omnino effectus producti non videntur posse esse simul duę distinctæ productiones. Tum etiam, quia si actio productiua Dei alicuius effectus esset distincta ab actione, qua illum producit creatura, illa vt ipse independens ab ista, esset prior saltem prioritate naturæ: ac perinde totus prius intelligeretur productus effectus, quā ad illum actio creaturæ terminaretur, & esset incidere in primam sententiam, & soli Deo productio nē cuiuscunq; effectus concedere.

Resp. negando antecedens pro prima illius parte. Et ad illius probationem dicendum est cum D. Thom. 1. p. q. 105. art. 2. quod licet eadem actio, seu productio eiusdem effectus non possit simul procedere à duplici agente eiusdem ordinis, nisi in vtroque sit omnino eadem virtus productiua, vt est in Patre, & Filio ad productionem Spiritus Sancti; tamē eadem actio, & productio potest simul procedere à diuersis agentibus diuersi ordinis, licet sit in illis diuersa virtus operatiua, quia cū agens inferius non operetur, nisi cū subordinatione ad primum agens, eius actio simul est ab illo, & à primo agente. Cum hac tamen differentia, quod respectu agentis creati talis actio est productio effectus, & nullatenus effectus alterius illius actionis; respectu autem agentis increati ipsa eadē actio est productio quidē talis effectus, & simul ipsa est effectus actionis increatæ Dei: quia nihil ad

ad extra potest à Deo emanare, nisi ut effectus ipsius actionis increata: & talis actio, & productio effectus non est prior ut à Deo, quam ut à creatura procedens, sed cum omnimoda simultate à Deo, & à creatura procedit: ac perinde talis productio, seu concursus immediatus Dei ad effectum, dicitur concursus Dei simultaneus, quia est eadem actio creaturæ, ut simul à Deo, & à creatura procedit.

QVAESTIO XIV.

Utrum præter concursum simultaneum, quo immediate Deus producit effectus, detur concursus præuius, quo causam creatam philosophice præmoneat ad operandum.

Parrem negatiuam tenent plures recentiores extra scholam D. Thomæ. Sed, resolutorie cum communi sententia Thomistarum est dicendum, quod præter concursum Dei simultaneum, quod est eademmet actio causæ creare, & quo immediate ad ipsum Deus concurrat effectum, datur alius concursus Dei præuius in ipsa causa secunda receptus, ad quem ipsa causa secunda solum se habet passiuè, & per quem philosophice præmouetur, & determinatur ad operandum, ita ut quantumuis creatura in actu primo sit complere constituta per suam virtutem ad operandum indigeat, ut de facto operetur, & ut ad operandum applicetur, tali

Dei concursu præuius in ipsa causa secunda recepto, quo illa à Deo philosophice præmouetur, determinetur, & applicetur ad operandum. Et in primis conclusio deducitur ex Aristotele pluribus in locis: 8. enim philosophorum text. 33. agens de causa prima, & secunda, & earum subordinatione, ita asserit *Utrumque igitur mouere dicimus, & primum, & ultimum mouentium, sed magis primum: illud enim mouet ultimum, sed non hoc primum: & sine primo quidem ultimum non mouebit, illud autem sine hoc, ut baculus non mouebit, non mouento homine.* Hæc Aristoteles, ubi cum comparatur morione, qua causa secunda mouetur à prima, morioni, qua baculus ut moueat, v.g. aquam, mouetur ab homine, & ceterum sit, quod ut baculus moueat aquam, debet prius natura ipse baculus moueri ab homine, intendit proculdubio Aristoteles, quod ut aliqua causa secunda moueat, id est, aliquem producat effectum, debet prius ipsa causa secunda moueri à prima morione aliqua philosophica in ipsa causa secunda recepta, sicut morio, qua homo mouet baculum, ut baculus moueat aquam, in ipso recipitur baculo: Eandem doctrinam habet Aristoteles pluribus alijs in locis, ut 7. Philosophorum, cap. 1. & 8. Philosophorum, cap. 1. ubi ex morione, qua vna secunda causa operetur, illam præmouet prima, ostendit, deueniendum esse ad unum primum motorem, qui immotus omnia alia moueat ad operandum.

2. Nec valet, cum aliquibus dicere, intelligendum esse Philosophum de motione communiter dicta, qua causas secundas Deus producit, & conseruat in esse, ac tribuit eis virtutes operatiuas, & ob id dicitur, eas mouere ad operationem; non autem esse intelligendum de aliqua praeeter hanc motionem, qua causas secundas Deus praemoueat, & determinet ad operandum. ¶ Non, inquam, id valet: ut quia ea dependentia causa secundae a prima solum est in essendo, & non in operando, & Aristoteles ibi intendit explicare dependentiam causa secundae a prima formaliter in operando, quia intendit, per id indagare, quod sit primum mouens, quod immortu omnia alia, ut moueant, & operentur, mouet. Tum etiam, quia sic esse intelligendum, exemplo, quod adducit baculi, comprobatur, qui baculus non habet ab homine suum esse, sed motionem, ut moueat a quo. Ergo cum motioni, qua homo mouet baculum, comparat Aristoteles motionem, qua causa prima mouet secundam, non loquitur de motione illa communiter dicta, qua Deus producit, & conseruat causas secundas, & eis virtutes praebet operatiuas, sed de motione propria ad operandum, qua causas secundas iam productas, & per suas virtutes in esse principij operatiui constitutas, ut actualiter operentur, Deus praemouet, & determinat.

3. Nec etiam valet, cum alijs

dicere, quod nihil aliud intendit Philosophus, quam quod causa secunda dependet in operando a prima, quatenus absque concursu simultaneo Dei agere nequit. ¶ Non inquam, id valet. Tum, quia per concursum Dei simultaneum, ut pote non incausam, sed in effectum, non potest Deus mouere, & determinare causam ad operandum, quia nihil mouet aliud, nisi agendo in illud, & non solum in illius effectum. Ergo cum Philosophus asserit, causam primam mouere secundam, & illam non intendit, dependere a Deo, illam mouere per concursum simultaneum in effectum, sed per aliquem influxum praeui ad id, quod causa operetur, & in ipsa causa receptum. Tum etiam, quia (ut postea videbimus) concursus Dei simultaneus, quo simul cum creatura causat illius effectum, non est vllatenus prior, ut a Deo, quam ut a creatura, sed omnino simul est a Deo, & a causa secunda (& ob id dicitur concursus simultaneus seu concommittans) ergo per illum non potest moueri causa secunda a Deo ad operandum, nec per illum saluari dependentia causa secundae a Deo ad operandum. ¶ Tum denique, quia non ipsa actio causa secundae in effectum, sed solum illius effectus est terminus concursus simultanei Dei, cum ille (ut diximus) sit eadem actio causa secundae ut a Deo, sed terminus motionis, qua Deus mouet causam secundam ad operandum, est ipsa actio

actio causæ secundæ, sicut impulsus impellentis lapidem ad motum sursum habet pro termino ipsum ascensum lapidis. Ergo Deus non mouet causam secundam ad operandum per concursum simultaneum illius, cum ipsa causa secunda ad effectum, sed per influxum alium primum in ipsam causam, quo illam Deus præmoueat, determinet, & applicet ad operandum, & cuius terminus sit ipsa causa secundæ operatio, vt à causa secunda procedens.

4. Nec denique valet, cum alijs licet paucissimis ciceris, quod huiusmodi dependentia causæ secundæ à prima saluatur per concursum simultaneum Dei, quo cum ipsa causa creata concurrat ad illius effectum, quia licet talis concursus Dei simultaneus sit ipsa actio creaturæ, prius natura intelligitur talis actio, vt procedens à Deo, quam vt procedens à creaturæ. ¶ Non, inquam, id valet. Tum, quia si id esset, non saluaretur ratio concursus simultanei Dei, qui ideo dicitur simultaneus, quia simul, & absque aliqua prioritate concurrat Deus per illum ad effectum, ac concurrat ipsa creatura. Tum etiam, quia vel talis concursus Dei vt prius natura intelligitur procedens à Deo, quam à creatura est concursus in ipsam causam, vt operetur, vel solū in illius effectum. Si primum, vere erit motio Dei præuia, quam intendimus & per quam Deus præmouet, & applicat causam secundam ad ope-

randum, & si præter talem motionem nō detur alius concursus Dei in. mediare in effectū, ipse effectus non dependebit immediate à Deo & sequetur omnia inconuenientia, quæ aduersus sententiā Durandi quæst. precedenti inferebamus. Si vero dicatur secundū, nempe quod talis concursus Dei sit etiam in causam, sed immediate in eius effectū prius natura intelligitur vt à Deo, quam intelligatur concursus creaturæ in eundem effectum, iam ad concursum creaturæ præintelligitur eius effectus productus, & per inde nihil restat producendum à creatura, quod erit incidere in alterum inconueniens extremū, quod etiam questione præcedenti impugnauius, negantium videlicet, creaturas proprie ad aliquem concurrere effectum.

¶ Angelicus autem Doctor ita perperous est in hac sententia, vt nefas videatur de illius mente in hac parte dubitare, & vt plura illius contrariam testimonia, id apertissime docet quæst. 3. de potentia, artic. 7. vbi postquam explicuerat, Deū posse dici causam operationis creaturæ, in quantum ipsam causam secundam producit, & conseruat, eique virtutē præbet operatiuā, subdit S. Doctor hæc verba. *Sed quia nulla res per se ipsam mouet, vel agit, nisi sit mouens non motum, tertio modo dicitur una res esse causa actionis alterius in quantum mouet eam ad agendum, in quo non intelligi ut collatio aut conseruatio virtutis actionis, sed applicatio virtutis actionis ad aliorē,*

sicut

sicut homo est causa incisionis, cunctis
ex hoc ipso, quod applicat acumen cul-
telli ad incidendum mouendo ipsum:
Et quia natura inferior agens non agit
nisi mota, eo quod huiusmodi corpora
inferiora sunt alterantia alterata: cœ-
lum autē est alterans, non alteratū. Et
tamen non est mouens, nisi motum, &
hoc non cessat, quousque perueniatur ad
Deum, sequitur de necessitate, quod
Deus sit causa actionis cuiuslibet rei
naturalis, ut mouens, & applicans vir-
tutem ad agendū. Hæc D. Thom. ubi
præter modum concurrenti Deū
ad actionem causæ creatæ, illā pro-
ducendo & conservando, & que
virtutē actiuam tribuendo, neces-
sario concedit motionem Dei in ip-
sam causam, qua ipsam moueat &
applicet ad operandum, ac perin-
de motionem præuiam ad ipsius
causæ creatæ operationem: prius
enim saltem natura est, aliquid
agens moueri, & applicari ad ope-
randum, quam quod ipsum agens
eliciat operationem. Et per hoc
excluditur, quod hæc motio, de
qua loquitur D. Thomas, sit con-
cursus simultaneus Dei, quo si-
mul cum ipsa causa creatā ad illius
effectum concurrat: quia cū talis
conkursus simultaneus Dei sit ip-
sa actio causæ creatæ, ut d. Deo pro-
cedens, non potest esse motio, qua
Deus causam creatam mouet, &
applicat ad operandum.

6. Ita irrefragabile aliqui-
bus oppositæ sententiæ videtur
hoc D. Thomæ testimonium, ut
fatigantur eam Doctorem Sanctū
in hoc loco tenuisse sententiam,

sed eam retractasse 1. part. quæst.
105. art. 5. Id tamen nullatenus
potest dici, cum potius in eodem
loco prima pars eandem S. Do-
ctor explicuerit sententiam: in cor-
pore enim illius articuli asserit,
quod primum agens mouet secundum
ad agendum. Et quod Deus mouet res
ad operandum, quasi applicando for-
mas, & virtutes rerum ad operationem
sicut artifex applicat securim ad scin-
dendū. Vbi illa particula quasi non
est dictio diminuens, sed ad expli-
candum modum, quo Deus mo-
uet res ad operandum, scilicet non
solum præbendo eis virtutes ope-
rariuas, sed applicando earum vir-
tutes, quas prius eis præbuerat ad
operationem. Vnde in solutione
ad 3. eiusdem articuli absolute, &
abique particula quasi, ait D. Tho.
Deus applicat res ad agendum. Idem
clarissime docet S. Doctor 1. 2. q.
109. art. 1. & innumeris alijs in lo-
cis, quæ licet eodē prorsus modo
cōtrarij intēdāt explicare, ac tes-
timonia, quæ pro nostra senten-
tia adducuntur Aristotelis eo-
dem etiā modo eorū explicatio-
nes reijciuntur, & impugnantur, si
cum reiecinus, & impugnauimus
eas, quæ testimonijs Arist. assignā-
tur. Præterquā quod sicut D. Tho-
mas magis perspicuis suam men-
tem explicat verbis, ita diffici-
lius prædictæ explicationes il-
lius adaptantur testimonijs.

7. Si prima conclusionis,
ratio desumpta ex Diuino Tho-
ma 1. 2. quæstione 79. articulo se-
cundo, sic dicente. *Deum est*

LIBER II. QVAEST. XIV.

causatur ab aliquo, quod est in actu. quia nihil agit, nisi secundum quod est in actu: omne autem in actu reducitur in primum actum scilicet in Deum sicut in causam, qui est per suam essentiam actus. Unde relinquitur, quod Deus est causa omnis actionis, in quantum actio est. Ex quibus verbis sic formo rationem. Nullum agens creatum est purus actus in agendo, sicut nec in essendo, sed secundum se est in potentia ad agendum. Ergo cum nihil agat, nisi secundum quod est in actu, indiget, ut agat, quod reducat ad actum. Sed nihil existens in potentia potest semetipsum reducere ad actum: per id enim quod reducitur ad actum, mouetur de potentia ad actum, & nihil secundum eandem rationem potest esse mouens, & motum. Ergo quodlibet agens creatum, ut actualiter agat, indiget, quod moueatur, & applicetur ad operandum, & reducat ad actum per primum mouens, quod cum sit purus actus, potest ipsum immotum omnia alia mouere. ¶ Confirmatur: nam actio cuiuslibet agentis creati, utpote ad quam ipsum agens est in potentia, & perquam actuatur, & perficitur est actualior, & perfectior ipso agente. Ergo cum nulla causa efficiens possit elicere actionem perfectiorem, quam ipsum, ut agens creatum eliciat actionem, debet prius per motionem Dei, quæ est specialis participatio diuinæ infinitæ actualitatis constitui in actu, & ad operandum applicari, ut actionem secundum

omnem suam actualitatem possit elicere.

8. Secunda conclusionis ratio est, quia ipsa actio causæ secundæ, ut ab ipsa causa secunda eggre ditur, & dependet, est quidam effectus creatus, ac perinde etiam ut sic dependens à Deo: sed non dependet à Deo per concursum Dei simultaneum in effectum, quia ille, ut sæpius diximus, est ipsa mer actio creature, ut à Deo, & non prius naturæ intelligitur ut à Deo, quam ut à creatura: & cum omne, à quo aliquid dependet, debeat intelligi prius natura, quam illud, talis actio ut à creatura procedens non dependet à Deo per concursum illius simultaneum in effectum. Ergo solum ut sic talis actio creature potest dependere à Deo per motionem præuiam in ipsam causam, qua illam Deus præmouet, & applicat ad ipsius actionis elicentiam.

9. Tertia conclusionis ratio est, quod omne agens creatum quantumuis per suam virtutem operatiuam constitutum in ratione principij operatiui est aliquantulum indeterminatum ad operationem. Ergo indiget, ut omnino determinate aliquam in individuo eliciat operationem, quod ad illam determinetur. Antecedens patet in agentibus liberis, quæ ex se sunt indifferentia & indeterminata ad utramlibet partem contrarietatis, vel contradictionis saltem, hoc est ad actionem, & illius contrarium, vel saltem ad operandum,

non operandum: agentia autē naturalia quamuis sint determinata ad speciem actus, non tamen ad talem indiuiduā operationē: virtutes enim operatiuæ non dantur determinatæ ad indiuiduū actū, sed sunt indifferentes ad plures indiuidualiter actus; alias postquā ad elicientiam illius indiuiduæ operationis, ad quam essent determinatæ, deferuirent, cum talis indiuidua operatio non possit reiterari, omnino superflua manerent talia principia, & virtutes operatiuæ. Omne igitur agens creatum quamuis per virtutem operatiuam actiuam constitutum cum aliqua manet indeterminatum ad actionem, ac perinde indiget, vt de facto determinatam in indiuiduo eliciat operationem, quod ab aliquo ad illius elicientiam determinetur; sed ad id determinari non potest, nisi solum per motionem Dei prius natura, quam operetur in iis agente receptam, & per quam moueatur, determinetur, & applicetur ad talis determinatæ operationis elicientiam. Ergo omne agens creatum indiget ad operandum tali præuia motione Dei. Minor subsumpta probatur. Quia ad talem indiuiduam determinatam operationem non potest agens creatum determinari per suum principium, & virtutem operatiuam, hanc enim ostendimus esse indeterminatam, & indifferentem saltem ad plures indiuiduales operationes, & nihil indiffe-

rens ad plura, vt sic indifferens potest determinare ad vnum illorum. Nec potest agens creatum ad id determinari per ipsam suam mer actionem, quia cum debeat determinari ad ipsius mer actionis elicientiam, prius debet ad illam determinari, quam illam eliciat. Nec denique potest determinari per concursum simultaneum Dei in effectum. Tum, quia per illum vt pote non priorem tempore, vel natura ipsa agentis creati operatione non potest ad ipsius actionis elicientiam agens creatum determinari. Tum etiam, quia cum talis concursus Dei simultaneus non recipiatur in iis agente creato, non potest per ipsum intrinsece determinari. Restat igitur, quod ad id determinetur per motionem Dei præuiam in ipso agente intrinsece receptam, & quæ cum illud determinate ad talem indiuiduam applicet operationem, ipsum ad illam intrinsece determinet.

10. Ultima tandem sit conclusionis ratio desumpta ex Diu. Thoma in 2. distinction. 37. question. 7. art. 2. in corpore, quod si aliud quod agens creatum ageret sine præuia motionis causa prima, per quam illud moueatur, & applicet ad agendum, sequeretur, esse plura prima principia, & ipsum agens creatum esse primum principium. Consequens est, incidere in errorem Manicheorum. Ergo nullatenus est admittendum. Sequela probatur, quia illud est primum

principium, quod agere potest sine influentia alterius agentis & sine motione illius. Sed si agens creatum eliceret aliquam operationem sine praeuia motione Dei ad illam, ageret sine influentia & motione alterius agentis, absque aliqua dependentia ab alio elicendo talem operationem: ergo in elicentia illius esset primum agens.

11. Nec valet dicere, quod etiam si agens creatum talem actionem eliceret absque promotione Dei ad illam; non tamen esset primum principium, nec operaretur absque influentia & dependentia à Deo, siquidem non operaretur, nisi ut habens suum esse & virtutem operatiuam dependentem à Deo. ¶ Non, inquam, id valet, nam ut ait in eodem articulo Diuus Thomas. *Quamuis per hanc responsonem evitaretur, quod voluntas humana, & quaecumque alia causa secunda non esset primum ens simpliciter; non tamen vitaretur, possit evitari, quod non esset primum agens, si causa ista in aliquo principio agens non reduceretur, sicut in causam.* Hæc Diuus Thomas, ex quibus manifeste patet, quod licet tale agens non esset simpliciter primum in essendo; esset tamen primum formaliter in operando.

12. Nec etiam valet dicere, quod saluatur de pendentia secundæ causæ à prima etiam in operando per concursum Dei simultaneum, quia sine illo causa

secunda operari non potest, aut influere in effectum. Non, inquam, id valet, tum quia licet causa secunda simul exigit ad operandum talem concursum Dei simultaneum in effectum; cum tamen ille (ut ostendimus) nullatenus sit prior ipso concursu causæ secundæ, & omne, à quo aliud dependet, debeat esse aliquatenus prius illo, non potest saluari dependentia causæ secundæ à prima in operando præcisse per talem concursum Dei simultaneum. ¶ Tū etiam quia sicut causa secunda non concourrit ad effectum, nisi simul ad illum Deus per talem concursum simultaneum concurrat, ita nec causa prima ad effectum concourrit, nisi simul ad illum concurrat causa secunda: ergo sicut ex hoc non colligitur, causam primam dependere in productione talis effectus à secunda, ita per id præcisse non saluatur de pendentia causæ secundæ à prima in productione talis effectus. ¶ Nec valet dicere, quod causa prima posset, si veller, eundem effectum se sola producere: ac perinde etiam si illum de facto non producat nisi simul cum concursu causæ secundæ, non dependet ab illa. Causa tamen secunda quia non potest se sola & absque concursu Dei simultaneo aliquem producere effectum, per id sufficiens saluatur eius dependentia à causa prima. ¶ Non, inquam, id valet, quia præter quam quod ad aliquos effectus, qui ut tales de pendent

dependet ab actione vitali creaturæ, non potest Deus se solo & absque concursu creaturæ concurrere; ad quem liber etiam effectum ex suppositione quod Deus se solo illum non vult producere, exigit simul concursum creaturæ; & tamen neque ea suppositione facta potest dici, quod Deus ad productionem alicuius effectus dependet à causa secunda, aut illi in operando subordinetur ergo ut ipse per exigentiam, quam creatura habet concursus Dei simultanei, ut ipsa aliquem producat effectum, non saluatur eius dependentia & subordinatio a causa prima in operando.

13. Obijcies primo, quod Aristoteles 3. Physicorum text. 8. asserit, quod agens, ut agens non mutatur; sed si ut ageret, præmoveretur à Deo per motionem in ipso agente receptam, vere ut agens per talem motionem mutaretur tunc in se. Quia Aristotelis agens ut agat, non recipit à Deo talem motionem. ¶ Respondetur, Philoso. eas solum intendere, quod agens non mutatur formaliter ut agens quia cum ipso actio (ut infra videbimus non in ipso recipitur, sed in passio, per suum actionem non mutatur; non tamen intendit Aristoteles, quod agens ex utroque ad actionem per motionem primæ causæ ad operandum in ipso receptam non mutetur. Imò cum ipsemet asserat, causam secundam non agere, nisi ut mo-

ram, necessario exigitur, quod ut agat & operetur, per motionem causæ primæ moueatur & mutetur.

14. Obijcies secundo, proprium esse causæ instrumentalis, ut potè quæ non habet virtutem completam ad effectum principalis agentis, quod ut ad illum instrumentaliter concurrat, ab ipso agente principali moueatur. Sed ad plures effectus causæ secundæ principaliter per propriam, perfectam & completam virtutem concurrunt. Ergo ad id non indigeat, quod à causa prima prius natura moueantur, sed sufficit quod simul cum illis ad tales effectus concurrat.

Nec valet, cum aliquibus dicere, quod cum esse cuiuscumque effectus sit actualitas excedens virtutem operantis cuiuscumque cuius creatæ, & ad tale effectus solus Deus concurrat ut causa principalis, & creatura tantum ut instrumentum; ita ut instrumentum Dei indiget illius motione, ut sic instrumentaliter concurrat. ¶ Non inquam, id valet, tum quia non est certum, quod etiam ad ipsam esse solus Deus concurrat ut causa principalis & creatura ut instrumentum, licet effectus secundum eam rationem per specialem attributionem dicatur esse à Deo. Tum etiā, quia quidquid sit de hoc, negari non potest ad alia

rationes, quæ in effectibus reperiuntur aliqua concurrere agentia per modum causæ principalis. Ergo vel ad id indigent prævia motione Dei, vel absque illa ad tales effectus secundum eas illorum rationes concurrunt. Si dicatur hoc secundum, iam saluatur aduersus fundamentum præcipuum nostre sententiæ dependentia causæ secundæ à prima in operando absque prævia motione primæ causæ ad aliquid agendum, sub ea ratione, sub qua à causis secundis dependet. Si vero dicatur primum, restat, soluendum argumentum positum, quomodo creatura ad aliquid non instrumentaliter, sed principaliter producendum indigeat prævia Dei motione, cum id videatur proprium causæ instrumentalis.

15. Omissa hac solutione, præcipue propter hanc secundam impugnationem responderetur ad argumentum, quod licet proprium sit causæ instrumentalis, quod ut instrumentaliter concurrat, moueatur ab alia causa eiusdem ordinis, hoc est, quod moueatur à causa principali, etiam si illa sit creatura, & per talem motionem non solum illam applicet ad operandum sed & illi tribuat virtutem, per quam constituatur in ratione instrumenti, & in actu primo ad instrumentaliter aliquid efficiendum; omni tamen in vniuersum causæ secundæ, siue instrumentali, siue principali competit, quod non agat, nisi prius mota à prima, quia

hoc habet, propter essentialem illius dependentiam, & subordinationem in operando à causa prima. Et ob id omnis causa secunda dicitur quodammodo instrumentum Dei, non ex eo, quod ad omnes effectus concurrat instrumentaliter, cum ad aliquos concurrat per propriam virtutem perfectiorem, vel æque perfectam, cum illis, sed quia ut instrumentum mouetur, ut agat, à causa principali; ita omnis causa secunda mouetur à prima ad operandum, quia quantumvis per virtutem operatiuam æque perfectam, inque perfectiorem, in actu sit constituta, quatenus talis virtus non est purus actus, sed admixtus potentialitate, indigente agente, ut reducat de tali potentialitate ad actum operandi, motione Dei, per quam applicetur ad agendum, & operandum; non tamen ut per talem motionem accipiat virtutem operatiuam, aut constitutur in actu primo ad operandum; siquidem, ut in solutione ad primam objectionem dicemus, intelligitur causa secunda principalis perfecte, & complete constituta in actu primo ad operandum, priusquam à Deo primo ueatur, quod etiam amplius questionem sequenti in solutione primæ objectionis explicabimus.

16. Obijcies tertio, quod causæ naturales sunt omnino determinatæ ad suos actus. Ergo illæ saltem non indigent aliqua motione Dei, ut operentur. Consequentia pater. Quia ad id, quod

ad quod aliquid est omnino determinatum; non indiget, ut ad id ab alio moueatur, determinetur aut applicetur. Ergo si causa naturales sunt omnino determinatae ad suos actus, non indigent ad illos aliqua prauia motione Dei, maxime cum illam ad terminandum causas secundas in tertia ratione conclusionis dixerimus, esse necessarium.

Respondetur, quod ut in eadem tertia ratione conclusionis ostendimus, nulla causa quantumvis naturalis, & per virtutem in suo ordine completam constituta ex se est determinata ad aliquam indiuiduam, & singularem actionem: cum enim illius virtus operatiua sit principium indifferens, saltem ad plures indiuidualiter actiones, verò ut ad aliquam actionem in singulari, & illius actionem terminetur, indiget motione Dei illam ad elicitationem talis actionis applicante.

17. Obijcies quarto, sufficere saluari omnem dependentiam & subordinationem causa secundae a prima, per id quod absque cursu simultaneo huius, illa non possit aliquam producere effectum. Ergo omnis alia prauia motio Dei in causam, ut illam moueat ad operandum, non solum non est necessaria concedenda, sed omnino ut superflua est deneganda. Antecedentis probationis satis manent insinuatæ in solutionibus aduersariorum ad testimonia, & rationes pro conclusione adductas. Sede-

tiam in impugnationibus earundem solutionum satis ostendimus per concursum praeiudicis Dei simultaneum non saluari dependentiam & subordinationem causa secundae a prima in operando. Vnde non oportet ea reperere, nec in hoc argumentum, aut illius solutione amplius inmorari.

18. Obijcies quinto, quod causa libera, & contingentes non indigent ad operandum prauia Dei motione in illis recepta, & tamen cum etiam ad tales actiones sint causa secundae, & creatæ, & non sint primum principium talium operationum, saluatur illarum subordinationis, & dependentia a causa prima. Ergo absque tali prauia Dei motione in alias causas etiam naturales, saluari potest illarum dependentia, & subordinatio a Deo in operando; perpetamque perinde ob eam praedictarum causarum dependentiam, & subordinationem a Deo conceditur, illas indigere prauia Dei motione ad operandum. Minor cum consequentia patet. Maior autem quæ proprius ad Theologum, vel ad Philosophum moralem, quam ad naturalem spectat, breuiter probatur. Tunc quia cum talis prauia Dei motio, sit aliqua causa recipiatur, sit omnino efficax, omnineque determinet talem causam ad operandum, nullam ei relinqueret libertatem, ut cum tali motione posset talem operationem non elicere. Cum igitur causæ liberae non necessario, sed libere suos debeant

edicti actus, non solum cum tali efficientia non indigent praeuia Dei motione, sed si illam recipiant non poterunt illos libere elicere. Tum etiam, quia si tali praeuia Dei motione causa libera indigerent ad eliciendos suos liberos actus, absque illa non haberent virtutem omnino completam, & perfectam ad eorum elicentiam: ac perinde cum non sit in ipsarum causarum potestate, talem praeuiam Dei motionem habere, non esset in illarum potestate, tales actus elicere, & si Deus illis talem non preberet motionem, ipsis causis tunc non imputaretur non operari: nulli enim imputatur non facere id, ad quod perfectam & completam non habet potentiam.

Confirmatur, quia talis praeuia Dei motio, si in causis liberis ad omnes illorum actus reciperetur, si illarum totaliter non destrueret ad tales actus libertatem, illam saltem minueret. Sed nec istud debet admitti: ergo nec quod Deus promoueat physice voluntatem ad omnes suos liberos actus. Sequela probatur, quia cum libertas alicuius causae consistat in illius indeterminatione, & in differentia ad aliquem actum & illius contrarium, vel saltem ad operandum, & non operandum, id quod hanc indifferentiā minueret, minueret perinde ipsam causae libertatem. Sed talis praeuia Dei motio, si daretur in voluntate, ad minus

minueret indifferentiā: ergo saltem illius minueret libertatem. Minor probatur, quia cum absque tali Dei promotione causa libera ita esset indifferens ad utramque partem, contradictio- nis vel contrarietatis quod non esset magis determinata ad unam quam ad alterā, & si talē recipiat praeuiam Dei motionem, per illā determinetur ad unam partē, manifeste videtur, per praeuiā Dei motionē talem ipsius causae ad minus minui indifferentiā.

19. Respondetur ad argumentū negando minorem rationes enim suprafactae, omne in vniuersum causam secundā ostendunt indigere praeuia Dei motione ad quālibet illius operationē: imō vbi infinuatur D. Tho. p. 1. q. 6. art. 3. ad 5. potius de causis liberis quam de naturalibus procedit suprafacta 2. conclusio ratio, quatenus cum ille sint magis indeterminatae & in differentes, magis indigent, quod ab alio determinentur, ut determinatam eliciant operationem. Et ita D. Tho. 1. p. 9. 83 art. 1. ad 3. asserit. *Deus est prima causa mouens & naturales causas & voluntarias, & sicut naturalibus causis, mouendo eas, non auferit, quin actus earum sint naturales, ita mouendo causas voluntarias, non auferit, quin actiones earum sint voluntariae, sed potius hoc in eis facit: operatur enim in vnoquoque secundum eius proprietatem.* Hae Diuus Thomas, ex quibus patet ad primam probationem maioris in argumento factam: Deus enim cum

cum non solum ad substantiam actus, sed ad illius modum voluntatem promoueat, potius perficit, quam eius auferat vel minuat libertatem, & quamuis ipsam voluntatem ad aliquam partem determinet, quia tamen relinquit ei potentiam ad alteram partem, non tollitur, quin illius actus exeat omnino liber, sicuti quamuis voluntas persuummet actum secundum determinetur ad alteram partem sue indifferentiae, cum talis actus sit ipsamet vltima determinatio, tamen quia talis actus secundus relinquit in voluntate potentiam ad alteram partem, non tollitur, quod ipsemet actus omnino libere a voluntate procedat, & quod voluntas operans absolute habeat potentiam ad oppositum, licet non ad coniungendum simul talem suam operationem cum negatione illius. Eodem ergo modo quamuis voluntas per praeuiam Dei motionem determinetur efficaciter ad aliquem actum, absolute potest illum non elicere, quod sufficit, ut illi omnino libere eliciatur. ¶ Ad secundam probationem negandū est, voluntatem antecedenter ad praeuiam Dei motionem ad aliquem actum non habere virtutem completam & perfectam ad illū, quia talis praeuia Dei motio dicitur complere virtutem agentis, non quia ei aliquam praebeat virtutem operandi, aut per existentem augeat, sed quatenus virtutē iam perfectam & completam in actu

primo, applicat ad actualem operationem & reducit ad actum secundum. Vnde cum antecedenter ad talem praeuiam Dei motionē voluntas supponatur perfecte & complere perens operari, si non operetur, ei ipsum non operari imputabitur, quamuis non sit in eius potestate talis praeuia Dei motio requisita ad eius actualem operationem: sicuti in opposita sententia quamuis non sit in potestate voluntatis concursus Dei simultaneus ad effectū, qui ad minus requiritur ut voluntas ad aliquem effectum concurrat, si supponatur voluntas habens omnia requisita in actu primo ad talem suū concursum & operationem, imputabitur ei illam de facto non elicere.

Ad confirmationem negatur sequela. Et ad illius probationē dico, quod per praeuiam Dei motionem minuitur quidem indifferentia voluntatis in potētia, quatenus eius indifferentia potētiā applicatur & reducit ad actū, id autem tantū abest, quod sit tollere aut minuere libertatē quod est perficere illā, & trāsferre de libertate potētiā ad libertatē actuāle.

20 Vltimo tandem obijciēs, quod cum haec praeuia Dei motio causae secundae ad operandum dicatur esse aliquid reale receptum in ipsa causa, non videtur, quid illud esse possit. Nullatenus ergo videtur talis praeuia Dei motio admittenda. Antecedens prob. Quia quidquid recipitur involuntate (de illius enim motionē, utpote quae

motiorē in hoc ingerit difficultatē, loquamur) vel est potentia, habet^r, aut dispositio, vel ipsiusmet voluntatis actus. Sed nullū istorū esse potest: ergo. Minor probatur. Quia in primis non potest esse potentia; quidquid enim per modū potentie in voluntate recipitur, illam constituit in actu primo operatiuam, & voluntas, ut proxime dicebamus, antecedenter ad talē Dei prēmotionem debet supponi perfectē, & complete constituta in actu primo ad operandum. Et insuper quod talis Dei motio nō possit esse potentia, habitus, vel dispositio probatur. Quia alias esset qualitas, cuius oppositum docet D. Thomas 1. 2. quæst. 110. artic. 2. in corpore. Ac deniq; quod talis motio non sit ipsemet voluntaris actus, patet. Quia hic procedit ab ipsa voluntate, illa vero à solo Deo, & ipsummet actū voluntaris præcedit, cum ad illius elicitiōem moueat, & applicet voluntatem.

21. Hoc argumentum longē exigebat disputationem, in quo huiusmodi Dei motio consistat, à qua tamen abstinendo, breuiter quod probabilius videatur, explicare conabor. Dico igitur, talem motionem Dei siue in causis naturalibus, siue liberis non esse aliquid per modum potentie ipsas in actu primo constituens, sed est eadem qualitas per modum trāsseuntis à Deo ipsis causis, seu potentijs operatiuis impræsat: quæ, quia non habet esse permanens,

dicatur aliquando à D. Thom. ut in loco argumento citato, non esse qualitatem, quia est quædam qualitas habens esse quodam incompletum; ut perspicuis verbis explicat D. Thomas quæst. 3. de potentia, art. 7. ad 7. dicens. *Virius naturalis, quæ est in rebus in sua constitutione collata, meti eis ut quædam forma habens esse tantum, & formam in natura, sed id quod à Deo fit in re naturali, quo actualiter agit, est ut intentio sola habens esse quidam incompletum, per modum quo colores sunt indistincti, & virius artis, in instrumento artificis.*

QVAESTIO. XV.

*Vtrum omne instrumentum physicum
ut ad effectum concurret principis
agentis, aliquando
grat moueone?*

DE instrumento dumtaxat philico inquirimus: instrumenta enim moralia, illa videlicet, ad quorum positionem aliquid absque philico illo influxu agēs operatur, potius sunt ex aliquo pacto conditiones agendi, quam proprie instrumenta, ut eo solummodo Sacramenta veteris legis moraliter concurrebant ad gratiam: quod utique non est illam proprie causare: nec magis proprie illam causant Sacramenta nouæ legis, in sententijs illorum, qui omnes illis ad id philicum denegant concursum.

2. Instrumentum autem philicum aliud est naturale, id est, quod
ad

ad naturales concurrir effectus, aliud artificiale, quod videlicet ad effectus deseruit artificiales; & aliud denique supernaturale, ut quod assumitur à Deo ad productionem alicuius effectus supernaturalis. Et licet solum de instrumentis naturalibus ad Philosophum naturalem spectantibus hic ex professo tractetur, aliquid etiā obiter de alijs dicemus instrumentis.

3. Non tamen nunc loquimur de virtutibus instrumentarijs, quibus proxime agens substantiale operatur, ut de calore ignis ad productionem alterius ignis, & de semine animalis, ut est ipsa virtus generantis, quia licet huiusmodi virtutes operari dicantur aliquantulum instrumentarij, proprie tamen non instrumenta, sed virtutes dicuntur instrumentarij, de quibus supra, quæstion. 12. jam diximus, quod esto per modum principij proximi, quo concurrant ad actionem principalis agentis, seu ut medijs illis principale agens operetur, præter emanationem ipsarum ab agente non exigunt aliquam in eis virtutem superadditam, & illis à principali agente communicatam sed si in virtute principalis agentis dicuntur concurrere, est locutio (ut ibi diximus) intransitiva, per quam solum intenditur ad tales effectus prædictos virtutes concurrere, ut sunt ipsæ virtutes proximæ, & instrumentarij principalis agentis. Solum igitur nunc loquimur de instrumento phisico,

quod supponens in agente principali non solum virtutem radicalem, sed & prædictam virtutem proximam agendi, ipsi agenti principali ad eius operationem instrumentaliter, & ministerialiter deseruit, & phisice instrumentaliter ad illius effectum concurrir, ut baculus ad percutiendum, calamus ad scribendum. De huiusmodi igitur phisicis instrumentis inquirimus, an ut ad effectum agentis principalis concurrant, indigeant aliqua prævia motione ipsius agentis principalis in ipsis instrumentis receptam, per quam ad sic instrumenta licet concurrendum eleventur, ut communiter docent Thomistæ.

4. Partem negativam tenent aliqui recentiores universalius existimantes, quodlibet instrumentum etiam illud, quod ad aliquem supernaturalem assumitur effectum, sufficienter ad illum concurrere per suam potentiam naturalem, vel obedientialem illi congenitam, secundum quam est capacitas, ut assumatur à causa principali, & à Deo ad quemlibet effectum, qui non implicat contradictionem, & solum exigi concursum Dei simultaneo in ipsum effectum. Alij vero existimant, solum per extrinsecam assistentiam causæ principalis ad instrumentum, absque eo quod aliquam ei motionem aut virtutem in primis, posse ipsum instrumentum ad effectum concurrere principalis agentis.

5. Dicendum nihilominus est, non ne instrumentum phisicum indi-

gere,

gere motione principalis agentis in ipso instrumēto recepta, vt per illam eleuetur, & fiat potens concurrere efficiēter instrumentali-ter ad effectum ipsius principalis agentis. Conclusio est communis Thomistarum, & deducitur ex D. Thoma pluribus in locis: 3. e. nim. part. quæstion. 62. art. 4. asserit, quod causa instrumentalis nō agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo mouetur à principali agenti. Vnde effectus non assimilatur instrumēto, sed principali agenti. Et art. 4. asserit. *Quod instrumentum non operatur, nisi in quantum motum à principali agente, quod per se operatur; & ideo virtus principalis agentis habet permanentem, & completum esse in natura: virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud, & incompletum, sicut & motus est actus imperfectus ab agente in patiens.*

6. Probatur autem efficaciter conclusio, simulque oppositæ reijciuntur sententiæ; nam instrumētum non constituitur in ratione principij instrumentalis efficiētis phisici in ordine ad effectum principalis agentis per suam propriam formam, & naturalem virtutem, nec per potentiam obediētialem, secundum quam est capax vt assumatur vt instrumētum etiam à Deo ad quoscumque effectus, qui nō implicat cōtradictionē; nec deniq; per solā assensionem extrinsecā causæ principalis ad ipsum instrumētū. Ergo solū constituitur potēs, & in actuprimo, vt in

instrumētaliter cōcurrat ad effectū principalis agēis per motionē ipsius agēis principalis in ipso instrumēto receptā. Consequētia parer. Quia præter assignata in antecederi nullū aliud, nisi prædicta motio ex cogitari potest, per quod instrumētū ad talē rationem instrumēti cōstituitur. Antecedens autem quoad primā partē prob. quia alias instrumētū nō distingueretur à causa principali, cuius proprium cōstitutum illius in ratione causæ principalis est, concurrere ad suos effectus per suam formam, & propriam suam connaturalem virtutem operatiuam.

7. Quoad secundam vero partem etiam prob. Tum, quia cum talis potentia obediētialem sit congenita ipso instrumēto, si per solam illā absque aliqua virtute ei superaddita cōstitueretur instrumētū in ratione principij productiui alicuius effectus, cōstitueretur vtique non in ratione instrumēti, sed in ratione causæ principalis in ordine ad illū, siquidē cōstitueretur per aliquid sibi proprium, connaturale, & congenitum. Tum etiam, quia cū talis potentia obediētialem saltem in rebus naturalibus sit quoad substantiā naturalis, nō potest per illā aliquid cōstitui in ratione instrumēti ad effectus supernaturales, perperamque perinde in ordine ad quoslibet effectus etiam supernaturales nihil aliud quam prædicta potentia obediētialem vt cōstitutum instrumēti desideratur. Tū deniq;

quia

quia esto talis datur potentia obediē-
tialis radicaliter actiua (quod
nec forsam est admittendū) ad mi-
nus non potest esse proxime acti-
ua, & determinari virtus instrumē-
talis proxima ad quoslibet deter-
minatos effectus, cum indifferen-
ter omnes respiciat. Ergo præter ra-
lem potentiam obedientialem de-
bet aliquid dari in instrumento,
per quod proxime in ratione instru-
menti determinati ad determi-
natos effectus constitutur.

8. Tertia tandē pars anteceden-
tis prob. quia si aliquid secundū se
est impotens, vt cōcurrat ad effe-
ctū alicuius principalis agēis, e-
riā per solā assistentiā eiusdē agen-
tis principalis ad illud, si illi nihil
intrinsecum imprimatur, aut in il-
lo recipiatur: sicut nullatenus in-
trinsece mutatur, ita etiam manet
omnino eodem modo intrinsece
impotens ad talem effectum ac se-
cundum se. Non igitur aliquid po-
test cōstitui in ratione instrumēti
phisiici ad effectū alicuius agentis
principalis per solā extrinsecā as-
sistentiā eiusdē agentis princi-
palis ad illud. ¶ Nec potest dici, q,
per ipsum influxum, & actū secū-
dum ipsius instrumenti, quatenus
propter assistentiā agentis princi-
palis redditur virtuosior, quam ef-
fer ab ipso instrumento secun-
dum se sumptis constituitur in ra-
tione instrumenti, & vt attingat
effectum principalis agentis.

¶ Non, inquam, id potest dici.
Tum, quia per solā ralem assistē-
tiam principalis agentis sicut non

mutatur intrinsece instrumentū,
ita nec illius influxus aut actus se-
cundus procedit perfectior, aut
virtuosior, quam ab illo secundum
se procederet. Tum, vel maxime,
quia cum instrumentum secundū
se non sit potens attingere per suū
influxum effectum principalis a-
gentis, prius natura, quam in illū
induat, debet constitui potens ad
talem influxum, ac perinde non
per ipsum influxum, & actum se-
cundum, sed per aliquid præuium
ad illum debet constitui instrumē-
tum in ratione instrumēti, & prin-
cipij instrumentalis in actu pri-
mo.

9. Obijcies primo, quod cum,
vt ostendimus quæstione præce-
denti, omnes causæ secundæ præ-
mouētur, vt operentur, à prima:
& causæ instrumentalis sit vere
causæ secundæ creata, & à Deo in
suo influxu instrumentali depēdēs
etiā debet ad illum à prima causa
moueri. Ergo cū talis præmio-
rie causæ sit efficax, & efficaciter
omnem causam secundam applicet
ad operandum, non indiget instru-
mentū aliquo alia morione causæ se-
cundæ principalis, vt instrumentali-
ter ad aliquē concurrat effectum.

¶ Confirmatur: nam instrumentū,
quod immediatē ad aliquem effe-
ctū assumitur à Deo, non duplici à
Deo præmouetur morione, altera
videlicet generali: qua vna causā pri-
ma vniuersalis quamlibet causam
secundam creatam præmouet ad
operandum, & altera particula-
ri, qua vt causa particularis princi-

principalis alicuius effectus ad illud tale assumit instrumentum; & illud prae-mouet, ut ad talem effectum instrumentaliter concurrat: non enim videtur qualiter talis duplex immediata Dei promotio in eodem instrumento sit comparibilis. Ergo si tale instrumentum solum cum generali Dei motione, qua quamlibet causam ad operandum prae-mouet creatam, potest instrumentaliter concurrere ad aliquem effectum, cum simili generali Dei motione, & absque alia motione causae principalis particularis, potest quodlibet aliud instrumentum etiam à causa particulari creata assumptum, instrumentaliter ad illius concurrere effectum.

10. Responderetur ad argumentum negando consequentiā, quia ut diximus quāst. precedenti in solutione: secunda obiectio, motus efficax, qua Deus quamlibet causam creatam principalem instrumentalem mouet, & applicat ad operandum, non praebet illi aliquam virtutem principaliter, vel instrumentaliter operatiuam. Sed quamlibet in suo ordine complere per suam virtutem operatiuam in actu primo constituta applicat ad operandum, & determinat ad individuum actuale, & singularem operationem; instrumentum autem indiget motione causae principalis, cuius est instrumentum, ut accipiat virtutem instrumentariam, quam ex se non habet, & per illā constituitur prin-

cipium instrumentale in actu primo; & vere ut ne constituitur in actu primo per talem motionem, indiget, ut de facto instrumentaliter influat in effectum, alia motione causa prima, per quam applicetur ad operandum. ¶ Ad confirmationem responderetur, in primis non esse inconueniens, quod cum Deus ut agens principale particulare absque aliqua causa secunda principalitatem producat effectum; & ad illud aliquod assumit instrumentum, duplici motione illud moueat prius videlicet ut tale agens principale particulare citribuens virtutem instrumentariam, per quam constituitur in actu primo, potens instrumentaliter concurrere ad talem effectum, & deinde altera motione, qua tale instrumentum sit in actu primo media prima motione constitutum, Deus ut causa vniuersalis applicet ad operandum. Vel si dicatur, vnica tunc motione Deum tale instrumentum mouere, non erit similis motioni, qua causas secundas principales prae-mouet ad operandum, quia his, ut diximus, per talem motionem non praebet, sed supponit earum virtutem operatiuam, per motionem autem, qua instrumentum ab ipse Deo ad aliquem effectum immediate assumptum prae-mouet, si vnicam tantum admittamus, & preuet ei virtutem instrumentariam, & illud ad actualem applicat concursum instrumentalem.

11. Obijcies secundo, quod non omnia

omnia instrumenta concurrunt ad effectus perfectiores se ipsis secundum se sumptis. Saltem ergo illa ut ad tales effectus concurrant, non indigent aliqua speciali motione causae principalis, qua constituantur in actu primo in ordine ad tales effectus. Consequentia patet, quia quodlibet videtur esse complete in actu primo absque noua aliqua ei superaddita virtute ad effectum qui illud secundum se sumptum non excedit in perfectione. Antecedens autem probatur. Nam cum quis utitur malleo, ut instrumento ad faciendum clauum, talis malleus nec in esse entis naturalis, nec in esse artificialis entis est minoris, imò porius maioris perfectionis quam clauus medio illo faciendus: & similiter potest Deus aliqua substantia vri, ut instrumento ad productionem praeternaturalem alicuius accidentis etiam corporei, quod preculdubio non solum non est perfectius, sed imperfectius quacunque substantia. Aliqua igitur instrumenta concurrunt ad effectus se ipsis secundum se sumptis non perfectiores, sed aequalis, vel minoris perfectionis cum illis.

12. Responderetur, quod praeterquam quod plurima etiam alta ad aliquos effectus illis perfectiones adhibentur instrumenta, quae perinde ut constituantur complete in actu primo ad concursum instrumentalem in tales effectus indigent motione principalis agentis; omnia in vniuersum instrumē-

ta tali indigent motione, quia licet aliqua illorum (ut solum probatur argumentum factum) materialiter, & in esse entis sint aequalis, vel maioris perfectionis cum effectibus, ad quos ut instrumenta assumuntur, semper tamen formaliter ut instrumenta, & ut assumpta à causa principali sunt minoris perfectionis, quam effectus, ut docet D. Thomas in 4. distin. 1. art. 4. quaestiuicula 1. dicens. *Secundum quod actio instrumenti quandoque pertingit ad ultimam perfectionem, quam principale agens inducit aliquando autem non semper tamen pertingit ad aliquid, vel ad id quod competat sibi secundum suam naturam, siue illud sit ultima forma, siue dispositio.* Haec D. Thomas, ex cuius doctrina colligitur, quod licet malleus, verbi gratia (ut exemplo ipsius argumenti utamur) sit in esse entis naturalis, & artificialis perfectior clauo, imò eius forma artificialis sit dispositio, quae recedat assumptibilis ab artifice, ut instrumentum ad conficiendum clauum, adhuc in ipso secundum se non continetur clauus, ut speciali artificioso modo conficiendus, & quae ad per ipsam motionem artificis ei communicetur virtus ad talem effectum sic artificiosè attingendum, & quia huiusmodi virtus (ut explicabimus in solutione ad ultimam objectionem huius questionis) non communicatur instrumento, nisi per modum forme incomplete, imperfectae, & transeuntis, illa est imperfectior effectus, ac perinde ipsum

sum instrumentum formaliter, ut instrumentum, & ut formaliter per talem formam in ratione instrumenti constitutum, est imperfectius quolibet effectu, ad quem instrumentaliter concurrir.

13. Obijcies tertio, quod instrumenta immediata diuinæ virtutis, quæ ipse Deus immediate assumit ad aliquos supernaturales effectus, non indigent motione aliqua intrinseca, per quam Deus ut causa principalis particularis illis virtutem aliquam præbeat operariuam. Ergo multo minus instrumenta naturalia, aut artificialia indigent, ut ad suas concurrant effectus, motione agentis principalis creari cuius sunt instrumenta, ut ab illo virtutem instrumentariam accipiant: siquidem quo effectus est altioris ordinis, eo indiget illius instrumentum maiori elevatione, & agendi virtute. Antecedens probatur inā ut docet D. Th. in 1. dist. 8. q. 2. a. 3. & 4. *sicut creatura est obedientia potentia, ut in ea fiat quicquid creator disposuerit, ita etiam ut ea media fiat, quod est ratio instrumenti.* Ergo sicut quavis creatura per potentiam obedientialem passivam potest absque adiunctione aliquis intrinseci, & per subordinationem ad Deum concurrere ad recipiendum quodlibet supernaturale, cuius receptio non implicat contradictionem, ita & per potentiam obedientialem actiuam, quam in prædictis verbis videtur admittere D. Tho. & cum prædicta subordinatione ad Deum absque ali-

qua virtute intrinseca ei superaddita viderur, creaturam posse concurrere ad quoslibet effectus supernaturales, qui non implicent contradictionem: & cum in eo asserat D. Thomas, rationem instrumenti consistere, viderur nullam in instrumento ad illius effectum superadditam virtutem ex motione agentis principalis ei communicatam desiderare.

Respond. negando antecedens, & ad illius probationem dico, quod (ut Deo dante latius explicabo in commentariis ad 3. p. D. Tho. super q. 13. nulla datur potentia obedientialis actiua, sed solum passiva, licet illa aliquando sit ad recipiendum aliquam virtutem actiuam, ipsa tamen potentia obedientialis, nec radicaliter est actiua: & ita cum in allegato testimonio asserit D. Th. quod in creatura est potentia obedientia, ut media fiat, quod Deus voluerit, non intendit, talem potentiam obedientialem esse ad id aliquam actiuam, sed solum quod est potentia passiva ad recipiendum ad id virtutem actiuam, ad differentiam eiusdem potentia, ut est potentia passiva ad recipiendum aliquid non actiuum. Et cum subiicit S. Doctor, quod ea potentia obedientia, ut media creatura fiat, quod voluerit Deus, est ratio instrumenti loquitur de ratione remota instrumentali secundum quam est capax ut assumatur à Deo ut instrumentum ad aliquum effectum; non vero de ratione proxima, & completa instrumenti: hoc enim

non habet nisi per virtutem acti-
uam operatiuam, & ex motione
agentis principalis ei communica-
tam, quatenus per illam constitui-
tur in actu primo in ratione prin-
cipij instrumentaliter operatiui:
imò etiam si admittatur in creatu-
ra potentia obediēcialis aliquali-
ter actiua ad effectus supernatura-
les (vt aliqui etiam ex Thomistis
probabiliter admittunt) nullatenus
tamē est admittēdū, quod sit
actiua in ordine ad tales effectus,
nisi radicaliter, & remore. Vnde vt
de facto creatura concurrat, vel in-
strumentaliter ad aliquē effectū
supernaturālē, indiget alia virtute
actiua superaddita, per quā redda-
tur proxime potens concurrere ad
talem effectum.

14. Obijciēs quarto, quod in
pluribus instrumentis non vide-
tur posse recipi aliquam virtutem
superadditam per motionem agē-
tis principalis illis communicatā.
Non ergo tali virtute indigent, vt
instrumentaliter concurrant ad ef-
fectus principalis agentis. Antece-
dens probatur in instrumentis cor-
poreis, quæ ad effectus assumuntur
spirituales, vt phantasma cor-
poreum, quod virtute intellectus
agentis instrumentaliter concur-
rit ad productionem speciei intel-
ligibilis immaterialis: & Sacramē-
ta, quæ sunt aliquid corporeū, in-
strumentaliter phisice iuxta pro-
babiliorē sententiam Thomista-
rum, concurrunt ad productio-
nem gratiæ, quæ est maxime spi-
ritualis: nam virtus superaddita ta-

libus instrumentis ad tales effe-
ctus, nec potest esse corporea, vt
potest quæ improporcionata effec-
tus spiritualibus, non potest esse
principium illos attrigendi: nec pos-
set esse spiritualis, vt potest quæ im-
proporcionata subiecto corporeo
non potest in illo intrinsece reci-
pi: ergo nulla ad tales effectus po-
test dari virtus in prædictis instru-
mentis eis superaddita, & in illis
intrinsece recepta. ¶ Nec valet
dicere, quod quia (vt in solutione
sequentis argumenti explicabi-
mus) talis virtus non permanen-
ter, sed per modum transeuntis re-
cipitur in instrumento, non obs-
tat, quod ad effectus spirituales vir-
tus spiritualis instrumentalis reci-
piatur in ipso instrumento corpo-
reo, licet in illo virtus spiritualis
completa, & permanens recipi ne-
queat. ¶ Non, inquam, id valet.
Tum quia quantumuis transeun-
ter aliquod accidens in subiecto re-
cipiatur, debet pro illa vel breuissi-
ma morula commensurari subie-
cto: & commensurari nequit acci-
dens indiuisibile, & spirituale sub-
iecto corporeo & extenso: ac per
inde virtus spiritualis, neque
transeunter potest recipi in sub-
iecto corporeo. Tum etiam, quia
nec transeunter potest recipi acci-
dens corporeum in subiecto spi-
rituali. Vnde nec transeunter
potest albedo recipi in Angelo. Er-
go neque transeunter potest ac-
cidens spirituale recipi in sub-
iecto corporeo, cum non ma-
ior sit proportio inter accidens
spiri-

spirituale, & subiectum corporeum, quam e contra inter accidens corporeum, & subiectum spirituale.

15. Responderur, negando ancedens. Et ad illius probationem aliqui conuicti argumento facto de impossibilitate inherendi virtutem spirituales in subiecto corporeo, haud improbabili-ter asserunt, eam virtutem esse formaliter corpoream, licet videatur & dicatur spiritualis, quatenus non percipitur, nec sentitur, & in re sit virtualiter spiritualis, quatenus aliquando effectum attingit spirituales. Et in ea sententia ad probationem aduersus eam in argumento factam, responderi potest, quod licet corporeum non possit principaliter attingere effectum spirituales, & circa subiectum spirituale, bene tamen instrumentali-ter, & in virtute agentis principalis spiritualis. Sicut licet accidens secundum se non possit productionem attingere substantiae, bene tamen in virtute substantiae, cuius est instrumentum, seu vnde est virtus ipsius substantiae agentis principalis, ut calor, qui est virtus ignis, productionem alterius attingit ignis. ¶ Probabilius tamen est, ut colligitur ex doctrina D. Thomae 3. part. quest. 62. art. 4. ad 1. & in 4. distinction. 1. quest. 1. art. 4. qua-rituncula 2. ad 4. quod virtus instrumentaria ad effectus spirituales licet in subiecto corporeo recepta, est formaliter spiritualis, quia ut docet D. Thomas 3. part. qua-

ritio. 63. art. 5. ad 1. ea est differentia inter formam perfectam, & completam, & formam completam, & imperfectam, qualis est virtus instrumentaria, quod prima debet proportionari subiecto, in quo recipitur, non autem secunda sed potius principio à quo procedit. Et sic virtus instrumentaria ad effectus spirituales non debet esse corporea, etiam si in instrumento corporeo recipiatur, sed debet esse spiritualis, ut proportionetur suo principio spirituali; agenti videlicet principali, à quo procedit: maxime cum ut inter respondendum ad argumentum dicebamus transeunter in instrumento corporeo recipiatur. Unde ad replicam aduersus hoc factam neganda est consequentia. Quia quolibet forma utpote actiuans subiectum in quo recipitur, debet esse actualior ipso subiecto, & nulla forma corporea potest esse actualior subiecto spirituali: ac perinde nec transeunter potest recipi in eo: bene tamen potest recipi saltem transeunter forma spiritualis in subiecto corporeo. Nec debet illi proportionari; quod sit coextensa illius extensioni; sed potius erit in tali subiecto indivisibili modo, tota videlicet in toto, & tota in qualibet illius parte.

16. Obijcies quinto, quod talis virtus, quam superaddita dicimus debere esse in quolibet instrumento, nec potest esse effectui principalis agentis omnino proportionata, & eiusdem saltem per-

fectio.

fectionis cum illo, nec impropor-
tionata, & inferioris perfectionis
ad illum. Nulla ergo talis virtus
potest dari in instrumento. Ante-
cedens pro prima parte probatur.
Quia alias instrumentum per ta-
lem virtutem constitueretur non
in ratione instrumenti, sed potius
in ratione causæ principalis ad ta-
lem effectum, siquidem constitue-
retur per formam, & virtutē eius-
dē perfectionis cum effectu. Pro
secunda autem parte probatur idē
anecedens. Quia si talis virtus nō
esset æqualis, saltem perfectionis
cum effectu, non sufficeret propor-
tionari instrumentum ad ipsum at-
tingendum effectum, sed sicut se-
cundum se, & secundum suam for-
mam est improporcionatum ta-
li effectui, etiam cum prædicta vir-
tute improporcionatum maneret.

Respondetur, talem virtutem
instrumentariam, quia non ratio-
natur in ipso instrumento, sed proue-
nit ex agentis principalis partici-
patione, dari per modū formæ in-
cōpletæ, & imperfectæ, & transeū-
ter recipi in instrumento. Vnde
non est omnino æqualis perfectio-
nis cum effectu principalis agen-
tis, & sic non constituit instrumen-
tum in ratione causæ principalis:
tamē quatenus est ipsa virtus prin-
cipalis agentis, eleuat ipsum in-
strumentum, ut quod secundum se
non poterat effectum principalis
agentis efficienter, vel instrumen-
taliter attingere, possit ut per ta-
lem virtutem constitutum. ¶ Nec
huic obstat, quod character sacra-

mentalis datur per modum formæ
permanentis, ut docet D. Thom.
3. part. quæst. 63. art. 5. ad 1. ut pro-
portionetur æterno Christi Sacer-
dorio, à quo procedit. ¶ Non, in-
quam, id obstat, quia character est
quidem forma, qua minister desig-
natur permanentiter instrumentum
assumptibile à Deo ad effectus Sa-
cramentales, non autē est ipsa vir-
tus, per quam ad tales effectus mo-
ueretur à principali agente, sed præ-
ter talē characterem requiritur ad
quemlibet talem effectum nova-
torio Dei principalis agentis, &
virtus per talem motionem ipsi in-
strumento transeuntet communi-
cata, quæ virtus, ut constituat in-
strumentum in ratione principij
operarij, ad genus qualitatis, &
ad speciem potentie reductiue
pertinet.

QVÆSTIO XVI.

*Utrum omne instrumentum physicum
debeat habere virtutē propriā ali-
quam altiore, per quam dis-
positiue operetur ad effe-
ctum principalis
agentis.*

CUm omne physicum instru-
mentum (ut quæst. resolu-
mus præcedenti) non propria vir-
tute, sed virtute per motionē prin-
cipalis agentis ei cōmunicata ad
effectum concurrat ipsius princi-
palis agentis, ut serra ad artificios-
sam scissionem, inquirimus in præ-
senti, an ut ad id instrumentū con-
currat, debeat virtute propria,
aliquam habere actionem præ-
uam.

uiam, per quam reddatur capax talis instrumentarij concursus, cui difficili quaestioni occasio- nem prębuit doctrina Diui Th. 1. p. q. 45. vbi dicens, nullā creaturā posse a Deo assumi vr instrumentū creationis, huius reddens ratio- nem, ait. *Causa secunda instrumen- talis non participat actionem causa superioris nisi in quantum per aliquid sibi proprium dispositiue operatur ad effectum principalis agentis. Si igitur nihil ibi ageret secundum illud, quod est sibi proprium, frustra adhiberetur a legendum, nec oporteres esse determinata instrumenta deter- minatarum actionum: sic enim vide- mus, quod securus sciendū lignum, quod habet ex proprietate sue fir- ma, producit sciam formam; quę est effectus proprius principalis agen- tis. Illud autem, quod est proprius effectus Dei creatis, est, quod prę- supponitur omnibus alijs, scilicet esse absolute. Vnde non potest aliquid o- perari dispositiue & instrumentaliter a hunc effectum, cum creatio non sit ex aliquo pręsupposito, quod pos- sit disponi per actionem instrumen- talis agentis. Hęc D. Thom. cuius doctrina satis difficilis aliqui- bus videretur. Vnde in varias abie- re sententias. Aliqui namque vniuersaliter omni denegant in- strumento phisico, aliquam debe- re habere virtute propria actio- nem pręuiam ad effectus prin- cipalis agentis. Alij autem id concedentes instrumentis natu- laribus, negant vllatenus requiri in instrumentis supernaturali-*

bus, quę immediate à Deo ad aliquos supernaturales effectus assumuntur. Alij denique id in om- nibus instrumentis phisicis exis- timant esse necessarium. Ex his autem qui in omnibus vel ali- quibus phisicis instrumentis ta- lem existimant debere virtute propria dari pręuiam actionem, aliqui asserunt, debere esse reali- ter entitatiue distinctam ab actio- ne, qua medio ipso instrumento principale agens attingit effectus: alij verò existimant, sufficere, quod talis actio virtute propria instrumenti sit formaliter distin- cta ab actione ipsius instrumenti virtute causę principalis, & ab actione ipsius causę principalis mediante instrumento. Quid au- tem inter hac probabilius iudi- cem, quia sapius de hoc in alijs materijs Theologicis recabit ser- mo, breuiter explicare conabor.

2. Dico igitur primo, omne instrumentum phisicum naturale, vr conciliatur ab instrumen- to, ad supernaturalem effectum, vr concurrat ad effectum prin- cipalis agentis, debet habere virtu- te propria aliquam actionem prę- uiam, per quam dispositiue o- peretur ad ipsum effectum prin- cipalis agentis, quatenus per ta- lem actionem redeatur capax vr ad illam virtute instrumenta- ria concurrat. Conclusio deduci- tur ex Diuo Thoma loco citato, & probatur. Nam si talem prę- uiam actionem non deberent ha- bere naturalia instrumenta, non esset

esset vnum magis quam aliud capax recipiendi virtutem instrumentariam à principali agente ad illius determinatum effectum: ac perinde posset ad illum indifferenter quodlibet assumi naturale instrumentum, possetque, v. g. ad scribendum æqualiter assumi globus sphericus ac calamus, atque ad sciendendum æqualiter assumi butirum ac serra, quod manifeste est falsum.

3. Dico secundo. Actio præuia, quam virtute propria ad effectum principalis agentis debet habere instrumentum physicum naturale, non est necessarium, quod sit realiter entitative distincta ab actione ipsius principalis agentis, sed sufficit, quod formaliter sit ab illa distincta & quasi prius intelligatur secundum aliquam formalitatem procedere virtute propria ab instrumento, quam quod secundum aliam formalitatem ab ipso virtute instrumentaria & ab agente principali procedat: & prima formalitas talis actionis quasi præintelligatur dispositiue ad effectum principalis agentis. Explicatur simul & probatur conclusio. Nam cum serra vt instrumentum artificis concurrat ad artificiosam scissionem, non datur ibi duplex realiter entitative distincta scissio, sicut nec duplex terminus realiter entitative distinctus corespondens, sed vnica dumtaxat entitativa actio, vt est scissio, coresponder serræ secundum illius virtutem propriam, quia in serra ad scienden-

dum intelligimus virtutem propriam & connaturalem, & quasi præintelligimus scissionem absolutam, & contactum durum & acutum serræ circa passum ante ipsam scissionem vt artificiosam, in qua consistit effectus principalis agentis. Ideoque ad sciendendum artificiose potius ratione talis virtutis propriæ & connaturalis serræ & contactus duri & acuti, quem ex se habet serra, assumitur illa vt instrumentum connaturale scissionis artificiosæ, quam alia quælibet res, v. g. butirum. Idque etiam manifeste deducitur ex doctrina D. Thom. 3. p. q. 26. art. 1. ad 2. dicentis: *Quod instrumentum habet duas actiones, vnā instrumentalem, secundum quam operatur nō in virtute propria, sed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ cōperit sibi secundū propriā formā, sicut securi competit scindere ratione acuitatis, facere autem lectū, in quantum est instrumentū artis; nō autē perficit instrumentalem actionē, nisi exercendo a se actionē propriā: sciendō enim facit lectum.* hęc D. Th. vbi manifeste indicat, non entitative diuersam, sed eandem secundū diuersā formalitatem actionem exercere instrumentū virtute propria & virtute principalis agentis.

4. Dico tercio. Instrumentum etiam ad super naturales effectus assumptibile à Deo, debet virtute propria habere aliquid prout ad tales super naturales effectus: id tamē nō debet esse aliqua actio propria determinata ad aliquam illorum, sed proportio

domtaxat entis ad ens, qua mediante indifferenter ad quemlibet posset assumi supernaturalem effectum. Prima pars conclusionis deducitur ex D. Thoma, qui loco citato primæ partis vniuersaliter videtur id exigere in quolibet instrumento, & ob defectum talis præuij in creatura ad effectum creationis negat, illā posse à Deo ad creationem assumi, vt instrumentum: & id etiam præuium exigit S. Doctor loco proxime citato 3. parte. & alibi sæpius in Sacramentis, & alijs instrumentis ad productionem gratiæ. Et probatur, quia alias frustra talia instrumenta ad supernaturales assumerentur effectus, imò nec ad illos posset assumi, si quidem in se non haberent aliquid, per quod redarentur assumptibilia, nec esset cur ad tales effectus, & non ad creationē posset assumi.

5. Secunda autem pars conclusionis probatur, retorquendo argumentum D. Thomæ, quia ad huiusmodi effectus supernaturales, non magis vnum quam alterum est à Deo assumptibile instrumentum. Sed æqualiter quodlibet illorum potest assumi. Ergo ipsa talia instrumenta virtute propria non habent aliquid præuium determinatum magis ad vnum, quam ad alterum supernaturalem effectum, sed si quid præuium virtute propria habent, illud est ita commune, & indifferens, vt æqualiter medio illo ad quoslibet possint assumi supernaturales effectus.

6. Tertia denique pars conclusionis, videlicet, quod id præuium, quod ad effectus supernaturales virtute propria debent habere instrumenta, sit solum illorum proportio entis ad ens cum subiecto talium supernaturalium effectuum, probatur. Tum, quia quodlibet aliud super hoc non erit omnino commune, & indifferens ad omnes effectus supernaturales, sed ad aliquem illorum aliqualiter determinatum: cuius oppositum ostendimus, cum ad quemlibet supernaturalem effectum æqualiter quodlibet possit assumi instrumentum. Tum etiam, quia licet aliquod instrumentum aliquam aliam maiorem virtute propria habeat proportionem cū aliquo supernaturali effectū, cum illa non sufficiat, vt possit esse naturale illius instrumentum, vt de facto Deus ad talem effectum illud assumat, omnino materialiter, & per accidens se habet talis maior illius proportio cum effectū, & solum pertinebit ad aliquam ipsius assumptibilitatis congruentiam: vt congruentius assumitur aqua baptismalis ad regenerationem, & lacrum animæ, quatenus virtute propria potest attingere lationē corporis: per se tamen solū ad id conducit proportio entis ad ens, quam ex se habeat instrumentum cum subiecto effectus supernaturalis principalis agentis. Tum denique quia per hoc solū saluatur inter D. Th. quod creatura nō possit assumi vt instrumentū creationis quia

quia cum actio cuiuscumque agē-
tis et. ar. etiam virtute diuina ope-
rantis, ad perinde & actio instru-
mentaria instrumenti, si sit produ-
ctio alicuius, extra ipsum agens
debeat esse actio formaliter tran-
siciens, & inferens in aliquo passo
mutationem; & hanc non inferat
creatio, quia non supponit aliquod
subiectum, optime D. Thomas ex-
desse. In proportionis entis ad ens
cū subiecto creationis, quia nul-
lum tale est, intellit, nullam crea-
turam posse assumi, vt instrumen-
tum creationis, quia ei deficit il-
lud communissimum prauis ad
talem effectum, proportio videli-
cet entis ad ens, quā cū subiecto cu-
iuslibet supernaturalis effectus de-
bet virtute propria habere quod-
libet instrumentū vt ad illius pro-
ductionem instrumentarie attrin-
gendam assumatur. Et hac modo
insinuasse sufficiat, profectioni-
bus lectoribus in diuersis Theolo-
giae materijs amplius explicanda.

QVAESTIO XVII.

*Quid & quadruplex sit finis, & an inter
causas reales enumeretur.*

Finis, recte Arist. hic, cap. 3. rex.
31. cum communi eius inter-
pratum sententia, est id cuius gra-
tia aliquid fit: finis enim mouet &
allicit voluntatem ad electionem
& executionem mediorum, vt sa-
nitas mouet infirmum ad porio-
nem amaram, & alia media ad cō-
secutionem ipsius sanitatis adhi-
benda, Huiusmodi autem finis de-

finis licet aliqui illam ad finem
en. statim explicandum extendat,
re vera solum competit fini, quem
quis consequi desiderat; vt pote
qui solum simpliciter est finis, li-
cet aliquando coincidat materia-
liter finis *qui*, & finis *cui*, vt cum
quis non solum sibi sed & propter
semetipsum aliquid appetit, vel
desiderat.

2. Plures sunt diuisiones finis
hic potius insinuanda, quam ex-
professo explicanda, vt pote quæ
magis ad Theologum, vel Philo-
sophum moralem, quam ad natu-
ralem spectant. Finis ergo alius
est finis *qui*, id scilicet, quod volun-
tatem mouet, cuius consecutio de-
sideratur, & cuius gratia aliquid
fit. Alius vero est finis *cui*, ille vide-
licet cui finis *qui*, desideratur, vt
cum quis appetit salutem, salus ip-
sa est finis *qui* cuius gratia eligit
media, & ipsemet appetens est
finis *cui* quia sibi appetit salutem,
& licet finis *qui* debeat esse nobi-
lior appetente, non tamen oportet
semper, quod finis *cui* sit nobilior.
Et finis *qui* alter est obiectiuus, al-
ter formalis. Obiectiuus est id,
quod quis appetit. Formalis autē
est ipsa consecutio finis obiectiu;
vt Deus est finis vltimus obiecti-
uus hominis, & actio visionis bea-
tæ qua homo talem finem obiecti-
uum consequitur, est finis illius
formalis. Ex utroque autem tali fi-
ne vnus totalis conflat, & finis
obiectiuus, vt cor sequendus per
finem formalem allicit, & mouet
appetitum. Finis denique alius est

ultimus, alius non ultimus. Non ultimus est, qui ad alium ulterio- rem finem ordinatur. Ultimus ve- ro, qui non ordinatur ad aliū, sed omnia alia ordinantur ad illū: nō enim admittimus cum aliquibus finem ultimum negatiue, qui cū ad alium non ordinetur, non tamē omnia ordinantur in illū: vt enim communiter docent Theologi 1. 2. quæst. 1. nullus talis datur finis ultimus negatiue.

3. His ergo suppositis, vt ad ultimam partem quæstionis res- pondeamus, dicendum est, finem esse vere, & proprie causam realem, quod præter auctori- tatem Aristotelis, & eius interpre- tum illum inter causas reales enu- merantium, probatur. Quia quili- bet realis effectus maxime in his, quæ proprie agunt propter finem, ab ipso fine per se realiter depen- det, imò priusquam omnes aliæ causæ ad illum finis concurrant, cū agens non operetur, nisi prius à fi- ne realiter moueatur, & alliciatur ad operandum, & ideo de facto aliquid operatur, vt finem cōsequa- tur intentum. Ergo finis inter ve- ras reales causas debet enumera- ri. ¶ Confirmatur, quia voluntatē esse inclinātam ad aliquid facien- dum, est verus effectus realis ab ip- so fine ipsam mouente dependēs. Ergo finis est causa realis talis ef- fectus.

4. Nec obstat, quod communi- ter finis causa dicatur metaphori- ca, ac perinde nō videatur esse pro- prie causa, cū id cui solū metapho-

rice aliquid conuenit, nō videatur illud ei proprie conuenire. ¶ Nō, inquā, id obstat, quia finis dicitur causa metaphorica, non quia pro- prie nō sit causa, imò & realis cau- sa, sed quia non causat, vt existens realiter, sicut efficiens, sed existēs tantum in apprehensione, quam- uis enim realem etiam, & non so- lum in apprehensione, aliquando finis cū finalizat, possit habere exis- tentiam, ea non requiritur ad fina- lizandum, sed sufficit, quod exis- tat in apprehensione. Vnde finis non dicitur absolute causa meta- phorica, sed ad contrapositionē dū taxat causæ efficientis, quæ maio- rē, vt causet, exigit existentiam, & perfectiorem magisque physicū habet influxum.

5. Nec obstat, quod inter veram causam realem, & effectū debet esse relatio realis: & hæc cum non sit nisi inter extrema realia, & realiter existentia, inter finem non potest esse, & illius effectū, vtpote qui, vt ad illū concurrat, realem nō exi- git existentiam. ¶ Nō, inquā, id ob- stat; nam licet cuiuslibet effectus ad suā causam, vtpote ab illa depē- dentis, sit respectus transcenden- talis; causa tamen & præcipue fi- nalis, quæ à suo dependet effectū, non dicit respectum transcenden- talem ad illum, sicut illum non dī- cit Deus ad aliquem suum effe- ctum. Et licet inter causam, & ef- fectum, cum vtrumque est reale, & realiter existit, resultet relatio realis prædicamentalis fundata in prædicta dependentia, & respectu

trans-

transcendentali effectus ad causam, sicut hæc non resultat, cum effectus realiter non existit: ita non est inconueniens, quod non resultet inter causam finalem, & suum effectum, quia licet sit causa vera, & realis, non indiget, ut in suo genere causet, realiter; sed solum in apprehensione existentia.

QVAESTIO XVIII.

Utrum apprehensio, an ipsa bonitas finis sit ratio formalis finalizandi.

Cum voluntas, ut nunc suppone, non possit ferri in malum, & ut etiam est certum, non possit ferri in incognitum, oportet ut aliquis finis voluntatem moueat, & alliciat (in quo, ut quæst. sequenti dicemus, eius causalitas finalis consistit) quod ab intellectu proponatur, & apprehendatur sub ratione boni. Et hinc oritur difficultas, an in fine ratio formalis finalizandi sit talis apprehensio, ut aliqui aurumant: an vero, ut communior fert sententia ipsa bonitas finis sit ratio formalis sub qua mouet, & finalizat, & apprehensio sit solum conditio mouendi, & finalizandi?

2. Dico primo: In fine ratio formalis finalizandi non est illius apprehensio, sed sua bonitas realis. Conclusionem cum eorum sententia tenet noster Auctor Ss. Magister Soto hic quæst. 3. §. *causa finalis*. Et ut videbimus magnum ha-

bet in D. Thoma fundamentum. Et probatur primo, quia finis est id cuius gratia aliquid fit, & est idem quod bonum, cum bonum teste Philosopho 1. Ethicorum sit quod omnia appetunt. Sed ratione ipsius bonitatis finis, & non ratione illius apprehensionis finis constituitur in ratione boni, & illius gratia, omnia sunt. Ergo bonitas realis ipsius finis, & non illius apprehensio est ratio formalis finalizandi. Minor probatur. Quia non appetit infirmus apprehendere sanitatem, imò potius ut illam appetat, supponitur iam apprehensa, & nemo appetit id, quod iam habet, sed potius illo fruitur: nec gratia apprehensionis sanitatis, sed gratia bonitatis realis ipsius sanitatis infirmus eligit media, & portionem sumit, aliaque adhibet ad consequendam ipsam sanitatem. Ergo bonitas realis finis, non autem illius apprehensio est, quæ illum constituit in ratione finis, & ut gratia illius omnia fiant: ac perinde talis bonitas est ratio formalis sub qua finis mouet, & finalizat.

3. Secundo probatur, quia finis formaliter finalizat per id, per quod, cum obtraheretur, faciat appetitum; cum illum ut desideratus moueat. Sed per suam realem bonitatem, non autem per suam apprehensionem faciat appetitum. Ergo per suam realem bonitatem, & non per sui apprehensionem ipsum appetitum mouet, & finalizat. Minor probatur,

barur. Quia apprehensio, dum quis bonitatem realem finis non consequitur, tantum abest, quod illius faciet appetitum, quod potius quanto magis finem apprehendit, illum magis desideret, & in illius consecutionem inquietus, & insatiatus anhelat. Confirmatur; quia finis sub ea ratione formaliter finalizat, sub qua si ab agente non consequatur, eius frustratur actio: sed non potest agens non consequi apprehensionem finis, qui ipsum mouet, quia ut ipsum moueat, iam supponitur apprehensio, & solum quod post motionem finis potest non consequi, est ipsa bonitas realis finis. Ergo sub illa, & non sub apprehensione, tanquam sub ratione formali finalizandi finis mouet, & allicit appetitum agentis.

4. Nec valet his rationibus cum auctoribus contrariis dicere, illis solum probari, quod ipsa bonitas realis finis sit ratio quæ mouet appetitum, & obrenra illum faciat, & si non consequatur, actio frustratur agentis; non tamē probatur, quod apprehensio non sit ratio formalis sub qua. In quolibet enim obiecto actus, aut potentiae assignabilis est ratio formalis, quæ attingitur, & ratio formalis, sub qua attingatur: sicut in obiecto visus color est ratio formalis attracta, & lux est ratio formalis sub qua attingitur: ita ergo asserunt, quod ipsa bonitas realis finis est ratio formalis, quæ voluntatem mouet, apprehensio autem est ratio formalis, sub qua

moueat, & finalizat. ¶ Non, inquam, id valet, quia cum in ipsa bonitate finis, qui voluntatem mouet, sit ratio entis, ratio veri, & boni: sicut ratio veri est ratio sub qua attingitur ab intellectu; ita ratio boni non solum est ratio quæ, sed ratio formalis sub qua attingitur à voluntate, & ratio formalis sub qua ipsam voluntatem mouet, & allicit. Cum ergo unicam tantum rationem formalem sub qua mouendi in fine debeamus assignare, illa non potest esse illius apprehensio, sed solum illius bonitas realis. Ut tamen amplius prædicta impugnetur solutio, & simul nostra confirmetur sententia, ostendere oportet, quod non apprehensio finis, sed illius realis bonitas est ratio formalis sub qua finis mouet, & finalizat.

5. Id in primis deducitur ex diuersis testimonijs D. Thomæ, quæstio. enim 22. de verit. art. 4. ad 1. docet diuersitatem appetibilium non desumi directe ex diuersitate huius, vel diuersitæ apprehensionis. Sed si apprehensio esset ratio formalis, sub qua finis moueret appetitum, directe ex diuersitate apprehensionum diuersitas formalis appetitus desumeretur; sicut directe diuersitas cuiuscumque potentiae ex diuersitate finis formalis sub qua sui obiecti desumitur. Ergo in sententia D. Thomæ apprehensio non est ratio formalis sub qua finis mouet, & finalizat. ¶ Similiter quæst. 25. de veritate, art. 1. ad 6. ait D. Tho-

mas, quod diuersitas apprehensio-
num per accidens se haberet ad ap-
petitus vires, nisi diuersitati ap-
prehensionum diuersitas apprehen-
sorum coniungeretur. Sed si
apprehensio, esset ratio formalis
sub qua finis apprehensus mouet
vires appetitus, eo ipso quod es-
set diuersa apprehensio, faceret ip-
sum apprehensum formaliter dis-
tinctum. Ergo cum D. Thomas in
praedicto testimonio videatur sup-
ponere diuersitati apprehensionū
posse non coniungi diuersitatem
apprehensorum, sentit apprehen-
sionē nō esse rationē formale sub
qua apprehensum in ratione mo-
uentis, & finalizantis constituitur.

6. Præterea id probatur, quia
apprehensio seu esse apprehensum
est quid commune, & omnino eo-
dem modo requiritur ad quodli-
bet voluntatis obiectum, siue vt
per modum finis, siue præcise per
modum mediū illam terminet. Er-
go nequit esse specialis ratio sub
qua finis per modum finis, & vt dis-
tinguitur à medijs voluntatē mo-
ueat, & eliciat. Antecedens est cer-
tum, quia cum voluntas in nihilū
incognitum, siue per modum fi-
nis, siue per modum mediū, possit
ferri, eodem, prorsus, modo ratio
apprehensū in quolibet obiecto vo-
luntaris, vt illam terminet, occur-
rit. Consequentia autem etiam pa-
ter, quia diuersi actus, qualis est a-
ctus voluntaris intentionis in fi-
nem, & electionis medijs non
possunt ad obiectum sub eadem
prorsus, ratione formali sub qua

terminari. ¶ Confirmatur, nam
apprehensio est in linea intelligi-
bili. Ergo nequit esse ratio forma-
lis sub qua finis mouet, & allicit vo-
luntatem. Consequentia proba-
tur. Nam finis vt sic, mouens vo-
luntatem est in linea appetibilis.
Ergo non potest formaliter, tan-
quam sub ratione sub qua consti-
tui per apprehensionem pertinen-
tem ad lineam intelligibilis, quia
ad eadem lineā debet pertinere, cō-
stitutū, & eius ratio formalis sub
qua constitutiva, sicut ad eandem
lineam visibilis pertinet color, &
lux perquam tanquam per ratio-
nem formalem sub qua in esse vis-
ibilis constituitur.

7. Id denique ab inconuenien-
ti probatur. Quia si apprehensio
finis esset ratio formalis sub qua il-
le terminet, & moueat appetitum,
sequeretur charitatem viz, & pa-
triam esse formaliter distinctas. Cō-
sequens autem aduersari videtur
Apostolo 1. ad Corinthios 13. di-
centi, quod charitas numquam ex-
cidit, neque euacuabitur; quod vi-
que non esset, si eadem formali-
ter, quæ est in via, non maneret in
patria, sed alius formaliter distin-
ctus ei succederet, amor. Sicut,
quia non eadem formaliter in via,
& in patria manet cognitio fidei,
sed alia distincta succedit, fides
excidit, & euacuatur. Ergo appre-
hensio nō est ratio formalis sub qua
aliquod obiectum moueat volun-
tatem. Sequela probatur, quia va-
riata ratione formali sub qua ali-
cuius obiecti, ipsum obiectum for-
maliter

maliter variatur: acperinde, & actus ad ipsum sub tali ratione formaliter terminatus, necessum est, quod formaliter sit distinctus. Ergo si ratio formalis sub qua obiecti voluntaris esset apprehensio, illa formaliter variata, sicut variatur apprehensio, & cognitio, quae in via, & in patria cognoscitur Deus & voluntari proponitur, ipsi etiam actus amoris, & charitatis via, & patriae formaliter distinguerentur.

8. Nec valet dicere cum Magistro Medina, qui oppositam ructur sententia, quod tunc solum diuersitas apprehensionum diuersificat actus voluntaris, cum simul accedit diuersitas apprehensorum; quod cum non contingat respectu actus charitatis via, & patriae, illi non distinguuntur formaliter, quamuis subdiuersa apprehensione suam attingat obiectum. ¶ Non, quoniam, id valet, nam si apprehensio esset ratio formalis sub qua obiecti voluntaris, quamuis illud in esse entis esset idem, diuersa formaliter illius apprehensio faceret illud diuersum formaliter, licet praeter illam nulla alia in illo esset diuersitas. Sicuti propter solam diuersam formaliter abstractionem a materia, quia illa est ratio formalis sub qua obiecti scientiarum, idem in esse entis obiectum, sit formaliter in esse scibilis diuersum, & distinctas formaliter terminat scientias. Ergo si sola distincta formaliter apprehensio eundem in esse entis Deum non sufficit constituere

diuersum formaliter obiectum voluntatis, & specificatum distinctorum formaliter actuum illius; reuera apprehensio non est ratio formalis sub qua constituitur voluntaris obiectum acperinde nec finis, cum ille sub speciali ratione obiecti voluntaris illam moueat, & finalizer.

9. Dico secundo. Apprehensio est conditio necessaria finis, ut sua finaliter exerceat causalitatem; non quidem per modum applicationis ad causandum, sed per modum existentiae requisitae, ut finaliter causet. Explicatur, & probatur conclusio. Sicut enim in causa efficiendi duplex, ut causet, requiritur conditio, existentia videlicet realis ipsius causae, & applicatio illius ad passum; & licet haec sit supernaturaliter supplebilis, & absque tali applicatione possit supernaturaliter aliqua causa in passum distans efficienter operari, ne tamen absque reali existentia ipsius causae; ipsa existentia non est ratio formalis efficienter causandi, sed solum ad id insupplebilis conditio: & ratio formalis efficienter agendi est ipsa forma causae efficientis: ita proportionabiliter dicimus, quod ratio formalis sub qua finis mouet, & finaliter causat, est sua bonitas realis; apprehensio autem est applicatio illius ad causandum, & simul existentia illius intentionalis, quae necessaria, & insupplebiliter exigir, ut suam exerceat causalitatem finaliter. Et hoc intredit Philosoph. 3. de anima c. 10. dum asserit appetibile non mouere,

re, nisi mēre, aut imaginatione percipit. Et hoc probat comune proloquū, quod volūtas in incognitū ferri non potest. Et hoc denique ostēdit insinuatā proportio, & differentia inter causā efficientē, & finalē, quod vtraque vt causet, aliquā necessario exigit existētiā: causa autē finalis, quia causat metaphorice, & intentionaliter exigit solū existētiā in apprehensione; efficiens vero, quia causat in executione producendo effectum exigit existētiā realē. ¶ Ex his autē quibus conclusionibus sequitur, quod cum dicitur finem mouere secundū quod apprehensum, aut secundū quod est in apprehensione, si ly secundum denoter rationē formale mouendi, propositio est falsa; vera tamen, si solam denotet conditionem mouendi, & finalizandi.

10. Aduersus primā conclusionē obijcies primo, quod D. Thom. pluries oppositum illius videtur docere, precipue 1. part. q. 80. art. 2. ad 1. ass. res: *Appetibile non accidit esse apprehensum per sensum, vel intellectum, sed per se et conuenit, nā appetibile non mouet appetitum, nisi in quantum est apprehensum.* Unde differentie apprehensū sunt differentie appetibilis. Unde potentie distinguuntur secundum differentiam apprehensorum, sicut secundum proprie obiecta. Hæc D. Tho. vbi cum asserat, quod appetibili nō accidat esse apprehensum, sed eiper se conueniat, manifeste indicat apprehensionē non esse solam conditionē, sed ra-

tionē formale appetibilis, vt apperatur: hæc enim per se conuenit, illa vero tantum per accidens. Et cū subter differentiam apprehensū esse differentia appetibilis, & quod potentie appetitiue distinguuntur secundū differentia apprehensorū, idem videtur cōfirmare: nō enim nisi per id, quod se habet vt ratio formalis in obiecto aliquæ distinguuntur potentie.

Respond. quod D. Thom. solū intendit, quod apprehensio sit conditio per se, & necessario requisita vt appetibile terminet appetitum. & illū, quatenus diuersa apprehensio sensus, vel intellectus diuersam applicat rationē obiecti, causaliter distinguit, licet formaliter non à tali apprehensione, sed à diuerso apprehenso distinguitur. Consulro enim non dixit D. Thom. quod differentie apprehensionis, sed quod differentie apprehensū sunt differentie appetibilis, vt indicaret, quod per diuersam apprehensionem sensus, vel intellectus diuersum obiectum apprehenditur, & voluntariū proponitur. Nam vt docet idem S. Doctor q. 25. de veritate art. 1. ad 6. *Sensus qui non est nisi particulariū, non apprehendit bonitatem absolutā, sed hoc bonū intellectus vero, qui est diuersum, apprehendit bonitatem absolutam, ex quo diuersificatur appetitus inferior à superiori.* Ecce qualiter D. Thomas, licet radicaliter, & causaliter ex diuersitate potentie apprehensū, & illius apprehensūis desumat differentiam potentie appetitiue, illam tamen

ex diuerso apprehenso formaliter desumit.

11. Obijcies secundo; quod diuersi actus eiusdem potentie appetitiue circa idem prorsus in esse entis obiectum, diuersa dumtaxat apprehensione formaliter diuersificantur. Ergo talis apprehensio est ratio formalis prædictorum actuum obiecti, illudque facit formaliter esse distinctum. Antecedens probatur, nam idemmet bonum apprehensum vt præsens causat gaudium, & apprehensum vt absens causat desiderium. Et idemmet malum apprehensum vt præsens causat tristitiam, & apprehensum vt absens causat timorē; qui sunt actus formaliter diuersi. Et cum in esse entis idem sit malum, & bonum, quod sic diuersimode apprehenditur, solum videtur illud formaliter in esse obiecti rationem actuum diuersificari penes diuersam rationem apprehensionē: ac perinde illa se habet, vt ratio formalis sub qua constitutiua obiecti in esse obiecti rationem diuersorum actuum.

Responderetur, quod licet diuersa talis apprehensio, quatenus diuersum applicat obiectum, sit causa, & radix diuersitatis talium actuum, illi non per talem diuersam apprehensionem, sed per diuersum obiectum apprehensum formaliter diuersificantur. Nam cum obiectum appetitus non sit bonum transcendens, sed vt relatum ad ipsum appetitum per modum inconuenientis; & diuersam conue-

niendam ad appetitum habeat bonum præsens, & absens; quamuis illud in esse boni transcendentalis sit idem, in esse boni relati est diuersum. Vnde cum potentia apprehensiuā idem bonum vt abiens, vel vt præsens appetitui proponitur, non solum est diuersa propositio, & apprehensio: sed & diuersum relatum bonum propositum, & apprehensum: & ex tali illius diuersitate, non autem ex diuersa solū apprehensione prædicti actus appetitus formaliter diuersificantur. Et idem dico de malo, quod cum sit obiectum fugæ appetitus non absolute vt malum, sed vt malum ad ipsam appetitum per modum ei disconuenientis relatum, & diuersam disconuenientiam habeat malum præsens, ac absens; cum idem absolute malum vt præsens, vel vt absens appetitui proponitur, non solum diuersa inuenitur propositio, sed & diuersa malitia relative in obiecto proposito, aqua diuersi formaliter actus tristitiæ, & timoris formaliter diuersificantur.

12. Obijcies tertio. Quod si obiectum, quod nullam habet realem bonitatem per modum boni intellectus voluntati proponatur, sufficit illam mouere, & finalizare. Ratio ergo formalis in tali obiecto mouendi, & finalizandi voluntatem non potest esse illius realis bonitas, vt pote quam nullam habet, sed solum apprehensio illius sub ratione boni. ¶ Confirmatur, nam si obiectum, vel intrinsece ma-

lum moraliter, vel malum quia prohibitu, intellectus inuincibiliter sub ratione boni moralis voluntati proponat, actus voluntatis erit bonus moraliter, & talem sui specificationem non a bonitate morali obiecti, sed solum a tali illius apprehensione accipiet. Apprehensio igitur est ratio formalis sub qua actum bonum moraliter terminat voluntatis.

Respondetur ad argumentum, quod licet apprehensio in tali casu falso applicet bonitatem realem obiecto, quam non habet, non tamen ipsa apprehensio, seu applicatio talis bonitatis; sed ipsa mer bonitas realis falso tali obiecto applicata est ratio formalis sub qua illud voluntatem moueat & finalizat. ¶ Et eodem modo respondetur ad confirmationem, quod licet intellectus per suam apprehensionem bonitatem aliquam moralem falso alicui applicet obiecto; non talis apprehensio, sed ipsa moralis bonitas obiecto sic licet falso applicata est ratio formalis mouendi voluntatem, & illius actum moraliter bonum specificandi. Et idem dico cum falso inuincibiliter intellectus obiecto secundum se moraliter bono applicet malitiam morale; quod actus voluntatis obiectum sic propositum profectus erit moraliter malus, & specificabitur moraliter non ab apprehensione talis obiecti, sed a malitia morali ei licet falso per apprehensionem applicata.

13. Obijcies quarto, quod intel-

lectus est principium formale voluntatis. Ergo & actus intellectus est principium formale, & ratio specificandi actus voluntatis eadem enim dependentiam formalem debent habere actus aliquarum potentiarum inter se, quam habent ipsę potentię. Sed non aliter saluari potest, quod actus intellectus sit principium formale actus voluntatis, nisi per id, quod cognitio & apprehensio obiecti voluntatis sit ratio formalis sub qua illud actum terminet voluntatis: ergo ita re vera cognitio & apprehensio se habet ut ratio formalis sub qua obiecti voluntatis. Primum antecedens probatur, quia per intellectum, ut per principium formale ipsius voluntatis probatur & demonstratur voluntas: ergo intellectus se habet ut principium formale voluntatis.

Respondetur, quod intellectus solum est principium formale voluntatis, quatenus quodam modo est principium emanationis illius; licet enim omnes proprietates dimanent ab essentia, non tamen ex a quo, sed suo ordine & via mediante alia dimanant ab illa: & sic voluntas mediante intellectu dimanat ab anima: & quia principium emanationis, licet possit reduci ad genus causę efficientis; quatenus ita essentialiter presupponitur ad effectum, quod per se petat ab illa emanare; dicitur etiam ad eam effectum concurrere in genere causę formalis: sicut ob id etiam dicitur,

dicuntur, quod actus vitales dependent formaliter à principio vitali: eo igitur solummodo intellectus potest dici principium formale voluntatis, & etiam actus intellectus principium actus voluntatis, quatenus ad illum per se, & necessario præsupponitur. Tamen nec intellectus est principium formale voluntatis, ut illius specificatiuum, aut ratio formalis illius specificatiui, cum illud non pertineat ad lineam intelligibilem; nec actus intellectus est specificatiuum, aut ratio formalis sub qua obiecti specificatiui voluntatis, sed solum applicatio, & existentia intentionalis illius.

QVÆSTIO XIX.

Quæ sit causalitas finis?

Sicut in causa efficiendi datur ipsa causa, & ratio formalis per quam constituitur in actu primo ad causandum, eius causalitas, scilicet ipsius actio, & illius effectus, id videlicet quod per talem actionem producitur, ita proportionabiliter id debemus in causa finali indagare. Et ex quaestione precedenti constat causam finalem esse ipsam entitatem finis, & illius bonitatem esse rationem formalem sub qua finalizandi, & per quam constituitur in actu primo ad finalizandum. Unde solum de causalitate, & effectu finis potest iam dubitari. Et de effectu certum est,

quod est actus voluntatis, quo appetitur finem: & præter hunc immediatum effectum causæ finalis, etiam dantur alij illius effectus non ita immediati, ut electio mediorum, illorum executio, & ipsius finis inrenti consecutio. Unde solum restat difficultas in assignando causalitatem causæ finalis.

22. Quæstio quidem ex se difficilis, & difficilior facta sententiarum varietate. Quæ tamen ad duas possunt reduci: altera plerimque assertentium, quod ipse actus, quo voluntas appetit finem, licet ut à voluntate procedat sic causalitas illius, ut efficiens, & effectus finis, tamen ut procedat à fine est ipsiusmet finis causalitas. Altera sententia est aliorum, quod in aliquo prævio ad ipsum actum voluntatis, nempe in motione, & excitatione, qua finis mouet, excitat & inclinat voluntatem ad talem actum eliciendum, ipsius finis causalitas consistit. Defensores tamen huius sententia in duos modos sunt diuisi: alij enim completam causalitatem finis tali motione constituant, ut actus voluntatis solum sit complementum illius per modum effectus, non autem ut habens aliquid aliter rationem causalitatis finis: alij in utroque completam causalitatem finis consistere asserunt. Authores etiam primi modi, alij existimant finem mediâ tali sua motione, in qua illius causalitatem constituunt, alij quid intentionaliter causare in ipso.

voluntate antecedenter ad ipsius actum appetendi finem, per quod voluntas intrinsece inclinatur ad prosecutionem finis. Alij autem nihil tale intrinsecum in voluntate per motionem, & causalitatem finis causari admittunt: sed cum ex citatio, qua finis determinat, mouet, & inclinat voluntatem sit obiectiua, nihil per illam reale existimant causari in voluntate.

3. Dico primo. Causalitas finis non est ipsemet actus, quo voluntas appetit finem; sed quædam motio, excitatio, & inclinatio voluntatis à fine, vt voluntas ipsum appetat finem. Conclusio magis consonat cum communi à scholasticis, & omnium philosophorum sententia: quod causalitas finis est metaphorica, id est causalitas intensionalis per modum obiectiue excitationis, motionis, & inclinationis voluntatis ad actum. Et probatur primo. Nam illud est causalitas cuiuslibet causæ, quod supponens illam in actu primo complete constitutam ad causandum, mediat inter ipsam causam sic constitutam, & illius effectum. Sed talis excitatio, & motio voluntatis à fine mediat inter ipsum finem in actu primo constitutum ad causandum, & illius effectum. Ergo est ipsa causalitas finis. Maior patet exemplo causæ efficien- tis: cuius actio est eius causalitas, vt patet quia supponens illam constitutam in actu primo ad causan-

dum, & præcedens illius effectum mediat inter vtrumque.

Minor probatur. Quia talis motio supponit causam finalem constitutam complere in actu primo ad causandum: & præcedit illius effectum. Ergo mediat inter vtrumque. Maior probatur. Quia causa finalis constituitur in actu primo ad causandum per suam bonitatem, & applicatur per apprehensionem. Sed vtrumque illud talis motio, & excitatio voluntatis à fine supponit: videlicet enim finis mouet voluntatem, quia habet bonitatem, & applicatur per apprehensionem intellectus. Ergo talis motio, & excitatio voluntatis supponit finem in actu primo constitutum ad causandum, immo & applicatum vt causer.

Minor autem, quod talis motio ipsam effectum in finis præcedat præbatur. Quia primus effectus finis est actus voluntatis, quo voluntas ipsum appetit finem. Sed hunc talis motio, & excitatio præcedit: idem enim voluntas appetit finem, quia ad illum appetendum est ab ipso fine mota, excitata, & inclinata. Ergo talis voluntatis motio ipsum primum effectum finis præcedit. Confirmatur, quia non potest negari, quod præter ipsum actum voluntatis, quo appetit finem intelligitur aliqua motio, & excitatio voluntatis ad talem actum eliciendum, quia ad illius elicientiam est mota, excitata, & inclinata, & etiam non potest

potest negari, quod talis motio pertinet ad causam finalem: sed non pertinet ad actum primum causandi, cum omnino completum illud supponat: nec pertinet ad effectum ipsius causae finalis nisi lato modo, qualiter causalitas cuiuscumque causae quatenus ab ipsa causa depēdet, potest aliquammodo dici effectus illius. Ergo pertinet ad causam finalem tanquam causalitas illius.

4. Si dicas quod talis motio, quamvis non sit ratio finalis constituens finem in actu primo, quia haec solum est ipsius bonitas; quia tamen talis motio nihil aliud est quam ipsa apprehensio & propositio bonitatis finis, non est illius causalitas, sed applicatio illius ad causandum: & ita pertinet ad finem, & non ut effectus, neque ut causalitas, nec ut ratio formalis causandi, sed ut illius applicatio ad causandum. Et sic etiam talis motio non mediat inter finem constitutum in actu primo & applicatum ad causandum, & illius effectum; qualiter requireretur quod mediarer ut esset ipsius finis causalitas. Sicut ut actio sit causalitas causae efficientis mediat inter illius effectum & illam non solum ut in actu primo constitutam, sed ut applicatam ad operandum. ¶ Non inquam, id valet, falsum enim est quod talis motio & excitatio voluntatis sit ipsa finis apprehensio & applicatio illius ad causandum, sed quid subsequens ad talem apprehensionem & applicationem finis.

Tum quia ideo finis mouet & excitat voluntatem, quia apprehenditur & proponitur ei ab intellectu, id quia non dicendo rationem formalem, sed conditionem & applicationem finis ut moueat: ergo talis conditio, apprehensio, & applicatio finis non est ipsa motio & excitatio voluntatis, sed quid praeuium & requisitum ad illam. Tum etiam quia ita bonitatem finis esse applicatam voluntati per apprehensionem & propositionem intellectus; & tamen de facto propter indispositionem & duritiam voluntatis illam a fine non moueri aut excitari ad illius appetitum: ergo talis motio non est ipsa apprehensio bonitatis finis, & illius applicatio ad causandum; sed causalitas quae stante tali applicatione potest propter indispositionem voluntatis non sequi: sicut stante in causa efficiendi ratione formali agendi, & illius applicatione ad passum potest propter illius indispositionem non sequi actio quae est causalitas agentis: ut applicatio igne ad passum potest propter illius indispositionem non sequi combustio aut calefactio, in quibus causalitas ignis per modum efficientis consistit.

5. Secundo principaliter probatur conclusio, quia causalitas finis nullatenus potest esse actus, quo voluntas ipsum appetit finem: ergo solum potest esse motio quaedam praeuia, qua finis mouet, allicit, & excitat voluntatem ad talem

ralis actus elicientiam. Antecedēs probatur. Tum, quia talis actus voluntatis est ipsemet finis effectus non per immediatam emanationem ab ipso fine, qualiter cuiuslibet causæ causalitas, & ipsa etiā actio efficientis, quatenus ab ipsa immediate dimanat, potest aliqualiter dici effectus illius. Sed talis voluntatis actus est effectus finis dependenter in sui elicientia ab ipsa voluntate. Ergo non potest talis actus voluntatis esse ipsa causalitas finis. Paret consequētia, quia omnis effectus alicuius causæ, qui est proprie effectus illius, & immediate non dimanat ab illa, distinguitur ab illius causalitate, & est tali causalitate posterior. ¶ Tum etiam, quia ideo voluntas efficienter elicit talem actum, quia ad illius elicientiam est mora, excitata, & inclinata à fine. Ergo prius intelligitur finem exercuisse suam erga voluntatem causalitatem, quam quod talis eliciatur à voluntate actus: ac perinde non potest in illo causalitas finis consistere. ¶ Tum denique, quia talis voluntatis actus est ipse voluntatis, ut causæ efficientis causalitas. Ergo nō potest esse causalitas finis. Causæ enim diuersæ, & maxime in tā diuerso genere cautiendi, sicut causæ efficientes, & finalis, diuersam debent habere causalitatem.

6. Dices, quod idem materialiter actus voluntatis, ut ab illa efficienter procedit, est illius causalitas; & ut à fine dependet est causalitas ipsius finis. Neque enim

obstat eandem materialiter entitatem secundum diuersam formalitatem, & dependentiam esse causalitatem duplicis causæ etiam in diuerso genere causantis. Sicut idē modus vnionis inter materiam, & formam est secundum diuersam formalitatem, utriusque talis causæ causalitas. Et actio ut egreditur ab agente est illius causalitas, & ut recipitur in passio est causalitas materiæ. Ac denique actio, qua creatura concurret ad effectū eternitatem in ordine ad eundem effectum ipsamet causalitas Dei, ut à Deo talis actio creaturæ dependet. Non igitur est inconueniens, quod idēmet actus voluntatis, ut ab illa dependet sit causalitas illius, ut efficientis, & ut depēdet à fine sit causalitas ipsius finis.

Contra hoc ratiō est, quod quidquid sit de exemplis adductis, de quorum veritate non oportet modo disputare, actus ipse voluntatis nullatenus potest esse causalitas finis, quia sub nulla formalitate talis actus potest intelligi, usque dum intelligatur efficienter procedens à voluntate. Sed priusquam intelligatur efficienter procedens à voluntate intelligitur causalitas finis. Ergo illa non potest in tali actu voluntatis secundum aliquam formalitatem illius consistere. Minor probatur. Quia ideo voluntas in talem actum efficienter prōrumpit, quia ad illum eliciendum est mora, & excitata à fine. Ergo prius intelligitur causalitas finis in vo-

luntatem, quam quod actus appetitur in finem ab illa efficienter procedat.

8. Ex dictis sequitur completam causalitatem finis saluari in tali morione, & excitatione voluntatis à fine, absque eo quod actus voluntatis ullatenus, vt causalitas finis, tanquam totalis, vel partialis causalitatis, nec tanquam cōplementū ipsius causalitatis finis ingrediatur. Sed solum potest dici causalitatem finis cōpleri per actum voluntatis tanquam per illius effectum: sicut causalitas cuiuscumque causæ, quia est via, & tendentia ad ipsius causæ effectū dicitur per talem effectum compleri, & quælibet tendentia compleretur per coniunctionem cō suo termino.

9. Dico secundo. Talis morio & excitatio finis, qua ad sui amorem mouet, & excitat voluntatem, & in qua diximus causalitatem finis consistere, nihil reale etiā intentionale imprimere volūtatī; sed solum per quādam similitudinē, cum ipsa illam sic mouet, & excitat. Prima pars cōclusionis prob. Quia id reale quātūvis intentionale productū in volūtare debet habere aliquam causam sui efficiētem: non enim potest dari effectus realis sine causa efficiēti; sed non potest illius esse causa efficiens finis. Ergo finis per suā propriā causalitatem nihil reale etiā intentionale potest causare, & imprimere volūtatī. Minor prob. Tum, quia causalitas finis nō est causalitas efficiens. Tū etiā, quia

potest finis nō realiter phisice, sed solum in apprehensione existēs suā exercere causalitatem finalem. Sed nihil reale potest efficere, nisi realiter existat. Ergo in causalitate finis nulla inuoluitur efficientia: ac perinde nihil prorsus reale potest efficienter causare, aut imprimere in voluntate.

Secunda autem pars cōclusionis explicatur, quia propter similitudinē, quā habet voluntas cum bonitate sibi cōuenienti, eo ipso quod aliqua bonitas sibi cōueniēs ab intellectu ei proponatur, sicut voluntas propter inclinationē ad aliud obiectū non sit ad istud in disposita, aut indurata, inclinatur, mouetur, & excitatur, vt istud appetat, & in amorē, & appetitū elicitū illius prorūpat. ¶ Et si dicas, quod in volūtare solum illius actus elicītus circa aliquod obiectū habet rationē inclinationis ad illud. Ergo antecedenter ad actum elicītum, quo voluntas appetit finē nūlla intelligitur inclinatio aut propensio ipsius voluntatis ad illum. ¶ Resp. negando antecedens, nā volūtatē prius quā per modū cuiusdā ponderis, & inclinationis naturalis intelligimus inclinātā ad finē, & postea per actū elicītū appetitus ipsius finis ad ipsum finem libere, & virtualiter inclināre.

10. Aduersus primam cōclusionem obijciens primo. Quod illius oppositum manifeste videtur docere D. Thomas, & omīssis alijs illius testimonijs, quæ ad id adducuntur, quod alicuius est diffusio

cultratis haberetur quæst. 22. de voluntate art. 2. ubi ita ait: *Sicut influere causa efficientis est agere, ita & influere causa finalis est appetere, & desiderare.* Sed finem appeti, & desiderari nihil est aliud, quam ipsemer actus voluntatis, quo finis ab illa appetitur, & desideratur. Ergo in sententia D. Thomæ ipsum influere causæ finalis, ac perinde ipsa illius causalitas est ipsemer actus voluntatis, quo finis à voluntate appetitur, & desideratur.

Ingenue fateor hoc testimonium esse difficile; & prima facie non parum opposita favore sententiæ: illud tamen dupliciter potest explicari. Primo quod ibi D. Thom. influere finis non accepit formalissime pro ipsa finis causalitate, ut à suo distinguitur effectu; sed solum pro causalitate finis terminatiue, idest pro suo termino sumpta. Quia cum causalitas ipsa formaliter finis sit ita ignota, cognoscitur & explicatur per suum terminum. Secundo & forsam melius resp. quod cū (ut proxime dicebamus) duplex intelligatur inclinatio voluntatis ad finem, altera videlicet, qua per sympathiam, quam ipsa voluntas habet ad bonitatem finis, quadam quasi naturali propensione inclinatur & mouetur, ut illum postea appetitu elicio appetat, & desideret; cum D. Thomas in præfato testimonio asserit influere finis est ipsum appeti, & desiderari, loquitur non de actu elicto voluntatis, quo ab illa appetitur, & desideratur finis, sed de primæ tali vo-

luntatis inclinatione, & propensione ad finem, qua etiam quasi quodam appetitu innato finis appetitur, & desideratur.

11. Obijcies secundo, quod talis motio, & excitatio voluntatis à fine, si antecedenter ad ipsum actum voluntatis intelligeretur, periret ad constituendum voluntatem in actu primo ad eliciendum suum actum; siquidem non esset ipsemer actus secundus voluntatis, & esset quid in voluntate ad elicientiam talis sui actus secundi requisitum. Ergo id non posset esse ipsa causalitas finis. Consequentia prob. retorquendo nostrum aduersus nos argumentum: nam si idem mer actus voluntatis non potest esse illius causalitas, & causalitas finis; nec eadem motio, & excitatio voluntatis potest esse causalitas finis, & constitutus voluntatem in actu primo ad efficienter eliciendum suum actum. Si enim causalitas vnius causæ non potest esse causalitas alterius diuersi generis, nec poterit esse constitutum in actu primo alterius.

Resp. quod cum causaliter efficiens dependeat in causando à concursu causæ finalis, ipsa causalitas causæ finalis est quid requisitum in voluntate, ut in actu primo complete constituatur ad efficiendum operandum, sicuti cognitio intellectus, quæ est ipsius intellectus causalitas, quatenus est propositio obiecti voluntatis, requiritur ut voluntas in actu primo constituatur ad efficienter operandum, quod solum

est vnam causam dependere ab alia in causando. Tamen quia causa diuersi generis, quamuis sic vna ab altera dependeat, sunt diuersae, & vna in causando prior altera, non potest eadem esse causalitas vtriusque.

Obiicies tertio, quia illa est causalitas alicuius causae, quae ipsa de actu primo reducitur ad actum secundum: sed per actum voluntaris, quo finis appetitur & desideratur, ipse finis reducitur de actu primo ad actum secundum: ergo talis actus voluntaris est ipsius finis causalitas. Cōsequētia est bona, maior certa, & minor probatur. Quia ratio formalis finis in actu primo est ratio appetibilis: sed haec reducitur ad actum secundum per ipsummet actum voluntaris, quo finis appetitur & desideratur: ergo per illud reducitur finis de actu primo ad actum secundum.

Responderetur negando minorem, quia actus voluntaris solus est reductio ad actum ipsius voluntaris ut appetitus, & illius actus passivus terminat finis; non autem est reductio ad actum ipsius finis ut causae finalis, & ut quasi active potens est voluntatem finaliter mouere, & ad sui amorem & appetitum illam excitare. Pro quo est aduertendum, quod dupliciter potest considerari finis, vno videlicet modo ut passivus appetibile, & passivus terminarium appetitus voluntaris; alio modo ut motuum & excitatiuum voluntaris ad ipsius finis appetitum: & haec secunda est propria ratio formalis

finis ut causae finalis, & haec non reductur ad actum per ipsum appetitum voluntaris (ille enim potius est effectus finis) sed reducitur ad actum per motionem & excitationem, quae priusquam voluntas exeat in actum intelligitur illam inclinare & excitare ad sui actus elicentiam. An vero actus voluntaris sit reductio ad actum ipsius finis, quatenus est appetibile passivus, seu terminarium voluntaris, non multum interest; licet potius dicatur, quod non ipse actus voluntaris, sed potius terminarius passivus quae appetibile tale terminat actum est reductio ad actum ipsius appetibilis sub ea ratione considerari.

15. Obiicies quarto, quod cum causalitas finis debeat esse causalitas realis, cum ille inter causas philosophicas reales enumeretur per illam debet aliter realiter se habere finis cum actu causat, quam cum actu non causat: sed per talem excitationem activam finis, ille non aliter realiter se habet, ac cum actu non causat: ergo illa non est causalitas finis. ¶ Confirmatur quia ut in secunda conclusione fateamur per tale excitationem & motionem nihil reale ponitur in voluntate: sed omnis realis causalitas aliquid reale ponit in subiecto circa quod exercetur: ergo talis motus & excitatio voluntaris a fine non est ipsius finis causalitas. ¶ Responderetur ad argumentum quod finis cum actu finaliter causat non se habet aliter realiter quam antea per aliquid reale in ipso finis receptum.

vel ab ipso sine procedens, cum finis ut finaliter causet, non exigit realem existentiam, sed solum in apprehensione; & nihil est capax realis mutationis, nisi usque dum realiter existat, sed solum finis aliter se habet per connotationem ad voluntatem ab illo motam, & excitationem: imò etiam si in opposita sententia causalitas finis sit actus ipsius voluntatis, cum ille nec recipiatur in fine, neque ab illo efficienter egrediarur, non magis per illum, quam per talem motionem & excitationem voluntatis ipse mutabitur finis. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod cum motio finis non sit per modum efficientis non requiritur, quod in passo, scilicet in voluntate aliquid realiter ab ipso distinctum causet & imprimat, sed sufficit quod per sympathiam, quam voluntas habet cum ipsius finis bonitate reddatur inclinata, mota, & affecta ad eliciendum actum amoris, seu appetitus erga ipsum finem.

14. Ultimo tandem obijcies precipuum oppositae sententiae fundamentum, quod nullatenus potest dari causalitas alicuius causae absque eo, quod derur effectus illius. Sed potest dari talis motio, & excitatio voluntatis à fine absque eo quod aliquis derur effectus, aliquis videlicet actus voluntatis. Ergo in tali motione voluntatis à fine praevia ad omnem actum ipsius voluntatis causalitas finis consistere nequit. Maior patet, quia licet causa in actu primo

possit dari absque suo effectu, non tamen ut in actu secundo causans. Ergo nullius causae causalitas absque suo effectu potest reperiri. Minor autem prob. Quia adhuc posita tali motione, & excitatione voluntatis à fine, voluntas manet libera ad elicientiam, & non elicientiam sui actus appetitus ad finem. Ergo potest dari talis motio, & excitatio voluntatis à fine, absque eo quod in voluntate aliquem habeat effectum.

Responderetur dupliciter: primo, quod effectus primus, & immediatus talis motionis, & excitationis finis, in qua eius causalitas finalis consistit, est voluntatem ipsam esse inclinaram, motam, & excitaram per modum naturalis cuiusdam propensionis ad eliciendum actum appetitus eliciti circa finem: & is primus effectus nunquam separatur à causalitate finis, & quantum est ex se infert etiam in voluntate alium quasi mediarum effectum, scilicet appetitum elicivum ipsius voluntatis circa finem: licet quia voluntas adhuc sic prius mota, & excitata à fine manet libera ad talem actum appetitus eliciti, potest in illum adhuc ut sic prius mota, & excitata non praeferre. ¶ Secundo responderetur, quod semper quod ad est motio, & excitatio voluntatis à fine, in qua eius causalitas consistit, voluntas aliquem actum appetitus eliciti efficacem, vel inefficacem habet circa finem, ut experientia quisque agnoscere potest,

potest, etsi nullum elicir est, quia re vera finis, quantumvis ex se in actu primo potens voluntari propositus illam mouere, de facto tamen propter ipsius voluntatis in dispositionem, & duritiam, aut illius ad aliud obiectum contrariam inclinationem, nullatenus talis finis illam mouet aut excitat; & ita nunquam saluatur causalitas finis, absque eo quod de facto inferat aliquem circa illum actum efficacem, vel inefficacem à voluntate elicitem.

QVAESTIO XX.

Utrum idem numero effectus possit à duplici causa efficiendi totali diuise procedere?

Sensus huius questionis (ex cuius resolutione maxime resolutione questionis sequentis dependet) est, an idem numero effectus, qui ab aliqua causa efficiendi totali producit, possit absque illa ab alia causa totali creata, vel increata produci. In quo plures existimant non solum eundem numero effectum, qui ab aliqua causa totali creata particulari producit, posse absque illa à solo Deo, vr agente particulari produci, sed etiam ab alia causa creata particulari; & quod ignis idem numero, qui de facto ab hoc igne producit, posset absque illo ab alio igne æqualis actiuitatis produci.

2. Nihilominus dicendum est primo, non posse eundem numero effectum à duplici causa totali particulari creata diuise produci; &

quod idem numero effectus, qui ab aliqua causa particulari est producibilis, aut producit, nullatenus potest, etiam tali causa non existente, ab alia causa particulari creata produci. Deducitur manifeste conclusio ex D. Thom. quod lib. 5. art. 8. dicente: *Impossibile est eundem filium nasci, sine sit alius Pater, sine alia mater, sicut etiam non est idem numero sigillum, sine sit alia cera, sine aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur.* Hæc D. Th. ubi manifeste docet nostram conclusionem. Et prob. quia qualibet causa efficiens creata singularis, & indiuidua, licet conueniat specificè in forma cum alio indiuiduo eiusdem speciei, hoc est, quod quodlibet tale indiuiduum habet suam formam similem in prædicatis essentialibus cum forma alterius; tamen quodlibet habet suam formam indiuidualiter distinctam, & diuersimode in se, à dualiter limitatam. Ergo sicut quodlibet agens ratione formæ talis speciei in tali specie constituitur in ratione principij ad determinatos specificè effectus, qui non possunt ab agente per formam diuersam speciei produci: ita quodlibet agens creatum per suam formam indiuidualem constituitur in tali ratione indiuidua, & singulari principij in ordine ad tales singulares effectus, qui à nullo alio agente creato particulari indiuidualiter ab ipso distincto possunt produci: ac per inde idem numero effectus, qui ab aliquo agente creato particulari producit, non potest absque illo ab alio

alio agente creato particulari formaliter aut solū materialiter distincto produci. Cōsequentiā prob. quia differentiā indiuidualis nō solū limitat formā specificā in ratione essentiae, sed in ratione naturae, & principij operationis. Sed per id quod aliqua forma v.g. anima rationalis limitatur in ratione essentiae per differentiā indiuidualem, limitatur ad talē indiuidualem effectum formalem; ita vt hęc numero anima sic indiuidualiter determinata, ita constituat hunc numero hominem, quod alium numero distinctum constituere nō possit, & quod hic numero homo à nulla alia forma indiuidualiter ab ista distincta possit constitui. Ergo per id quod aliqua forma per differentiam indiuidualem limitetur, & determinetur etiam in ratione naturae, & principij operationis, limitatur, & determinatur ad particulares indiuidualiter operationes, & effectus, quos videlicet, & non alios possit elicere, & producere, & qui à tali solū forma, & non ab alia formaliter, vel indiuidualiter ab illa distincta possint elici, & produci. ¶ Confirmatur, nam sicut in forma specifica abstracta ab omnibus indiuiduis continetur radicaliter vis operandi communis omnibus indiuiduis, ita etiam per differentias indiuiduales talis forma, & radicalis virtus operandi coarctatur, determinatur, & limitatur. Ergo sic indiuidualiter determinata, & limitata non potest esse principium radicaliter,

nisi in ordine ad aliquos indiuidualiter determinatos effectus, ita sibi vt sic indiuidualiter determinata proprios, vt nec possit aliorum indiuidualiter effectuum esse radicale principium, nec illi possint ab alia indiuidualiter forma prodire. Imò licet quaelibet forma indiuidualis sit ex se principium non vniū tantum, sed aliquorum effectuum, qui media alia indiuidualiter forma non possunt produci, ipsa tamen forma media sua indiuiduali actione determinatur, vt ex eisdem effectibus, quorum potest esse principium, ad aliquē ita media tali actione concurrat, quod media illa non possit ad alium etiam ex his qui in potentia talis formae continetur, concurrere.

3. Dico secundo. Exceptis effectibus qui essentialiter exigunt causam secundam vt effectus vitales: enim visio v.g. per quā videt homo non potest esse visio vitalis illius, neque per illam homo videre, si ab alio efficienter procedat: exceptis, inquam his effectibus, (de quibus nūc nō disputo) eūdem numero effectū, qui producitur à Deo media causa secunda potest Deus se solo producere, vt eūdem numero calorem, quē Deus simulcū igne producit, posset se solo, & absque igne producere. Prob. concl. quia Deus cum contineat omnem virtutem etiam indiuidualem cuiuscumque creaturae, non determinatur, neque coarctatur ad aliquem effectum, sed omnem etiam eundem numero, quem

quem simul cum creatura potest producere, potest producere se solo. ¶ An vero tunc Deus concurrat ad talem effectum non ut causa vniuersalis, sed particularis, utrumque quodammodo potest dici, quia quatenus non aliam causam particularem ad talem admittere effectum, potest Deus dici causa particularis illius quatenus tamen eodem concursu Deus se solo talem effectum producit, ac illum produceret simul cum causa particulari creata, quia non mutatur intrinsece concursus Dei per id quod simul admittat concursum causae creatae potest dici, quod tunc concurrat etiam Deus, ut causa vniuersalis, quia sub omni ratione etiam communissima entis talem tunc effectum producit.

4. Ad id ergo probandum obijcies primo. Quia si alicui passo, in quo aliquis ignis ei applicatus producit calorem, si talis ignis non applicaretur, sed alius aequalis omnino quantitaris, & actiuitatis aequae proxime applicaretur, produceret in illo eundem numero calorem. Ergo idem numero effectus a duplici causa totali particulari saltem diuise est producibilis. Antecedens probatur. Quia calor, qui a tali secundo igne produceretur, praeterquam quod in eodem reciperetur passo, esset prorsus eiusdem intensiōis, & perfectiōis indiuidualis, nec aliquid in eo reperiretur, per quod indiuidualiter distingueretur a calore, qui per alterum ignem ef-

feret producibilis.

Responderetur negando antecedens, quia licet talis calor esset aequalis intensiōis cum eo, qui ab altero igne produceretur, haberet tamen aliquam perfectiōem intrinsecam distinctam, licet non facile, praecipue ad sensum perceptibilem, per quam indiuiduali ei distingueretur a calore per alterum ignem producibili. Sicut duo ignes possunt, licet indiuidualiter distincti, esse aequalis intensiōis, & habere nihilominus aliquam conditionem indiuiduantem, per quam unus ab altero indiuidualiter, & numerice distinguatur.

5. Obijcies secundo, quod species, verbi gratia, leonis est virtus productiua cuiuslibet leonis. Sed in quolibet singulari leone saluatur tota species leonis. Ergo & virtus ad productionem cuiuslibet leonis: ac perinde idem nunquid leo, qui ab aliquo leone produci-
tur, si ab illo non produceretur posset ab alio leone eiusdem speciei produci, quod est eundem numero effectum diuise saltem posse produci a duplici causa totali.

Responderetur ex dictis in probatione conclusionis, quod licet in quolibet singulari leone saluatur tota essentia leonis, limitata tamen, & determinata per differentiam indiuidualem: ac perinde determinata etiam, & limitata in ratione principij radicaliter, erat. Unde non potest aliquis leo, quemlibet leonem produceret, sed illum solo, ut in eius virtute o-

peratiua vt sic indiuiduata, determinata, & limitata continetur.

6. Obijcies tertio, quia idem numero cadauer producitur à quo liber occidente animal, vt ab illud iugulante, & suffocante, non diuer sum sed idem prorsus numero cadauer, resultat. Ergo talis effectus idem numero, qui producitur v.g. à iugulante leonem posset diuifue produci ab alio aliter eundem leonem occidente, vt illum suffocante.

Responderetur, quod iugulans nec suffocans, aut aliter occidens animal est causa principalis cadaueris ad illius occisionem resultans, sed exhum, vel elementum tunc pre dominans, & iuxta suam diuersitatem diuersum producens cadauer. Vnde non saluatur, quod idem numero cadauer, quod à tali causa procedit, si illa deesset, ab alia causa produceretur.

7. Obijcies quarto, quod idem met numero corpus Christi, & sub eadem numerice ratione corporis diuifue à diuersis Sacerdotibus, & secrantibus producitur. Ergo cum quilibet eorum sit causa totalis instrumentalis conuersionis, iam idem numero effectus à duplici diuifue producitur causa totali.

¶ Si dicas, quod cum corpus Christi per conuersionem Sacramentalē nō absolute fiat, aut producat, sed formaliter vt ex pane, cum ex diuerso numerice pane à quolibet tali Sacerdote fiat corpus Christi, ipsum corpus Christi formaliter, vt ex panefactum, & in ratione ra-

lis effectus diuersum numerice est & indiuidualiter: ac perinde non idem numero effectus à duplici causa instrumentali totali, vel diuifue producitur. ¶ Contra id est, quod cum panis, ex quo fit corpus Christi, sit solum terminus à quo conuersionis Sacramentalis, ex diuifitate indiuiduali illius, nullatenus, vel indiuidualiter terminus distinguitur ad quem: licet enim diuersitas formalis termini à quo aliquando refundatur in terminum ad quem, diuersitas tamen solum numerica, & materialis termini à quo nullatenus videtur posse esse principium, aut causa aliquius diuersitatis in termino ad quem.

Responderetur solutionem assignatam esse optimam. Et ad replicam dico, quod licet diuersitas solum materialis termini à quo non refundatur in terminum ad quem, cum ille absolute producit: refunditur tamen quilibet materialis diuersitas termini à quo conuersionis Sacramentalis in corpus Christi, quia illud per eandem conuersionem non fit absolute, sed formalitē vt ex pane. Vnde vt formaliter ex diuerso numerice pane factum diuersum,

& distinctum indiuidualiter

est ipsum corpus

Christi.

(?)

QVAESTIO XXI.

*Utrum etiam si idem numero effectus
à duplici causa efficienti creata
particulari, & totali posset
diuisiue procedere, pos-
sit etiam ab utraque
simul prodire.*

Questionem hanc sic solum
conditionaliter proponimus,
quia absolute ex resolutione quæ-
stionis præcedentis, quod quæli-
bet causa individualis ita ad suos
determinatos effectus est limita-
ta, ut illi non possint, etiam tali
causa deficiente, ab alia causa pro-
dici, manifeste, & à ferriori sequi-
tur non posse eundem numero ef-
fectum à duplici causa totali par-
ticulari creata simul produci: unde
solum prædicta conditionalis
quæstio potest habere locum, an
videlicet etiam si idem numero ef-
fectus à tali duplici causa posset
diuisiue produci non tamen ab utra-
que simul, propter specialem
difficultatem concurrenti simul
duplicem causam totalem eiusdem
generis, & ordinis ad eundem ef-
fectum.

2. Et loquimur de causis tota-
libus eiusdem generis, & ordinis,
quia certum est quemlibet effe-
ctum de facto à multiplici causa
diversi generis simul dependere,
ut à finali, efficienti, materiali, &
formali. Unde difficultas solum
potest esse de dependentia illius
à duplici eiusdem generis causa

totali finali: quod est idem quod
Theologi 1.2 quæst. 1. inquirunt,
an operans propter finem possit
eiusdem operationis duplicem vlti-
mum simul habere finem, unum vi-
delicet alteri non subordinatum.
Vel à duplici causa formali: quod
est idem ac quod in libris de ani-
ma inquiritur, an duplex forma
substantialis eandem simul possit
informare materiam, quam etiam
quæstionem in prædictum locum
remitimus. Et an eadem natura
duplici totali subsistentia, perso-
nalitate, aut hypostasi possit si-
mul terminari; sed id etiam dispu-
tandum relinquimus in commen-
tarijs ad 3. part. Unde quæstionem
hanc solum de causis efficien-
tibus disputamus.

3. Loquimur autem de causis
efficientibus totalibus eiusdem or-
dinis, ut de causis secundis parti-
cularibus. Cerrum est enim ad eū-
dem effectum simul efficienter co-
currere plures causas totales di-
versi ordinis, ut causam primam,
& secundam; & causas universa-
les, & particularem. ¶ Et loqui-
mur de causis totalibus, id est qua-
rum qualibet habet sufficientem
virtutem ad aliquem effectum, &
illam cum altera causa non attē-
perans totam talem suam virtu-
tem in effectu explicat; si enim to-
tali sua virtute non vrantur, ut
duo portantes lapidem, quamvis
talis effectus possent esse causa to-
tales, de facto non sunt nisi causa
partiales illius. Et quæstio potest
procedere tam in ordine ad potē-
tiam

tiam Dei ordinariam, quam in ordine ad potentiam illius absolutam.

4. Dico primo. Naturaliter saltem, & secundum potentiam Dei ordinariam non potest idem numero effectus à duplici simul causa totali produci. Conclusio præter vnum, & alterum est omnium communis, & probatur, quia ad minus superfluum est talis duplicis causæ simul ad eundem numero effectum concursus: & cum natura omne respuat superfluum, id falsum naturaliter fieri nequit.

5. Dico secundo, id etiam omnino repugnat. Vnde nec miraculose, nec per potentiam Dei absolute fieri potest. Oppositum tenent plures, præcipue extra schoolam D. Thomæ, sed conclusio inter illius discipulos vno, vel altero dempto est communis. Et probatur primo, quia in eo manifesta inuoluntur contradictoria. Tum absolute, & iuxta resolutionem questionis præcedentis. Tum etiam in hypotesi, quod idem numero effectus posset à duplici causa totali distincte procedere. Absolute quidem, quod esset idem numero, & non idem numero effectus. Esset enim idem vnus numero, vt supponimus, & non esset idem numero, quia à duplici causa totali creata particulari produceretur, & quælibet causa individualiter ab alia distincta ad diuersos numero effectus est determinata, & limitata. ¶ Et specialiter, in eo quod à duplici causa totali creata idem

numero effectus simul prodiret, inuoluntur contradictoria, quod quælibet talis causa esset totalis, vt supponitur; & non esset totalis, quia causa actualiter totalis est, quæ ita totaliter aliquem producit effectum, vt nihil illius relinquat alteri producendum. Ergo si quælibet talis causa ita ad effectum concurreret, vt aliquid illius, imò totus talis effectus alteri causæ relinqueretur producendus, neutra talis causa esset totalis in exercitio, & in actu secundo.

6. Secundo id specialiter probatur. Nam duæ causæ totales non possunt ad eundem numero effectum vnicanec diuersa actione simul concurrere. Antecedens quod ad primam partem patet. Nam cum media actione agens ad effectum concurrat, si non esset duplex actio in tali duplici distincto agente, non vtrumque ad talem effectum concurreret, sed illud duntaxat, à quo progredieretur actio. Quod vero non possint duplici distincta actione ad talem effectum concurrere probatur. Nam cum actio, vt infra ostendemus, recipiatur in passio, & in eodem numero subiecto, vt in libris de generatione probabimus, duo accidentia solo numero distincta non possint esse, talis duplex actio, vt pote quæ in eodem simul deberet recipi subiecto, non posset esse solo numero vna ab altera distincta; nec posset esse specificè distincta: alias non solum eiusdem numero effectus, sed nec eiusdem specifici effectus

ralis

ralis duplex actio posset esse productio.

7. Accederetiam ad hoc, quod in alijs generibus causarum non potest idem numero effectus actualiter simul à duplici causa totali dependere, ut eadem materia à duplici simul forma substantiali in formari. Eadem numero actio agentis propter finem esse simul propter duos ultimos fines totales, ut utrumque in proprijs materijs ostenditur. Ergo nec idem numero effectus potest simul à duplici causa totali efficiendi procedere: non enim minus in genere causæ efficientis, quam in alijs prædictis generibus causarum catur causæ totales, nec minus effectus ab illis, quam à causa finali, aut formali proprius illarum effectus dependet.

8. Obijcies primo, quod non solum miraculose, & supernaturaliter, sed etiam naturaliter possunt adhiberi duo corpora luminosa simul, & conjuncta: sed tunc in spacio circumstanti eundem prorsus causabunt illuminationis effectum, quem quodlibet illorum seorsum posset causare. Iam igitur duæ causæ totales eundem numero possunt simul producere effectum. ¶ Dices, quod cum talia corpora luminosa non possint ita esse conjuncta, quin vnum sit proximus aliquibus partibus spacijs, quam alterum, quodlibet illorum intensius illuminabit eas partes spacijs, quæ sibi fuerint proximiores, & sic non idem numero, sed diuersus

à tali duplici corpore luminoso procederet effectus. ¶ Contra hoc est, quod supernaturaliter possunt talia duo corpora luminosa in eodem loco penetrata existere. Erunt utrumque æque proximum erit omnibus partibus spacijs. Ergo in illis eundem prorsus illuminationis effectum, & æqualis omnino intensiōis, & perfectionis individualis utrumque tale corpus simul causabit, ac alterum tantum illorum ibi existens: si enim utrumque tale corpus sit luminosum v. g. ut duo, quodlibet seorsum illuminabit ut duo, & utrumque simul sic penetrative in eodem loco existens non potest amplius illuminare, quam ut duo, quia etiam per conjunctionem vnius cum altero non potest quodlibet illorum ultra virtutem suæ actiuitatis agere. Ergo utrumque sic tale corpus eundem prorsus numero effectum, & eiusdem perfectionis & intensiōis eliciet.

Responderetur solutionem ad argumentum principale assignatam esse optimam, & ad hanc replicam, quæ difficilis est, omitta solutione aliquorum, quod in ea hypotesi, nullum tale corpus suum effectum causabit: id enim videretur difficile, cum agentia eiusdem speciei non solum non se impedianr, sed mutuo se adiuuant: porius est dicendum, quod tale tunc utrumque corpus producat perfectiorē, & intensiorem illuminationis effectum, quam quodlibet illorum, seorsum: quia licet per id quod simul

simul sic coniungantur, cuiuslibet illorum virtus actiua non augeatur, quasi confortatur & adiuuatur à virtute alterius; sicut virtus cuiuslibet duorum portantium lapidem licet non augeatur per coniunctionem ad virtutem alterius, possunt simul portare lapidē, quem quilibet eorū seorsum portare non posset & sicut uterque illorum ad talem effectum est causa partialis, ita & utrumque tale corpus lūminosum ad talem perfectiorem, & intensiorem illuminationis effectum est causa partialis. Vnde ex hoc non colligitur eundem numero effectum à duplici causa totali procedere. Quod si passum esset incapax effectus ita perfecti & intēti, & solum capax caloris, vel illuminationis vr duo, talis effectus prodiret tunc à duplici tali agente, suam propter incapacitatem passi temperante virtutem & actiuitatem: sicuti duo simul portant lapidem, quorum quilibet habet virtutem sufficientem ad illum portandum attemperant suam virtutem & non secundum totam illam operantur, & talis effectus, sic attemperata virtute, utraque causa actualiter solū est causa partialis.

9. Obijcies secundo, quod cum plures sacerdotes simul proferunt verba consecrationis, vt contingit, cum ea die, qua ordinantur, simul consecrant cum Episcopo, quilibet illorum totaliter conuertit corpus Christi

ex eodem numero panis, & sub eisdem numero speciebus illud constituit, quia quilibet eorum ad id concurrat medio suo characterē sacerdotali, qui est causa totalis instrumentalis talis effectus; siquidem mediante tantum vno characterē posset fieri: ergo iam plures causae totales simul totaliter eundem causant effectum. Nec interest quod sint causae instrumentales. Tum quia, licet instrumentales sint, sunt vere efficientes; & iam aliquae causae totales efficientes ad eundem numero possent concurrere effectum. Tum etiam quia si in causis instrumentalibus id non repugnat, nec repugnaret in causis principalibus, quia si ex primo non sequitur, quod quilibet talis causa instrumentalis totaliter instrumentaliter, & non totaliter concurrat, neque ex eo quod duae causae efficientes principales totales eundem numero producant effectū sequeretur, quod quilibet illarum totaliter, & non totaliter ad illum concurrat.

Respondetur quod in tali casu nullus talis sacerdotū erit actualiter causa totalis instrumentalis, sed solum partialis conuersionis corporis Christi, quia licet quilibet illorum habeat characterem per quem designatur in ministrū consecrationis non potest medio solū tali characterē absq; alia virtute instrumentaria ei ex motione Dei agentis principalis superaddita ad effectum conuersionis sa-

cramentalis instrumentaliter con-
currere. Et ex suppositione, quod
Deus plures simul Sacerdotes as-
sumat, ut instrumenta ad eandem
conuersionem Sacramentalē, cui-
libet illorum non virtutem tota-
lem, sed virtutem tantum parcia-
lem instrumentariam communi-
cabit: omnesque praedictos Sa-
cerdotes per modum vnius tota-
lis instrumenti ad talem effectum
assumer, & sic ad illum quilibet il-
lorum, utpote per virtutem solum
parcialem instrumentariam con-
currens, solum erit causa parcia-
lis instrumentalis: licet quilibet il-
lorum habeat sufficientem chara-
cterem, ut si Deus illi virtutem to-
talem instrumentariam commu-
nicaret, posset ille solum, & seor-
sum ab alio Sacerdote conuersio-
nem Sacramentalem efficienter
instrumentaliter causare.

10. Obijciēs tertio. Quod duo
corpora penetratiue se habentia
possunt totaliter simul replere eū-
dem numero locum: ita ut quodli-
bet eorum totaliter illum repleat.
Ergo duae causae totales efficientes
possunt simul producere eundem
numero effectum. Consequentia
probat, quia sicut ex eo, quod
vnum corpus totaliter talem re-
pleat locum, non sequitur aliud
corpus illum etiam simul totaliter
non replere: ita nec ex eo, quod
vna causa efficiens totaliter aliquē
producat effectum, non sequitur
eundem numero effectum ab alia
causa ad aequale, & simul totali-
ter non produci.

Rēponderetur negando conse-
quentiam, quia eo ipso, quod duo
corpora penetrantur, licet vtrum-
que habeat suam extensionem in
ordine ad locum, cum tamen extra
li penetratione vtraque talis ex-
tensio coexistat, & commensure-
tur vnicæ extensioni loci, respo-
ctū illius vtraque talis extensio lo-
cati habet se per modum vnius in
ordine ad repletionem loci: & ita
non saluatur, quod à duobus cor-
poribus per modum duorum, sed
potius per modum vnius idem re-
pleatur locus: Præterquam quod
non repletio loci, sed vbi intransse-
cum, qui in talibus locis existit
est effectus eorum quantitatis, &
locationis, & sicut duo sunt corpo-
ra, distinctamque quodlibet illo-
rum habet quantitatem, ita distin-
ctum vbi in quolibet illorum re-
sultat; & ita non saluatur, quod à
duplici causa idem numero proces-
sat effectus.

QVAESTIO XXII.

Quid sit fortuna, casus & fatum.

DE casu, & fortuna; quæ inter
causas per accidens numerā-
tur, late in hoc libro describit Aristotē-
teles. Vnde ut illius doctrinam ex-
plicet, de illis disputat noster Au-
thor S. Mag. S. 2. quæst. 5. huius
libri, & in 2. art. eiusdem quæstio-
nis aliqua docet de fato, quæ om-
nia in hac quæst. breuiter perstrin-
gimus: aduertendo prius cum co-
mē nostro Auctore, quod fortuna
dicitur

dicatur à forte, & cum forte dicat illud esse, quod est præter intentionem, fortuna non est causa per se, hæc enim ex intentione operatur.

2. Dico igitur primo. (*Fortuna* teste Aristotele) *est causa efficiens in his, quæ secundum propositum fiunt, raroque contingunt.* Quæ definitio quinque continet particulas. Prima scilicet, quod fortuna non inueniatur, nisi in his quæ ex intentione operantur, & cū solū causa efficiens ex intentione operetur, ad causam efficientem reduciatur fortuna. Secunda autem particula, scilicet per accidens, ponitur ad differentiam causæ per se, quia omnis fortuna est causa per accidens. Quia tamen multiplex est causa per accidens, non omnis illa est fortuna, sed solum illa quæ præter intentionem operantis aliquem attingit effectum: ut cum fodiens terram ex intentione sepeliendi defunctum, inuenit thesaurum. Vnde ponitur in definitione tertia particula, quod fortuna est in his quæ agunt propter finem ad differentiam effectus omnino indeliberati. Et ponitur quarta particula, quod datur fortuna in his, quæ raro contingunt: nam in his quæ frequenter accidunt, etiam si præter intentionem agentis contingant, proprie non est fortuna. Et fortuna solum reperitur in his quæ operantur secundum propositum; in alijs autem effectus per accidens, & præter intentionem agentis securus non erit

à fortuna, sed à casu. Vnde definitio casus erit eadem ac definitio fortunæ, hac vltima particula dempta.

3. Dico secundo. Respectu agentium particularium potest reperiri casus & fortuna, non vero respectu Dei. Explicatur, & probatur conclusio, quia effectus fortuitus contingit ex concursu duarum causarum præter intentionem illarum, ut in exemplo adducto à D. Thom. 1. part. quæstion. 116. artic. 1. si dominus duos seruos ad eundem locum mittat seorsum utrumque intentione, ut tali loco maturo sint sibi obij, occursum illorum erit respectu illorum fortuitus, & præter illorum intentionem, non tamen erit fortuitus respectu Domini illos in talem locum dirigentis, siquidem non erit præter intentionem illius, qui ut sibi occurrerent, illos in talem locum destinauit ac misit. Cum igitur respectu causarum inferiorum possit aliquid hoc modo contingere præter illarum intentionem, nihil tamen possit esse præter intentionem Dei, qui omnia præuidet, & determinat, respectu causarum inferiorum potest esse fortuna, & effectus fortuitus, non tamen respectu Dei. Et hoc modo concedere fortunam, nullum est inconueniens, solumque inconuenit illam concedere, ut aliqui Gentiles existimantes fortunam esse aliquam primam causam effectuum per accidens, qui in Deum non reducuntur.

4. Dico

4. Dico tertio. Fatum est ipsa in falibilibus dispositio causarum crearum deriuata à diuina prouidentia ad executionem effectuum. In hoc opponimur duplici extremo errori, alteri aliquorum existimantium fatum esse seriem, & ordinem naturalium causarum, quæ inenitabili necessitate effectus operatur: alteri aliorum, ut Cicero nis in libris de natura Deorum, & de diuinatione, qui ut necessitatē fati aduersus stoicos negaret incidit in aliā amētiā, ut diceret Deū nō esse præscium omnium futurorum. Arguebar enim, quod si præscita sunt à Deo omnia futura, eo ordine necessario euenient, quo futura esse præscita sunt: ob id quæ non esset in nostra potestate euitare mala; quæ facimus, aut facere quæ omittimus bona. Et ita inquit Augustinus ut homines faceret libe-

ros, fecit sacrilegos. Fatum igitur eo modo quo Gentiles assererebant negamus, & cum Aristotele, & D. Thoma 3. contra Gentiles cap. 92. Fatum concedimus, prout est ordo causarum naturalium præuisus, & prædefinitus à Deo, & cum Deus quantumvis causas secundas prædefiniat, & determinet, quia tamen earum operationem, nō solum quoad substantiam, sed etiam quoadmodum libertatis, vel necessitatis definit, & determinat, ex ea Dei ordinatione non tollitur causæ secundæ libertas. Vnde fatum licet sit infalibilis ordinatio causarum naturalium à Deo, non tamē omnibus causis secundis infert necessitatem, sed quamlibet illarū iuxta eius naturam Deus infalibili suo fato, & prædefinitione ordinat & determinat.

LIBER TER- TIVS PHISICO- RVM.

Summa Textus.

QVÆSTIO I.

Utrum definitio motus sit bona?

Postquam in primo, & secūdo libro de principijs motus egerat Philosophus, in hoc de ipso differit motu. Et in primo capite præmittit aliquas diuisiones ad motus intelligentiam, ut entis, in ens in actu, & ens in potentia. ¶ In secundo definitionem tradit, & explicat motus, & ait motum non esse actum mouentis, sed mobilis. ¶ In tertio statuit motum esse in mobili: & disputat an actio, & passio sit idem motus, partemque resoluit affirmatiuam. ¶ In quarto ostendit ad phisicum pertinere agere de infinito; variasque in finiti acceptiones proponit: & in eo capite, & duobus sequentibus disputat, an dari possit infinitum in potentia, non vero in actu. ¶ In septimo autem capite adducit definitionem infiniti ab aliquibus traditam, veramque illius definitionem assignat. ¶ In octauo denique argumentis occurrit, quæ in 4. capite ad infinitum in actu adduxerat,

Resolutorie cum nostro Authore hic quæst. 1. dicendum est motum optimè definiri, quod sit *actus entis in potentia, secundum quod in potentia*. Quod vtrique præter authoritatem Aristotelis, & omnium eius interpretum non aliter melius, quam eam definitionem explicando probabitur. Pro illius igitur explicatione est aduertendum ex D. Thoma 3. Phisicorum, lect. 2. quod antequam aliquid moueatur est in potentia ad actum perfectum, qui est terminus motus, & ad imperfectum, qui est motus: sicut aqua, antequam incipiat calefieri, est in potentia ad calidam esse: cum autem calefit, re ducitur in actum imperfectum, qui est motus, sed respectu sui termini adhuc remanet in potentia. Ex quo colligitur, quod mobile potest esse in triplici statu, videlicet omnino in potentia, & tunc non mouetur: vel in actu perfecto, & sub termino ad quem, & tunc iam

P
cellas

cessat motus, & succedit mutatum esse: vel denique in actu imperfecto, & ut est in via, & acquisitione ad actum perfectum, & in tali actu imperfecto consistit illius motus. Unde cum indefinitione motus dicitur, quod est actus entis in potentia, actus sumitur quasi indifferentem ad actum perfectum, & imperfectum, & ponitur loco generis, & quasi per differentiam constitutivam motus determinatur per alteram definitionis particulam, scilicet secundum quod in potentia, per quam distinguitur motus ab omni alio actu, qui quamvis sit actus entis praexistens in potentia ad illum, non tamen relinquit illud in potentia formaliter ad alterum perfectiorem actum, qualiter illud relinquit motus, quatenus est tendentia, & via ad terminum ad quem per modum acquisitionis illius.

2. Obijcies primo, quod nullus actus relinquit subiectum in potentia; cum proprium munus cuiuslibet actus sit actuare, & reducere potentiam ad actum. Ergo vel motus non est actus; vel si est actus non est in potentia secundum quod in potentia, sed potius secundum quod per ipsum motum est in actu.

Respondetur, quod licet actus non relinquat subiectum in potentia ad ipsummet actum, & sic motus non relinquit mobile in potentia ad ipsum motum: actus tamen imperfectus, & vialis, qua-

lis est motus, taliter actuatur mobile, quod relinquit illud in potentia ad ulteriorem perfectiorem actum, scilicet ad terminum ad quem, respectu cuius motus est via, & tendentia per modum acquisitionis illius. Et ita in definitione intelligitur, quod motus est actus entis in potentia secundum quod in potentia, non quidem ad ipsum motum, quem iam habet, sed ad terminum ad quem in facto esse, cuius motus est ipsum fieri, & ad quem mobile per motum tendit.

3. Obijcies secundo, quod formae imperfectae substantiales, vel accidentales, quae per se ad alias formas perfectiores ordinantur, ut forma seminis ordinatur ad genitum; & forma embryonis, quae magis proxima est iam ad genitum ordinatur, & calor renis, qui ordinatur ad calorem intentum, & perfectum, videntur esse actus entis in potentia secundum quod in potentia: siquidem ex natura sua taliter actuant materiam, vel subiectum, ut illud ex vi actionis talis formae sic imperfectae, & quam natura ordinavit ad aliam formam perfectiorem, relinquant in potentia ad talem perfectiorem formam. Et tamen nullae tales formae habent rationem motus, cum potius sint termini motus, aut mutationis per quam acquiruntur. Ergo praedicta definitio motus, utpote alijs a motu competens non est bona.

Responderetur, quod licet aliquae praedictarum formarum natura sua ordinentur ad perfectiones formas, quia sunt formae imperfectae, & quas natura non intendit, nisi propter formas perfectiores, nulla tamen illarum ordinatur ad perfectiorem formam per modum viae, fluxus, & tendentiae, & per modum ipsius fieri, & acquisitionis talis formae; sed per modum formae, licet imperfectae, in facto esse, in qua sistere, & quiescere potest mobile priusquam aliam formam perfectiorem acquirat. Et sic talis forma imperfecta non relinquit mobile formaliter ut in potentia ad aliam formam, hoc est ut per primam tendens actualiter ad acquisitionem secundae. Motus autem, qui a est ipsa via, tendentia, & acquisitionis alterius formae taliter actuatur mobile, quod relinquit illud formaliter, ut in potentia ad alteram formam, & ut actualiter per ipsum motum tendens ad acquisitionem illius. Et sic intelligitur definitio motus: sicque intellecta nulli praedictarum formarum quantumvis imperfectae, & ad aliam ordinatae competit.

4. Obijci tertio, quod motus formaliter constituitur, & specificatur per ordinem ad terminum ad quem, talis autem ordo in praedicta definitione non explicatur, sed dumtaxat exprimitur ordo motus ad mobile. Cum igitur cuiuslibet rei definitio eius naturam debeat explicare, non recte

sic definitur motus.

Responderetur neg. ad minorem, in eo enim, quod in definitione motus dicitur ipsum esse actum entis in potentia secundum quod in potentia, in quo (ut diximus) significatur motum ita actuare mobile, ut illud relinquit in potentia ad ulteriorem actum, explicatur ordo motus ad ulteriorem actum, qui est illius terminus ad quem. Imò explicatur etiam ordo motus ad terminum a quo, sub quo erat mobile, cum erat in potentia tam ad actum imperfectum ipsius motus, quam ad actum perfectum, scilicet ad terminum ad quem.

QVAESTIO II.

Utrum definitio motus competat etiam mutationibus instantaneis?

Pro tituli intelligentia est sapponendum. Motum posse accipi ample, prout quamlibet mutationem successivam amplectitur, vel instantaneam: & specialiter pro motu successivo habente partes priores, & posteriores, quarum una succedit alteri: Unde in his, quae sic per motum acquiruntur, non est simul fieri, & factum esse. Mutatio autem instantanea, ut generatio substantialis, volitio aut intellectio non habet partes priores, & posteriores, sed indivisibili temporis coexistit instanti, in quo est simul

fieri, & factum esse termini, qui per talem mutationem accquiruntur. Hoc ergo explicare vnum supponimus, & alterum inquiremus. Supponimus quidem definitionem motus motui saltem competere successiuo; utpote in quo cum prius sit actus imperfectus, quam perfectus, facile intelligitur, quod actuet mobile, relinquendo illud in potentia ad ulteriorem actum. Inquirimus autem, an praefata definitio mutationis etiam competat instantaneis, in quibus cum in eodem temporis instanti sit simul fieri & factum esse non facile intelligitur, qualiter actuet mobile, relinquendo illud in potentia ad ulteriorem actum.

2. Pro resolutione tamen est aduertendum mutationes instantaneas alias esse naturales, & phisicas, per quas phisice transmutatur materia, ut generatio substantialis; alias vero esse intentionales, siue sint pure spirituales, ut intentiones, & volitiones angelicae; siue quoad substantiam corpoream, ut visio corporalis, siue quoad modum dependentes a materia, ut intellectio, & volitio hominis pro hoc statu. Et de omnibus his inquiremus, an illis praefata competat definitio motus.

3. Dico primo. Mutationi instantaneae phisicae naturali, ut generationi substantiali vere competit definitio motus. Ita plures communiter, & colligitur in

primis ex Aristotele, qui post traditam praefaram definitionem motus, exemplum illius inter alia adduxit generationem, & corruptionem. ¶ Nec valet dicere, quod accepit ibi generationem pro alteratione. ¶ Non, inquam id valet, quia cum prius possuisset exemplum alterationis, & postea generationis, manifeste de generatione ut condistincta ab alteratione videtur fuisse locutum.

¶ Nec etiam valet dicere, quod Aristoteles non possuit exemplum in generatione, nisi tanquam in termino motus alterationis. ¶ Non inquam id valet, quia cum ibi intendat Aristoteles apponere exempla eorum, quibus competit definitio ab ipso tradita motus, licet generatio substantialis sit terminus alterationis, si tamen ipsi generationi non competeret ratio motus ab Aristotele ibi definita, non apponeret exemplum illius: sicut non appositum fuit in alijs terminis motus, ut in quantitate, & qualitate, quia praecisse sunt termini motus, & nullatenus illis ratio motus ibi definita competit.

4. Id etiam expresse docet D. Thomas 5. phisicorum lect. 2. in principio, dicens: *Aristoteles supra in 3. ubi motum definiuit, accepit nomen motus secundum quod est commune omnibus speciebus mutationis, & hoc modo accepit hic nomen mutationis: motus autem accipitur magis striete pro quadam mutationis specie. Vbi manifeste D. Thomas docet motum*

sum hic definiri ab Aristotele pro motu vt abstrahit à mutatione instantanea, & à motu striete sumpto, qui est motus successiuus, & de quo Aristoteles dicit terminari ad qualitatem, quantitatem, vel vbi.

Id denique ratione probatur, quia prædictæ mutationi instantaneæ competit per omnia definitio motus: illa enim est actus entis in potentia secundum quod in potentia, quia actuat materiam, vt actus imperfectus, vt via, & tendentia, & vt acquisitio formæ substantialis, atque vt ipsum fieri illius: ergo vt sic, & vt distincta à tali forma substantiali relinquit materiam vt in potentia ad ipsam formam substantialem. ¶ Confirmatur, quia materia antequam sit generatio substantialis est in potentia non solum ad formam substantialem, sed ad fieri ipsius formæ, in quo ipsa generatio substantialis consistit: & quamuis simul in eodem instanti tēporis sit in materia forma substantialis, & fieri illius, tamen prius natura intelligitur talem potentiam materiæ reduci ad actum per ipsum fieri formæ, quā per ipsam formam in facto esse: ergo in illo priori naturæ intelligitur actus imperfectus in materia, qui sit ipsa generatio, & quæ tunc intelligatur relinquere materiam in potentia ad formam, in facto esse: ac perinde talis generatio non competit ratio motus, quæ hic definitur, & omnes illius definitionis particulae,

6. Dico secundo. Mutationibus instantaneis intentionalibus, siue pure spiritalibus, siue corporeis non competit hæc definitio motus. Conclusio est communis, & ratio illius est, quia hic solum definitur motus, qui est actus imperfectus relinquens mobile in potentia ad perfectiorem actum. Sed prædictæ mutationes intentionales actuant perfecte subiectum, nec per se ordinantur ad vltiorem terminum. Tum, quia plures illarum nullius termini sunt productiones. Tum etiam, quia etiam per aliquas illarum producat terminus, vt per intellectionem creatam producit verbum, præterquam quod id eis non competit sub ratione essentiali intellectionis, quæ liber talis actio perfecte actuat subiectum, quia perfectio illius in ipsa tali operatione, seu mutatione intentionali, non autem in termino per illam producta consistit: & ipsa intellectio non est propter verbum, motus autem debet esse quid imperfectum, & non propter se, sed propter terminum, cuius est acquisitio competens subiecto.

7. Aduersus primam conclusionem obijcies prime, quod terminus mutationis instantaneæ statim ac ipsa ponitur mutatio, totaliter acquiritur. Ergo non relinquit subiectum vt in potentia ad talem terminum. Ergo cum motus, qui hic definitur, debeat relinquere subiectum in potentia ad vltiorem, & perfectiorem actum

(alias non erit actus entis in potentia secundum quod in potentia) talis definitio non conuenit praedictis mutationis instantaneis.

Responderur, quod licet in eodem instanti temporis sit fieri, & factum esse formae substantialis, prius tamen natura intelligitur fieri, quam factum esse. Et in illo priori natura intelligitur subiectum imperfecte actuatam per ipsum fieri, quod est ipsa generatio substantialis, ut in potentia ad ulteriorem perfectiorem actum, scilicet ad formam substantialem in facto esse: quod sufficit, ut talis mutatio sit actus entis in potentia: ac perinde, ut illi praefata compositioni definitio moris.

8. Obijcies secundo, & est replica praecedentis solutionis, quod quicquid est in potentia ad aliquid, prout est in potentia ad illud est cum priuatione illius: quia prout sic non habet illud, & potest illud habere. Sed generatio substantialis non relinquit materiam cum priuatione formae. Ergo nec relinquit illam in potentia ad talem formam: ac perinde non est actus entis in potentia secundum quod in potentia. Minor probatur, quia quaecumque sunt in eodem instanti temporis, etiam si prius natura unum quam alterum, in eodem instanti temporis realiter coexistunt. Ergo si in eodem instanti temporis, in quo est generatio formae substantialis, esset in materia priuatio ipsius formae, cum alias in eodem temporis ins-

tantri sit etiam in materia ipsa forma substantialis, sequeretur in eodem temporis instanti esse in materia formam substantialem, & priuationem illius, quod omnino videretur impossibile: cum enim priuatio formae dicat negationem illius in subiecto, in eodem temporis instanti verificaretur materia habere formam, & non habere illam.

Responderur, quod priuatio realis alicuius formae in aliquo subiecto, ut probat argumentum, non potest esse in illo in eodem temporis instanti cum ipsa forma. Vnde cum intelligitur forma instantanea in fieri, iam non intelligitur in materia priuatio illius, in eodem tamen instanti temporis comparabile est in eodem subiecto fieri, & factum esse formae, solum cum prioritate naturae fieri ad factum esse: & id sufficit ut subiectum in aliquo priori naturae per ipsum fieri termini intelligatur in potentia ad ipsum terminum in facto esse. Vnde ad argumentum neganda est maior: non enim quodcumque est in potentia ad aliquid est cum priuatione illius, sed solum id quod prius tempore est in potentia ad aliquid, quam illud actu recipiat.

9. Obijces tertio, quod si mutationi instantaneae, eo quod in priori natura praestelligitur ad illius terminum in facto esse compereret ratio moris, quae hic definitur, illa etiam compereret

creationi, quia etiam prius natura intelligitur terminus creationis in fieri, quam in facto esse. At creationi, nec ratio motus, imò nec ratio mutationis comperitur: ergo nec generationi substantiali comperitur ratio motus hic definita.

Responderetur negando maiorem, siue sequelam, quia ad rationem motus, quæ hic definitur, requiritur, quod dicat respectum & ad terminum à quo, qui ipsum motum præcedat & ad ipsam formam quæ habet rationem termini ad quem ipse motus; creatio autem nec est motus, nec mutatio, quia non supponit aliquod subiectum, quod fuerit sub termino à quo, scilicet sub non esse: generatio vero substantialis est vera mutatio, & illi hæc convenit definitio motus, quia præsupponit materiam, quæ sit sub termino à quo, scilicet sub negatione, & privatione formæ, ad quam generatio substantialis terminatur.

QVÆSTIO III.

Utrum motus realiter distinguatur à termino ad quem.

Loquimur de motu prout comprehendit quamlibet mutationem etiam instantaneam, & motum strictè dictum, qui est motus successivus, imò cum ut in sequentibus videbimus, motus idè. *distincitur cum actione, & passio-*

ne, quidquid dixerimus de distinctione motus à termino ad quem, proportionabiliter dicitur de distinctione actionis ab illius termino ad quem.

2. Solum autem inquirimus de distinctione motus ab illius termino ad quem, ut certum supponentes, quod à termino à quo realiter distinguitur motus; realiter inquam positivè, vel negativè. Si enim terminus à quo fuerit positivus, ut in motu strictè dicto, realiter positivè distinguetur à motu: si autem terminus à quo fuerit negativus, ut in mutationibus instantaneis, distinguetur realiter negativè, ut ens videlicet, & non ens: ita tamen, ut numquam identificetur motus cum termino à quo, quia terminus à quo non sit per motum, nec motus est fieri illi, sed potius relinquitur per motum. Difficultas igitur, ut diximus, solum præcedit de distinctione motus ab illius termino ad quem.

3. Dicendum est motum esse quendam entitatem vialem, modalem, & imperfectam, non identificatam realiter cum entitate illius termini ad quem: ac perinde distingui realiter, non tanquam entitatem, & entitatem, sed tanquam entitatem, & modum cum ipsa entitate termini realiter non identificatam. Conclusio quoad id quod negat realiter identificari motum, & illius terminum ad quem. Probat^r primo, quia omnis mo-

rus transit & desinit esse permanē
re illius termino, ut transit calefa-
ctio permanente calore per illam
productio; imō cum est verum di-
cere, quod est calor productus, est
verum, dicere quod iam non est
motus. Ergo motus non est ea-
dem entitas cū suo termino, alias
eadem entitas permaneret, & de-
fineret esse.

Nec valet dicere, quod ad hoc
sufficit distinctio rationis, vel sal-
tem distinctio realis formalis, &
quod licet maneat entitas caloris
non remanet sub formalitate mo-
tus: quamvis revera maneat enti-
tas, quæ prius fuit sub formalitate
motus. ¶ Non, inquam, id valet
quia motus non solum quoad for-
malitatem, sed quoad entitatem
transit, & desinit esse. Imō in mo-
tu successivo, qui habet partes
priores, & posteriores advenienti
parte posteriori prior pars totali-
ter, & entitative desinit esse; alias
omnes partes motus quoad eam
entitatem simul existerent, & per-
manerent, & sic non esset ens suc-
cessivum, sed permanens.

4. Secundo probatur conclu-
sio, quia omnis motus aut muta-
tio est realis influxus in terminū,
realisque productio illius; termi-
nusque realiter dependet ab illo,
non tanquam à causa, sed tanquā
ab agentis causalitate, & ipsius ter-
mini productione. Ergo non po-
test esse eadem entitas termini, ac
motus seu mutationis, perquam
producitur. Patet consequentia,
nam alias eadem entitas realiter

à semetipsa dependeret, & sui met
esset realis productio, quod omni-
no videretur impossibile.

5. Tercio probatur. Quia
idemmet entitative terminus po-
test duplicem realiter entitative
distinctum motum, aut mutatio-
nem terminare. Ergo cum neutro
talium ipse terminus realiter
identificatur. Patet consequentia,
quia quæ realiter identificantur
cum vobis termino, realiter etiam iden-
tificantur inter se. Ergo ex oppo-
siti duo motus, aut mutationes
inter se realiter non identifican-
tur, nec possunt cum eodem ter-
mino ad quem utriusque motus rez
liter identificari. Antecedens au-
tem multiplici probatur exēplo.
Idem enim entitative est homo
genitus, ac post mortem per resur-
rectionem reproductus; idem en-
titative est corpus Christi gen-
itum, & ex pane per conversionē
Sacramentalem productum. Idē-
que entitative est habitus scientiæ
per primam demonstrationē pro-
ductus, & per secundam demon-
strationem perfectus in sententia
Thomistarum, quod quælibet sciē-
tia est simplex qualitas, & per ter-
ciandam demonstrationem nihil
reale in habitu scientiæ produci-
tur: & tamen certissimum vider-
tur, quod ad prædictos terminos
realiter entitative distinctæ ter-
minantur actiones, cum aliqua il-
larum, ut generatio, & reprodu-
ctio, generatio corporis Christi, &
illius in panem conversio a distin-
ctis realiter agentibus, & diversis

temporibus procedant. Ergo ad eundem entitative terminum possunt actiones, motus, aut mutationes realiter entitative distinctae terminari.

6. Ultimo tandem id specialiter probatur de mutatione quae est generatio substantialis, illa enim est verum accidens, & vere, & realiter inherens, vel in materia prima (ut aliqui existimant) vel in ipso genito (ut vera docet sententia) ergo non potest realiter identificari cum termino ad quem formalis, vel totalis ipsius generationis. Terminus enim formalis est forma substantialis, & totalis ipsum compositum genitum: quorum cum uterque terminus sit substantia, non potest realiter identificari cum accidente. Præterquam quod nullatenus intelligi potest, quod generatio sit forma accidentalis realiter inherens composito genito & sit eadem entitas cum ipso composito.

7. Dicimus tamen in conclusione motum, & illius terminum ad quem non distingui realiter entitative, sed realiter modaliter, quia cum motus sit quædam entitas modalis, vialis, & imperfecta, distinguitur à suo termino non tamquam entitas, & entitas, sed tanquam modus ab entitate: non tamen id facit, quod aliquantulum realiter identificentur, sed solum facit, quod cum tota entitas, & essentia motus, utpote imperfecta, & vialis sit ordinari ad suum terminum, pertineat reductivè ad præ-

dicamentum, & speciem sui termini: & ob id motus sub ratione motus est post prædicamentum, quia per diversa prædicamenta divagatur, & in particulari quilibet motus ad prædicamentum, & speciem sui termini reductivè pertinet.

8. Obijcies primo, quod oppositum conclusionis videretur docere Aristoteles, dum hic text. 4. asserit: quod motus non est aliud præter res ad quas est motus, non igitur ab illis realiter distinguitur; aliàs aliquid esset præter illas. Sed dupliciter potest hoc testimonium explicari. Primo, quod solum in illo intrèdit Philosophus motum non esse aliquam entitatem perfectam, & completam præter res ad quas est motus, sed entitatem quandam imperfectam, modalem, & vialem. Vel secundo potest intelligi, quod solum intendat motum non esse aliquid ad diversam speciem & prædicamentum pertinens, ac res ad quas est motus, quia ut in fine conclusionis diximus, cum motus sit entitas imperfecta, & vialis ad terminum, ad speciem, & prædicamentum sui termini reductivè pertinet.

9. Obijcies secundo, quod terminus alicuius motus in facto esse, & in fieri eadem entitas est: eadem enim entitas caloris, quæ est in fieri, & produci, manet postea in facto esse. Sed motus est ipsemet terminus in fieri, & motus v.g. ad calorem est ipsemet calor in fieri. Ergo motus identificatur cum suo termino, & eadem est entitas

ritas termini, & motus; & dum terminus est in fieri, talis entitas habet formalitatem motus, dum autem terminus est iam in facto esse, eadem enim entitas amittit formalitatem motus, & manet subformalitate termini.

Responderetur concessa maiori distinguendo minorem. Si enim de fieri active loquimur, motus est ipsum fieri termini, quia est effectio, & productio illius. Si autem loquamur de termino in fieri passive, pro entitate videlicet ipsius termini, ut actualiter est in ipso fieri, & produci, hæc distinguitur realiter à motu, sicut effectus à sua reali productione, à qua realiter dependet, & media illa realiter dependet à causa.

10. Obijciens tertio, quod si motus esset aliquid realiter non identificatum cum suo termino, quotiescumque aliquod mobile moueretur, duplici mutatione moueretur, quia duplici, v.g. aqua cum calefit acciperet realitatem, alteram videlicet ipsius motus calefactionis, & alteram ipsius caloris à motu realiter distincti: & quodcumque de nouo aliquam distinctam acquirat realitatem, per illam realiter mutatur: consequens autem videretur falsum; alias cum aqua calefit, duplex interuenit ipsius aquæ mutatio.

Responderetur, quod licet cum aqua calefit (& idem dico de quolibet alio mobili) recipiat duplicem realitatem, motus videlicet & terminus, quia tamen entitas

motus, ut sapius diximus, est una & ordinata ad terminum, unica totali mutatione, aqua per receptionem motus, & caloris mutatur, nec ibi interuenit duplex motus aut mutatio, sed vnus tantum motus cum suo termino, & per motum incipit mutari aqua, perficiturque eius mutatio per receptionem termini: & quia terminum non potest recipere, nisi in medio motu, ut mouetur per receptionem termini, oportet quod vialiter etiam, & imperfecte mutetur per receptionem motus.

QVAESTIO IV.

Qualiter distinguantur actio, passio, & motus, & quem inter se ordinem habeant?

ALiqua circa hoc breuiter diximus in logica libr. 7. quæst. 31. numer. 5. quæ tamen nunc oportet amplius explicare, omittisque varijs circa hoc sententijs, breuiter aliquibus conclusionibus responderetur.

2. Dico igitur primo. Actio, passio & motus antecedenter, & independenter ad operationem intellectus distinguuntur realiter formaliter. Ita cum communi sententia noster Author hic quæstion. 1. & probatur, nam actio, & passio pertinent ad diuersa prædicamenta. Sed ut sapius ostendimus in logica omnia prædicamenta

dicamenta sunt inter se primo diversa; & ante omnem operationem intellectus realiter formaliter distinguuntur. Ergo sic distinguuntur actio, & passio: motus, etiam cum ut saepius diximus, reductiue pertineat ad predicamentum, & speciem sui termini, & terminus cuiuscunque motus distinguatur realiter formaliter ab actione, & passione, ab illis etiam realiter formaliter distinguitur motus.

Confirmatur, nam antecesserit ad omnem distinctionem factam per intellectum actio, passio, & motus habent suas distinctas rationes formales; actio videlicet prout egreditur ab agente, & est causalitas ipsius agentis: passio vero prout recipitur in passio, seu est ipsa receptio actionis in passio, & media illa terminus actionis etiam in passio recipitur; motus vero ut est via, fluxus & tendentia in terminum. Et ita actio formaliter ut actio dicit respectum transcendentalem ad agens, passio respectum transcendentalem ad passum, & motus respectum transcendentalem ad terminum. Actio igitur, motus, & passio ante omnem operationem intellectus reales formalitates important.

3. Dico secundo actio, passio, & motus non distinguuntur realiter entitative, sed unica, & eadem est entitas cum triplici praedicta formalitate. Haec conclusio, & simul etiam praecedens ma-

nifeste habetur apud Aristotelem hic cap. 3. de actione, & passione dicente. *Haec enim unum quidem sunt, ratio tamen non una est: similiter & in mouente, & in motu.* & tex. 22. *asserit: Omnino vero dicere est, quod nec doctio cum disciplina, nec actio cum passione idem proprie est, sed cui in sunt haec motus: nam huius in hoc actus esse, & huius ab hoc ratione diversum est.* Et prob. ratione, quia idem est entitative, id quo mouens mouet, mobile mouetur, & passum patitur. Ergo eadem est realis entitas motus, actionis, & passionis. Antecedens probatur, nam sicut eodem impulsu, quo quis impellit lapidem, lapis impellitur; ita idemmet actus, quo agens aliquid mouet est, quo mobile ab agente mouetur, & qui recipitur in ipso mobili, & hic habet rationem passionis, & medio illo recipit terminum.

Confirmatur, nam si motus distingueretur ab actione, & passione, duplici vel triplici motu moueretur quodlibet mobile in ordine ad eundem terminum, siquidem moueretur per entitatem motus, & per entitatem passionis, quae cum sit actio ut recepta in passio realiter per illam moueretur, & distincta morione amorione per motum, si esset entitas distincta ab entitate motus. Consequens autem est impossibile, quia non potest dari diuersa realis morio, nisi mobile media illa distinctum acquirat terminum.

4. Dico tertio, motus secundum formalitatem motus non se habet ut genus, neque ut aliquid essentialiter superius ad formalitatem actionis, & passionis. Conclusio est communis, & probatur. Tum, quia cum actio, & passio pertineant ad praedicamenta omnino diversa, nullam possunt habere rationem genericam, in qua conveniant; imò nec rationem aliquam essentialiter etiam analogice superiorem, nisi rationem entis, & accidentis. Tum etiam, quia si ratio motus esset actioni, & passioni essentialiter superior, quotiescumque datur actio, & passio, licet non daretur duplex formaliter motus, quia multiplicatis formaliter rationibus inferioribus, multiplicari etiam debet formaliter ratio illis essentialiter superior. Sed ubi tantum unica est actio & passio non potest duplex formaliter esse motus: cum non sit duplex formaliter, sed unicus dumtaxat formaliter illius terminus. Ergo formalitas motus non comparatur ad formalitatem actionis, & passionis, tanquam quid essentialiter illis superius. Tum denique, quia cum motus, ut saepius diximus, reduci potest ad praedicamentum sui termini, & quilibet terminus motus ad diversum praedicamentum pertineat atque actio, & passio, nec motus in communi, nec aliquis motus in particulari potest esse essentialiter superior ad actionem aut passionem, quia pertinet for-

maliter ad unum praedicamentum non potest esse essentialiter superius ad id quod ad alterum praedicamentum pertinet, quia omnia praedicamenta sunt inter se primo diversa.

5. Dico quarto, motus, actio, & passio sunt eadem entitas eum triplici formalitate, quae necessario in illa coincidit, & inter quas formalitates prius intelligitur formalitas actionis, & deinde formalitas passionis, secundum quod est receptio ipsius actionis in passio, non tamen secundum quod est receptio termini ad receptionem entis termini praeterintelligitur formalitas motus secundum quod est via, & tendentia ad ipsum terminum, & in hoc sensu verificatur, quod Aristoteles, & D. Thomas innuunt, quod motus est subiectum quo actionis, & passionis, quia cum motus formaliter consistat in via, & tendentia ad terminum, est medium quo terminus recipitur in passio, per quam receptionem terminus formalitas actionis & passionis perficitur, & completur.

QVAESTIO V.

Utrum actio formaliter transiens sit in agens?

A Crio quae secundum Aristotelem 2. Physicorum text. 9. est actus actui; vel ut alij asserunt est causalitas, & actualitas agentis; vel ut docet D. Thomas opusculo 48. tractatu de actione, est forma qua

qua in id, quod subiungitur, denon. scilicet. *mur agere.* Diuiditur in actionem formaliter transeuntem, & formaliter immanentem non possumus autem nunc supponere quid sit actio formaliter transiens; nam ut videbimus in discursu huius difficultatis, aliqui existimant, quod ut actio sit formaliter transiens sufficit, quod habeat effectum extra ipsum agens: alij vero asserunt, quod non solum effectus actionis, formaliter transeuntis, sed & ipsa actio debet esse extra ipsum agens. Difficultas ergo solum procedit de actione formaliter transeunte; de actione enim formaliter immanente non est dubium quod sit in agente, cum illud mer respectu illius sit passum. Et loquimur de actione formaliter transeunte creata, & distincta ab ipso agente, quia actio increata cum ipso agenti identificatur.

2. Pro resolutione tamen prius suppono, quod actio creata realiter ab agente distincta est verum accidens; ac perinde essentialiter dicit inhaerentiam in aliquo subiecto; id enim est commune essentialiter omni accidenti. Unde licet actio formaliter ut actio non explicet respectum inhaerentiae ad subiectum, sed respectum egressus ab agente: & (ut aiunt) non explicet *in*, sed *ab* agente dicit *in*, & formaliter distinctam inhaerentiam ab inhaerentia cuiuslibet accidentis: ac perinde distinctam etiam formaliter ab inhaerentia passionis, quia cum inhaerentia sit n.o

modus communis cuiuslibet accidentis, formaliter in quolibet accidenti diuersificatur, secundum quod per conceptum specialem, & proprium talis accidentis determinatur. Exemplum huius est manifestum in relatione, quae licet non explicet inhaerentiam in subiecto, sed ordinem ad terminum, & non explicet *in*, sed *ad*, reuera essentialiter dicit *in*, & specialem inhaerentiam in subiecto, ut determinatur per ordinem ad terminum.

3. Dicendum est actionem formaliter transeuntem egredi realiter ab agente; & non in ipso subiectari, & inhaerere, sed in passo. Oppositum aliqui etiam ex Thomistis defendunt. Sed conclusionem plures alij communiter docent: illamque manifeste videtur docere Aristoteles in hoc enim libro rex. 20. dixit, quod idem actus est mouentis, & mobilis: & cum sibi obiecter, quod actus unus esset in altero, responder dicens: *Aut neque actum alterius in altero esse inueniens est, est enim docto actus docentis, in quodam enim, & non accipiens, sed huius in hoc.* Quod explicans D. Thomas ibidem ait: *Dicit ergo princeps, quod non est inconueniens actum unius esse in altero, quia docto est actus docentis, ab eo tamen in alterum tendens continue, & sine aliqua interruptione. Unde idem actus est huiusmodi, id est agentis ut a quo, & tamen est in patiente ut receptus in eo: esse tamen inconueniens, si actus unus eo modo quo est actus eius, esset in alio.* Et 9. metaphisicae text. 16. ait Philosopho:

Iosophus: *Adificatio namque in a-
dificatio simul, & sit, & est cum domo,
& 3. de anima tex. 138. aic: Agentis
mouentis que operatio in ipso patiente
suscipitur, atque inest, atque adeo ac-
tio, & passio non in agente est, sed in
eo quod patitur. Et ut in probatio-
ne conclusionis videbimus, cum
Aristoteles sentiat actionem iden-
tificari cum motu, & motum asse-
rat esse in mobili, quod est passum,
manifeste sentit actionem forma-
liter transeuntem, quæ sola iden-
tificatur cum motu (in actione
enim immanente non interuenit
motus cum quo identificetur) ef-
fe, subiectari, & inherere in pas-
so. ¶ His omnibus addi potest,
quod Aristoteles in hoc libro tex.
17. ex eo, quod actio non est in a-
gente, sed in passio inult, quod
agens, ut agens non mouetur, quod
etiam reperit 3. de anima tex. 138.
& cum Aristoteles loquatur de
agere, & motu mouet, loquitur so-
lū de agere per actionem formaliter
transeuntem. Ergo cum de illo as-
serat, quod ut sic mouens, & agens
non mouetur, aut mutatur, sentit
in illo non esse actionem, per quā
mouet, & agit: alias formaliter ut
sic mouens, & agens per ipsam ac-
tionem mutaretur.*

4. In eadem etiam sententia
est D. Thomas, ut constat ex il-
lius testimonijs in explicatione il-
lorum, quæ adduximus ex Aristo-
tele, & in pluribus alijs suis do-
ctrinæ locis, inter quæ 1. part. quæ-
stion. 18. art. 3. ad 1. asserit: *Quod
sent dicitur in 2. Metaphisico de*

*plex est actio, unaque transit in exte-
riorē materiam, ut calefacere, & seca-
rare: aliæ autem manet in agente, ut intel-
ligere, sentire, & velle. Quorum hæc
est differentia, quia prima actio non est
perfectio agentis quod mouet, sed ip-
sius motus, secunda autem actio est per-
fectio agentis. Hæc D. Thom. sed
certum est, quod si actio formaliter
transiens inhereret, & subie-
craretur in agente, & non in passio,
contradictorie ad id, quod asserit
D. Thomas esset perfectio agen-
tis, & non motus, seu passio, quæli-
bet enim forma est perfectio eius
cui inheret. Ergo cum D. Thom.
asserat actionem formaliter tran-
seuntem non esse perfectionem
agentis, sed motus seu passio, sentit
proculdubio illam non subiectari
in agente, sed in passio. Alia testi-
monia D. Thom. expendantur in
probatione conclusionis.*

5. Prima ergo conclusionis
ratio sit ex Ferrariensi 2. contra
gentes, cap. 1. desumpta ex doctri-
na D. Thomæ, quæ sic procedit: ac-
tio formaliter transiens nihil abso-
lurum importat præter motum.
Sed motus ut dicitur in 3. Philoso-
phorum, & 3. de anima, est in mobili:
non autem in mouente, seu agen-
te. Ergo actio formaliter transiens
non est in agente, sed in mobili,
quod est passum, quod mouetur,
& patitur ab agente. Maior est D.
Thomæ 1. part. quæst. 41. art. 1. ad
2. & quæst. 45. art. 2. ad 3. ubi asse-
rit, quod actio transiens nihil im-
portat præter motum, & habitu-
dinem, seu relationem agentis ad
passum.

passum. Ergo nihil absolutum, importat prater motum. ¶ Confirmatur, quia actio formaliter transiens identificatur cum motu, ut saepius docet Aristoteles, & Div. Thomas: sed motus non est in mouente, sed in mobili. Ergo & actio transiens non est in agente, sed in mobili, quod est passum. Pater consequentia, quia implicat eandem entitatem in diuersis esse subiectis. Ergo si actio transiens, & motus identificantur, non potest motus esse in mobili, & actio in agente.

6. Dices primo ad hanc rationem, & ad omnia testimonia Aristotelis, & D. Thomae adducta, quod illa intelliguntur de actione concomitantur seu subsequenter sumpta, quae sola identificatur cum motu, & est perfectio moti, & est in ipso mobili: non autem intelliguntur de actione formaliter accepta, quae denominatur agens, illud perficit, & reducit de potentia ad actum; haec enim nec identificatur cum motu, nec est perfectio moti, sed mouentis, nec denique est in mobili, sed in mouente seu agente. ¶ Contra hoc tamen est primo, quod actio sic improprie non formaliter, sed consequenter, vel concomitantur accepta, non solum identificatur cum motu, sed nec ab ipso formaliter distinguitur. Loquuntur autem Aristoteles, & D. Thomas de actione licet identificata cum motu ab ipso tamen formaliter distincta, & de ipso motu prout est ab agente, in

quo formalitas actionis consistit. Ergo non loquuntur de actione consequenter, sed formaliter accepta.

¶ Secundo, quia si actio formaliter accepta esset in ipso agente, falso diceret Philosophus, ut in ultimo illius adducto vidimus testimonio, quod mouens, ut mouens per motum non mouetur, mouere enim per actionem formaliter sumptam in ipso receptam.

7. Dices secundo ad omnia praedicta cum alijs, quod quoties agens agit per actionem transcurrentem, duplex interuenit actio, scilicet una quae est actualitas agentis, & in ipso manet, & est illius intrinseca perfectio, & illud reducit de potentia ad actum, quam vocant actionem metaphysicam. Alia vero est actio physica, quae transit ad passum, seu mobile, & est perfectio illius, & haec identificatur cum motu, & de illa intelliguntur Aristoteles, & Div. Thomas in praedictis testimonijs, non vero de prima actione.

Contra hoc tamen est primo, quod talis prima actio, nec ab Aristotele, aut Div. Thoma conceditur, sed potius negatur, cum solum uterque agnoscat actum motui in ipso motu, seu passu, & in hoc 3. lib. text. 17. ait Aristoteles: *Manifestum autem est, ut si aliquid non est, oportet enim esse aliquid utriusque, motuum quidem est in ipso passu, inueniunt autem in ipso operari, vel agere, quare similiter utriusque actus.* Quem locum explicat Div. Thomas dicens: *Ostendit quomodo*

do se habeat motus ad mouens, & primo proponit quod intendit dicens: quod actus motui non est alius ab actu mobili, unde cum motus sit actus mobilis, est etiam quodam modo actus motus. Hæc D. Thomas. Vnde aduersus illum, & Aristotelem conceditur aliquis actus agentis, qui non sit actus mobilis, & ab actu mobili sit realiter distinctus. ¶ Secundo aduersus id facit, quod si talis daretur prima actio, quæ esset in agente, per illam agens, ut agens moueretur, contra id, quod in ultimo illius testimonio adduximus ex Philosopho. ¶ Terrio, quia alias non diceret Philosophus, ut in primo testimonio illius adduximus, quod actus agentis est in mobili, & quod non est inconueniens quod actus unus sit in alio, in hac enim quam impugnamus solutione, actus agentis, qui denominat agens, in ipso esset agente, & non in passio, & solum esset in passio alia actio, quæ non denominat agens, nec esset actus agentis, sed potius effectus illius. ¶ Vltimo denique, quia omnino superfluit talis prima actio, quia per secundam actionem mobile ab agente mouetur, & in illo ab agente producit effectus (alias talis actio nullo modo esset actio, sed solum effectus, & nullatenus de illa possent intelligi testimonia Aristotelis, & D. Thomæ, quæ de vera actione loquuntur) ergo cum agens solū intendat mouere passum, & in illo producere effectum, omnino omnis alia prior actio superfluit;

ipsum enim agere agentis est mouere passum, & producere in illo effectum; ac perinde per eandem, met actionem, qua agens mouet passum, & producit in illo effectum, ipsum agens agit, & reducitur de potentia ad actum.

8. Vltimo tandem cum alijs dices, quod actio inchoatiue est in agente, consumatiue vero in passio. Et sic explicant testimonia Aristotelis, & D. Thomæ, illaque conciliant dicentes, quod cum asserunt Aristoteles, aut D. Thomas actionem esse in agente, aut esse perfectionem agentis, loquuntur de actione inchoatiue; cum vero asserunt actionem non esse in agente, sed in passio, aut non esse perfectionem agentis sed passio, loquuntur de actione consumatiue. ¶ Sed certe, vel hæc solutio intendit, quod quotiescumque agens agit per actionem transeuntem, duplex interuenit actio realiter entitatiue distincta, altera inchoata, in ipso agente realiter recepta, & altera consumata, quæ recipiatur in passio. Erit hoc hæc solutio intendit, coincidit cum præcedenti, & eisdem rationibus atque illa impugnatur. ¶ Si autem hæc solutio intendat eandem entitatem actionis inchoatiue, & in egressu ab agente in ipso agente recipi, & inchoare: & postea consumatiue esse in passio, & in illo realiter recipi. Id certe videtur omnino falsum, & improbabile: cum enim in sententia D. Thomæ omne accipiens indiuidetur à subiecto, impli cat

applicar eandem entitativè formam accidentalem in agente prius, & postea in passio realiter entitativè ab agente distinctio recipiatur inharere. ¶ Si denique hæc solutio intendatur, quod tota entitas actionis sit in passio, & solum formalitas ab actione proveniens sit in agente, si talis formalitas sit vel denominatio extrinseca agentis ab actione proveniens, vel relatio agentis ad passum fundata in ipsa actione ab agente egredienti, & in passio recepta, id quidem utrumque verum est, sed per id non salvatur actionem esse in agente, quia actio nec consistit in tali denominatione extrinseca, sed illa provenit ab actione: neque actio consistit in relatione agentis ad passum; sed potius hæc in actione fundatur: quomolibet ergo prædicta solutio intelligatur, non salvatur actionem transeuntem esse in agente.

¶ Secunda principalis conclusionis ratio est, quod vix ex D. Thoma constar 1. part. quæst. 18. art. 3. ad 1. actio adæquate dividitur in actionem immanentem, & transeuntem: ergo præterquam quod ibidem, ut supra vidimus, constituit inter illas discrimen D. Thomas, quod actio immanens est perfectio agentis, actio vero transiens non est perfectio agentis, sed motus ex quo, ut supra expendimus, deducitur actionem transeuntem non esse in agente, sed in passio; alias esset perfectio agentis, & non passio. Præter hoc, inquam, actio

transiens, ut nomen sonat, debet transire in aliud ab agente: & per id distingui ab actione inmanenti, quæ in aliud ab agente non transit, sed in ipso permanet agente.

¶ Nec valere dicere, quod actio transiens distinguitur ab immanenti, quia hæc nullum effectum habet extra ipsum agens: bene tamē actio transiens, licet utraque maneat, & recipiatur in agente.

¶ Non, inquam, id valere, quia licet habere effectum extra agens sufficiat, ut actio sit virtualiter transiens: non tamen ut sit formaliter transiens; nisi ipsa actio recipiatur extra agens, in ipso videlicet passio: actiones enim divini intellectus, & voluntatis sunt formaliter immanentes, & solum virtualiter transeuntes, & identificantur cum ipso Deo: ac perinde non perunt aliquod subiectum inhaerentis, quia licet habeant effectum extra ipsum Deum, ipsæ tamen actiones non transeunt extra Deum, nec in aliquo mobili, aut effectum recipiuntur. Ergo ut aliqua actio sit formaliter transiens non sufficit, quod habeat effectum extra ipsum agens, sed requiritur quod ipsa actio sit extra agens, & in mobili, seu passio recipiatur.

10. Obijcies primo varia testimonia Divi Thomæ seorsum proponenda, & explicanda. Sic primum ex 2. sentent. distinction. 40. quæstion. 1. art. 4. ad 1. ubi loquens S. Doctor de actione formaliter transeunte, nempe de actione Christum cruci gentium

Q suppo-

supponit illam esse in agente, dicens: *Cum alio sit in agente, & passio in patiente non potest esse eadem numero accidens, quod est actio & quod est passio: cum unum accidens non possit esse in diversis subiectis.* ¶ Respondetur, quod 1. non loquitur D. Thomas ibi de actione in esse physico, sed in esse morali, & de malitia, & peccato, quod cum precipue sit in actu voluntatis regulante actionem exterioriorem, & actus voluntatis sit in ipso agente, in illo est actio moraliter sumpta.

11. Secundum est in quaest. 7. de potentia, art. 10. ad 1. ubi de actione transeunte ait D. Thomas esse perfectionem agētis. Ergo est in ipso agente: perfectio enim debet esse in eo, quod perfectitur. ¶ Respondetur, cum Ferrariensi 2. contra gentes, cap. 1. quod D. Thomas non intencit actionem transeuntem esse perfectionem intrinsecam agentis, cum oppositū expresse dixerit 1. part. quaest. 18. art. 3. ad 1. sed hic solum intencit, quod actio est perfectio agentis, quatenus id ad quod terminatur actio est bonum ipsius agētis, vel quia per actionem cōservatur species ipsius agentis, vel saltem quia cum quodlibet sit propter suā operationem, operando quodlibet agens suum consequitur finem.

12. Tertium D. Thomae testimonium est in 2. contra gentes, capit. 9. ubi ait: *Actio quae non est substantia agentis inest ei sicut accidens subiecto: & ideo inter novem genera computatur.* Et ad idem

facit, quod Si. Doctor quaest. 7. de potentia, art. 9. ad 7. ait: *Actio ex hoc, quod est actio consideratur ut ab agente: in quantum vero est accidens consideratur, ut in subiecto agente.* Et idē denique habet quaest. 8. de potentia art. 2. dicens: *Nihil prohibet aliquid esse inherens, quod tamen non significatur, ut inherens: sicut etiam actio non significatur ut in agente, sed ut ab agente, & tamen constat actionem esse in agente.* ¶ Resp. cum Ferrariensi loco citato D. Thomam in his tribus locis loqui de actione creata immanenti, ut in primo testimonio assignaret differentiam inter illam & actionem, quae est subitanea agentis, quod haec non est accidens, nec inest agenti: actio vero creata immanens est accidens, & inest agenti & eodem modo posset assignare differentiam inter actionem increatam, & creatam transeuntem, quod increata nec est accidens, nec inest agenti, aut passio: actio vero creata transiens est accidens, & inest passio. In duobus autem alijs testimonijs ex quaestionibus de potentia solum intencit D. Thomas, quod licet nulla actio creata explicet inherentiā, sed egressum ab agente, omnis tamen illa habeat inherentiā: actio videlicet immanens (de qua solum exempli gratia locutus est D. Thomas) inherentiā in agēte: actio vero transiens inherentiā in passio.

13. Secundo principaliter obijciens, quod quaelibet actio etiam transiens vere, & realiter egreditur ab agente.

agente. Ergo in illo, saltem in ipso egredi oportet quod sit; & cum non possit eadem entitas in duplici esse subiecto, talis actio non potest esse in ipso. Consequentia probatur, quia non potest aliquid realiter ab altero egredi nisi in ipso saltem egressu sit coniunctum cum illo, & realiter sit in illo. Ergo actio, quae realiter egreditur ab agente, in ipso saltem egredi debet esse realiter in illo.

Respond. negando consequentiam, nam ut aliquid realiter egrediarur ab aliquo, sufficit, quod fuerit in potentia illius; nec requiritur, quod aliquando sit actu in illo: sicut ipse effectus, qui media actione realiter egreditur ab agente, non requiritur quod aliquando sit in ipso agente. Imò, nec id requiritur in effectibus, qui immediate, & absque media actione distincta ab agente ab ipso agente dimanant; ut in effectibus, qui per creationem producuntur à Deo, & tamen non sunt in ipso Deo.

14. Obijciens tertio, quod forma est in subiecto, quod de nominat, sed actio denominat agens: ergo in ipso agente debet esse. Nec valet dicere, quod forma non est in subiecto, quod solum denominat extrinsece; & actio solum extrinsece denominat agens. Non quidem id valet, quia omnis forma, quae aliquid denominat extrinsece debet intrinsece aliud denominare, sicut visio quae extrinsece denominat parietem visum, intrinsece denominat potentiam videndi.

tamen sed actio nullum aliud praeter agens denominat intrinsece. Ergo ipsum agens non extrinsece, sed intrinsece denominat. Minor probatur, quia si aliquid praeter agens actio intrinsece denominaret, maxime passum. Sed illud nullo modo denominat; alias passum respectu eiusdem actionis denominaretur agens, & pateretur ergo nullum subiectum praeter agens actio denominat. Confirmatur, nam actio debet habere saltem formaliter distinctam inhaerentiam ab inhaerenti passioni. Sed hanc non potest habere in ipso. Ergo illam habet in agente. Minor probatur, quia motus ut in ipso habet solum inhaerentiam passionis: ergo actio non potest habere inhaerentiam formaliter actionis in ipso. Resp. ad arg. solutionem datur esse optimam, quia sicut paries, quia terminat visionem, & illam non recipit, solum extrinsece denominatur visus ira & agens, quia est principium visionis, & illam non recipit, solum extrinsece denominatur agens. Ad replendam autem dico, verum quidem esse omnem formam extrinsece aliquid denominantem intrinsece aliud denominare, illud videlicet in quo intrinsece recipitur, quia oportet in aliquo intrinsece recipi actio autem sicut intrinsece est in ipso, ita intrinsece attribuit denominationem, non quidem agentis, sed habentis actionem. Non enim oportet, quod forma denominationem eiusdem rationis in-

intrinsece, & extrinsece tribuat, sicut visio extrinsece denominat pariterem visum, & intrinsece potentiam non visum, sed videntem. ¶ Ad confirmationem respondetur, actionem in passio, sicut diversa est formaliter a passione in eodem passio existente, diversam etiam formaliter habere inhaerentiam: actio enim inest passio secundum quod sub conceptu, & formalitate actionis respicit agens; & passio inest passio secundum quod sub formalitate passionis non ad agens, sed ad passum dicit respectum transcendentalem.

15. Obijcies quarto, quod per actionem transeuntem agens intrinsece perficitur, intrinseceque mutatur. Ergo in ipso agente talis actio intrinsece recipitur. Consequentia patet, & antecedens probatur, quia per actionem transeuntem agens reducitur de intrinseca potentia ad actum, & quod antea erat in potentia, cum agit, iam talis intrinseca eius potentia perficitur, & reducitur ad actum. Ergo per actionem agens intrinsece perficitur, & intrinsece mutatur. ¶ Nec valet aliquorum recursus, quod agens non perficitur intrinsece per actionem transeuntem, nec per illam reducitur de potentia ad actum, sed per praeuiam Dei motionem in quolibet agente creato receptam, illud applicantem ad operandum, illudque reducens de potentia ad actum. ¶ Non, inquam id valet, quia licet per talem praeuiam mo-

tionem Dei moueatur agens creatum, & applicetur ad operandum; tamen non per illam, sed per tuam met actionem transeuntem recipitur formaliter & complete de potentia ad actum. Ergo etiam per ipsam suam actionem transeuntem perficitur, & mutatur intrinsece agens.

Resp. omissa solutione in argumento assignata, negando antecedens, cum vix D. 1. non vidimus, ea sit differentia inter actionem immanentem, & transeuntem, quod haec non est perfectio agentis, sed passivi. Unde ad probationem antecedentis est dicendum, quod id quod est in potentia intrinseca passiva ad aliquid recipiendum non potest reduci de potentia ad actum, nisi per aliquid intrinsece in ipso receptum, ipsumque intrinsece perficiens. Id autem, quod est in potentia intrinseca ad agendum non reducitur de tali potentia ad actum, per id quod ipsummet intrinsece perficiatur, sed per id quod ipsum agens operetur aliquid, ei que intrinsecam perfectionem communicet, & quia agens est hoc modo in potentia, cum actu agit non reducitur talis sua potentia ad actum, per hoc quod ipsummet intrinsece perficiatur, aut intrinsece mutetur, sed per id dumtaxat, quod ipsum agens perficiatur intrinsece passum per actionem, & effectum in ipso intrinsece receptum, & solum actio arguit intrinsecam perfectionem in agente, quatenus arguit in ipso esse formam

intrinsicam, quæ sit principium actionis ab ipso agere realiter procedentis.

7. Vltimo tandem obijcies, quod in agente non solum est relatio actiui ad passibile fundata in illius potentia operatiua, sed cum actualiter transeunter operatur est intrinsicè relatio actû agentis ad passum fundata in illius actione. Ergo ipsa actio est intrinsicè in agente; in eodem enim in quo est intrinsicè relatio, debet esse & illius proximum fundamentum.

Respondetur negando consequentiam. Sufficit enim ad relationem realem, quod habeat fundamentum reale in eo, quod referatur vel in ipso existens, vel ab illo procedens, & ita ut agens dicatur relationem realem actû agentis ad passum, sufficit quod ab illo realiter egrediatur actio, in qua talis relatio fundatur.

QVÆSTIO VI.

Utrum aliqua creatura possit esse infinita secundum essentiam?

Supponendum est primo, quod sicut finitum est, quod certis terminis finitur, clauditur, & limitatur: ita infinitum erit quod non clauditur terminis: & infinitum simpliciter, & in omni genere, quod in nullo genere terminis clauditur: & infinitum in aliquo determinato genere, quod in illo genere non clauditur terminis, ut infinitum secundum magnitudi-

nem, quod non clauditur terminis magnitudinis; & infinitum secundum multitudinem, quod terminis multitudinis, scilicet prima & vltima unitate non clauditur. Aliquid autem non claudi terminis, potest contingere priuatiue, vel negatiue: priuatiue quidem, cum aliquid capax terminorum, illos non habet, ut si daretur quantum, quod ex eo, quod quantum, cum partes habeat, potest & habere terminos, si illos non haberet, diceretur illos non habere priuatiue, & id vique redderet illud infinitum non habere autem terminos negatiue competit ei, quod ex sua essentia incapax est absolute, vel in aliquo genere terminorum. Et id quidem potest contingere dupliciter: vel propter perfectionem, ut Deus propter suam perfectionem incapax est cuiuslibet termini; & id facit perfectissime infinitum: vel potest aliquid propter sui imperfectionem esse in aliquo genere incapax terminorum, ut punctum propter sui imperfectionem in genere quantitatis est incapax in tali genere terminorum; & hoc modo non habere terminos; non solum non arguit infinitatem, sed summam in tali genere imperfectionem, & finitatem.

2. Secundo est supponendum quodlibet infinitum distingui in infinitum in potentia, & infinitum in actu: infinitum in actu, quod etiam dicitur infinitum catholice, manifeste est, quod de se ipso non clauditur terminis, sed habet terminum

quantitatem magnitudinis, multitudinis, seu perfectionis, quod in eo, quod actu illius existit non est signare terminos: infinitum autem in potentia, quod & dicitur infinitum simpliciter, quod est, quod secundum id, quod actu habet, clauditur terminis; secundum id tamen quod habet in potentia non habet terminum, id est non potest signari terminus, ultra quem transiri non possit.

3. Tercio est supponendum, quod infinitum potest esse vel absolute & in omni genere, quod est idem, ac infinitum secundum essentiam, vel infinitum in aliquo genere determinato, ut infinitum secundum intensiorem, secundum magnitudinem, vel secundum multitudinem. Et quamvis de infinito secundum essentiam non potius ad metaphysicum, quam ad philosophum spectet agere; quia tamen, ut in sequentibus videbimus, a essentiam, & formam finitam, sequuntur accidentia finita & determinata, oportet etiam agere de finitudine, aut in finitate creaturae secundum essentiam.

4. Dicendum est, quod Deus est simpliciter, & secundum essentiam infinitus; & nihil aliud a Deo, scilicet nihil creatum potest esse eo modo infinitum. Ita cum Dicitur Thoma 1. part. quaest. 7. art. 1. & 2 docet noster Author in hoc libro quaest. 3. & probatur primo, quia cum Deus sit suum esse, & purissimus actus, nec eius essentia limitatur per id, quod sit in potentia ad recipiendum existen-

tiam, nec illius existentia per id, quod recipiatur in essentia: qualiter autem creatura, cum non sit suum esse, habet esse receptum in essentia: ac perinde illius esse quatenus sit in essentia recipitur, limitatur; & essentia quatenus est potentia receptiva existetiae etiam est limitata. Ergo Deus est infinitus secundum essentiam; nulla autem creatura est aut esse potest sic infinita.

5. Secundo probatur, quia infinitum secundum essentiam non debet terminari per genus, & differentiam: id enim esset illud claudi subterminis essentialibus, quod infinito secundum essentiam repugnat. Sed ut ostendimus in logica lib. 7. quaest. 4. num. 5. & 6. Deo repugnat compositio ex genere, & differentia: & illa competit omni creaturae, & fundatur in aliqua illius compositione reali, saltem ex esse, & essentia. Ergo totus Deus est simpliciter infinitus.

6. Tercio probatur. Quia Deus continet eminenter omnem quomodocumque perfectionem: illam autem continere nequit aliqua creatura. Ergo tantum Deus est simpliciter infinitus. Maior patet quia Deus est causa cuiuslibet entis creati, aut creatibilis: ac perinde omnem illius eminenter continet perfectionem. Minor autem probatur. Quia nulla potest dari creatura, quae possit esse causa cuiuslibet entis creatibilis, cui ipsa sit aliud quod ens creabile, & sui ipsius causa esse non possit. ¶ Confirmatur, nam illud est simpliciter infinitum

finium, cui nulla prorsus fieri potest perfectio: sed nulla potest fieri Deo: potest autem fieri cuilibet creaturae creatae, vel creabili: siquidem illi saltem potest addi perfectio suae operationis à qualibet creatura distincta. Ergo totus Deus est simpliciter infinitus.

7. Obijcies primo, quod virtus Dei, sicut & illius essentia est simpliciter infinita. Ergo potest aliquem effectum producere simpliciter infinitum: quanto enim perfectior est virtus, perfectior potest producere effectum: ac perinde virtus simpliciter infinita effectum simpliciter infinitum: dabilis ergo est aliqua creatura simpliciter infinita. ¶ Responderetur cum D. Thom. 1. part. quaest. 7. artic. 2. ad 1. negando consequentiam, quia eo ipso, quod aliquid sit productum, implicat illud esse simpliciter infinitum, & quantumvis virtus Dei sit infinita, non defectu ipsius virtutis, sed ex impossibilitate facti implicat producere aliquem effectum simpliciter infinitum. Imò cum cuilibet effectus creabilis Deus sit causa æqui voca, & nullus effectus causæ æqui voca perfectionem illius possit attingere, eo ipso probatur Deum nullum posse producere effectum simpliciter infinitum.

8. Obijcies secundo, quod Deus potest producere effectum, quo perfectior producere nequeat: talis igitur effectus erit simpliciter infinitus. Pater cōseq. quia si effectus

perfectissimus, quē Deus potest producere, non sit simpliciter infinitus, exhaurietur in aliquo finito virtus Dei productiva, & non erit amplius, & perfectius imitabilis à creaturis, quod utique dici non potest, quia cū virtus Dei sit infinita, & Deus infinita perfectionis in nullo effectu finito potest eius virtus ita exauriri, ut perfectiorē producere nequeat, & perfectius eius essentia imitari, & participari non possit. Primum autem antecedens probatur. Quia Deus cognoscit determinare, & distincte omnes creaturas possibles, & omnē comparationē illarū inter se, alias aliquod obiectū possibile suae cognitione nō attingeret: nec suā potestā productivā, ac cognoscitivā cōprehenderet: ergo cognoscit Deus ex omnibus creaturis possibilibus, quae sit omnium illarū perfectior, & quae nō sit producibilis alia perfectior. Si enim sit alia possibilis perfectior, vel nō cognovit Deus illā creaturā possibile perfectiorē, vel nō cōparavit illius perfectionē ad perfectionē omnium aliarū possibilium. Si autē cognoscit Deus creaturā possibile, & quod sit omni alia possibili perfectior, eā utique nō productis alijs potest Deus producere; alias illa nō esset possibilis. Ergo potest produci à Deo aliqua creatura, quae perfectiorē producere nequeat. ¶ Nec valet dicere, quod quamvis Deus cognoscat creaturā possibile, & quod sit omni alia possibili perfectior, illā ta-

me nō potest producere: Scuti quāvis cognoscat Deus omnes partes cōtinui, vt ab inuicē distinctas, illas omnes seorsum producere nequit, aut cōtinuū in omne suam partem diuidere. ¶ Non, inquam, id valet, quia non potest Deus vltimam partem cōtinui seorsum ab alijs producere, aut illam ab alijs omnibus separare, quin omnes partes cōtinui separet, cōtinuumque diuidat in omnes suas partes; & cum illæ sint infinitæ, id est impossibile: producti autem illius creaturæ possibilis, quā Deus cognosceret esse perfectiorem omnibus alijs possibilibus nō dependeret à productione aliarū: ac perinde non esset cur illam alijs non producat. Deus non posset producere.

Fateor hoc argumentum esse difficile. Sed responderi potest primo negando illius cōsequentiā; quia quantumuis produceret creaturam ita perfectam, vt aliam perfectiorem producere nequeat, adhuc tamen potentia Dei productiua in tali creatura non exhauriretur, quia posset alias, & alias, & non tot, quin plures creaturas, licet illa tali perfectissima minus perfectas producere: & nō exhauritur aliqua potentia, quamuis in actum perfectissimum, quem posset prorrumpat; si in alios licet minus perfectos prorrumpere potest. Et essentia Dei saluaretur in finite imitabilis à creaturis, si quāvis ab aliqua creatura perfectissima omnium possibilium partici-

paretur, ab alijs in infinitum creaturis licet minus perfectis maneat semper diuerti modo participabilis. ¶ Secundo responderetur, iuxta communium Thomistarum sententiam negando, quod Deus de facto aliquam possit producere creaturam, quā aliam & aliam perfectiorem producere nequeat. Et ad argumentum contra hoc factum respondetur, quod licet Deus cognoscat omnes creaturas posibles, & ad inuicem illas cōpareret, sicut in multitudine infinita rerum, nec per cognitionem est assignabilis illarum vltima; ita nec per cognitionem est assignabilis illarum perfectissima; ad id enim requireretur vltima illarum enumerare. Et ita Deus cognoscat quidem determinare omnes creaturas posibles; in eadem tamen cognitione, & comparatione illarum non potest vltimam, & perfectissimam assignare: ac perinde nec aliquam ita perfectam producere, quin aliam, & aliam perfectiorem producere queat.

QVÆSTIO VII.

Utrum possit dari infinitum in actu secundum magnitudinem?

Supponimus in hac quæstione non solum supernaturaliter, sed naturaliter posse dari infinitum in potentia secundum magnitudinem: vt enim supra lib. 1. quæstio. 20. num. 3. diximus, ignis citra infinitum in actu nullum habet terminum magnitudinis, sed quocumque igne dato potest amplius

plus, & amplius crescere: numquam tamen erit infinitum in actu, sed quocumque igne signato habebit terminos magnitudinis. Solum igitur inquirimus, an possit dari aliquod infinitum in actu secundum magnitudinem, id est quod non habeat actu terminos magnitudinis, sed quacumque illius magnitudine signata semper sit actu in illo maius, & maius accipere.

2. Dicendum est omnino implicare contradictionem dari aliquod infinitum in actu secundum magnitudinem. Oppositum tribui rur ab Aristotele aliquibus antiquis, qui naturaliter infinitum in actu secundum magnitudinem adnutebant, & illud supernaturaliter, & de potentia Dei absolutam possibile aliqui recentiores admittunt, Sed conclusionem cum D. Thoma 1. part. quaest. 7. art. 3. & cum communi sententia docet vester Author sapientissimus Magister Soto in hoc lib. quaest. 3. & 4. & est supponendum ex D. Thoma loco citato, quod corpus, quod est magnitudo completa, dupliciter sumitur, scilicet mathematicè secundum quod consideratur in eo sola quantitas; & naturaliter secundum quod consideratur in eo materia, & forma: de utroque ergo corpore ex D. Thoma probatur conclusio. Prima ratio de corpore naturali sit, quod ad formam finitam & determinatam sequuntur accidentia finita, & determinata. Sed cuiusvis corporis naturalis forma

est actu finita, & determinata: alias illud esset actu infinitum simpliciter, & secundum essentiam. quod omnino esse impossibile ostendimus quaestione precedenti: ergo cuiuslibet corporis naturalis accidentia ad illius formam secuta sunt actu finita, & determinata: ac perinde nullum potest dari corpus naturale actu infinitum secundum magnitudinem. ¶ Nec valet dicere, quod ignis cum sit ens creatum habet formam, finitam & determinatam: & tamen quantitatem non habet determinatam, cum semper possit magis, ac magis crescere. ¶ Non, inquam id valet, quia praeter illa quae alibi de termino intrinseco viventium, & non viventium circa hoc diximus, quoad praesens attingit sufficit, quod sicut forma ignis semper est actu finita, & determinata: ita & illius quantitas quamvis semper possit ignis magis ac magis per appositionem novi combustibilis crescere: tunc tamen fiet novum individuum ignis, & semper illud erit actu finitum.

3. Secunda ratio D. Thomae est, quod ut demonstrat Aristoteles, omne corpus naturale debet esse mobile, & ut statim ostendimus mobile aliquo motu locali. Sed si daretur corpus actu infinitum secundum magnitudinem, nullatenus esset mobile: nullum igitur corpus naturale potest esse actu infinitum secundum magnitudinem. Minor prob. quia illud non esset mobile motu recto, aut circulari;

laris nullatenus igitur esset mobile. Antecedens pro prima parte patet, quia quod mouetur motu recto, debet acquirere de nouo partem loci, & partem loci deferere. Sed si daretur corpus actu infinitum secundum magnitudinem, cum omnem prorsus occuperet locum, non posset partem loci de nouo acquirere, partemque deferere: Non igitur posset motu moueri recto. Quod autem non posset moueri motu circulari probatur, quia ut aliquid circulariter moueatur, debet una illius pars transire ad locum alterius: sed id fieri non posset in corpore actu infinito secundum magnitudinem. Ergo illud non posset circulariter moueri. Minor probatur, quia inter quamlibet partem, & partem signatam illius corporis esset infinita distantia: sed infinita distantia non est per motum pertransibilis. Ergo una pars illius corporis non posset per motum peruenire ad locum alterius. Minor probatur, quia quanto aliqua linea amplius protrahitur à centro, tanto amplius inter se distant. Ergo cum qualibet linea talis corporis esset secundum longitudinem actu infinita, in infinitum protraheretur à centro: ac perinde inter quolibet signatas esset infinita distantia.

4. Dices cum aliquibus, quod tale corpus esset radicaliter mobile: si quidem si separaretur ab illo aliqua pars posset moueri: ac perinde cum illa esset eiusdem rationis cum tali toto corpore (supponimus e-

nim illud fore homogeneum) totum ipsum corpus esset radicaliter mobile, & solum per accidens non posset de facto moueri propter defectum loci in quo moueretur. Sicut quodlibet corpus finitum clausum in aliquo loco, quæ totum repleat, non posset de facto motu recto moueri: & tamen id non tolleret, quod illud secundum motum rectum esset mobile radicaliter. ¶ Contra hoc tamen est, quod cum corpus natura sua debeat esse radicaliter mobile, licet per accidens, & ab extrinseco possit impediri ab actuali motu: id tamen impedimentum non potest ab intrinseco ab ipso corpore provenire: quia non potest ab aliquo provenire inclinatio ad aliquem actum, & impedimentum ad illud habendum. Sed si daretur corpus actu infinitum secundum magnitudinem ipsa illius quantitas esset impedimentum, ut moueretur: ergo illud non esset radicaliter mobile: quod cum sit contra rationem corporis naturalis, contra rationem illius est habere quantitatem actu infinitam.

¶ Confir. quia quantitas in quolibet corpore est principium illius motus localis, sicut & extensionis illius in ordine ad locum. Ergo non potest illa esse impedimentum, ut corpus cui cõperit, moueatur. Sed si daretur quantitas actu infinita in aliquo corpore esset impedimentum, ut illud moueatur. Ergo non potest quantitas actu infinita in aliquo corpore reperiri. ¶ Ad id autem, quod in solutione dicebatur, quod si à corpore homogeneo actu secundum

magnitudinē infinito aliqua separaretur pars, illa esset radicaliter mobilis. Resp. quod potius inrer alia inconvēniētia oppositū ex tali positione sequeretur, quia cū illa pars esset eiusdē rationis cū toto, & illud, ut ostendimus, non esset radicaliter mobile, nec ipsa pars quāvis finita esset radicaliter mobilis, quod est cōcedere repugnantia.

5. Dices cū alijs, quod illud corpus infinitū actu secūdū magnitudinē, licet nō esset mobile motu locali, nec motu augmentationis, posset moveri motu alterationis, quicū sit motus physicus, sufficit, ut tale corpus sit mobile physice, & solū de ratione corporis, est mobilitas aliqua physica. ¶ Contra hoc tamē est, quia omnis motus alterationis sit praesupposito motu locali ipsius mobilis per approximationē ad aliud corpus, à quo alteratur, vel alterius corporis ad illud, ut ipsum alteret. Ergo cū corpus actu infinitū secūdū magnitudinē non possit moveri ad aliud corpus, nec aliquod corpus moveri ad illud, non posset de nouo alterari.

6. De corpore autem mathematico accepto probat D. Th. illud nō posse esse actū secūdū magnitudinē infinitū: *Quia si imaginemur corpus mathematicū existēs actū, oportet quod imaginemur ipsum sub tali forma, quia nihil est actū, nisi per suā formā. Unde cū forma quantū in quantū huiusmodi sit figura, oportebit, quod habeat aliquā figurā: & sic erit finitū.*

Est enim figura, quae termino, vel terminis cōprehēditur. Hæc D. Thom. quod utiq; intelligitur de figura, quæ ex determinatione quantitatis resultat. Unde cū omnis quantitas sit principium resultandi in illa aliqua figurā, per quā finiat, & determinetur, omnis quantitas etiam mathematice accepta, & sine ordine ad corpus cōsiderata debet esse finita, & determinata, & per speciem alicuius magnitudinis determinatæ in suo esse constituta.

7. Obijcies primo, quod datur infinitū in potentia secūdū magnitudinē: ergo potest etiā dari infinitū in actu, quia omnis potentia reducibilis est ad actū. ¶ Conf. primo, quia omnis magnitudo creabilis est infinita, etsi de facto omnis illa simul crearetur, esset actu infinita: sed omnis illa est à Deo producibilis: ergo producibilis est à Deo magnitudo actu infinita. Conf. secundo, quia virtus divina ad producendū magnitudinē est infinita, etsi operaretur ex necessitate naturæ, & ageret secūdū ultimū suæ potentie produceret magnitudinē actu infinitā: ergo etiam libere operans potest magnitudinem actu infinitam producere. Resp. ad arg. quod ex eo quod datur infinitū in potentia secūdū magnitudinē solū sequitur, quod successive talis potentia potest reduci ad actū, & cū sit potentia ad infinitū nūquā devenietur ad id, quod sit cōplere & adæquate reducta ad actum, sed temper erit amplius & amplius reducibilis ad actum.

rum. ¶ Ad primam confirmationē respondetur, quod si cunctis magnitudo possibilis simul actu produceretur, esset actu infinita: non tamen potest simul actu produci; nec enim eo quod aliquid sit producibile sequitur, quod sit totum simul producibile; sed sufficit quod sit producibilis una pars illius post aliam, & quia potentia productiva Dei est infinita, numquam devenitur ad id, quod totum producibile de facto produceretur, sed semper restat ei amplius, & amplius producendum.

¶ Ad secundam confirmationem respondetur, quod quamvis potentia Dei productiva sit infinita non potest producere actu infinitum, quia id implicat ex parte facti: imò ex ipsius potentiae Dei infinitate potius sequitur quod quacunque magnitudine producta possit maiorem, & maiorem producere: ac perinde, quod nunquam possit deveniri ad id, quod de facto magnitudinem actu infinitam produceretur. Et dato impossibili, quod Deus ad extra operaretur ex necessitate naturae non produceret magnitudinem actu infinitam, non propter defectum potentiae, sed propter impossibilitatem facti: si cuncti etiam si operaretur ex necessitate naturae non produceret effectum simpliciter infinitum propter impossibilitatem facti, quia eo ipso, quod aliquid sit creatum, implicat esse simpliciter infinitum.

8. Obijcies secundo, quia possibile, imò necessarium est da-

re lineam infinitae actu longitudinis, & habere actu infinitas partes aliquotas, nempe eiusdem longitudinis cum longitudine unius partis signatae, quod sic probatur, Nam si datur columna v.g. longitudinis, & rotunditatis unius palmi, necessarium est in illa dari lineam quae gyret, & continet omnes partes ipsius columnae à principio usque ad finem: sed partes columnae sunt infinitae. Ergo talis linea habet infinitas partes aliquotas longitudinis. Patet consequentia, quia ut gyret talis linea unam partem illius columnae requirit longitudinem unius palmi: ergo ut gyret omnes, & infinitas partes columnae, habet lineam infinitos palmos longitudinis.

Respondetur, quod quia in columna, non sunt infinitae partes signatae, & aequales, sed in confusio, & proportionales, & inter quamlibet, & aliam partem signatam mediant infinitae partes signabiles, non potest dari linea gyrans omnes partes columnae, quia ad id requireretur omnes illas esse determinate signabiles.

QVAESTIO VIII.

Utrum implicet contradictionem dari infinitum in actu secundum multitudinem.

SUPponitur dari infinitum in potentia secundum multitudinem, id est quod qualibet multitudine data potest dari maior ac maior

iorita, ut nunquam detematur ad multitudinem, qua maior dari non possit: quod vtrique manifeste probatur ex diuisione continui, cuiuscumque quilibet pars sit quantitas, cuiuslibetque perinde in alias partes, quantumvis continuum in plures partes diuidatur, in alias & alias plures restat diuisibile. Hoc ergo supposito dubitamus, an supernaturaliter de potentia Dei absoluta possit dari infinitum in actu secundum multitudinem, quae de facto nullis terminis claudatur, nullamque habeat ultimam unitatem.

2. Dicendum est id omnino implicare contradictionem. Oppositum aliqui tenent: sed conclusio cum Aristotele hic, & D. Thoma 1. part. quaest. 7. art. 4. est communis. Et probatur primo ratione eiusdem Angelici Doctoris ibi: quia implicat dari multitudinem aliquam existentem, & quod illa non sit in aliqua specie multitudinis. Ergo & quod non sit actu finita. Antecedens patet, quia implicat dari a parte rei aliquid sub genere, & quod non sit sub aliqua determinata eius specie: sicut implicat dari animal realiter existens, quod non sit sub aliqua specie determinata animalis. Sed multitudo est genus ad species numeri. Ergo implicat dari multitudinem aliquam realiter existentem, quae non sit sub aliqua specie determinata numeri. Prima autem consequentia probatur. Quia omnes species numeri constituuntur per ultimam unitatem.

Ergo si nulla potest esse multitudo realiter existens, quae non sit sub aliqua specie numeri, nulla potest esse multitudo realiter existens, quae non sit constituta per aliquam ultimam unitatem. Sed omnis multitudo habens ultimam unitatem est actu finita. Ergo nulla potest esse multitudo realiter existens, quae non sit actu finita. Et haec ratio aequae procedit de multitudine transcendentali, ac de multitudine quantitatua. Quia species vtriusque talis multitudinis constituitur per ultimam unitatem.

3. Huic tamen rationi obijciens, quod in sententia D. Thoma 1. part. quaest. 14. art. 13. quod omnia futura realiter ab aeterno existunt in aeternitate, necessario videtur concedenda aliqua multitudo infinita realiter in aeternitate existens, omnium videlicet cogitationum beatorum, quae licet in proprijs mensuris non existant simul: tamen ab aeterno in aeternitate simul realiter existunt: & tamen talis multitudo non est in aliqua specie, cum non habeat aliquam ultimam unitatem: non igitur implicat dari aliquam multitudinem realiter existentem, quae sub aliqua specie numeri non constituitur.

Respondetur, quod species numeri constituuntur per ultimam unitatem in propria ipsius numeri mensura existentem: non autem per ultimam unitatem existentem in mensura superiori, sicut in aeternitate: & ita non inconuenit dari multitudinem aliquam realiter

liter in eternitate existentem, quæ in eadem eternitate non habeat ultimam unitatē, dūmodo habeat illam in sua propria mēsurā. Expli-
carur hoc, quia quæ simul existūt realiter in eternitate, non simul existunt in proprijs mensuris, sed respectu earum aliqua eorū sunt in potentia ad existēdum: & ita in finita multitudo in eternitate existens est infinita in potētia, ut in proprijs mensuris absolute existat, & in qualibet illarum per ultimam unitatem, quam in illa habebit constituitur in speciali specie multitudinis. Sicuti quamvis de-
tur infinita multitudo possibilium, quia non omnia illa simul existūt in propria illorum mēsurā, talis multitudo solum est infinita in potētia, & reducibilis diuisione ad actum in diuersis proprijs mensuris, in quarum qualibet multitudo quæ in illa extiterit per ultimam unitatem, quam in illa habuerit constituetur subdeterminata specie multitudinis.

4. Secunda conclusionis ratio ex eodem articulo D. Thomæ deducta ad hanc formam reducitur, quia nec potest dari infinitum in actu secundum multitudinē per additionē multitudinis finitæ ad aliam finitam præexistentē, nec per productionem simul alicuius infinitæ multitudinis: nullatenus ergo potest dari infinitum in actu secundum multitudinem. Antecedens quoad primam partem patet, quia finitum additum finito non facit infinitum. Secunda au-

tem pars antecedentis probatur, quia omne creatum subiacentia ne determinata creatis comprehenditur, alias creans absque aliquo fine, & intentione operaretur. Sed infinitum non potest cadere sub intentione operantis. Ergo nihil actu infinitum potest de facto produci.

5. Obijciēs primo, quod datur infinitum in potentia secundum multitudinem. Ergo talis potentia potest reduci ad actum: ac perinde potest dari infinitum in actu. ¶ Confirmatur, quia potentia Dei est infinita. Ergo potest producere multitudinem actu infinitam.

Respondetur ad argumentum ex D. Thoma 1. part. quæstion. 7. art. 4. his verbis: *Ad primum dicendum, quod unumquodque, quod est in potentia reducitur in actum secundum modum suum: si enim non reducitur in actum, ut si tota simul: sed successiue, & similiter infinitum multitudinis non reducitur in actum, ut si totum simul: sed successiue: quia post quantūlibet multitudinem potest sumi alia multitudo in infinitum.* ¶ Ad confirmationem

respondetur, quod licet potentia Dei sit infinita non potest facere multitudinem actu infinitā, quia id implicat ex parte facti. Et infinitas potentia Dei relucet in eo, quod qualibet multitudine facta potest aliam, & aliā maiore facere.

6. Obijciēs secundo, quod in continuo actu sunt infinitæ partes, actu enim est ipsum continuum ex omnibus suis partibus constans. Iam igitur datur multitudo actu infinita

et aliam cuiuslibet continui partem. Dices, quod licet actu sint infinitæ partes in continuo non sunt actu ab invicem separatae, & cum sunt indivisibiles non constituunt plura entia, sed vnum tantum ens; nec per plures existencias, sed per unam & eandem totius continui existentiam existunt. Ut autem esset multitudo actu infinita requireretur, quod partes talis multitudinis essent actu divisæ, actu plura entia, & per diversas existencias existerent. Contra hoc ratio non est, quod Deus potest quamlibet partem continui ab omni alia parte separatam conservare: si enim quamlibet illarum conservat media vniione cum altera parte, cum quicquid Deus facit medijs causis secundis possit facere se solo poterit easdem omnes partes continui separatas, & absque vniione vnus cum altera conservare: & cum illæ sint infinitæ, poterit dari multitudo actu infinita prædictarum partium per diversas existencias existentium.

Responderetur solutionem argumenti assignatam esse optimam, & ad replicam responderetur negando antecedens, quia licet de essentia cuiuslibet partis continui non sit esse vnitatem cum hac vel illa alia parte determinatam; est tamen de essentia illius habere aliquas partes in quas sit divisibilis: ac perinde esse vnitatem cum aliquibus partibus; alias si aliqua pars quantitatis continua esset ab

omni parte separata ac perinde in nullas partes amplius divisibilis, esset talis pars omnino indivisibilis, & continuum componeretur ex indivisibilibus, quod esse impossibile infr. lib. 6. quæst. 1. ostendimus. Deus igitur poterit conservare quamlibet partem continui absque vniione cum qualibet parte determinata, non tamen absque vniione cum omni prorsus parte, quia non potest aliquid conservari absque eo quod est de illius essentia.

7. Obijcies tertio, quod in quamlibet temporis hora sicut sunt infinitæ partes, sunt & infinita instantia. Sed non implicat in singulis horæ instantibus Deus singulos producere Angelos, qui in ne hora essent actu infiniti, & actu simul existentes. Ergo potest Deus facere infinitam actu multitudinem Angelorum.

Responderetur, quod licet Deus divisim in quolibet signato instanti horæ posset aliquem, & aliquos producere Angelos, non tamen in omnibus collectivè instantibus horæ, quia ut in aliquo instanti Angelum producat, tale instans debet determinate signari. Et licet in qualibet horæ sint infinita instantia: non tamen quæ determinate possint designari, & quod inter quodlibet instans, & instans determinate signatum non mediet pars temporis divisibilis in infinitas partes, & habens infinita instantia, quibus tales illius partes con-

rimaenitur. Et ita sicut est impossibile determinare signari omnia instantia vnius horæ ita etiam quod in singulis eorum Deus singulos producat Angelos.

8. Obijcies quarto, quod licet de facto, vt fides docet, mundus non fuerit ab æterno; potuit tamē ab æterno fieri; & ab æterno Deus potuit aliquem hominem creare, & postea per singulos annos mundi singulos producere homines. Sed quocumque anno signato infinitante illum transissent anni. Ergo infiniti homines essent producti; quorum cum animæ, vt pore incorruptibiles, simul existerent, daretur actu infinita multitudo animarum simul realiter existentium.

Respondetur, quod licet Deus posset mundum creare ab æterno, & hominem ab æterno producere: non tamen seruatis naturis rerum. Quia vt infra lib. 8. quæst. 4. explicabimus talis homo ab æterno productus non posset, nisi post infinitam durationem alium hominem generare: nec Deus posset singulis annis singulas animas creare; quia cum infiniti essent anni, animæ non possent singulis annis creari, nisi cum crearetur vna anihilaretur altera.

(?)

QVÆSTIO IX.

Utrum possit dari infinitum in actu secundum intensionem.

Supponimus dari in accidentibus, quæ solum possunt intendi, infinitum in potentia secundum intensionem, id est quod qualibet illorum intensione data possunt amplius, & amplius intēdi, quod in qualitatibus supernaturalibus manifestius patet; cum enim causa illarum sit infinita, & capacitas illarum subiecti, scilicet potentia obedientialis creaturæ nullū habeat terminum; imò quo amplius recipit tales qualitates redditur capacior ad perfectius illas recipiendum, tales qualitates nullum habent terminum, quem de potentia Dei absoluta non possint amplius & amplius excedere. Solum igitur dubitamus, an possit dari infinitum in actu secundum intensionem, id est qualitas aliqua, quæ nullum habeat actu terminum intentionis: ac perinde quæ non possit amplius intēdi.

2. Dicendum est omnino implicare contradictionem dari qualitatem secundum intensionem infinitam. Oppositum aliqui tenent. Sed conclusio est communis: primo, quia qualitas, & intensio qualitatis est accidens consecutum ad formam. Sed cuiusvis creaturæ forma est actu finita, & determinata. Ergo & illius qualitas, & qualitatis intētio. ¶ Secundo, quia

accid

nec potest fieri infinitum actu secundum intensiōem per additiōem finitæ intensiōis ad finitam intensiōem præexistentem, quia finitum additum finitæ non facit infinitum: nec productiōem aliterius sicuti actu infinitæ intensiōis, aut actu infinitæ intensæ qualitatis: ergo nullo modo potest dari actu infinitum secundum intensiōem. Antecedens quoad primam partem manet inter illud proponendum probatum, quod ad secundam vero probatur. Quia omnis qualitas, & intensio qualitatis limitatur per subiectum in quo qualitas recipitur, & in ordine ad quod per maiorem, vel minorem radiationem intenditur. Sed nihil in eo, in quo ab aliquo de facto limitatur potest esse actu infinitum. Ergo nulla qualitas potest habere actu infinitam intensiōem.

3^a. Obijciēs, quod qualitas supernaturalis, ut gratia, & charitas cum recipiantur in potentia obedientiali, quæ non est finita, aut limitata, & producantur immediate per diuinam virtutem, quæ etiam nullam habet limitationem, non est cur de facto absque termino infinite intensæ non possint produci: ac perinde possibile est infinitum actu secundum intensiōem.

Confirmatur, quia gratia habi-

tualis Christi est actu infinita, siquidem iuxta plurimum Theologo- rum sententiam, non potest etiam de potentia Dei absoluta amplius intendi. Ergo non implicat dari aliquam qualitatem secundum intensiōem actu infinitam.

Respondetur ad argumentū, quod eo ipso, quod qualitates supernaturales recipiantur in subiecto, licet secundum illius potentiam obedientialem, ab ipso subiecto limitantur: ac perinde earum intensio, quæ in ordine ad subiectum, & per maiorem in illo radiationem fit non potest esse actu infinita. Infinitas autem potentie obedientialis solum arguit, quod qualitate aliqua secundum quam liber illius intensiōem in illa recepta potest amplius, & amplius in illa intendi, quod est solum talem qualitatem esse secundum intensiōem infinitam in potentia.

Ad confirmationem responde- tur, quod ut late Deo dante osten- demus in commentarijs ad quæ- tionem septimam tertie partis D. Thomæ, gratia Christi habitualis, licet moraliter sit infinita, tamen in esse entis, & secundum intensiōem est actu finita, & potest per potentiam Dei absolutam amplius, & amplius intendi.

(?)

LIB. QVARTVS PHISICORVM.

Summa Textus huius libri.

IN primo capite ostendit Aristoteles, ad phisicum spectare loci considerationem, & inquirir, an sit locus. ¶ In secundo capite querit, natura loci in quo consistat. ¶ In capite 3. explicat octo modos, quibus aliquid possit esse in aliquo, & quare ratio de possit dici, aliquid esse in se ipso. ¶ In cap. 4. premittit aliquibus proprietatibus loci, definitionem illius assignat. ¶ In cap. 5. ostendit, qualiter vltimæ spheræ competat, esse in loco, & argumentis contra loci existentiam occurrir. ¶ In cap. 6. asserit, disputationem de vacuo ad phisicum pertinere, & proponit questionem, an detur vacuum in natura. ¶ In cap. 7. de finitionem vacui assignat, & ostendit, non dari vacuum, argumentisque in oppositum occurrir. In cap. 8. & 9. confirmat, non dari vacuū in rerum natura. ¶ In cap. 10. in-

quirir an sit tempus, & an idē numero *nunc* fluat per omne tempus, & in quo temporis natura consistat. ¶ In capite 11. tribus prædictis questionibus respondet, tempusque definit. ¶ In cap. 12. docet, tempus conuenire rebus ratione motus. ¶ In cap. 13. explicat aliqua aduerbia temporis, vt nūc, aliquando, & alia. ¶ In cap. 14. docet, vnicum esse tempus numerice, & specificce, numerum videlicet motus primi mobilis, quo omnia mesurantur.

QVAESTIO I.

Utrum locus sit vltima superficies corporis continentis locatum.

VNum supponimus, & aliud inquirimus in hac & sequenti questione, supponimus enim vt notum, locum esse; cum experientia constet corpora moueri, quod nihil est aliud, quam transire de loco in locum, & videamus graua, & leuia naturaliter in sua naturalia loca inclinari: inquirimus autem, quid sit locus.

R 2 2. Du-

2. Duplex est locus; alter in quo aliquid solum est definitiue, vt locus in quo Angelus non contētus aut circumscribitur à loco, sed potius ipsum continens locum, alter est locus continens & circumscribens locatū, qui est proprius locus corporū, & quia sicut ad Philicum solū spectat, agere de rebus corporeis, & de eorū motu physico, solū etiam pertinet, agere de loco circumscripitiuo corporum, de illo solum in praesenti inquirimus, quid sit?

3. Locum sic acceptum definit Arist. in hoc 4. lib. c. 4. quod sit *ultimum corporis ambientis immobile primum*. Et cum ultimum corporis ambientis sit illius superficies, communiter loci circumscribitur definitio, cum eadem distinctione Aristoteles coincidens, quod locus est *superficies ultima corporis continentis immobilis prima*. Vt autē huiusmodi definitionem, essentiali, quae loci explicemus, oportet, singulas eiusdem definitionis particulas declarare. Quae cum tres sint, nempe quod locus est *ultima superficies corporis continentis*; quod talis superficies est *immobilis*; & quod est *prima*, id est *immediata locato*; res istas particulas in hac & questione sequenti explicabimus.

4. Circa primam autem particulam omnibus debet esse certum, locum non posse esse materiā, aut formā, aut aliquod accidēs praeter vbi ipsius locati; quia quoties corpus aliquod mouetur, mutat locū;

imò ipsum moueri illius nihil est aliud, quā mutare locū, sed cū corpus mouetur, non mutat materiā, aut formā, nec aliquod accidēs intrinsecū, praeter vbi, aut per id, quod de loco ad locum moueatur, aliquid illorū variatur. Ergo in nullo illorum consistit locus.

5. Hoc ergo supposito, aliqui nō in vltima superficie corporis continentis locatū, illius locū constituunt, sed aliqui in quodā spacio imaginario, in quo quasi penetrariue est locatū, v. g. quod locus terrae nihil est aliud, quam intervallum illud, quod intercedit inter terrā & quā continentis illā, quod intervallum idem maneret, etiam si aqua destrueretur, & terra. ¶ Alij vero in aliquo verō reali spacio locū constituunt, existimantes, inter terrā v. g. & aquā aliquod spaciū verum, & reale, licet immateriale, intercedere, & penetrari cū ipso locato esseque propriū locū illius. ¶ Alij autē non in aliquo illorū, sed in ipso vbi intinsecō, quod locatū acquirat, per motū locale, illius locū consistere asserunt.

6. Dicendū tamen est cum Aristoteli & D. Th. & nostro Authore hic q. 1. cōmunique sententia, nullū illorū, sed solum superficiem vltimā corporis continentis locatū esse illius propriū locum. Et in primis quod non sit spaciū imaginariū, probatur. Tum, quia locatum circumscribitur existens in loco ab ipso loco debet realiter contineri: sed spaciū imaginariū cum non sit verum ens, sed

parum

purum nihil, non potest aliquid reale realiter continere. Ergo spacium imaginarium non potest esse locus alicuius corporis. Tum etiam, quia plura corpora, ut gravia & leuia, habent naturalem inclinationem ad aliqua loca sibi propria in quibus naturaliter conseruantur. Ergo cum spacium imaginarium sit purum nihil, illud non potest esse locus naturalis alicuius corporis. Ergo neque absolute potest esse locus illi. Tum denique quia cuiuslibet corporis ratio formalis ut conseruetur, & circumscribatur a loco, est illius quantitas, ita ut si illam non habeat vel non habeat extensionem quantitatis in ordine ad locum, etiam ad sit locus reale corpus ex se potest continere, & circumscribere, defacto illud non continet, nec circumscriberet, & tale corpus quauis habeat presentiam substantialem ad locum: non tamen habebit ubi, seu presentiam localem ad illum, neque erit in illo tamquam in loco, sicut non est in loco corpus Christi sacramentaliter existens subspectibus panis, quia ut sic existens licet habeat suam quantitatem: non tamen extensionem illius in ordine ad locum. Sed si corpus esset ut in loco in spacio imaginario, ad id non indigeret quantitate extensa in ordine ad ipsum locum, imo non posset habere illam extensionem in ordine ad tale locum. Ergo spacium imaginarium non potest esse locus alicuius corporis. Minor patet, quia quantitatem alicuius corporis esse extensam in ordine ad locum, nihil est aliud, quam illam esse coexten-

sam extensioni quantitatis loci. Sed spacium imaginarium nullam habet quantitatem, nec extensionem quantitatis. Ergo nullum corpus potest habere extensionem suam quantitatis in ordine ad spacium imaginarium. 7. Quod vero locus alicuius corporis non sit aliquod spacium reale, quod inter illud & aliud corpus intercedat, probatur, quia nullum reale intercedit spacium verum, & reale, quia illud non potest esse substantia, nec accidens corporeum, nec spirituale. Ergo nec aliquod ens verum reale. Antecedens probatur. Nam in primis non potest esse substantia spiritalis, nec accidens spirituale: sic enim non haberet extensionem, cui commensuraretur extensio quantitatis corporis locati, quod requiritur, ut in tali spacio corpus esset circumscriptive ut in loco. Nec potest esse substantia corporea. Tum, quia illa haberet suam propriam quantitatem, ac perinde esset impenetrabilis cum corpore locato. Tum etiam, quia ipsa substantia corporea deberet esse in loco, & ad id requireretur aliud spacium reale, quod esset substantia corporea, & ut illa etiam sit in loco, requireretur alia substantia corporea, & sic in infinitum. Quod denique non posset reale spacium reale esse accidens corporeum, etiam patet, quia praeterquam quod naturaliter est impossibile, accidens esse absque subiecto, si illud esset accidens corporeum, haberet quantitatem & esset in loco in alio spacio reali, quod etiam esset accidens corporeum & illud esset

vi in loco in alio, & sic in infinitū.

8. Quod autē locus corporis non possit esse: vbi intrinsecū ipsius corporis, quod acquirit per motū locatiōis, prob. Tum, quia vbi nihil est aliud, quā circumscripōis passiuacorporis ex circumscripōis actiua loci proueniēs. Ergo vbi seu præsentiā localis corporis ad locū nō est ipse loc⁹ corporis, sed aliquid distinctū à loco proueniēs in corpore, ex eo quod loc⁹ cōtineat, & circumscribat ipsū corp⁹. Tū etiā, quia locus nō est in locato: sed potius locatū in loco. Sed vbi est in corpore locato. Ergo vbi nō est loc⁹ illi⁹.

9. Relinquitur igitur ex prædictarum sententiarū exclusiōe, propriū cuiuslibet corporis locum esse ultimā superficiem corporis illud cōtinentis. Et directe id prob. quia locus cuiuslibet corporis est id, quod illud ambit, & secūdū omnem illius partē illud tangens circumscribit: ac perinde est aequale ipsi corpori locato. Sed id cōperit ultimę superficiē alterius corporis, quā est congrua corpori locato. Ergo talis ultima superficies corporis cōtinentis est proprius locus corporis contenti. Minor prob. Nam cū superficies habeat longitūdine, & latitudinē, & sit indiuisibilis secūdū profunditatem, vltima superficies corporis cōtinentis ratione suā longitudinis, & latitudinis tangit omnes partes corporis contenti, & quia est indiuisibilis secūdū profunditatem est cōgrua superficiē corporis contenti. Ergo illud totū ambit, & circūf

cribit, & est illi equalis, aliā autē superficies præter ultimā corporis cōtinentis non sunt contingue superficiē corporis contenti: ac perinde sola vltima superficies corporis cōtinentis est proprius locus corporis contenti.

10. Obijcies, quod cū motus localis sit transitus mobilis de loco in locū, ille videtur esse locus alius, cuius corporis, qui est terminus motus localis illius. Sed terminus motus localis est vbi, quod per motū acquirit mobile. Ergo ipsum vbi est locus corporis, quod mouetur. ¶ Conf. nam id est locus corporis a quo corpus accipit denominationē locati: sed nō à superficiē alterius corporis, sed ab vbi intrinsecū, quod per motū locale corpus acquirit, accipit denominationē locati. Ergo non superficies alterius corporis, sed intrinsecū vbi quod corpus per motū acquirit, est locus illius. Minor prob. quia denominatio locati est esse in loco, seu esse alicubi. Sed peritū vbi intrinsecū corpus dicitur esse in loco, seu esse alicubi. Ergo ab illo accipit denominationē locati. ¶ Resp. ad arg. quod duplex est terminus motus localis, intrinsecus videlicet, & extrinsecus, & in potētia ad vtrūq; est mobile, prius quā moueatur: est enim in potētia ad locū tanquā ad terminū extrinsecū motus, & vtrū mobile per motū coniungatur cū loco, & est in potētia tanquā ad terminū intrinsecū motus vbi, quod est accedēs quodā intrinsecū, q. corpus acquirit.

quiritur, eo quod per motū localem cō-
iungitur cum loco, & ab illo acti-
ue continetur, & circumscribitur.
Locus ergo non est quilibet ter-
minus motus, sed terminus dūta-
rit extrinsecus illius. ¶ Ad confir-
mationem resp., quod locus corpo-
ris est non quidem illud, à quo cor-
pus intrinsece, & formaliter deno-
minatur locatum, seu existens in
loco (id enim est ipsum ubi intrin-
secum, quod corpus acquirit per
motum) sed cum denominatio lo-
cati, seu ubicari licet sit denomina-
tio intrinseca, desumatur ab ali-
quo extrinseco, illud extrinsecum
à quo desumitur, est proprius lo-
cus corporis, & ab illo non tanquā
à forma, sed tanquā à terminō
transcendentali respectus, quem
importat ubi, corpus denomina-
tur locatum.

1. Resat autē explicare, quali-
ter superficies cōparetur ad locū:
aliqui enim existimāt cōparatā ad
illum ut genus ad speciem: Alij ve-
ro (quod videtur probabilius) quod
se habet ad locū ut materiale per
se tamen essentialiter requisitū ad
locum, quia licet superficies acci-
dat, quod sit vltima superficies cor-
poris cōrimentis, & sit immobilis,
& prima, id est, immediata locato,
ac perinde quod sit locus, locus ta-
mē tanquā propriū materiale, sine
quo saluari non potest, existit su-
perficie, & addit supra illam, quod
sit concava alias non posset conti-
nere locatū; esse autem superficiē
concavam, est figura & qualitas su-
perficie, Unde locus ut ex rebus di-

uersorum predicamentorū, ut ex
materia & forma constituitur: ha-
tamen quod superficies per se ad
locum requiritur, & locus pro su-
perficie ut pro suo proprio mate-
riali supponat.

QVAESTIO II.

*Utrum locus sit superficies immobilis
prima?*

PRO ex acta explicatione defini-
tionis loci alias duas illius par-
ticulas oportet explicare, & circa
primā ratio se offert dubitandi, q.
superficies, quæ est locus, non eadē
numero permanet, sed continuo
mutatur, ut non eadē nunc & pos-
tea superficies me ambit, & cōri-
net aeris, & arbore v. g. influuio
plātātā nō eadē, sed diuersa fluēs
cōrinet & ambit superficies aque.
Ergo locus & superficies, quæ est
locus, non est immobilis, sed po-
tius de vna mutatur in alterā. ¶ Si
dicas, quod licet nō sit eadem ma-
terialiter superficies aquæ, quæ cō-
tinet & circumscribit arbore. Influi-
mine plātātā, est tamen eadem for-
maliter, quatenus omnes quæ ma-
terialiter distincte transeunt su-
perficies aque eadē habent dif-
ferentiā ad centrū terre, & polos mū-
di. ¶ Cōtra est, quod nec eadē mo-
di in talibus superficiēbus distat:
cū enim illa sit vel respectu transcen-
dentalis ipsarū superficiērum ad po-
los mundi, vel relatio predicamen-
talis ad illos, & respectus transcen-
dentalis cū ipsis superficiēbus idē
tūc erit relatio autē predicamen-
talis ipsis superficiēbus inbegreat,
non videtur posse esse distincta

superficies, & eandē omnes illas habere distantia. Non solum igitur superficies loci materialiter non est immobilis, sed neque formaliter, ut dicit & connotat substantiam.

2. Nihilominus dicendum est cum Arist. & D. Thoma, & nostro Authore hic q. 1. communique sententia, locum ac superficiem, quae est locus, debere esse immobilem Aristoteles namque in hoc libro, tex. 4. 1. ait. *Est autem sicut vas locus transmutabilis, sic locus vas immobile.* Et infra textus ait. *Quare terminus continentis immobilis primus hic est locus.* Sentit igitur Philosophus (ut ibidē le. & 6. explicat D. Thom.) quod locus debet esse immobilis ad differentiam vasis, quod quamuis contineat aquam, non est locus illius, qui idem numero vas cum aqua, quam continet, mutatur de vno loco in alterum. Pro explanatione autem immobilitatis loci est aduertendum, quod locus non est sola superficies corporis locantis, neque ut praecisse continens locatum: sic enim superficies continens aqua esset locus aquae in illa contentae, quod negat Philosophus, cum aqua in eodem vase permanens contingat mutare locum. Et quia si sola superficies continens locatum esset locus, posset aliquod corpus moveri localiter, & non mutare locum, ut cum lignum mouetur super aquam cum semper ab eadem materialiter superficie aquae contineatur, si sola superficies ipsum lignum continens esset locus illius moue-

retur localiter lignum, absque eo quod mutaret locum, & nouum locum acquireret. Erē contra posset aliquod mutare locum, & non moueri localiter, ut arbor in flumine fixa, quae certum est, non moueri localiter, si sola superficies illam continens esset locus illius, mutaret locum, siquidem à diuersis superficiibus aquae transcurrentis successiue contineretur. Locus igitur est superficies continens locatum secundum ordinem talis distantiae & positionis in vniuerso: ita ut licet sint diuersae materialiter superficies, quae aliquod corpus continent, non tamen omnes illae sunt in eadem distantia ad polos mundi, omnes illae faciunt vnum numero, & immobilem locum, ut in exemplo arboris fixae in flumine, superficies aquae, quae successiue illam ambiunt, quauis materialiter distinguantur, tamen omnes illae cum continerent arborē sunt sub eadem distantia, omnes habent rationē vnius loci immobilis, & arbor ut ab omnibus contenta in eodem numero existit loco. Erē contra ut in exemplo ligni, quod mouetur per aquam, licet per totum motum perseueret eadem materialiter superficies aquae ipsum lignum ambiens, & continens, quia tamen eadem aquae superficies successiue mutat distantiam, habet rationem diuersi loci, & lignum mutat formaliter locum.

3. Ex his patet solutionē assignatā rationi D. Thomae esse optimā, & ad replicā aduersus illam factam resp. quod cum dicimus esse

eundem numero locum, & quod superficies habet eandem numero distantiam, non loquimur de eadem numero distantia materialiter: hec enim (vt argumentū probat) etiā materialiter variatur, & multiplicatur, variata & multiplicata materialiter superficie, quæ talē dicit distantiam, sed loquimur de eadem numero distantia formaliter, hoc est, quod idē formaliter est numero locus, cum eadē vel diuersa materialiter superficies est in tanta, & non in maiori, aut minori distantia, & ita quia omnes superficies aquæ, quæ successiue continēt arborē in flumine fixam, quāuis quælibet illarum; sicut materialiter est ab altera superficie diuersa, ita etiā habet distantiam materialiter à distantia alterius superficie distinctam; quia tamen omnes illæ habent æqualem, & non maiorem nec minorem distantiam ad polos mundi, omnes illæ habēt eandem numero distantiam formaliter, & cōstituūt vnū formaliter numero locū immobilē, & in ratione loci formaliter omnino inuariatū.

4. Aduersus hanc tamē solutionē & explicationē immobilitatis loci obijcies primo, quod manēre eadē, id est tanta, & nō maiori, nec minori distantia ad polos mundi, stat mutare locū. Non igitur vnitas, & immobilitas loci penes eandē, id est æquale distantiam ad polos mundi desumitur. Antecedēs prob. Nam si quis ad motum nauis moueatur versus oriens, & mora prior per ipsam nauē ipse mouea-

tur æquali velocitate versus occidēs, talis motu illo suo proprio vere mouetur: ac perinde mutat locū, & tamē manet æqualiter distans ad polos mundi, siquidē quāuis suo motu fieri intrēdat magis distans ab oriente, motu æquali nauis trahitur versus oriens, & ita cū tali duplici motu manet æqualiter distans, atq; cū incipit moueri, ita ergo cū æquali distantia stat mutari talis hominis locum. ¶ Resp. negando antecedens, & ad probationem dico, quod licet talis homo videatur moueri intra nauem motu progressiuo, re vera quia per motū contrariū nauis non fit diuersimode, aut inæqualiter distans ad polos mundi: talis homo non mouetur, nec mutat locū, sed sicut manet eodē modo distans ad polos mundi manet in eodē formaliter numero loco, & solum motus illius per nauem est ad modū motus saltationis sursum eleuando pedes; non tamen mutando totū corpus de loco in locum: exemplū huius est optimū in homine, qui intra rotā, vt illam circum voluat, mouetur, qui quamuis videatur intra rotā ambulare, & motu progressiuo moueri, quia per motū contrariū rotæ retrahitur, & fit quod eodē modo, & æqualiter maneat distans ad polos mundi, reuera talis homo secundum totum corpus non mouetur, nec mutat locū, sed formaliter in eodē numero loco permanet, & solum motu saltationis sursum eleuando pedes, mouetur, & fatigatur, ac si vero motu pro-

progressiuo moueretur.

5. Obijcies secundo, quod etiā si Deus destrueret polos mundi, centrum videlicet terrę, & celum, adhuc homo v.g. existēs in aliquo loco, posset in illo quiescere, ac perinde esse in eodē numero loco, sicut antea: & tamen vnitas talis loci non desumeretur ab eadē distantia ad polos mundi, siquidē cū poli non permanerent mundi, nec esset aliqua distantia ad illos. Ergo vnitas loci non sumitur ab vnitate distantie ad polos mundi.

Resp. cum nostro auctore hic q. 1. quod in ea hypothesi maneret talis locus cum eadē distantia imaginaria ad polos mundi, id est, quod cum ipse locus nō moueatur, imaginatur, & consideratur cum eadē distantia ad polos mundi imaginaries, quia si ponerentur, vt antea, eodem modo ab illis distaret, & hoc sufficit ad vnitatem formaliter numericam illius loci, sicuti si mobile de illo ad alium locū tunc mutaretur, quia consideraretur sub diuersa inequali distantia ad polos mundi imaginarios, sufficeret eadem diuersitas imaginariae distantie, vt locus, quem tale mobile per motum acquireret, esset formaliter numericē distinctus à loco, quem prius quam moueretur, habebat.

6. Quoad secundū, quod in hac questione inquirebamus, videlicet an superficies, quæ habet rationem loci, debeat esse prima, id est immediata locato, ratio dubitandi est, quod talis superficies, vt po-

te contringua superficiē conuexe locari est omnino æqualis ipsi locato. Sed locus non debet esse æqualis locato. Non igitur locus consistit in superficie corporis continens, quæ est prima, id est immediata locato. Minor prob. quia locus formaliter vt locus continet locatum. Sed continens aliquid nō potest esse æquale contento, sed debet esse maius illo. Ergo locus nō potest esse æqualis locato.

7. Nihilominus dicendum est, non quātecūque superficiē corporis continens, sed primam, id est immediatam locato, habere rationem loci proprii ipsius locati, vt distinguitur ab illius loco communi, qui ipsum in ad æquare cum alijs pluribus continet: ita enim hanc definitionis particulam explicat D. Thom. lect. 6. asserens: *Dicit autē primū, vt designet locū propriū, & vt excludat locum cōmunem.*

8. Ad rationem autē dubitandi resp. negando minorem, in d. ex eo quod locus debet esse æqualis locato, colligitur illud, non inqualiter superficie corporis continens, sed in prima, id est in illa, quæ est immediata locato, locum formaliter debere consistere. Vnde ad arg. resp. quod corpus, cuius vltima superficies est locus alterius corporis, ipsum ratione sua talis superficiē continet, vt quod illius tamentalis vltima superficies est ratio continēdi, & vt quo continet locatum: & ita sufficit, quod corpus ipsum, cuius vltima superficies est locus, sit maius corpore lo-

cato,

caro, & contrōto; nō ramen requiritur, quod ipsa superficies, quę formaliter est locus, sit maior locaro, sed potius quod sit illi equalis. Cū enim dicitur, quod omne cōtinēs est maius contento, intelligitur de continēte ut quod, non vero de continēte ut quo, seu ratione immediate continēdi: hæc enim potius debet esse æqualis contento, ut nihil illius ab illa nō cōtineatur.

QVAESTIO III.

Utrum omnia corpora sint in loco?

Supponimus, ut quæst. præcedēti insinuauimus, corpus esse in loco ratione suę quantitatıs, quarecitur capax, ut possit circumscribi, & contineri à loco. Vnde sicut formę tam substantiales, quã accidentales sunt quantę ratione quantitatıs totius corporis, ita etiam ad existētiā corporis in loco ipsę etiam sunt in loco.

2. Hoc ergo supposito inquirimus, an omnia corpora sint in loco, & certum est omnia corpora corruptibilia, tam mixta, quã elementaria esse in loco, & aliqua illorum ut mixta variare locum, quamuis aliquem naturalem sibi vendicet locum, ut pisces in aqua, volucres in aere, & cetera animalia in terra ut in loco magis sibi connaturali existunt. Elementa autem determinatum sibi exigunt locum, ut terra aquam, aqua aerē, aer ignem, ignis concavum lunę. Et cum omnes sphęre cęlestes sint contiguz, certum est, primā sphę-

ram cęlestem esse ut in propriobloco in superficie concava sphęre sequentis: & hanc in superficie concava sphęre illi superioris, & sic usque ad ultimam sphęrā, de qua solum dubitatur, an illa sit in loco.

3. Quæstio autē de vltima sphęra in duplici sententia potest procedere. In sententia videlicet Aristotelis non agnoscētis aliquod cælum immobile, sed existimantis, ultimam sphęram mobilem esse simpliciter vltimum cælum, nec post illam aliud esse cælum. Vel in vera sententia Theologorum asserentium præter omnes cælōs mobiles esse cælum empyreum immobile, quod est sedes beatorum.

4. Et quidem in hac vera sententia Theologorum dicendum est, vltimam sphęram mobilem, esse ut in loco in vltima superficie concava cęli empyrei immobilis eodem modo continētis talē vltimam sphęram mobilem, quod alia interior sphęra cęlestis ab immediate sibi superiori sphęra continetur. Ipsum autem cælum empyreum immobile non est actu in loco propter rationes, quibus statim ostendemus, quod etiam si vltima sphęra mobilis esset simpliciter vltima, illa non esset actu in loco: à fortiori enim id probant de cælo empyreo, & immobili de illo enim est minor difficultas, cum, ut videbimus, quod precipue viget, quod vltima sphęra mobilis, etiam si esset simpliciter vltima, deberet esse in loco, est motus

tus illius, qui difficile absque eo quod talis sphaera non esset actu in loco, videtur posse saluari.

5. In sententia igitur Arist. ponēris vltimā sphaerā mobilē, & vltima illā nullū aliud calū, aliqui existimant, illam esse actu in loco. Alij quidem asserentes, quod est vt in loco, in spacio imaginario, quod cōsideratur post vltimā sphaerā. Alij vero, vt Auempace, quod est vt in loco in superficie conuexa sphaeræ sequentis ab ipsa vltima sphaera contentā. Aliqui denique, vt Auerroes, quod vltima sphaera est, vt in loco in centro, circa quod mouetur, quia centrum immobile tribuit immobilitatem in ratione locati vltimæ sphaeræ.

6. Dico primo. Vltima sphaera quacūque illa sit, etiam in sententia Arist. quod sit mobilis, non est actu in loco. Ita noster auctor hic cum communi sententia, quæst. 1. & expressse Arist. in hoc lib. cap. 5. tex. 42. dicens: *Cui quidem igitur corpori inest aliquid extra corpus continens ipsum, hoc in loco est, cui vero non minime, ubi D. Thom. ibi: Concludit ergo ex præmissis, quod cum locus sit terminus continentis, cuiusque corpori adiacet aliquid corpus continens ipsum exterius, hoc est in loco simpliciter, & per se. Cui vero corpori non adiacet aliquid corpus exterius continens ipsum, minime est in loco; tale autem corpus in mundo non est, nisi vñ scilicet vltima sphaera, quæcūq; sit illa. Vnde secundū hanc determinationē sequitur, quod vltima sphaera nō sit in loco.*

7. Hinc deducitur efficax conclusio

tionis ratio, quia quodlibet corpus vt sit actu in loco circumscripiue, debet actu ab aliquo loco realiter cōtineri. Sed nullus est locus, qui actu realiter contineat vltimā sphaerā. Illa igitur non est actu in loco. Minor prob. & simul excluditur opposita sententia, quia nō potest vltimā sphaerā continere realiter spaciū imaginariū, quod post illā consideratur; illud enim cum non sit aliquid reale, sed purū nihil; nō potest aliquid corpus realiter cōtineri; nec potest vltimā sphaerā cōtineri superficies conuexa sphaeræ sequentis; cū porius illa ab vltima sphaera cōtineatur; alias idē respectu eiusdē esset simul cōtinēs, & contentū, locus & locatū, quod est impossibile. Nec deniq; centrū potest cōtineri vltimā sphaerā, cum non solū non sit illi contiguū, quod erat necessariū, vt illā immediate, & vt locus proprius illius cōtineret, sed potius multum distās ab illa. Nihil ergo est, quod actu realiter vltimā sphaeram contineat; ac perinde in quo illa actu sit, vt in loco.

8. Dico secundo: vltima sphaera secundū suas partes est in loco, non quidē actu, sed in potētia. Prima pars concludit nostri Auctoris cū Arist. D. Tho. & patet. Quia cū vltima sphaera, in sententia Arist. etiam sit mobilis, nō moueatur, nisi circulariter ratione suarū partium, quæ mutant distantiam. & vna pars succedit in distantia alterius, prima sphaera ratione suarū partium dicitur quodammodo esse in

in loco. ¶ Secunda autem pars conclusionis eius ē Aristotelis, & D. Thomæ probatur, & explicatur, quia ut vltima sphaera ratione suarum partium esset actu in loco, deberet vna illius pars esse ut in loco in altera, cum non sit aliquis locus extrinsecus vtriusque. Sed vna pars vltimæ sphaeræ non est in altera parte actu ut in loco, sed solum in potentia. Ergo vltima sphaera ratione suarum partium nō est actu, sed solum in potentia in loco. Minor probatur, quia ut aliquid sit actu in loco, debet esse actu diuisum, & non continuatum cum ipso loco: locus enim cum debet esse extrinsecus locato, non debet cum illo continuari: sed illi tantum esse contiguus. Sed omnes partes sphaeræ inter se continuantur, nec sunt actu diuisæ. Ergo vna non est actu in altera tanquam in loco. Sed vna pars quatenus potest ab altera realiter saltem super naturaliter diuidi, & separari, & sic ab illa diuisa, ab illa realiter contineri, dicitur in potentia esse in illo tanquam in loco. ¶ Quod si dicas, totam vltimam sphaeram eadem ratione possedit in potentia ut in loco in alio corpore, quod post illam potest Deus creare, & illud potest illam continere. ¶ Respondetur, quod talis potentia est multum remota, siquidem non solum actu tale corpus non continet vltimam sphaeram, sed nec illud realiter existit in rerum natura, sicut vera existunt partes vltimæ sphaeræ, & solum eis de

ficit separatio, & diuisio vnius ab altera, ut vna illarum alteram, ut proprius illius locus actu contineatur. Et ita magis proprie dicitur vna in altera in potentia ut in loco.

9. Aduersus primam secundæ conclusionis partem obijcies, quod vltima sphaera saltem ratione suarum partium actu mouetur, siquidem ratione illarum actu licet mutat distantias, & vna illius pars succedit in distantia alterius, & altera sic diuersimode distans, atque antea. Ergo vltima sphaera saltem ratione suarum partium est actu in loco. Consequentia probatur, quia quidquid localiter actu mouetur, eo modo quo mouetur, debet esse in actu in loco, cum actu moveri nihil sit aliud, quam actu mutare loca. Ergo si vltima sphaera saltem ratione suarum partium actu mouetur, ratione saltem illarum debet esse actu in loco.

Respondetur, quod duo includit motus proprie localis, quod mobile videlicet mutet locum, & quod mutet distantiam. Vltima igitur sphaera dicitur ratione suarum partium actu moveri localiter quoad hoc secundum quod ratione illarum mutat distantiam, & vna pars succedit in distantia alterius, & altera est in diuersa distantia, atque antea, & ad hoc præcisse non requiritur, quod vltima sphaera etiam ratione suarum partium, sit actu in loco, sed quod actu habeat plures partes etiam si inter se
actu

actu non diuisas, & separatas; non tamē dicitur vltima sphæra locali ter actu moueri etiam ratione suarum partium per mutationem loci, quia cum illius partes, sicut & ipsa tota sphæra, non sint in aliquo omnibus illis extrinseco, nec illæ inter se sine actu diuisæ, & separatae, vt vna sit in altera tanquam in loco, vltima sphæra, nec ratione sui, nec ratione suarum partium est actu in loco, vt actu per mutationem loci moueatur.

QVAESTIO IV.

Utrum corpora vendicent sibi propria loca naturalia, & in quo ratio loci naturalis consistat?

Certum omnibus esse debet, aliqua esse corporibus loca propria, & connaturalia, in quibus connaturalius, quam in aliis locis existunt, & in quibus connaturaliter quiescunt, vt pisces videmus naturaliter, vt in loco proprio existere in aqua, & ab illa extractos, vt ad illam reuertantur, naturaliter inclinari, & extra illam non conseruari. Videmus etiam grauiā in nullo loco præter centrum naturaliter quiescere, sed semper, vt descendant in centrū, naturaliter inclinari, & extra illud violentè derineri.

✱ Certum est etiam proprium naturalem locum terræ esse aquā, aquæ aerem, aeris ignem, ignis concanum locū, & cuiuslibet sphære celestis superficiem concanam

sphære illi immediate superioris, præter vltimam sphæram, de qua iam quæstione præcedenti diximus.

3. Solum igitur est dubium, in quo consistat ratio loci naturalis, & quid addat supra locum absolutū, & mathematicum, qui solum dicit quantitatem continentem locum: videtur enim non addere (vt aliqui volunt) qualitatem aliquam conseruatiui loci. Tū, quia sphære cælestes vendicant sibi loca naturalia, qualibet scilicet sphæra sphæram immediate superiore. Et tamen in vna sphæra non sunt qualitates conseruatiuæ alterius sphære: cum enim omnes sphære sint incorruptibiles, non indigent aliquibus qualitatibus, vt conseruentur. Tum etiam, quia locus naturalis, vt diximus, aeris est ignis. Et tamen in illo non sunt qualitates conseruatiuæ, sed potius destructiuæ aeris, calor videlicet sufficiens ipsum aerem ignire: si enim extra suum locum naturalem in his inferioribus videmus ignem propter suū calorem aerem immediatū quoad partes sibi proximiores ignire, quanto magis ignis in suo loco naturali aerem igniendo destruet. Tantum ergo abest, quod in igne sint qualitates conseruatiuæ aeris.

4. Dicendum est, quod quamuis non possint negari in loco naturali elementorum qualitates conseruatiuæ loci, re vera quod præcipue constituit locum in ratione loci naturalis cuiuslibet loci est ordo;

ordo, & positio vniuersi cuiuslibet corpori iuxta suam naturam conueniens. Prima pars conclusionis explicatur, & probatur. Nam quāuis elementa habeant qualitates adinuicem contrarias, vt tamen vnum elementum sit locus naturalis alterius, & illud totaliter non destruat, debet symbolizare in aliqua qualitate cum illo. Ergo locus naturalis corporū corruptibilium dicit aliquam qualitatem conseruatiuam locati. Antecedens probatur. Nam propter huiusmodi conuenientiam in qualitatibus videmus, quod terra quæ est siccā, & frigida est vt in loco naturali in aqua quæ est frigida, & humida, & aqua in aere, qui est humidus, & calidus; ac denique aer in igne, qui est calidus, & siccus.

5. Secunda autem pars conclusionis est nostri auctoris, hic quæst. 2. in solutione ad 2. & probatur, talem symbolizationē qualitarum, licet sit requisita ad locū naturalem elementorum; non tamen esse præcipue, & adæquate constitutiui in ratione loci naturalis, quia alias, cum sicut terra v.g. symbolizat cum aqua in frigiditate, symbolizet etiam cum igne in siccitate; & sicut aer symbolizat cum igne in calore, symbolizet etiam cum aqua in humiditate, non esset ratio, quare aqua magis quam ignis esset locus connaturalis terræ, & ignis magis quā aqua esset locus naturalis aeris. Non igitur sola prædicta qualitatū symbolizatio est quæ consti-

tuit locum in ratione loci naturalis elementorum.

6. Quod præcipue ergo illum constituit, est ordo, & positio vniuersi, iuxta cuiuscumque corporis naturam, & vt omnia corpora sublimaria accipiant cælestes influentias: ob hoc enim omnia illa debent esse contigua, & vnum esse in altero tanquam in loco. Et quia terra inter omnia elementa est grauior, debet esse omnium infima, & vt in loco naturali in aqua, quæ est minus grauis, quam terra, & terra debet esse, vt in loco naturali in aere, qui cum sit minus leuis quam ignis, debet esse sub ipso: ac denique ignis vt in loco naturali debet esse in prima sphaera, in concavo videlicet lune, vt recipiat influentiam illius, & aliorum orbium cælestium. Ipse autem orbis cælestes iuxta immediatam dependentiam, quoad motum vnius ab altero vnus vt in loco sibi naturali est in altero, & nō propter aliquam qualitatem conseruatiuam, quia hæc solum requiritur in loco naturali corporum corruptibilium, & per hoc patet ad primam partem rationis dubitandi.

7. Ad secundam autem partē rationis dubitandi, quatenus contra primam partem nostrę conclusionis procedit, responderetur, quod potius ratione caloris ignis in quo symbolizat cum aere saltem propter rationem inadaquatam, & aliud requisitum ad rationem loci naturalis aeris, ignis est locus connatu-

connaturalis aeris, qui ratione suę humiditatis resistit, ut licet partes illius proximiores igni aliquantulum inflamentur, ipse tamen aer totaliter non destruitur, & propter talem aeris ratione suę humiditatis resistentiam, & quia ignis non habet adstuitatem, ut in partes magis distantes aeris possit agere, aer non totaliter destruitur ab igne, sed potius propter dispositionem vniuersi, & cuiuslibet elementum naturam, & maiorem, vel minorem grauitatem, ut in sibi proprio loco naturali aer est in superficie concava ignis.

QVAESTIO V.

Utrum duo corpora possint esse penetrantius in eodem loco?

Corporum impenetrabilitas nihil aliud est, quam quod corpus quantum, & extensum in ordine ad locum ab eodem loco aliud corpus in illo praexistens expellat, vel aliud corpus in eodem loco secum non admittat. Huiusmodi autem expulsio vnius corporis ab altero in eodem loco secundum aliquos fit efficiens. Sed probabilius est, non fieri, nisi formaliter ratione ipsius quantitatis extensae in ordine ad locum, ad quam sic localiter extensam, ut effectus illius formalis secundarius sequitur expulsio alterius corporis ab eodem loco.

2. Esse autem duo corpora penetrantius in eodem loco, nihil est

aliud, quam quod vtrumque simul ab eadem superficie concava loci continetur, & circumscribatur. Et cum contineri, & circumscribi à superficie concava loci, non possit corpus, nisi habeat quantitatem, & extensam in ordine ad locum, ut duo corpora penetrerent, & sine circumscriptione in eodem loco requiratur, quod vtrumque habeat quantitatem, & vtrumque habeat suam extensionem in ordine ad locum, & solum ab utroque auferatur aliud effectus secundarius quantitatis posterior extensione in ordine ad locum, scilicet expellere ab eodem loco illud corpus, cum quo penetratur. Si autem Deus ab aliquo corpore auferret quantitatem, vel faceret, quod ab illius quantitate non sequeretur actualis illius extensio in ordine ad locum, licet id esset miraculum, eo tamen supposito, nec esset novum miraculum, quod in loco, ubi ante eum sua extensione localiter erat illud corpus, possetur simul aliud corpus localiter existens; nec id esset talia duo corpora penetrari, sed esse simul, vnum localiter circumscriptum, & alterum indiuisibili praesentis, & non ut in loco, qualiter substantia corporis Christi, & illius quantitas est indiuisibiliter praesens ad locum, ubi localiter circumscriptum est quantitas panis, qui fuit conuersus in corpus Christi.

3. His ergo suppositis dico primo. Naturaliter est impossibile duo corpora esse simul penetrantius

de in eodem loco. Conclusio est communis & à posteriori colligitur, eo quod experientia constat quod eo ipso quod aliquod corpus ponatur in loco, expellitur ab eodem loco corpus ibi existens. Ergo id corpori quanto & habenti extensionem in ordine ad locum ex natura sua competere ac perinde naturaliter saltem non potest fieri, quod duo corpora quanta, & utrumque cum sua extensione in ordine ad locum in eodem simul loco penetratiue existant.

4. Nec huic veritati aliqua obstat experientia, quod in vase cineribus pleno potest simul recipi tantum aqua, vel saltem paulominus, ac recipi posset in eodem vase absque cinere, quod non videtur posse contingere, nisi duo talia corpora cineris, & aqua in eodem simul vase penetratiue existant, ac perinde id naturaliter non est impossibile. Similiter inferro cādente est verus ignis in eodem loco existens ferrum: ac perinde naturaliter videtur cum ferro ignem posse penetrari. ¶ Non, inquam, huiusmodi obstat experientia: neutrum enim horum fit per penetrationem corporum in eodem loco, sed primum contingit, quia cum cineres sint multum porosi, & inter patres illorum fit aer per ad mixtionem cum aqua condensantur, & aer expellitur: ita ut in eadem vase possit recipi simul cum cineribus parum minus aqua ac sine cinere. Secundum autem fit per id quod in fer-

ro sunt aliqua minutissima partes porosa, ex quibus expellitur aer, & introducit ignis, non qui penetratur cum ferro, sed qui fit localiter in illius spacijs, in quibus aer continebatur.

5. Dico secundo. Supernaturaliter possunt duo corpora penetratiue esse simul in eodem loco: oppositum tenet Durandus in 4. dist. 44. quaest. 6. Sed conclusio cum D. Thoma in 4. dist. 44. quaest. 2. art. 2. quaest. iunctura 3. est communis. Et probatur primo ab exemplis. Christus enim transiit per uterum virginis, salva ipsius B. Virginis corporali integritate, quod fieri non potuit, nisi corpus Christi cum corpore B. Virginis tunc penetraretur. Neque enim dici potest cum Durando patres B. Virginis fuisse dilataras ut Christus exiret: ut fieret in statu innocentiae. ¶ Id enim derogat summæ integritati B. Virginis in partu, quæ unanimiter Ecclesia fateatur, & Patres, nec mulieres in statu innocentiae, licet absque dolore parerent, corporalem integritatem seruarent. ¶ Nec potest dici, quod Christus exiit de utero B. Virginis in terram non transiēdo per medium. ¶ Id enim derogat veritati partus, qui proprie non fit, nisi cū fetus exit per matrem, & transiēdo per mediū ex utero matris.

6. Similiter non reserato lapide Christi exiit de sepulchro, quod fieri non posset, nisi corpus eius gloriosum cum lapide sepulchri penetraretur. Et quamvis ex

scriptura non conſer Chriſtū clauſo exiſſe ſepulchro, id omnes facerentur Patres, & ex antiqua traditione tener Eccleſia. ¶ Nec poteſt dici, quod corpus Chriſti glorioſum ita eſt conſtrictum, vt per rimulas, vel iuncturas lapideis ſepulchri abſque penetratione poterit exire, quia tanta conſtrictio, & condenſatio præterquam quod non videretur etiam in aliquo corpore glorioſo poſſibilis, heri nequit abſque magna illius alteratione, quæ impoſſibilitati corporis glorioſi non congruit.

7. Præterea, vt Ioann. 20. conſtat, Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem non ſemel introiuit ad diſcipulos ianuis clauſis, quod fieri non poſſet, niſi cum ipſis ianuis corpus Chriſti penetraretur. Dicere enim, quod corpus Chriſti glorioſum ita eſt conſtrictum, & condenſatum, vt per rimulas portarum abſque penetratione introiret, iam manet impugnatum. ¶ Nec poteſt dici, quod cum fores eſſent clauſæ, breuiſſimè fuerunt apertæ, vt Chriſtus introiret, & ſtatim iterum clauſæ: id enim manifeſte contradicere tui eſt eni. *Cum fores eſſent clauſæ, & quod ianuis claſſis aperit Ieſus.* Si enim, vt introiret, fuiſſent vel breuiſſimè apertæ, non ianuis clauſis, ſed potius ianuis apertis introiſſet Ieſus.

¶ Nec denique dici poteſt, quod licet fores eſſent clauſæ, introiuit Ieſus per fenestrā, id enim con-

que indicant, ipſum introiſſe per ianuas. Contradicit etiam comuni intelligentiæ Patrum, quod vt denotaret Euangelista, miraculū introitus Chriſti per ianuas clauſas notanter aduertit, quod fores eſſent clauſæ.

8. His omniſibus adde, quod corpus Chriſti glorioſum aſcendit vſque ad vltimum cælū, quod, cum cæli ſint incorruptibiles, & indiſſibiles, fieri non potuit, niſi corpus Chriſti omnes cælos penetraret, & ob id ſic Chriſti in cælum aſcēſum explicuit Apoſtolus ad Hebræos 4. dicens. *Habentes ergo Pontificem, qui penetravit cælos, Ieſum.*

9. Secundo probatur conſequentia. Quia vnum corpus ratione ſuæ quantitaris ab eodem loco expellere alterum, vel ſi (vt aliqui autumant) Jeſu facienter, vel, vt probabilis eſt, in genere cauſæ formalis. Sed ſi in genere cauſæ efficiētis ea fiat expulſio, poteſt eā Deus impedire, ſuum ad id denegando concurſum. Sicut ſupernaturaliter poteſt eo modo quemlibet cauſæ efficiētis impedire effectum. Si autem talis expulſio vnius corporis ab alio fiat media quantitate in genere cauſæ formalis, ea expulſio non eſt effectus formalis primarius, ſed ſecundarius quantitaris, ſed poſtea aliqua forma, poteſt Deus illius effectum ſecundarium impedire. Ergo poteſt Deus ſupernaturaliter facere, quod vnū corpus non expellat alterū ab eodem loco: ac perinde quod vtrūq; penetratiue exiſtat in eodē loco.

Conſe-

Confirmatur, quia licet uterque sit effectus formalis secundarius quantitatis, inferior & magis intrinsecus effectus quantitatis est extensio illius in ordine ad locum, quam impenetrabilitas cum altero corpore, & actualis expulsio illius ab eodem loco, cum huiusmodi actualis expulsio non sequatur ad quantitatem, nisi media illius extensione in ordine ad locum. Sed posita quantitate alicuius corporis, & illius ratione essentiali, extensione videlicet partium in ordine ad se, potest Deus diuinitus facere, quod non sequatur illius extensio in ordine ad locum, unde factum id facit in corpore Christi existente in Sacramento Eucharistiae, ubi suam retinet quantitatem, & extensionem partium in ordine ad se absque extensione in ordine ad locum, ita ut esset ibi localiter, & simul circumscriptus in pluribus locis, quod quaestione sequenti ostendimus esse impossibile, & esset in eodem loco penetratio eum quantitate panis. Sicut igitur potest fieri diuinitus, quod quantitas non habeat extensionem in ordine ad locum, ita etiam quod extensio in ordine ad locum non habeat effectum secundarium expellendi aliud corpus ab eodem loco per quod penetraretur cum illo, & utrumque existat simul localiter in eodem loco.

20. Aduersus secundam conclusionem obijci poterat, quod cum impossibile sit, unum corpus esse simul in duobus locis, impossi-

le videretur, duo corpora esse simul in eodem loco. Sed de hac paritate quaestione sequenti. Unde aliter obijcies primo, quod corpus in loco essentialiter dicit priuationem & exclusionem alterius corporis ab eodem loco. Ergo nec supernaturaliter fieri potest, quod duo corpora sint simul in eodem loco. Antecedens probatur, quia forma in subiecto, ut forma substantialis in materia essentialiter infert priuationem, & exclusionem alterius formae substantialis ab eadem materia. Ergo à simili corpus in loco essentialiter dicit excludere aliud corpus ab eodem loco, & reddere locum incapax, ut simul cum illo aliud contineatur locum.

Respondendo antecedens, & ad probationem neganda est consequentia. Disparitas est, quod duae formae substantiales non penetrantur, nec in ordine ad actuandam materiam se habent per modum unius, sed per modum plurium, & quolibet, licet quia amissibilis est, non satiet appetitum materiae, replet tamen dum est in illa capacitem ut simul aliam recipiat formam substantialem, quae cum praecedenti nullatenus in ordine ad materiam se habeat per modum unius formae. Duo autem corpora semel inter se penetrata se habent in ordine ad locum per modum unius locati; quia licet quolibet illorum retineat suam extensionem in ordine ad locum, sic tamen penetratum non maiori utriusque quā quodlibet illorum extensione coexistit.

QVÆSTIO VI.

loci: ac perinde in ordine ad locum
vtrumque tale corpus se habet per
modum vnius locari, nec vnum
alterum ab eodem excludit lo-
co.

1. Obijcies secundo, quod
si duo corpora possent penetrari,
& in eodem simul existere loco,
possent etiam partes eiusdem cor-
poris vna cum altera penetrari, &
illa cum alijs, & omnes sic pen-
etrare in eodem existere loco, ita
vt maximum corpus, vt cælū, pos-
set vt in loco in paruo vase cõtine-
ri, quod videretur impossibile, & ex
eo sequeretur, quod totum cælum
non esset maius aliqua sua parte
signata, siquidem cum illa omnes
partes cæli possent penetrari, &
omnes illæ non maiorem, quàm
sola talis pars occuparet locum.

Responderetur concedendo se-
quelam: nec enim est impossibile,
quod per penetrationem partium
alicuius corporis totum illud quã-
rumvis alias antepenetrationem
magnum in paruo loco conti-
nearur, & quamvis totum sit ma-
ius sua parte, quatenus plures ha-
bet partes quam illa, & maiorem,
quam illa petit ex se extensione
in ordine ad locum, facto tamen
miraculo penetrationis partium
inter se eiusdem corporis, non est
inconueniens, quod in ordine
ad locum totum non sit
actu maior sua
parte.

*Utrum vnum corpus possit esse simul
in duobus locis?*

LOquimur de existentia in lo-
co circumscriptione: certum e-
nim secundum fidem est, iuæ cor-
pus Christi esse circumscriptione in
cælo, & simul sacramentaliter, &
incommensurabiliter, licet cum propria
quantitate, absque extensione ta-
men illius in ordine ad locum est
in diuersis hostijs confectatis, &
subdiuersis speciebus panis quan-
tumvis distantibus. Difficultas er-
go solum est, an idem numero cor-
pus possit simul localiter circums-
criptione esse in duobus, vel pluri-
bus locis, quorum quilibet ei sit a-
dequatus, & à quolibet illorum ta-
le corpus totaliter, & adæquate
circumscribatur. Et eadem difficul-
tas est de Angelo, an eo modo, quo
est in loco, scilicet definitiue, pos-
sit esse simul in pluribus locis sibi
adæquatis: quæstionem tamen ma-
gis ad philosophum pertinentem so-
lum de existentia circumscriptione
corporis in loco disputabimus, &
ex illius resolutione proportiona-
biliter dicendum erit de existen-
tia Angeli in pluribus locis defi-
nitue.

2. Suppono, quod si duo loca pe-
netrarentur, tunc non esset incon-
ueniens, quod aliquod vnum cor-
pus esset simul in tali duplici loco
sic penetrato, imò tunc nō posset
esse in vno tali loco, quin esset in
altero, quia vtriusq; sic penetratus

se habet per modum vnius loci, & vniuersique loci ne penetrari superficialiter; concava adaequatur superficialiter conuexa corporis locari. Difficultas ergo solum est, an idem numero corpus possit supernaturaliter esse simul in duobus locis sibi adaequatis, & ad inuicem non penetratis.

3. Dicendum est, implicare, quod vnum & idem numero corpus sit simul circumscrip-tiue in duobus, vel pluribus locis sibi adaequatis. Oppositum tenet Scotus in 4. dist. 10. quaest. 2. & aliqui recentiores extra scholam D. Thomae. Conclusionem tamen docet ipse D. Thomas 3. part. quaest. 75. art. 1. ad 3. & in 4. dist. 10. quaest. 1. art. 3. quaestiuicula 2. dist. 44. quaestiuicula 2. art. 2. quaestiuicula 3. ad 4. ubi dicit: *Quod vnum corpus esse simul localiter in duobus locis, non potest fieri per miraculum.* Et cum omne, quod non implicat contradictionem, possit saltem per miraculum & potentiam Dei absolutam fieri, sentit id implicare contradictionem, & nec per potentiam Dei absolutam fieri posse. Et quodlibero 3. art. 2. ubi dicit: *Quod corpus esse in duplici loco circumscrip-tiue, est potius contra dictiora simul.* Eandem sententiam sequuntur omnes discipuli D. Th. & noster Author Ss. M. Soro probabilem reputat hic quaest. 2. & probabiliorem esse indicat in 4. dist. 9. quaest. 1. art. 1. ad 3. & dist. 10. quaest. 1. art. 5. ea quae amplectuntur D. Bonauentura in 4. dist. 44. a. de dote subtilita-

ris, & Durandus in 4. dist. 10. quaest. 4. num. 8. & alij plures tam antiqui, quam recentiores etiam extra scholam D. Th. Colligitur etiam ex D. Augusti. lib. 10. contra Iulianum, cap. 11. dicente corpus Christi extenso modo non posse esse in sole, & luna, & in cruce simul. Ercertum est Doctorem sanctum intendere id non posse esse etiam miraculose, & de potentia Dei absolutam naturaliter enim & absque miraculo nullus poterat dubitare, id fieri non posse.

4. Probatur autem primo conclusio ratione D. Thomae, quodlibero citato; quia esse aliquod corpus circumscrip-tiue in loco sibi adaequato nihil aliud est, quam quod ab ipso loco ita adaequate contineatur, & circumscribatur, & ita intra terminos ipsius loci claudatur, quod nihil talis corporis extra illos sit. Ergo manifestam implicat contradictionem, quod simul tale corpus sit in alio loco circumscrip-tiue: alias enim adaequate clauderetur, & non clauderetur intra terminos cuiuslibet talis loci.

5. Dices, quod esse circumscrip-tiue aliquod corpus in loco, solum dicit, quod singulis partibus corporis singulae corresponsdeant partes loci, & ipsi corpori adaequenter, non tamen dicit, quod ipsum corpus non sit extraneum locum: alias corpus Christi in caelo circumscrip-tiue existens, non posset esse vllatenus extra illum locum; cum tamen extra illum sit sacramenta

liter, & indiuisibiliter in Eucharistia. ¶ Contra tamen est, quia tunc corpori existenti circumscribitur in loco, non obstat, quod sit alibi extra illum indiuisibiliter, & inextense, obstat tamen, quod simul sit in alio loco circumscribitur, quia sic esset cuilibet loco adequato coextensum, siquidem adaequate ab illo circumscriberetur, & non esset illi adaequate coextensum, siquidem simul coextendere tur alij distincto loco, in quo manifesta inboluitur implicatio.

¶ Secundo probatur conclusio ratione insinuada a D. Thoma 3. part. qu. est. 25. art. 1. ad 3. quod si aliquod corpus posset esse simul in duobus locis, posset & eadē ratione esse simul in infinitis. Consequens est impossibile: alias tale corpus haberet immensitatem, vel saltem infinitatem in replendo, & occupando loca, quae nulli creaturae competere potest.

7. Dices id non sequi. Primo, quia non sunt infinita loca, in quibus aliquod corpus posset circumscribitur esse. ¶ Secundo etiā, quia non esset in illis propria virtute, sed dependenter ab alio. ¶ Tertio, quia eadem ratione, qua corpus Christi indiuisibiliter est sub vna, & sub pluribus hostijs, posset esse sub infinitis; & tamen inde non sequitur ipsum corpus Christi esse immensum, aut in tali modo extendi infinitum: ergo etiā si aliquod corpus posset esse circumscribitur in pluribus locis, & eadem ratione etiā in infinitis, non se-

quitur illud esse immensum, aut in tali modo extendi infinitum.

¶ Quarto denique, quia esto eadē ratione, qua vnum corpus posset esse circumscribitur in duobus locis, posset etiam esse in infinitis, non inde sequitur, illud fore immensum, quia non posset esse in alijs rebus spiritibus, & ut aliquid sit immensum, requiritur, quod vniuersaliter in omnibus rebus tam corporalibus, quam spiritibus posset esse.

8. Nulla tamen harum solutionum satisfacit argumento. Non quidem prima, quia ut aliquid sit immensum, non requiritur, quod de facto infinita occupet loca: nec enim Deus infinita occupat, cum infinita non sint, sed sufficit, quod quantum est ex se possit infinita loca occupare, si infinita essent. Ergo si daretur aliquod corpus, quod posset esse in infinitis locis, si infinita essent, etiam si de facto non posset esse in infinitis locis, quia non possunt infinita dari loca, non ob id desineret esse immensum, aut saltem infinitum in tali modo extendendi. ¶ Nec secundo obest solutio, imò potius in eo praecipue consistit implicatio, quod posset aliquod corpus non a se, sed deperer ab alio esse in infinitis locis; ut cur implicat aliquid recipere ab alio virtutem ad omnia in vniuersum factibilia faciendum, quia talis virtus esset infinita, & illimitata, & ex eo, quod reciperetur ab alio, deberet esse finita & limitata. Si similiter ergo implicat, quod ali-

quod

quod corpus haberet non à se, sed ab alio posse in infinitis locis, si infinita essent, circumscripue existere, quia si talis in eo ratio ad existendum in loco esset infinita, & ex eo quod illam reciperet ab alio deberet esse limitata & finita.

9. Nec obstat tertia solutio, quia si idem numero corpus in pluribus, imò in infinitis locis posset esse circumscripue, id vtiq; haberet ratione vniuersae, & eiusdem quantitatis, quia non nisi ratione quantitatis potest aliquod corpus esse circumscripue in loco, & vna idem numero corp^{us} nō potest nisi vna tantū habere quantitatem. Et aliquid ratione vniuersae tantum formae posse esse in pluribus simul, & infinitis locis, arguit in illo infinitatem: hanc tamen non arguit in corpore Christi, quod potest esse indiuisibiliter, & sacramentaliter simul in pluribus hostijs, & in infinitis, si infinita possent consecrari, quia corpus Christi non ratione alicuius intrinseci in ipso existens acquirit talem indiuisibilem praesentiam sacramentalem, sed ratione conuersionis panis in ipsum Christum corpus; & cum talis conuersio multiplicetur, vt Christus sit in pluribus hostijs, non obstat, quod multiplicata conuersione Christus in pluribus hostijs sit indiuisibiliter, quia per id non sequitur quod Christus per idem principium possit esse eo modo indiuisibiliter in pluribus, & infinitis hostijs, quod requirebatur, vt secundum eum modum indiuisibiliter existe-

di Christus haberet infinitatem.

10. Nec denique obstat vltima solutio, quia licet verū sit, quod si aliquod corpus posset esse in infinitis locis circumscripue, nō tamen in alijs rebus spiritualibus, proprie non esset immensum, haberet tamen infinitatem in tali modo existendi in loco circumscripue. Imò in eo est contradictio, quod habes virtutē infinitā ad existendū sic circumscripue in infinitis locis, non haberet etiā simpliciter immensitatem, & virtutē existendi vniuersaliter in omnibus rebus materialibus, quam spiritualibus.

11. Tercio, & praecipue prob. cōtra, quia si idem numero corpus posset esse simul in duobus locis circumscripue, illud esset idem numero corpus, & nō esset idem numero corpus, quod manifestā inuoluit contradictionē. Esset quidē vnum & idem numero corpus, vt supponitur, & quod nō esset idem numero corpus, prob. quia corpus cum duplici quantitate non potest esse idem numero corpus. Tū, propter rationē cōmunē, quod cum accidentia indiuiduentur à subiecto, & quantitas sit verū accidentis, non potest duplex diuersa numero quantitas esse in eodē numero corpore. Tū, propter rationem specialem, quia cum corpus indiuiduetur à quantitate seu a materia, vt radicaliter praehabet quantitatem, nō potest corpus cū duplici quantitate esse idem numero corpus. Sed si corpus aliquod simul circumscripue existet in duobus locis, necessario

ad id duplicem deberet habere quantitatem. Ergo non posset esse idem numero corpus. Hæc ultima minor subsumpra (in quatuor huius rationis consistit difficultas) probatur. Primo, quia quantitas diuisa, & discontinuata non potest esse eadem numero quantitas cum per diuisionem & discontinuationem quantitas realiter numerice distinguatur. Sed si aliquod corpus existeret simul circumscriptiue in diuersis locis inter se distantibus, necessario illius quantitas esset diuisa, & discontinuata. Ergo non esset eadem numero, sed diuersa numero quantitas. Minor probatur, quia inter quantitatem corporis existentis in hoc loco, & quantitatem corporis existentis in alio loco distantia plura intercedunt corpora. Sed impossibile est, quod inter quantitatem aliquam non diuisam, & discontinuatam intercedat aliud corpus. Ergo impossibile est quod quantitas corporis existentis in hoc loco sit continuata cum quantitate corporis simul existentis in alio loco distantia.

12. Nec valet dicere, quod inter quantitatem corporis Christi in celo circumscriptiue existentis, & eadem quantitatem corporis Christi simul existentis in Eucharistia ubi suam etiam licet inextensam in ordine ad locum retinet quantitatem, plura intercedunt corpora. Et tamen quantitas corporis Christi per id non discontinuatur, aut diuiditur, nec numerice multiplica-

tur: alias non esset idem numero corpus Christi existens circumscriptiue in celo, & indiuisibiliter in Eucharistia. Ergo licet inter quantitatem aliquam corporis existentis circumscriptiue in vno loco, & quantitatem illius existentis simul circumscriptiue in alio loco distantia & distantia intercedant plura corpora, non sequitur quantitatem talis corporis esse diuisam, & discontinuatam, aut numerice multiplicatam. ¶ Non, inquam, id valet, quia cum quantitas Christi in Eucharistia existentis non sit extensa in ordine ad locum, inter ipsam & quantitatem ipsius corporis Christi circumscriptiue in celo existentis non proprie aliquod intercedit corpus: sicut enim sola quantitas extensa in ordine ad locum potest ad aliquod corpus habere contactum: ita etiam solum inter quantitatem extensam in ordine ad locum potest proprie aliquod intercedere corpus, quia intercedentia sit per contactum quantitatis ad tale corpus. Vnde cum inter quantitatem corporis Christi in celo circumscriptiue existentis, & quantitatem illius in Eucharistia indiuisibiliter existentis non intercedat corpus, nec talis quantitas est discontinuata, & diuisa. Si autem aliquod corpus esset circumscriptiue simul in duplici loco distantia, cum illius quantitas utrobique esset extensa in ordine ad locum, vere inter ipsam in vno, & alio loco existentem intercederent alia corpora: ac perinde talis quantitas esset

esser diuifa, & discontinuata, & consequenter non vna, sed diuersa numero esset quantitas.

13. Secundo probatur eadem minor. Quia si aliquod corpus esset simul circumscrip-tiue in duplici loco, haberet duplicem superficiem non continuatam: nam talis duplex illius locus sicut potest esse diffrans, possit etiam esse contiguus. Ergo corpus in vno tali loco circumscrip-tiue existens esset contiguum corpori in altero loco circumscrip-tiue existenti: quotiescunque enim duo aliqua loca sunt contigua, corpus circumscrip-tiue in vno loco existens debet esse contiguum corpori in altero loco circumscrip-tiue existenti. Sed non potest corpus corpori esse contiguum, nisi sit duplex superficiei non continuata: contigua enim sunt, quorum vltima sunt simul, ad differentiam continuorum, quorum vltima sunt vnum. Ergo si corpus esset in duplici loco, duplicem haberet superficiem non continuatam acperinde duplicem quantitatem.

14. Tercio denique, & praecepte probatur, quia si corpus esset circumscrip-tiue simul in duobus locis, haberet duplicem extensionem in ordine ad locum. Ergo duplicem quantitatem. Antecedens praeterquam quod communiter fere ab omnibus authoribus oppositae admittitur sententiae, probatur manifestam ut corpus sit circumscrip-tiue simul in duplici loco, debet habere duplex esse in loco, & posset vnum amittere absque

eo quod amittat, & alterum. Ergo cum esse corporis in loco ut à principio intrinseco ipsam locandi ab illius proveniat extensionem in ordine ad locum, ut corpus sit simul in duplici loco, duplicem debet habere extensionem in ordine ad locum. Consequentia autem probatur, quia extensio corporis in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis. Sed licet posito effectu primario alicuius formae possit impediri, ne de facto sequatur illi effectus secundarius, qui a licet conaturaliter effectus secundarius sequatur ad primarium, cum ratio hic sit prior illo, acperinde ab illo essentialiter non dependens, potest adhuc posito effectu primario, miraculose sequela, & consequentia effectus secundarii impediri. Tamen cum posterius essentialiter dependeat à priori, acperinde effectus secundarius à primario, implicat istum multiplicari quin effectus multiplicetur primarius. Ergo si ut corpus existat circumscrip-tiue simul in duplici loco exigit necessario duplicem extensionem in ordine ad locum, necessario etiam debet habere duplicem quantitatem.

15. Confirmatur primo, quia extensio in ordine ad locum sequitur per modum naturalis resultantis, & ut effectus secundarius ad extensionem quantitatatis in ordine ad se, in qua ratio quantitatis consistit. Sed ad vnam quantitatem naturaliter, & per modum effectus secundarii vnica duntaxat sequitur

tur extensio in ordine ad locum: alias à quantitate cuiuslibet corporis, si miraculose non impediretur, non uncatantum, sed multiplex de facto sequeretur extensio in ordine ad locum. Ergo impossibile est immultiplicata quantitate alicuius corporis, illius multiplicare extensionem in ordine ad locum.

16. *Consi. secundo:* quia omnis alia extensio corporis in ordine ad locum præter unicam, quæ ad unicam illius quantitatem naturaliter, & vt effectus illius secundarius consequitur, vel causatur à solo Deo, vel à ipsa quantitate, aut ab aliquo alio, media aliqua virtute diuinitus ei communicata. Sed à nullo prædictorum causari potest. Ergo corporis unicam tantum habentis quantitatem unicam tantum potest esse extensio in ordine ad locum. Minor prob. primo, quia de essentia extensionis in ordine ad locum est, quod solum possit poni a parte rei per naturalem resultantiam ad extensionem in ordine ad se. & tanquam effectus formalis illius secundarius. Ergo nullatenus à solo Deo, nec ab aliquo alio virtute diuinitus ei superaddita, & illi connaturali, potest causari: licet quia de essentia cuiuslibet proprietatis est connaturaliter emanare à forma, & vt terminus secundarius illius, nullam proprietatem alicuius naturæ potest Deus te solo producere, aut medio aliquo alio per virtutem ei superadditam, & illi non connaturaliter debitam illam

causare. ¶ Secundo prob. eadē minor, quia si à solo Deo, vel ab aliquo alio per virtutem ei superadditam, absque eo quod naturaliter emanaret ab alicuius corporis quantitate illius extensio in ordine ad locum causaretur, etiam posset causari in corpore nullam habente quantitatem, & illud absque quantitate posset esse circumscripuiue in loco, quod manifeste est falsum. ¶ Si dicas, quod licet in corpore possit extensio esse in ordine ad locum ab illius quantitate non dimanans, sed à solo Deo, vel ab alio miraculose producta; requiritur tamen in corpore quantitas, vt talem recipiat extensionem in ordine ad locum, & sic nullum corpus absque quantitate poterit esse circumscripuiue in loco. ¶ Contra id tamen facit, quia esto id esset tale corpus non esset in loco per quantitatem, siquidem illa solum redderet capax tale corpus ad recipiendam extensionem in ordine ad locum, sicut ad recipiendum qualitatem corporalem, & non esset principium emanationis talis extensionis in ordine ad locum, ac perinde non magis diceretur corpus esse in loco per quantitatem, quam esse album per quantitatem, siquidem etiam vt recipiat albedinem, per quam est album, requirit quantitatem. Dicendum igitur est, corpus non posse esse circumscripuiue in loco, nisi per extensionem in ordine ad locum ab illius quantitate per modum effectus secundarii dimanantem, & cum (vt ostendimus) ab

Unica corporis quantitate vnicarantū possit emanare illius extensio in ordine ad locum, implicat corpus per duplicem extensionem in ordine ad locum in duplici loco circūscriptivus existere, quin duplicē habeat quantitatem, ac perinde quin sit duplex numero corpus.

17. Ultimo tandem prob. cōcl. ex diversis inconueniētiis, quæ ex opposita videntur sequi sententia sequeretur enim ex illa, idem numero corpus posse esse simul sursum, & deorsum, ut si simul in loco sursum, & in loco deorsum; & licet auctores oppositi non reputent inconueniens hoc, & huiusmodi alia accidentia cōtraria, quæ corpori competunt respectiue ad locum, simul eidem corpori posse competere; id tamen pro inconuenienti aduersus oppositam sententiam infert D. Tho. in prædicto articulo, quodlibet, in argumento, *sed contra*: sentitque perinde illud nullatenus esse admittendum. Sed & alia accidentia contraria sequeretur ex opposita sententia eidem corpori simul posse competere, ut quod esset simul intense calidum, & intense frigidum: si enim hic poneretur circa niuem, & alibi circa ignem, hic frigeret, ibi caleficeret. ¶ Nec valet dicere, quod solum agens maioris actiuitatis tunc in illud ageret. ¶ Non, inquam, id valet, quia ignis v.g. tunc in vno loco tali corpori approximatus, & distans ab alio corpore frigido, etiam si maioris actiuitatis, non es-

set, ut à tali corpore frigido multum à se distanti impederetur, ut ageret. Præterquam quod si agens calidum, & frigidum æqualiter tali corpori in diuersis locis approximatum esset æqualis actiuitatis, vel vtrumque in illud ageret, & sic esset simul æqualiter intense calidū, & frigidū, vel neutrum ageret in illud, quod videretur impossibile. Similiter sequeretur idē corpus moveri posse simul duobus modis cōtrariis, imò quod si per eandem lineam rectā talibus moribus contrariis moueretur, obiter idem corpus sibi ipsi, & per semetipsum transiret. ¶ Ac denique posset idem corpus simul esse viuam, & mortuam, & in vno loco viuere, & in alio occidi, hic habere formam cadaueris, & alibi formam viuētis, quæ omnia plusquam absurda videntur, nec facile ab his, & alijs inconueniētiis opposita potest vindicari sententia. 18. Obijcies primo, quod, utque si non concessimus præcedenti, possunt duo corpora simul esse in eodem loco. Ergo & vnum corpus simul in duobus locis. ¶ Respon. ¶ ex hac paritate solum sequitur, ¶ sicut duo corpora inter se penetrata, & vtrūque per modum vnius locati, & non aliter possunt esse simul in eodē loco: ita etiā idē numero corpus potest esse simul in duobus, & pluribus locis inter se penetratis, & per modum vnius loci in ordine ad illud se habentibus, & solum negamus idem numero corpus posse esse simul in pluribus locis

cis inter se non penetrariss: ad hoc enim requireretur in eodem numero corpore multiplicari effectum secundarium, extensionē scilicet in ordine ad locum, non multiplicata in illo quantitate, & effectu illius primario, quod est omnino impossibile. Vt tamē duo corpora penetrata essent simul in eodem loco, vel vnum corpus esset simul in duobus locis penetratis solum requiritur, quod in corporibus vel locis, quæ sic penetrarentur, impediretur aliquis effectus secundarius quantitatis, expulsiō videlicet vnius corporis quanti per aliud, in quo nulla involuitur implicatio.

19. Obijcies secundo, difficilius esse, quod idem numero corpus sit simul circumscrip̃tue in vno loco, & in alio inextense, & indiuisibiliter præsens, quā quod sit simul in duobus locis circumscrip̃tue. Sed primū diuinitus est factum: corpus enim Christi circumscrip̃tue existens in cælo est simul indiuisibiliter, & inextense sub speciebus sacramentalibus in Eucharistia. Ergo & secundū potest etiam diuinitus fieri. Maior probatur; quia difficilius est eidē corpori comperere simul cum modo existendi ei connaturali alium modum non connaturalem existendi, quam quod duo modi connaturales existendi ei simul comperant. Sed si existeret idem corpus simul in duobus locis circumscrip̃tue, compereret ei simul duplex modus ei connaturalis existi-

endi, existere autem indiuisibiliter, & inextense, nō est modus naturalis existendi corporis. Ergo difficilius est, quod hoc modo, & modo connaturali simul aliquod corpus existat, quam quod existat simul in duobus locis circumscrip̃tue.

Responderetur negando maiorem: quia vt idem corpus existens in vno loco circumscrip̃tue alibi indiuisibiliter existat, non requiritur multiplicatio effectus secundarij absque multiplicatione primarij, quæ cum sit impossibilis, & requiratur, vt idem numero corpus simul in duobus locis circumscrip̃tue existat, hoc est impossibile, illud vero non. Et quamuis corpori sit naturale existere in loco circumscrip̃tue, eidem tamen corpori existere simul in pluribus locis circumscrip̃tue non est naturale, sed repugnans.

20. Obijcies tertio, quod corpus Christi in cælo circumscrip̃tue existens simul aliquando alibi etiam circumscrip̃tue existens apparuit, vt Paulo apparuit in viâ: nec enim potest dici, quod talis apparitio non fuit veri corporis Christi, cum fuerit facta, vt Paulus ficeret testis resurrectionis eius, nec quod corpus Christi tunc desinuit esse circumscrip̃tue in cælo: cum ingressus Christi in illud fuerit, vt inde non recedat vsque ad diem iudicij, iuxta illud Actuum 3. *Quem oportet celum suscipere vsque ad tempus restitutionis omnium.*

Responderetur, quod vt Christus

rus vere & corporaliter appareret Paulo, et si alia facta est, vel facienda vera Christi corporalis apparitio in terris opporret, quod tunc definat esse circumscriptione in celis, neque id obstat perperam illius usque ad diem iudicii in celis mansioni, quia ad id sufficit, quod nunquam permanenter, & non probeuissima mora à celis corporaliter abest. Et sic est intelligendum testimonium aëtherum adductum.

21. Obijcies quarto, quod si cur de facto sola substantia panis in substantia corporis Christi fuit: & uersa, posset conuerri etiam quantitas panis in quantitatem corporis Christi, & tunc in duplici loco circumscriptione Christus maneret, in celo uidelicet, & in Sacramento: ibi enim esset tunc corpus Christi sub aliquo uisibili, & non sub quantitate panis, ut ipse destructa, & in quantitatem Christi conuersa. Ergo esset sensibilis per propriam suam quantitatem, in quam quantitas panis esset conuersa: ac perinde existeret ibi corpus Christi circumscriptione.

Responderetur, quod quamuis posset fieri talis conuersio non solum substantie, sed & quantitate panis in substantiam, & quantitatem corporis Christi, & tunc Christus unam tantum haberet quantitatem, ut aduertit D. Thomas in allegato art. 2. quodlibeti tertijs quia quantitas panis ut ipse conuersa in quantitatem corporis Christi non maneret, sed sola quantitas corporis Christi; si tamen il-

la maneret ibi extensa in ordine ad locum, & Christus circumscriptione per illam in loco existens: præterquam quod non esset modo sacramentali, ut eummodum essendi ibi haberet, opporret necesseario, quod tunc defineret esse circumscriptione in celo, imò non posset sic in diuersis locis diuersa substantia, & quantitas panis simul in substantiam, & quantitatem corporis Christi conuerri.

QVÆSTIO VII.

Utrum possit dari vacuum.

Vacuum est duplex, negatiuum scilicet, & priuariuum. Negatiuum est spacium imaginarium, quod cum nihil reale sit, neque aliquo corpore repletur, nec capax est illud continere, ut spacium imaginarium, quod consideramus post omnes calos, & spacium imaginarium, quod intelligimus fuisse ante mundi conditionem: id enim dicitur vacuum negatiue, quatenus nec repletur aliquo corpore, nec potest illo repleari; & vacuum hoc modo certum est, quod aliquando fuit, & modo est ultra omnes calos. Vacuum autem priuariuum est locus non repletus corpore, nec oportet huic definitioni addere aliam particulam quod uidelicet sit locus aptus corpore repleari, quia id includitur in eo, quod vacuum sit locus: omnis enim locus est capax continere corpus, & ab illo repleari. Inquit mus

ergo an vacuum huiusmodi priuatum possit à parte rei reperiri.

2. Dico primo. Supernaturaliter de potentia Dei absoluta bene potest dari vacuum: conclusio est communis, & patet quia Deus potest annihilare totum elementum ignis v.g. & suspendere concursum ut aer, ad replendum locum, ubi erat ignis, ascendat, imò et si Deus ad id non suspenderet concursum, non posset in instanti annihilationis ignis aer per motum localem ascendere, ut repleret totum spacium, ubi erat ignis. Necessario igitur tunc pro aliqua morula daretur vacuum, & superficies concava lunæ esset locus non repletus corpore: neque est aliqua implicatio, ut Deus corpora intermedia destruendo, loca in quibus continerentur, conseruet, & tunc talia loca essent vacua.

3. Dico secundo. Naturaliter non potest dari vacuū à parte rei. Conclusionem cum Aristotele, & communi sententia docet noster Author in hoc libro, quæst. 3. art. 1. & probatur. Primo contra debitum ordinem, & commune bonum totius vniuersi corporei est, quod in corporibus detur vacuum. Illud ergo naturaliter non potest dari: si enim posset esse aliqua virtus naturalis ad immutandum totum ordinem vniuersi. Antecedens probatur: quia ad debitum ordinem, & commune bonum vniuersi corporei pertinet, quod omnes illius partes sint contiguae. Sed non om-

nes essent contiguae, si in corporibus daretur vacuum. Ergo illud contrariatur debita dispositioni, & ordini, ac communi bono totius vniuersi. Maior probatur. Tum, quia sicut debitus ordo, & dispositio cuiuslibet particularis corporis est, quod omnes illius partes sint continuæ: ita & debitus ordo totius vniuersi est, quod ut vnum vniuersum constituant, omnes illius partes sint contiguae. Tum, vel maxime, quia ad conseruationem totius vniuersi pertinet, ut corpora sublunaria accipiant à celestibus corporibus influentiam, & quod corpora omnia caelestia, ut in hæc inferiora influant, ad motum primi mobilis regularissime moueantur. Sed requiritur, quod omnes sphaerae caelestes sint contiguae, & una ab altera contineatur, ut sic ad motum primæ sphaeræ omnes aliae moueantur. Similiter etiā ut corpora caelestia influant in omnia corpora sublunaria, requiritur, quod hæc sint cum ultimo corpore caelesti, & inter se contiguae: nullum enim agens corporeum potest agere in distans, nisi eius virtus recipiatur in corpore intermedio: ac perinde ut calum in omnia corpora sublunaria influat, debet aliquod illorum esse contiguum cum vltima sphaera, & omnia contigua inter se.

4. Nec valet dicere, quod licet fidaretur vacuum, influxus calorum non posset ad omnia corpora sublunaria quasi per motum rectum descendere, quia sifteret ibi, ubi esset

esset vacuum; posset tamen ad corpus existens post vacuum motu obliquo per corpora vacuum circumstantia descendere. ¶ Non, inquam, id valet, quia cum influxus calorū sit naturalis, non debet per eas circulationes ad corpora descendere, sed in corpore, cui alterum non esse contiguum, eius cessaret virtus, nec ad aliud corpus non contiguum descenderet. Nec Aristoteles in corpora non contigua influxum calorū per huiusmodi ambages possibilem agnouit, cum i. Meteororum dicat, quod oportet mundum hūc inferiorem contiguum esse superioribus, ut inde regatur, & gubernetur, alioquin cælestes influentias non reciperet. Et saltem hac ratione convincitur, non posse inter aliqua corpora ita dari vacuum, ut illa ex nulla parte sint contigua.

5. Secundo a posteriori probatur conclusio, quia experientia constat corpora graua contra quamlibet agentis extrinseci resistentiam, &c. (quod magis est) contra propriam particularem naturalem inclinationem sursum ascendere, & deorsum non descendere, ne detur vacuū; ut patet in fistula aere plena, & aqua contigua, quod si ab illa aer trahatur, statim ascendit aqua, & in clepsydra, cuius si superius orificium claudatur, ut per illud aer ingredi nequeat, aqua quamuis ror habeat deorsum foramina, per illa nullatenus des-

cendit. Similiter si claudatur crissium follis, ut per illud aer non possit ingredi, nulla vi separari poterunt, priusque rumpentur, quam separentur, & totum hoc ne detur vacuum. Signum igitur est, quod cum sic illud natura aborreat, & ad illud vitandum quælibet res sua particularis obliuiscatur naturalis inclinationis, naturaliter non posset dari.

6. Hinc est, quod non solum virtute naturali alicuius corporis, sed nec virtute naturali alicuius Angeli potest fieri, quod detur in corporibus vacuum, quia cum illud absque miraculo dari nequeat, & ut Deo dante in commentarijs ad 3. partem Dñi. Thomæ circa quæst. 13. ostendimus, nullius creatura virtute naturali miracula possint patriari, nullus Angelus virtute naturali potest efficere, quod in corporibus detur vacuum. Idque etiam deducitur ex doctrina D. Thomæ de malo, quæstion. 16. art. 10. ad vltimum, ubi agens de virtute naturali dicitur menum (quæ non est minor virtute aliorum Angelorum, quia naturalia etiam post peccatum integra permanserunt in Dæmone sicut Sæctus Doctor. *Licet Dæmones possint mouere aliquam partem terre, non sequitur, quod possint mouere totam terram, quia hoc non est proportionatum naturæ ipsorum, ut mouent ordinem elementorum mundi.* Ergo cum vacuū, ut ostendimus, sit contra totum ordinem vniuersi, ex hac doctrina

D.

D. Thomas sequitur, nullius Angeli virtute naturali posse fieri, quod incorporibus detur vacuum.

7. Obijcies primo, quod si vacuum non esset, non esset possibilis motus localis corporum; aut ut ille esset, deberet vnum corpus cum alio penetrari. Neutrum horum naturaliter potest admitti. Ergo necessario naturaliter debet dari vacuum: sequela probatur, quia si omne spacium, per quod alicuius corporis deberet fieri motus localis, esset altere corpore repletum, vel illud tale corpus resisteret, & omnino impediret motum alterius, vel ut moueretur, deberet corpus mobile cum alio corpore existente in illo spacio penetrari.

¶ Nec valet dicere cum Aristotele hic text. 62. & 84. motum localem fieri per id quod partes aeris, vel aqua alia condensentur, alia rarefiant, ut sic absque destructione corporis praexistentis in aliquo spacio, aut penetratione cum illo aliud corpus per idem spacium moueatur. ¶ Non, inquam, id valet, quia cum magna descendit nubibus pluuia, non videntur partes aeris ita posse condensari, ut absque penetratione cum illis possit ranna aqua descendere.

Respondetur cum nostro Authore hic quaest. 3. in responsione ad 3. solutionem datam esse optimam, nec illi replicam factam obferre, quia cum aer maximam habeat raritatem, multum potest condensari, ut absque destructione illius aut penetratione cum illo ma-

xima quantitas aquae nubibus posset descendere.

8. Obijcies secundo, quod datis duabus magnis tabulis perfectissime planis, & ita omnino contriguis, ut nullus inter illas medietas aer, aut aliud corpus, esse si pertrahemus ad medium vnius tabulae illa subito ab homine, vel ab Angelo aequaliter eleuetur, non poterit in instanti, vel in tam parua morula eleuationis tantas aer ingredi, ut pro parua illa morula non detur vacuum in spacio, quod relinqueretur inter illas duas tabulas sic separatas. Ergo cum omnia haec naturaliter possint contingere, naturaliter potest dari vacuum.

Respondetur, quod datis duabus tabulis sic perfectae planis (quod est satis difficile) & quod non paulisper per aliquod illarum latus vna ab altera, sed aequaliter intendatur separari, id erit omnino impossibile, sed ad eleuationem vnius tabulae altera, ac si esset illi continuata, ne detur vacuum, simul eleuabitur: nec hoc est difficile creditum, cum videamus, alia perfecte plana non nisi cum magna violentia a corpore, super quod sunt, posse separari, & ea violentia, & retardatio separationis est, ut detur locus per latera talium corporum ad aeris ingressum, ne inter talia corpora detur vacuum. Ergo cum ob perfectam corporum, quae sunt contrigua, planiciem, non est locus ut sufficiens aer ad replendum spacium inter talia corpora, si separantur subito, possit ingredi,

di, non poterunt vlla naturali vi subito separari. Et hoc est à posteriori maximum argumētū, quod naturaliter nō potest dari vacuū.

9. Obijciēs tertio, quod dato aliquo vase æneo perfecte spherico, vnde quaque cū equali grossitie, & duritie pleno aqua, & absque aliquo prorsus foramine, per quod possit ingredi aer, si vndique equaliter circumdatur niuet tunc aqua in illo existens æqualiter per omnes suas partes congelabitur, & cōdensabitur, atque in spacio, quod per condensationem relinquet, cū non possit ingredi aer, nec aliud corpus, dabitur vacuum. Ergo cū hęc omnia naturaliter possent contingere, naturaliter potest dari vacuum. Nec valet dicere, quod in tali casu, ne detur vacuum, vas quantumvis sit durum, & magnā habeat grossitiem, frangeretur.

Non, inquam, id valet, quia illud nō potest per fractionem dividi in omnem suam partem: alias divideretur in indivisibilia: ac perinde fuisset compositum ex indivisibilibus, quod infra ostendimus esse impossibile; nec est maior ratio, quare in has, quam in alias partes dividatur, cum equaliter secundū omnes supponamus habere grossitiem, & equaliter secundum omnes suas partes aqua congeletur, & condensetur. Ergo nullatenus vas frangeretur, aut divideretur.

Responderetur ad argumētum, solutionem datam esse optimam: experientia enim videmus ad congelationem aquæ in vase

non habente per quod aer in eo ingreditur, illud frangi per illam partem, per quam aqua incipit congelari, vel per illam partem vasis, quæ minorem habet duritiē aut grossitiem. Si autem reducamur ad angustias hypotheseis argumenti (quæ non facile potest contingere) adhuc est dicendū, quod tunc tale vas frangeretur, non quidem in omnem suam partem, sed vel ad authorē naturæ pertinebit designare per quas partes minutissimas frangatur, vel talis determinatio ex determinata, & individuali actione in tali numero tempore, & tali numero agente proveniet.

QVAESTIO VIII.

Verum corpus possit moveri per vacuum?

CUM, ut questione præcedenti vidimus, supernaturaliter possit dari vacuum tam negativū, destruendo videlicet Deus omne corpus & locum; quam privativum, relinquendo videlicet aliquem locum, qui nullum corpus contineat, nec ab illo repleatur, in ea suppositione conditionaliter inquirimus; an si Deus in vacuo, ubi nullus prorsus est locus, sed spatium imaginarium, produceret aliquod corpus, illud posset in tali vacuo moveri. Et similiter si inter corpora, quæ modo sunt vniuersi Deus aliqua relinqueret, inter media destrueret, in illo va-

quo, quod inter alia corpora esset, posset aliquod corpus moueri, vt destructis elementis ignis, aquae & aeris, si poneretur aliqua pars terrae, vel aquae in concavo lunae, posset per vacuum, quod esset tunc inter vacuum lunae, & terram, vique ad ipsam terram moueri.

2. Resolutione est dicendum, per virtutemque tale vacuum posse aliquod corpus moueri. Oppositum aliqui tenent. Sed conclusio est communis, & probatur primo ex D. Thoma 3. part. quaest. 5. art. 4. ad 2. ubi docet, corpus Christi gloriosum ascendisse supra omnes caelos, & esse extra omnem continentiam caelorum. Sed super omnes caelos ascendere non potuit, nisi per motum corporis. Ergo Christus in illo spacio imaginario, quod supra caelos consideramus, & quod est vacuum negativum verum habuit motum, & a fortiori illi impossibile habere quodlibet aliud corpus in vacuo priuatiue, transeundo de loco ad locum per vacuum intermedium inter duo talia loca, cum in tali motu, vt videbimus, facilius sit assignare *ubi*, quod tale corpus per motum acquirat.

3. Aduerrendum tamen est, quod si corpus ponatur in vacuo negatiuo, ultra quod non sit aliud corpus vel locus, tunc tale corpus non posset moueri motu naturali, quia non esset illi magis naturale quiescere in nulla parte imaginaria, quam in alia, cum omnes essent eiusdem rationis. Neque etiam esset illi tunc vio-

lentus aliquis motus, quia non esset contra illius inclinationem naturalem quiescenti magis in vna parte imaginariae talis spacijs, quam in alia, sed posset moueri motu quasi progressiuo ad sui volentem, vel illius, qui illud moueret. Si autem corpus moueretur per vacuum existens inter alia corpora, tunc posset in tali vacuo moueri motu naturali, vel violento, vt lapis existens in concavo lunae, destructis corporibus intermedijs vique ad terram, naturali motu per illud vacuum descenderet ad terram, quia eius grauitas esset pondus, & inclinatio in terram, & lapis tunc existens in terra motu violento proijcientis contra inclinationem talis lapidis, posset per tale vacuum moueri.

4. Obijcies primo, quod omne corpus corruptibile sicut in suo esse dependet a caelorum influxu, sic in operari, & moueri. Sed si ali- quod corpus constitueretur in vacuo, non posset in illud caelum influere (vt quaeestione praecedenti dicebamus) ergo non posset illud in vacuo moueri.

Resp. quod praeterquam quod corpus gloriosum, vt modo corpus Christi super omnes caelos existens sicut non dependet ab influxu caelorum in esse, ita nec in operari, & moueri: ac perinde illud saltem non desinet ex defectu influxus caelorum moueri. Praeter hoc etiam corpus in statu corruptionis existens licet si in vacuo constitueretur, non posset recipere influxum caelorum, sicut posset Deus tale caelum influere.

influxū ad esse prædicti corporis, ut in vacuo conservaretur, supple-
re, ita etiam posset eundem calo-
rum influxum supplere, ut in va-
cuo moueretur.

5. Obijcies secundo, quod per
motū locale corpus acquirit ubi.
Sed nō posset corpus in vacuo ac-
quirere ubi, ergo non posset moue-
ri in vacuo. Maior patet, quia per
motū locale acquirit corpus nouā
presentiam nouāque distantia ad
polos mundi veros, vel imagina-
rios, ergo debet acquirere aliquid
ubi. Minor vero prob. quia ubi est
circumscripção passiva corporis ex
circumscriptione actiua loci pro-
ueniens. Sed in vacuo cum nullus
esset locus actiue circumscribens,
nulla posset esse circumscripção pas-
siua corporis ex circumscriptione
actiua loci proueniens. Ergo cor-
pus in vacuo existens nullum po-
test acquirere ubi. ¶ Cōf. ad D. Th.
1. p. q. 1. 10. art. 3. ait, quod mobile se-
cundum locum non est, in potentia ad
aliquid in in se cum in quantū huius-
modi, sed aliquid extrinsecum, scilicet
locum. Sed corpus existens in va-
cuo non est in potentia ad aliquē
locū, ergo ut sic non est mobile lo-
caliter.

Resp. ad argum. quod licet ubi,
quod communiter ex motu loca-
li prouenit, ex circumscriptione ac-
tiua loci proueniat, & illud solū
definiatur in prædicamentis, aliud
tamen potest esse ubi, presentia
videlicet alicuius corporis quanti
in aliquo spacio imaginario cum
respe. ad talis distantia, vel indistā-

tia ad aliquod aliud corpus, si il-
lud sit, vel saltem ad aliquod punctū
imaginariū, & hoc etiam ubi posset
corpus quantum acquirere in vacuo
per verū motū successiuū. ¶ Ad
conf. præter illa, quæ diximus in
logica lib. 7. q. 30. n. 10. explican-
tes illud restimonia D. Tho. quod
videlicet non incedat S. Doctor,
quod mobile secundū locū non est
solū in potentia ad aliquid intrin-
secū, sed etiam ad locū extrinsecū, l
asserit S. Doctor de motu locali, et
communiter cernitur de loco in
locū, non autē de motu, quod fieri
posset per vacuū, in quo mobile li-
cet esset in potentia quantum est de
se ad locū, & ut si ille esset coniu-
geretur cum illo, de facto loci so-
lū acquireret ubi, & nulli coniu-
geretur loco.

6. Obijcies tertio, impossibile
esse dari à parte rei aliquē motū,
nisi in determinata aliqua specie.
Sed motus corporis in vacuo ad
nullā determinatā speciem motus
pertinere. Ergo impossibile esset
talis motus corporis in vacuo. Mi-
nor prob. quia motus ut in suas spe-
cies in motus, sursum, & deorsum
diuiditur. Sed motus corporis in
vacuo nec esset sursum, nec deor-
sum, cum id nō posset cōpetere ma-
tori, nisi in ordine ad aliquē termi-
nū, qualis nullus esset in vacuo, er-
go motus corporis in vacuo in nul-
la esset determinata specie motus.

Resp. quod præterea, quod
si motus corporis esset in vacuo in-
ter alia corpora vniuersi interce-
deret, ut si vacuum esset inter con-

cauū lunę, & terrā, motus corporis in tali vacuo, si per illū magis approximeretur cōcauo lunę, esset motus sursum; si autē per illū magis approximeretur terrę, esset motus deorsum. Si tamen aliquod corpus in vacuo negatiue moueretur, talis motus illius (vt probat argumentū) nec esset sursum, nec deorsum; itē enim non sunt differentie motus absolute, sed motus qui sit inter corpora vniuersū, quorū cum aliqua ex sua natura inferiorē, alia superiorē locum obtineāt, quod per motum approximeretur corporibus superioribus, moueretur sursum, quod vero approximat corporibus inferioribus, moueretur deorsum; essent tamen in motu, quod fieret in omnimode vacuo alia differentie, & species motus, vt motus circularis, & rectus, in quorum aliqua determinata specie quilibet talis motus in particulari constitueretur.

7. Obijcies quarto, quod si corpus moueretur per vacuum, eo ipso quod moueretur ipsum mobile faceret vacuum. Sed, vt questione precedenti ostendimus, nullū corpus potest facere vacuum. Nullū igitur corpus potest in vacuo moueri. Maior probatur, quia dum in vacuo aliquod produci corpus eo ipso illud spaciū in quo est, iam non est vacuum, siquidem ab ipso corpore repletur. Et eo ipso, quod tale corpus moueretur, desideret replere illud spaciū, & aliud spaciū repleret. Ergo spaciū quod prius tale corpus replebat,

per sui motum faceret vacuum.

Respondetur negando maiorem; alias nullum corpus constitueretur in vacuo, nec moueretur in vacuo, quia si eo ipso quod existeret in aliquo spacio corpus faceret tale spaciū non vacuum, cum moueretur de vno spacio in aliud, etiam illud spaciū, ad quod moueretur, faceret non vacuum, & sic nunquam corpus existeret in vacuo, aut moueretur in vacuo, nullusque huic questioni relinquere tur locus. Dicendū igitur est, quod corpus existens vbi nullus est locus extrinsecus ipsum ambiens & continens est in vacuo, imō in vacuo negatiue. Vnde cum ex illo spacio imaginario ad aliud spaciū eiusdem vacui moueretur tale corpus, non faceret de nouo aliquod vacuum, sed id quod antea erat vacuum, quia non erat locus, nec capax continendi, & circumscribēdi aliquod corpus, eodem modo vacuum relinqueretur.

QVAESTIO IX.

Utrum si corpus moueretur in vacuo, moueretur in instanti?

PArtem affirmatiuā tenet Auerroes, & alij existimantes omnem successionem, & retardationem motus solū a resistētiā corporis existētis in spacio, super quod sit motus, provenire. Vnde cum in vacuo nullū sit aliud corpus resistere potens motui corporis, quod constitueretur in illo, existimabāt corpus in vacuo nō successiue, sed in instanti moueri.

2. Dicendū tamē est cum D. Thoma

ma hic est. 1. 2. & cum nostro A-
 thore hic quaest. 3. art. 2. & com-
 muni sententia, quod si corpus mo-
 ueretur in vacuo, nō in instanti, sed
 successiue; & in tempore mouere-
 tur. Probatum autem primo con-
 clusio, quia successio, & prioritas,
 & posterioritas partium motus, se-
 cundum quam motus non potest
 fieri in instanti, sed in tempore, li-
 cet possit augeri ex resistantia al-
 terius corporis existētis in spa-
 cio, super quod fit motus, non so-
 lum ab huiusmodi resistantia, sed
 ex alijs capitibus, quae etiam per-
 manent in motu corporis, quod
 moueretur per vacuū, potest pro-
 uenire, quia ad motum celi nulla
 est resistantia alterius corporis; &
 tamen talis motus nō fit in instan-
 ti, sed successiue. Nec valet dice-
 re, quod successio motus celi pro-
 uenit ex voluntate intelligentie
 celi mouentis. Non enim id va-
 let, quia intelligentia summa mo-
 uet celum velocitate, quae ipsum
 celum est mobile, nec posset illud
 moueri in instanti. Et praeterea
 sunt alia capita, ex quibus succe-
 sio motus potest provenire, scilicet
 virtus mouentis: si enim daretur
 vacuum inter celum, & terram, &
 aliquod corpus in concavo lunae
 constitueretur, quanto illud esset
 grauius, maiori velocitate, etiam
 per vacuum descenderet in terrā,
 quam aliud corpus minus graue.
 3. Secundo probatur conclu-
 sio, si esset vacuum inter concavū
 lunae, & terram, & ponatur in va-
 cuo lunae corpus v.g. tripedale, il-

ludque per tale vacuum mouere-
 tur, usque ad terram, non posset su-
 perior illius pedalis peruenire
 ad locum, vel spacium imagina-
 rium illius vacui, ad quem perue-
 nit infima pedalis, priusquā per-
 ueniret ad spacium intermedium
 pedalaris. Ergo in motu talis cor-
 poris daretur successio prius, &
 posterius: ac perinde ille non esset
 in instanti. ¶ Confirmatur: nam si
 columna recta descenderet per va-
 cuum a concavo lunae usque ad ter-
 ram, infima pars illius columnae
 tangeret terram, & nō tangeret il-
 lam superior pars illius columnae
 recta permanens. Ergo si vacuum
 illud ulterius protraheretur, prius
 ad aliquod spacium illius vacui per-
 ueniret infima pars illius colum-
 nae, quam superior. Ergo talis mo-
 tus per vacuum non potuit esse in
 instanti, alias simul omnes partes
 columnae ad eundem terminum
 peruenissent.

4. Tercio probatur conclusio,
 nam si a concavo lunae usque ad
 terram esset columna fixa, & totū
 spacium circumstans esset vacuū,
 & proxime circa columnam des-
 cenderet corpus aliquod tripeda-
 le, prius illud esset coextensum ali-
 quibus partibus columnae, tribus
 videlicet prioribus illius pedala-
 ribus, quam reliquis ipsius colum-
 nae partibus, nec simul & in eodē
 instanti posset tale corpus esse coex-
 tensum, & aequae approximationi-
 nibus partibus illius columnae, sed
 prius approximeretur prioribus
 illius partibus deinde sequētibz,

& sic successiue alia. Ergo cum talis successiua approximatio corporis ad columnam immoram fiat per motum ipsius corporis in vacuo, talis illius motus non in instanti, sed successiue fieret. Antecedens patet: nam impossibile est, quod corpus longe minoris quantitatis sit simul & in eodem instanti coextensum, & approximatum omnibus partibus corporis longe maioris quantitatis.

5. Obijcies primo. Quod Aristoteles, cap. 8. huius libri ait, quod qualis est proportio inter grossitatem & resistantiam unius mediij ad grossitatem, & resistantiam alterius aequalis longitudinis, talis est proportio temporis, quo unum mobile pertransibit unum spacium, ad tempus quo idem mobile pertransibit alterum, & subdit, quod cum in vacuo nulla sit resistantia id quod mouetur per vacuum, exuperabit omnem proportionem ad id, quod mouetur per plenum, & per consequens in non tempore movebitur. ¶ Confirmatur ex eodem Aristotele text. 72 quia dato opposito, scilicet quod mobile per vacuum moueretur in certo tempore, sequitur impossibile, quod idem mobile poterit pertransire spacium plenum in tanto tempore quanto pertransit vacuum: nam si tempus consumptum in vacuo est subduplum ad tempus consumptum in pleno spacio, poterit signari aliud spacium in duplo subtilius, ac minus resistens, quam alterum, quod idem mobile transibit

in subduplo tempore, atque adeo in tanto, in quanto per transibit vacuum.

Ad hoc argumentum, quod eisdem fere versis proponit noster Author hic quaest. 3. art. 2. respondet ipse Ss. Magister, quod Aristoteles non probat absolute motum corporis in vacuo fore in instanti, sed aduersus aliquos auidiosos exitimantes totam successionem motus desumi ex resistantia alterius corporis: absolute tamen est dicendum, quod omnis sublata resistantia alterius corporis, qualis non esset in vacuo adhuc corpus in vacuo non moueretur in instanti, quia ex alijs capitibus (vt ostendimus) successio motus potest provenire. ¶ Ad confirmationem responderetur, quod cum conclusio temporis in motu non solum proveniat a resistantia alterius corporis, sed a virtute motiva, bene potest tantum temporis consumi in motu vnius mobilis per vacuum, & motu alterius per plenum, si talia mobilia sint inaequalis virtutis motivae, vt si in vacuo moueatur lana, & per plenum moueatur ferrum. Si tamen mobile sit idem, & aequalis virtutis motivae, semper velocius movebitur per vacuum, quam per plenum, quia in pleno corpus quantumvis subtile aliquo modo resistit, & magis retardabit motum eiusdem mobilis, quam in vacuo retardaretur.

6. Obijcies secundo, quia ideo Sol diffundit lumen per aliquod spacium in instanti, quia nullam inue-

inuenit resistantiam contrarij. Ergo similiter mobile totum in instanti per motum percurret spacium, ubi nullam aliterius corporis inuenit resistantiam, quam cum non inueniatur in vacuo si in illo mouetur, in instanti mouebitur.

Responderetur negando consequentiam, quia ad introductionem qualicunque solum resistantiam potest facere illius contrarium, & cum nullum sit luci contrarium, quod eius diffusioni, aut introductioni resistat, potest in instanti diffundi, ad motum autem localem in se magnitudo, & extensio mobilis, etiam si nulla addit resistantia aliterius corporis, sufficit, ut non possit esse in instanti. Vnde corpus quantum, & extensum si moueretur in vacuo, non in instanti, sed in tempore successiue moueretur.

QVAESTIO X.

Utrum tempus sit aliquid reale à mobili, & motu distinctum?

VT tempus cogniti difficile explicem, ut omnibus certum suppono, illius nomine communiter intelligi durationem rerum secundum illarum mutationem, & successionem. Vnde aliquando sumitur tempus pro duratione intrinseca cuiuscunque motus, ut docet D. Thomas in 2. dist. 12. artic. 3. ad 3. Proprius tamen, & strictius accipitur pro duratione motus magis uniformis, & regularis qualis est motus primi mobilis,

quia per talem illius durationem intrinsece motus illius primi mobilis mensuratur, extrinsece autem omnis alij motus.

2. Ut certum etiam suppono vere esse tempus, siquidem res generabiles, & corruptibiles mensuram aliquam habent suae durationis, media qua cognoscatur, quanta sit illarum duratio, & quod aliqua longiorem habent durationem, quam aliae, & quod vnus motus est velocior alio.

3. Dico primo. Nec prima sphaera, nec aliud corpus mobile est tempus. Oppositum tenent aliqui, quos refert noster Author hic quaest. 4. Sed conclusio cum eodem nostro Authore est communis, & probatur. Tum ex philosopho hic text. 94. asserente, quod dicere: sphaeram esse tempus, stultius est, quam ut de eo impossibilia consideremus. Tum etiam, quia res in sphaera, vel aliquo corpore sunt tantum in loco: in tempore vero sunt, tanquam in mensura durationis illarum motus. Sphaera igitur, vel aliquod aliud corpus non est tempus. Tum denique, quia sphaera, & quodlibet aliud corpus mobile est res permanens, & omnes partes illius sunt simul; tempus autem est res successiua non habens partes simul, sed successiue transientes alias in eadem mensura temporis esset simul haec mea praesens locutio, & externa, quod manifeste est falsum. Ergo neque sphaera, neque aliud corpus mobile est tempus.

4. Dico secundo. Tempus à quo

liber motu inferiorum, cuius est extrinseca mensura, distinguitur realiter entitative, non vero à motu primi mobilis, cuius est intrinseca duratio, & mensura: ab illa tamen distinguitur realiter formaliter. Prima pars conclusionis est manifesta, quia cum tempus, quod extrinsece mensurat, & regular omnes motus inferiores, sit subiective in primo mobili, sicut & illius motus, non potest identificari realiter cum aliquo motu aliorum corporum in ipsis corporibus intrinsece recepto, cum nullum aliquod idem entitative accidens possit esse in subiectis realiter entitative distinctis. ¶ Confirmatur, quia contingit, duos aliquos motus corporum inferiorum esse æquales, & tempus quo extrinsece mensurantur, esse inæquale; & contra ipsos motus esse inæquales, & tempus quo extrinsece mensurantur, esse æquale. Tempus igitur extrinsece mensurans tales motus, realiter distinguitur ab illis. Antecedens probatur: nam si in eodem spacio moueatur duplex mobile, unum duplo velocius altero, utriusque motus æqualem habebit extensionem parui, utpote commensuratam, & coextensionem eidem extensioni spaciij: inæquali tamen tempore quilibet talis extrinsece mensurabitur motus, unumque mobile in tempore dimidiæ horæ totum tale spacium suo motu transibit. Et contra, si per spacium unius leuæ in tempore unius horæ aliquod mobile mo-

ueatur, & aliud duplo velocius in tempore etiam unius horæ spacium duarum leucarum suo motu pertranseat, tempus extrinsece mensurans tales motus erit æquale, & extensio ipsorum motuum, utpote inæquali extensioni spaciij coextensa erit inæqualis.

5. Secunda pars conclusionis, quæ est tertia conclusio nostri Authoris hic in prædicta quæst. 4. probatur. Quia tempus intrinsece mensurans motum primi mobilis est ipsius motus sua intrinseca duratio: sed duratio cuiuscunque rei non distinguitur realiter entitative ab ipsa re existente, & illius existentia. Ergo tempus non distinguitur realiter entitative à motu primi mobilis, cuius est intrinseca mensura. Minor probatur, quia duratio intrinseca cuiuslibet rei, nihil est aliud, quam illius existentia continuata sui productione conservata. Ergo non distinguitur realiter entitative ab ipsa re existente, & illius existentia, sed solum per connexionem ad actionem continuatam; cum hac tamen differentia, quod in rebus permanentibus per continuatam productionem illarum non producitur aliqua noua illius partis: in motu autem continuata illius productio est productio nouæ partis ipsius motus. Tamen sicut totus motus non distinguitur realiter à suis partibus simul sumptis: ita & duratio intrinseca totius motus non distinguitur realiter entitative ab ipso motu. ¶ Confirmatur, quia duratio

ratio intrinseca cuiuslibet rei creatae nihil addit intrinsecum supra ipsius rei existentiam, sed solum connotationem ad actionem productiuam ipsius rei existentis, ut perseverantem, & continuatam. Ergo duratio intrinseca motus primi mobilis: ac perinde, & rempus intrinsece illud menturans non distinguitur realiter entitativè ab ipso motu existente, & illius existentia. Consequentia patet, quia nihil realiter entitativè ab alio distinguitur, nisi addat aliquid reale intrinsecum supra illud. Antecedens autem probatur, quia si duratio intrinseca rei creatae adderet aliquid intrinsecum supra illam, oporteret in illa de nouo produci; ac perinde duratio alicuius rei non esset solum continuata illius productio, sed nova productio alicuius intrinseci in illa. Id autem esse falsum, constat, quia si Deus aliquam rem produceret, & continuata eadem productione conservaret absque eo, quod aliquid aliud intrinsecum in illa de nouo produceret, talis res vere, & proprio diceretur durare. Ergo duratio intrinseca alicuius rei nihil addit intrinsecum supra ipsam rem existentem, sed solum diversam connotationem, quia ut ex illis dicitur ordinem ad suam productionem, ut durans vero dicit ordinem ad eandem sui productionem non absolute, sed ut continuatam.

6. Tertia denique pars conclusionis, quae est secunda conclusio nostri Authoris in predicta quaest.

4. & habetur ex D. Thoma opusculo 44. cap. 2. ex his quae proxime diximus, deducitur, quia licet duratio intrinseca alicuius rei non addat aliquid intrinsecum supra rem creatam existentem, addit tamen novam connotationem ad actionem illam producentem, novamque dependentiam ab illa, siquidem connotat actionem sui productiuam non absolute, sed ut continuatam. Ergo duratio intrinseca cuiuscunque rei creatae saltem realiter formaliter distinguitur ab illa. Erunt D. Thomas 1. part. quaest. 10. art. 2. ait: *Quod in Deo duratio propria eius non distinguitur ab illo: sicut vero in creaturis.* Et cum non possit intelligi D. Thomas de distinctione virtuali, & quae per intellectum potest fieri actualis distinctio rationis variotinata: cum haec etiam reperiantur inter Deum, & illius durationem, utpote quae ad Deum ut illius attributum comparatur, sentit Sanctus Doctor in creaturis ad minus esse distinctionem actualem formalem: & ex natura rei inter illas, & illarum intrinsecam durationem. Idque etiam patet, quia duratio accidit cuilibet rei creatae existenti. Ergo est aliquid saltem realiter formaliter distinctum ab ipsa, & illius existentia. Et cum, ut diximus, tempus intrinsece mensurans motum primi mobilis, si intrinseca illius duratio saltem realiter formaliter ab ipso motu erit distinctum.

7. Secundo probatur eadem tertia pars conclusionis, quia rem

pus quod intrinsece mensuram
rum primi mobilis, licet solum sit
subiectiue in primo mobili, dici-
tur esse in omnibus alijs motibus
inferiorum, tanquam extrinseca
mensura in mensurato, & ipsi
motus dicuntur esse in tempore.
Sed non dicitur motum primi mo-
bilis esse in motibus inferiorum,
nec ipsos motus esse in motu pri-
mi mobilis. Ergo tempus saltem
realiter formaliter distinguitur à
motu primi mobilis, quem intrin-
sece mensurat.

8. Dico tertio. Tempus nō
solum pro materiali, sed & forma-
liter sumptum est aliquid reale.
Prima pars conclusionis manifes-
te sequitur ex secunda parte con-
clusionis precedentis: si enim tem-
pus materialiter, & entitatie est
idem quod motus primi mobilis,
cum certum sit, motum primi mo-
bilis, sicut & motum cuiuslibet al-
terius corporis esse aliquid reale,
manifestum est etiam tempus pro
materiali esse aliquid reale. Quod
vero etiam formaliter sumptum
tempus sit aliquid reale probatur:
quia tempus formaliter ut distin-
ctum à motu enumeratur ab Aris-
totele inter species quantitatatis, &
motus formaliter, ut motus non
ponitur ab Aristotele directe in
aliquo predicamento, sed inter
postpredicamenta enumeratur.
Ergo cum quantitas sit unum ex
generibus entis realis, tempus for-
maliter ut tempus est aliquid rea-
le. Præterea: quia tempus formali-
ter est duratio intrinseca motus

primi mobilis. Ergo cum talis
motus sit aliquid reale, tempus e-
tiam formaliter sumptum debet
esse aliquid reale: alias motus rea-
liter non duraret: nihil enim rea-
liter durat, nisi per realem sui du-
rationem.

9. Obijcies primo. Quod A-
ristor. in hoc libro, cap. ultimo do-
cet, q. repusita dependet ab anima
quod si non esset anima, non es-
set tempus. Sed ens in suo esse de-
pendens ab anima non est ens rea-
le, sed ens rationis. Ergo tempus
saltem formaliter sumptum non
est ens reale, sed ens rationis.

¶ Confirmatur. Nam ut quæstio-
ne sequenti videbimus, tempus est
numerus motus. Sed numerus de-
pendet ab intellectu numerante,
& accipiente unam partem in ordi-
ne ad alteram. Ergo tempus in suo
esse formali temporis dependet
ab intellectu: ac perinde nō est ali-
quid reale sed rationis.

Responderetur ad argumentū,
quod tempus licet sit aliquid ex-
tra animam; dependet tamen ab
anima, & intellectu in actuali ex-
ercitio numerationis, ut optime
explicat D. Thomas 4. Philosophorū
le. 23 dicens. *Tempus est ut cum-
que est, sine anima, sicut contingit, mo-
tum esse, sine anima, sicut enim ponitur
nominis, ita necesse est poni tempus. De-
pendet tamen in numeratione ab ani-
ma, quia motus non habet esse fixum in
rebus, neque aliquid actu assumi potest
de ipso, nisi aliquid indivisibile præ-
sens, & sic totalitas motus non accipi-
tur, nisi per considerationem nostram*
com.

comparantem partem priorem posteriorem. Hec D. Thomas. Ex quibus patet, quod tempus licet in actuali numeratione, & mensuratione motus dependeat ab intellectu accipientem unam partem motus in ordine ad alteram, tamen ex natura sua habet tempus esse mensuram, qua partes motus possunt numerari, & mensurari. Unde ad testimonium adductum Aristotelis responderetur cum nostro Authore, Philosophum solum intendere, quod cum tempus ea dependentiam in actuali exercitio numerationis habeat ab intellectu, si non esset possibilis anima, & intellectus, non esset possibile tempus; id autem non tollit tempus esse reale, ut in simili de numero explicuimus in Logica, lib. 7. quest. 14. sicuti etiam non tollit realitatem sensibilis, quod re vera, si non esset possibilis sensus, nulla esset qualitas sensibilis.

Ex eadem adducta doctrina D. Thomae patet ad confirmationem: quamvis enim tempus sit numerus motus, cum tamen, ut ait D. Thomas opusculo 44. cap. 1. non sit numerus numerans, sed numerus numeratus, qui cum rebus numerariis identificatur, sicut motus & illius partes, quas numerat tempus, sunt aliquid reale, ita tempus est aliquid reale, licet in actuali exercitio numerationis dependeat ab actione intellectus accipientis unam partem motus in ordine ad aliam,

10. Obijciis secundo, quod illud, cuius partes non sunt aliquid reale, non potest esse aliquid reale. Sed partes temporis non sunt aliquid reale. Ergo nec tempus est aliquid reale. Minor probatur, nam partes temporis sunt praeteritum, & futurum. Sed praeteritum non est, & futurum nondum est, nec aliquando huiusmodi partes realiter existunt. Ergo partes temporis non sunt aliquid reale.

Responderetur, quod ut amplius explicabimus, quest. 12. sequenti, diuersimode huiusmodi successiua, ut motus, & tempus realiter existunt, quam entia permanentia: existunt enim per aliquid sui inuisibile, quo continuatur, ut partes motus per mutatum esse, & partes temporis per instans indivisibile. Unde non solum argumento facto non probatur non esse tempus aliquid reale, sed ex illo conuincitur oppositum, quia non possent continuari partes motus, & temporis per aliquid indivisibile realiter existens, quin ipsae partes essent reales, & iuxta naturam suam successiua realiter existant.

QVAESTIO XI.

Quid sit tempus, & qualiter ab alijs mensuris secundum durationem distinguatur?

Aristoteles in hoc lib. tex. 101. naturam explicans temporis, illud definit, quod sit numerus motus
Secundo

secundum prius, & posterius. Vnde ut essentiam temporis agnoscamus, huiusmodi illius definitionem explicare, & aliquibus objectionibus examinare oportet.

2. Pro explicacione igitur illius est aduertendum, quod motus duplicem habet extensionem, secundum quod etiam habet partes in duplici differentia; nam habet aliquas partes à mobili, & extensionem, & diuisibilitatem in tales partes, quatenus cum sit accidens inhaerens mobili, secundum se totum extenditur per totum mobile, ita ut diuersis partibus mobilis corraspondeant diuersae partes ipsius motus, & loquendo de istis partibus, motus omnes sunt simul, ita ut vna non sit prius tempore, quam alia. Alias habet partes motus ab spacio, per quod sit: ex eo enim quod aliquod mobile continue mouetur per aliquod spaciū, in quo sunt aliquae partes priores, & aliae posteriores, & quas mobile non simul, sed successiue, & cū ordine prioris, & posterioris, pertransit. Inde prouenit, quod ipse motus habeat partes priores, & posteriores sibi inuicem succedentes, & quae non simul existant, & iuxta diuersitatem motus habet partes etiam tempus; tempus tamen & motus licet suas partes causatiter habeant ab extensione spaciij, super quod sit motus; diuersas tamen partes, & extensionem habent ac illud illud enim habet suā extensionem, & partes permanen-

ter, & omnes simul; tempus autē & motus habent suam extensionem, & partes successiue, quatenus mobile non simul, sed vnā prius altera omnes per motus partes transit spaciij.

3. Hoc ergo supposito dicendum est, definitionem traditam ab Aristotele esse optimā. Et praeter autoritatem ipsius Philosophi, & omnium eius interpretum, illam explicando, probatur. Sensus ergo definitionis est, quod tempus est numerus motus, non quidem numerus numerans, sed numerus numeratus, seu numerabilis, quatenus est duratio intrinseca motus primi mobilis, in qua secundum prius, & posterius ipsius motus potest intellectus accipere & numerare prius, & posterius ipsius durationis, quae sunt partes temporis, & quatenus duratio intrinseca talis motus primi mobilis est vniformis, & regularissima, & per motum ipsius primi mobilis nobis notissima est mensura extrinseca omnium motuum, & mutationum cuiuscumque entis corruptibilis.

4. Aduersus eā tamen definitionem obijcies primo, quod tempus est quantitas continua, ut patet quod inter species quantitatis continuae ab Aristotele enumeratur, quia eius partes copulantur termino communi, scilicet instantibus indiuisibilibus. Sed numerus est quantitas discreta. Perperam igitur dicitur, quod sit numerus motus.

Dices,

Dices, quod numerus numerans est quantitas discreta, numerus vero numeratus seu numerabilis potest esse quantitas continua; ut tres vltra panni sunt quantitas continua permanens, & nihilominus facit numerum. numeratum seu numerabilem, tempus autem non est numerus numerans, sed numerus numeratus, scilicet ipsa duratio successiva & continuata primi mobilis, quæ est numerabilis ab intellectu secundum prius & posterius, accipiendo & comparando vnâ partem talis motus & illius durationis in ordine ad aliam. ¶ Contra hoc tamen est. Tempus eodem modo est numerus quo est mensura, & quidem idem est dicere, quod est numerus, ac dicere, quod est mensura. Sed non est mensura passiva seu mensurata, sed actiua & mensurans, & quidem est id, per quod certificamur de duratione rerum. Ergo non est numerus numeratus, sed numerus numerans.

Respondetur, solutionem datam esse optimam, & ad illius replicationem dico, quod licet tempus non sit numerus numerans, sed numerabilis, est tamen mensura actiua ipsius motus primi mobilis & aliorum inferiorum, quatenus ex numeratione per intellectum & a durationis motus primi mobilis ipsius motum primi mobilis possumus intrinsece mensurare, & extrinsece omnes alios motus inferiores. Et ita tempus est mensura actiua illorum, quatenus per

illud omnes tales motus possunt mensurari, licet ad actualem mensurationem concurrat numerus numerans, secundum quem intellectus accipit per modum præteriti, presentis & futuri vnâ partem temporis in ordine ad aliam. 5. Obijcies secundo, quod tempus non solum est mensura motus, sed etiam mensura quietis saltem priuatue; imò est etiam mensura ipsius esse rei corruptibilis, quæ dicitur tanto vel tanto tempore durare. Perperam igitur definitur determinare per id, quod sit numerus seu mensura motus.

Respondetur, quod motus est id, cuius primo & per se tempus est numerus & mensura, & si mensuret quietem, est, quatenus illa est priuatio motus & iuxta durationem motus, quo priuat quies, mensuratur: & si mensurat ipseus esse substantie, corruptibilis, est, quatenus illa variationi & mutationi subiicitur, & licet nō habeat successionem partium, habet tamen successionem momentorum esse illius ad non esse; & sic optime tempus definitur determinare, quod sit numerus & mensura motus, quia illius primo & per se est numerus & mensura, aliorum autem non nisi in ordine ad motum.

6. Obijcies tertio, quod si motus esset numerus motus, esset etiam & mensura illius, quia numerus est mensura rei numeratæ. Sed non potest tempus esse mensura motus; ergo nec numerus motus. Minor probatur. Quia mensura debet

deber esse notior mensurato. Sed motus, vrpore quem sensu percipimus, est nobis notissimus; tēpus vero est maxime nobis ignotum. Ergo tempus non potest esse mensura motus.

Resp. quod si loquamur de tempore in ordine ad motus horū inferiorū, notius est nobis tēpus per regularissimum motum, & circulationem quotidianam Solis, quā motus quilibet inferior. Vnde optime tempus, & durationem uniformem primi mobilis possumus assumere vt mensuram eorum in ferriorem. Si autem loquamur de ipso tempore in ordine ad motū primi mobilis, cuius est intrinseca duratio: & intrinsece illud mensurat, in exercitio est nobis notissimum, quia experientia cognoscentes & cum ipso motus primi mobilis, in exercitio notissima est nobis ipsius duratio, licet in quo talis essentia consistat, sit difficile cognitu, sufficitque, vt in exercitio sit nobis nota talis motus duratio, vt per illam ipsum motum, & alios motus inferiores mensuremus.

7. Ex dictis (vt ad secundum quod in questionis titulo inquirebatur, breuiter respondeamus) sequitur differentia temporis ab alijs mensuris rerum permanentiū, vt ab æternitate, & aucto: plenior enim explicationem huiusmodi mensuræ Theologis relinquentes, supponimus æternitatem esse mensuram rei omnino, tam quoad esse, quam quoad operationem immutabilis, & inuariabilis,

& ita æternitas, vt definiuit Boetius, est *in terminabilis vite tota simul, & perfecta possessio*. Vnde æternitas nullas prorsus habet partes aut successionem, & sic manifeste distinguitur a tēpore nostro, quod cum sit mensura rei, tam secundū esse, quam secundum operationem mutabilis, imò primo, & per se, vt explicauimus, sit mensura ipsius motus, habet successionem, & partes priores, & posteriores non simul, sed successiue existentes, ita similiter tempus. Et uero autem est mensura media inter æternitatem & tempus, siquidem est mensura rei immutabilis secundū esse, mutabilis vero secundum operationem, & sic differt a tempore in eo, quod non habet formalem successionem, & differt ab æternitate in eo, quod habet aliquam successionem virtualem, & non simul omnibus coexistit, sed coexistit illis successiue secundum quod illa non simul, sed successiue in suis proprijs mensuris existunt.

QVÆSTIO XII.

Verum partes temporis solum existant ratione alicuius indiuisibiliter instantis?

SUPPONO (quod & sapius supponam) tempus esse quantitatem continuam compositam ex partibus diuisibilibus, & tales illius partes diuersis indiuisibilibus instantibus copulari, & continuas

inuari; sicut partes lineae diuersi-
sindivisibilibus punctis copu-
lantur, & continuantur: cū enim
Aristoteles, & D. Thomas infi-
nuant vnum esse nunc temporis
influens per omne tempus, solum
intendunt esse vnam subiectiue,
quatenus vnum est mobile, prius
vnam partem spacijs, & posterius
alteram suo motu pertransiens.
Ita enim id explicat D. Thomas
1. part. quaest. 10. artic. 4. ad 2.
dicens: *Quod nunc temporis est idem
subiecto in toto tempore, sed differens
ratione, quod sicut tempus respon-
det motui, ita nunc temporis respon-
det mobili, mobile autem est idem rea-
liter toto decursu temporis, sed diffe-
rens ratione in quantum est hic, &
ibi, & ista alteratio est motus. Simili-
ter fluxus & refluxus nunc, secundum quod
alternatur ratione, est tempus.*

2. Hoc ergo supposito, dubita-
mus, an partes temporis realiter
existant adaequate ratione sui, an
vere solum existant inadaequate
ratione alicuius instantis indivisi-
bilis, quo continuantur, & solum
ratione sui sint praeteritae, vel futu-
rae. Primum enim istorum tenet
Durandus in 2. dist. 2. quaest. 4. &
aliqui plures praecipue ex recen-
tioribus.

3. Dicendum nihilominus est
cum nostro Authore hic quaestio.

4. & communi Thomistarum sen-
tentia partes temporis solum exis-
tere inadaequate ratione illius in-
divisibilis instantis, quo copulan-
tur, & continuantur. Conclubo

colligitur ex Aristotele in hoc li-
bro cap. 10. vbi postquam propo-
suerat obiectionem, quod tempus
non existit per suas partes, quales
sunt praeteritum, & futurum, nec
per instantia, quia ista non sunt par-
tes illius, & nihil exiit, nisi ratio-
ne suarum partium, & ita tempus
nunquam existeret, postea in text.
105. soluit hoc argumentū dicens:
*Nihil sit, nisi secundum quod est, nihil
autem est temporis, nisi nunc. Unde nō
potest fieri, nisi secundum aliquid nūc,
non quia in ipso primo nunc sit tempus,
sed quia ab eo incipit tempus.* Et cla-
rius id docet Sanctus Doctor opus-
cul. 44. cap. 1. cuius verba in secū-
da ratione conclusionis adducun-
tur. Et idem denique colligitur ex
D. Augustino 1. 1. confessionum
cap. 5.

4. Ratione autē probatur prime
ex ipsa definitione temporis, quod
est numerus motus secundū prius
& posterius, ex qua colligitur par-
tes temporis solum esse praeteritū
& futurum, quae correspondēt prio-
ri, & posteriori motui. Sed si par-
tes temporis adaequate ratione
sui existerent, etiam daretur pars
temporis praesens: ac perinde di-
minuta esset praedicta temporis
definitio. Minor patet, quia si
pars aliqua temporis ratione sui
existeret, tunc talis pars esset pra-
esens, & non praeterita, & futura.
Ergo non solum partes tempo-
ris essent praeteritum, & futu-
rum.

5. Secundo probatur conclusio
ratione

ratione desumpta ex D. Thoma in praedicto opusculo 44. cap. 1. ubi sic ait. *Quia qualibet pars cuiuslibet successus est diuisibilis in diuersas partes: si ergo aliquod successuum existet non solum secundum aliquod in diuisibile sui, sed secundum aliquam sui partem, sequitur, quod multis partibus alicuius successus simul essent, quod est contra rationem successuorum.* Hæc Diu. Thomas, in quibus euidentem rationis cõclusionis insinuat: qualibet enim vel paruula pars temporis test diuisibilis in plures partes: alias tempus continuum componeretur ex indiuisibilibus, quod infra ostendemus esse impossibile, ergo si aliqua pars temporis ratione sui adæquate existeret, existeret simul omnes illius partes, ex quo? talis pars temporis componitur, & sic nec talis pars, nec tempus esset ens successuum, sed permanentes, cum illud sit, cuius partes simul existunt.

6. Nec valet dicere cum aduersarijs quod talis pars temporis nõ existit permanentes, sed fluenter & successiue: non inquam, id valet; nam vel existit aliqua tota pars quantumuis paruula temporis in se ipsa, vel solum ratione alicuius sui indiuisibilis. Si hoc secundum, habemus intentionem. Si verò dicatur primum, cum talis quantumuis paruula pars temporis vtpote diuisibilis habeat plures partes, omnes illæ simul existent: & dicere, quod ex partibus ex quibus qualibet pars temporis componitur, aliæ sunt præteritæ & a-

liæ futura, est incidere in nostram sententiam & nullam assignare quantumuis minimam temporis partem, quæ ratione sui adæquate existat, sed quæ solum existat per aliquod sui indiuisibile.

7. Tertio probatur, quia si aliqua diuisibilis pars temporis ratione sui haberet adæquatam diuisibilem existentiam, sequeretur, aliquod instans plus durare, quæ per instans. Consequens est impossibile: ergo illud ex quo sequitur. Sequela probatur: quia per totam illam morulam diuisibile, quæ illa diuisibilis pars temporis duraret, durarent etiam instantia, quæ partes talis diuisibilis partis temporis copularent & continuarent (alias partes talis partis temporis non essent continuæ, ac perinde nec ipsum tempus esset continuum) ergo quod diuer talium instantium duraret per totam morulam, quæ duraret illa diuisibilis pars temporis, ac per consequens quodlibet tale instans duraret plus quam per instans.

8. Obijcies primo. Partes temporis ratione sui sunt præteritæ & futura, ergo ratione sui aliquando realiter existunt præsentis. Probatur consequentia, quia præteritum est, quod aliquando fuit præsens, & futurum quod erit præsens: ergo quod ratione sui est præteritum, ratione sui fuit præsens, & quod ratione sui est futurum, ratione sui erit aliquando præsens: confirmatur: quia nihil potest transire ad statum præteritionis nisi

nisi per se sui realem presentiam. Ergo si pars temporis ratione sui est praeterita, ratione sui fuit praesens: alias inter eius futuritionem & praeteritionem non mediarer praesentia, & immediate esset futurum, & praeteritum, quod non videtur intelligibile.

Respondetur ad argumentum, negando consequentiam: natura enim propria successiuorum est, quod non habeant partes: ratione sui praesentes, alias, ut in prima ratione conclusionis ostendimus, non recte definiretur tempus, quod sit numerus motus secundum prius & posterius, sed deberet definiti, quod sit numerus motus secundum prius, praesens & posterius: sufficit ergo ut pars temporis in se ipsa sit praeterita, quod in facto esse existat per aliquid sui, scilicet per instans indivisibile, quo continuatur cum parte temporis sequentis, quia aliquod fluens & successivum dicitur praeterisse, quando iam est in facto esse: fluxus enim praeterit, quando eius advenit terminus per quem consumatur, & dicitur in facto esse. Sufficit etiam ut pars temporis in se ipsa sit immediate futura, quod praecedat aliquod eius indivisibile instans, per quod continuatur cum parte praecedenti, & iniciatur eius futuritio. Vnde ad formam argumenti neganda est secunda consequentia in successivis, licet illa teneatur in rebus permanentibus, quia successiva solus sunt in se futura, vel praeterita per ordinem ad existentiam, quam

habent vel habitura sunt ratione indivisibilis, quo cum alijs partibus continuatur, in ordine ad quod secundum quod terminatur unam partem illa dicitur praeterita, & in ordine ad idem indivisibile, secundum quod est initium alterius partis, illa dicitur futura. ¶ Ad confirmationem respondetur, quod in his successivis ut aliquid transeat ad statum praeteritionis, sufficit, quod ratione indivisibilis, per quod continuatur existat. Nec obstat, quod immediate ad futuritionem alicuius partis sequatur eiusdem partis praeteritio, & solum secundum diversas considerationes mediat inter futuritionem & praeteritionem eiusdem partis illius praesentia, quia instans illud quod terminat partem, prius nostro modo intelligendi facit illam existere, quam praeteritam: quia in successivis ipsum illorum factum est se, & est illa in se non esse, sed praeterisse, & simul est existentia illorum, quam possunt habere.

9. Obijcies secundo, quod partes temporis non possunt existere per indivisibile instans. Ergo vel nulla tenus nec ratione sui, nec ratione alterius realiter existunt. Et sic tempus non esset aliquid reale: vel re vera existunt partes temporis ratione sui. Antecedens probatur, quia si partes temporis existerent per instans indivisibile quo continuantur, utraque talis pars existeret simul, cum tale videlicet existit instans illarum continuatum. Id autem

est impossibile. Tum, quia iam tempus non esset successivum, si quidem illius partes existerent simul. Tum etiam, quia prior pars comparatur ad alteram partem, quæ cum illa medio tali instanti continuatur, sicut præteritum & futurum. Sed implicat in eodem instanti esse præteritum & futurum: ergo implicat, quod per idem indivisibile instans quo aliquæ partes temporis continuantur, ipsæ partes temporis simul existant.

¶ Secundo probatur idem principale antecedens; quia instans quantumvis continet partes temporis, est aliquid realiter ab ipsis distinctum, ut punctum indivisibile continuans partes lineæ realiter ab ipsis distinguitur. Sed nihil potest realiter existere per aliquid realiter à se distinctum: ergo partes temporis non possunt realiter existere per indivisibile instans quo continuantur.

¶ Tercio probatur idem antecedens, quia cum existentia rei debeat illi esse proportionata, id per quod aliquid existit, debet illi proportionari. Sed instans indivisibile partibus divisibilibus temporis non proportionatur: ergo partes temporis non possunt per indivisibile instans, quo continuantur, realiter existere.

12. Respondetur negando antecedens & ad primam illius probationem posset dici non esse inconueniens, quod partes temporis, quæ aliquo indivisibili instanti continuantur, ratione eius-

dem instantis simul existant, quia id non obstat successioni temporis, cui solum obstat, quod illius partes simul existerent ratione sui, non autem quod simul existant per aliquod sui extrinsecum, scilicet per indivisibile instans, quo continuantur, & per quod prior pars consumatur & posterior iniciatur. Nec etiam est inconueniens, quod hoc modo simul existant partes temporis præterita & futura, quia cum tempus non habeat in se nisi partem præteritam & futuram, factum esse & consumatio partis prioris est initium partis posterioris, & sic non est inconueniens, quod pars præterita & futura simul existant per idem indivisibile instans, quo continuantur, & quod est factum esse & consumatio prioris partis & initium partis posterioris. Tamen licet hæc non possint unde quæq; negari, & necessario sit dicendum, quod per idem indivisibile instans, quo partes continuantur, prior existit in facto esse & posterior in fieri, quatenus idem tale instans est terminatum prioris partis & iniciatum partis posterioris; tamen quia non dicitur aliquid absolute existere, nisi cum eo modo quo existere potest, existit in facto esse, partes temporis non dicuntur absolute existere, nisi cum existunt in facto esse, & quia per instans continuatum aliquarum partium temporis solum prior pars existit in facto esse, illa tunc absolute dicitur existere, & posterior pars posteriorius

ius dicitur tunc futura quā exi-
rēs, & solū dicitur absolute existēs
per aliud instans, quod post illam
sequitur & illum cum alia parte
continuat. Et sic nunquam salua-
bitur, quod in eodem instanti &
per idem instans duæ aliquæ par-
tes temporis simul absolute exis-
tant. Et solum successioni tempo-
ris obstarēt, quod illius partes si-
mul absolute existerent, solumq;
etiam obstarēt, quod pars, præteri-
ta & futura simul absolute exis-
tēt, non autem obstat, ut dixi,
quod per idem instans una pars
existat absolute & in factō esse,
& altera solum secundum quid &
infati.

13. Ad secundam probationē
eiusdem principalis antecedentis
responderetur, quod licet instans cō-
tinuatuum partium temporis sit
aliquid realiter ab ipsis distinctū,
est tamen aliquid illorum, quare-
nus illas terminat & continuat, &
id sufficit, ut per partes temporis,
eo modo quo successiui potest
comperere existentia, realiter
existant, maxime cum nec res per
manentes existant per aliquid rea-
liter secum identificatum (ut
secundum probabiliorē senten-
tiam supra defendemus de existē-

tia cuiuscumq; rei creatæ) imò nec
oporrer, quod id per quod res per-
manens realiter existit, sit in ipsa
receptum, sed sufficit, quod sit ter-
minus eius, sicut existentia verbi
est terminus humanitatis Christi,
& illam facit realiter existere.

14. Ad tertiam denique eius-
dē antecedentis probationem res-
pōdetur, quod præter quam quod
existentia, quæ non est intrinseca,
sed quasi extrinseca rei existentis,
qualiter instans continuatum
partis tēporis, est existentia illius,
non debet tantum cum illa pro-
portionem habere ac si esset om-
nino intrinseca existentia illius.
Præter hoc, inquam, quāvis instans
sit formaliter indiuisibile, quare-
nus terminat partem diuisibilem
tēporis, est virtualiter diuisibile, si
cur anima rationalis licet formali-
ter indiuisibilis, quatenus infor-
mat materiam corpoream diuisi-
bilem, est virtualiter diuisibilis,
& ea virtualis diuisibilitas in-
stantis est sufficiens illud propor-
tionare, ut sicut terminat partem
diuisibilem temporis, ita etiam
sit existentia illius, & eo modo
quo pars successiua potest
existere per illud reali-
ter existat.

LIB. QVIN.

TVS PHISICO.

RVM.

Summa Textus.

QVÆSTIO I.

IN primo huius libri capere varias morus, seu mutationis acceptiones explicat Aristoteles, generationemque non esse proprie motum ostendit, & motum à mutatione instantanea distinguit. ¶ In secundo adstruit ad tria tantum predicamenta, quantitatem videlicet, qualitatem & ubi, dari per se motum, & iuxta id tres species motus assignat, & quid proprie quies sit, explicat. ¶ In tertio aliquos ad plenitudo cognitionem motus terminos explicat. ¶ In quarto principia unitatis genericæ, & specificæ & numericæ morus declarat. ¶ In quinto contrarietatem motus cum altero motu ex diuersis principijs desumptam explicat. ¶ In sexto denique, & vltimo capere contrarietatem explicat morus cum quiere, & contrarietatem similiter vnius quieris cum altera.

Vtrum ad quantitatem qualitatem & ubi sit per se motus.

MVratio recte Philosopho hic c. 1. potest esse, vel inter terminos negativos, vt transiens de albo in nigrum, muratur à non esse nigri ad non esse albi. Et cū termini negativi nihil fiant, formaliter inter illos non est proprie mutatio. Potest etiam esse à termino negativo ad positium, vt generatio substantialis à non esse v. g. hominis ad esse hominis, vel à termino positivo ad negatiuum, vt corruptio substantialis ab esse hominis ad non esse hominis. Vel denique inter terminos positivos, vt cū quis transit de albo in nigrum, & hæc sola mutatio habet rationem proprii motus, quia solum mobile, quod est ens in actu, proprie mouetur. Et solum quod mouetur inter terminos positivos est ens in actu: sola enim materia, quæ non est ens in actu est quæ muratur de non esse ad esse, & de esse ad non esse, solūque illa est sub vtroq; ratione termino. Presens ergo difficultas non de quali-

qualibet mutatione, sed de illa so-
lus, quæ est proprie motus, procedit.

2. Pro eius resolutione est sup-
ponendum, quod sicut illud solum
mouet per se, cui id ratione sui &
non ratione alterius comperit.
Vnde album, v. g. non per se, sed
per accidens calefacit, quia non ra-
tione suæ albedinis, sed ratione
alterius, scilicet ratione caloris ei
calefacere comperit. Ita ad id solū
est per se motus, quod ratione sui
& non ut resultans ad terminum
primarium motus, per motum ac-
quiritur, & ipsum terminat motū.

3. His suppositis affirmatiue
responderetur ad questionem cum
Aristotele. Diu. Thom. & nostro
autore q. 1. & 2. huius libri com-
munique sententia, & probatur.
Primo, quia tres species subalter-
næ motus ab Aristotele assignan-
tur, augmentatio videlicet, altera-
tio & motus localis: sed augmenta-
tio est ad quantitatem, alteratio ad
qualitatem, & motus localis ad v-
bi: ergo ad hæc tria prædicamenta
est per se motus. ¶ Confirmatur,
quia hæc tria possunt per se primo
& absque eo quod ad aliquid quem ter-
minum primarium motus resul-
tent, proprium motum terminare:
ergo ad illa est per se motus.
Consequentia patet, quia in eo, ut
proxime dicebamus, consistit esse
ad aliquid per se motum. Antece-
dens autem probatur, quia per mo-
tum localem nihil aliud intrinse-
cum præter vbi acquirit mobile:
locus enim, ad quem per motum
peruenit, non cum illo conjunga-

tur, non est quid intrinsecum
ipsi mobili. Similiter qualitas
ratione sui acquiritur per mo-
tum alterationis, & per motum
intensionis intenditur, ac denique
quantitas in augmentatione (ut late
Deo dante explicabimus in li-
bris de generatione) non acquiri-
tur ad acquisitionem substan-
tiæ, sicuti quantitas quæ in pri-
ma sui productione per modum
propriæ substantiæ ad illius
productionem resultat. Sed quod
primo intenditur in augmentatione
est productio maioris quantitatis:
ergo quantitas, qualitas & vbi pos-
sunt ratione sui, & absque eo quod
ad terminum alicuius motus re-
sultent, proprium & verum motū
terminare.

4. Secundo probatur, quia in
his tribus vel est proprie contrarie-
tas ut in qualitate, vel (saltem est
latitudo pertransibilis per verum
motum: quantitas enim cum habeat
extensionem & latitudinem, po-
test per verum augmentationis
motum fieri de minori maior, si-
cut propter eam solam latitudinē
qualitatis potest illa per verum
motum intensionis intendi, absq-
ue eo quod talis motus sit inten-
tionalis cum omni proprietate &
rigore contrarietatis: calor enim v. g.
ut vnum non proprie contrariatur
calori ut octo; ac denique ea etiam
latitudo reperitur in termino mo-
tus localis, qualis est inter lectum
sursum & deorsum: ac perinde in
ipso vbi, quod per conjunctionem
ad diuersa loca mobile acquiritur.

erge ad hęc tria datur per se motus. ¶ Confirmatur, quia in his tribus inuenitur medium, per quod transitur de extremo in extremū. Ergo ad hęc tria potest verus, & proprius motus successiuus per se primo terminari. Parec consequētia. Quia idē inter terminum negarium, & successiuum non est proprius motus successiuus, quia inter tales terminos nullū est medium pertransibile per motum, vt inter esse, & non esse, & inter non esse, & esse. Antecedens vero probatur, quia inter qualitates proprie contrarias, vt inter album & nigrum, dantur colores extremi, & in eadem quantitate, & qualitate cum detur latitudo, secundum intensiōem, & extensiōem, datur inter terminos extremos medium, & similiter in termino motus localis, sicut inter terminos spaciū in quo fit, est medium, ita inter diuersam vbi quod mobile acquirit, & deperdit, est vbi intermedium.

5. — Obijcies primo, quod quantitati, & vbi nihil est contrarium. Ergo cum motus proprie sumptus debeat esse inter terminos contrarios, ad quantitatem & vbi non potest esse proprie motus. ¶ Respondetur, quod licet posset saluari contrarietas in quantitate & vbi, quatenus quantitas magna, & parua, & vbi in loco sursum, & deorsum contrariantur. Quidquid tamen fit de hoc, ad minus in quantitate, & vbi & in quantitate ad se metipsam comparata est latitudo

explicata, quae sufficit in termino proprii motus, & quae ad minus debet intelligi, cum dicitur, quod motus debet esse in terminos contrarios.

6. Obijcies secundo, quod cum quantitas consequatur ad substantiam, imō etiam qualitas, sicut calor vt illius proprietates consequitur ad substantiam ignis, non videtur terminare motum per se, sed vt terminum secundarium resultare ad productionē substantię.

Respondetur, quod non intendimus, omnem quantitatem, & qualitatem per se primo motum terminare, sicut illum non terminat quantitas quę in prima generatione substantię ad illam vt illius proprietates resultat, & similiter calor, qui est proprietatis ignis. Sed intendimus, quod aliqua quantitas, illa videlicet, quae acquiritur per augmentatiōem, terminet per se motum, quia illa non resultat per motum proprietatis ad substantiam, nec ad nouam partem substantię, sed per se intenditur, & potius ad productionem illius producit nova pars substantię, & similiter plures qualitates per se in sua prima productione terminant motū, & omnes cum intenduntur, licet aliqua, vt calor quia est proprietatis ignis, ad substantiam ignis resultat, & lux quia non producit per expulsionem contrarij, sed eius productio fit a priuatione lucis ad illam, inter quos perinde terminos non est medium, nō producit per motum, sed per mutationem

tionem instantaneam, quamvis ipsa lux, quia in se habet latitudinem, per verum motum intendatur.

7. Obijcies tertio, quod si aliquis esset motus ad quantitatem, maxime motus augmentationis, cum de minori sit maior quantitas. Sed hic non est proprius motus. Ergo nullus datur proprius motus ad quantitatem. Minor probatur, quia in motu debet relinquiterminus à quo, & acquiri terminus ad quem. Sed cum quantitas de minori sit maior, minor quantitas, quæ solum potest habere rationem termini à quo non relinquitur, sed permanet. Ergo tale quantitaris augmentum non fit per verum motum.

Respondetur negando minorem. Et ad probationem, quod licet in augmento quantitaris maneat eadem quantitas quoad substantiam, non tamen cum eadē terminatione minoris: quantitas enim quæ ante augmentum erat parua, post augmentum non manet parua, sed magna. Et id sufficit, ut terminus à quo formaliter, ut terminus à quo relinquatur per motum & non maneat cū termino ad quē.

8. Obijcies quarto, quod ad ubi solū potest esse motus localis. Sed ille non est proprius motus. Ergo ad ubi non datur per se motus. Minor probatur, quia in proprio motu & successivo mobile debet esse partim in termino à quo, & partim in termino ad quem. Sed id non contingit in motu locali. Ergo ille non

est proprius motus. Minor probatur, quia cum mobile est in termino à quo, non pertingit, nec partialiter terminum ad quem, & cum est in termino ad quem, iam totaliter relinquit terminum à quo. Ergo nunquam mobile est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem.

Respondetur negando minorem, & ad probationem dico, quod præterquā quod mobile corporale quāvis & extensum simul est secundū aliquā sui partē in termino à quo, & secundum aliam in termino ad quem. Præter hec, in quantum cum mobile mouetur à loco in locum distantem, & per motum est in spacio inter medio, dicitur tunc esse partim in termino à quo, & partim in termino ad quē, quia tale spaciū intermediū participat de utroque loco extremo, & sic mobile existens in illo dicitur esse partim in termino à quo, & partim in termino ad quem. Sicut quia color medius inter extremos colores participat de utroque extremo transiens de uno colore extremo ad alterum colorem extremum per colorem medium, dicitur esse partim in utroque colore extremo.

QVÆSTIO II.

Primum ad substantiam, & reliqua prædicamenta sit per se motus.

Dico primo. Ad substantiam non est per se motus. Probatur

tur. Quia substantia in sui productione non fit per se ex aliquo positivo, sed ex sui privatione, inter quam & ipsam substantiam cum non sit medium, substantia non acquiritur per motum successivum, sed per mutationem instantaneam. Similiter cum substantia corrumpitur, non fit transitus per se ab illa ad aliquid positivum, sed ab illa ad sui privationem, inter quam & substantiam cum non sit medium, corruptio substantiae non est motus successivus, sed mutatio instantanea.

3. Nec valet dicere, quod aliquae substantiae fiunt per se ex forma positiva, ut forma cadaueris ex viuenti, & forma aceri ex forma vini, imò generaliter ad productionem cuiuslibet formae substantialis praesupponitur alia forma substantialis in materia, & ad corruptionem cuiuslibet formae substantialis sequitur alia forma substantialis in materia. Generatio igitur & corruptio formae substantialis est inter terminos positivos, ac perinde de effectu huius non debet excludi à ratione proprii motus. ¶ Non, inquam, id valet, quia (ut ostendimus lib. 1. de principiis entis naturalibus agentes) terminus per se à quo productionis formae substantialis, & terminus per se ad quem corruptionis formae substantialis non est nisi privatio ipsius formae, & per accidens ratio materiae, quae non potest absque omni existere forma substantiali, productionem vnius formae sub-

stantialis praecedat altera forma substantialis in materia & corruptionem vnius formae sequitur alia, ex terminis autem per se sumitur ratio mutationis & motus, & sic corruptio & productio formae substantialis, quia per se non est inter terminos positivos, non est motus, sed mutatio instantanea. ¶ Nec etiam per se, sed ex dispositione materiae sequitur ad formam viuentis forma cadaueris, nec ad formam vini forma aceri, corruptio enim rationum formarum per se solum tendit ad non esse illarum. Huic etiam conclusioni poterat obijci, quod nutritio est motus successivus & per se terminatus ad substantiam. Sed de hoc, Deo dante, late agemus in libris de generatione.

3. Dico secundo. Ad relationem non est per se motus. Probatur. Quia omnis relatio realis predicamentalis (de transcendentia enim, utpote ab his quibus comparitur indistincta, non loquimur) sequitur per naturalem resultantiam ad positionem sui fundamenti cum conditione coexistentiae sui termini: ergo relatio non per se & ratione sui aliquem terminat proprie motum aut mutationem, sed est terminus secundarius motus aut mutationis, per quam producitur suum fundamentum.

4 Dico tertio. Ad actionem & passionem non est per se motus. Hanc conclusionem pluribus rationibus ostendit Philosoph. ex quibus haec facile deducitur. Quia cum actio & passio idem

filicem

ificetur cum motu, si ad actionē,
& passionem esset per se motus, et
etiam ad unum motum esset per se
motus, & eadem ratione ad istum
esset per se alius motus, & ad illū
alius, & sic in infinitum, quod cum
non possit admitti, dicendum est,
quod cum actio, & passio sit ipse
motus, aut mutatio, ad actionem,
& passionem, nec est per se motus
aut aliqua mutatio.

5. Dico quarto. Ad prædica-
mentum situs non est per se mo-
tus. Probat, quia cum situs sit
dispositio partium corporis in or-
dine ad locum resultat ex ubica-
tione ipsius corporis in loco, ac-
perinde non per se aliquem termi-
nat motum, sed motus localis per
se terminatur ad ubi, & tanquam
terminus secundarius resultat si-
tus.

6. Dico quinto. Nec ad prædi-
camentum quando est per se mo-
tus. Probat, quia id prædicamē-
tum consistit in hoc, quod est rem
aliquam esse in tali, vel tali tempo-
re, quod resultat ex duratione in-
trinseca rei, & mensuratione il-
lius à tempore, & quatenus resul-
tat ex duratione intrinseca rei, mo-
tus aut mutatio non ad ipsum quā-
do, sed ad ipsam rem, ut continua-
ta illius productio per se termina-
tur: quatenus vero resultat ex tē-
pore, seu mensuratione temporis,
cum tempus, ut libro diximus præ-
cedenti, non distinguatur à motu
primi mobilis, sicut ad tēpus non
est per se motus, ita nec ad tēpus:
acperinde multo minus ad ipsum

quando, quatenus à tempore resul-
tat.

7. Ultimo tandem dico. Ad præ-
dicamentum habitus non est per
se motus. Probat, quia ut in logi-
ca explicuimus, prædicamentum
habitus consistit in hoc, quod est
habere aliquid media aliqua actio-
ne acperinde illud ex actione, quā
aliquid habetur non tanquam ter-
minus primarius ipsius actionis
(ille enim est id, quod per talem ac-
tionem habetur, sed tanquam ter-
minus secundarius resultat. Ergo
ad prædicamentum habitus non est
per se motus.

QVÆSTIO III.

*A quo desumatur unitas formalis
motus?*

AD motum concurrunt ipsum
mobile, motor, terminus à
quo, & ad quem, & spacium, seu
medium per quod fit motus. Unde
à quo istorum unitas formalis mo-
tus generica videlicet, & specifica
desumatur, inquirimus, breuiter-
que aliquibus conclusionibus ex
nostro Authore Ss. Magistro Soro
quæst. 3. huius libri respondebi-
mus.

2. Dico igitur primo. Ab unita-
te vel diuersitate mobilis non su-
mitur unitas formalis motus. Pro-
bat, Tum, quia mobile compara-
tur ad motum, ut illius subiectum
& à subiecto non unitas, aut diuer-
sas formalis, sed solum numeri-
ca accidentium desumitur. Tum
etiam,

etiam quia idem omnino specificae & numerice mobile diuersos formaliter recipit motus, & e contra diuersum formaliter & numerice mobile potest recipere motum eiusdem speciei: ergo nulla vnitas aut diuersitas mobilis arguit vnitatem vel diuersitatem formalem motus.

3. Dico secundo. Vnitas formalis motus non sumitur ab vnitatem motoris: ita noster author in praedicta q. a. 1. cōcl. 5. Et prob. Tum, quia eiusdem arthome speciei est motus lapidis, & ferri descendētis ad cētrum, & motor, utpote generāstalia corpora, est diuersae speciei. Et similiter eiusdem speciei est motus violentus lapidis propter ab homine vel elephante, quamuis talis motor sit diuersae speciei. Tum etiam, quia licet motus ut actio formaliter respiciat agens seu motorem; non tamen sub formalitate motus, & ideo agens in illius definitione sub formalitate motus non ingreditur. Ergo non sumitur vnitas formalis motus ab vnitatem vel diuersitate motoris.

4. Obijciēs, quod motus naturalis ignis sursum & motus violentus lapidis ad eundem terminum sunt motus formaliter distincti, siquidem formales videntur esse differentia motus esse naturalem & violentum, & tamen ea differentia solum sumitur ex diuersitate motoris, cum utriusque talis motus sit per idem spacium ab eodē termino a quo in eundē terminum ad quem: ergo sola diuersitas motoris sufficit formali-

ter diuersificare motum.

Responderetur, quod naturale & violentum non sunt differentia intrinsecas motus in ratione motus, sed accidentales. Vnde licet illae desumantur ex diuersitate motoris, non sequitur ex illius vnitatem vel diuersitate sumi vnitatem vel diuersitatem formalem motus formaliter in ratione motus, quod docuit D. Thom. de potentia q. 9. art. 8. dicens, quod motus non sumitur specie a principio, ab illo tamen formatur, ut sit naturalis vel violentus.

5. Dico tertio. Vnitas & diuersitas formalis motus formaliter desumitur ab vnitatem vel diuersitate formalis illius termini ad quem in ratione termini formaliter accepti. Et cum vnitas formalis cuiuslibet rei sit genericave l specifica, de utraque loquimur, & asserimus, omnes motus esse eiusdem generis, quia ad terminum eiusdem predicamenti terminantur, & esse eiusdem speciei arthome vel sub altera, quia ad terminum eiusdem speciei arthome vel sub altera terminantur.

6. Conclusio sic explicata est cōmunis, & colligitur ex Aristotele in hoc lib. tex. 31. docente, omnes dealbariones esse eiusdem arthome speciei, quia omnes albedines eiusdem arthome speciei sunt, omnes autem disciplinae esse eiusdem speciei sub altera, quia disciplina est species sub altera includens species arthomas diuisibiles: idemque docet D. Th. pluribus in locis, & prob. quia ratio motus est esse via & terminum suum terminum: ergo ab illo

suam

suā speciē & vnitatē formale desu-
mit. Consequētia patet. Quia eo q̄
actus sciētiæ & potentiæ sunt
via & tendētia in suum obie-
ctum, ab illo suam speciē & v-
nitatem formalem sumunt: ergo
à fortiori à suo termino illam de-
sumit motus, cuius tota ratio est
esse viam & tendētiā in ter-
minum. ¶ Confirmatur primo,
quilibet motus in particulari defi-
nitur in ordine ad suum termi-
num ad quem: ergo in ordine ad
illum & ab illius vnitatem suam ac-
cipit speciē & vnitatem forma-
lem. ¶ Confirmatur secūdo, quia
motus ab illo accipit speciē à quo
& denominationem: vñ quodq;
eūm ab eo à quo habet esse, deno-
minatur. Sed motus à suo termi-
ad quem accipit denominationem:
ergo suam speciē & vnitatē for-
male. Minor parer. Quia eo quod
motus v.g. terminetur ad albedi-
nem, determinatur albefactio, & si
ad calorem calefactio, & sic de alijs.
7. Dixi vnitatem formalem
motus desumi formaliter ab il-
lius termino ad quem formaliter
in esse terminus accipitur, quia sicut
sciētiæ & potentiæ non specificā-
tur à suis obiectis in esse entis,
sed formaliter in esse obiecti, &
contingit, sciētiā aut potentiā
eiusdem athoniæ speciē ad obie-
cta specificā in esse entis distincta
terminari, & ē contra idē obie-
ctum in esse entis diuersas speciē
terminare sciētiās; ita & mo-
tus non à suo termino ad quem
in esse entis, sed formaliter in esse

termini suam accipit vnitatem
vel diuersitatem formale. Vnde ad
eundē entitatem terminum potest
dari diuersus formaliter motus.

8. Dico quarto. Nihilominus
causaliter aliquando ex diuersitate
termini à quo desumitur vnitatem
vel diuersitas formalis motus, ita
tamen quod talis diuersitas ter-
mini à quo refundatur in ipsam
terminum ad quem, vt ab illo for-
maliter diuersitas motus desumi-
tur. Conclusio & à simili & exem-
plis ipsius motus probatur. A simi-
li quidem, quia licet, vt dixi-
mus, diuersitas formalis sciētiā-
rum ab illarum obiectis forma-
liter sumatur, causaliter aliquan-
do desumitur ex diuersitate me-
diorum & illorum diuersitas in
ipsum obiectum refunditur. Simi-
liter licet relatio in ordine ad suū
terminū formaliter suam accipiat
vnitatem vel diuersitatem formale,
causaliter illam accipit a suo fun-
damento, illiusq; diuersitas in ip-
sum refunditur terminum: ergo
licet motus, vt pote via & tenden-
tia ad terminum ad quem, ab illo
formaliter accipiat suam vnitatem
vel diuersitatem formalem, po-
test etiam causaliter illam acci-
pere à suo termino à quo, & illius
diuersitas refundi in ipsum ter-
minum ad quem.

9. Exemplis etiā id confirmatur.
nam ascensus aeris & descensus
lapidis ad aliquod idē punctū est
motus formaliter diuersus vt pote
vñ motus sursum & alter motus
deorsum, & terminus ad quem
talis

ralis vtriusque motus solū potest esse formaliter diuersus diuersitate causaliter desumpta ex diuerso termino à quo, & in ipsum terminum ad quem refusa; quatenus videlicet idemmer materialiter terminus secundum quod respicit diuersum terminum à quo, est formaliter diuersus. Similiter motus ex nigro ad fuscum, & ex albo ad fuscum, quamuis sine ad eundem terminum ad quem in esse entis sunt formaliter diuersi motus, & terminus ad quem vtriusque est formaliter diuersus: diuersitate causaliter desumpta ex diuerso termino à quo, quia fuscum, cum sit medium inter album & nigrū, quatenus contrariatur albo, & quis per motum recedit ab albo in fuscum, accipitur fuscum vt nigrum; & quatenus fuscum contrariatur nigro, & aliquis per motum recedit à nigro ad fuscum accipitur vt album, & sic idem fuscum vt respicit ralem vtrumque terminum à quo, est formaliter diuersum diuersitate causaliter ab ipsis terminis à quibus, desumpta. ¶ Aduertendum est tamen, quod non quilibet diuersitas in termino à quo motus sufficit, vel causaliter ipsum motum diuersificare, sed illa dumtaxat, quæ formaliter in ratione termini à quo, & secundū quā respicitur à termino ad quem, ei competit: motus enim ab albo in nigrum, & à fusco in nigrum non est formaliter distinctus; quia licet terminus à quo album scilicet & fuscum in ratione entis distin-

quantur; non tamen formaliter in ratione termini à quo, quia vterque rescipitur à termino ad quem secundum rationem albi, & secundum quod ab vtriusque albedine per motum quis recedit, & ad nigredinem accedit; & ita talis in esse entis diuersitas prædicti termini à quo, nec causaliter diuersificat motum, nec in illius terminū ad quem, vllatenus refunditur.

10. Quod si huic conclusioni obijcias, quod oppositum illius videtur docere D. Thomas 1. part. q. 23. art. 1. ad 3. dicens, *Quod motus non accipit speciem à termino à quo, sed à termino ad quem.* Respondetur, quod in eo solum intendit D. Thomas, motum non accipere formaliter speciem à termino à quo, sed à termino ad quem (quod nos præcedenti conclusione fateamur) non vero quod causaliter nō possit aliquando motus accipere speciem à termino à quo. Præterquam quod D. Thomas, vt ex illius contextu constat, loquitur ibi de diuersitate termini à quo, vt patet ex exemplo dealbarionis ex nigro, palido, vel rubeo, quæ differentia termini à quo, vt proxime dicebamus, non est formaliter in esse termini, sed in esse entis.

11. Vltimò tandem dico. Etiam ab spacio, & medio, per quod fit motus, causaliter desumpta diuersitas formalis motus, & talis diuersitas spaciij in ipsum terminum ad quem motus refunditur. Conclusio est Philosophi hic text. 22. & probatur, quia motus circularis

& rectus ad eundem terminū est formaliter distinctus, & illius distinctio causaliter saltem prouenit à diuersitate spacij, scilicet lineę rectę, & circularis, per quam fit morus. Ergo à diuersitate formalis spacij seu medij causaliter sumitur formalis diuersitas morus.

¶ Et dixi, illam accipi à diuersitate formalis spacij, quia non sufficit diuersitas illius in esse entis, vt ex eo quod lapis motu recto descendat per aerem, vel per aquam, nullam talis morus accipit diuersitatem formalem.

12. Dices, motum de albaratione à nigro per fuscum & per palidum fieri per diuersum medium, & tamen esse eiusdem speciei, cum Aristoteles, & D. Thomas absque exceptione dicant, omnes de albarationes esse eiusdem speciei. Ergo ex diuersitate medij, per quod aliquid mouetur à termino à quo ad terminum ad quem, nullam causaliter prouenit diuersitas formalis morus.

Respondetur, quod sicut diuersitas termini à quo penes fuscum & palidum est materialis, & motus à fusco in album, & à palido in album est eiusdem speciei, quia uterque talis terminus relinquitur, quatenus participat nigredinem, & opponitur albo, sic diuersitas medij penes fuscum, & palidum est materialis, quia sub eadem ratione transit mobile de nigro ad album per fuscum ac per palidum, scilicet vt fuscum, & palidum participant rationem nigri. Et sic non

mirū, quod ex tali diuersitate medij nulla formalis diuersitas motus proueniat, cum hoc (vt diximus) non a qualibet medij diuersitate, sed à diuersitate illius formalis causaliter desumatur.

13. Obijcies, quod ascensus aeris è media illius regione vtque ad suum locum naturalem, concuum videlicet ignis; & ascensus ignis è media sua regione vsque ad suum locum naturalem, concuum videlicet lunę, sunt diuersum medium, & uterque habet diuersum terminum à quo, & ad quem. & tamen sunt motus eiusdem speciei, siquidem uterque est motus sursum, & naturalis. Ergo à nullo prædictorum sumitur vnitas formalis morus.

Respondetur cum nostro Authore in prædicta quæst. 3. art. 1. in solutione ad 2. quod sicut qualibet elementa diuersa exigunt loca naturalia, ita & motus cuiuslibet elementi ad suum naturalem terminum est à motu alterius elementi ad suum etiam terminum naturalem formaliter distinctus, quia licet uterque sit motus sursum vel deorsum, terminus differt in ratione motus naturalis. Differentia autem termini in ratione magis propinqui, vel distantis non sufficit diuersificare motum, sicut non est diuersus formaliter motus lapidis descendens per aerem vsque ad mediam illius regionem, & ibi decenti, & alterius lapidis descendens vsque ad terrā, quia uterque talis motus est naturalis.

&

& per se tendens in centrum, & vterque talis terminus non vltimatus motus, & solum materialiter distinctus, sicut etiam idē formaliter est motus ab albo in fuscum, & ab albo in nigrum, quia fuscum est terminus non vltimatus talis motus, & si in illo per accidens motus sistat, materialiter talis illius terminus à termino vltimato distinguitur, ac denique motus violentus lapidis vsque ad mediam regionem aeris non distinguitur formaliter à motu violento ipsius lapidis vsque ad aliū locum superiorem, quia ea differentia termini solum est materialis, sicut & differentia termini motus progressiui penes magis, vel minus distantiam; & perinde nulla talis differentia diuersificat formaliter motum;

QVAESTIO IV.

Quid requiratur ad vnitatem numericam motus?

Dico primo. Ad vnitatem numericam motus requiritur vnitās numerica mobilis, vnitās temporis, & vnitās specifica termini ad quem. Conclusio cum Philosopho est omnium communis, & probatur. Quia cum motus sit ens successiuum, eius numerica vnitās in illius continuatione consistit. Sed ad illius continuationē haec tria requiruntur. Ergo ad illius vnitatem numericam. Minor quoad singulas partes probatur.

Quoad primam quidem. Tum generaliter ratione, quia cum motus sit accidens, & cum omne accidens indiuiduetur à subiecto, sicut nulum aliud idem numero accidens potest esse in diuersis numero subiectis, ita nec idē numero motus. Tum etiam, quia licet accidentia quae sunt in distinctis numero subiectis, possint esse contigua, non tamen continua, ut patet in quantitate, quae in diuersis numero reperitur subiectis. Ergo nec motus in diuersis numero subiectis potest esse continuus; & perinde cum ad eius vnitatem numericam illius continuitas requiratur, requiritur etiā vnitās numerica mobilis. ¶ Requiritur etiā & vnitās temporis, hoc est, quod motus nulla quiete interrumpatur, nec sit aliqua pars temporis, cui pars motus nō correspondeat. ¶ Requiritur etiā vnitās specifica termini ad quem, quia haec requiritur ad vnitatem specificā motus, & vnitās specifica motus ad continuationē illius. Ergo ad eius vnitatem numericam, quae in illius continuatione consistit. Minor prob. quia quae sunt distincta speciei, nō possunt continuari, quia continua sunt quorū vltima sunt vnum, & vltima eorū quae sunt diuersae speciei nō possunt esse vnum.

2. Dico secundo. Ad vnitatem numericā motus etiā requiritur vnitās numerica termini ad quem. Hae concl. licet non habeatur expressae apud Aristotelem, colligitur tamen ex his, quae cōclusionē praesent-

precedenti ex illo diximus: cum enim terminus ad quem motus fit & ipse motus in mobili recipiatur, & alias eiusdem numero motus terminus ad quem debet esse eiusdem speciei, debet etiam esse idem numero, quia due accidentia solū numero distincta non possunt esse in eodem subiecto.

3. Dico tertio, Ad unitatem numericā motus requiritur unitas agentis totalis, non tamen unitas agentis, seu motoris in esse entis. Explicatur & prob. concl. quia cū motus idēificetur cū actione, licet nō formaliter sub ratione motus, sed sub ratione actionis respiciat agēs, materialiter tamē quid quid requiritur ad unitatē numericā actionis, requiritur & ad unitatē numericā motus. Sed ad unitatē numericā actionis nō requiritur unitas omnimoda agētium etiā in esse entis, n̄ plura possint partialiter concurrere ad eandē numero actionē, sicut cum plures partialiter movent navim; requiritur tamē unitas agentis totalis, cū idē numero effectus non possit a pluribus causis totalibus provenire. Eadē igitur unitas agentis, seu motoris sal. ē materialiter requiritur ad unitatem numericā motus.

4. Dico quarto, Ad unitatē numericā motus non requiritur unitas numerica spaci. Ita noster Author q. 3. huius lib. a. 2. Idque probat ex Philosoph. re. x. 3. huius libri dicitur, quod si citharedus possit primū cordā sonare ultimā, tunc me-

dijs, erit vnus sonus licet spacia non sint continua. Idēq; confirmatur alijs exēplis, quia si quis transiret torrentē per lapides parum distantes, continuum facit motum, & cū quis deambulat per pavimentū quadrato lapide stratum cōtinue; mouetur, licet lapides ipsius spaciij non sint continui, ac denique lapis continuo, & vnico numerico motu descenderet à cælo vsq; ad terram, quamvis spaciū, per quod transit vapore ex corporibus nō cōtinuaret, non sit materialiter idem numero. Et ratio est manifesta, quia partes motus non cōtinuantur per continuata spaciij, sed per mutata esse, per id videlicet quod mobile aliter, & aliter se habeat in diuersis partibus spaciij.

5. Aduersus primā conclusionem obijcies primo, quod cum canis, vel aliud viuens descendens à turri in medio descensus moritur, non est idem numero mobile, vtpote quod in principio motus informatur forma viuētis, & postea forma cadaueris. Et tamen totus illius motus a turri vsque ad terram est idē numero. Ergo ad unitatem numericā motus requiritur unitas numerica mobilis. Minor probatur, quia talis motus omnino est continuus, siquidem nulla quies intertūpirur, aut discontinuatur. Resp. negando maiorem. Et ad probationem negatur etiā minor: talis enim motus discontinuatur per quietē negatiuā, quā in illo instat, in quo est verū dicere, quod nō est forma viuētis, &

immediate ante hac erat, & est verum dicere, nunc est forma cadaueris, & ante non erat, iam quiescit negatiue viuens, quia cum aliud quid non est, negatiue quiescit, quatenus tunc non potest moueri, & similiter quiescit negatiue cadauer, quia cum nullius rei motus possit incipere per primū sui esse, in primo instanti in quo incipit esse cadauer, quiescit negatiue quatenus in illo non potest moueri.

6. Aduersus hanc tamen solutionem instabis, motum tunc viuētis, & cadaueris esse continuū. Ergo eundem numero motum. Antecedens probatur, quia in illo instanti in quo primum est verū dicere, quod non est viuens, sed est cadauer, verificatur, quod immediate ante illud fuerit motus viuētis, & immediate post illud erit motus cadaueris. Ergo talis vtriusque mobilis motus est continuus. Probatur consequentia, quia ideo motus cuiuslibet vnius corporis est continuus, quia in quo liber illius instanti verificatur, quod immediate ante illud mouebatur tale corpus, & immediate post illud mouebitur. Ergo si idēmer respectu motus praedictarum duorum corporum verificatur in illo instanti, motus vtriusque talis corporis est omnino continuus.

Respondetur, quod ad continuitatem motus nō sufficit quod immediate ad aliquod instās praecesserit, & sequatur motus, sed re-

quiritur, quod illi instanti correspondeat mutatum esse mobilis, quia partes motus non continuantur, nisi per mutata esse; & illi instanti, quod est primum non esse viuētis, & primum cadaueris nouitius talis mobilis correspondet mutatum esse, non quidem viuētis, quia quod non est non habet mutatum esse, nec cadaueris, quia quod nondum incepit moueri, nō habet mutatum esse, & sic talis vtriusque corporis motus non est continuus. ¶ Nec valet dicere, quod in illo instanti terminatur motus viuētis. Ergo per mutatum esse illius, omnis enim motus terminatur per mutatum esse mobilis. Non, inquam, id valet, quia licet motus qui per manente mobili terminatur, debeat terminari per mutatum esse ipsius mobilis: non tamen motus qui terminatur per non esse ipsius mobilis: talis enim motus solum definit per accidens ad destructionem mobilis, & ita non terminatur per mutatum esse, sed negatiue per non esse mobilis, nec habet per quodcum alijs partibus motus continueretur; quia continuatiuum motus debet esse mutatum esse eiusdem mobilis, quod per priorem, & subsequenter partem motus moueatur.

7. Secundo principaliter obijcies, simulque aduersus praedicta instabis, quod si aliquod viuēsexistens in navi ad motum navis moueatur, & in medio motus navis moriarur, non solum motus navis erit vnius, & continuus, sed etiam

nam motus omnium, quæ per accidens mouentur ad motum nauis. Erramen respectu talis motus per accidens non est idem numero mobile, siquidem in principio motus erat viuens, & postea cadauer. Ergo iam ad unitatem talis motus non concurrunt unitas numerica mobilis. Antecedens probatur, quia quæ mouentur per accidens ad motum alterius, tandem continuare videntur moueri, quandiu continue mobile per se mouetur. Sed per id quod viuens existens in nauis moriatur, nullatenus motus nauis discontinuatur. Ergo nec motus eorum, quæ per accidens ad motum nauis mouentur. ¶ Confirmatur ex opposito, quia si canis eturpi descendens, qui in medio motus moritur, porro torquem, ad motum ipsius canis mouetur & torquis, & mouetur motu continuo vsque ad terram. Ergo & motus canis, & cadaueris vsque ad terram est continuus, quantumuis mobile per se non sit idem numero. Consequentia patet, quia quod mouetur per accidens ad motum alterius, non potest moueri continue, nisi motus mobilis per se, ad cuius motum mouetur, sit omnino continuus sicut enim continuo morus mobilis per se facit mobile per accidens continue moueri: ita & quælibet discontinuatio morus, aut quies mobilis per se facit, motum mobilis per accidens discontinuari, & illud quiescere. Antecedens autem probatur, quia in illo instanti, quod

est primum non esse canis, & primum esse cadaueris, non solum verificatur, quod torques immediate ante illud per accidens mouebatur, & immediate post illud per accidens mouebitur, sed quod in eodem instanti est per accidens mutatum esse talis torquis, siquidem ad id non deficit subiectum, scilicet ipse torques, cui tale per accidens mutatum esse comperat. Ergo motus per accidens torquis in tali casu est omnino continuus.

Respondetur ad argumentum, negando antecedens, quia licet continuo motu mobilis per se, continuetur, & motus eorum, quæ per accidens ad motum illius mouentur, si illa eadem numero perseuerent: non tamen si mobile per accidens desinat esse, & loco illius aliud distinctum mobile per accidens succedat, quia tunc motus, ut applicatus tali mobili per accidens discontinuatur per quietem negatiuam. ¶ Ad confirmationem respondetur, negando consequentiam, licet enim quies priuatiua mobilis per se, cum per aliquam videlicet morulam temporis illius cessat motus, inferat necessario discontinuationem morus mobilis, quod ad motum talis mobilis per se, mouetur per accidens. Quies tamen negatiua mobilis per se, & quæ solum contingit per non existentiam mobilis, & immediate succedit aliud mobile per se, ut in casu in argumento adducto, non necessario inferat discontinuationem motus corporis, quod ad motum talium

raliū mobilium mouetur per ac-
 cident, quia illud idem numero
 per se mouetur in quodam raliū mo-
 biliū, motus per accidens illius
 erit continuus, quia manet idem
 mobile per accidens, cui compe-
 rat mutatum esse, in illo instanti
 in quo est verum dicere, quod pri-
 mum mobile per se iam non est, &
 secundum sic est, & ante nō erat.
 8. Obijcies tertio, quod idem
 est numero motus, quo mouetur
 virga, cuius medietas est viridis
 & altera sicca. Et tamen non est idē
 numero mobile. Quia, cum forma
 distincta speciei informetur viri-
 dis pars virgæ, ac pars illius sicca,
 non potest viraque pars continua-
 ri, ac perinde nec vnā numero cō-
 ponere virgā. *Resp.* re vera nō
 esse in tali casu eandem numero
 virgā, nec partē viridē, & sicā re
 vera cōtinuari, quia vt docet Aris-
 tot. hic, ea quæ sunt diuersa spe-
 cie, continuari non possunt. Vnde
 quamuis ad sensum videatur,
 talem partem viridem, & sicā
 continuari, sicut ad sensum vide-
 tur, partes tabulæ glutinæ cōiun-
 gī, eas cōtinuari, quia ita iungūtur,
 quod facilius sit per alias partes,
 quā per illam iuncturā tabulā frā-
 gi, tamē re vera ita non est. Et ita
 pars viridis, & sicā vt duo corpora
 cōrīgua, simul nō eodē, sed diuerso
 numero motu mouētur, licet ad se
 sum videātur eodē motu moueri.
 9. Obijcies quarto, quod motus
 non potest indiuiduari per tēpus,
 cū respectu motuū inferiorum sit
 quid extrinsecū, & a motu primi

mobilis potius ipsum tēpus indi-
 uiduatur. Nullus igitur motus an-
 diuiduarius, & vnitas numerica ab
 vnitate tēporis numerica desumi-
 tur. *Resp.* quod licet motus non
 indiuiduetur a tēpore, ab vnitate
 tamē numerica tēporis tanquā a
 signo colligitur vnitas motus. Ab
 vnitate, inquam, numerica tempo-
 ris, non quidē quod ipsum tēpus
 in se sit vnū numero: nā cum totū
 tēpus a principio vsque ad finē
 mundi sit coniunctum, totum illud
 est vnū numero tēpus, sed cū
 vt motus sit vnus numero, requi-
 ritur, quod sit continuus, requiri-
 tur, quod in tēpore quo durat
 motus, nō sit signabilis aliqua pars
 tēporis, cui non correspondeat
 aliqua pars motus, nec sit signabi-
 le aliquod instans tēporis, cui
 non correspondeat aliquod muta-
 tum esse mobilis, quod per talem
 motum mouetur. Enim quomodo
 debet interrumpatur motus, e-
 ius interrumpitur intrinseca dura-
 tio, & non cuiuslibet parti tēporis
 correspondeat pars motus, vel tal-
 tem non cuiuslibet instanti tēporis
 correspōdet mutatum esse mobilis.
 10. Vltimo obijcies, quod mo-
 tus rectus, & circularis potest es-
 se idem numero motus, quia po-
 test esse continuus, vt si aliquid
 moueatur per arcum, & chordā
 illius, & tamē in illo motu nō est
 vnitas specifica termini ad quē, si-
 cut nec vnitas specifica motus. Nō
 igitur ad vnitatē numericā motus
 requiritur vnitas specifica termi-
 ni ad quē. Nec est verum, quod

equae sunt diuersae species in opo-
sitione continuari. ¶ Confirmam cum
pila motu violento sursum ascen-
dit versus rectum, & per repeti-
tionem descendit, ascensus, & des-
census illius est unus numero mo-
tus, siquidem continuatur & nul-
la interruptio quietis, & tamen
non est idem specificè terminus,
nec idem specificè motus, cum
ascensus sit motus sursum & des-
census motus deorsum: ergo ad
unitatem numericam motus non
exigitur unitas specificè termini.

Resp. ad argumentum cum sua
cōfirmatione, quod in neutro tali
casu esset idē numero motus, sed
interrumperetur per aliquā licet
breuissimam & imperceptibilem
quietem: non enim solū in transitu
per arcum ad chordā & in reper-
cussione pile interuenit aliqua
quies negatiua per vacuum iustus,
sed per breuissimam motulam re-
positis, licet illa, ut diximus, sensib²
nō percipiatur, & ita tales motus
non continuantur.

QVAESTIO. V.

*A quo desumatur contrarietas mo-
tum?*

L Ate de hoc differit Aristoteles.
huius libri & cum illo noster
auth. q. 4. breuiter tamen hac dif-
ficultatem resoluemus, in qua unū
supponimus scilicet dari aliquos
motus contrarios & in eodē sub-
iecto simul incōpatibiles, ut cale-
factionē & frigectionem, sicut
enī dantur motus per se ordina-
ti, ut alteratio ordinatur ad gene-
rationē vel augmentationē, & dā-

tur motus disparati, ut calefactio
& albefactio. Et hoc supposito in-
quirimus, à quo in motibus inter
se contrarij eorū contrarietas de-
sumatur. Et quia non solū motus
motui, sed quies quiesi oppositur, de
hac enī oppositione & contrarie-
tate breuiter in hac q. dicemus.

2. Dico igitur primo, contrarietas
motuū formaliter primo & per se
desumitur ex contrarietate termi-
ni terminad quos, & causaliter ex cō-
trarietate terminorū à quibus, &
ex cōtrarietate medijs seu spacijs per
q. fit motus. Vtrāq. pars cōclusio-
nis deducitur ex his, quae de speci-
ficatione motus diximus q. 3. huius
libri quia cū vnūquodq; ei cui cō-
trariatur ratione suae naturae & spe-
ciesi contrarietur, ab omni princi-
pio vnūquodq; accipit suā contra-
rietatē cū alio, à quo accipit suā
naturam & specie, secundū quam
alteri oppositur & contrariatur.
Sed ut in eadē q. ostendimus mo-
tus formaliter & per se à suo ter-
mino ad quē accipit naturā & spe-
ciē & causaliter aliquādo à termi-
no à quo, & ab spacio aut medio
per q. fit, secundū q. diuersitas ter-
mini à quo & spacijs in ipsū terminū
ad quē refūditur. Ab eisdē igitur
principijs & eodē modo accipit mo-
tus suā contrarietate, inā vnūquodq;
motus sit inter se cōtrarij cōsistētē
trarij, quia termini ad quos termi-
nātur, formaliter vterminū illorū
sūt cōtrarij à se inter se habet, li-
cet aliquādo ipsorū terminorū cō-
trarietas ex terminis à quibus per

dictorum motuum causaliter defuatur, ut motus ab albo in fuscum, & a nigro in fuscum sunt contrarii, quia idem noster fuscum, ut comparatur nigro, accipitur ut nigrum, & ut comparatur nigro, accipitur ut album; ac perinde idem noster fuscum formaliter ut terminat motum ab albo, & ut terminat motum a nigro submer ipsa est contrarium, & tales duos motus formaliter ex termino ad quem, & causaliter ex terminis à quibus accipiunt inter se contrarietatem.

3. Dico secundo. Motus qui libet contrariatur quieti, non quidem illi, quæ est sub termino ad quem, sed ei, quæ est sub termino à quo, ut motus calefactionis contrariatur, & opponitur quieti, quæ habet mobile sub termino à quo, & ut est frigidum: non autem quieti, quæ est terminus motus calefactionis, & ut mobile sub termino ad quem habet esse calefactum. Ita noster Author in prædicta quaestione concl. 6. & probat primam huius concl. partem quia ea quæ inter se contrariatur, & opponitur, non simul acquiruntur, sed per se acquisitione unius est, & per se alterius: sed motus, & quietes quæ est sub termino ad quem simul acquiruntur, imò ipse motus est acquisitione quietis, quæ habet mobile sub termino ad quem, nihil enim aliud est aliquid calefieri, quæ acquirere ipsum calefactum esse. Ergo motus non proprie contrariatur quieti, quæ acquirit mobile sub termino ad quem, licet multum impro-

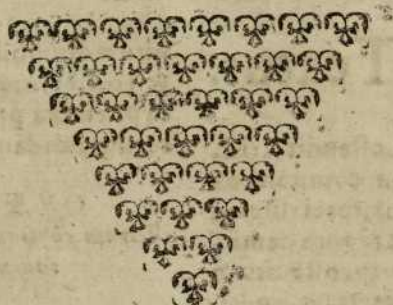
prie possit dici, quod opponitur illi & est eum illa in comparabilis, quatenus non potest intelligi quies mobilis sub termino ad quem utque dum cesset, & finitur motus. 4. Secunda autem pars concl. patet quia per motum expellitur à mobili quies, quam habet sub termino à quo, & mori omnis ad id tendit ut quiete, quæ habet mobile sub termino à quo, expellat & destruat. Ergo tali quieti mori contrariatur.

4. Dico tertio, quies quæ habet mobile sub termino à quo contrariatur quieti, quæ habet sub termino ad quem. Prob. manifeste, quia motus v.g. calefactionis, & refrigerationis contrariantur penes terminos ad quos, calidum videlicet & frigidum esse. Ergo, cum inter terminis eiusdem motus calefactionis mobile sub termino à quo est frigidum, & sub termino à quo est calidum, illius qui sub termino à quo contrariatur, & opponitur eius quieti sub termino ad quem.

5. Nihil amplius speciale contra hoc occurrit dicendum, quia cum hic non loquamur de contrarietate motuum, omnimode proprie, & rigurose accepta contrarietate, qualis solum reperitur inter qualitates, sed de contrarietate pro incommensurabile inter aliqua possibilia, quæ habent sufficientem latitudinem ad motum. Hinc resolutioni non obstat, quod plures sunt motus contrarii, qui suam contrarietatem accipere nequeunt ex contrarietate suorum terminorum, quia illi contrarii non sunt, ut motus augmentandi.

mentarionis, & diminutionis, qui cum terminentur ad quantitatem, cui nihil est contrarium, non videntur habere terminos contrarios; ac perinde nec ab illorum contrarietate suam posse accipere contrarietatem. Non, inquam, id obstat, quia quantitas maior, &

minor ad quam augmentatio, & diminutio terminatur, licet non omnino proprie contrarietur, sufficienter tamen opponuntur, vtex earum oppositione contrarietas ipsorum motuum desumatur.

LIBER SEX.

TVS PHISICO.

RVM.

Summa Textus.

IN primo cap. ostendit Arist. continuū non componi ex indiuisibilibus, specialiterq; id de motu, & tēpore demōstrat. ¶ In secundo cap. ostēdit amplius ab inconuenientibus continuū solis indiuisibilibus nō cōtari, sed quodlibet cōponi ex partibus diuisibilibus. ¶ In tercio asserit instans tēporis esse indiuisibile cōtinuatiū partis tēporis pręteritę & futurę, & quod in instāri nō potest fieri motus. ¶ In quarto duplicē adstruit diuisibilitatem motus, alteram ad diuisionem mobilis, alteram ad diuisibilitatem temporis. ¶ In quinto, & sexto capite ait, inter partes motus dari mutatum esse, & infine motus; non tamē in initio motus, colligitque motum incipere per ultimū suū esse. ¶ In capite septimo ostendit mobile, tēpus, motum & magnitudinem spacij super quod fit motus secūdū finitatem, aut infinitatem proportionari. ¶ In c. 8. probat quietē quaremus est priuatio motus, esse in infi-

nitum diuisibilem. ¶ In 9. deniq; & 10. c. errores Philosophorū circa prædicta proponit, eos refutat, eorūq; fundamentis occurrit.

QVÆSTIO I.

Verum continuum componatur ex indiuisibilibus.

Continuum componi ex indiuisibilibus nihil est aliud, quam quod diuisio totius indiuisibilis constet, & in illo eius ultimā fiat resolutio; quodlibet enim ex his componitur, in quę ultimo resoluitur. Si enim continuum haberet partes diuisibiles, quę quantumuis diuiderentur in partes adhuc diuisibiles, & nō indiuisibili adiuātur, illud reuera ex partibus diuisibilibus, & nō ex indiuisibilibus eandē partium terminis, aut continuatiuis cōponeretur. Perperā perinde aliqui ad hęc quæst. aliam ut ab illa distinctā præmittunt, an in cōtinuo sint partes diuisibiles. Si enim ille sint, ex illis utique cōponitur. Quæstio autem ista de multiplici continuo potest procedere, de motu uidelicet, an indi-

indivisibilibus murari esse, & de tempore, an indivisibilibus instaribus; & de linea, an indivisibilibus punctis; & de superficie, an lineis secundum latitudinē indivisibilibus, ac denique de corpore, an superficiebus secundum profunditatem indivisibilibus componatur. De lineatamen solum loquemur, ut exinde, quia de alijs sentiendum deducatur.

2. Dicendū est, continuū nō componi ex indivisibilibus. Oppositū tenebatur aliqui Arist. antiquiores, pauciq; alij illo iuniores, inter quos Ioannes Hus, qui ob id de errore in Philosoph. in Conc. Constantienſi Sess. 15. notatur. Sed conclusionem cum ipso Aristor. & D. Thomā, & communi sententiā docet noster auctor quæst. 1. huius libri.

3. Prob. primo, quia necesse est, quālibet quāritatē cōtinuā habere magnitudinē aliquā & extēſionē. Sed si cōponeretur ex indivisibilibus, nullā prorsus magnitudinē, aut extēſionē haberet. Nō igitur cōponitur ex indivisibilibus. Minor prob. quia si cōtinuū cōponeretur ex solis indivisibilibus præterquā quod, ut postea ostēdemus, illa nō posset esse cōtinuata, imō nec propriē posset unū alterū tangere, eo modo quo talia indivisibilia essent simul & se tangere, utque secūdū se tota se rāgerēt, siquidē cū quodlibet indivisibile non habeat partēs, nec vltimū, & non vltimū, indivisibilia se tangūt secūdū se tota. Ergo ex so-

lis indivisibilibus nulla potest resultare magnitudo, aut extēſio. Antecedens satis manet in illius propositione probatum. Consequ. autem prob. Tum, quia quæ se tangunt secūdū se tota, nullā faciunt extēſionem, aut magnitudinem. Sicut illam non facerent lapides, v.g. in defectu collocari, si unus alteram secundum se totū rāgeret. Et idēō re vera faciūt extēſionē & magnitudinē, quia unus lapis non secūdū se totū, sed secūdū vltimā superficiē alterum lapidē rāgit. Ergo si indivisibilia, ex quibus solis cōponeretur continuū, se rāgerent secūdū se tota, cōpositum ex illis resultans nullam prorsus haberet magnitudinē aut extēſionē. Tum etiā, quia omnia talia indivisibilia adinvicem quasi penetrarentur, nec omnia simul, quā quodlibet illorū, maiore occuparet locum. Ergo cum quodlibet illorum sit indivisibile, & inextensum, cōpositum etiā ex omnibus illis resultans nullam haberet magnitudinem, aut extēſionem. Consequētia patet. Nam ea quæ penetrantur, sic simul penetrata non maiorem occupant locum, quam quodlibet illorum. Ergo si omnia indivisibilia, ex quibus componeretur continuū, essent adinvicem quasi penetrata, non maiorem sic omnia simul, quam quodlibet illorum occuparent locum: ac perinde sicut quodlibet illorum, quia est indivisibile, & inextensum, nullum occupat locum indivisi-

lem, & extensum, ita & omnia simul non occuparent locum diuisibilem, & extensum, ac per consequens nullam haberent magnitudinem, aut extensionem, quia quod illam habet, vere occupat locum diuisibilem, & extensum. Antecedens autem probatur, nam licet proprie talia indiuisibilia non penetrarentur (quia penetratio solum proprie potest comperere diuisibili quantitati) quoad id tantum quod est non maiorem locum occupare omnia talia indiuisibilia, quam quodlibet illorum, haberet se ac si proprie penetraretur, quia se rangerent secundum se tota.

4. Nec valet dicere, quod licet diuisibilia, si darentur, & secundum se tota se rangerent, penetrarentur, & non maiorem nec distinctum simul, quam quodlibet illorum occuparent locum, indiuisibilia tamen etiam si secundum se tota se rangerent, non penetrarentur, sed maiorem simul quam quodlibet illorum occuparent locum, sicut in opposita sententia quamuis indiuisibile continuarium, vel terminarium partis diuisibilis secundum se totum illam tangat, non penetratur cum illa. ¶ Non, inquam, id valet, quia quamuis indiuisibile secundum se totum tangat partem diuisibilem, non tamen adaequate, & secundum se totam illam, sed in adaequate illam tangit, licet ipsum indiuisibile, quia nulla extensionem addit ad partem, per accidens, id est per ipsam partem sit in eodem illius loco, plura ta-

men indiuisibilia si darentur immediata (ut necessario deberent dari, si continuum ex indiuisibilibus componeretur) cum nullum illorum haberet partes, adaequate adinuicem se rangerent secundum se tota; & non maiorem omnia simul, quam quodlibet illorum occuparent locum.

5. Secundo probatur conclusio, quia si continuum componeretur ex indiuisibilibus, sequeretur, non maiorem magnitudinem, aut extensionem habere continuum, v.g. compositum ex undecim indiuisibilibus, quam illud quod ex decem componeretur. Consequens autem non compatitur cum compositione continui ex indiuisibilibus, & quod ex illis resulteret extensum: quodlibet enim si ex his ex quibus componitur, resulteret extensum, si ei addatur aliquid simile, necesse est, quod resulteret magis extensum. Sequela autem prob. quia illud undecimum indiuisibile, quod alijs decem additur indiuisibilibus, est in extensum. Ergo additum praesistentibus non potest facere compositum ex illis resulas magis extensum. Quod enim in se nullam habere extensionem quomodo potest illam alteri tribuere, illudque facere extensum, aut magis extensum. Vnde hinc etiam habuit commune prolequitur, quod indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. ¶ Nec valet dicere, quod licet illud vltimum indiuisibile secundum se sit inextensum; ut coniungitur tamen cum alijs

alijs indiuisibilibus, facit cōtinuū ex illis resultans magis extensum, quam esset absque illo. ¶ Nō, inquam, valer, quia pars diuisibilis quāta ut vlna per id quod, alijs vlnis coniungatur, nullam prorsus maiorem compositio ex illis resultanti tribuit extensionem, quam ipsa vlna secundum se, & ut separata ab alijs extensionem habeat. Ita ut si corpori habenti extrētionem duplicis vlnae, tertia ei vlna super addatur, solum sit secundum vnā vlnā magis extensum, quam antea. Ergo si indiuisibile secundum se nullam habet extensionem ex coniunctione ad alia indiuisibilia, imō ad alia diuisibilia, non facit compositum ex illis resultans magis extensum, quā si ad compositionem, vel terminationem partium illius tale indiuisibile nullatenus adiungeretur.

6. Obijcies tamen, quod instās temporis additum tempori reddit illud longius, & maioris extensionis ac longitudinis. Falsum igitur est, quod indiuisibile additum quibuslibet partibus, vel indiuisibilibus continui non reddat illud longius ac magis extensum. Antecedens probatur, nam res durans solum v. g. per totam horam, & in instanti terminatio illius horae iam non durans, utpote quae desinat per primum sui non esse, & in tali instanti verificetur, quod talis res non est, & immediate ante illud erat, minus duraret, quam res quae etiam per illud duraret instans, & de qua utpote desinente per vlti-

mum sui esse, in illo instanti verificaretur, quod tunc est, & immediate post non erit: & talis res solum excederet priorem in duratione vnius instantis. Ergo vnicui instans additum tempori facit illud maius, longius, & magis extensum.

Respondetur negando antecedens, & ad probationem negatur consequentia, quia cum duratio rerum permanentium possit esse non solum successiua, sed instantanea; & durare possit non solum in tempore, sed in instanti, res quae solum aliquo tempore durat, & non pro instanti illius terminationis minus durat, quam res, cuius duratio ad illud etiam protrahitur instans, & non solum toti tali tempore, sed & illius instanti cōtinuatio coexistit. Tempus autē nec redditur longius, aut magis extensum per instans illius terminationis, imō nec pars temporis per id quod terminetur instanti, magis durat, quam si per impossibile tali instanti nō terminaretur, quia non potest habere durationē instantaneā, sed successiuā, & in instanti quo terminatur, semper verificatur, quod talis pars temporis iam non est, & ita per instans terminationis partis temporis illa nō reditur magis longa magis extensa aut magis durans.

7. Tertio probatur conclusio, quia si continuum componeretur ex indiuisibilibus, eo ipso non esset continuū. Implicat ergo, qd cōtinuū componatur ex indiuisibilibus

bus. Antecedens prob. quia continuum est, cuius partes sunt continua seu continuata. Sed si continuum componeretur ex indiuisibilibus, illius partes, scilicet videlicet indiuisibilia, non essent continua. Ergo contradictionem implicat, aliquid esse continuum, & illud componi ex indiuisibilibus. Minor prob. quia continua sunt, quorum vltima sunt vno, hoc est, quod vltimū vtriusque rei quæ continuantur, sit vnum illas vniens & vnexus & vinculū vtriusque; illas coniungens. Sed indiuisibilia non possent esse quorū vltima essent vnam. Tum, quia cum quodlibet illorum esset indiuisibile, nullū illorum haberet vltimum, & nō vltimum. Ergo talia indiuisibilia non essent continuata. Tum vel maxima, quia ex talibus indiuisibilibus non vniretur vnum alteri immediate, & absque aliquo medio per modum actus & potentie, sicut immediate vnitur materia, & forma, quia cum omnia talia indiuisibilia sint omnino eiusdem rationis, non esset cur vnum respectu alterius se haberet per modum actus, & aliud per modum potentie, nec vnirentur medio aliquo vinculo ab ipsis indiuisibilibus distincto, quia cum illud non posset esse, nisi aliud indiuisibile eiusdem rationis cum illis, non esset, cur magis illud esset medium, & vinculū vniens, & alia indiuisibilia essent extrema per illud vnita. Nullatenus igitur talia indiuisibilia essent inter se vnita, & con-

tinuata, ac perinde nec compositum ex solis illis resultans posset esse continuum.

8. Quarto prob. conclusio, quia si continuum componeretur ex indiuisibilibus, idem spacium æquali temporis morula mobile rarefissimum, & velocissimum pertransiret. Consequens experientia & rationi aduersatur. Ergo sequela prob. nam si spacium componatur ex decem, g. indiuisibilibus, illud vtrūque tale mobile non pluribus, aut paucioribus, quam decem instantibus, ac perinde æquali temporis morula transiret, nam quodlibet indiuisibile spacij neurrum mobile non minus, nec plus quam vni eo instanti transiret, quia cum instanti sit indiuisibile, non potest aliquid minus, quam in vno instanti pertransiri, nec posset in duobus, vel pluribus instantibus pertransire vnum indiuisibile spacij, quia in quolibet instanti, vel totum indiuisibile spacij, vel nihil illius pertransiret.

9. Vltimo prob. concl. quia si continuum componeretur ex indiuisibilibus, non posset fieri rarefactio absque acquisitione nouæ partis quantitaris, nec cōdensatio absque deperditione alicuius partis quantitaris. Consequens acuersatur naturæ rarefactionis, & cōdensationis, de illius enim ratione est, quod quantitas præexistens absque acquisitione nouæ quantitatise xtrēdatur, fiat maior, maioresque occupet locū. De ratione autē cōdensationis est, quod absque deper-

ditione alicuius partis quantita-
tis, quantitas praexistens contrin-
gatur, fiat minor, minoremque
occupet locum. Sequela probatur.
Quia quantitas composita, verbi
gratia, ex tribus indiuisibilibus,
occuparet tria indiuisibilia loci,
nec posset amplius aut minus oc-
cupare: quodlibet enim indiuisibi-
le quantitatibus non posset amplius
aut minus quam aliquod indiuisi-
bile loci occupare. Ergo talis quan-
titas non posset rare fieri maio-
remque occupare locum, nisi ei al-
iquid indiuisibile (q. in sententia,
quam impugnamus, esset pars qua-
ntitatis) de nouo superaddatur. Et
eadem ratione probatur, quod nō
posset condensari talis quantitas abs-
q. de perdizione alicuius suae par-
tis, quia per tria sua indiuisibilia,
ex quibus componeretur, nō pos-
set minus quam tria indiuisibilia
loci occupare: at perinde ut fieret
minor, minoremque occuparet lo-
cū, deberet deperdere aliquod ex
suis indiuisibilibus, q. esset deper-
di aliquā partē ipsius quantitatē.
to. Obijcias primo, quod in cōti-
nuo necesse est dari indiuisibilia.
Sed illa sunt sibi immediata ita
ut inter indiuisibile & indiuisibi-
le non mediet aliqua pars diuisi-
bilis: ergo continuum ex solis indi-
uisibilibus componitur. Bonitatem
huius consequentiae manifeste vi-
dit Philosophus, qui ut adesse ue-
ret continuum non componi ex
indiuisibilibus, c. 1. huius lib. tex.
2, asserit, in continuo indiuisibilia
non posse esse immediata, dicens.

*At verò neq. consequenter erit punctū
ad punctum aut ipsum nunc ad nunc ip-
sum, ut ex his sit longitudo aut tempus:
consequenter enim sunt, intra qua ni-
hil est eiusdem generis, inter autem
puncta semper est linea, & inter ip-
sum nunc est tempus.* Minor artem
probatur. Quia ut indiuisibilia cō-
tinui non essent immediata, sed
inter illa medietur aliqua pars di-
uisibilis, deberet indiuisibile ipsā
tangere parrediuisibilem. Sed illā
tangere nequit: ergo indiuisibilia
continui sunt sibi immediata. Mi-
nor prob. Quia inter contingens &
contractū debet esse proportio, ob-
cuius deesse & tum quantitas diuisi-
bilis non potest contingere Ange-
lum aut aliam substantiā spiritua-
lem & indiuisibilem: ergo deesse &
eiusdem proportionis punctum
indiuisibile non potest tangere
parrem diuisibilem.

Cōfirmatur primo, quia post
primum punctum indiuisibile in-
ratiūm lineæ & quodlibet aliud
indiuisibile vel nihil mediat, vel
mediat aliqua pars diuisibilis. Si
primum, habetur intentum, quod
indiuisibilia sunt sibi immediata.
Si vero dicatur secundum, talis
pars diuisibilis nulli in diuisibili-
bus cōtinuabitur, siquidem me-
diat inter primum indiuisibile &
omnia alia indiuisibilia. ¶ Con-
firmatur secundo, quia si baculus
vsq. ad suā medietatem sit intra a-
quam, ex parte loci illū ambientis
correspondebunt duæ superficies
immediate cōtinguæ aeris & aquæ
ergo in ipso baculo erūt duæ super-
ficies

ficies immediatę, quę talib⁹ imme-
diatis superficiēb⁹ loci respōdeat:
ac perinde in continuo dantur im-
mediatę superficies indiuisibiles
secundum latitudinem.

11. Responderetur ad argumen-
tum, negando minorem, & ad pre-
bationem negatur etiam minor.
Ad cuius probationē dico, quod
indiuisibile terminatum, vel cō-
tinuum diuisibilis partis con-
tinuę non tangit adęquate, sed in
adęquate ipsam partem. Et non
obstāt indiuisibilitas v.g. puncti,
vt partem diuisibilem lineę inadę-
quate, & non secundum totam illā
tangat, obstarerque solum vt adę-
quate, & secundum totam illam
eam tangeret.

Ad primam confirmationem
responderetur, quod licet inter pri-
mum pūctum iniriarium lineę,
& quodlibet aliud illius indiuisi-
bile mediet diuisibilis pars lineę;
tamen cū illa sit diuisibilis in sem-
per diuisibilia, & habeat infinitas
partes suis indiuisibilibus con-
tinuatas, nunquam poterit signa-
ri post primum pūctum lineę
pars diuisibilis, quę plura in se in-
diuisibilia non contineat, licet nō
secundum illa, sed secundum se ip-
sam immediate tali primo indiui-
sibili coniungatur. ¶ Ad secundā
confirmationem responderetur, in
baculo, sicut in quolibet alio con-
tinuo, nō dari duas superficies im-
mediatas. Sed in casu confirmatio-
nis vnica illius superficies respō-
debit duabus superficiebus aeris,
& aquę, quę cum indiuisibiles, &

immediatę sint, non occupant ma-
iorem locum, quam vnica superfi-
cies baculi, & sic bene potest vtri-
que hęc correspondere. Sicuti cū
duo corpora sunt contigua, licet
vnum habeat suam superficiem su-
perficie alterius immediatam, v-
trique tali superficie, quia secun-
dum latitudinem indiuisibilis est,
vnica responderet superficies ae-
ris vtrūque tale corpus ambiēris.

12. Obijciēs secundo, quod
possibile est, continuum in om-
nem suam diuidi partem. Ergo
partes illius, in quā vltimo diuidi-
tur, & resoluitur sunt indiuisibi-
les. Consequentia pater, nam si
partes in quas diuideretur conti-
nuum, essent diuisibiles, illa pos-
sent in alias diuidi partes, ac perin-
de illud non esset in omnem suā
partem diuisum. Ergo vt possit in
omnem suam diuidi partem, de-
bet ex indiuisibilibus componi.
Antecedens probatur. Tum, quia
Deus cognoscit distincte omnem
partem continui. Ergo potest il-
lud in omnem illam diuidere. Tū
etiam, quia si super vtrum perfe-
cte planum tabula etiam perfecte
plana ponatur, & super illā mag-
na aliqua molis æqualiter cadat,
vtrum in omnem suam diuide-
tur partem, cum non sit maior ra-
tio, quare magis in aliquas, quam
in alias diuidatur. Et similiter si
in globo perfecte spherico cum
æquali vndique grosse, & duri-
tie aqua æqualiter cōgeleretur, glo-
bus, nederetur vacuum, in omnem
suam diuideretur partem, cum non
sit,

scilicet quare magis in aliquas quam in alias diuidatur.

Respondetur negando antecedens & ad primam probationem negatur consequentia, quia de ratione partis continui est esse diuisibilem in semper diuisibilia, cum nulla illarum ex diuisibilibus componatur, & qualibet pars in finis partibus consistat & cum infinitum etiam de potentia Dei absoluta non possit exauriri, & quilibet ab illo separatis possunt alia & alia semper dari, quamuis Deus cognoscat omnes partes continui, non potest in omnes illas illud diuidere. ¶ Ad secundam probationem responderetur, quod in neutro casu in illa adueto diuidetur illa continua in omnem suam partem, sed si non in aliud a quo diuisio magis per aliquas quam per alias partes determinetur, id ad auctorem naturae pertinebit determinare.

13. Obijcies tertio, quod si globus perfecte sphaericus moueatur super perfecte planum, solum illud tangeret secundum aliquod sui indiuisibile, alias non esset perfecte sphaericus, sed planum in ea parte secundum quam tangeret alterum corpus planum: ergo talis globus tangeret planum in toto suo motu solum secundum punctum, ac perinde in linea quam suo motu faceret, esset indiuisibilia sibi in mediata, illaque per consequens solum componeretur indiuisibilibus.

Respondetur primo, quod pra-

ter quam quod si globus moueretur super spacium diuisibile consistens ex illo plano & aere circumstante, suo motu non tangeret immediate planum, sed per saltum in illo moueretur, tangendo solum indiuisibilia illius & eius partes intactas relinquens, quod experientia constat in motu pileae per terram, quae per saltum & non omnes partes tangens spacii, per illud mouetur. Si autem globus ab aliquo per perfecte planum manu veheretur, ad hoc tunc licet minus perceptibiliter per saltus moueretur, & suo motu non faceret lineam, sed puncta spacii, licet imperceptibiliter ininterrupta signaret. Et licet hoc videatur intellectui difficile, id est, quia punctum sphaerici globi consideramus admodum acuminis acus, quae certe si promoueretur super planum, faceret lineam; tamen reuera cum illud sit quantum & diuisibile est longe maius indiuisibili puncto, & hoc potest tangere partes spacii quod punctum indiuisibile facere nequit. ¶ Secundo responderetur, quod indiuisibile, per quod globus tangeret planum; etiam in adaequate tangeret partes illius, sicut quodlibet punctum continuatum vel terminatum lineae quantumuis indiuisibile in adaequate tangit partem lineae diuisibilem quam terminat vel continuat, & sic indiuisibile globi sphaerici non per saltum, sed continue totum planum potest transire, & adaequate tangere indiuisibilia talis spacii &

& inadequata partes illas.

Ultimo tandem obijcies, quod si continuum non componeretur ex indiuisibilibus, sed ex partibus diuisibilibus, ille daretur actu infinita in quolibet continuo. Consequens est impossibile. Ergo, & antecedens. Sequela probatur, quia si continuum componeretur ex partibus diuisibilibus, quacumque diuisione data, quolibet pars illarum in quas diuideretur, esset diuisibilis in alias & alias partes, ita ut non possit deueniri ad aliquam, quae non sit in alias & alias diuisibilibus, sed oēs partes, in quas est diuisibile continuū, actu sunt in illo: non enim est diuisibile in partes, quas potest habere, sed quas actu, licet actualiter non diuisas habet. Ergo si continuū est diuisibile in semper diuisibilia, actu habet infinitas partes. Falsitas autem consequentis probatur primo. Quia impossibile est, dari infinitum in actu secundum multitudinem, & si continuum actu haberet infinitas partes, illae facerent infinitum in actu secundum multitudinem. ¶ Secundo, quia quodlibet continuum haberet infinitam magnitudinem, si quidem quolibet pars illius habet suam extensionem distinctam ab extensione alterius; ac per se si actu sunt infinitae partes in continuo, quolibet adderet extensionem ad extensionem alterius, & omnes simul facerent extensionem & magnitudinem infinitam. ¶ Tertio, quia non esset maius unum com-

mutum quam alterum, cœlum v. g. quam digitus, nec plures partes unum haberet quam alterum, si quidem utrumque haberet actu infinitas partes. ¶ Quarto denique, quia nullum mobile posset in aliquo determinato tempore aliquod per motum pertransire spatium, quia cum debeat pertransire unam partem spatij priusquam alteram, si spatium habet infinitas partes, cum infinitum non possit determinato tempore pertransire, nullum mobile posset determinato tempore aliquod pertransire spatium. ¶ Confirmatur, quia sequeretur, etiam in quolibet continuo actu esse infinita indiuisibilia, si quidem cum oēs illius partes ut sint continuæ debeant continuari per indiuisibilia, si actu sunt infinitae partes, actu sunt infinita indiuisibilia, quibus continueretur, id autem etiam videretur impossibile, quia esset dari aliud actu infinitum secundum multitudinem. Ergo ne demus in continuo infinitas partes aut actu infinita indiuisibilia, debet dici illud solū ex infinitis indiuisibilibus componi, atque; maius aut minus, quatenus ex pluribus vel paucioribus indiuisibilibus componatur.

15. Responderetur ad argumentum, concessa sequela, negando minorem. Et ad primam illius probationem dico, quod quia partes continui dum actu non sunt diuersae, non constituunt diuersa entia sed unū ens, cum oēs illae ut vnitae & continuatae per eandem rationem conti-

continui existētiā existant, quāvis illae sint infinitae, non datur infinitum in actu secundum multitudinem: multitudo enim sicut & numerus non constituitur nisi ex unitaribus, quae sint distincta entia & distinctis existētijs existentia. Vnde communiter dicitur, quod numerus fit ex diuisione continui, quia dum partes continui non sunt actu diuise, licet continuatae et unitae reperiantur actu in continuo, nec faciunt numerum, nec multitudinem. ¶ Ad secundam probationem responderetur, quod quamuis partes cuiuslibet continui in ipso actualiter existentes sint infinitae, non sunt aequales alicui parti signatae, sed proportionales, id est una signata altera est minor & altera minor, & sic semper proportionaliter diminuantur, ita ut nunquam sit ad minimam definire, & sic non faciunt continuum infinitae magnitudinis, qualiter illud facerent, si vni illius parti determinatae v.g. digitali daretur actu infinitae partes illi aequales. ¶ Ad tertiam probationem responderetur, quod licet quodlibet continuum habeat actu infinitas partes, non sequitur, vnum continuum non habere plures partes quam aliud, quia sicut si daretur actu infinitum secundum multitudinem hominum, daretur aliud infinitum maius, scilicet infinitum capillarum eorundem hominum, ita etiam si vnum continuum habeat actu infinitas par-

tes, potest aliud continuum habere plures, & esse vnum continuum non habere plures partes, quam aliud, non inde sequitur, quod vnum continuum non sit maius alio, quia cum partes continui non sint aliquotae & omnes vni signatae aequales, sed sint partes proportionales & inaequales vnaque minor altera, potest vnum continuum, quia maiores habet partes quam aliud, esse illi maius. ¶ Ad quartam denique probationem negatur sequela; licet enim quodlibet spatium, super quod fiat motus, habeat actu infinitas partes, quia illae non sunt aliquotae & inaequales, sed minores & minores, sicut non faciunt tale spatium infinitae magnitudinis, ita nec faciunt illud in aliquo tempore determinato impertransibile: mobile enim transiit omnes partes spatij, ita ut qualibet signata prius aliam & aliam transierit, & ad hoc sufficit, quod sicut in spatio sunt actu infinitae partes, ita & in motu, & tempore quod in motu consumitur, sint etiam infinitae partes.

Ad confirmationem responderetur, quod sicut in continuo datur actu infinitae partes, cum illae debeant esse continuatae, datur etiam infinita indiuisibilia, quibus continetur. Quia tamen omnia illa non sunt actu diuisa, nec per diuisas existentias, sed per eandem existentiam totius continui
existē

existunt, non faciunt infinitum in actu secundum multitudinem.

16. Nec valet dicere, quod cū indiuisibilia, quibus continuantur partes continui, realiter ab ipsis partibus distinguatur, potest Deus omnia indiuisibilia continui destruere absque eo, quod illius destrueret partes, & tunc manebunt omnes partes continui actu diuisae, ac perinde si illae erant infinitae, dabitur infinitum in actu secundum multitudinem: tales enim partes sic diuisae destruitis omnibus indiuisibilibus, non vnū, sed tot entia essent quot partes. ¶ Nō, inquam, id valet, quia licet indiuisibilia continuatiua partium realiter ab illis distinguantur: ita tamen partes continui ab illis in sui continuatione, ac perinde & in ratione actualis partis continui dependent, quod destruitis omnibus indiuisibilibus impossibile ē, aliāquam manere partem continui.

17. Præter indiuisibilia autem, quæ continuatiua illius partium actu sunt in continuo, sunt etiam alia indiuisibilia in potentia, quia continuum est in potentia, vt diuidatur, & per diuisionē destruantur illud indiuisibile, quo partes quæ sic diuiduntur, erant ab innata, & in qualibet parte sic diuisa resurget eorum indiuisibilia, quo terminetur: & huiusmodi indiuisibilia terminatiua nō actu, sed solum in potentia erant ante diuisionem in continuo.

QVAESTIO II.

Qualiter incipiant motus, & illius indiuisibilia?

Cum esse cuiuslibet rei corruptibilis mensuretur tempore, vel instanti temporis nostri, imò licet esse Angeli mensuretur ætate, & illius operatio tempore discretio, quia vtraque talis mensura est virtualiter diuisibilis, & æquiualeat diuersis partibus, & instantibus temporis nostri, cuiuslibet rei inceptio, vel desinitio tempore, vel instanti mensuratur, qualibetque res incipit, vel desinit in tempore, vel in instanti; quia tamen qualibet signata pars temporis est in plures, & plures alias partes diuisibilis, vnde quæ incipiunt in tempore, quacumque parte temporis illorum inceptionis designata in priori incipiunt, & quæ desinant in tempore quacumque parte temporis illorum desinitionis signata, in posteriori desinunt, ideo eorum inceptionem, & desinitionem per ordinem ad indiuisibile, & determinatū instans, quod immediate eorum inceptionem præcedit, vel eorum desinitionem subsequitur, cōsueuerunt explicare Philosophi.

21. Duplīter ergo, res possunt incipere, per primum videlicet sui esse, cum videlicet signato aliquo instanti est verum dicere, nunc res est, & immediate ante non erat; & huiusmodi terminus dicitur in infsecus inceptionis, quia est

est in quo, verè res incipit esse. Ali-
ter res incipiunt, per vltimum vi-
delicet sui non esse, vt cum signa-
to aliquo instanti est verum di-
cere, quod tunc res non est, & im-
mediate post erit, & huiusmodi
terminus dicitur extrinsecus in-
ceptionis, quia re vera in illo res
non incipit, sed in tempore imme-
diate sequenti, quod cum vt dixi-
mus diuisibile sit, non habet par-
tem signabilem, qua non possit
signari altera prior, in qua res in-
cipit esse, & sic solum potest sig-
nari instantis immediate præce-
dens illius inceptionem. Duplici-
ter etiam res possunt desinere, per
vltimum videlicet sui esse, vt cum
signato aliquo instanti est verum
dicere, quod tunc res est & imme-
diate post non erit, & huiusmodi
terminus dicitur intrinsecus de-
sitionis rerum, quia in illo finitur, &
vltimè non progreditur illarum
esse. Aliter res possunt desinere,
per primum videlicet sui non esse,
cum videlicet aliquo signato in-
stanti, in illo verificatur, quod tunc
res non est, & immediate ante
erat: & huiusmodi terminus dici-
tur extrinsecus desitionis rerum,
quia re vera in illo res non desi-
nit, sed in tempore immediate præ-
cedenti; quod cum vt diximus, sit
diuisibile, non habet partem sig-
nabilem qua non possit signari al-
tera posterior, in qua res adhuc
durat & non dum desuerit esse,
& sic solum potest signari instantis
immediate subsequens eius desi-
tionem. ¶ His ergo pro hac & se-

quentibus questionibus exponi-
tis, propositæ difficultati quibus
conclusionis respondemus.

3. Dico igitur primo. Motus non
in instanti, sed in tempore incipit &
desinit esse: ac perinde eius in-
ceptio explicabitur per vltimum
sui non esse & eius desinitio per pri-
mum sui non esse. Ita cum Aristo-
tele cap. 5. & 6. huius libri & cō-
muni sententia docet noster au-
thor eiusdem libri q. 3. & proba-
tur, ea quæ incipiunt aut desinunt
in instanti, verè in tali instanti ha-
bent esse, vt ex prædicta explica-
tione terminorum inceptions
constat. Sed non est signabile pri-
mum nec vltimum instans in quo,
verum sit, quod tunc est motus:
ergo motus non incipit aut desi-
nit in instanti, sed in tempore, & so-
lum est signabile instans in quo
non dum sit & immediate post il-
lud incipiat esse, & instans in quo
iam non sit, & immediate ante il-
lud fuerit, & re vera suum finie-
rit esse. Minor probatur, quia tūc
re vera est motus, cum habet suas
partes. Sed in nullo instanti sig-
nato, motus habere potest suas
partes, quia cum illæ sint succes-
sive & vna prior altera, non pos-
sunt esse simul in aliquo instanti,
alias illarum esse esset permans
& non successuum: ergo in nullo
instanti signato est verum dicere,
quod tunc est motus.

4. Obijcies primo, quod si non
datur primum esse motus, sed quan-
cumque parte temporis signata
in priori & posteriori incipit motus,

Y sequi

sequitur quemlibet motum à parte ante esse infinitum & non habere initium suæ durationis. Cōtequens est manifeste falsum, cū id sit facere motū æternū à parte ante. ergo. Sequela probatur, quia id est à parte ante æternum, cuius non est signare principiū & qualibet illius duratione signata ante illam habet esse.

Respondetur, negando sequentiam, quia ut motus nō sit æternus sufficit esse signabile instans in quo ille nō dum inceperit esse, & quāvis non sit signabilis aliqua parte temporis in qua motus inceperit esse, & ante illam non dum fuerit, id nō est, motum esse à parte ante æternum. Sed quia qualibet pars temporis, quæ eius inceprio mensuratur, habet infinitas partes proportionales, & vnā minorem altera, & sicut ipsæ partes temporis quāvis infinitæ, quia nō sunt equales, sed proportionales, & vna minor altera non faciunt tēpus infinitæ durationis, ita nec motus, quia in aliquo tēpore incipit nec à parte ante nec à parte post est æternus, sed signabile est à parte ante instans, in quo non dum inceperit esse, & à parte post instans, in quo iam desineret esse.

5. Obijciat secundo, quod si motus desineret esse in tempore eiusque desitio explicaretur per primum sui non esse, in illo instanti in quo mobile primo est in termino ad quem, debet verificari, quod tunc non est motus, &

immediate ante illud erat motus. Sed id non verificatur, sed potius quod in tali instanti est motus: ergo motus non desinit extrinsece per primum sui non esse. Minor probatur. Quia in tali instanti verificatur, quod tunc est ultimum mutatum esse mobilis: ergo verificatur, quod tunc est motus. Probatur consequentia, quia cum motus sit res successiva, ex illius per existentiam indivisibiliū quibus suæ partes terminantur aut continuantur: ergo cum ultimum mutatum esse mobilis sit indivisibile quo terminantur partes motus, in instanti in quo verificatur, quod est ultimum mutatum esse mobilis verificatur etiam quod est illius motus.

Respondetur, quod res successiva sicut nunquam existunt in se, sed ratione sui indivisibilis quo terminantur vel continuantur, ut motus, & qualibet res successiva dicatur desinere in tempore & per primum sui non esse, sicut, quod in instanti, in quo existit illius indivisibile mutatum esse cōtinuariū vel terminariū nō sit verū dicere, quod tunc motus aut pars motus in se ipsa non est, & ante illud instans erat, quia in tempore immediato ante illud instans habebat suum esse fluidum & transiens, quod re vera in ipso tempore finivit, & solum est signabile instans, in quo iam motus in se non est, licet aliquatim dicatur, tunc extrinsece existere quatenus tunc existit aliud quod

quod sui scilicet indiuisibile mutatum esse, per quod extrinsece partes motus terminantur.

6. Obijcies tertio, quod si canis in medio motus erui moreretur, cadauer incipit in instanti, & in eodem instanti inciperet illius motus; in eodem enim instanti, in quo inciperet esse, vere moueretur, siquidem motus cadaueris immediate sequeretur ad motum canis. *¶* Confirmatur, quia si cum nauis mouetur, aliquod animal in illa moriatur, cadauer quod tunc inciperet in instanti, in eodem instanti incipit moueri, quia moueretur per accidens ad motum nauis, & cum motus nauis non interrumpatur, in eodem instanti in quo incipiat cadauer, incipiet ad motum nauis moueri.

Respondetur, quod ut supra lib. 5. q. 4. ostendimus, in utroque casu, argumenti videlicet & confirmationis, cadauer in instanti in quo incipiet, non incipiet moueri, sed in eodem instanti haberet quiescentem negatiuam, & in tempore immediate sequenti illius inciperet motus.

7. Obijcies quarto, quod si in instanti Deus crearet lapidē in aere, ubi nihil esset impedies illius descēsum in cētrum, statim in eodem instanti illius inciperet motus in cētrū. Iam igitur aliquis motus potest incipere in instanti. Antecedens patet, quia ut infra videbimus, motus grauis in cētrum sequitur naturali resultantia per modum proprietatis ad illius grauitatem. Sed quidquid sic ab aliquo

resultat, si nullum ad illius resultantiam adsit impedimentū in eodem instanti in quo illud incipit esse, talis ab illo dimanat proprietate: ergo cū in aere nullū sit impedimentum ad descensum lapidis, in eodem instanti, in quo in aere producetur lapis, ille inciperet moueri in cētrum.

Resp. negando antecedēs, quia quamuis descensus grauis in cētrum sit illius passio, etiam si nullū sit impedimentum, non inciperet in instanti generationis grauis, sed in tempore immediate sequenti, quia ut aliqua res successiua, qualis est motus, naturali emanatione ad aliquod resultet, sufficit, quod quā primū iuxta suam naturā ab illo dimanet, & quia natura rei successiua est incipere in tempore, sufficit, quod in tempore immediate sequenti ad productionē grauis, illius incipiat motus in cētrum.

8. Ex dictis sequitur, nō dari in principio motus principū mutarū esse, quia mutarū esse est terminus motus: ergo cū non datur primū esse motus, nec datur in principio motus primū mutarū esse, datur tamē versus finē motus primū mutarū esse, quia in illo primo instanti, in quo est verū dicere, nunc nō est motus, & immediate ante hac erat, est etiā verum dicere, nunc mobile est in termino ad quem, & immediate ante hac non erat in illo, quod est dari primum mutarū esse versus finem motus.

9. Sequitur etiā, omnes formas accidentales, quae producuntur per

motum incipere in tempore, per
vltimum videlicet sui non esse, &
desinere in tempore, per primum
sui non esse, quia cum per quamli-
bet partem motus aliquod prædi-
ctarum formarum acquiratur, si-
cut non est dari in principio mo-
tus aliqua pars motus, ante quam
non sit alia, & versus finem motus
non est dabilis aliqua pars motus,
post quā non sit alia, ita in prædi-
ctis formis nō est dabilis in prin-
cipio aliqua pars determinata, an-
te quam non sit alia, nec in fine ali-
qua pars, post quam non sit alia,
quod est; tales formas incipere
per vltimum sui non esse, & desi-
nere per primum sui non esse.

10. Sequitur deniq; formas quā-
tumvis producibiles per motū in
gradu determinato incipere per
primū sui esse, & desinere per vl-
timum sui esse, quia tunc in gradu
determinato incipiunt, cum mobi-
le peruenit ad terminum ad quē,
& versus finē motus datur primū
mutatum esse. Ergo cū hoc datur
in instanti, in instāti prædictę for-
mę accidentales incipiunt esse in
gradu determinato, & in instanti
desinunt etiam esse in tali gradu
determinato: cū enim calor vt di-
ctū v.g. per introductionē frigi-
dis, incipit remitti in eodē instanti
in quo est verum dicere, nunc nō
est motus frigefactionis, & imme-
diate post hoc erit, est verū dicere,
nūc est calor vt duo & immediate
post hoc nō erit calor vt duo, quia
non potest aliqua pars vel indeter-
minata frigiditatis introduci per

motum nisi prius aliquid expel-
larur, & desinat esse caloris, & cū
quidquid caloris calor v.g. vt duo,
amittat, desinat esse in tali gradu
determinato caloris, vt aliqua
pars vel indeterminata frigidit-
atis acquiratur in tempore per
motum, necessarium est, quod in
instanti immediate præcedenti
desinat esse calor in gradu deter-
minato, quod est illud sic desine-
re per vltimum sui esse.

10. Dico secundo: Quodlibet
indiuisibile motus, scilicet muta-
tum esse, incipit & desinit in in-
stanti, per primum videlicet sui es-
se, & per vltimum sui esse, ita vt in
vnicō instanti, quo quodlibet in-
diuisibile mutatum esse mensura-
tur, verificetur, quod est tale mu-
ratum esse, & ante illud non erat.
Et similiter quod tunc est tale mu-
ratum esse, & post illud instans
non erit. Conclusio sic explicata
pater, quia in his quę solum durāt
per indiuisibile instans, incipere &
desinere, est simul esse, non quidē
quod in eodē instanti illa habeant
simul esse & non esse (id enim est
omnino impossibile) sed per id
quod esse illorū sicut incipit in in-
stanti sic solū per idem persueret
instans & ultra illud non progre-
diatur, nec vt in illo instāti desināt
esse, requiritur, quod in illo verifi-
cerur, quod non sunt id enim solū
requiritur, vt verificetur, re iam de-
sisse, nō verō vt verificetur illa de-
sinere. Sed solum requiritur, q. in
nullo instanti verificetur, quod il-
la sunt, & post illud instās nō erūt.

QVAESTIO. III.

Qualiter incipiant & desinant substantiae generabiles & corruptibiles?

Dico primo, substantiae generabiles & corruptibiles incipiunt in instanti, per primum videlicet sui esse. Conclusio est communis, & prob. quia substantia producitur separata iam omni resistantia contrarii ad illius productionem ergo producitur in instanti & incipit per primum sui esse. Consequentia patet. Quia tam aliqua non produci per mutationem instantaneam, sed per motum, eo est, quia producitur cum resistantia sui contrarii, eoque opposito illuminatio fit in instanti, quia absque aliqua sit resistantia contrarii; ergo si productio substantiae sit separata iam antecederet omni resistantia contrarii, sit utique in instanti. Antecedens autem prob. quia cum ad generationem substantiae precedat alteratio, per illam in tempore disponitur materia ad formam generandam & expelluntur accidentia contraria quae erant dispositiones formae corruptae, ac denique ipsa forma substantialis, quae precedebat in materia desinit esse, & in instanti immediato ad tale tempus, iam est separata omni resistantia contrarii, ac perinde in illo incipit forma substantialis, & est verum dicere, quod tunc est, & immediate ante non erat.

2. Nec valet dicere, quod

ad introductionem formae substantialis requiritur dispositio determinata, ut ad introductionem formae ignis calor ut octo. Sed talis forma accidentalis determinata (ut quaestione praecedenti dicebamus) incipit per primum sui esse: ergo cum prius debeat esse talis dispositio, quam forma substantialis introducatur, haec non incipit in instanti, sed in tempore immediate sequenti ad instans inceptionis talis dispositionis. ¶ Non, inquam, id valet, quia, ut explicabimus in libris de generatione, huiusmodi ultimae dispositiones ad formas substantiales in eodem instanti temporis incipient ac ipsae formae substantiales producuntur, & ob id dicuntur dispositiones concomitantes & recipiuntur in ipso composito genito, non incorrupto, nec sunt dispositiones ad fieri formae, sed ad conservationem illius: dispositiones autem, quae requiruntur ad introductionem formae substantialis & illam precedunt in composito corrupto recepto, omnes desinunt esse per motum in tempore immediate antecedenti, & ad desitionem illarum desinet etiam in tempore, ut statim videbimus, forma substantialis, quae precedit in materia. Vnde in instanti immediate sequenti in quo est verum dicere, quod iam non sunt tales dispositiones, nec forma, verbi gratia, substantialis ignis, & immediata

3 re

re ante erant, est verum etiam dicere, quod in eodem instanti est iam superata omnis resistentia ad introductionem formae ignis, & quod in illo est forma ignis, & immediate ante illud non erat, quod est talem formam substantialem incipere per primum suum esse.

3^a. Dico secundo: Formae substantiales corruptibiles, quae desinunt ad generationem alterius formae substantialis, desinunt in tempore per primum videlicet sui non esse, ita ut in instanti sit verum dicere, quod runc non sunt, & immediate ante erant. Conclusio est communis, & probatur. Quia non possunt desinere in instanti per ultimum sui esse: ergo desinunt in tempore & per primum sui non esse. Antecedens probatur. Et loquamur exempli gratia de forma substantiali ligni, quae corrumpitur & desinit esse, ut in eadem materia introducatur forma ignis, quia cum forma ignis, ut constat ex conclusione praecedenti, debeat incipere in instanti, si forma ligni desineret in instanti, sequeretur, vel materiam in eodem instanti esse sub duplici forma substantiali, quod impossibile esse, ostendimus in libris de anima; vel materiam per aliquam partem temporis absque aliqua forma substantiali existere, quod impossibile esse ostendimus supra libro 1. quaest. 8. vel denique

quod darentur duo instantia immediata, quod quæst. 1. huius libri ostendimus esse impossibile. Sequela probatur. Quia si forma ligni desineret per ultimum sui esse, esset verum dicere in instanti, nunc est forma ligni, & immediate post non erit: ergo vel in eodem instanti est verum dicere, nunc est forma ignis, & immediate ante non erat, & sic in eodem instanti erit simul in materia forma ligni & forma ignis, vel non in eodem instanti, sed in altero instanti incipit forma ignis, & si sit instans immediatum ad instans in quo desinit forma ligni, iam darentur duo instantia immediata. Si vero non sit immediata, sed inter illa mediet tempus, in tali tempore nec erit forma ligni nec forma ignis: ac perinde pro tali tempore materia existet absque aliqua forma, quæ omnia cum, ut diximus, sunt impossibilia, dicendum est substantiam corruptibilem, quæ desinit ad generationem alterius substantiæ, desinere in tempore & per primum sui non esse, ita ut in eodem instanti in quo est verum dicere, nunc non est forma corrupti, & immediate ante erat, sit verum dicere, nunc est forma generi; & immediate ante non erat.

4^a. Obijcies, quod formae substantiales sunt indivisibiles: ergo non possunt desinere in tempore. Paret consequentia, quia sicut quælibet pars temporis est divisibilis in plures partes, ita quidquid desinit

finiatur incipit in tempore, debet habere plures partes, quarum quilibet indeterminata desinat, aut incipiat in determinata parte temporis: ergo si forma substantialis est indiuisibilis, non potest incipere, nec desinere in tempore, sed instanti in quo tota illa desinat aut incipiat. ¶ Nec valet dicere, quod forma substantialis corporea, qualis est forma corruptibilis saltem ratione quantitatis habet diuisibilitatem & partes, ut possit desinere in tempore, & partibus temporis, in quo desinat correspondere partes desinere substantiae. ¶ Non, inquam, id valet, quia licet id sufficiat, ut forma, quae producit simul cum quantitate possit incipere in tempore, & quantitate affecta in tempore desinere, saltem sequeretur, quod si forma substantialis, separata prius ab illa diuinitus quantitate, desineret esse ad introductionem alterius formae substantialis in eadem materia, tunc non posset desinere esse in tempore, sed in instanti. & cum ex eo etiam sequeretur aliquod ex tribus inconuenientibus in conclusione propositis, videtur, aliquod illorum esse admiendum.

Respondetur, omitta solutione in argumento assignata, quod cum (ut in logica capite de quantitate ostendimus) substantia corporea ex se & independentem a quantitate actuali habeat partes substantialiter distinctas, id sufficit, ut etiam si absque quantitate actuali produceretur aut corrumpere, possit incipere & desinere esse in

tempore, & partes substantiae correspondere partibus temporis, in quo inciperet aut desineret esse, & ita de facto contingit in definitione formae substantialis, quae ad introductionem alterius formae substantialis, in eadem materia corrumpitur; in inceptione autem formae substantialis id per se & connaturaliter non contingit, sed incipit (ut diximus in prima conclusione) in instanti; quia quauis habeat partes, cum illae sine permanentes, & producantur, superata iam omni resistentia contrarii, omnes illae possunt simul in eodem instanti produci.

5. Dico tertio, si forma substantialis corruptibilis non ad generationem alterius formae in eadem materia, sed modo sibi non connaturali per annihilationem desinat, desinat utique in instanti, quia desinet per suspensionem diuini concursus, quae quamuis posset fieri in tempore suspendendo Deus concursum paulatim ad singulas partes substantiae, connaturalius quodam modo est & magis conforme diuinae omnipotentiae, quod illum suspendat in instanti, & in instanti, in quo est verum dicere, nunc Deus concurrit ad conseruationem talis formae, & immediate post non concurret, erit verum dicere, nunc est talis forma, & immediate post non erit.

6. Dico quarto, Per accidens forma substantialis generabilis potest incipere in tempore & per vltimum sui non esse, & tunc etiam per accidens forma substantialis, ad cuius corruptionem

altera generatur, desinet in instanti, & per ultimum sui esse. Explicatur, & probatur conclusio. Nam ut dicemus in libris de generatione, nutritio quae est acquisitio nouae partis substantiae consequatur ad augmentationem successiuam quantitatis; illamque omnino committetur, est successiua sicut ipsa augmentatio. Tunc igitur talis pars substantiae, utpote quae habet distinctionem substantialem in plures partes, & distinctionem accidentalem ratione quantitatis, quam simul ac producit, acquirit, producibilis est in tempore & de facto, quia non iuxta suam naturam, sed ad productionem quantitatis producit, non in instanti, sed in tempore incipit esse, & tunc etiam oportet, quod forma alimenti, quae desinet esse in materia, in qua introducit, forma partialis aliti, desinat in instanti; quia alias, ut facile consideranti constabit, vel illa pars materiae esset in aliquo instanti cum duplici forma substantiali, vel darentur duo instantia immediata, vel illa pars materiae existeret per aliquod tempus absque aliqua forma substantiali.

QVAESTIO III.

Qualiter incipiant substantiae ingenerabiles & incorruptibiles?

In triplici genere sunt substantiae ingenerabiles & incorruptibiles, substantiae videlicet spirituales completae, ut Angeli, substantia spiritualis incompleta, anima videlicet rationalis & cor-

pore coelestia, & quidem de inceptione & desitione animae rationalis quoad suum esse eodem modo, ac de Angelis est dicendum. De inceptione autem & desitione informandi materiam, proportionabiliter est dicendum de illa, ut diximus de inceptione ac desitione substantiarum generabilium & corruptibilium.

II. De corporibus coelestibus est dicendum, quod connaturaliter & per se incipiunt in instanti per primum sui esse, & si desinant, debent desinere etiam in instanti per ultimum sui esse, absolute tamen possunt incipere & desinere in tempore. Prima pars conclusionis probatur, quia corpora coelestia incipiunt a se; aliqua resistit contrarij, ergo siue incipiant, ut de facto inceperunt per creationem, siue (ut incipere poterunt) per reductionem eorum formae ex materia, connaturaliter & per se petunt incipere in instanti. Similiter si desinerent, desinerent etiam in instanti, quia desinerent per annihilationem & suspensionem divini concursus, & non ut in eorum materia alia introduceretur forma. ¶ Secunda autem pars conclusionis probatur, quia corpora coelestia non solum ratione quantitatis, cum qua de facto sunt producta, sed ex se habent partes substantiales distinctas. Ergo ratione latitudinis talium partium poterunt a Deo in tempore produci & in tempore annihilari, ita ut omnibus indeterminatis partibus diuisi-

lis temporis, in quo producerentur, aut annihilarentur, totidem indeterminatae partes ipsorum corporum incipientes aut desinenter correspondere, & non posset designari aliqua determinata pars temporis, in qua esset verum dicere, quod antea non incepissent, vel in qua verificaretur, quod immediate post non erunt; & solum esset designabile instans extrinsecum inceptions & desinens illorum.

3. De Angelis autem, utpote omnino indivisibilibus est dicendum, quod nullatenus in tempore, sed in instanti peruerunt incipere, nec aliter nisi in instanti ullatenus desinere possunt: oppositum aliqui tenent. Sed conclusio cum alijs mihi videtur certa. Quia ut aliquid incipiat aut desinat in tempore, requiritur, quod in nulla parte temporis totum illud desinat aut incipiat, sed cum sicut in qualibet parte temporis, in qua incipit aut desinit, infinitae sunt partes indeterminatae & proportionales, ita in ipso etiam, quod in tempore incipit, aut desinit, totidem dantur partes incipientes aut desinenter, ut qualibet eius parte in inceptions assignata, alia & alia prior inceperit, & qualibet illius parte in desinens assignata alia & alia restet desinenda. Sed in Angelis, cum sint omnino indivisibiles, huiusmodi partes designari nequeunt. Implikat ergo illos incipere aut desinere in tempore, sed unicus possibilis morus illis incipendi & desinendi est in instanti, per primum videlicet sui esse, & per ultimum sui esse.

¶ Confirmatur, quia in parte determinata temporis vel inciperet totus Angelus, vel aliquid illius, hoc secundum dici non potest, cum Angelus sit omnino indivisibilis; nec potest dici primum, quia cum qualibet pars temporis sit divisibilis in infinitas partes, in qualibet illarum parte inquiritur, an inceperit totus Angelus, vel aliquid illius. Si dicatur, ut necessarium est dicendum, quod totus inceperit. Ergo non incipit in alijs partibus, ac perinde non est designabile aliquod quantum minimum tempus, in quo toto tempore Angelus incipiat aut desinat, sed solum potest incipere aut desinere in instanti.

4. Nec huic resolutioni obstat exemplum, quod authores oppositi adducunt de puncto indivisibili, quod quantumvis indivisibile sit, tangit inadaequate partem indivisibilem lineae, à simili asserentes, quod Angelus quantumvis indivisibilis sit, potest inadaequate in aliquo tempore incipere aut desinere esse. ¶ Non, inquam, id obstat, quia contrarius inadaequatus puncti ad partem divisibilem lineae solum est quaedam terminatio illius, & non ea extentio illa. Ut autem toto aliquo tempore Angelus produceretur, requireretur necessarium, quod Angelos productio essent partes correspondentes partibus temporis, ut in qualibet illarum aliquid talis Angeli produceretur, ut totus ille in toto tempore fieret & intiperet esse. Et idem proportionaliter dico de illius desinens. L. I.

LIBER SEP- TIMVS PHISI- corum.

Summa textus.

IN primo capite huius libri ostendit Aristoteles omne quod mouetur, ab alio moueri; & quod in mouentibus non est dari processum in infinitum, ut deueniatur ad primū motorem immotum. ¶ In secundo ostendit, mouens & motum debere esse simul. ¶ Tertio probat motū alterationis esse ad qualitates tertie speciei. ¶ In quarto agit de comparatione diuersorū moruum inter se quoad velocitatē & tarditatē. Ad deniq; in quinto easdem comparationes magis in particulari explicat.

QVÆSTIO. I.

Utrum omne quod mouetur, ab alio moueatur?

Hanc quæstionem quæ cū ea, quæ sub alijs proponitur terminis, an videlicet idem possit esse mouens & motū, se idē possit

mouere se ipsū, coincidit, in hoc libro & sequenti discutit Aristor. Et licet in sequenti illam disputer noster auct. hic tractare libuit, quia plura in hoc & sequenti lib. dicenda ex illius pendunt resolutione.

2. Ad illā tamē, ut certū, suppono idē posse mouere se ipsum ad sui motū peraccidens, ut remiger, qui nauē, in qua uelatur mouens, ad illius motū mouetur, mouet se ipsum ad sui motū peraccidēs. Et solū est quæstio an aliquid possit semetipsum mouere ad sui motū per se, id est ad motū, qui ratione sui & non ratione alterius mobilis illi comperit.

3. Quæstionē hāc non recte aliqui dirimunt, distinguendo, in eo quod mouetur, materiā & formā, & quod forma mouet materiā & materia mouetur à forma. Loquimur enim de motu & motore ut quod, & cum motus non in materia, sed in toto recipiatur cōpositō, materia proprie non mouetur, & cum actiones sint suppositorum, forma non est, quæ mouet.

mouet, sed solum principium quo aliquid mouendi.

4. Dicendum est, quod vniuersaliter omne quod mouetur, oportet quod ab alio moueatur, oppositum tenet Scotus 9. metaphisicae q. 14. & alij eius discipuli. Sed conclusio est expressa Aristotelis qui in hoc libro & sequenti, & cum illo Di. Th. 1. p. q. 2. art. 3. & contra gētes. c. 13. ex hoc principio, & quia nō potest dari in mouēibus processus in infinitū, colligunt, deueniendū esse ad vnum primū motōrē, qui absq; eo quod ipse mouetur, alia moueat. Quod argumentum omnino corrueret, si idē omnino respectu eiusdem posset esse mouēs & motum. Et similiter ex eodem principio, & quia in non viuētibz homogeneis non possunt designari partes diuersae rationis, quarū perinde vna posset esse mouens, & alia mota, colligunt hī ab alio moueri, quod argumentum etiam nullius esset roboris, si idē secundum eandem partem & eandem rationem posset esse mouens & motum.

5. Probat̃r autem primo, ratione Aristotelis & Diui Thomae in praedictis locis, quia omne quod aliquo motu mouetur, necesse est quod in quantum huiusmodi sit in potentia ad terminum talis motus, cum motus sit actus entis in potentia secundum quod in potentia: omne autem quod aliquid ad aliquem terminum mouet, oportet quod sit in actu respectu talis termini, ut quod mouet ali-

quid illud calefaciens, oportet, quod in se actu habeat calorem: sed nihil potest respectu eiusdem esse simul in actu & potentia: ergo nihil potest mouere se ipsum, ac perinde oportet, quod omne quod mouetur, ab alio moueatur. ¶ Nec valet dicere, quod ut aliquid aliquid moueat ad aliquem terminum, sufficit, quod respectu talis termini sit in actu virtuali, & oprime potest aliquid esse simul respectu eiusdem in actu virtuali & in potentia formali. ¶ Non inquam, id valet, quia licet nō semper requiratur, quod ut aliquid aliud ad aliquem terminū moueat, ipsum terminum actu formaliter in se habeat, sicuti ut sol aliquid calefaciat, non requiritur, quod actu formaliter in se habeat calorem, requiritur tantum, quod illū in se habeat actualiter, formaliter vel eminenter, id est in aliqua forma actuali, quae eminenter sit calor. & in hoc sensu intelligitur, quod idem respectu eiusdē potest esse simul in actu virtuali & in potentia formali est falsum, quia id quod eminenter est tale, nō habet potentiam ut formaliter sit tale, sicut Sol non habet potentiam, ut formaliter sit calidus. Nec sufficit, quod sit in actu virtuali, ut contra ponitur ad esse in actu formaliter vel eminenter, quia quod sic est in actu virtuali absolute & simpliciter est in potentia, & omne quod mouet aliquid, debet esse in actu cum nihil possit agere & mouere, nisi in quantum est in actu.

6. *Secundo probatur & amplius ex prædictis conclusio, quia licet omnis agens creatum existens in potentia ad aliquem sui motum indigeat prævia Dei motione, per quam reducatur ad actum, & ad talem motum applicetur, ut late ostendimus supra lib. 2. q. 13. & id sufficeret ad saluandum, quod domine quod mouetur, ab alio mouetur, & ut ex motu probetur, deueniendum esse in quolibet motu ad aliquem primum motorem qui immotus alia moueat; ramē præter hanc generalem motionem aliquid dicitur mouere seipsum, cum ex vno suo actu vel motu applicatur vel mouetur ad alium motum vel actum, ut homo per actum intentionis mouetur & applicatur ad eliciendum actum electionis, licet etiam ad illius elicientiam indigeat efficaci premotione Dei; & similiter animal per motum cordis applicatur & mouetur ad alios motus vitales ut ad motum augmentationis, quamuis etiam ad illum indigeat prævia efficaci motione Dei. Homo igitur ad istos secundos actus vel motus non solum mouetur à Deo, sed ipsamet secundum viam sui partem, vel ut actus vno suo actu se mouet ad motum alterius partis, vel ad alterius actus elicientiam. In primo igitur actu, ut in actu intentionis, quem nullus præcessit hominis actus quoad talem actum homo se moueat, Deus per suam motionem applicans ho-*

minem ad talem primum actum, est vnicū mouens illū. Processus igitur in mouentibus est, quod omne quod mouetur, si ipsummet ad id se mouet medio alio suo motu, cum non possit procedi in mouentibus in infinitum, deueniendum est ad aliquem primum motum ad quē ipsum non se moueat, sed præcise moueatur ab alio.

7. *Tertio inductiue probatur conclusioem D. Thom. in prædicto cap. 13. lib. 1. contra gentes his verbis. Omne quod mouetur per accidens, non mouetur à seipso: mouetur enim ad motum alterius. Similiter neque quod mouetur per violentiam, ut manifestum est, neque quæ mouentur per naturam, ut ex se mota, sicut animalia, quæ constant ab anima moueri. Nec iterum quæ mouentur per naturam, ut grana & leuia, quia hæc mouentur à generante & remouente prohibens. Hæc D. Thom. Cuius inductionis singulæ partes ex dicendis in duabus questionibus sequentibus magis patebunt.*

QVÆSTIO II.

Utrum grana & leuia moueantur à se, an vero à generante?

EXperientia constat, corpora graua non viuentia, hab aliquo extrinseco non impediuntur, statim descendere: & corpora leuia, ut ignis, seorsum ascendere. De huiusmodi ergo motu inquirimus, an ad illum corpora graua & leuia se moueant, ut aliqui existimant.

existimant extra scholâ D. Thomæ, an vero talis eorum motus specialiter vt propriæ & particulari causæ efficienti, eorum tribuatur generanti, vt communis fert Thomistarum sententia. Nec dubium est de causa per accidens talis motus: si enim graue extra centrum aliquo impedimento detineatur, certum est, quod tunc remouens tale impedimentum, quod illius prohibebat motum, erit causa per accidens motus illius, quæ causa vocatur remouens prohibens, & solum est dubium, quæ sit causa per se talis motus.

2. Dicendum est, grauiâ & leuiâ ad suos motus naturales in centrum non moueri à se, sed à generante. Cōclusionem docet noster author lib. 2. *Phil.* q. 1. & lib. 8. q. 3. & est expressa Arist. & D. Thom. pluribus in locis. Aristoteles enim lib. 3. cap. 4. text. 29. supponens grauiâ & leuiâ motu naturali moueri, & inquirens, à quo principio moueantur. Responder. *Est autem impossibile, quod moueantur à seipsis: est enim hoc officium vite & animalium proprium.* Et assignas directæ causam motus grauiâ & leuium asserit text. 33. sequenti. *Quæcumque à seipsis mouentur, ab aliquo mouentur, & quæ non à seipsis, vt leuiâ & grauiâ (aut enim à generante, & faciente leue & graue aut ab eo quod impediunt & prohibentia prohibet.)* Idem etiam docet D. Thomas pluribus in locis: nemin p. q. 18. art. 1. ad 2. art. Corpora gra-

uia & leuia mouentur à motore extrinseco vel generante, qui dat formam, vel remouente prohibens, vt dicitur 8. *Physicorum*, & ita non mouent seipsa, sicut corpora vniuersalia. Et 1. contra gentes, c. 27. idem docet his verbis. *Ille sola per se mouentur, quæ mouent seipsa composita ex motore & moto, sicut animata.* Unde hæc sola proprie viuere dicimus. *Alia vero omnia ab aliquo exteriori mouentur, vel generante vel remouente prohibens, vel impellente.* At deniq; (alijs omnis eiusdem Angelici Doctoris testimonijs) ita habet in 1. distin. 14. art. 3. *In motu corporum simplicium quæcunq; forma naturalis sit principium motus, non tamen est motor, sed essentialis motor est generans, qui dedit formam, & accidentalis est remouens prohibens, vt dicitur 8. *Physicorum.**

3. Prima autem pars conclusionis, videlicet, quod grauiâ & leuiâ in suis motibus naturalibus non semoueantur, probatur primo, quia in omnibus quæ à se se mouet debent assignari distinctæ partes, vt secundum vnam se moueant, & secundum alteram moueantur. Sed tales distinctæ partes non sunt assignabiles in grauib; & leuib;. Ergo non possunt se mouere. Maior constat ex dictis quæst. precedenti, & ex testimonio proximè adducto D. Thomæ ex lib. contra gentes, & parer, quia cum idem omnino idem & secundum eandem partem & rationem non possit respectu eiusdem esse simul mouens & motum: alias idem secundum eandem rationem

nem esset simul respectu eiusdem in actu & potentia, ut aliquis se moueat, debet in illo assignari aliqua pars vel ratio, secundum quam se moueat, & alia pars aut ratio distincta, secundum quam moueatur, ut in animali, cum sit etherogeneum, assignantur partes diuersae rationis, & ex motu cordis mouet se ad motum aliarum partium, & homo per actum intentionis ad actum electionis se mouet. Minor autem probatur. Quia cum graua & leuia sint homogenea, & omnes illius partes eiusdem rationis, non est maior ratio, quare secundum vnā se moueant, & secundum alteram sint mora, quam e contra. Ergo non est assignabilis in illis praedicta partium distinctio.

4. Secunda autem pars conclusionis probatur, quia si graua & leuia mouerent seipsa, essent vtrique viuencia. Ergo cum viuencia non sint, seipsa mouere non possunt. Antecedens manifeste deducitur ex adductis testimonijs, & pluribus alijs Aristotelis & D. Thomae, in quibus asserunt, proprium esse viuencium mouere seipsa, & in hoc differentiam constituunt illorum à non viuencibus, quod quidem (ut verbis nostri authoris in allegata q. 3. lib. 8. Physic. circa solutionem ad 3. argumentum vtar) non fuit tantum assertum Aristotelis, ut hic patet, & latius

1. de anima, sed fuit indubitata confessio omnium Philosophorum, ut in Phaedro videre est apud Platonem, vbi nullam aliud discrimen inter viuencia & res inanimas constituit, quam quod viuencia habent internum motorem, res vero inanimas non nisi externum. Hæc noster author, idque manifeste patet. Quia tandiu vitā cuiusvis durat, quandiu ipsum se mouens perseuerat, & ex quo animal exanime iacet, nullatenus nisi ab alio mouetur; & ex quo planta excissa moritur, & non iam viuēs, sed ut sui iacet cadauer, nullatenus iam augetur (qui solus motus erat illi proprius, dum vita fruebatur) sed solum motu localis, vel motu alterationis ab extrinseco motore potest moueri. Sufficit ergo huiusmodi irrefragabilis experientia suadere, proprium esse viuencium se mouere, idque perinde nulli non viuenci cōperere posse. ¶ Nec valet discrimen quod inter viuens & non viuens, etiam si vtrumque se moueat, assignat Scotus, quod viuens semouet media sui cognitione, non vero non viuens. Non, inquam, id valet. Tum quia plantæ vegetabiles vitam habentes absque cognitione semouent, & per id distinguuntur a non viuencibus. Tum etiā, quia animalia, licet ad aliquos motus media cognitione se mouent, ad motum tamen augmentationis aliosque motus naturales semouent, & non media aliqua

qua cognitione, cum talis etiam motus sit proprius illorum ut uiuentium.

5. Secunda pars conclusionis, uidelicet quod motus grauium & leuium tribuatur illorum generanti, praeterquam quod sequitur ex prima conclusionis parte, quia si grauia & leuia ad tales motus non se mouent, necessarium est, quod moueantur ab alio: & aliud à quo moueri possint, non est nisi generans: praeter hoc, inquam, directe id probatur ratione D. Thomae quæst. 5. de veritate, quæ sic inducitur, generans quoddam dat alienius formam; dat etiam ea quæ ad talem formam per modum proprietatis sequuntur: sed motus naturalis grauium & leuium ad eorum formam & naturam per modum proprietatis consequitur. Ergo illorum generans dat illis tale illorum motum, illeque perinde actioni generantis tribuitur. Maior probatur, & explicatur, quia proprietates, quæ ad aliquam consequuntur naturam, non per diuersam; sed per eandem actionem; ac ipsa natura producantur; & actionem generantis ut terminus illius primarius natura geniti terminat; & ut terminus secundarius proprietatis & passionis quæ ad eandem naturam resultant. Ergo actioni generantis uterque talis terminus primarius & secundarius tribuitur; & sicut generans dicitur dare naturam geniti, ita & proprietates

illius. Minor est expressa D. Thomæ sic afferentis. *Formam ipsius elementaris corporis sequitur talis motus, sicut & alie naturales proprietates essentialibus principijs consequuntur. Unde in eij generans dicitur esse mouens, in quantum dat formam; quam consequitur motus.* Et probatur. Quia licet ut ibidem docet D. Thomas, nulla natura possit inclinari ad motum propter ipsum motum, bene tamen propter quietem, ad quam ordinatur motus. Sed quies in suis naturalibus locis est proprietas naturæ grauium & leuium ad quam perinde ut ad propriam sui passionem, ipsorum natura propenditur & inclinatur. Ergo cum grauia & leuia extra sua loca naturalia producantur, eorum motus in talia loca per modum passionis & proprietatis ab eorum natura dimanat. Et si cum corpus aliquod huiusmodi elementare extra suum centrum producit, aliquod ad talem illius motum obstat impedimentum; illo ablato statim naturali sequela talis sequitur motus, sicuti si ab humanitate Christi tolleretur subiecta Verbi, quæ est quasi impedimentum, ne ad illam propria creatura emanaret substantia, statim hæc ad illam consequeretur. Et si graue semel in centro productum, vel per motum ad centrum perueniens ab illo extraheretur, etiam tunc quouersumque extra centrum quomodolibet exiret.

existeret, inclinaretur ad quietem in centro, & motus ad illud naturali sequela ab illius natura resulteret, & ut terminus secundarius primæ tribueretur actioni generantis.

Confirmatur. Quia ad generans pertinet constituere genitum in perfectione sibi pro instanti generationis debita. Sed perfectio pro instanti sue generationis debita grauius & leuius est esse in suo centro. Ergo ad generans pertinet illa in tali loco constituere, & usque dum illa in tali loco constituat, ipsius generantis non cessat actio, sed potius quidquid ad consecutionem talis perfectionis ordinatur, qualiter ad illam ordinatur eorum motus in centrum, cum extra illud sint, ipsi actioni generantis tribuitur.

¶ Obijcies primo. Quod motus grauius & leuius non est illorum propria passio. Falso igitur ob id asserimus, illum tribui actioni generantis. Antecedens probatur primo. Quia esto quæ ad aliquam naturam ut illius proprietates sequuntur, possent supernaturaliter, ne de facto sequantur, impediri, naturaliter saltem impediri nequeunt. Sed naturaliter impediri potest (ut constat) per oppositionem alterius corporis motus grauius & leuius. Ille igitur non consequitur ad eorum naturam per modum propriæ passionis & proprietatis. Secundo probatur antecedens, quia

quod ut illius proprietas alicui conuenit; non predicatur de illo accidentaliter separabiliter & predicatione quinti predicabilis sed actualis motus in centrum sic predicatur de grauius & leuius, & hæc non minus est accidentalis & quinti predicabilis predicatione, lapis actualiter descendit in centrum, quam ista, homo ridet. Ergo licet potentia ad motum sit proprietas grauius, sicut risibilitas quæ est potentia ad ridendum est proprietas hominis, actualis tamen motus non est proprietas grauius, sicut actu ridere non est proprietas hominis. ¶ Tercio probatur antecedens, quia id quod ut alicuius natura proprietas ad illam consequitur, nullo posito impedimento statim & in eodem instanti productionis talis naturæ sequitur ad illam. Sed etiam nullo appposito impedimento non sequitur in instanti ipso productionis extra centrum illius in centrum descensus. Ergo ille non sequitur per modum naturalis passionis & proprietatis ad naturam grauius. Maior patet in omnibus quæ per modum proprietatis ad aliquam consequuntur naturam, quæ, si nullum adsit impedimentum, in eodem instanti productionis talis naturæ ad illam consequuntur. Minor autem probatur. Quia corpus graue & leue incipit in instanti descensus autem illius in centrum, cum sit vero motus successiuus, in instanti incipere nequit. Ergo

motus grauium & leuium non potest in eodē instanti productionis illorum ad eorum naturā consequi. ¶ Quarto deniq; & specialius idem probatur antecedens. Nam id quod sequitur ad aliquid per modū proprietatis & proprię passionis, nullo appposito ad illius sequelā impedimento non potest scire per magnam & infinitam durationem ad illud nō sequi, sed potest absq; appositione alicuius impedimenti graue productum extra centrum magnā aut infinitā durationem esse absq; suo motu in centrum: ergo illius motus in centrum ad illius naturam per modum proprietatis nō consequitur. Minor probatur, quia potuit Deus hec vniuersum talē quoad res permanentes ab æterno creare, & in illo graue extra centrum in aere v. g. lapidē ab æterno producere secundum per magnam imō per infinitam durationē tale corpus deberet esse absq; suo motu in centrum, quia motus illius vix potest successiuus secundum probabile sententiam nō potuit incipere ab æterno, sed in quacumq; duratione non ab æterno inciperet, inter illius in ceptionem & productionem grauis ab æterno interueniret infinita duratio: ergo posset tale corpus per infinitam durationē esse absq; suo motu in centrū, etiā si ad illū nullum ei apponeretur impedimentū. Minor prob. quia inter æternū & non æternū infinita interuenit duratio: ergo inter tale corpus ab æterno productum

& illius motū, quia à parte ante non esset æternus, infinita interueniret duratio, & pro tota illa tale corp⁹ esset absq; suo motu in centrū. 7. Responderetur, negando principale antecedens. Et ad primam illius probationem dico, quod licet passionēs, quę omnino sunt independentes ab extrinseco, nō possunt naturaliter impediri, bene tamen quę dependent ab extrinseco, qualiter dependent motus à non interpositione corporis.

Ad secundam probationē respondetur, quod quia illę passionēs aliquādo dependēt ab extrinseco, scilicet remotione corporis impedieris motum, quia huiusmodi impedimētū & illius remotionē potest naturaliter contingere & non contingere, motus accidentaliter, separabiliter predicatur de grauib⁹, nō quia non proficiat per modum passionis ab illorū natura, sed quatenus actualis motus cōnotat negationē vel remotionē impedimētī, quę omnino accidentaliter potest contingere.

Ad tertiā probationē resp. q. vt mot⁹ grauis sit illius passio, sufficit, q. non appposito impedimēto sequatur ad graue statim iuxta naturā ipsius motus, hoc est in tēpore immediate sequenti illius productionē, quia natura rei successiuā est, quod incipiat in tempore, & si proprietates fuerit rei permanentis, solū ob id habebit sequi & incipere in tempore immediate sequenti ad instant illius productionis, si nullum apponatur impedimentum.

8. Ad quartam denique probationem præterquam quod (vt videbimus lib. 8. q. 3.) probabilius est, posse esse ab æterno, quia licet de celsèria rei successu, qualis est motus, sit quod nō possit illius prima pars designari, id etiā habebit, si fuisset ab æterno, quia nō potest in his, quæ sunt ab æterno, imaginari aliqua duratio, qua nō habuerint aliā priorē durationē. Præter hoc, in quā, etiā si supponamus motū, aliasq; res successivas non potuisse esse ab æterno, in ea sententia responderetur, quod etiā si mundus responderetur, quod etiam si mundus quoad res permanentes potuerit esse ab æterno, non tamen seruatis omnibus quæ connaturaliter exigunt. Vnde licet grauius extracentrum producta connaturaliter exigant, quod tempore immediate ad illorū productionē incipiat moueri in centrū, nō possēt producta ab æterno cōformiter suæ naturæ & instāci, sed post infinitā durationē in centrū moueri, quod utiq; non arguit, talē illorum motū non esse illorū proprietatem, sed quod tunc non producerentur cōformiter ad suam naturā cum tali statim sua proprietate.

9. Obijciat secundo, quod est motus grauium & leuium sit proprietate illorum, id non tollit, quod ad talem motum ipsa grauias & leuia se moueant, nec facit, quod talis motus ipsorum tribuatur generanti. Nulla igitur est consequentia in vltima ratione conclusionis facta. Antecedens probatur. Nam motus in animalibus

sequitur vt propria passio ad illorum animam, vt expressè docet Dñus Thomas opuscul. 35. de motu cordis: & tamen ad talem motum ipsum animal se mouet, ipseq; talis motus non tribuitur generanti. Propositū ergo antecedens est verū. Minor probatur, quia motus cordis est vitalis, imò maxime vitalis, cum sit primum omnium aliorum motuum vitalium animalis: ergo ad talem motum cordis ipsum animal se mouet. Probatur consequentia, quia sicut viuens in eo distinguitur à non viuente, quod se mouet, ita motus vitalis in eo distinguitur à non vitali, quod ille ipsi viuenti & non alij motori extrinseco tribuitur.

Respondetur negando antecedens. Et ad probationem neganda est minor, sicut illam negat Dñus Thomas in prædicto opusculo, non solum asserens, motum cordis sequi per modum proprietatis ad animam, sed & quod illi tribuitur danti talem formam, sicuti & danti formam elementarem tribuitur motus naturalis elementorum, grauium videlicet aut leuiā, & ad probationem in oppositum respondetur, quod non omnis motus vitalis tribuitur ipsi viuenti, sed illi dumtaxat, qui iam supponit primum motum viralem illius, qui cum naturalis sit, & perfectio debita ipsi viuenti pro primo instāci suæ generationis sequitur naturali sequela ad eius formam. & tri

tribuitur generanti, quod alij non improbabilius aliter explicant dicentes, quod motus cordis est vitalis ut quo, & initium vite, quia medio illo animal ad alios motus se mouet, non tamen est motus vitalis consummatus, quales sunt alij motus subsequentes in animali. Vnde licet ad istos ipsum se debeat mouere, non tamen ad motum cordis, qui est initium vite, & terminus secundarius generationis viuientis, qui ad terminum primum, formam videlicet viuientis naturali resultantia dimanant: ac perinde non ipsi viuienti, sed illius tribuitur generanti.

10. Obijciat tertio, quod in grauius & leuius est principium intrinsecum actuum sui motus. Ipsa igitur grauius & leuius medio tali principio actiuo se mouent. Antecedens conceditur ad D. Th. pluribus in locis, precipue q. 2. de veritate art. 5. ubi sic ait. *Actus naturalis est, quod motus celestis non hoc modo est naturalis celestis corporis sicut motus elementaris corporis est sibi naturalis: habet enim huiusmodi motus in mobili principium non solum materiale & receptiuum, sed etiam formale & actiuum.* Consequenter vero probatur, quia viuens ideo ad suos motus vitales ut ad motum augmentationis se mouet, quia in se habet principium actiuum talis motus: ergo si graue v. g. lapis in se habet principium actiuum sui motus deorsum ad talem motum se ipsum mouet.

Respondetur, quod grauius & leuius habent quidem in se prin-

cipium actiuum sui motus, principium tamen actiuum formale ut exprasse in allegato testimonio aduertit D. Thomas, hoc est principium emanationis radicale & proximum, radicale scilicet suam formam & proximum suam grauitatem; quia sicut in alijs rebus aliquae proprietates dimanant immediate a forma, & alię medijs illis; ita in grauius immediate dimanant ab eorum forma grauitas & media grauitate motus in centrum. Et in hoc posuit discrimē ibi S. Doctor inter huiusmodi elementorum motum & motum cœli, quod huius nullum principium actiuum etiam formale & emanationis, sed solum principium passiuum est in cœlo; non tamen ad motum grauium & leuium est in illis principium actiuum proprię efficientiæ, & ut per propriam actionem distinctam ab actione generantis, ab ipsis grauius & leuius talis motus causetur. In viuētibz autē ad suos motus vitales, qui nō sequuntur per modum proprietatis ad eorum formam est principium actiuum proprię efficientiæ, & sic tale se orū motus per propriam actionem & distinctam ab actione generantis ab illis causatur: ac perinde ipsis & nō generantibus immediate tales motus tribuntur, proprięque ad illos viuētia se mouere dicuntur.

11. Obijciat quarto, quod quāuis se mouere ad centrum sit perfectio debita grauius extra cœlum existētibz non inde sequitur, talē motū eorū tribui generanti. Perpetuā igitur ob-

id asseritur, generanti esse tribuendum. Antecedens probatur, quia etiam motus augmentationis, alijque motus naturales virtuales sunt perfectiones debita viuentibus, & tamen illi non ita immediate tribuntur generanti, vt ad illos ipsa viuentia non se moueant: ergo etiam si motus grauium & leuium sit perfectio, ipsis existentibus extra centrum debita, non ita immediate tribuntur eorum generanti, vt ad ipsos motus ipsa grauia & leuia non se moueant.

Respondetur, quod non ex eo quod motus grauium & leuium sit perfectio qualitercumque eis debita, colligitur, tale motum specialiter tribui ipsorum generanti, sed quia est perfectio eis proxima instanti suae generationis debita, & ad generans pertinet constituere genitum in statu perfecto ei proximo instanti generationis debito. Augmentario autem & alij motus vitales licet sunt perfectiones viuētiū, non tamen eis proxima instanti suae generationis debita: tunc enim solum dabitur illis motus cordis & potestas ad alios motus habendos, qui perinde ipsa viuētibz tribuuntur.

12. Obijcies quoniam, quod multociens cum graue mouetur in centrum, tunc generans realiter non existit, ergo talis illius motus non causatur tunc à generante: ac perinde cum debeat assignari tunc causa actualis illius, nullaque alia assignabilis sit quam ipsummet graue, illud causat tale suum motum. Consequētia

probat, quia cum aliquod realiter non existit, non potest esse alicuius effectus actualis causa realis: ergo nec generans potest esse realis causa motus, qui incipit, cum iam ipsum realiter non existit.

Respo. quod cum motus grauium & leuium causetur solum vt terminus secundarius productionis ipsorum, sufficit, quod eorum natura realiter existat, etiam si in se tunc non existat generans, quod tale produxit naturam, vt motus, qui tunc sequitur, ipsius tribuatur actioni generantis, quae in illius termino primario virtualiter permanet ad resultantiam termini secundarii. Nec istud est hic peculiare, sed contingere potest in omni termino secundario alicuius actionis, qui vt agere & illius actioni tribuatur, sufficit, quod tamen illud quam illius actioni suo termino primario perseneret.

13. Vltimo tandem obijcies, quod si grauia & leuia mouentur à generante, quo illi essent propinquiora, velocius mouerentur. Cuius oppositum experientia constatat, siquidem in fine motus est velocior quam in principio cum minus distans à generante. Non igitur ab illo mouentur.

Respo. negando sequelam, quia cum motus grauium & leuium non tribuitur generanti per aliquem, quem illis imprimat, impulsam, vt proiecta mouentur à proiciente, qui perinde impulsus debilius sit per maiorem distantiam; sed eorum motus tribuitur generanti, quatenus eis tribuit naturam,

grauitatem

grauitatem vel leuitatem, quae licet dependeant in fieri à genere, non tamen in conseruati, ideo non minuitur velocitas motus grauium & leuium ex eorum distantia à genere, sed ex maiore propinquitate ad centrum augeatur, qui quanto magis illis appropinquant, magis grauiant, & maiori inclinatione in centrum trahuntur, velociusque ad illud descendunt. ¶ Ne huic obstat, quod graue, quod multum distat à centro velocius in medio motus mouetur in illud, quam in qualibet parte motus graue, quod parum distat à centro, cum tamen hoc in qualibet parte sui motus propinquius sit centro, quàm aliud in medio sui motus. Nō, inquam, id obstat, quia id prouenit ex eo quod in minori distantia non est tantum tempus, ut pondus & inclinatio ad centrum paulatim augeatur, & motus fiat velocior.

QVÆSTIO III.

Qualiter moueantur violentè projecta?

VT circa omnes partes inductionis omnium quæ mouentur q. 1. exacte factæ discurremus, causam motus violenti projectorum oportet explicare. Ad quod, omittis aliquorum sententiarum resolutorie ex doctrina nostri authoris, lib. sequenti q. 3. circa solutionem ad 2. argumentum aliquibus conclusionibus responderetur.

2. Dico igitur primo. Projecta nec à solo proiectante, nec à solo aere circumstante, sed ab utroque mouentur. Prima pars conclusionis eo probatur, quia experientia constat, projecta minus velociter in principio quam in medio motus moueri, minusque fortiter in principio quam in medio sui motus aliquid percutere. Ergo non mouentur à solo proiectante: alias cum in principio sui motus elefent propinquiora, velocius tunc quam in medio sui motus mouerentur. ¶ Secunda autem pars probatur, quia si à solo aere projecta mouerentur, eo velocius mouerentur ab illo, quo illa essent minoris grauitatis. Velociusq; v. g. lana quam ferrum: aer enim ex se maiorem vim habet ad mouendum corpus minus quam magis graue. Ergo cum experientia constet, velocius moueri projecta maioris quam minoris grauitatis, illa non mouentur à solo aere circumstante. Vera igitur est tertia pars conclusionis, videlicet quod mouentur & à proiectante & à partibus aeris, quæ medio proiectantis impulsu concitata & condensata impellunt ipsum projectum, quod ratione vtriusque impulsus velocius mouetur in medio sui motus quam in principio, cum solus aderat impulsus proiectantis. Nec Aristoteles quamuis in aliquibus locis videatur soli aeri tribuere motum projectorum nulla facta mentione proiectantis, intendit negare illa à proiectante.

ijciere moueri, sed solum quod ad
ad multū iuuat aer circūstās à pro-
ijciente concitatus & motus.

3. Dico secundo. Talis motus
projectorum fit medio aliquo im-
pulsu eis & aeri circūstāti à pro-
ijciente impraesso. Conclusio est
communis. Et quidem quod fiat
medio impulsu hūis projectis à
projiciente impraesso, colligitur
ex diuersis testimonijs D. Thomae
q. enim de anima, art. 1. ad 2. ait.
*Virtus, quae est in semine à Patre, est
virtus permanens ab intrinseco, non
fluens ab extrinseco, sicut virtus man-
sis, quae est in projecto.* Quod autem
etiam fiat medio impulsu aeri cir-
cūstāti à projiciente impraesso,
colligitur etiam ex D. Thoma 3.
de celo, lect. 7. ubi ait. *Quod aer
susceptibilior est huius impressionis
quam lapis.* Sentiūq; perinde, quod
vtrumque, lapis scilicet & aer il-
lum circūstans eam impressionē
seu impulsū à projiciente recipit.
Ratione autē conclusio probatur.
Quia licet in principio motus pro-
jectorum cōiunctum sit cum illis
projiciens, postea tamē manet in
se ab illis distās. Ergo cum nullū
corpus possit agere in distās, nisi
media virtute illi impraessa, vt
projiciens moueat lapidem, con-
citatusq; parres distātes aeris, tam
illis quam lapidi aliquem debet
imprimere impulsū.

Nec huic conclusioni obstat,
quod D. Thm. de celo lect. 7. asse-
rit. *Nō esse intelligendū, quod virtus
motoris imprimat lapidi in motu vi-
sibile aliquā virtutē, per quam mouetur,*

*sicut virtus generātis imprimit genito
formā, quā cōsequitur motus naturalis.*
Nō, inquam, id obstat, quia ibi nō
intendit absolute negare D. Tho.
omnem virtutem à projiciente la-
pidi impressam, sed virtutem per-
manentem, qualis à generare im-
primatur generato ad suum mo-
tum naturalem.

4. Dico tertio. Cū aliquod pro-
iectū inueniens resistētiam in alio
corpore motu cōtrario resistit &
mouetur, talis secundus motus &
tribuitur projiciēti, & etiā corpo-
ri resistēti tribuitur quidem pro-
ijciēti, quia iuxta quāritatem ma-
ioris vel minoris illius impulsus
velocius projectū motu cōtrario
resistit. Tribuitur etiam ipsi cor-
pori resistēti, quia etiā quāto illud
fortius resistit, tanto etiam ipsum
projectū velocius motu cōtrario
resistit. Vnde si cū aequali impul-
su projiciētis pilam inaequalis sit
resistētia corporis obstantis, vt si
alterū sit paries luteus, alterū pa-
ries lapideus, pila velocius rethiet
ab isto quā ab illo & cōtra si cū
aequali resistētia corporis obstan-
tis inaequalis sit impulsus proj-
iciētis, velocius resiliabit pila, quā
cum maiori impulsu projicitur.

QVAESTIO III.

*Virum agens & patiens debeant
esse simul?*

Svb alijs terminis solet haec
quaestio preponi, an videlicet
ad actionem requiratur approxi-
ma

ratio agentis ad passum. Pro resolutione autem est supponendū, duplicem posse esse coniunctionem seu approximationem agentis ad passum, per simultatem videlicet & immediationem suppositi, aut per simultatem & immediationem solum virtutis. Cum autem si ipsam agens non est immediatum ad passum; & virtus agentis est immediata ad illud, cum talis virtus agentis non possit esse nisi recepta in aliquo, illud immediatione suppositi esse simul cum passu, vel saltem immediatione virtutis agentis deferatur ad passu medio alio, quod in ipso immediate operetur, quod utique fieri nequit, nisi primum agens sit immediatum immediatione suppositi in primum passum, & hoc virtute recepta à primo agente influat in aliud passum sibi propinquum. Vnde quaestio ista in re coincidit cū ea, an agens possit agere in distans, quin prius agat in propinquum.

2. Dicendum est, agens & patiens debere esse simul simultate & immediatione suppositi, vel saltem immediatione virtutis, ita ut nullum agens possit naturaliter agere in distans, quin prius agat in propinquum. Oppositum tenet Avicena & alij. Sed conclusionem cum Aristotele & D. Thoma communique sententia tenet noster author in hoc libro quaest. 1. & probatur primo cum Aristotele inductivè, quia nō datur aliquod agens, quod absq; ap-

proximatione ad passum & immediatione suppositi aut virtutis agat in illud, neque huius universalis propositionis aliqua inveniatur instantia, ut ex solutione ad eas quæ in oppositum obijciemus, constabit.

3. Secundo probatur. Quia nō potest aliquid agere in distans, quin prius agat in propinquum. Idigitur est ut eius virtus per propinquū passum deferatur ad distans, ac perinde ut in illud agat, requiritur saltem immediatio & simultas virtutis cum illa. Antecedens probatur primo, quia non posset aliquid agere in distans, si inter ipsum agens & passum nullum intercederet corpus, sed omnino esset vacuum, sed ideo id est, quia in vacuo non potest operari. Ergo ut aliquid operetur in distans requiritur quod prius operatur in propinquum. Minor non potest experientia constare, cum nullum de facto detur vacuum, sed ex eo colligitur, quia ideo natura vacuum abhorret, ut corpora sublunaria, quæ à celestibus dependent, eorum influxus possint recipere, & quia si inter illa & corpora celestia esset vacuum, nō possent corpora celestia in hæc inferiora agere, aut influere. ¶ Secundo idē antecedens principale probatur. Quia si posset aliquid agere in distans absque eo quod ageret in sibi propinquum, nulla esset limitata sphaera alicuius agentis, sed quodlibet in

quancumque distantiam agere posset: si enim ignis calefaciat aut comburat lignum, non exigit naturaliter approximationem & immediationem saltem virtutis ad illud; non erit cur in lignum quantumvis ab ipso distans eundem non possit causare effectum, cuius oppositum experientia testatur.

4. Tertiò probatur conclusio. Quia agens non potest agere nisi in materiam determinatam & sibi subiectam: alias nulla erit ratio, maxime in ageribus naturalibus, & quæ non libere & media cognitione agunt, quare magis in unum quam alterum passum agat. Sed talis determinatio & subiectio materiæ ad determinatum agens absque approximatione & simulaculo agentis ad materiam provenire non potest. Ergo talis approximatior & simulaculo saltem virtutis agentis cum passo necessaria est, ut illud agat.

5. Obijcies primo retorquendo aduersus nos argumentum, quod pro nobis fecimus, quia si non posset agens agere in distans, quin ageret in propinquum per communicationem & multiplicationem virtutis agendi, sequeretur, nullam esse spheram limitatam alienius agentis, sed quodlibet in quancumque distantiam posse sic agere, quia sicut primum agens est immediatum propinquo sibi passo, ita & hoc alteri sequenti, & illud alij. Ergo si quodlibet immediatum passum recipit virtutem agendi ab agente sibi imme-

diato, quodlibet tale passum poterit agere in aliud sibi immediatum, ita ut nunquam deueniatur ad aliquod, quod si non inueniatur resistentiam aut indispositionem in passo sibi immediato, in illud agere non possit, & sic nullius agentis erit sphaera limitata, sed medio eo ordine agentium & patientium in quodlibet quantumvis distans poterit passum influere.

Respondetur negando sequentiam. Quia cum virtus agentis non eadem transeat ex uno subiecto in aliud, sed in diuersis agentibus & passis multiplicetur, debilitatur & remittitur, ita ut deueniatur ad aliquod passum, quod tam remissam virtutem accipiat a proximo agente, ut in aliud passum quantumvis sibi proximum nullatenus agere possit, & per id limitatur sphaera primi agentis.

6. Obijcies secundo, quod ignis inflammat stupam, vel sulphur distans, quin agat in aerem sibi proximum, aut illum inflamet, ut experientia testatur. Ergo ut ignis agat, non exigit approximationem nec immediationem suppositi aut virtutis ad passum. **¶** Cōfirmatur. Nam si quis apponat manum paululum distantem ad hostium fornacis, ignis intus exiles calefacit manum absque eo quod calefaciat aerem, intermedium, cuius signum est, quod si hostium fornacis claudatur, statim desinit calor in manu, quod viq; non esset, si illa non immediate ab igne, sed ab aere intermedio calefieret.

Respon-

Respondetur ad argumentum negando antecedens: licet enim propter maiorem dispositionem stupa aut sulphuris, & minorem resistētiā quam aeris, qui propter suam humiditatem magis igni resistit, maiorem effectum causet ignis in stupa & sulphure distāte, quam in aere sibi proximo, aliquē etiam effectum causat in illo, in quo existimo aliquas tunc vel minutissimas partes aeris in perceptibiliter inflammari, & medijs illis propter maiorem dispositionem stupa aut sulphuris hanc comburi & inflammari. ¶ Ad confirmacionem negatur, tunc nō agere prius ignem fornacis in aerem quam in manum, & clauso hostio fornacis, quia non conseruatur ab igne calor in aere, deficit & in manu, licet paululum in ea illo persequeretur, illum tunc conseruet aere ab igne calefacto.

7. Obijcies tertio, quod ignis calefaciat aquam existentem in lebere, quin fundū leberis calefaciat, siquidem experientia testatur, quod aqua in lebero feruente, fundū leberis est tepidum. Et similiter oleum existēs in vase papyraceo supra igne appposito letuer, quin papyrus comburatur, ita ut possint sic in illo omnia frigi. Id autē esse non potest, nisi ignis calefaciat oleū, quin agat in papyrū sibi proximiorē. Non igitur ut aliquid agat in distans, oportet, ut prius agat in sibi propinquum.

Respondetur negando antecedens. Cum experientia etiā teste-

tur, prius ignē incipere calefacere fundū leberis quā aquā, licet calefactis postea profundioribus partibus aqua, illiq; perinde ascendēribus, partes aqua superiores & frigidiores, ac perinde & grauiorē descendāt ad fundū leberis, illisq; calorē ab igne sibi immediata ro acceptū sua frigiditate temperet, licet tā iū posset ignē in leberem & aquam in illo existentem agere, ut iam oēs partes aqua sint calidae, & similiter fundū leberis deficientibus partibus aqua, quae sua frigiditate illius calorē temperet, sit etiam in ipso calidum. ¶ Et eodem modo dico ad aliud exemplū, quod calefactis profundioribus partibus olei existētis in vase papyreo, illa ascendūt, & descendūt frigidiores, quae sua frigiditate & humiditate resistentes calori ab igne in papyrū illum repellant, & faciūt, quod papyrus aliquantulum in combusta permaneat, licet tandem, si iuxta ignem perseueret, comburatur.

8. Obijcies quarto, quod piscis quidē ut plures anthores testantur, rāgens hamum, agit in rā hī in distās piscatoris illud stupere faciēns, ob idq; talis piscis vocatur torpedo. Et tamen nihil agit in corpora intermedia, in hamū videlicet, arūdinem, vel chordam, ex qua pender hamus. tam igitur aliquid agit in distās, quin agat in sibi propinquum. ¶ Confirmatur. Nā magnes agit in ferrū distans, illud per aliquid ei impressum ad se trahens. Et tamen non agit in alia

alia corpora intermedia, nec illa trahit ad se. Ergo agit in distans, quin agat in propinquum.

Respondetur ad argumentum negando maiorem: aliquam enim qualitatem imprimi talis piscis prius in arundine & chorda ex qua pendet hamus, quam agat in brachium piscatoris, cuius signum est, quod si statim ac talis piscis tangit hamum, intercidatur chorda, nullus illius effectus transibit ad brachium piscatoris, licet propter diuersam capacitatem subiecti, non eundem effectum in illo ac in chorda & arundine, quæ stuporis non sunt capaces, causet. ¶ Ad confirmationem aliqui existimant, magnetem non propter aliquam qualitatem quam imprimat ferro illud ad se trahere, sed propter simplicitatem, quam illud habet cum magnetem, quam alia corpora non habent cum illo. Sed id esse non potest: alias ferrum ex quacumque distantia traheretur à magnetem ad illumque moueretur, sed reuera magnetem aliquam imprimi qualitatem ferro intra sphaeram suam actiuitatis existenti, aliquemque etiam causet effectum in corporibus inter medijs, non tamen eiusdem rationis ac in ferro propter diuersam eorum dispositionem & capacitatem, & sic trahit ad se ferrum, non tamen alia.

¶ Obijcies quinto, quod oculi fascinantium aliquam nosciunt

qualitatem imprimunt pueris à se distans, cum tamen nihil prorsus agant in corpora intermedia, imò neque in homines maioris ætatis, etiam si sibi sint proximiores: iam igitur aliquid agit in distans, quia agat in propinquum.

Respondetur, reuera fascinantem aliquid causare prius in aere quam in pueris distans, diuersum tamen propter diuersam capacitatem subiecti, & propter maiorem teneritudinem pueri quam viri magis apti & capaces sunt pueri ad recipiendam eam qualitatem nosciunt quam viri, & sic illi quamuis magis distantes eam recipiunt, non vero iste. Plures alie experientie poterant obijci, sed ex his quæ ad propositas diximus, facile ad illas potest occurrere, aduerrendo semper, quod licet ut ageus agat in distans, oporteat, quod prius agat in propinquum, multoties tamen propter diuersam dispositionem & capacitatem passim non eiusdem rationis in proximo ac in remoto passo causet effectum. Sol enim licet ut mineralia producat in visceribus terre, oporteat, quod prius agat in corpora intermedia propter diuersam tamen eorum dispositionem, diuersum in illis

ac in visceribus terræ, causet effectum.

(.?.)

LIBER OCTAVVS PHISICORVM.

Summa textus.

IN primo capite probat aduersus antiquos Aristoteles non dari initium motus, sed ab æterno esse. ¶ In secundo capite ad rationes antiquorum aduersus æternitatem motus responder, ¶ In tertio ostendit, non omnia semper quiescere; nec omnia semper moueri. ¶ In capite quarto confirmat id, quod libro docuerat precedenti, omne videlicet quod mouetur, ab alio moueri. ¶ In quinto probat, non posse dari in mouentibus processum in infinitum. ¶ In sexto inde colligit deueniendum esse ad vnum primum motorem; & quod ille est sempiternus, & vnus, & quod primam quod à primo motore mouetur; est sempiternum. ¶ In capite septimo probat, motum localem esse priorem alijs, illumque esse perpetuum. ¶ In octauo probat, non motum localem, rectū aut reflexū, sed solū circulatē posse esse perpetuum. ¶ In nono ostendit, motū circulatē esse continuum, & alijs motibus

nobiliore. ¶ In decimo deniq; capite, ostendit primū motorem esse virtutis infinitæ, indiuisibilem & incorporeum.

QVÆSTIO I.

*Utrum mundus de facto fuerit
ab æterno?*

PArrem affirmatiuam, hoc est quod motus nunquam habuit initium, sed ante quemlibet motum alius fuerit motus, & ante quamlibet creaturā, alia, absolute tenuisse Aristotelem, plures existimant; eamque sententiam absolute ei tribuit D. Thomas 2. contragenres, cap. 8 r. licet ipse S. Doctor 1. par. quest. 46. art. 1. existimet id Aristotelem absolute non intendisse demonstrare, sed aduersus errores antiquorum diuersimode constituētes inceptiōnem mundi. Vnde ipsemet Philosophus ait 1. lib. Topicorum, quod quidā sunt problemata Dialectica, de quibus rationes nō habem⁹, vt vtrū mūdus sit æternus. Quidquid tamen sit de illius mente, veritas fidei est adstruenda.

2. Dicendum igitur est, articulum esse fidei, mundum non fuisse ab eterno, sed in principio temporis conditum, idque in Symbolo fidei omnibus fidelibus credendum proponitur: cum enim in illo dicitur, Deum esse Creatorem celi & terrae, visibilem & invisibilem, non solum proponitur, Deum uniuersa creasse, seu produxisse (id enim ex ipso ratione naturali demonstrabile, non est specialis articulus fidei) sed quod ut articulus fidei proponitur, est, ea omnia non ab eterno, sed tempore à Deo fuisse producta. Cum autem, ut questionibus sequentibus videbimus, placet Deus potuerit ab eterno producere, an de facto illa Deus ab eterno, an vero in tempore produxerit, solum ex illius voluntate dependet, & cum illius voluntas non nisi ex diuinis Scripturis nobis innotescat, efficitur huius veritatis argumentum ex sacris litteris est desumendum. Et constat ex Genes. 1. ubi dicitur. *In principio creauit Deus celum & terram.* Nam licet teste D. Thoma. 1. p. q. 46. art. 3. triplicem intelligentiam habeat illud verbum, *in principio*, communior est, quod significat initium temporis. Et ita D. Gregorius super Ezechielem homil. 1. asserit. *Quod Moyses prophetauit de praeterito, dicens: in principio creauit Deus celum & terram, in quo novitas mundi traditur.* Probat etiam ex illo Christi ad Patrem, Ioan. 17. *Glorifica me Pater apud te ipsum, et aetate quam habui, prius quam*

mundus fieret. Et ex illo Prouer. 8. ubi diuina sapientia loquitur, dicens. *Domus posui me in introitu suum, ante quam quidquam faceret à principio.*

3. Licet autem huius, sicut & aliorum quae solum à diuina voluntate pendent, non possit assignari ratio, possunt tamen assignari congruentiae: non parum enim id congruit, quia sicut manifestum est creaturam à Deo dependere cognoscitur, inferioritas earum ad Deum in duratione euidentius videtur, & mundum non ex necessitate, sed ex sua libera voluntate à Deo fuisse conditum, manifestatur.

4. Obijciens primo. Quia omne quod incipit esse, prius habuit potentiam ad essendum, alias esse non posset. Ergo si aliqua res incipit esse, prius habuit potentiam ad essendum: sed talis potentia ad essendum non potuit esse nisi in illius materia. Illius igitur materia semper fuit, & cum materia esse non possit nisi sub aliqua forma, ante quamcumque rem praesupponebatur materia sub aliqua forma, ita ut materia ab eterno fuerit sub aliqua forma, quod est, mundum esse ab eterno.

Respondeo etiam D. Thomae. 1. p. in praedicta q. 46. art. 1. ad 2. quod omne quod est, oportet, quod prius peruerit esse, non quidem per potentiam passiuam illius, sed saltem per potentiam actiuam agens potentis illud producere. Et hoc solum modo ante initium temporis materia & aliae res potuerunt esse, per potentiam videlicet actiuam Dei potentis illas

illas producere, seu, quod idē est, quia ab aeterno non erat repugnans connexio praedicatorum talium rerum.

5. Obijcies secundo, quod nulum genitum incipit esse. Sed Philosophus in 1. Philicorum probat, materiam esse ingentam, & in 1. de coelo, quod coelum est ingentum. Hæc igitur non inceperunt esse, & cum alias sint, oportet illa esse ab aeterno.

Responderetur, cum D. Thoma, in eadem quæst. solut. 3. quod Aristoteles probat, materiam esse ingentam, quia non habet subiectum de quo fiat, & coelum esse ingentum, quia non habet contrariam, ex quo generetur: ex his autem solum habetur, quod hæc non fuerint producta per generationem, non autem quod non fuerint producta ex tempore per creationem.

6. Obijcies tertio, quod Deus non est prior mundo, nisi tantum prioritate naturæ: Ergo cum Deus sit æternus, etiam mundus est æternus. Patet consequentia, quia in ter quæ solum est prioritas naturæ, sunt simul durationes: ac perinde si solâ prioritate naturæ Deus præcedit mundum, Deus & mundus sunt simul duratione, & cum Deus sit æternus, mundus etiam est æternus. Antecedens autem probatur, quia si Deus non solum prioritate naturæ, sed etiam duratione præcederet mundum, ante mundum esset tempus: prius enim & posterius in duratione

constituunt tempus. Impossibile autem est, quod ante mundum fuerit tempus: ergo impossibile est, quod Deus mundum duratione præcedat: ac perinde solû præcedit illum prioritate naturæ.

Responderetur, cum D. Thoma, ibidem solut. ad 8. negando antecedens, & ad probationem, quod Deus est prior mundo duratione, non quidem temporis, sed æternitatis, quia in æternitate ante tempus infinita est duratio, quæ virtualiter æquivaleret pluribus durationibus. imaginarijs temporis nostri, secundum quas intelligimus, Deum esse priorem mundo, & priorem tempore nostro.

7. Obijcies quarto Posita causa efficiendi, ponitur effectus, causa enim, ad quam non sequitur effectus, est causa imperfecta indigens alio, ad hoc ut effectus sequatur. Sed Deus est sufficiens causa mundi, finalis ratione suæ bonitatis, exemplaris ratione suæ sapientiae, & efficiens ratione suæ potentiae: ergo cum Deus sit ab æterno, & mundus fuit ab æterno.

Responderetur, cum D. Thoma, ibidem in solut. ad 9. quod sicut effectus sequitur a causa generativaliter secundum modum suæ formationis, ita sequitur ab agente per voluntatem secundum formam ab eo preconceptam & definitam. licet igitur Deus ab æterno fuerit sufficiens causa mundi; cum tamen fuerit causa illius per suam liberam voluntatem, non oportet, quod mundus fuerit ab æterno

sed

sed pro tempore, quo Deus voluit illud esse.

8. Vltimo tandem obijciat, quia cuius actio est æterna, & effectus est æternus. Sed actio Dei circa quodlibet, ad quod terminatur: ac perinde & actio Dei productiva mundi, cum sit eius substantia, est æterna: ergo & mundus est æternus.

Resp. quod hoc argumentum si aliquid probaret, convinceret etiã non solum mundum fuisse ab æterno, sed nihil Deum producere ex tempore, quod nec constituentes mundum ab æterno concederent, cum in eodem mundo plures res noviter productas admitterent. Unde ad argumentum resp. cum D. Thom. in prædicta q. in solutione ad 10. quod licet actio Dei sit æterna, cum tamẽ sit actio libera, sequitur effectus eo modo & tempore, quo Deus voluit, illũ sequi, & quia voluit mundum non ab æterno, sed in tempore fieri, nõ ab æterno, sed in tempore media tali actione sequitur mundus.

QVAESTIO. II

Utrum aliquid creatum potuerit esse ab æterno?

STatuto nullã creaturã defacto fuisse ab æterno, prius quam de creatis in particulari loquamur, in definite inquirimus, an creaturæ, ex eo præcisse quod aliquid creatum est, repugnet esse ab æterno.

2. Dicendum est, id nullatenus repugnare, sed posse aliquod creatum ab æterno a Deo produci, ita cum D. Thom. 1. p. q. 46. art. 2. & comuni sententia docer nos: iter auth. Ss. Magister Soto in hoc lib. q. 2. Prob. autem conclusio, quia id non repugnat nec ex parte Dei, nec ex parte creature, eo præcisse quod creatura sit. Nullatenus igitur id repugnat. Antecedens quoad secundam partem non melius quam ex solutionibus argumentorũ constabit. Quoad primã autẽ illius partem prob. quia Deus ab æterno habet infinitam virtutẽ, nec illi aliquod sit successivẽ additamentum virtutis: ergo quantum est ex parte sua sicut potest in tempore aliquid producere, etiam potest illud producere ab æterno. ¶ Confirmatur primo, quia agens liberum potest, quãdo cumque voluerit, agere, dummodo virtutem habeat sufficientem agendi. Sed Deus respectu cuiuslibet effectus ad extra est agens liberum, & ab æterno habet sufficientem virtutem illud producendi: ergo quantum est ex parte ipsius Dei nisi ex parte naturæ effectus repugnet, potuit illum Deus ab æterno producere.

Confirmatur secundo, quia si Dense effectus ad extra produceret ex necessitate naturæ, eos vitiis quibus ex sua natura nõ repugnat fieri ab æterno, ab æterno produceret: ergo etiã si libere eos producat, potuit ab æterno producere illos. Antecedens probatur.

Tum

Tum quia ea quę agunt ex necessitate naturę, simul ac sunt, suos effectus producunt, ut sol, simul ac est, illuminat: ergo cum Deus sit ab æterno, si ageret ex necessitate naturę, ab æterno produceret quidquid ex parte facti nõ implicaret ab æterno fieri. Tum etiam, quia cum nõ possit, signari aliqua posterior pars durationis, in qua Deus agens ex necessitate naturę inciperet agere, cum non esset maior ratio vnius quā alterius, necessario videtur dicendū, quod si ex necessitate naturę ageret, ab æterno ageret. ¶ Confirmatur tertio, quia si Deus nõ potuit aliquid producere ab æterno, sequitur, quod per infinitam durationē esset impeditus & impotens ad illud faciendum, quia quęcūq; duratio posterior æternitate signetur, in qua illud Deus possit facere, cum talē durationē præcesserit infinita duratio, per infinitam durationē Deus est & impeditus & impotens ad illud faciendum, quod nullatenus dici potest.

3. Obijcies primo, quod creaturę ex eo quod creatura est, repugnat esse Deum, aut Deo equari. Sed si esset ab æterno, esset Deus, vel saltem Deo æquaretur: ergo creaturę, ex eo præcisse quod creatura est, repugnāt esse ab æterno. Maior est certa. Minor quoad primam partē probatur. Amorosius enim lib. 1. Exameron. c. 1. ait, nullā creaturā esse Deo coæternam, quia nulla est Deus, sentiens perinde, quod si creatura esset ab

æterno, esset Deus, & plures Patres ex æternitate diuini Filij deducunt aduersus Arium, illum non esse creaturā, sed Deū, sentientes, quod eo ipso quod aliquid sit æternum, est Deus. Secunda autē pars minoris prob. quia si creatura esset ab æterno, esset vniq; æterna: ergo æquaretur Deo in æternitate. Vnde Damascenus relatus à D. Thom. opusc. 27. ait, nõ aptū est, quod ex nõ esse deducitur, coæternū esse ei qui sine principio est & sēper est.

Respondetur, quod æternitas, quę est tota simul & omnis mutabilis & successione expers, est nec ætū nec potētia terminabilis, est propria Dei, & nulli creaturę cōmunicabilis; & de hac intelligunt Patres in prædictis & alijs testimonijs, cū afferunt, quod si æternitas creaturę competere, esset Deus, & quod secundū coæternitatē nullā creatura potest esse Deo coæterna; æternitas autē, quę creaturę, si ab æterno fuisset, competere esset æternitas participata, & licet non habens initium, successionem tamen, & prius habēs & posterius, & quę esset terminabilis. Patres autem qui ex æternitate Filij diuini aduersus Arium arguebant, illum non esse creaturam, sed Deum; id probāt suppositis testimonijs scripturarum, quod de factō omnis creatura incipit in tempore, inde deducentes, quod si Filius æterni Patris est illi coæternus, re vera non est creatura.

4. Obijcies secundo, quod quidquid fuerit creatum eo ipso

oportet illud esse Deo secundum durationem posterius : ergo im-
plicat, aliquid creatum esse ab
aeterno, quia quidquid esset ab
aeterno, non haberet initium, ac
perinde nec esset Deo duratione
posterius. Antecedens probatur,
quia omne creatum debet proce-
dere à Deo: ergo debet esse Deo
secundum durationem posterius:
prius enim Deus debet in se esse,
quam aliquid extra se causet.

Respondetur negando ante-
cedens, causa enim non oportet,
quod sit prius duratione suo effe-
ctu, sed sufficit, quod sit illo prius
natura: sicut enim in eodem ins-
tanti durationis, quo producit
sol, illuminat, & in eodem instan-
ti in quo in pulbere pes produ-
cet, imprimeret in pulbe-
re vestigium, imò si sol ab aeterno
produceretur, ab aeterno illumi-
naret, & si ab aeterno pes bobis in
pulvere produceretur, ab aeterno
imprimeret in pulvere vestigiū,
& solum huiusmodi causae priori-
tate naturae tales suos precede-
rent effectus, ita & Deus petuit
aliquid ab aeterno producere, il-
ludque prioritate solum naturae
& non duratione precedere.

5. Obijcies tertio, quod omnis
creatura ut sit, debet transire de
non esse ad esse, priusque esse de-
bet non esse illiusquam illius esse.
Sed si creatura esset ab aeterno, nō
posset habere esse post non esse,
quia semper & in quacumque du-
ratione imaginaria habuisset esse:
ergo nulla creatura potest esse ab

aeterno. Minor probatur. Quia
omnis productio etiam creatio
est de non esse ad esse: ergo quid-
quid producit, acquiri esse post
non esse, ac prius debet esse. uo-
se illius, quam illius esse.

Respondetur negando maio-
rem, licet enim generationē ali-
cuius, quia est ex presupposito. de-
beat precedere non esse geniti,
creatio tamen alicuius necessario
presupponit non esse illius, sed di-
citur quod est de non esse ad esse,
ut excludatur subiectum ex quo
fiat, non autem eo quod sit neces-
sarium, quod prius sit non esse
quam esse illius. Unde optime po-
tuit aliquid ab aeterno a Deo crea-
ri, etiam si non praecesserit non
esse illius.

QVAESTIO. III.

*Verum res successine potuerint esse
ab aeterno?*

Resolutorie affirmatiue respō-
detur, opposita etiam aliqui
tenent ex Thomistis. Sed conclu-
sionem manifeste indicat noster
author hic q. 2. ex praessequē illā
plures alij tenent.

2. Et certe multum fauet D.
Thom huius sententiae, dum opus-
culo 27: ab solute probat, mundū
potuisse esse ab aeterno quoad
omnes rerum species & earum
mutationes, solumque ab ea uni-
uersalitate excipit propagationē
naturae humanae. Idemque asserit
in secundo dist. 1. q. 1. articulo. 5.

& c. p. q. 46. art. 2. ubi soluit omnia argumenta contra possibilitatem mundi ab æterno præter illud quod procedit contra possibilitatem naturæ humanæ ab æterno, & q. 3. de potentia, art. 17. ad 17. argumento, quod proposuerat, ad probandum motum circularē esse ab æterno, respondet dicens. *Deū, quod illa ratio nō probat, quod motus sepe fuerit, sed quod motus circularis possit esse sepe.*

3. Ratio autem efficax conclusionis est, quia ut ex solutione objectionū constabit, nulla in eo apparet repugnantia, & nec motum successiuum aut tempus fuisse ab æterno, eis repugnant ex communi ratione creaturæ, & effectus ab aliqua causa producti, cum, ut ostendimus quæstione præcedenti, ad rationem effectus, sufficit, posterioritas naturæ ad suam causam, nec requiritur, quod hæc illum duratione præcedat. Nec eis repugnat ex peculiari ratione entis successiui: si enim eius natura exigit, quod non possit prima illius pars designari, ante quam non sit alia hoc opri ne haberent motus & repus, si fuissent ab æterno, sicut enim in eternitate nō potest imaginari aliqua duratio, quæ non fuerit alia & alia, & infinitæ alia priores, ita nō posset designari aliqua pars motus, quæ aliæ infinitæ non præcesserint, nec unquā ad primam partem illius erit peruenire, sed ut hæc manifestiora fiāt, aliqua in contrariū obijciamus.

4. Obijcies ergo primo, quod D. Tho. opusc. 27. paulo ante mediū,

explians non repugnare, aliqua causari ab æterno, nec oportere omnem causam præcedere duratione suum effectū, asserit. *Nō repugnare, si ponatur causa produciens effectū suū subito, quod non præcedat duratione suum causatū. repugnare autē in causis produciēibus effectum suum per motū, quia oportet, quod principium motus præcedat finē eius.* In quib⁹ D. Tho. cum manifeste neget, aliquem effectū per motū, ut cōdistinguitur a mutatione subita & instantanea, causarum potuisse esse ab æterno, consequenter negat, motu aliquē successiuū ab æterno esse potuisse: si enim ab æterno esset, ab æterno haberet terminum & effectū medio illo causarum. ¶ Confirmatur ex D. Agostino 12. de Ciuitate Dei c. 15. dicente. *Tempus quoniam mutabiliter transcurrit, eternitati immortali non potest esse coæternum.*

Resp. ad argumentum D. Tho. in eo testimonio intendere, quod effectus, qui aliquē determinatū & finitum motum exigit, ut generatio alicuius indiuidui substantialis exigit effectū præiue alterationis, non potuisse esse ab æterno, alias per infinitam durationem præcederet generationem alterationis materie. Non tamen intendit negare. Dicitur Thomas omnem motum potuisse esse ab æterno, ut motum circularem cæli, qui si cœlum ab æterno produceretur, posset etiam ab æterno circulariter moueri, imo & aliquid mobile posset ab æterno motu recto moueri, nō quidem vnice & eodē modo

ro motu, quia non potest dari spacium infinitæ longitudinis, super quod unico motu recto ab æterno moueretur sed diuersis motibus rectis per reflexionem, ita vt non esset designabilis primus illorum, sed ante quemlibet signabilem illorum essent alij & alij priores infiniti similes motus recti, licet quilibet illorum in particulari & determinate signabilis haberet principium & non esse ab æterno. Ad confirmationē resp. D. Augustinum solum intendere, quod tēpus propter suam successione non possit esse cōgruum, id est, omnino æquale æternitati immutabili, & quæ omnem excludit successione, & quia ipsa æternitas omnino est interminabilis, tempus autem etiam si ab æterno fuisset, & actu esset interminatum, posset terminari & finire.

5. Obijcies secundo, quod de ratione essentiali entis successiuus est, quod habeat partes fluētes, & vna succedente deperat alia, quælibet quæ illarum sit finitæ durationis, alias si aliquæ illarum infinitam durationem haberent, illa non esset transiens, sed permanens, nec vnquam ad subsequētem partem deueniretur: sed si motus seu alia res successua esset ab æterno, partes illius non possent esse transientes & finitæ durationis. Repugnat igitur rei successiuæ esse ab æterno. Minor probatur, quia vel illa pars motus cū qua ab æterno producitur est infinitæ durationis, vel finitæ: si infinitæ durationis, habe-

mus intērum: si finitæ durationis: ergo illi additis partibus succedētibz, quæ cum non essent ab æterno, essent finitæ durationis, totus totalis motus nō esset durationis infinitæ, quia finitum additum finito non facit infinitum.

Resp. argumentum hoc solum probare, quod quælibet pars designabilis & determinata motus, seu alterius entis successiuus debet esse finitæ durationis, imò nec potest imaginari etiā in confuso aliqua pars motus non finitæ, tamen si motus fuisset ab æterno, haberet infinitas partes non solū proportionales, & vnā minorem altera, sicut illas habet quælibet pars motus, & quodlibet continuum, sed infinitas partes aliquotas & æquales, ita vt signatavha parte motus, præcessissent infinitæ alię partes illi æquales, & nunquam posset deueniri ad primam, & sic licet quælibet pars esset finitæ durationis, & illa trāseunte alia succederet, motus tamē ex omnibus talibus suis infinitis partibus compositus esset durationis infinitæ.

6. Obijcies tercio, quod si aliquis motus potuisset esse ab æterno, maxime motus circularis cæli. Sed ille nō: ergo nec motus aliquis nec alia res successua potuit esse ab æterno. Minor prob. Quia nō? cæli necessario debet esse posterior duratione ipso cælo: ergo nō potuit esse ab æterno, dū quicquid ab æterno est, nullo aliquo possit esse duratione posterius. Antecedens prob. Quia cælū cum sit per-

manens,

manes, debuit incipere per primum sui non esse; motus autem cum sit res successiva non potuit incipere nisi per ultimum sui non esse, ita ut in primo instanti, in quo verificaretur, quod tunc est cœlum, verificaretur, quod tunc non est illius motus: im-
mediate post erit motus illius: ergo necessario motus cœli debet esse posterior duratione ipso cœlo.

Resp. negando minorem, & ad probationem negatur antecedens, ad cuius probationem dico, quod si cœlum & motus illius essent ab æterno, nec cœlum nec illius motus inciperent esse; & ita non esset locus assignandi illis modum incipiendi, sicut assignatur his, quæ re vera habent initium, nec esset assignabile aliquod initium etiam imaginarium, ut re quod non intelligatur cœlum & illius motum iam esse. Unde sicut de ipso cœlo, cum tunc non verificaretur incipere, nec verificaretur incipere principium sui non esse; alias esset ignabile aliquod initium, in quo verificaretur, quod tunc cœlum est, & ante illud non erat, quod esset destruere ipsius cœli æternitatem, & esse illius ab æterno ita nec de motu cœli verificatur, inciperet: ac perinde nec incipere per primum sui esse aut per ultimum sui non esse.

QVAESTIO IV.

*Utrum res permanentes potuerint
esse ab æterno.*

Cum duplicis generis sint res permanentes, incorruptibiles videlicet, ut corpus celeste, & An-

geli, & corruptibiles, ut res sublunares, & de omnibus illis præsens procedat questio. Dico primo: res permanentes incorruptibiles, non solum absolute, sed servata eorum natura potuerunt esse ab æterno. Ita cum cœmoni sententia nostræ auct. hic, q. 2. concl. 2. & prob. Quia id non solum eis non repugnat ex parte, quæ esse & durare debent, sed nec sibi ab æterno tales res essent aliquid contra id, quod cœnaturaliter exigunt, illis cœpetere, aut deficere: ergo non solum absolute, sed etiam servata eorum natura tales res potuerunt esse ab æterno. Antecedens quoad primam partem patet ex dictis supra q. 2. quoad secundam vero prob. & explicatur, quia si tales res essent ab æterno, indeque loqueretur, earum durationem esse infinitam & illimitatam, id nullatenus esset contra earum naturam, quia cum incorruptibiles sint, non exigunt durationem finitam & limitatam.

2. Obijcies primo, quod Angelum cœnaturaliter exigunt non esse per infinitam durationem absque operatione, & quod qualibet illorum operatio sit finitæ durationis. Sed si Angelus ab æterno produceretur, vel esset per infinitam durationem absque aliqua operatione, vel prima eius operatio esset infinitæ durationis: ergo non potuit Angelus cœformiter ad suam naturam, & servatis omnibus, quæ cœnaturaliter exigunt ab æterno produci. Minor probatur. Nam tunc vel Angelus produceretur cum operatione vel absque illa, si absque illa, cum pri-

mam inciperet habere durationē, iam infinita præcēssē duratio, in qua absq; omni prorsus operatione extitisset; si autē produceretur Angelus ab æterno simul aliquam eliciens operationē, quādo cumq; talis eius finiretur operatio, iam infinitā durationē habuisset: ergo si Angelus fuisset ab æterno, vel per infinitā durationē esset absq; operatione, vel aliqua operatione infinitę durationis haberet.

Resp. negando minores: omnes enim tūc operationes Angeli signabiles & determinatę essent finitę durationis, sicut tamē Angelus tunc non haberet initium, ita nec haberet primam operationē, sed quacumq; signata haberet alias & alias priores infinitas operationes & ita nec aliquādo fuisset sine operatione, nec aliqua illius operatio esset infinitę durationis.

3. Obijcies secundo, quod cælū naturaliter exigat non esse per infinitam durationē absq; suo motu circulari, & quod quilibet illius circulatio non sit infinitę durationis, sed si ab æterno produceretur, vel esset per infinitā durationē absq; motu circulari, vel eius circulatio, illa videlicet, quam simul ac produceretur, haberet, esset infinitę durationis: ergo nō potuit cælum cōformiter suę naturę, & seruatis omnibus, quę cōnaturaliter exigat, ab æterno produci. Minor prob. Nā vel cælum tunc simul ac produceretur, moueretur, vel nō: si tunc nō moueretur, quodcūque inciperet moueri, iā transisset infi-

ra duratio, in qua absq; omni motu & circulatione cælū extitisset: si autē simul ac tūc produceretur, cælū moueretur circulariter, quādo cūq; eius, cūqua produceretur, circulatio desineret esse, iā transisset infinita duratio: ergo si cælum produceretur ab æterno, vel per infinitā durationē esset absq; omni circulatione, vel aliqua eius circulatio esset infinitę durationis.

Resp. negando minores iuxta ea quę quęst. precedenti resoluius: si enim cælū esset ab æterno, & simul moueretur, & omnes illius circulationes essent finitę durationis, quia nō esset signabilis aliqua, qua alię infinitę priores nō darentur, & ita licet quęlibet illarū sit finitę durationis, totus motus circularis cælic esset durationis infinitę, quia cōstaret infinitis circulationibus. Illi autē qui tenent, motum non posse esse ab æterno, cōsequenter propter argumentū factū asserere debent, cælū nō posse omnino conformiter suę naturę ab æterno produci, licet enim infinita ipsius substantię cæli duratio, quę inde sequeretur nō esset cōtra id, quod naturaliter cælū exigat, tū illud sit incorruptibile, sequeretur tamen cōtra exigentiā cōnaturalē cæli, quod per infinitā durationē esset absq; motu, quia in ea sententiā nō posset simul ac produceretur, moueri & quomodo cūq; inciperet eius, motum iam transisset ab illius esse vsque ad illius motum infinita duratio.

4. Dico secundō, res permanentes corruptibiles specialiterq; homines nō

potue

poterunt conformiter suae naturae esse ab aeterno, absolute tamen ab aeterno esse poterunt, ita nos-
ter author in praedicta q. 2. huius libri Et prima pars conclusionis probatur, quia connaturaliter exigunt omnes res corruptibiles finitam & limitatam durationem. Sed si ab aeterno essent, infinitam quaelibet talis res haberet durationem; quando cumque enim desineret esse, iam usque tunc ab aeterno transisset infinita duratio. Nulla igitur res corruptibilis potuit conformiter suae naturae esse ab aeterno: probatur, quia praeterquam quod illi, sicut quaelibet alia res corruptibilis connaturaliter exigunt, infinitam non habere durationem, & illam haberent, si fuissent ab aeterno, exigunt etiam connaturaliter per generationem & multiplicationem individuorum speciem conservari. Sed si ab aeterno essent homines, non possent sic per generationem propagari: ergo specialius illi non poterunt esse ab aeterno conformiter suae naturae, & servari omnibus, quae connaturaliter exigunt. Minor probatur. Quia si super generationem ab aeterno propagarentur homines, qualibet duratione signata, infinitae praeterissent hominum generationes, etiam si illae non contingerent, nisi per mille annos una post aliam, quia ab aeterno usque ad quamlibet durationem signatam infinities infinita millia annorum transirent. Sed impossibile est infinitas fuisse generationes hominum: ergo impossibile est quod homo

conformiter suae naturae fuisset ab aeterno. Minor probatur, quia si infinitae praecessissent generationes hominum, infiniti praecessissent & homines, & eorum animae viresque immortales omnes simul existerent, darenturque; perinde infinitum in actu animarum quod cum impossibile sit, impossibile est infinitas pertransisse generationes hominum. Hoc argumentum proposuit D. Thomas 1. p. q. 46. art. 2. & cum solutiones, quae illi iuxta diversos errores, mortalitatis videlicet animarum, & transmigrationis animarum de uno corpore in altero inopugnasset, tamen ipsum argumentum insolubile reliquit, manifeste insinuans, illud convincere, impossibiles esse ab aeterno hominum generationes, quod expresse alijs locis ut opus est, 27. asseruit S. Doctor.

5. Dixi specialius pro alijs rebus corruptibilibus propter haec inconueniens, non posse hominem conformiter suae naturae esse ab aeterno, quia hoc inconueniens non sequeretur in generationibus aliorum, etiam si essent ab aeterno, quia etiam si sic v. g. ab aeterno per infinitas generationes propagarentur, cum formae leonum, qui sic generarentur, essent corruptibiles, etiam si infiniti leones fuissent generati, non sequeretur, omnes illos, aut omnes illorum formas simul aliquando existerere, ac perinde nec sequeretur dari aliquod infinitum in actu. ¶ Nec etiam esset impossibilis processus in infinitum in talibus generationibus, quia illae solae

repugnant in causis per se sub ordinatis; non autem in causis per accidens, quales essent ad quem liber leonem generum, prater leonem, qui ipsum generaret, omnes alij qui praeessent leones.

6. Tertia denique pars conclusionis probatur & explicatur, quia licet res corruptibiles natura sua exigant durationem finitam, sicut etiam non repugnat Deo per infinitam durationem conservari, ita non non repugnabit, quod absolute licet non conformiter suae naturae ab aeterno fuerint productae. Similiter, licet homines natura sua exposcant propagari per generationem, possent tamen a Deo indeterminato numero, quem ipse vult, creari aut formari, & sic tales homines, vel ex illis, quos ipse Deus vult, poterat ad tempus sua voluntate conservari, absque eo quod deberet ipsos per generationes propagari. Absolute igitur licet non conformiter suae naturae tamen homines quam aliae res corruptibiles potuerunt esse ab aeterno.

In duabus ultimis huius libri quaestionibus disputat noster author, an ex motu debeat, deveniendum esse ad primum motum immobilem, illumque esse unum, ingenitum, aeternum, & incorporeum. Sed haec magis ad Metaphysicam & Theologiam, quam ad Philosophiam spectant. Huicque sufficit

scire, quod quia, ut ostendimus lib. precedenti q. 1. nihil potest movere se ipsum, sed oportet, quod omne quod movetur, ab alio moveatur, & quod in moventibus, cum unum alij per se subordinetur, non est dabilis processus in infinitum, alias, cum nunquam esset perveniens ad primum movens, nunquam esset motus. Ex his intortur unum esse primum motum omnino immobilem, id est, qui nec secundum se totum, nec secundum aliquam sui partem moveatur, quia si moveretur secundum aliquam sui partem, pars illius movens non esset actus purus, siquidem ingrederetur totius compositionem; & si non esset actus purus, sed esset in potentia, indigeret alio a se distincto, a quo reduceretur ad actum, & ita talis pars non esset movens omnino immobile. Haec ergo de primo motore ex motu demonstrasse sufficiat aliaque de illis attributa demonstrare ad Metaphysicum & Theologum remittamus. Et sic habentes finem de his Philosophorum commentariis, ex doctrina venerabilis ac sapientissimi Magistri Fratris Dominici de Soto de scriptis ad laudem & gloriam omnipotentis Dei. Beatissimae Virginis Mariae, nec non & Angelici Doctoris Divi Thomae Aquinatis;

(i.)

INDEX RERVM, QVÆ IN hoc tomo continentur.

L. *Librum.* Q. *Questionem.* N. *Numerum in eadem
questione designat.*

A:

Abstractio distincta à materia sè-
sibili in mathematicis, sè habet
formaliter: non vero distincta
abstractio à materia singulari
in partibus Philosophiæ, q. 1.
procemiali, n. 10.

Abstractio altera positiua, altera
negatiua, l. 1. q. 3. n. 5.

Actio realiter formaliter distin-
guitur à motu & passione,
l. 3. q. 4. n. 2. Non tamen reali-
ter entitatiue, ibid. n. 3.

Ad actionem non se habet motus
vt genus, nec vt essentialiter
superius, sed in eadem entitate
coincidunt formalitas actionis,
passionis & motus, ibid. n. 4.
& 5.

Actio altera formaliter immanēs,
altera formaliter transiens, l. 3.
q. 5. n. 1.

Actio transiens est vere accidens,
& habet inhaerentiam distin-
ctam formaliter ab inhaerentia
passionis, ibid. n. 2.

Actio formaliter transiens nō in-
heret agenti, sed passio, ibi. n. 3.

Non datur duplex actio, altera in
agente, altera in passio recepta,
ibid. n. 7.

Non omnis actio debet habere
terminum productum, lib. 1.
q. 16. n. 14.

Artificialia non habent in se prin-
cipium sui motus: & in eo dis-
tinguuntur à naturalibus, l. 2.
q. 5. n. 1.

Artificialium non quoad substan-
tiam, sed solum quoad modum
est principium ars, ibid. n. 5.

C.

Causa est id, ex quo aliud sequi-
tur, l. 2. q. 6. n. 1.

Priuario, terminus à quo, & con-
ditio sine qua non, excluditur
à rationis causa, ibid.

Parer diuinus licet sit principium
Filij, non tamen causa, ibid.

Causa realiter distinguitur à suo
effectu, ibid. n. 2.

Causa in eo quod causa est prior
natura suo effectui, ibid. n. 3.

Causæ aliæ in esse entis sunt per-
fectiores, aliæ imperfectiores
suo effectui, ibid. n. 4.

Tantum sunt quatuor genera causa-
rum, l. 2. q. 7. n. 1. De omnibus illis
vniuoce dicitur causa creata,
ibid. n. 3. *Causa*

INDEX.

Causa materialis & formalis per suas emittentes absq; aliquo superaddito habet virtutem causandi, l. 2. q. 8. n. 2.

Causalitas materiæ & formæ nõ est modus unionis aut aliquid realiter ab illis distinctum, l. 1. q. 16. n. 12.

Causalitas materiæ est receptio formæ, l. 2. q. 8. n. 4. Et causalitas formæ est informatio materiæ, ibid. n. 5.

Effectus materiæ est forma vt in illa recepta, & compositum t effectus vero formæ est materia vt actiuata per illam, & ipsum compositum, ibid. n. 8.

Causa exemplaris est idea in mente artificis existens, l. 2. q. 9.

In alijs præter Deum aliquammodo reperiuntur idea extraiutorum mentem, ibid. n. 3.

Exemplar seu idea est vere causa physica, ibid. n. 4.

Causa exemplaris potest reduci ad finalem & efficientem: proprius tamen ad causam formalem, ibid. n. 5.

Causa efficiens definitur, l. 2. q. 10. n. 1.

A causa efficiendi priusquam ab alijs causis incipit in executione motus, ibid. n. 2.

Causa efficiens alia per se, alia per accidens, ibid. n. 6. Alia prima, alia secunda, ibid. n. 7. Alia particularis, alia vniuersalis, ibid. n. 8. Alia vniuersa, alia æquiuoca, ibid. n. 9. Alia libera, alia naturalis, ibid. n. 10. Alia principalis, alia instrumentalis, ibid. n. 11. Alia physica, alia mora-

lis, ibid. n. 12. Alia totalis, alia partialis, ibid. n. 13.

Causa prima non ita omnem causat effectum, vt vere ad aliquod causæ secundæ non concurrat, l. 2. q. 13. n. 1.

Causa prima nõ solum causas secundas producit & cõseruat, eisq; virtutes præbet operatiuas, sed immediate ad omnem illarum concurrunt effectum, ibid. n. 4.

Eadem ratione concurrunt causa prima & secunda ad effectum, ibid. n. 7.

Præter cõcursum Dei simultaneum cõ creatura ad illius effectum indiget omnis causa secunda ad operandum motione præuia Dei in ipsa causa recepta, l. 2. q. 14. Per eam motionem non cõstituitur creatura in actu primo, sed iam in actu primo cõplere cõstituta applicatur ad operandum, ibid. n. 18.

Causa secundæ liberæ absq; detrimento suæ libertatis præmouentur à Deo ad operandum, ibi. Morio Dei in causa secundæ ad agendum est quædam qualitas transiens & incõpleta, ibid. n. 21.

Causa finalis est vere causa realis, l. 2. q. 17. n. 2.

Multiplæ finis diuini, l. 2. q. 17. Ratio formalis finalitatis non est apprehensio finis, sed illius bonitas, l. 2. q. 18. n. 2. Apprehensio autem est conditio per modum subsistentiæ finis, vt finis licet, ibid. n. 9.

Effectus immediatus causæ finalis est actus voluntatis circa finem, l. 2. q. 19. n. 1. Causa-

INDEX.

Causalitas finis nō est actus volū-
tatis, sed excitatio ipsius volū-
tatis, vt appetat finem ibid. n. 3.

Per motionē finis nihil reale pro-
ducitur in voluntate ibid. n. 9.

Continuum non cōponitur ex indi-
uisibilibus & q. 1. n. 2. imō si ex
induisibilibus componeretur,
non esset continuum ibid. n. 7.

In cōtinuo nō possunt dari aliqua
adiuisibilia immediata ibid. n. 11.

Continuum non potest diuidi in
omnem suam partē, ibid. n. 12.

In continuo sunt actus infinitiq̃ par-
tes, nō tantū actus diuisa, ibid. n. 14.

Caelum empiricum habet naturam,
quarenus habet principium
sue quietis, lib. 2. q. 3. n. 2.

Obbes celestes non sunt animati,
nec habent in se principii acti-
uum sui motus, ibid. n. 4. habēt
tamē principium passiuum sui
motus, & naturalem inclinatio-
nem ad illum, ibid. n. 5.

Cælum habet naturam, & illius
materia & forma est natura, ib.
n. 6.

Violentum esset cælo ante finem
mundi à metu sistere, vel mo-
tu contrario moueri ibid. n. 12.

E.

Eductio formæ ex materia quid
sit, lib. 1. q. 1. n. 3.

Nihil reale ponitur in materia ab
illa distinctum ad educationem
formarum, ibid. n. 3.

Vt forma educatur ex potentia
materiæ non sufficit, quod re-
cipiatur in ipsa materia ad illā
disposita, ibid. n. 7.

Vt forma educatur ex materia, nō

debet verumq; eadem actione
produci, ibid. n. 9.

Anima rationalis nō est educibi-
lis ex potentia materiæ, lib. 1.

q. 12. n. 1. sed a viuo Deo per
creationē producibilis, ib. n. 7.

Omnes formæ naturales substan-
tiales præter formas cælorum &
elementorum in prima sui pro-
ductione educuntur ex poten-
tia materiæ lib. 1. q. 13. n. 1.

Formæ cælorum & elementorum
in prima sui productione nō sūt
de facto educæ ex potentia ma-
teriæ, sed à Deo per creationem
productæ, ibid. n. 3. Potuerunt
tamen etiam non præsupposita
prius tēpore materiæ ex illius
potentia educi lib. 1. q. 14. n. 2.

Formæ accidentales, quæ sunt præ-
teriores formæ substantialis,
si illa creator, cōcreator & illa:
si vero hæc educitur ex potentia
materiæ, ex eiusdē potentia co-
educuntur & illæ lib. 1. q. 15. n. 2.

Omnes aliæ formæ accidentales
educuntur ex potentia substan-
tiæ, ibid. n. 4. & formæ acciden-
tales supernaturales ex poten-
tia illius obedientiali, ibi n. 5.

Efficitur non potest idem numero à
duplici causā totali particulari
creata diuine procedere, lib. 2.
q. 20. n. 2.

Exceptis effectibus, qui essen-
tialiter dependent à causā secū-
da, eundem numero effectum,
quem Deus cum causā secūda
producit, potest producere se-
solo, ibid. n. 3.

Idem numero effectus à multipli-
ci

INDEX.

ei causa diversi generis potest simul dependere, lib. 2. q. 21. n. 2. in d. & a pluribus causis efficiētibz diversi ordinis, ib. n. 3.
Idem numero effectus nō potest simul a duplici causa totali eiusdē ordinis produci, ib. n. 4. & 5.
Esse ab eterno nulli creaturę defacto comperit, lib. 8. q. 1.
Non repugnat aliquid creatū esse ab eterno lib. 8. q. 2.
Morus & alie res successiuę potuerunt esse ab eterno lib. 8. q. 3.
Res permanentes incorruptibiles non solum absolute, sed & serualis his, quę connaturaliter exigunt, potuerunt esse ab eterno, lib. 8. q. 4. n. 1.
Res permanentes corruptibiles licet absolute potuerunt esse ab eterno, non tamen conformiter suę naturę, ibid. n. 4.
Existētia est vltima cuiusvis rei actualitas, l. 1. q. 6. n. 1. & q. 7. n. 12.
In rebus creatis existētia realiter distinguitur a natura seu essētia lib. 1. q. 6. n. 3.
Existētia est extra essētiā cuius creaturę, ibid. n. 11.
Existētia creata realiter recipitur in natura seu essētia, ib. n. 6. & 16.
Nulla existētia potest per aliam existētiā actuari lib. 1. q. 7. n. 8.
Existētia hōminis est formaliter spiritalis, & virtualiter corporea, ibid. n. 16.

F.

Factum quid sit, explicatur, lib. 2. q. 22. n. 4.
Forma substantialis quid & quoruplex lib. 1. q. 19. n. 1. & 2.

Forma datur substantialis receptibilis in materia ab ipsa realiter distincta, ibid. n. 3.

Forma substantialis receptibilis in materia definitio, ibid. n. 6.

Forma substantialis licet sit in materia, non inheret illi, ibid. n. 8.

Forma substantialis est principium radicale quo agens efficiens operatur, lib. 2. q. 11. n. 2. non tamen est principium proximum & immediatum, lib. 2. q. 12. n. 3.

Forma accidentalis virtute substantialis potest attingere instrumentale productionē alterius substantialis lib. 2. q. 12. n. 3. Ad id autem non exigit aliquid ei super additum, ibid. n. 2.

Fortuna quid sit: & in quo differat a caso lib. 2. q. 22. n. 2.

Respectu agentium particulariū potest dari casus & fortuna, nō vero respectu Dei, ibid. n. 3.
1.

Infinium quid & quoruplex, lib. 3. q. 9. n. 1. solum Deus est infinitus simpliciter, ibid. n. 4. Deus non potest producere effectum infinitum, in d. nec ita perfectū, ut perfectiorem producere nequeat, ibid. n. 8.

Infinium in actu secundum magnitudinē repugnat, l. 3. q. 7. n. 8.

Sidaretur corpus actu infinitum secundum magnitudinem, non esset mobile, ibid. n. 3.

Implicat infinitum in actu secundum multitudinē lib. 3. q. 8. n. 2.

Implicat dari infinitum in actu secundum intentionē, lib. 3. q. 9. n. 2.

Instrumentum aliud philosophicum, aliud morale.

INDEX.

- mōrale**, lib. 2. q. 15. n. 1. **Phisicū** autem, aliud naturale, aliud artificialiale, aliud supernaturale, ibid. n. 2.
- Instrumentum phisicū** indiget motione principalis agentis, ut eleuetur & constitutur in actum primo, ibid. n. 5.
- Instrumentum** licet in esse entis possit esse a quo vel magis perfecte dūtur effectū principalis agentis, non tamē formaliter in esse instrumenti, ibid. n. 11.
- Instrumenta corpora** ad effectus spirituales re. 1. non transeūter virtutem spirituale, ibid. n. 13.
- Instrumentum** constituitur per virtutem incompletam & transeūtem, ibid. n. 15.
- Instrumentum phisicū naturale** debet habere virtutem propria aliquid quam proutiam actione a deo effectū principalis agentis, lib. 2. q. 16. n. 2. Tatis tamen actio preiusta sufficit quod sit formaliter distincta ab actione principalis agentis, ibid. n. 3.
- Instrumentum** a sumptibile a Deo ad effectus super naturales sufficit, quod habeat proportionē entis ad ens tum eo circa quod debet instrumentaliter concurrere, ibid. n. 4.
- Quare** non sit dabile instrumentū phisicū ad creationē explicatur, L.
- Locus** aliter definitiū, aliter circumscriptiū, lib. 4. q. 1. n. 2.
- Definitio loci** explicatur, ib. n. 3.
- Locus** non est spaciū inter corpora intercedens, nec est ipsum vbi, sed vltima superficies corporis continentis locatū, ib. n. 6.
- Locus** comparatur ad superficiē, ut ad materiale quod per se existit, ibid. n. 11.
- Immobilitas loci** explicatur, lib. 4. q. 2. n. 2.
- Locus** est superficies prima & immediata locato, ibid. n. 7.
- Locus** debet esse aqualis locato, ibid. n. 8.
- Omnia corpora** prater vltimam sphaerā sūt in loco lib. 4. q. 3. n. 2.
- Vltima sphaera mobilis** est ut in loco in vltima superficie celi Empyrei, ibid. n. 4.
- Si vltima sphaera mobilis** esset simpliciter vltima, non esset actu in loco, ibid. n. 6. Secundū tuas tamen partes esset in loco in potentia, ibid. n. 8.
- Quid sit locus naturalis** cuiuslibet corporis explicatur, lib. 4. q. 4. n. 2. Et in quo ratio loci naturalis consistat, ibid. n. 3.
- Naturaliter** non possunt duo corpora esse simul penetrantia in eodem loco, lib. 4. q. 5. n. 3. Id tamen supernaturaliter non potest, ibid. n. 5.
- In duobus locis** penetratis potest esse simul idem numero corpus, lib. 4. q. 6. n. 2.
- Implicat** contradiotionem, idem numero corpus esse simul in pluribus locis adaequatis non penetratis, ibid. n. 3.
- M.
- Materia prima** qua sit primum subiectum formae substantialis, datur realiter ab ipsa forma diuine

INDEX.

distincta, lib. 1. q. 5. n. 1. & 2.
Materia primæ definitio explicatur, ibid. n. 3.

Materia prima includit actum essentialem metaphysicum sui constitutum & distinctum à forma, ibid. n. 4.

Materia prima ex se habet unitatem speciem subalternam, ibid. n. 6. Ex se tamen solum habet unitatem numericam negativè, ibid. n. 9.

Materia prima non habet ex se & independenter à forma aliquam existentiam parialem, lib. 1. q. 7. n. 2.

Licet materia prima per acquisitionem novæ forme novam acquirat existentiam, & priorè amittat, per id neque ipsa materia corrumpitur nec generatur, ibid. n. 16.

Materia prima ut suam erga formam exerceat causalitatem, non requiritur, quod intelligatur existens, ibid. n. 21.

Materia prima nec naturaliter nec de potentia Dei absoluta potest existere absq; omni forma substantiali, lib. 1. q. 8. n. 1. & 2.

In materia prima aptitudo ad formam, potentia & appetitus ad illam, & ipsius forme substantialis privatio inter se, & ab ipsa materia solum ratione distinguuntur, lib. 1. q. 9. n. 1. 2. & 3.

Materia prima indifferenter appetit omnes formas substantiales, ibid. n. 4. & appetit formam amissam, ibid. n. 7.

Materia prima potest terminare actionem parialem sui produ-

ctivam, lib. 1. q. 14. n. 10.

Motus definitio explicatur, lib. 3. quest. 1. n. 1.

Illa mutationibus instantaneis philosophis competunt, lib. 3. q. 2. n. 3. Non convenient mutationibus instantaneis interioralibus, lib. 3. n. 6.

Motus realiter distinguitur à termino à quo, lib. 3. q. 3. n. 2. Nec realiter identificatur cum termino ad quē, sed ab illo realiter modaliter distinguitur, ibid. n. 3.

Motus datur per se ad quantitatem, qualitatem & ubi, lib. 5. q. 1. Ad reliqua autem predicamenta non est per se motus, lib. 5. q. 2.

Unitas formalis motus non sumitur ab unitate mobilis, lib. 5. q. 3. n. 2. Nec ab unitate motoris, ibid. n. 3. Sed formaliter sumitur ab unitate formali termini ad quē, ibid. n. 5. Causaliter etiā potest de sumi ad diversitatem termini à quo, ibid. n. 8. & aliquādo etiā ad diversitatem spaciū, ibid. n. 11.

Quid requiratur ad unitatem numericam motus, lib. 5. q. 4.

A quo contrarietas motus desumatur, lib. 5. q. 5.

Movens non potest movere se ipsum, & omne quod movetur, ab alio movetur, lib. 7. q. 1.

Crania & levia non à se moventur, sed à generante, lib. 7. q. 2. n. 2. Et eorum motus ab ipsorum forma per modum propriæ passionis dimanar, ibid. n. 9.

Motus cordis distribuitur generanti, ibid. n. 9.

Viuentia ad suos motus vitales se movent, ibid. n. 4.

Proie-

INDEX.

Proiecta mouentur à proiiciente
& ab aere. per impulsum proi-
cientis concitaro, lib. 7. q. 3.

Mouens & motum & omne agens
& paciēs, debent esse simul im-
mediatione suppositi aut virtu-
tis, ira vt nihil agari distans;
quin agar in propinquo, l. 7. q. 4.

N.

Natura definitur, lib. 2. q. 1. n. 2.

Illius definitio est essentialis, ib.

Deus & Angeli habent naturam
sumptam pro essentia, non verò
ve natura accipitur philice, lib.
2. q. 2. n. 2.

Compositum subsistens in natura
est ens naturale, non tamen est
natura, ibid. n. 3.

Forma totalis composita ex mate-
ria & forma est natura, ibidem.

Tam materia quam forma substā-
tialis est natura, ibid. n. 4. Et li-
cet forma sit magis natura, quā
materia, utraq; vniuoce est na-
tura, ibid. n. 5.

Anima rationalis etiā formaliter
vt rationalis est natura, ib. n. 8.

O.

Obiectum adequatū Philosophiæ
est ens mobile substantiale, q.
2. præmiali n. 6. Sub illo nō cō-
prehenduntur Angeli, ib. n. 1.

Idem est in supponendo ens mo-
bile substantiale, corpus mobi-
le, & ens naturale, ibid. n. 17.

Congruentiūsa signatur obiectū
Philosophiæ ens mobile, quam
corpus mobile, aut ens natura-
le, ibid. n. 18.

Ordo cognitionis à Philosopho ex-
plicatur, lib. 1. q. 1.

Cognitio altera cōfusa, altera dis-
tincta, ibid. n. 2.

Aliquid est nobis notius, aliquid
verò est notius naturæ, ib. n. 3.

Ab vniuersalioribus ad minus
vniuersalia in cognitione est
procedendum, it id. n. 4.

A notioribus quoad nos ad notio-
ra secundum se in cognitione
est procedendum, ibid. n. 5.

Primum cognitum à nostro intel-
lectu non potest esse singulare,
lib. 1. q. 2. n. 2.

Primum cognitum à nostro intel-
lectu cognitione confusa non
est species specialissima, sed
ens, ibid. n. 3.

Primum cognitum cognitione cō-
fusa à nostro intellectu etiam
pro hoc statu non est ens deter-
minare materiale, sed ens in
communi, lib. 1. q. 3. n. 5.

P.

Philosophia est vera scientia, q. 1.
præmiali n. 2. Et est scientia spe-
culariua, ibid. n. 3.

Philosophia quoad omnes suas
partes est eiusdem arthome spe-
ciei, ibid. n. 5.

Philosophia nec est pars metaphi-
sica, nec illi propriè subalterna;
tur, q. 2. præmiali n. 2.

Principia entis naturalis quid sint,
lib. 1. q. 4. n. 2.

Ad ens naturale inheri concurrūt
principia contraria, ibid. n. 7.

Principia entis naturalis inheri
sunt tantum tria, ibid. n. 9.

Ad ens naturale in facto esse solū
dantur duo principia, materia
videlicet & forma, ibid. n. 11.

Forma

INDEX.

Forma producta est principium entis naturalis, licet simul sit terminus formalis generationis, ibid. n. 20. Ipsum tamen constitutum solum est terminus & non principium, ibidem.

Privatio formæ introducenda est principium entis naturalis in fieri, ibid. n. 13.

Privatio formæ corruptæ se habens ex parte termini a quo non est principium entis naturalis, ibid. n. 19.

Agens non est principium entis, ibid. n. 21.

Forma, quæ explicatur per generationem non est ipsius generationis principium, ibid. n. 23.

Privatio formæ substantialis non concurret, ut principium ad creationem, lib. 1. q. 4. n. 13.

Privatio formæ genitæ non est in eodem instanti, in quo ipsa forma producit, ibid. n. 4.

Ad productionem formæ ex materia, quæ nec in se nec in aliquo sui illam tempore precedit non concurret prius privatio, ibid. n. 26.

I.

Tempus est duratio rerum secundum earum mutationem, lib. 4. q. 10. n. 1.

Tempus non est primum mobile, nec aliud corpus, ibid. n. 3.

Tempus a motu inferiorum distinguitur realiter entitative: a motu autem primi mobilis realiter formaliter, ibid. n. 4.

Tempus non solum pro materia, sed & formaliter est aliquid reale, ibid. n. 8.

Tempus est numerus motus secundum prius & posterius, lib. 4. q. 11. n. 3.

Differentia temporis ab æternitate & quo, ibid. n. 7.

Qualiter intelligatur esse unum nunc fluens per omne tempus, lib. 4. q. 12. n. 1.

Partes temporis solum existunt per includibile instans, ibid. n. 3.

Termini magnitudinis & paritatis explicantur, lib. 1. q. 18. n. 2.

De facto in qualibet specie datur maximum & minimum possibilitatis vel negativæ, ibid. n. 6.

Nullum ens naturale habet terminum magnitudinis aut paritatis, quem de potentia Dei absolute excedere non possit, ibid. n. 7.

Corpora incorruptibilia habent terminum magnitudinis & paritatis, quem naturaliter excedere nequeunt, ibid. n. 8.

Viventia via generationis & debilitatis conservationis habent terminum intrinsecum suæ magnitudinis, lib. 1. quaest. 19. n. 2.

Viventia via corruptionis non habent terminum intrinsecum, sed solum extrinsecum magnitudinis, ibid. n. 17.

Non viventia servato ordine universi habent terminum suæ magnitudinis, lib. 1. quaest. 20. n. 2.

Non viventia secundum suas par-

INDEX.

siculares naturas non habent terminum suam magnitudinis citra infinitum in actu, *ibid.* n. 3.

Via corruptionis nec viuentia nec non viuentia habent terminum intrinsecum suae paruitatis, *lib.* 1. q. 2. n. 1. Omnia tamen illa via generationis & debite conseruationis habent terminum intrinsecum suae paruitatis, *ibid.* n. 3.

Termini inceptionis & desinicionis explicantur, *lib.* 6. q. 2. n. 1.

Motus incipit & desinit in tempore, eiusque inceptio explicatur per vltimum illius non esse, & desinitio per primum illius non esse, *ibid.* n. 3.

In principio motus non datur primum mutatum: bene tamen in fine motus, *ibid.* n. 8.

Quae acquiruntur per motum, incipiunt & desinunt esse sicut ipse motus, *ibid.* n. 9.

Indivisibile mutatum esse incipit & desinit in instanti, *ibid.* n. 11.

Substantiae generabiles & corruptibiles incipiunt in instanti, *lib.* 6. quest. 3. n. 1. Et desinunt in tempore, *ibid.* n. 3. Si tamen praeter naturaliter desinant per anihilationem, desinunt in instanti, *ibid.* n. 5.

Per accidens formae substantiales corruptibiles possunt incipere per vltimum sui non esse, *ibid.* n. 6.

Corpora coelestia naturaliter incipiunt in instanti: & si desinant,

in instanti debent desinere: absolute tamen possunt incipere & desinere in tempore, *lib.* 6. q. 4. n. 2.

Angeli non aliter quam in instanti possunt incipere & desinere, *ibid.* n. 3.

Totum multipliciter accipitur, *lib.* 1. quest. 17. n. 1.

Totum physicum distinguitur realiter a qualibet parte seorsum sumpta, *ibid.* n. 2.

Nullum totum physicum distinguitur realiter a suis partibus simul sumptis, *ibid.* n. 4. Distinguitur tamen ratione ab illis, *ibid.* n. 11.

Licet partes simul sumptae causent totum, ab illo realiter non distinguuntur, *ibid.* n. 15.

V.

Vnio materiae & formae non est ipsa relatio vnionis, sed potius relatio consequens ad vnionem, *lib.* 1. quest. 16. n. 1.

Materia & forma se ipsis immediate absque aliquo modo ab illis distincto vniantur, *ibid.* n. 3.

Vnio naturae cum substantia propria vel aliena non fit merito aliquo modo ab extremis distincto, *ibid.* n. 5.

Vacuum quid sit *lib.* 4. quest. 7. n. 1.

Vacuum super naturaliter potest dari; non tamen naturaliter, *ibid.* n. 2. & 3.

Si daretur vacuum, per illud

INDEX.

fer corpus moveri, lib. 4.
quæst. 8. n. 2. & in illis non mo-
ueretur in instanti, sed in tem-
pore, lib. 4. q. 9. n. 2.
Violentum quid sit, lib. 2. quæst.
4. n. 1.

Utrum sit aliquid alicui violentum
sufficit, quod sit contra eius
principium passivum per me-
dum naturalis inclinationis
ibid. n. 3.

(3.)

FINIS.

INTERNATIONAL METEOROLOGY.

NOVEMBER 23, 1900

STATIONS.	BAROMETER.		Temperature of the air.	Relative humidity.		Direction.	WIND.		CLOUDS.				Rainfall or melted snow in the past 24 hours.	WEATHER.	OBSERVERS.			
	Inch.	Mill.		Inch.	Mill.		Fath.	Cent.	Per cent.	Miles p. hr.	Mts. p. sec.	Force.				Amount and kind.	Upper.	Lower.
(CHINESE (Sub-articles). Tchang-kia-tchang. Zi-ka-wi, near Shanghai. DARIU.	30.13	765.3	30.45	773.4	38.3	3.5	83	ne.	5.4	3.8	10	10	0	0	0	0	covered.	Mission, S. J. M. Marc Decheverria, S.
Gopenhagen.	28.37	745.9	29.41	747.1	36.7	2.6	93	se.	2	2	10	10	0	0	0	0	covered.	Overseer, J. Fischer. Overseer, Landwehr. S. Kleinschmidt.
Frank.	28.48	746.6	30.15	747.4	33.6	0.9	96	ene.	3	3	10	10	0	0	0	0	hazy.	A. O. Thorpe. Overseer, Barth. Overseer, Oesterhol.
Greenhach, Greenland.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Ivigtut.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Sveitholm, Iceland.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Thorshavn.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	78	ene.	4	4	10	10	0	0	0	0	hazy.	
Yorvik.	30.48	766.6	30.25	767.7	11.1	-11.6	7											

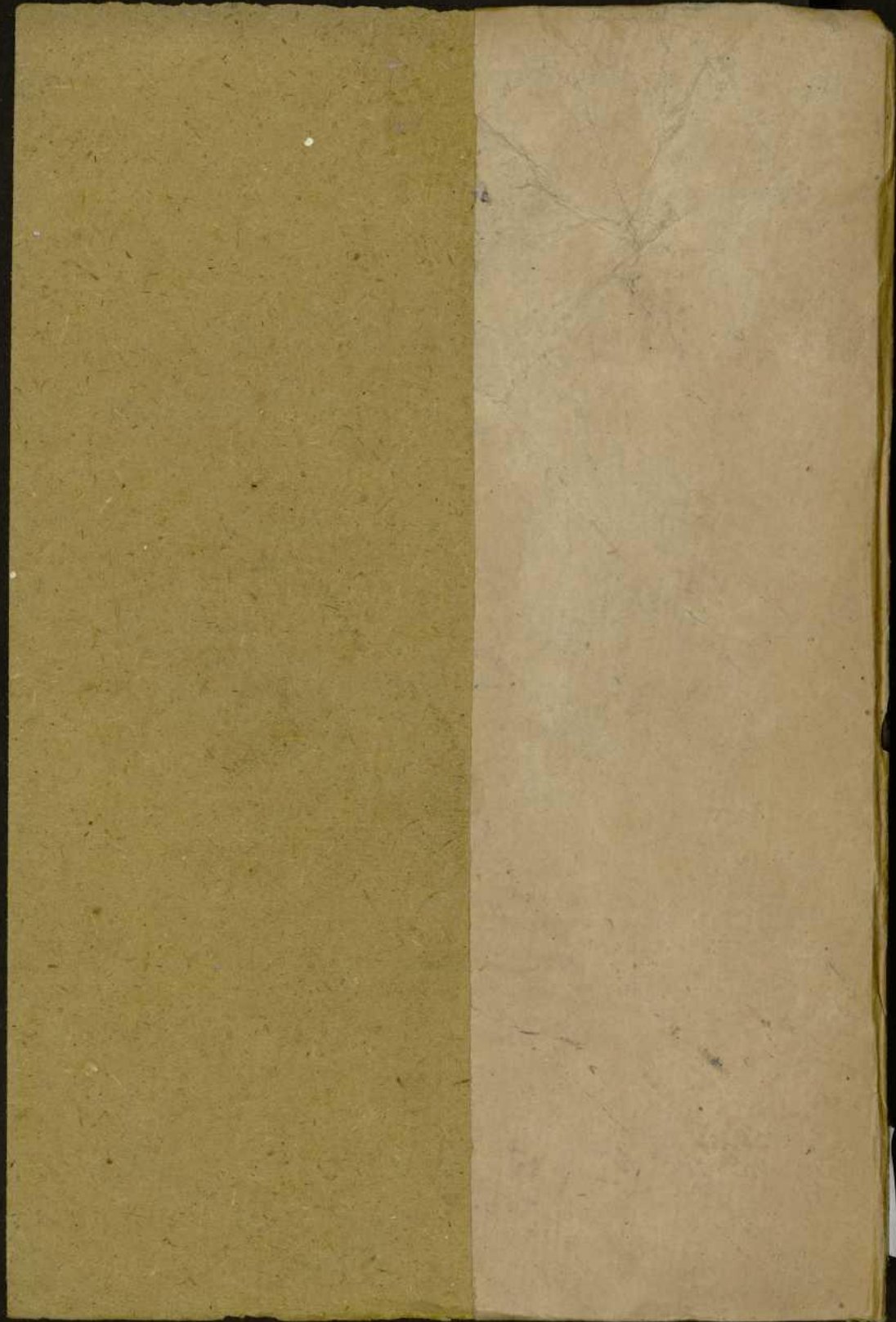
INTERNATIONAL METEOROLOGICAL OBSERVATIONS

TAKEN SIMULTANEOUSLY ON NOVEMBER 23, 1882,

7 A. M., Washington Mean Time.

STATIONS.	BAROMETER.				Temperature of the air.		Relative humidity.	WIND.			CLOUDS.				Rainfall or melted snow in the past 24 hours.	WEATHER.	OBSERVERS.
	Corrected for instrumental error and temperature.		Reduced to sea-level.		Fah.	Cent.		Direction.	Velocity.	Force.	Amount and kind.		Direction.				
	Inch.	Mill.	Inch.	Mill.							Upper.	Lower.	Upper.	Lower.			
ALGERIAN.																	
Algiers.	30.30	760.7	30.30	760.7	63.3	17.4	80	e.		1	0	0	0	0	0	clear.	Malaterre.
Oran.	30.26	768.5	30.26	768.5	59.4	15.2	68	nw		2	0	0	0	0	0	clear.	They.
Constantinople.	30.16	766.0	30.16	766.0	58.6	14.8	78	w.		2	0	0	0	0.453	11.5	cloudy.	Parade.
Oran.	30.10	764.4	30.10	764.4										0		very fair.	Isard.
Oran.	30.34	770.7	30.34	770.7	63.0	17.2	46	nw.		1	1	0	0	0	0	very fair.	Péris.
Oran.	30.26	768.5	30.26	768.5	52.5	11.4	76	n.		1	1	0	0	0	0	very fair.	Dognon.
Oran.	30.30	770.4	30.30	770.4	56.1	13.4	30	nw		2	0	0	0	0	0	fair.	Loncham.
Oran.	30.33	770.4	30.33	770.4	55.4	13.0	25	ese.		3	0	0	0	0	0	clear.	Abraham.
Oran.	30.30	769.5	30.30	769.5	55.1	18.4	45	nw.		3	0	0	0	0	0	clear.	Makou.
AUSTRALIAN.																	
Melbourne, Victoria.	29.98	761.5	30.07	763.8	62.0	16.7	71	ssw.	3	1.3	2	0	0	0	0	fine.	R. L. J. Ellery.
AUSTRO-HUNGARIAN.																	
Vienna.	29.23	742.4	29.78	756.5	46.4	8.0	62	sw.		4	8	0	0	0	0.020	0.5	Prof. Ivan Stezir.
Vienna.	28.72	739.3	29.49	749.0	39.6	4.2	74	w.		10	10	0	0	0	0	0	Dr. Wierzbicki.
Vienna.	28.76	739.5	29.07	753.8	32.9	5.4	78	sw.		5	10	0	0	0	0	0	Julius Mikolski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0	0	Andreas Rospini.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0	0	Prof. A. Goitschling.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.476	12.1	The Staff.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	Dr. H. Stranski.
Vienna.	28.77	740.6	29.84	757.8	39.6	4.2	77	nw.		5	10	0	0	0	0.024	0.6	

[illegible]

58
142

Comm

in

octo li

ros A-

ristote

lis.

12178